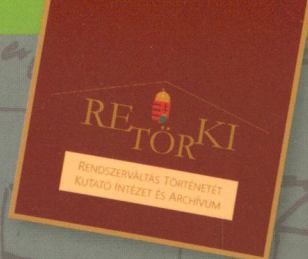

Riba András László – Szekér Nóra

DOKUMENTUMOK A MAGYAR DEMOKRATA FÓRUM KORAI TÖRTÉNETÉBŐL

1987–1989

10th Jan. 2. Székely László és barátai
bent a székelyi
Tóth György barátai

Tóth György barátai

1. Pongrácz
2. Csikó
3. Birkó
4. Zombor
5. Székely

Előrel: 13-14-15

14-15

1. Farkas (?)
2. ifj. Dóka Gy.
3. József

4-6 Jan. 2. székely László barátai

farkas, Dóka Gy. és barátai

székely László barátai

RETÖRKI
ARCHIVUM

BAKOS ISTVÁN
HÁGYATÉKÁRUL
BUDAPEST
2015

MDF

1989.
március 13. 3.

Ára: 16 Ft.

A MAGYAR DEMOKRATA FÓRUM ORSZÁGOS GYÜLÉSÉNEK LAPJA

Március üzenete

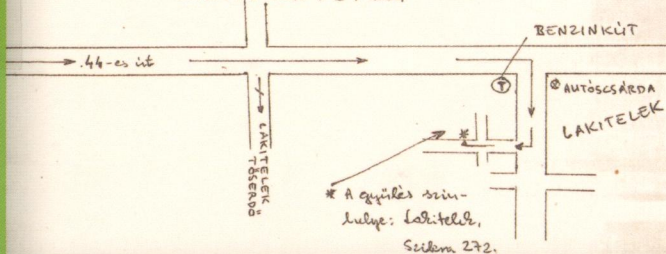
A második

A magyar március nemzeti ártalmát, eláraszt a történelmi alkalmat — mandandit.

1988. szeptember 3-án, szombat d
ezdettel gyűlés lesz Lakiteleken, am
Ez alkalommal közzétesszük a Mag
órum Alapítólevelét, Ideiglenes Alap
elentjük, hogy az MDF országos hatók
zellemi-politikai mozgalomnak alakul.
A költségek térítésére /ebéd, sá

KECSKEMÉT – LAKITELEK: 27 km

ANTOLÓGIA KIADÓ
LAKITELEK, 2017

FORRÁSKIADVÁNY SOROZAT I.

X 266024
**Dokumentumok a Magyar Demokrata Fórum korai
történetéből, 1987–1989**

Válogatás a lakiteleki Rendszerváltó Archívumból

Összeállította:
Riba András László – Szekér Nóra

ANTOLÓGIA Kiadó
Lakitelek, 2017

Riba András László – Szekér Nóra
DOKUMENTUMOK A MAGYAR DEMOKRATA FÓRUM
KORAI TÖRTÉNETÉBŐL
1987–1989

A könyv a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archivum szakmai támogatásával készült

Összeállította és a dokumentumokat válogatta:
Riba András László és Szekér Nóra

Szakmai lektor: **M. Kiss Sándor**

A kötetet a RETÖRKI Archivum és a Történeti Kutatócsoport munkatársai készítették

A dokumentumokat szerkesztette és gondozta: **Házi Balázs, Jónás Róbert**

A jegyzeteket készítette: **Házi Balázs, Horváth Péter, Jónás Róbert, Kávássy János Előd, Marengo Alessandro, Nagymihály Zoltán, Szekér Nóra, Szeredi Pál**

A jegyzeteket egységesítette: **Szekér Nóra**

Tördelő szerkesztő: **Házi Balázs**

Sorozatterv: **Illés Zoltán**

© RETÖRKI, 2017

ISBN: 978 615 5428 87 6

ISSN: 2064-4531

KIADÓ: ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft.

Tel.: 76/549-045, e-mail: antologia@nepfolakitelek.hu

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Háttér Stúdió Kft., Kecskemét

Tel.: +36 20 9914286, e-mail: hatters@ezaz.hu

X 266024

A Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archivum párttörténeti kutatásainak és ehhez kapcsolódó archivumi tevékenységének eredménye a *Dokumentumok a Magyar Demokrata Fórum korai történetéből 1987–1989 – Válogatás a lakiteleki Rendszerváltó Archivumból* című forráskiadvány.

A rendszerváltás politikatörténeti előzményeinek feldolgozását és bemutatását nagy kihívások elé állítja a korabeli szervezetek dokumentumainak sorsa, elérhetősége, továbbá állapota. A tárgykör levéltári kutatásokra épülő szakirodalma, illetve forráskiadványai néhány kivételtől (sajtó) eltekintve pártiratokból, állam-biztonsági iratokból merítenek, vagy mutatják be azokat, míg a politikai szereplők visszaemlékezéseik megírásához vagy megírásakor használják fel a birtokukban lévő dokumentumokat.

A rendszerváltó politikai erők pártállami viszonyok közti kialakulása alapvetően befolyásolta működésüket, az ebből fakadó sajátosságokat az iratok több szempontból is magukon viselik. A politikai eseményfolyam előrehaladtával az ellenzéki politikai erők – köztük az MDF is –, már szabad választásokra készülő politikai pártként fejtették ki tevékenységüket. Kezdetleges vagy kezdeti szervezeti állapotokon túljutva azonban, belső viszonyaikban és kifelé irányuló kapcsolataikban is fejlődést mutatnak, ez pozitív értelemben szintén érzékelhető „írásbeliségükön”, az iratok keletkezésén és kezelésén.

A dokumentumok az MDF-et a megszerveződéstől mutatják be a politikai eseményfolyam fősodrában. A válogatás tehát erre az időszakra érvényes, amellyel, hogy egy meghatározott forrásbázisból történt az összeállítás. Sajátos kontrasztok jelennek meg a kötetben, az első lakiteleki tanácskozás publikálásának kérdéséről eljutunk a „négyigenes” népszavazáshoz, amellyel közel azonos időben – a vezetésben történt váltással – veszi kezdetét a választási kampányra történő előkészület.

A kiadvány célja, hogy a rendszerváltás korai szakaszának vagy a későpártállam időszakának legfontosabb ügyeihez, politikai témáihoz illeszkedve betekintést nyújtson az MDF szerepvállalásaiba, amelyeknek a politikatörténeti szakirodalomban eddig nem ismert, vagy be nem mutatott aspektusai vannak. A dokumentumokat a műfajhoz illeszkedő kronologikus elv alapján állítottuk össze a kötetben. A forráskiadvány tematikus arányaiban megjelennek a kapcsolódó kutatási irányok, megelőlegezve a *Tanulmányok a Magyar Demokrata Fórum korai történetéhez* című kötetet.

Természetesen a rendelkezésre álló forrásokat korántsem a teljesség igényével publikáljuk, az Intézet további tematikus válogatásokat kíván bemutatni a jövőben.

A közölt dokumentumok a lakiteleki Rendszerváltó Archívum, vagyis Lezsák Sándor magángyűjteményének részét képezik a Lakiteleki Népfőiskolán őrzött sajtó-folyóirat-szamizdat- és Emigrációs Gyűjtemény mellett. Az egyedülálló forráslelőhely gyűjteményét szakmai együttműködés keretében dolgozza fel a RETÖRKI Archívuma.

A kötetben megjelenő dokumentumok a magángyűjtemény egyes elemeiről készített másolatok gondozott szövegei, amelyeket a tartalmat ismertető címmel látunk el, a sorrendbe állításkor elsődlegesen a keletkezési időt vettük figyelembe.

A dokumentumokkal kapcsolatos munkálatok során az eredeti szövegeket az érvényes helyesírási és központosítási szabályok alapján gondoztuk, az egyértelmű gépelési hibákat javítottuk. A fontos kéziratos megjegyzéseket – amennyiben az írat minősége és jelentősége ezt indokolta vagy lehetővé tette – a dokumentum szövegében, más esetekben lábjegyzetben jeleztük. Több dokumentum esetében a végleges előtti állapotú tervezet, az utolsó javítás vagy a fordítás előtti variáns (kimenő külföldi levelek) állt rendelkezésünkre.

A hitelesség szempontjából releváns megoldásnak tartottuk, hogy a nemzetközi vonatkozású levelek esetében az adott idegen nyelven történő közlést választjuk és tartalmi kivonatot adunk róla.

A jegyzetapparátusban foglalt információkkal az áttekinthetőség, a kellő tájékozódás biztosítása volt célunk. Az egyes személyekhez kapcsolódó rövid életrajzok esetében az ismertetés korszakhatárát az első szabadon választott parlament és kormány hivatali ideje jelenti, a hangsúlyok az MDF-hez és az adott dokumentumhoz kapcsolódó adatokra helyeződnek. A különböző postai címeket vagy telefonszámokat a dokumentumok szövegéből elhagytuk.

Egyes dokumentumokat tartalmuk és jelentőségük okán képmásként (fac simile) mutatunk be, terjedelmesebb szövegek esetében szerkesztői szempontok alapján szemelvényesítettük az adott forrást. Az előforduló nevekhez a kötet végén névmutatót mellékelünk.

Ezúton mondunk köszönetet azon munkatársainknak és kollégáinknak, akiknek segítségével e kötet megszülehetett. Közreműködésükkel és tanácsaikkal vált teljessé munkánk, és reményeink szerint könyvünk is.

A szerkesztők

Tartalomjegyzék

1. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1987. szeptember 27-i nyilatkozata az MDF mint civil konzultációs fórum megalakulásáról.....	17
2. dokumentum: Grósz Károly 1987. október 22-én keltezett válaszelevele Für Lajos szeptember 30-án küldött, a Lakiteleki Nyilatkozatot tartalmazó levelére.....	19
3. dokumentum: Összefoglaló tájékoztató az 1987. szeptember 27-én, Lakiteleken megtartott tanácskozás legfontosabb gondolatairól.....	21
4. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1987. december 27-én keltezett levele a Román Szocialista Köztársaság budapesti nagykövetének	26
5. dokumentum: Feljegyzés a lakiteleki tanácskozás szervezői és a Művelődéskutató Intézet munkatársai közötti egyeztetésről.....	28
6. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek tájékoztatása a Jurta Színházban megtartott Fórum tanácskozás-sorozatának helyzetéről.....	34
7. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. január 30-ai tanácskozására készített nyilatkozat-tervezet és nyilatkozat.....	36
8. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. január 30-án a Jurta Színházban elfogadott nyilatkozathoz írt kísérőlevél Grósz Károlynak.....	40
9. dokumentum: Morvay László levele Bíró Zoltánnak a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság nevében és a Társaság mellékelte levele az MDF szervezőinek.....	41
10. dokumentum: Grósz Károly 1988. február 9-ei keltezésű válaszelevele a Für Lajos által megküldött 1988. január 30-ai nyilatkozat elutasításáról.....	44
11. dokumentum: Tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum miskolci Fórumáról.....	45
12. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum kiskunmajsai összejövételének ajánlásai.....	49
13. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. március 6-án a Jurta Színházban megtartott tanácskozásának nyilatkozata a magyar kisebbségekről	52
14. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezői megbízásából összeállított jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről	56
15. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek nyilatkozata Bányász Rezső kormányzóvivő kijelentéseivel kapcsolatban	60
16. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek második nyilatkozata Bányász Rezső kormányzóvivő kijelentéseivel kapcsolatban	61
17. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum nem MSZMP tag szervezőinek Nyilatkozata Bíró Zoltán, Király Zoltán, Lengyel László és Bihari Mihály pártból történt kizárásáról	62

18. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. április 25-ei levele Christopher J. Dodd amerikai szenátornak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	66
19. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Jurta Színházban 1988. május 15-én megtartott tanácskozásának nyilatkozata	69
20. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum miskolci szervezetének nyilatkozata	72
21. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek Warren Zimmermann számára 1988. június 6-án megküldött levele a romániai „falumbolás” ügyében	75
22. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. június 13-i levele Grósz Károly miniszterelnöknek, a Romániával fennálló baráti és együttműködési szerződés felfüggesztésének követeléséről	77
23. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. június 22-ei levele II. János Pál pápának a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	78
24. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek Alois Mock kancellár-helyettes számára Barki Éva Mária közvetítésével megküldött levele	80
25. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. június 27-ei levele Felix Ermacora egyetemi tanárnak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	81
26. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 6-i levele Kurt Waldheim osztrák elnöknek a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	83
27. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 7-ei levele Franz Vranitzky osztrák kancellárnak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	84
28. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 22-ei levele Günther Winkler osztrák egyetemi tanárnak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	86
29. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 25-ei levele Hans-Dietrich Genschernek, a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében	88
30. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek névre szóló meghívója a második lakiteleki találkozáson való részvételre	93
31. dokumentum: Christopher Dodd amerikai szenátor 1988. augusztus 11-ei beszéde az erdélyi magyarság helyzetével kapcsolatban	94

32. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. augusztus 23-i nyílt levele a Romania Libera csoport szervezőihez	100
33. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum nyilatkozat-tervezete Grósz Károly aradi tárgyalásairól és a magyar külpolitika kudarcáról	101
34. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 3-án elfogadott Alapítólevele	103
35. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 3-án elfogadott ideiglenes Alapszabálya	108
36. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum helyi szervezeteinek megalakítását előkészítő regionális értekezletek felelőseinek tervezett beosztása	114
37. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 10-én Esztergomban tartott fórumának meghívója	120
38. dokumentum: Crescenzo Sepe bíboros válaszevele Eva Maria Barkinak az egyház kisebbségi jogvédelem területén végezhető tevékenységről	122
39. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. szeptember 19-i levele Javier Pérez de Cuellar ENSZ-főtitkárhoz a magyar kisebbségek jogvédelme érdekében	123
40. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. szeptember 19-i levele Margaret Thatcher brit miniszterelnöknek a magyar kisebbségek jogvédelme érdekében megteendő lépésekről	125
41. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. szeptember 28-i nyílt levele Herbert Krejcinek, az Osztrák Iparszövetség főtitkárnak, a bős-nagymarosi vízlépcsővel kapcsolatban	129
42. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum népegészségügyi, demográfiai és népesedési kérdésekben szervezett szegedi tanácskozásának nyilatkozata	132
43. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. november 30-i nyilatkozata az Országgyűlés 1988. évi őszi ülészakájának értékeléséről, demokratikus választások kiírásáról	134
44. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. november 12-i, Kiskunmajsán tartott tanácskozásának állásfoglalása	135
45. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum kibővített elnökségi ülésének közleménye a választási törvénnyel kapcsolatos álláspontjukról	137
46. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum I. és XII. kerületi szervezetének 1988. december 3-i határozata Grósz Károly 1988. november 29-én, a Nemzeti Sportcsarnokban elmondott beszédével kapcsolatban	141

47. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum kibővített elnöksége levéltervezete Roger Etchegaray bíboros számára	142
48. dokumentum: Joó Rudolf úti beszámolója a Leuveni Katolikus Egyetemen tett tanulmányútról.....	143
49. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum gazdaságpolitikai programjának vázlata.....	145
50. dokumentum: Csurka Istvánnak szóló meghívó az MSZMP Politikai Főiskolája által szervezett <i>A demokrácia intézményesülésének alternatívái hazánkban</i> című vitafórumra Romány Pál rektortól.....	157
51. dokumentum: Nemzetközi kapcsolatok és külpolitika	158
52. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum gazdasági és társadalompolitikai programjának tervezete.....	161
53. dokumentum: Elképzelés az Országos Gyűlés megrendezéséről – készítette: Szőke László	165
54. dokumentum: Első számú körlevél a Magyar Demokrata Fórum szervezeteinek, csoportjainak az országos gyűlés előkészületeivel kapcsolatban.....	173
55. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének levele a prágai ellenzéki csoportoknak.....	174
56. dokumentum: Kilényi Géza, az Igazságügyi Minisztérium miniszterhelyettese által a Magyar Demokrata Fórum részére küldött meghívó.....	174
57. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása a Magyar Népköztársaság diplomáciai kapcsolatfelvételei tárgyában.....	175
58. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportjának program-nyilatkozata	176
59. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége levéltervezete Mark Palmernek a kisebbségi kérdésekkel kapcsolatban.....	184
60. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége Állásfoglalása március 15-ével kapcsolatban.....	185
61. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége levéltervezete Mihail Gorbacsovnak	186
62. dokumentum: Kiss Gy. Csaba feljegyzése a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége számára a tervezett magyar-román tárgyalásról	187
63. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása a helyi hatalom és helyi társadalom kérdésében.....	189
64. dokumentum: Második számú körlevél a Magyar Demokrata Fórum szervezeteinek, csoportjainak az országos gyűlés előkészületeivel, lapterjesztéssel, országos nagygyűléssel kapcsolatban	191

65. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása a csehszlovákiai magyarok ügyében.....	193
66. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Munkástanácsának Alapító Nyilatkozata	194
67. dokumentum: Bíró Zoltán, a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége nevében írott válaszlevele Fejti György MSZMP KB titkárnak a két szervezet közötti egyeztetés elhalasztása tárgyában	195
68. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésére kidolgozott program-tervezete.....	196
69. dokumentum: Pálmány Bélának megküldött tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum ifjúsági tagozatának szervezésével kapcsolatban.....	207
70. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésének napirendje.....	209
71. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésének politikai nyilatkozata	210
72. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésén elfogadott Alapszabálya	212
73. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlése jegyzőkönyvének kivonata	221
74. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésének jegyzőkönyvei, a szervezet testületeinek megválasztásáról	222
75. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlése munkástanácsokkal kapcsolatos állásfoglalása	230
76. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportjának március 15-ével kapcsolatos állásfoglalása.....	231
77. dokumentum: Tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum szervezetei részére az Ellenzéki Kerekasztal 1989. március 22 – április 7. közötti tárgyalásairól.....	234
78. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ifjúsági Szövetsége Szervező Bizottságának szándéknyilatkozata	240
79. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége körlevele a Jogsegélyszolgálattal kapcsolatban.....	242
80. dokumentum: Körlevél a Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezetének.....	243
81. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége határozattervezete a pártként történő bejegyzésről.....	244
82. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ifjúsági Szövetsége Szervező Bizottságának állásfoglalása a címerrel kapcsolatban	245

83. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum tájékoztatója a tulajdon kérdéséről rendezendő fórumról.....	246
84. dokumentum: Javaslat a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége számára a tulajdonviszonyok reformjáról	247
85. dokumentum: Bíró Zoltán feljegyzése a Magyar Demokrata Fórum párttá válásával kapcsolatban	250
86. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum állásfoglalás-tervezete a Kormánynak a Budapest-Bécs Világkiállítás megrendezésére vonatkozó szándékáról.....	257
87. dokumentum: Körlevél a Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezetének.....	259
88. dokumentum: Lezsák Sándor felhívása a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége nevében Nagy Imre újrateremtésével kapcsolatban.....	259
89. dokumentum: Lezsák Sándor tájékoztató levele a Magyar Demokrata Fórum rendezőihez Nagy Imre újrateremtésével kapcsolatban.....	260
90. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége és Választmánya közleménye a politikai párttá alakulásról	263
91. dokumentum: Antall József levele a Magyar Demokrata Fórum belső problémáival és szervezeti kérdéseivel kapcsolatban	264
92. dokumentum: Feljegyzés a Magyar Demokrata Fórum szervezetéről az Elnökség részére	265
93. dokumentum: Az Ifjúsági Demokrata Fórum Alapítólevele.....	268
94. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Baranya megyei Szervezetei Egyeztető Tanácsának levele Aczél Györgynek.....	270
95. dokumentum: Előterjesztés a Magyar Demokrata Fórum Elnökségének a belső szervezettség javításával kapcsolatban.....	274
96. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum XX. és IX. kerületi szervezete felhívása gyümölcs-zöldségvásárral kapcsolatban	284
97. dokumentum: Horváth Balázs és Szabó Tamás feljegyzése a Magyar Demokrata Fórum szervezeti kereteivel kapcsolatban.....	285
98. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Választmányának közleménye a keletnémet menekültek ügyével kapcsolatban	294
99. dokumentum: Lezsák Sándor: <i>A félelem holdudvara</i>	295
100. dokumentum: Joó Rudolf levele és külpolitikai összefoglalója.....	296
101. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének Közleménye a Kormány által elfogadott gazdasági törvényekkel kapcsolatban	314
102. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Munkásérdekvédelmi Tanácsának Alapító Nyilatkozata	315

103. dokumentum: Az Október 23-a Bizottság közleménye	316
104. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum gazdasági programjának tézisei.....	319
105. dokumentum: Emlékeztető a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület és a Magyar Demokrata Fórum közötti 1989. szeptember 14-i tárgyalásról.....	331
106. dokumentum: Bod Péter Ákos úti jelentése <i>A jobboldal jövője</i> <i>Kelet-Európában</i> címmel rendezett lengyelországi konferenciáról	334
107. dokumentum: Kónya Imre a Független Jogász Fórum nevében küldött levele a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének ellenzéki politikai egyeztető fórum létrehozásával kapcsolatban	338
108. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Munkásfórumának nyílt levele az Országgyűlés ellenzéki demokrata csoportjához	340
109. dokumentum: Antall József levele a Magyar Demokrata Fórum elnöksége nevében Kónya Imrének.....	341
110. dokumentum: Nyilatkozat a Magyar Demokrata Fórum nemzeti liberális körének megalakulásáról	342
111. dokumentum: Horn Gyula, a Magyar Népköztársaság Külügyminiszterének levele a Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének.....	343
112. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének programja.....	345
113. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének ügyrendje.....	347
114. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének határozata a Világkiállításról	348
115. dokumentum: Indítvány a Magyar Demokrata Fórum Szabadelvű Klubjának létrehozására	349
116. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlése munkástanács-szekciójának állásfoglalása	352
117. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének felhívása az 1989. november 26-i népszavazással kapcsolatban	354
118. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének az 1989. november 26-i népszavazással kapcsolatos nyilatkozata.....	357
119. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Budapesti Egyeztető Bizottsága által kibocsátott szórólap az 1989. november 26-i népszavazással kapcsolatban	359
120. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének nyilatkozata a pártok költségvetési támogatásával kapcsolatban	362
121. dokumentum: Balsai István és Salamon László javaslata a Magyar Demokrata Fórum képviselőjelöltjeinek kiválasztására és felkészítésére.....	363

122. dokumentum: Csóti György feljegyzése Für Lajos és Pak Csol Un dél-koreai államminiszter találkozájáról	368
123. dokumentum: Beszámoló Csóti György és Forrai István brüsszeli útjáról.....	369
124. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége nyílt levele az Országgyűlésnek a gazdasági helyzettel és a választások időpontjával kapcsolatban	371
125. dokumentum: Az 1989. november 26-i népszavazás után készült politikai értékelés.....	372
126. dokumentum: Edvi Péter levele Antall Józsefnek az alsó-szászországi CDU elnöksége és a Hannoveri Magyar Egyesület névében 1989. december 11–17. közötti németországi látogatással kapcsolatban	373
127. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének nyílt levele a New York Times magyarországi tudósítójához	375
128. dokumentum: Csengey Dénes levele a New York Times szerkesztőjének.....	377
129. dokumentum: Tájékoztató jelentés a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége részére	379
130. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének levele a parlament feloszlásával kapcsolatban	381
131. dokumentum: Antall József levele Mark Palmer amerikai nagykövetnek az Egyesült Államok és Románia katonai- haditechnikai kapcsolatairól.....	383
132. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Elnökök Gyűlésének Állásfoglalása.....	384
133. dokumentum: A budapesti Interfórum résztvevőinek nyilatkozata.....	385
134. dokumentum: A közép-európai országok demokratikus szervezeteinek közös nyilatkozata.....	387
135. dokumentum: Tájékoztató jelentés a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége részére	388
136. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége által előterjesztett nyilatkozat romániai forradalommal kapcsolatban	389
137. dokumentum: Antall József levele az ENSZ főtitkárához a romániai forradalommal kapcsolatban	390
138. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének felhívása a romániai forradalommal és a segélyszállítmányokkal kapcsolatban.....	391
139. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum távirata Bukarestbe, melyben üdvözik a forradalmat	392
140. dokumentum: Antall József köszönő levele a segélyszállítmányok ügyében.....	393
141. dokumentum: Az MDF Sajtóiroda állásfoglalása a hazai nemzetiségek és kisebbségek parlamenti képviselete és a választójogi törvény ügyében	394
142. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Kiáltványa Közép- és Kelet-Európa új demokratikus szervezeteihez	395
Névmutató.....	399

DOKUMENTUMOK

1. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1987. szeptember 27-i nyilatkozata az MDF mint civil konzultációs fórum megalakulásáról

1987. szeptember 27:

Nyilatkozat¹

A magyar szellemi élet több mint másfélszáz tagja baráti eszmecserére gyűlt össze 1987. szeptember 27-én, vasárnap Lakiteleken. Erre a találkozóra meghívták Pozsgay Imrét,² a Hazafias Népfront főtitkárát.

A magyarság történelmének egyik súlyos válságába sodródott. Népmozgalmi erejében megroppant, önhitében és tartásában megrendült, kohéziójának kapcsai tragikusan meglazultak, önismerete megdőbbentően hiányos. Összeomlással fenyegető gazdasági válságnak néz elébe. A magyar etnikumot példátlan széttagoltság sújtja. Nemzetünknek nincs közösen vállalható jövőképe.

Az országot megrázó társadalmi-gazdasági válság, a demokrácia, a politikai intézményrendszer elégtelensége, a közerkölcs súlyosbodó gondjai, a kulturális élet, a közoktatás aggasztó tünetei, megmaradásunk gondjai kaptak hangot az eszmecsere során. A magyarság esélyeit kutató jelenlevők és felszólalók a józanság és megfontoltság jegyében igyekeztek mér-

¹ A Nyilatkozat megszövegezésére Fekete Gyula, a tanácskozás levezető elnöke tett javaslatot Bíró Zoltán felszólalása után. Az előre eltervezett koreográfia szerint Bíró tette meg a javaslatot, miszerint „... kinyilvánítjuk igényünket és szándékunkat egy olyanféle fórum létrehozására, amely a jövőben képes lehet közvetítő, tényfeltáró és javaslattevő szerepet betölteni az államhatalom és társadalom között; amely a részvétel, a párbeszéd és az együttműködés egyik szerény lehetőségét nyújthatja minden tisztaszándékú magyar demokratának, aki a nemzet ügyét, a magyarság jövőjének esélyeit szívén viseli.” Bíró Zoltán felszólalása. In: *Lakitelek, 1987. A magyarság esélyei. A tanácskozás hiteles jegyzőkönyve*. Szerk. Agócs Sándor–Medvigy Endre. Lakitelek, Antológia, 1991, [95-98] 97. A nyilatkozat első változatát Für Lajos szövegezte meg, azt a találkozóra magával vitte. Könyvében a nyilatkozat általa írt változatát és a betoldásokat is közli. Für Lajos: „Fölrepülni rajban”. *Utak a Fórumba*. Budapest, Püski, 2007, 362-402. Az elkészült és pontosított szöveget Fekete Gyula olvasta fel a találkozó végén – azt öt ellenszavazattal a résztvevők elfogadták.

² Pozsgay Imre (1933–2016): politikus, egyetemi tanár. 1976–1980 között kulturális, 1982-ig művelődési miniszter. 1982–1988 között a Hazafias Népfront főtitkára, majd államminiszter (1988–1990), 1989-től a Magyar Szocialista Pártban folytatta politikai tevékenységét, de 1990 őszén távozott a pártból. 1991-ben Bíró Zoltánnal közösen megalapították a Nemzeti Demokrata Szövetséget, amelynek társelnöke maradt annak 1996-os feloszlásáig.

legelni a kilábalás és a kikerülhetetlen megújulás, az igazán hatékony reformok módozatait.

Az ország és a magyarság sorsáért érzett felelősségtől áthatva az egybegyűltek szükségesnek és időszerűnek érzik olyan keretek létrehozását, amelyek arra szolgálnak, hogy a társadalom tagjai valódi partnerként vehessenek részt a közmegegyezés kialakításában. Viták után a résztvevők egyetértettek abban, hogy egy ilyen közmegegyezés csak valamennyi progresszív társadalmi erő összefogásával teremthető meg. Az a véleményük, hogy csak társadalmi részvétellel lehet megoldani a válságot, mégpedig mind a társadalom, mind az ország politikai vezetőinek részvételével. A politikai és társadalmi szervezetek jelenlegi rendszerében nincs biztosítva az önálló és független nézetek kifejtése. Ezért javasolják egy magyar demokrata fórum létrehozását, amely a folyamatos és nyilvános párbeszéd színtere lehetne. Egy ilyen fórum alkalmas lenne súlyos gondjaink megvitatására, egy-egy témakör elemzésére, alternatív megoldási javaslatok elkészítésére. Ez a fórumot a résztvevők nyitottnak képzelik, egyszerre demokratikus és nemzeti szelleműnek. Munkájában különböző világnézetű és pártállású emberek együttműködésére számítanak. Fontosnak tartanak, hogy ezeknek az eszmecseréknek és elemzéseknek az anyagát megismerhesse az ország közvéleménye. Ezért szükségesnek érzik alkotmányos keretek között működő, független sajtóorgánumok létrehozását.

Hisszük, hogy a megújulás erőinek széleskörű összefogásával kijuthatunk a válságból.

2. dokumentum: Grósz Károly 1987. október 22-én keltezett válaszlevele Für Lajos szeptember 30-án, a miniszterelnöknek megküldött, a Lakiteleki Nyilatkozatot tartalmazó levelére

1987. október 22.

Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Elnöke

Für Lajos úrnak³

[cím]

Tisztelt Für Úr!

Megköszönöm bizalmukat, azt, hogy a hozzám küldött levelükben⁴ tájékoztattak szándékaikról és kezdeményezésükről. Öszinteségük engem is hasonló nyíltságra kötelez.

Mélységesen egyetértek azzal, hogy minden segíteni akaró erőt össze kell fognunk, akik a gazdasági-társadalmi kibontakozási program sikerre vitéle érdekében akarnak és tudnak cselekedni. Elfogadom helyzetértékelésük számos elemét, annál is inkább, mert azok nem egy lényeges ponton egybeesnek a Központi Bizottság ez év júliusi állásfoglalásával és a kormánynak az Országgyűlés őszi ülésszakán elfogadott munkaprogramjával.

Nem vonom kétségbe azt sem, hogy a jobbító szándék és a felelősség vezérli önöket. Személy szerint is híve vagyok mindenfajta konstruktív párbeszédnek, természetesen a levelükben érintett témákról is, ennek lehetőségét és hasznosságát a jövőre nézve is fenntartom.

Mindezek ellenére azt kérem Önöktől, hogy ebben a konkrét ügyben és ebben a konkrét formában tekintsenek el személyes közreműködésemtől. Attól, hogy részt vállaljak nyilatkozatuk nyilvánosságra hozatalában és széles körű terjesztésében,⁵ mert ez ellentétes lenne felfogásommal és meggyőződésemmel.

³ Für Lajos (1930–2013): történész, politikus. 1987-ben az MDF alapítója, 1989-ben a párt köztársaságielnök-jelöltje. 1990 és 1994 között honvédelmi miniszter, 1994 és 1996 között az MDF elnöke.

⁴ Für Lajos a szervezők nevében 1987. szeptember 30-i keltezéssel, kísérőlevéllel együtt küldte el a Nyilatkozat szövegét a Minisztertanács elnökének, Grósz Károlynak. A kísérőlevél szövegét és a választ lásd: Für i. m. 2007, 383–385. Az MDF szervezői a miniszterelnöknek küldött levelet azért tartották fontosnak, mert hangsúlyozni kívánták, hogy legitim szervezetnek tekintik magukat, valamint ezzel is igyekeztek elkerülni azt a gyanút, hogy Pozsgay Imre találkozon való jelenléte a párt háttérből való bomlasztását célozná (A levél Pozsgay Imre egyetértésével íródott).

⁵ A Nyilatkozat végül Pozsgay Imre Magyar Nemzetben közölt interjújába helyezve lát-

Egy válaszlevél keretei nem teszik lehetővé, hogy valamennyi ellenérvemet tételesen felsoroljam. Ezért csak röviden utalok arra, hogy túlzottnak és hiányosnak, egyoldalúnak tartom a helyzetről adott jellemzésüket. Megítélésem szerint ma, amikor az egyik legfontosabb feladatunk a nemzet önbizalmának helyreállítása, alkotó erőinek kibontakoztatása, akkor aligha megfelelő az a módszer, hogy felelős vezetők, értelmiségiek a kétségtelenül súlyos helyzet negatívumait kiragadva akarnak pozitív folyamatokat felerősíteni. A helyzet ilyen módon történő dramatizálása ugyanis véleményem szerint éppen ellenkező hatást váltana ki, vagyis a pesszimizmust erősítené, gyengítené népünk önbecsülését. Képletesen szólva: nem a félrevert harangok segítenek most rajtunk, hanem – a tényleges veszély, a lehetséges súlyosabb következmények elfogulatlan ismeretében – a szívós, állhatatos munka, s annak belátása, hogy a felelős politika is nemzetünk javát akarja, még ha a sorrendiségben és a tervezett terápia módozataiban nem is oszthatja minden részletében a szintén felelős értelmiség fontos csoportjainak nézeteit.

A nyilatkozat publikálásával azért sem tudok egyetérteni, mert bizonyos vagyok benne, hogy nagy mértékben rontaná tárgyilagos nemzetközi megítélésünket. Kockáztatná a hazánk iránt érzett bizalmat, s ezzel kibontakozási esélyünk egyik alapvető feltételét veszélyeztetné. Meggyőződésem, hogy ezzel közel sem állna arányban az a haszon, amit általa a nemzeti lelkiismeret felébresztésével legjobb esetben is nyerhetnénk. Különösen, ha azt is hozzáteszem, hogy sem elvileg, sem gyakorlatilag nem tudok azonosulni olyan nyilatkozattal, amely a „szocializmus” kifejezés teljes mellőzésével akar nemzeti gondokat orvosolni.⁶

hatott napvilágot: Tóth Gábor: *A közmegegyezés hajszálerei. Pozsgay Imre az állampolgári öntevékenységről, egyesületekről – a lakiteleki találkozóról. Magyar Nemzet*, 1987.11.14. 7. Az első lakiteleki találkozóról és az MDF megalakulásáról szóló híradás jelentőségét növelte, hogy arról a sajtó információt nem közölhetett. A nyilatkozatok, felhívások, a vezetőség által kiadott anyagok sokszorosított formában jártak kézről-kézre. A nyilvánosság előtti megjelenésben áttörést jelentett a második Lakiteleki találkozó (lásd: 133. lábjegyzet). Az MDF szervezői ragaszkodtak a legális keretekhez, Pozsgay Imre jelenléte és későbbi nyilatkozata demonstrálta, hogy a szervezés és találkozó törvényes keretek között zajlott.

⁶ A szocializmus kérdéséhez való viszony a tanácskozáson összetett kérdésként jelentkezett; mivel a meghívottak köreiben többféle viszonyulásra volt példa. A szocializmus kifejezés végül teljesen el lett hagyva, mivel a jelenlévők nagy része számára nem jelentett alapot. A kérdés azonban egy évvel később, a második lakiteleki találkozáson újra előkerült: ekkor Bihari Mihály javasolta a *demokratikus szocializmus* – elsősorban a nyugat-európai szociáldemokrata modellek – értékeinek nevesítését. Több elutasító hoz-

Kérem, hogy fogadják el érveimet, és segítsenek olyan közszellem kialakításában, amely ezek között a valóban bonyolult és ellentmondásos viszonyok között hozzájárul a nemzeti egység újjáteremtéséhez, a kormány munkaprogramjának megvalósításához. Ehhez kitűnő alapnak tartom azt az állásfoglalást és mozgalmi feladattervet, amelyet a Hazafias Népfront Országos Tanácsa fogadott el 1987 szeptember végi ülésén a gazdasági-társadalmi kibontakozásért.⁷

Kérem megértésüket és még egyszer köszönöm bizalmukat.

Budapest, 1987. október 22.

(Grósz Károly)⁸

3. dokumentum: Összefoglaló tájékoztató az 1987. szeptember 27-én, Lakiteleken megtartott tanácskozás legfontosabb gondolatairól

1987. november 10.

Tájékoztató a lakiteleki találkozóról⁹

Az 1987. szeptember 27-én, vasárnap Lakiteleken megtartott baráti eszmecsere és politikai konzultáció szervezői, utólag értékelve a lakiteleki találkozót, megállapítják:

zászlás után Kiss Gy. Csaba szavazásra bocsátotta a kérdést, ahol a résztvevők kétharmada a szó elhagyását javasolta. Kiss Gy. Csaba az eredmény összegzésekor hangsúlyozta, hogy a javaslat elfogadása félreértést szülne, és magyarázkodásra készíthetné a mozgalmat. Bővebben: Szécsi Árpád: *A „szabadság kis köreitől” a választási győzelemig. A Magyar Demokrata Fórum története a korai kezdetektől 1990. március 25-ig. Tudományos diákköri dolgozatok, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2001/2, [188-232] 203-204., 208-209.*

⁷ *A Hazafias Népfront a gazdasági-társadalmi kibontakozásért* (1987. szeptember 24.). Az állásfoglalás az MSZMP KB július 2-i határozatának és a kormány szeptemberi stabilizációs tervezetének támogatására kérte az állampolgárokat.

⁸ Grósz Károly (1930–1996): politikus. 1987 júniusa és 1988 novembere között a Minisztertanács elnöke, Kádár János félreállítása után 1988 májusa és 1989 októbere között az MSZMP főtitkára.

⁹ A tájékoztatót Bihari Mihály szövegezte (Kiss Gy. Csaba közlése) A szervezés kezdeti időszakában még apparátus nélkül zajlott a munka. Általános jelenséggé íráható le, hogy testületi szintű dokumentumok (állásfoglalás, nyilatkozat, közlemény stb.) egyéni megfogalmazás szerint készültek. Egy témakörrel több, esetenként más-más szerzőtől származó, és érvényesnek tekinthető szövegvariáns keletkezett.

1. Olyan széles körű érdeklődés és részvételi igény előzte meg az eszmecserét, ami bizonyítja, hogy a társadalom igényli a hasonló összejöveteleket és politikai konzultációkat.

2. Az ország helyzetéről, sorsáról és jövőjéről van mondanivalója a társadalom felelősen gondolkodó tagjainak, a meglévő fórumok többsége azonban alkalmatlan arra, hogy értelmes, nyílt, őszinte és kritikus eszmecsere alakuljon ki, ezért egy demokratikus reformmozgalom kibontakozásához elengedhetetlenül szükséges önálló konzultációs fórumok, reformkörök megszervezése.

3. Ezek a fórumok, az Alkotmányban deklarált egyesülési szabadság alapján jogszerűek, megszervezésükhöz és megtartásukhoz semmiféle előzetes hatósági vagy politikai engedélyre nincs szükség. A fórumokon való részvétel alapvető joga minden magyar állampolgárnak.

4. Bátoritunk és örömmel csatlakozunk minden hasonló kezdeményezéshez.

5. A lakiteleki találkozó precedens értékű abból a szempontból, hogy bebizonyította: felelős, értelmes és a kibontakozást kereső eszmecserére kerülhet sor a szocializmus és a magyarság sorsáért aggódó és felelősséget érző polgárok és a politikai vezetés tagjai között.

6. A találkozó résztvevői és a meghívott politikusok, a felkért előadók minden korlátozás és félelem nélkül fejthették ki álláspontjaikat, képviselhették azt a politikai szervezetet és testületet, melynek tagjai.

7. Bebizonyosodott, hogy a politikai vezetés tagjai is félelem és presztízsvesztés nélkül vállalhatják a nyílt, őszinte, kritikus hangvételű és a kibontakozást vitákon keresztül kereső eszmecserét, amennyiben politikai fellépésükkel és tetteikkel hitelesítik szavaikat és reformelkötelezettségüket, és a vitázó feleket egyenrangú állampolgároknak tekintik.

8. A párbeszéd folytatása az egyetlen lehetséges út ahhoz, hogy a politikai vezetés reformelkötelezett tagjai megtalálják a kapcsolatot a társadalomhoz és bázist teremtsenek politikájukhoz.

9. Be kell látni azt, hogy a politikai szakadék nem [a] politikai vezetés egésze és a társadalom között van, hanem egyrészt a reform[nak] elkötelezett, a szavaikat, tetteiket, politikai kiállásukkal hitelesítő reformpolitikusok és a reformok mellett elkötelezett állampolgárok, másrészt a megújulásra képtelen, hitelüket veszített, a kibontakozást akadályozó, ezzel az ország válságba sodródását elősegítő politikusok, apparátus tagok és a társadalom hasonló mentalitású tagjai között.

10. Ez a felismerés elsősorban a politikai vezetés tagjait ösztönözte arra, hogy egyre határozottabban elkülönülj[enek] az országot válságba vezető politikától és politikusoktól. Bízunk abban, hogy a szocializmus, a demokrácia és a magyarság jövője [íránt felelősséget érző] politikusok, apparátusokban dolgozók egyre inkább nyíltan vállalják elkötelezettségüket a demokratikus reformok mellett, valóban igénylik a nyílt társadalmi vitákat, a nyilvános és felelős politizálást, a demokratikus reformmozgalom társadalmi bázisának politikai megszervezését.

11. A lakiteleki találkozót a politikai párbeszéd kezdetének tartjuk. Tisztában vagyunk azzal, hogy párbeszédre, demokratikus közmegegyezéshez vezető vitákra nemcsak a politikai vezetőkkel, de egymás között is szükség van. A társadalmi méretű, nyilvános és félelem nélküli politizálástól évtizedek óta megfosztott magyar társadalom elemi igénye a tisztulást és a demokratikus megújulást hozó nyilvános politizálás.

12. A Magyar Demokrata Fórum megalakulását deklaráló nyilatkozat elfogadása történelmi jelentőségű lehet, amennyiben valóban megindul a nyílt és őszinte párbeszéd a politikai vezetés reformelkötelezett tagjai és a társadalom között, a demokratikus szocializmus megteremtése és a magyarság történelmi fennmaradásának biztosítása érdekében.

13. A politikai vezetés valódi szándékát az mutatja meg a legtisztábban, hogy hogyan reagál a lakiteleki találkozóval elindított felelősségteljes és minden tekintetben jogszerű társadalmi kezdeményezésre.

14. A lakiteleki találkozóon elhangzott előadások és hozzászólások – a viták, az egy-egy kérdésben élesen elkülönülő vélemények ellenére – egységes és határozott politikai arculatot és irányt mutattak. Az egység alapja: a szocializmus, a demokrácia és a magyarság jövőjének egybekapcsolása. A demokratikus szocializmus megteremtése és a magyarság nemzeti értékeinek megőrzése érdekében a válságból kivezető anti-katasztrófa politikára¹⁰, demokratikus közmegegyezésre van szükség. Elhatároljuk magunkat a válság elmélyülésére, a „minél rosszabb, annál jobb” katasztrófa-politikára apellálóktól, a megújulásból bármilyen alapon, bárkit kirekeszteni akaró izolacionalizmustól és klikkszellemről.

15. A szocializmus, a demokrácia és a magyarság jövője mellett elkötelezett, a társadalmi-történelmi kibontakozást kereső mindenféle politikai erő,

¹⁰ A kifejezést Csurka István használta az első lakiteleki találkozón elmondott felszólalásában. In. *Lakitelek, 1987 i. m.* 1991, [24-35] 28.

csoportosulás, politikus, politikai munkatárs, kétkezi, vagy szellemi munkás, felelősen dolgozó párttag és pártonkívüli ember természetes szövetségünk.

A Magyar Demokrata Fórum rendezvényei nyitottak mindazok számára, akik a nyílt vitákban felelősen, együttműködésre készen vállalják a párbeszédet, a vitákat, a demokratikus közmegegyezés kialakítását.

16. A Magyar Demokrata Fórum mint legális mozgalom konzultációs fórumok sorozatát szervezi meg: a gazdasági helyzetről, a politikai rendszer reformjáról, a népegészségügy helyzetéről, az iskolarendszerről, a demokratikus közösség és embernevelés új szocializációs és nevelési programjáról, a magyar külpolitikáról, a kultúra és a művészeti élet megújulásáról, a magyar kisebbségek helyzetéről, a katonapolitikáról, a politikai vezetés arculatáról és kiválasztódási mechanizmusáról, a demokratikus rotáció szükségességéről és megújításáról stb.

A tematikus fórumok megtervezésében és előkészítésében minden felelősen gondolkodó és a demokratikus kibontakozás mellett elkötelezett egyén, csoport, mozgalom, szervezet segítségére számítunk. A Magyar Demokrata Fórum nem akarja kisajátítani a megújulás keresését, de egyik szervező- és fórumteremtő erő kíván lenni a demokratikus reformmozgalomban.

17. Meggyőződésünk, hogy a viták és eszmecserék mellett alternatív programokat kell kidolgozni és nyilvánosságra hozni. A nyilvánosságra hozott programok és célkitűzések alapján szerveződhetnek meg a társadalom politikai erői. A társadalom politikai közösségei által vállalt programok lehetnek az alapjai a kibontakozást szolgáló politikának.

18. A politikai vezetés [egy] részében zavarodottságot idézett elő a lakiteleki találkozók. Egyesek, régi bürokratikus beidegződéseik révén, adminisztratív intézkedésekhez nyúltak volna legszívesebben, lázasan kutattak az elhangzott szövegek után, ahelyett, hogy a demokratikus politikai kultúra legtermészetesebb ösztönzése alapján, a szervezőktől kérték volna az anyagot. Az elhangzottakat a szervezők – a felszólalókkal történt egyeztetés után – nyilvánosságra kívánják hozni. Az 1987. szeptember 27-én elfogadott nyilatkozatot nyilvánosságra hozatal céljából elküldtük az MTI-nek, Grósz Károly miniszterelnöknek és Pozsgay Imrének, a Hazafias Népfront főtítkárnak.

A Magyar Demokrata Fórum tevékenységének minden lépését a politikai nyilvánosság elé tárja. Sajnálatosnak tartanánk, ha a politikai vezetés ezt az elemi politizálási igényt és jogot korlátozná, és ezzel megkérdőjelezná a társadalom előtt a demokratikus politizálásra való készséget és képességet.

19. Sajnáljuk, hogy nem vett részt olyan meghívott a lakiteleki találkozón, aki becsületes, nyílt és őszinte híve a demokratikus kibontakozásnak, a magyarság ügyének, a felelős politikai erők egyesítésének. Kijelentjük, hogy a szervezőket és a jelenlévőket semmiféle előítélet vagy más kirekesztő szándék nem vezette.¹¹

20. A Magyar Demokrata Fórum, amely deklarálta megalakulását Lakiteleken, felhív minden magyar állampolgárt, aki elkötelezett a demokratikus szocializmus és a magyarság ügye mellett arra, hogy csatlakozzon megoldást kereső vitáinkhoz, az ország válságos helyzetéből demokratikus kibontakozást kereső közös erőfeszítéseinkhez.

Budapest, 1987. november 10.

[A] Szervezők

¹¹ A találkozón vita alakult ki a „demokratikus ellenzékhez” tartozó néhány személy meg nem hívása kapcsán. A legnyíltabban Lengyel László vetette fel a problémát: „En nagyon szeretném hangsúlyozni [...] nem lehet Magyarországon a progresszió bármelyik erejének kihagyásával közmegegyezést teremteni. [...] Például a magyar függetlenségi gondolat... Enélkül például nem lehet ma magyar progresszióról beszélni. De hol vannak azok, akik ezt például a zászlójukra tűzték? Nekem hiányzik Vásárhelyi Miklós, például, itt kéne ülnie! Nem lehet a magyar demokráciáért évek óta szót emelők nélkül itt ülni. Hol vannak a Kis Jánosok? Nekem hiányoznak!” In. *Lakitelek, 1987 i. m.* 1991, [76-79] 77. A levezető elnök, Fekete Gyula úgy reagált a felvetésre: „egy baráti társaság jön itt össze; nem olyan értelemben politikai koalíció vagy netán népfront, amelyikben különböző színezékek és csoportosulások ilyen vagy olyan arányban képviseltetik magukat”. Azt is jelezte, az említettek közül Vásárhelyi Miklóst meghívták, ő lumbágójára és Lengyeléhez hasonló aggályaira hivatkozott. In. Uo. [80-81] 80. A kérdésre Bába Iván tért vissza későbbi hozzászólásában, aki Vásárhelyi és Mécs Imre üzenetét tolmácsolta: „nem azért nem jöttek el, mert Vásárhelyi Miklós beteg, hanem Vásárhelyi Miklós azért nem jött el, mert voltak mások, akik *nem jöhettek el*”. In. Uo. [122-123] 122. A szintén a demokratikus ellenzék köréhez tartozó Konrád György ugyanakkor megértését fejezte ki, hogy „egy ilyen sátor kifejezi önértékét, identitását, önarcképének főbb karakterisztikumait”. In. Uo. [86-89] 86. A találkozóra meghívott Magyar Bálint szemléletbeli különbségre hivatkozva utasította el a megjelenést.

4. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1987. december 27-én keltezett levele a Román Szocialista Köztársaság budapesti nagykövetének, a román állami televízió és rádió nemzetiségi nyelvű adásai megszüntetésének tervezetéről

1987. december 27.

A Román Szocialista Köztársaság Nagykövetének
Budapest

Tisztelt Nagykövet Úr!¹²

Az utóbbi napokban olyan hírek érkeztek hozzánk, melyek szerint Romániában, átszervezés és takarékoság címén, be akarják szüntetni a rádió és a televízió anyanyelven sugárzott nemzetiségi műsorait és ezzel összefüggésben 1988-ban megszűnne a nemzetiségi szerkesztőség. A hírek szerint az új pénzügyi tervben a nemzetiségi szerkesztőség költségvetése nem szerepel.

Ez az intézkedés a magyar nyelvű adások teljes megsemmisítését jelentené, egyenlő lenne az anyanyelven való tájékozódás és ismeretszerzés alapvető jogának és lehetőségének újabb durva megcsonkításával.

Helsinki szellemének¹³ és az ott született megállapodásoknak a semmibevételét jelentené egy ilyen döntés.

Tisztelt Nagykövet Úr! Reméljük, hogy e hírek tévesek, a félelmek, a rossz tapasztalatok és esetleges félreértések nyomán kaptak lábra. Ám ha mégis igaznak, megalapozottnak bizonyulnának, úgy kénytelenek lennénk nem-

¹² Nicolae Vereş (1924–1988): Románia rendkívüli és meghatalmazott budapesti nagykövete 1984-től 1988. július haláláig. 1988 novemberében foglalta el állomáshelyét utódja, Traian Pop.

¹³ Utalás az 1975-ben aláírt helsinki záróokmányra, amelyet 1975-ben írtak alá az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróülésén (különösen fontos volt annak „harmadik kosara”, ami az emberi, így a kisebbségi jogok kérdéskörét tárgyalta). Az, hogy az egyezményt a kelet-közép-európai államok is aláírták, hivatkozási pontot teremtett a helyi ellenzéki szervezeteknek és emberi jogi aktivistáknak a hatalmi jogsértésekkel szemben. A folyamat később jelentős szerepet játszott a szocialista rendszerek megbuktatásában.

zetközi fórumokhoz, elsősorban a bécsi találkozó¹⁴ résztvevőihez fordulni a Romániában élő nemzetiségek jogainak védelmében.

Budapest, 1987. december 27.

Tisztelettel a Magyar Demokrata Fórum szervezői nevében:

Bíró Zoltán,¹⁵ Csengey Dénes,¹⁶ Csoóri Sándor,¹⁷ Csurka István,¹⁸ Fekete Gyula,¹⁹ Für Lajos, Kiss Gy. Csaba,²⁰ Lezsák Sándor²¹

¹⁴ Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet harmadik utótálkozója a belgrádi (1977–1978) és a madridi után (1980–1983). 1986. november 4-én nyitották meg és kiemelt helyen tárgyalták a nemzeti kisebbségek kérdését, 1989-es záróokmánya hangsúlyozta a kisebbségek különleges jogait.

¹⁵ Bíró Zoltán (1941): irodalomtörténész, politikus. Az MDF alapítója, első ügyvezető elnöke 1989 októberéig. 1991-ben kilépett a pártból, és Pozsgay Imrével megalapította a Nemzeti Demokrata Szövetséget, amelynek 1996-ig társelnöke volt.

¹⁶ Csengey Dénes (1953–1991): író, politikus. Az MDF alapítója, az ideiglenes elnökség, majd az elnökség tagja, 1990-től haláláig az MDF országgyűlési képviselője.

¹⁷ Csoóri Sándor (1930–2016): költő, író, politikus. A monori találkozó (1985) egyik előadója, 1987-ben az MDF alapítója, 1993-ig a párt elnökségi tagja. 1991 és 2000 között a Magyarok Világszövetségének elnöke.

¹⁸ Csurka István (1934–2012): író, politikus. A monori találkozó egyik előadója, 1987-ben az MDF alapítója, elnökségi tagja, 1991 és 1992 között alelnöke. 1993-ban kizárták a pártból, ekkor megalapította a Magyar Igazság és Élet Pártját (MIÉP), melynek haláláig elnöke volt.

¹⁹ Fekete Gyula (1922–2010): író. 1981-től a Magyar Írószövetség alelnöke, 1987-ben az MDF alapítója, az ideiglenes elnökség, majd az elnökség tagja.

²⁰ Kiss Gy. Csaba (1945): művelődéstörténész, politikus. 1987-ben az MDF alapítója, az ideiglenes elnökség, majd az elnökség tagja. 1993-ban kilépett a pártból.

²¹ Lezsák Sándor (1949): tanár, költő, politikus. Lakiteleki házában kertjében alakult meg 1987-ben a Magyar Demokrata Fórum, amelynek alapítója és elnökségi tagja. A Lakiteleki Népfőiskola alapítója.

5. dokumentum: Feljegyzés a lakiteleki tanácskozás szervezői és a Művelődéskutató Intézet munkatársai közötti, az 1987. szeptember 27-i tanácskozás jegyzőkönyvének kiadása tárgyában történt egyeztetésről

1988. január 19.

Feljegyzés

amely készült a Művelődéskutató Intézetben 1988. január 19-én.

Jelen voltak: Művelődéskutató Intézet részéről Török Gyöngyvér,²² M. Kiss Sándor,²³ valamint a lakiteleki tanácskozás jegyzőkönyvének szerkesztői, Bíró Zoltán, Csurka István, Für Lajos.

1. A lakiteleki tanácskozás szerkesztői kifejezték egyet nem értésüket azzal kapcsolatban, hogy az országban a jegyzőkönyv több példánya forog közközzel. Ezzel kapcsolatban a szerkesztők magukról minden felelősséget elhárítottak.

2. A lakiteleki jegyzőkönyv²⁴ kiadásával kapcsolatban a szerkesztők a Művelődéskutató Intézet által felkért lektorok (Vass Csaba,²⁵ Márton János²⁶) véleményét elfogadják. A szövegre vonatkozó megjegyzéseik túlnyomó részét a szerzőkkel való egyeztetés után a végleges példányba átvezetik. A javítások elvégzésének határideje 1988. január 22.

3. A szerkesztők ragaszkodnak ahhoz, hogy legkésőbb január 28-ig alakítsa ki a Művelődéskutató Intézet végleges döntését a jegyzőkönyv kiadása tekintetében. Fenti időpontban a kiadásra vonatkozólag írásbeli megállapodást szükséges kötni.

²² Török Gyöngyvér (1944): szerkesztő, a Művelődéskutató Intézet munkatársa, magyar-könyvtár szakos bölcsész.

²³ M. Kiss Sándor (1943): történész. 1973 és 1990 között volt a Népművelési – később Művelődéskutató – Intézet munkatársa, majd főmunkatársa. Az Antall-kormány idején a Miniszterelnöki Tanácsadó Testület tagja.

²⁴ A jegyzőkönyv végül hivatalosan a rendszerváltás után, 1991-ben jelent meg először, Agócs Sándor és Medvigy Endre szerkesztésében.

²⁵ Vass Csaba (1948): szociológus. 1975-től dolgozott Pozsgay Imre mellett, a Művelődésszügyi, majd a Kulturális Minisztériumban, később a Hazafias Népfrontban. A kezdeti időszakban részt vett az MDF szervezésében.

²⁶ Márton János (1922–2009): agrárközgazdász. Az 1979-ben kezdeményezett és 1982-ben megalakult, hivatalosan 1985-ben elismert Bethlen Gábor Alapítvány első elnöke. 1989–90-ben a Hazafias Népfront ügyvezető alelnöke, részt vett az Erdélyi Szövetség és a Magyar Néppárt megalapításában.

Amennyiben erre nem lesz lehetőség, a szerkesztők még abban az esetben sem látnak lehetőséget a Művelődéskutató Intézettel való további együttműködésre, ha ez nem fent nevezett Intézet hibájából történik.

Budapest, 1988. január 19.

(Török Gyöngyvér, M. Kiss Sándor, Bíró Zoltán, Csurka István, Für Lajos)

Lektori vélemény a „Lakitelek 1987. szeptember 27.” c. jegyzőkönyv kéziratáról

A kézirat jegyzőkönyve hűen tartalmazza a Lakiteleken elhangzott előadást, hozzászólásokat és az összegezést. Ezen kívül 55 oldalon az utólag írásban benyújtott hozzászólások is csatlakoznak a jegyzőkönyvhöz.

A szerkesztők által finomított kézirat csupán a nyelvi botlásokat hagyja el, de a felszólalások tartalmát változtatlanul hagyja.

Ezután a lektornak csupán a közreadás oldaláról jut érdemleges feladat.

A szöveget két szempontból bíráltam:

1. Ne legyen benne nemzeti érdekeinket sértő részlet.

2. Etikailag elfogadható véleményeket tartalmazzon.

Nem mérlegeltem a felszólalások objektivitását, valóságtartalmát és bizonyíthatóságát. Ennek megfelelően nem is teszek lektori ajánlásokat olyan hangulati, indulati, érzelmi alapú kijelentések, általánosítások megváltoztatására, amelyek egyes szerzőktől a jegyzőkönyvben olvashatók. (Kivételt csak néhány etikát, illetve nemzeti érdeket sértő szövegrészre vonatkozóan alkalmazok.)

Ezek:

153. old. Az utolsó előtti mondat kihagyását javasolom.

200. old. A negyedik mondatban veszélyesen felszínes summázás az a megállapítás, hogy „most már a legtöbb közgazda bevallja, hogy kommunizmus nem lesz”. Ez a megállapítás etikátlan, mert senki nem számolta össze a közgazdák ilyen irányú véleményét.²⁷

A gondolatjel közti részt elhagyni javasolom.

225. old. A negyedik mondat a magyar tömegtájékoztatás egészét marasztalja el, lengyel-ellenessége miatt. Javasolom betenni, hogy a tömegtájékoztatás

²⁷ Ifj. Fekete Gyula felszólalása az eredeti változatban jelent meg: „Be kellene vallani – és most már a legtöbb közgazda bevallja –, hogy kommunizmus nem lesz. [...] No már most, ha leszámolunk ezzel az illúzióval – és ez még hátra van –, jön a következő kérdés: ha nem lesz kommunizmus, vajon lesz-e szocializmus?” In: *Lakitelek, 1987 i. m.* 1991, [124-128] 124-125.

tatás „egy része” követte el ezt a vétet.²⁸

261. old. Az első mondat annyira bántóan túlzó és valótlan, hogy még lazított etikai szempontból sem hagyható meg.

304. old. A 6. pont utolsó mondatát csakis az általam enyhített fogalmazásban tartom közreadhatónak. (Kéziratba beírtam.) Az eredeti szöveg éppen napjainkban nemzeti érdekeinket súlyosan sértő és az egész találkozó tartalmával ellentétes.²⁹

Az előbbieken felsorolt észrevételeim érvényesítése esetén a kéziratot közreadásra javaslom.

Budapest, 1988. jan. 8.

Dr. Márton János

Lektori vélemény

A lakiteleki tanácskozás jegyzőkönyvének megjelentetését az alábbiak szerint javaslom:

Az elhangzott, illetve írásban leadott felszólalásokat a közmegegyezés közismert mai kritériumainak, illetve a tanácskozásról készült tájékoztatóban megfogalmazott normáknak – mint demokratikus szocializmus, a magyar-

²⁸ Kiss Gy. Csaba felszólalásának később megjelent szövege: „A magyar tömegtájékoztatás egy bizonyos része lengyelellenességet alakított ki a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján. Ezt mint lengyelbarát mindig igen nagy szkepszissel és őszinte haraggal figyeltem.” In. *Lakitelek*, 1987 i. m. 1991, 141.

²⁹ A lektori vélemény e része valószínűleg Sánta Ferenc írásban leadott hozzászólására utal. A hatodik pont így jelent meg: „Nem ismerünk forradalmat, melynek beteljesülése után ne siettek volna hozzászegődni öncélú érdekeiket mindennél fontosabbnak tekintő peremberek, *karrieristák, konjunktúralovagok*. De a forradalmak története tanúsítja, hogy milyen nagy mértékben sorolhatják végveszedelembbe azt. Felelősséget nem hordoztak magukban, szolgálat és áldozatvállalás egyként idegen tőlük, következképpen lézengő ritterekként élnek, idegen testként vannak jelen egy szolgálatot és áldozatot mindennél inkább igénylő társadalmi mozgásban. Személyes jólétük vágya vezeti cselekvésüket, ez az egyetlen, amire tekintenek. Pozícióba kerülve dolguknak csak annak megtartását tekintik, és ennek következtében az állapot változatlanságát, mert a más, az új, helyzetük megingását jelentheti. Ezért azt tartják legfőbb feladatuknak, hogy napról-napra afelől biztosítsák a hatalmat, hogy minden így van a legjobban, ahogyan van. Így aztán mozgás helyett mozdulatlanságot, eleven, megújuló élet helyett a stagnálás posványát akarják fenntartani. Minden társadalomban fellelhetők, mindig és mindenkor. Kártékony, önző emberek, és ezért etikai parancs, hogy éppen maga az új értéket óhajtó forradalom szabadítsa meg részvételüktől a közügyekben a társadalmat.” In. *Lakitelek*, 1987 i. m. 1991, [190-194] 191-192.

ság nemzeti érdekei stb. – megfelelő alakban javaslom közölni. Ezeknek a kritériumoknak és normáknak a figyelembe vétele szükségessé teszi, hogy némelyik felszólaló egy-egy kijelentése, megjegyzése ne kerüljön közlésre. E kihagyások azonban a felszólaló mondanivalóját nem teszik semmissé!

A szöveg módosításokat, hogy a közreadási eljárás módja maga se legyen ellentétes az imént hivatkozott kritériumokkal és normákkal, a Felszólalóval, illetve az írásos hozzászólás készítőjével történő megállapodás szerint javaslom átvezetni.

A fentiek alapján javaslom kihagyni a kiadásra szánt, véglegesített szövegből

1) Csurka István felszólalásából a 44. oldal végéről a 45. oldal elejéig áthúzó mondatot: „Nincs értelme fenntartani Romániával az egyoldalú, a látszat-szövetséges viszonyt, amikor ez a viszony valójában ellenséges.”³⁰

Pontosítani, vagy elhagyni javaslom.

2) Csengey Dénes felszólalásából a 103. oldalról javaslom ki hagyni a következő két mondatot: „Az emberek úgy érzik, ahhoz, hogy valami kibontakozás elkezdődhessen, át kellene ejteni Moszkvát, de gazdag tapasztalati anyag birtokában nem hiszik, hogy Moszkva átejthető. És így céltalannak és megalázónak látják az ellenkező irányú, méltóság nélküli kelletőzést.”

3) Ugyancsak Csengey Dénes felszólalásának a 104. oldalon lévő szövegében javaslom a „sztálini világbirodalom” helyett a „sztálini világhatalom” kifejezés használatát.

4) Végül Csengey Dénes felszólalásából a működésbe lépő közös bölcsesség táplálékául szánt, a nemzeti függetlenségről szóló 1. pontot – 109-110 oldal – javaslom elhagyni.³¹

5) Vásárhelyi Judit³² felszólalásából javaslom elhagyni a 121. oldalról a több száz-több ezer itt rekedt és illegálisan itthon tartózkodó magyarra való utalást. Hivatkozási alapot adhatnánk a megtorlás mézárszékeit felállítani vélhetően nem rest román hatóságoknak.³³

³⁰ A szöveg az eredeti változatban jelent meg. In. Uo. 31.

³¹ A szövegek az eredeti változatban jelentek meg. In. Uo. 63-69.

³² Vásárhelyi Judit (1944): környezetvédő, tanár. 1984-ben a Duna Kör alapító tagja, 1987-től a Soros Alapítvány ügyintézője, majd programvezetője. Számos környezetvédelmi megmozdulásban vett részt az 1980-as években.

³³ Ez a rész valószínűleg kimaradt a szövegből. Vásárhelyi Judit felszólalása: *Lakitelek* 1987, i. m. 1991. 71-74.

6) Konrád György³⁴ hozzászólásából a „magyar nemzeti függetlenség” mondatrészt a 142. oldalon javasolom elhagyni.³⁵

7) Varga Csaba³⁶ hozzászólásában a 185. oldalon a „Szent Istvántól Kádár Jánosig” mondatrész helyett a „Szent Istvántól napjainkig” mondatrészt javasolom szerepeltetni.³⁷

8) Dénes János³⁸ felszólalásából javasolom elhagyni a 209. oldalról a következő mondatot: „A *Beszélő* különkiadásában megjelent *Társadalmi Szerződés* reformprogram javaslatát egyszerűen így kezdi: Kádárnak miennie kell!”³⁹

9) A 252. oldalról Krasznai Zoltán⁴⁰ felszólalásából a 4. bekezdés 6. sorából maradjon el az „ezen belül is a Szovjetunióhoz” mondatrész.

10) Krasznai Zoltán felszólalásából a 253. oldalról a 3. bekezdést javasolom a „Kádár” történő hivatkozás nélkül közölni.⁴¹

³⁴ Konrád György (1933): író. A '70-es évek óta a demokratikus ellenzék egyik hangadó szereplője, 1973 és 1988 között Magyarországon legális médiumokban nem jelenhettek meg írásai. A Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) alapítója, a párt országos tanácsának tagja.

³⁵ A magyar nemzeti függetlenség gondolata a következőképpen jelent meg a később közölt szövegben: „... elfogadom azt is, hogy azok a barátaim nincsenek most itt és nem voltak meghívottak, akik a magyar nemzeti függetlenség, a demokrácia, az önkormányzat kérdéseiről elmondták a véleményüket nyílt beszédben...” In. Uo. 86.

³⁶ Varga Csaba (1946): szociológus, író. 1983 és 1987 között a Népművelési Intézet tudományos főmunkatársa, 1989 és 1990 között a Magyar Néppárt országos titkára.

³⁷ A szöveg az eredeti változatban jelent meg. Lakitelek 1987, i. m. 1991. [113-115] 113.

³⁸ Dénes János (1930): vegyésztechnikus, politikus. 1956 októberében a Kőbányai Gyógyszerárú Gyár munkástanácsának elnöke, a Nagy-Budapesti Munkástanács küldötte. 1958-ban 15 év börtönbüntetésre ítélik, hatot tölt börtönben. 1990-ben MDF-es színekben országgyűlési képviselővé választották, ám a taxisblokádnál kilépett a frakcióból.

³⁹ A szöveg az eredeti változatban jelent meg. Lakitelek 1987, i. m. 1991. 132. A *Társadalmi szerződés* 1987 márciusa és júniusa között született és a lap 1987/2. számaként jelent meg. A szöveget Kis János, Kőszeg Ferenc és Solt Ottilia fogalmazta meg, és a szerveződő demokratikus ellenzék programjaként volt értelmezhető. Elkészülte a második monori találkozó előkészítésének idejére tehető, nagyrészt emiatt álltak fel az asztaltól a nemzeti ellenzék képviselői (Für Lajos, Csurka István), és kezdték meg saját, önálló találkozót szervezését. Az eset leírása többek között: Für i. m. 2007, 313-315.

⁴⁰ Krasznai Zoltán (1951): közgazdász. A '70-es évek végétől publikált szamizdat lapokban, 1982-től a Bethlen Gábor Alapítvány titkárságának tagja. 1989-ben az MDF Szabadellví Körének alapítója, 1992 és 1993 között a *Magyar Nemzet* főszerkesztője.

⁴¹ A szövegek az eredeti változatban jelentek meg. Lakitelek 1987, i. m. 1991. [160-163] 161-162.

11) Für Lajos írásban beadott hozzászólásából a 292. oldal végén szereplő „paranoiás sovén gyűlölet” maradjon ki (vagy helyette csak „gyűlölet” maradjon).⁴²

12) Sánta Ferenc⁴³ írásos hozzászólásának a 300. oldalon, az 1-2. sorban lévő szakaszát „gyűlölettel voltak eltelve a magyar nemzet iránt” maradjon ki.

13) Ugyancsak az Ő hozzászólásából a 301. oldalról az „Át kell adnia a hatalmat” kezdetű mondat maradjon ki (vagy így módosuljon: „Meg kell osztania a hatalmat...” vagy: „a társadalom ellenőrzése alá kell kerüljön”)⁴⁴

14) Filep Tamás⁴⁵ felszólalásában, a 324. oldalon a 2. bekezdés első mondatában szereplő „trianoni határookra” helyett az „országhatárookra” vagy az államnemzeti határookra kifejezést javasolom.⁴⁶

A javasoltakon kívül néhány stiláris fordulat nem illik a tanácskozás szelleméhez, vagy akad olyan megjegyzés is, amelyik személyes vonatkozásánál fogva kilóg a tanácskozás mondanivalójából. Minthogy úgy vélem, hogy ezek a fordulatok, megjegyzések a helyszíni hangulatnak a kifejeződései nem sértik sem a felszólalót, sem a dokumentum hitelességét, ha kimaradnak a végső, a kinyomtatott szövegből.

Ezért javasolom, hogy

1) Lengyel László⁴⁷ felszólalásában a 125. oldal alulról 3. sorában lévő „pofán vágni” kerüljön átfogalmazásra.⁴⁸

2) Fekete Gyula elnöki összekötő szövegéből a 206. oldalról kimaradhat „A fiam felszólalását nem beszéltük meg” mondat.⁴⁹

⁴² A szöveg az eredeti változatban jelent meg. Lakitelek 1987, i. m. 1991. [183-189] 188.

⁴³ Sánta Ferenc (1927–2008): író. 1956-ban a Petőfi Kör vezetőségi tagja, megalakulása után az MDF tagja lett.

⁴⁴ A szövegek az eredeti változatban jelentek meg. Lakitelek 1987, i. m. 1991. 192-193.

⁴⁵ Filep Tamás Gusztáv (1961): művelődéstörténész, kisebbségkutató. 1986 és 1988 között az *EF (Egyetemi-Főiskolai)-Lapok* szerkesztője volt.

⁴⁶ A szöveg az eredeti változatban jelent meg. Lakitelek 1987, i. m. 1991. 210.

⁴⁷ Lengyel László (1950): közgazdász, politológus. 1987-től a Pénzügykutató Rt. tudományos igazgatója, részt vett a „Fordulat és reform” elkészítésében (lásd: 96. sz. lábjegyzet). 1990-től az intézet elnök-vezérigazgatója, az ELTE ÁJK Politikatudományi Intézetének docense.

⁴⁸ Lengyel László felszólalásának ebben a részében a katasztrofális gazdasági helyzetről beszélt. A szöveg végül így jelent meg: „Lehet kizárni mindenféle politikai eszközöket, lehet arcul ütni ellenzéket vagy nem-ellenzéket, meg lehet gumibototatni a fél országot, vagy lehet édesgetni – nem változtat semmit azon a tényen, hogy nem vagyunk Európában.” Lakitelek 1987, i. m. 1991. 76.

⁴⁹ A szöveg kimaradt.

3) Bogárdi Zoltán⁵⁰ felszólalásában javasolom átfogalmazni a 245. oldal 12. sorában lévő „olyan ágazatnak, amelyik majd ihaj-csuhaj” szavakból álló részt.⁵¹

Budapest, 1988. január 11.

6. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek tájékoztatása a Jurta Színházban⁵² megtartott Fórum tanácskozás-sorozatának helyzetéről

1988. január 30.

A Magyar Demokrata Fórum szóvivői közleménye

A lakiteleki határozmányok szelleméhez és betűjéhez híven tartotta meg második összejövetelét a Magyar Demokrata Fórum Budapesten a Jurta Színházban, az ötszáz s egynéhány, a jelenléti ívet aláíró résztvevő a társadalom majd minden rétegét, világnézeti csoportját reprezentálhatta. A fórum szervezőinek célkitűzése: a saját sorsukért felelősségre ébredtek szétszórta létező egyedeiből létrehozni a nemzeti megújulásért és a válságból való kilábalásért tenni készek gyűlekezetét, s megtalálni mindennek a legnagyobb közös nevezőjét ezúttal talán még a lakiteleki első lépést is meghaladó mértékben sikerült. A Magyar Demokrata Fórum már első nyilatkozatában is kifejezésre juttatta, hogy elsőrendű célja az ösztönzés. Ösztönözni minden szándékot, tettet, reformelképzelést, amely a demokratikus magyar megújulást szolgálja.

Figyelemmel a társadalmi mozgásokra és legutóbbi parlamenti ülészekok eseményeire,⁵³ az MDF szervezői a parlamenti demokrácia kérdesei-

⁵⁰ Bogárdi Zoltán (1947): kertészmérnök, politikus. 1982-től a Rakpart Klub szervezője, majd vezetője, 1988 és 1989 között az Országos Klubtanács elnöke. Az MDF országos elnökségének tagja, 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő.

⁵¹ Bogárdi Zoltán felszólalásában a mezőgazdaság problémáit érintette. A szöveg így jelent meg: „... kinevezték húzóágazatnak, kinevezték olyan ágazatnak, amelyikkel semmi baj sincs és nem is lehet. Ez egyáltalán nem így van.” Lakitelek 1987, i. m. 1991. [156-158]156.

⁵² Jurta Színház: Független budapesti színház volt Romhányi László (1944–2005) rendező vezetésével a Népligetben, amely 1987-ben nyitotta meg kapuit, és bárki számára kibérelhető volt. A rendszerváltás kezdeti időszakában (1987–1989) az ellenzék főként itt rendezte nagyobb szabású rendezvényeit, és annak irányultságtól függetlenül egyik budapesti központjává vált. A lakosság itt ismerkedett meg az új szervezetek politikusaival.

⁵³ Az Országgyűlés szerepének változására számos jel utalt. Míg például 1987-ben csak 12,

nek, az Országgyűlés megváltozott és megváltoztatandó szerepének és az Alkotmány korszerűsítésének a kérdéskörét tűzték a Jurta-fórum napirendjére.⁵⁴ Tekintettel a téma tudományos és elméleti jelentőségére a kérdéskör neves szakembereit kérték fel vitaindító előadások megtartására, valamint kapcsolatokat kerestek országgyűlési képviselőkkel, előzetes tanácskozás és a fórumon való képviselői részvétel céljából. Egyik törekvésük sem valószínűleg megmaradéktalanul. A képviselőkkel való tanácskozást a meghívók alaki hibájára való hivatkozással, a párttag előadókat pedig pártutasításokkal és pártszankciók kilátásba helyezésével hiúsították meg, illetve tartották távol. A Fórum ennek ellenére a kitűzött témáról kezdte meg és folytatta le a tanácskozást, melynek összegzéseként nyilatkozatot fogadott el a parlamenti demokrácia szükségessége, az Országgyűlés működése és az alkotmány-korszerűsítés tekintetében.

A 7 ellenszavazattal elfogadott állásfoglalás közzétételére vonatkozólag a Fórum kifejezte óhaját, hogy az a hazai hivatalos nyilvánosságban jelenjék meg; de a lakiteleki nyilatkozat megjelenése körüli késedelmességből s konfliktusokból erre egy hét átfutási időt szabott meg, amelynek eltelte után az állásfoglalás közzétételét minden más médium számára felszabadítja.

Immár két tanácskozással a háta mögött a Magyar Demokrata Fórum első-sorban bizalmat kér a maga számára, ugyanakkor elutasít minden gyanakvást, előítéletet és minden kiszorítósdit, amely a képviselők és a párttagok távoltartásában is megnyilvánulni látszott.

A Jurta fórumon bejelentették, hogy a Magyar Demokrata Fórum legközelebbi tanácskozását a magyar nemzeti kisebbségek ügyének, különös tekintettel a Romániában élő magyar nemzeti kisebbség sorskérdéseinek fogja szentelni. Ennek a tanácskozásnak az előkészítése folyamatban van.

1988-ban már 26 törvényt fogadott el az Országgyűlés. Az 1987-es jogalkotási törvénnyel és egy 1988-as alkotmánymódosítással a parlament határozta meg például a kizárólagos törvényhozási tárgyak körét, s vonta meg a miniszterek és az államtitkárok eredeti szabályozási jogkörét. Emellett korlátozta az Elnöki Tanács jogalkotó hatáskörét, ami a törvényhozó hatalom megerősítését jelentette. 1988 végétől egyre élénkebbé vált a parlamenti munka, néhány képviselő megtörve a parlamenti tárgyalások addig megszokott stílusát, valóságos problémákat vetett fel, s valóságos vitákat generált. Elsősorban Király Zoltán vállalt ebben aktív szerepet, aki többször is élt a kérdés és az interpellálás lehetőségével.

⁵⁴ A tervek között szerepelt egy olyan rendezvény (fórum) megszervezése, amelyre kifejezetten országgyűlési képviselőket kívántak meghívni.

A Jurta-fórum jegyzőkönyvét – lehetőleg nem a lakitelekihez hasonló kése-
delmességgel – megszerkesztés után nyilvánosságra kívánják hozni.

A szervezők köszönetüket fejezik ki a Jurta Színháznak és a lebonyolítás
fáradtságos munkájában résztvevőknek.

**7. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. január 30-ai tanács-
kozására készített nyilatkozat-tervezet és nyilatkozat az Országgyűlés
szerepéről és a képvisleti demokráciáról**

1988. január 30.

Nyilatkozat [Tervezet]

A Lakiteleken 1987. szeptember 27-én megalakult Magyar Demokrata Fórum
1988. január 30-án Budapesten tartotta összejövetelét. A Fórum résztvevői
azért gyűltek össze, hogy eszmecserét folytassanak a parlamenti demokráciá-
ról, a magyar társadalom demokratizálásának lehetőségeiről, különös tekintet-
tel a népképviselőre és az Országgyűlésre. A több mint háromszáz résztvevő a
tanácskozás és a vita alapján az alábbi nyilatkozat közzétételéről döntött:

Társadalmunkban súlyos politikai válság van. A válság további éleződése,
a feszültségek növekedése elkerülhetetlen a szocializmus politikai rendsze-
rének mélyreható reformja nélkül. A demokrácia intézményes feltételei és
garanciái nélkül nincs társadalmi fejlődés, nincs nemzeti kibontakozás, nem
érvényesülhetnek a személyiségi és a kisebbségi jogok, az erkölcsi-szelle-
mi értékek gyarapodása és közkinccsá tétele. A demokrácia elégtelensége
mindig magában hordja a törvénytelenység, az önkény lehetőségét, melytől
Közép- és Kelet-Európa népei oly sokat szenvedtek már történelmük során.

A magyarságnak és Magyarországnak létérdeke a demokrácia. Ezért szük-
ségesnek és elodázhatatlan feladatnak tartjuk olyan politikai rendszer kimun-
kálását és megvalósítását, amely a demokratikus szocializmus elvei alapján,
a nemzetközi feltételeket is figyelembe véve, lehetővé teszi a nép részvételét
a hatalom gyakorlásában és a hatalmi szervek tényleges ellenőrzésében.

Fel kell számolni az ellenőrizhetetlen és megváltoztathatatlan hatalmi mo-
nopóliumokat és annak lehetőségét, hogy bármely szervezet vagy személy az
Alkotmány és a törvények fölé emelkedhessék.

A résztvevők egyetértettek abban, hogy nyilvánosan működő, demok-
ratikusan megválasztott, a választóiknak felelős és szuverén parlament
nélkül demokratikus reformok elképzelhetetlenek.

Az elmúlt negyven évben a parlamenti demokrácia intézménye súlyos
hátrányokat szenvedett, háttérbe szorult, ezért feladatait nem tudta ellátni.

A politikai rendszer demokratikus reformja során kitüntetett jelentő-
sége van a parlamenti demokrácia megteremtésének és biztosításának.
Ennek érdekében:

1.) Az Országgyűlés kapja vissza törvényalkotó jogát⁵⁵ a párt vezető
szerveitől és a párt apparátusától.

2.) Biztosítani kell, hogy az új Alkotmányt – a parlamenti vita után – a
választók népszavazáson fogadják el.

3.) A jelentősebb törvénytervezetek széleskörű társadalmi és szakmai,
valamint a kétmenetes parlamenti vitát biztosítani kell. [sic!]

4.) A párt vezető testületei hozzák nyilvánosságra a törvénytervezetek-
kel kapcsolatos javaslataikat és véleményüket.

5.) Biztosítani kell az országgyűlési képviselők szabad és kötetlen in-
terpellációs jogát.

6.) A parlamenti nyilvánosságot korlátozó szabályokat és gyakorlatot,
így a zárt ülés intézményét el kell törölni.

7.) Biztosítani kell, hogy a képviselők független szakértőket és alter-
natív információ forrásokat vehessenek igénybe a parlamenti vitákhoz.

8.) A parlamenti ülésszakokat többször és hosszabb időre kell össze-
hívni, biztosítva, hogy az állampolgárok alapvető jogait és kötelességeit
kizárólag törvényben szabályozzák.

9.) El kell ismerni és jogilag biztosítani kell, hogy a parlament a nyil-
vános politikai viták, a nyilvános érdekképviselő és a nyilvános döntés-
hozatal intézménye legyen.

10.) Az azonos véleményt valló képviselők – egy-egy vita kapcsán eseti jel-
leggel és folyamatos működés alapján is – parlamenti frakciókat alakíthassanak.

11.) Biztosítani kell, hogy a parlamenti bizottságok vitáiban kisebbségben ma-
radók kisebbségi véleményüket a plenáris ülésen teljes egészében ismertethessék.

⁵⁵ Az Országgyűlés törvényhozó feladatköre formális volt, mivel az 1949-ben létrehozott
Népköztársaság Elnöki Tanácsa (NET) is fel lett ruházva az Országgyűlés legtöbb jogkö-
reinek gyakorlásával. Ebből adódóan a jogszabályok többségét a NET hozta törvényere-
jű rendelet formájában, míg a törvények előkészítését általában az állampárt (MSZMP)
vezető testületei végezték. lásd: 53. lábjegyzet

12.) Intézményesíteni kell a Kormány programja és a Kormány politikája feletti bizalmi szavazást. A bizalmi szavazás és a személyi választások titkosak legyenek. Bármely képviselő kezdeményezhesse a bizalmi szavazást.

13.) Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a képviselők hivatásszerűen is elláthassák képviselői megbízatásukat, képviselői feladataik ellátásához képviselői irodát és szakértőkből álló döntés-előkészítő stábot tarthassanak fenn. Ennek anyagi és szervezeti feltételeit egyenlően kell biztosítani minden képviselő számára.

14.) A parlamenti ülések és a bizottsági viták jegyzőkönyvét gyorsított eljárásban teljes egészében nyilvánosságra kell hozni.

15.) A Magyar Demokrata Fórum előkészítő bizottságot kér fel a demokratikus parlament elveinek és működésének kidolgozására.

Nyilatkozat⁵⁶

A Lakiteleken 1987. szeptember 27-én megalakult Magyar Demokrata Fórum 1988. január 30-án Budapesten, a Jurta Színházban tartotta összejövetelét. A Fórum résztvevői (több mint 500-an) azért gyűltek egybe, hogy eszmecserét folytassanak a képviselői demokráciáról, különös tekintettel az Országgyűlésre. A résztvevők a tanácskozás és a vita alapján az alábbi nyilatkozat közzétételéről döntöttek:

Társadalmunkban súlyos politikai válság van. A feszültségek növekedése elkerülhetetlen a szocializmus rendszerének mélyreható reformja nélkül. A demokrácia intézményes feltételei és garanciái nélkül nincs társadalmi fejlődés, nincs nemzeti kibontakozás, nem érvényesülhetnek az állampolgári, a személyiségi jogok, a politikai, vallási és etnikai kisebbségek jogai, nincs biztosítéka az erkölcsi-szellemi értékek gyarapodásának, közkinccsé tételének és a gazdasági fejlődésnek.

Ezért fel kell számolni az ellenőrizhetetlen hatalmi monopóliumokat és annak lehetőségét, hogy bármely szervezet vagy személy az alkotmány és a törvények fölé emelkedhessék.

A résztvevők egyetértettek abban, hogy nyilvánosan működő, demokratikusan megválasztott, csak a választóiknak felelős parlamentre van szükség.

A szocialista politikai rendszer demokratikus reformja érdekében javasoljuk:

⁵⁶ A nyilatkozatot lásd: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfelkészítő Munkacsoport kiadványa 1988. v. ő. *Beszélő* samizdatkiadvány 23. számában. Kis János *A Magyar Demokrata Fórum vitája az Országgyűlésről* címmel.

I. Az Országgyűlés alkosson új demokratikus választójogi törvényt. Az ennek alapján megválasztandó új Országgyűlés dolgozzon ki új alkotmányt. Az alkotmány fejezze ki a társadalomban létrejött változásokat, küszöbölje ki jelen alkotmányunk ellentmondásait.

II. Az Országgyűlés tisztázza az állam és a párt közjogi viszonyát, tételesen sorolja fel az állampolgárok személyes és politikai jogait és ezek garanciáit, rendelkezze alkotmánybíróság felállításáról.

III. Kívánatosnak tartjuk már a jelenlegi Országgyűlés működésében is a következő reformokat.

1. A törvényhozási jogok gyakorlása és a végrehajtás ellenőrzése érdekében az Országgyűlés működése legyen folyamatos.⁵⁷

2. A párt vezető testületei hozzák nyilvánosságra a törvénytervezetekkel kapcsolatos javaslataikat és véleményüket.

3. A parlamenti nyilvánosságot és a képviselők interpellációs és javaslattevő jogát korlátozó szabályokat és gyakorlatot el kell törölni.

4. Az azonos véleményt valló képviselők – egy-egy vita kapcsán eseti jelleggel és folyamatos működés alapján is – parlamenti frakciókat alakíthassanak.⁵⁸

5. Intézményesíteni kell a kormány programja és politikája, illetve egyes miniszterek feletti bizalmi szavazást. A bizalmi szavazás és a személyi választások titkosak legyenek. Bármely képviselő kezdeményezhesse a bizalmi szavazást.

6. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a képviselők hivatásszerűen is elláthassák képviselői megbízatásukat, képviselői feladataik ellátásához képviselői irodát és szakértőkből álló döntés-előkészítő csoportot tarthassanak fenn. Ennek anyagi és szervezeti feltételeit egyenlően kell biztosítani minden képviselő számára.

7. A parlamenti ülések és a bizottsági viták jegyzőkönyvét gyorsított eljárásban teljes egészében nyilvánosságra kell hozni.

A Magyar Demokrata Fórum előkészítő bizottságot kér fel a demokratikus parlament elveinek és működésének kidolgozására.

⁵⁷ Az Országgyűlés 1988-ig csak évente négyszer ülésezett, amely ülések általában 1-3 napig tartottak. Részletesen lásd: 53. lábjegyzet.

⁵⁸ 1985-től a többes jelölés kötelezővé tételével lehetővé vált valamiféle, nagyon korlátozott ellenzéki jelenlét az Országgyűlésben. Az 1990-ig tartó ciklusban fokozta ezt a jelenlétet a visszahívás intézményének felélesztése, amely segítette további, az állampárttal szembenálló személyek Országgyűlésbe kerülését. Lásd: 53. lábjegyzet

8. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. január 30-án a Jurta Színházban megtartott tanácskozásán elfogadott nyilatkozathoz írt kísérőlevél Grósz Károlynak

*Azonos szöveggel kapták még: Pozsgay Imre, az Országgyűlés titkársága, a Magyar Hírlap főszerkesztője,⁵⁹ a Magyar Nemzet főszerkesztője,⁶⁰ az MTI vezérigazgatója⁶¹

1988. február 2.

Budapest, 1988. február 2.⁶²

Grósz Károly

a Minisztertanács elnöke

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Tájékoztatni kívánjuk, hogy 1988. január 30-án Budapesten, a Jurta Színházban több mint 500 értelmiségi részvételével baráti eszmecserét tartottunk. Tanácskozásunkon a mellékelten megküldött *Nyilatkozatot* a résztvevők elfogadták. Egyetértés mutatkozott a tekintetben is, hogy országunk és a magyarság válságos helyzetében a demokrácia kibontakoztatása és a demokratikus intézményrendszer megteremtése a magyarság létkérdése. Hisszük, hogy újabb *Nyilatkozatunknak* a hazai nyilvánosság valamennyi fórumán való megjelenése a valóságos párbeszéd létrejöttéhez és a politikai intézmény reformjához lendületet adhatna.

A találkozó résztvevői úgy döntöttek, hogy a *Nyilatkozatot* a hazai sajtóban kell közzétenni, de amennyiben ez egy héten belül nem jelenik meg, más

⁵⁹ Bajnok Zsolt (1932–1998): újságíró. A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala elnöke (1980–1984), a *Magyar Hírlap* főszerkesztője (1984–1990), Németh Miklós kormányának szóvivője (1989–1990).

⁶⁰ Soltész István (1924–2017): újságíró. 1956 októbere és 1957 áprilisa között a *Szabolcs Szatmári Néplap* főszerkesztője. A '70-es évek közepétől a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalánál dolgozott, 1982-től 1989-ig a *Magyar Nemzet* főszerkesztője volt.

⁶¹ Burján Sándor (1927): 1957-től dolgozott az MTI-nél, 1982 és 1989 között a szervezet vezérigazgatója volt.

⁶² A Grósz Károlynak küldött levél nem a vele való politikai szövetség keresését jelentette, hanem az MDF – mint magát legitimnek tartó szervezet – szükségét érezte, hogy a miniszterelnököt is hivatalosan tájékoztassa. Lásd még: 2. sz. dokumentum illetve 4. sz. lábjegyzet.

módon kell gondoskodni nyilvánosságra hozataláról.
Kérjük, segítse elő közös vállalkozásunk sikerét.

A Magyar Demokrata Fórum szervezői nevében:

Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor, Fekete Gyula, Für Lajos, Bíró Zoltán, Csoóri Sándor, Csurka István

9. dokumentum: Morvay László⁶³ levele Bíró Zoltánnak a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság⁶⁴ nevében és a Társaság mellékelt levele a Magyar Demokrata Fórum szervezőinek

1988. február 4.

Kedves Zoltán!

Először is szeretném megköszönni a Baráti Társaságunkat ért megtiszteltetést, hogy a Magyar Demokrata Fórum legutóbbi összejövételén a Társaság képviselőjében a délelőtti ülésen az elnöki asztalhoz ültettetek. Ez a megtisztelő gesztus igazán jól esett Társaságunk minden jelenlévő tagjának. Kérlek, tolmácsolj köszönetünket az MDF vezetőségének és ismertesd velük azt a mellékelt levelet is, amelyet a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság küld a vezetőségnek, s amely az ott felolvasott felhívásunk negligálásával foglalkozik.

Nagyon reméljük, hogy a vezető testület újból átgondolja felhívásunkat és a legközelebbi alkalommal magáévá teszi álláspontunkat.

A további hatékony együttműködés reményében [szeretettel üdvözlő: Morvay László]

Budapest, 1988. február 4.

⁶³ Morvay László: (?–1992): A háború után a Gulágról visszatérve kisgazdapárti politikus lett. Az 1980-as években a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság egyik vezetője és legaktívabb tagja.

⁶⁴ Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság: 1986. május 16-án alapított társaság, amely elsődleges célként Bajcsy-Zsilinszky Endre szellemi hagyatékának ápolását tűzte ki célul. A szervezet a Hazafias Népfront keretei között jött létre, elnöke Dr. Vigh Károly (1918–2013) történész volt. A társaság számos tüntetés megszervezésében, kivitelezésében vett részt, továbbá segítette az akkor létrejövő ellenzéki szervezetek, pártok kialakulását. Az Erdélyi tüntetés egyik főszervezője, az MDF vezetőségével szoros kapcsolatokat ápol.

A Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság levele
a Magyar Demokrata Fórum vezetőségének

Magyar Demokrata Fórum Vezetőségének, Budapest

Kedves Barátunk!

A Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság nevében a Magyar Demokrata Fórum január 30-i összejövetelén egy felhívást ismertettünk, amelyben javasoltuk, hogy az MDF küldjön egy feliratot az MSZMP KB-hez, amelyben felajánlja készségét a párbeszédre és egy közös bizottság alakítását javasolja egy közös akció-program kidolgozására.

Legnagyobb sajnálatunkra ez a javaslat nem került megtárgyalásra, így nem kerülhetett be a *Határozati javaslat*ba sem.

Az egyik – javaslatunkhoz igen hasonló – indítványra válaszolva Bíró Zoltán megemlítette, hogy ilyen felhívással az MDF nem fordulhat a párthoz, hiszen semmi hivatalos státusza nincs, egy meg sem alakult tömörülésről van szó, amelynek nem lehet felhatalmazása ilyen tárgyalásra hívó felterjesztéshez. Véleményünk szerint az nem csak a hatalom vétke, hogy négy hónappal a lakiteleki tanácskozás után a szélverte sátorból csak a népligeti Jurta színházhoz értünk el, s nem méltóbb kupola alatt folytathatjuk ezt az ország-, sőt Európa-szerte nagy érdeklődéssel figyelt megbeszélés-sorozatot. Abban, hogy a párt, amelynek vezetői több ízben kifejezték készségüket a párbeszédre, még ma is így viszonyul az MDF-hez, abban véleményünk szerint túlzott szerénységünk is vétkes. Mindannyian, kik eljárunk ezekre a találkozókra úgy véljük, hogy ma már egyre inkább nem csak az értelmiség zömét képviseljük, hanem az egész másként gondolkodó társadalmat. Tehát mi magunk ne értékeljük le mozgalmunkat azzal, hogy szervezetileg vagy összetételben nem tartjuk magunkat méltónak a párbeszédre. Azok Vagyunk. Aki végigolvasta a *Mozgó Világ*⁶⁵ januári számát, az meggyőződhetett, hogy ez a tábor – a mi táborunk – sokkal szélesebb, mint hinnénk.⁶⁶

⁶⁵ *Mozgó Világ*: Irodalmi, művészeti, közművelődési és kritikai folyóirat, „eredeti” változata 1971–1983 között jelent meg. Az egyre szabadabb hangot megütő folyóirat 1983. decemberi, már elkészült számát a pártvezetés nem engedte megjelenni a Bibó István tanulmányának és az arról zajló vitának a közlése miatt. A lap főszerkesztőjét, Kulin Ferencet leváltották, a szerkesztőség többi tagja lemondott, a folyóirat pedig új vezetéssel folytatta munkáját.

⁶⁶ A lap e számában különböző szakterületekre bontva jelentek meg elemzések a magyar

Így úgy gondoljuk, hogy a január 30-án hozott határozati javaslatot a többi más fontos és előkészített témákkal együtt helyesebb lett volna ezen a felajánlott zártkörű tanácskozáson mint kívánalmakat a párt elé tárni, mint egy kétes sorsú publikációs lehetőségnek kitenni, amelynek nemcsak a fogadtatása – ez kiderült a *Magyar Hírlap* cikkéből is⁶⁷ –, hanem legális nyilvánosságra kerülése is bizonytalan.

A második nyilvánosság csatornáin történő közlés pedig talán a kárhozott „ellenzék” soraiba iktatná az MDF-et.

Talán a párt is szívesebben vette volna egy párbeszéd alkalmával a teljes intézményrendszer átalakítására vonatkozó konkrét javaslatunkat, mint most a választási rendszer és az országgyűlés reformjával foglalkozó részjavaslatok publikálását. Ez ugyanis csak egy – bár lényeges – része a megtárgyalandó problémakörnek. De ezen belül is közölnünk kellett volna a párttal a magyar politikai gondolkodás azon megállapítását, amely szerint a párt szerepét, jogait és kötelességeit, jogi és politikai felelősségét külön törvényben (párttörvényben) kell szabályozni, kiemelve ezt a kérdést az alkotmányból.

Az idő sürget, a közeli jövőben ezt is és minden lényeges egyéb kérdést is a párt elé kell tárni, ha valóban felelősségteljesen az ország másként gondolkodói egyik csúcsszervének tartjuk mozgalmunkat, akár vannak szervezeti kereteink, akár nincsenek. Ez kötelességünk és felelősségünk.

Így megismételjük javaslatunkat. A legközelebbi összejövetel elé tárjuk megvitatásra és szavazásra „felirati javaslatunkat”⁶⁸ – amelynek nem véletlen adtuk ezt a nevet – és elfogadás esetén juttassuk el azt a párt vezető szerveihez. Az így kénytelen lesz nyilatkozni; elfogadja-e ajánlatunkat a párbeszédre, vagy továbbra is csak emlegeti azt minden alap nélkül. A párt által

helyzetről. A szerzők között volt Tellér Gyula, Tardos Márton, Andorka Rudolf, Bihari Mihály, Vitányi Iván, Ferge Zsuzsa, Galgóczi Erzsébet, Kolosi Tamás, Kulcsár Kálmán, Lengyel László, Ludassy Mária, Németh Miklós és Szinetár Miklós.

⁶⁷ A kézirat lezárásáig nem sikerült minden kétséget kizáróan alátámasztani, hogy a Morvay László által írott levelet követő BZSBTE-dokumentum a Morvay-féle levélben említett melléklet-e vagy sem. A Morvay-féle levél 1988. február 4-i keltezésű, azonban a melléklet hivatkozik a *Magyar Hírlap*nak az MDF január 30-i „határozati javaslata” (Nyilatkozat) publikálása visszautasításának kérdéséről. A cikk (*Nyitott kapuk*) csak a *Magyar Hírlap* 1988. február 5-i számában jelent meg. Tartalma alapján valószínűsíthető, hogy a BZSBTE-dokumentum a Morvay-féle levél megírása után, már a cikk ismeretében fogalmazódott.

⁶⁸ Az egykori kétkamarás Országgyűlés működésére visszautaló fogalomhasználat, amikor az Országgyűlés két kamarája, illetve az uralkodó hivatalosan feliratot, illetve leiratot intézhetett a másikhoz.

irányított szervezetekkel a párbeszéd meddőnek tűnik, éppúgy mint a párt szervezeteiben folyó vita. Igenis, tartsuk magunkat partnernek. A reformokat nemcsak kívánó, de váró közvélemény mögöttünk áll. Ne csak beszéljünk, cselekedjünk. Kérjük levelünk megtárgyalását és a döntésükről értesítésüket.

Baráti üdvözlettel: [három aláírás]⁶⁹

Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság

10. dokumentum: Grósz Károly 1988. február 9-ei keltezésű válaszlevele a Für Lajos által megküldött 1988. január 30-ai nyilatkozat elutasításáról

1988. február 9.

Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Elnöke

Tisztelt Für Úr!

Tájékoztatását, valamint a mellékelt *Nyilatkozatot* megkaptam.⁷⁰ Köszönöm. Nem tudom, hogy milyen szervezet a „Magyar Demokrata Fórum”, de annak örülök, hogy több mint 500 – remélhetőleg felelősen gondolkodó és cselekvő – ember ilyen körültekintően elemzi a szocialista politikai rendszer állapotát, s munkálkodik reformján. Ez a kormánynak is nagy segítség, ugyanis közös gondolkodásunk több témakörében kezdeményező és előterjesztő kötelezettsége van.

Javaslataik döntő többségével egyetértek, támogatom. Ugyanakkor elvileg elutasítom, hogy a nép által választott Országgyűlés működésének rendjét társadalmi bizottságok határozzák meg. Ez szerintem az Országgyűlés feladata. Nem támogatom a „hivatásos” képviselői rendszert sem, ugyancsak elvi megfontolásból. Én azonban ebben nem szavazok, mert nem vagyok országgyűlési képviselő.

A *Nyilatkozat* közzétételét az általam felügyelt tájékoztatási szerveknél a fent említett okok miatt nem támogatom. A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala⁷¹ megszűnése óta a Kormány csak a felügyelete alá tartozó tájékoztatási szerveket irányítja. Így rendelkezett az Országgyűlés.

⁶⁹ A dokumentum végén szereplő aláírások: Zétényi Zsolt (1941, jogász), Vigh Károly, Morvay László

⁷⁰ Lásd: 8. sz. dokumentum.

⁷¹ A Hivatal megszüntetésére 1986-ban került sor, utolsó vezetője Bányász Rezső volt.

A „párbeszéd” becsületes szándékának nagybecsülése mellett kissé meglepett levelének stílusa, de bizonyára a közös eszmecsere hangvételének milyensége is egy olyan kérdés, melyben véleményünk eltérő.

Kiváló tisztelettel:

Grósz Károly

Budapest, 1988. február 9.

11. dokumentum: Tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum miskolci Fórumáról

1988. március 5.

Tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum miskolci Fórumáról⁷²

Miskolc, 1988. III. 5.

1987. szeptember 27-én Lakiteleken megalakult a Magyar Demokrata Fórum.

A Magyar Demokrata Fórum, mint legális mozgalom konzultációs fórumokat szervez: a gazdasági helyzetről, a társadalom tagozódásáról, a politikai rendszer reformjáról, a népmozgalom és a népegészségügy helyzetéről, a közoktatásról, a demokratikus közösség- és embernevelés új szocializációs programjáról, a magyar kisebbségek helyzetéről, a katonapolitikáról, a politikai vezetés arculatáról és kiválasztódási mechanizmusáról, a demokratikus rotáció szükségességéről és megújításáról stb. Ennek jegyében szerveztük a Magyar Demokrata Fórum miskolci Fórumát.

Célunk az volt, hogy ezen a fórumon számba vegyük az ország és ezen belül B.A.Z. megye gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális és egyéb gondjait, nyíltan és felelősen politizálva alternatív programokat és javaslatokat dolgozzunk ki a megye állami és pártvezetése részére, a megye súlyos gondjainak a megoldására.

A miskolci Fórum a magyar gazdaság és a társadalmi élet egyre mélyülő válsága, ezen belül a szegénység, a munkanélküliség, az állástalanság, a vállalkozások, a nagyüzemek, a termelőszövetkezetek [...] dolgozó rétegek

⁷² 1988. március 5-én egy napon tartott az MDF helyi fórumot Miskolcon és Kiskunmajsán. Ezek voltak a szervezet első vidéki fórumai. Lásd még: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfelkészítő Munkacsoport kiadványa 1988.

problémáinak feltárását és megvitatását tűzte ki célul [...] A téma kiválasztásánál elsődlegesen helyi szempontok játszottak szerepet.

Meglátásunk szerint B.A.Z. megyében – ebben a három, különböző adottságú és hagyományú megyét egyesítő megyében – a többi megyéhez képest súlyosabb a válság.

Itt az országos átlag alatt van az egy főre jutó nemzeti jövedelem. Az oktatási, a kulturális és egyéb ellátás is alacsonyabb az országosan sem dicséretes ellátásnál.

A megyében működő válságágazatok gyárai és üzemai már csupán szociális meg gondolá sból működnek nagy létszámmal, de ugyanez a helyzet a veszteségeket évről-évre növelő, úgynevezett kedvezőtlen termőhelyi adottságú mezőgazdasági termelőszövetkezetek esetében is.

A megye 124 községében az 500-at sem éri el a lélekszám, az aprófalvak sorvadása, pusztulása szinte megállíthatatlannak tűnik a jelenlegi viszonyok között.

Tömegesen mondtak csődöt az átgondolatlan gazdasági-politikai akarat tal létrehozott mezőgazdasági és ipari szolgáltató szakcsoportok, ezek megszűnése, megszüntetése és felszámolása következtében több ezer ember egy életre megriadt a vállalkozói tevékenységtől.

Tapasztaljuk, hogy komoly létszámleépítések folynak a megyében, de nem látjuk biztosítottak a munkanélkülivé váló emberek további sorsát. Ezeket a gondokat véleményünk szerint nem szociális és egészségpolitikával, hanem a tiszta és becsületes piaci viszonyokkal kell megoldani.

Nem tudjuk eldönteni, hogy valóságos gazdasági és politikai döntések születnek-e, vagy csupán ismét egy kellően át nem gondolt kísérletezgetés folyik?

A megye két napilapja nem tájékoztatja az embereket kellőképpen a megye valós problémáiról, a lapoknak önálló problémafelvetésük, önálló véleményük nincs.

Antidemokratikusnak tartjuk, hogy csupán a megyei és Miskolc város pártbizottságának van napilapja, de nincs önálló napi, heti, vagy havi lapja a megyében a Hazafias Népfrontnak, de más társadalmi szervezetnek sem.

Ugyancsak súlyos gondnak és antidemokratikusnak tartjuk, hogy olyan városoknak, mint Sárospatak, Ózd, Leninváros, Kazincbarcika, Tokaj, stb. nincs önálló napilapja, így az ottani közvélemény sokkal többet tud a Közel-Keletről, mint saját településének gondjairól, bajairól.

Látjuk azt, hogy a megye és Miskolc város vezetősége milyen erőfeszítéseket tesz a bűnözés és az alkoholizmus visszaszorítására. Tapasztaljuk viszont, hogy a bűnözés és az alkoholizmus évről-évre nő.

Ugyancsak látjuk, hogy milyen erőfeszítéseket tesz Miskolc tanácsa a város szépítéséért, a lakásgondok enyhítéséért. Azonban látjuk és tapasztaljuk, hogy nő azoknak a telepeknek a száma, amelyeket egyszerűen nyomornegyedeknek kell nevezni.

Ebből a korántsem teljes felsorolásból is kitűnhet, hogy van miért munkálkodnunk, bőven akad jó szándékú tennivalónk.

Az a véleményünk, hogy a válság leküzdése csak igazi reformok következetes végrehajtásával sikerülhet.

Reformokkal és nem csupán egy vagy két terület reformjával.

Reformokkal a gazdasági, a társadalmi és a politikai életben egyaránt.

Olyan igazi reformokkal, amelyek nem felületi kezelést nyújtanak.

Éppen ezért nem tekintjük reformmegoldásoknak pl. a háztáji gazdaságok, a szakcsoportok, a VGMK-k,⁷³ stb. működtetését, mert az ilyesféle „megoldások” sokszor napi 14-16 órás kemény munkával járnak, és a család és az egyén teljes le- és szétzúllásához vezetnek, egészségi és kulturális lepusztulást eredményeznek.

A Magyar Demokrata Fórum miskolci Fóruma lehetőséget kívánt biztosítani arra, hogy a fórumon társadalmi hovatartozásától függetlenül bárki nyíltan elmondhassa a témával összefüggő véleményét anélkül, hogy bármiféle megtorlástól is tartania kellene.

Meggyőződésünk az, hogy bajaink nyílt és őszinte számbavételével, közösen kialakított alternatív megoldásokkal, összefogással kilábalhatunk a bajokból, elkerülhetjük az egyébként teljes bizonyossággal bekövetkező erkölcsi és gazdasági összeomlást.

Ennek jegyében 1988. március 5-én Miskolcon, egy magánlakásban tartottuk meg a Magyar Demokrata Fórum első miskolci tanácskozását. A Fórumot nyilvánosan szerveztük. A kezdeti tömeges érdeklődés és az egyetértő

⁷³ Vállalati gazdasági munkaközösség (VGMK): A gazdasági munkaközösségekről szóló 1981. évi 15. törvényerejű rendeletben kapott felhatalmazás alapján a Minisztertanács a 28/1981. (IX. 09.) MT rendeletének 20. §-ában szabályozta a VGMK-k működését. A VGMK a Magyarországon 1982. január 1-jétől lehetővé váló gazdaság-szerveződési forma, a gazdasági munkaközösség (GMK) egy sajátos változata, melyben a vagyont a vállalat biztosította, de – korlátozott felelősség mellett – teret kínált az aktív és nyugdíjas munkavállalók vállalkozói típusú tevékenységére.

szándék egy érthetetlen, elutasító politikai hangulatkeltéssel találta magát szembe, s történt mindez annak ellenére, hogy a Fórumra meghívtuk – többek között – a megye állam- és pártvezetőit. Emiatt tanácskozásunkat csak egy kisebb létszámmal tudtuk megtartani. Sajnáljuk és a körülmények ismeretében megértjük a távolmaradókat. Munkájukra a jövőben is számítunk.

A Fórumon jogászok, pedagógusok, mérnökök, egyetemisták, valamint a téma szakértői vettek részt. A vitaindító előadást dr. Lengyel László, a közgazdaságtudományok kandidátusa tartotta *Vállalkozás, állam, társadalom* címmel, amit három korreferátum követett.

A tanácskozás résztvevői a következőkben állapodtak meg:

1.) A Lakiteleki Nyilatkozattal egyetértünk. A Magyar Demokrata Fórumot olyan társadalmi mozgalomnak véljük, amely képes minden hasznos szellemi erő gyakorlati mozgósítására.

2.) A miskolci Fórum képviselői javasolják, hogy az országban helyi fórumokon vitassák meg szűkebb környezetük, megyéjük tapasztalatait, s tegyenek konkrét javaslatokat az ország gazdasági, társadalmi, politikai megújítása érdekében.

3.) Az az álláspontunk, hogy ezek a helyi fórumok készítsenek elő egy mielőbb sorra kerülő országos tanácskozást.

4.) A tanácskozás résztvevői megismerték a *Hitel* című lap programját, vállaljuk a lap előfizetőinek gyűjtését, az olvasótábor helyi szervezését.⁷⁴

Szükségesnek tartjuk megismételni, hogy elhatároljuk magunkat a „minél rosszabb, annál jobb” politikájára apellálóktól.

Mozgalmunk a demokratikus megújulás cselekvő részese kíván lenni.

Ezt a nyilatkozatot megküldjük Borsod-Abaúj-Zemplén megye párt- és állami vezetésének, valamint a Magyar Demokrata Fórum szervezőinek.

⁷⁴ A *Hitel* című lap megalapításának terve a '70-es évektől napirenden volt a nemzeti ellenzék körében. Jelképesen Illyés Gyula nyolcvanadik születésnapján, 1982. november 2-án alakították meg a szerkesztőséget. A szerkesztőbizottság elnökéül Illyés Gyulát, szerkesztőként Csoóri Sándort, Csurka Istvánt, Hanák Pétert, Hernádi Gyulát, Karinthy Ferencet, felelős szerkesztőként Domokos Mátyást nevezték meg. A kétheti lap első száma végül 1988. november 2-án – jelképesen Illyés Gyula születésnapján – jelenhetett meg. A szerkesztőbizottság elnöke Csoóri Sándor, főszerkesztője Bíró Zoltán, főszerkesztő-helyettese Alexa Károly lett. A szerkesztőség tagjai: Bakos István, Berky Ferenc György, Csengey Dénes, Csurka István, Dippold Pál, Drobek Ödön, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor, Markovics Mara, Nagy Gáspár, Varga Csaba lettek. Püski Sándort a szerkesztőség tiszteletbeli tagjává nevezték ki.

12. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum kiskunmajsai össze- jövételének ajánlásai

1988. március 5.

Kiskunmajsa, 1988. március 5.

A Magyar Demokrata Fórum kiskunmajsai össze- jövételének ajánlásai⁷⁵

Nem magánházbán terveztük megrendezni ezt a tanácskozást – kértük a Hazafias Népfront helyi székházát erre a célra, egy közeli tanyaklub is helyet adott volna rendezvényünknek, azonban erre a tanácskozásra készülődvé újra működni kezdett a már sokat tapasztalt rejtőzködő beavatkozás, a politikai hisztéria.

Fojtogat bennünket – Bibó István szavaival – a „szabadság kis köreinek” hiánya.⁷⁶ Meggyőződésünk, hogy népünk csak akkor lábalhat ki válságos helyzetéből, akkor fordíthat egyébként tragédiába forduló sorsán, ha sejtjeiben, kisközösségeiben újul meg. Intézkedő hivatásos politikusainkban sajnos nem látjuk sem a szándékot, sem a képességet e feladatok megoldásához, a veszélyek elhárításához. Ezért tartottuk fontosnak, hogy ezen a kiskunmajsai össze-
jövületen a helyi hatalom és a helyi társadalom összefüggéseiről beszéljünk, vitatkozzunk.

Megbeszélésünk végén a következő javaslatokat, ajánlásokat küldjük a Magyar Demokrata Fórum szervezőihez:

1.) A Magyar Demokrata Fórum Lakiteleken és a népligeti Jurta Színházban megfogalmazott nyilatkozatával, vállalt feladataival egyetértünk, célkitűzéseit támogatjuk.

2.) A parlamenti demokráciáról rendezett népligeti vitaforum meggyőző érvei alapján javasoljuk:

a) a parlamenti választási rendszer módosítását. Váljék lehetővé, hogy egy ezer aláírást felmutató javasoló lista jogán a pártfogolt felkerülhessen a jelölőlistára.

⁷⁵ Lásd még: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfelkészítő Munkacsoport kiadványa 1988.

⁷⁶ A sokat idézett gondolat eredeti helye: *A magyar társadalomfejlődés és az 1945. évi változás értelme* (1947).

b) fentiek szellemében javasoljuk, hogy a tanácselnök-választás eddigi többszörösen közvetett gyakorlata helyett a közvetlen demokrácia alapján valamennyi választójoggal rendelkező lakos szavazhasson a leendő tanácselnök személyére, aki csak a lehetséges szavazatok 51%-ának megszerzésével nyerhesse el megbízatását. A jelöltséghez legyen elegendő száz aláírást tartalmazó javaslat.

3.) Mint fejlett jogállamokban az egyházat az államtól, válasszák szét a Párt funkcióit az államtól: egyben javasoljuk az apparátusoknak (Párt, népfőnt, szakszervezet) létszámuk jelentős csökkentését.

4.) A munkájukat rosszul végző, csak saját kényelmüket és személyes hasznukat néző vezetők, legyenek visszahívhatók,⁷⁷ ugyanakkor válják lehetővé számukra az, hogy eredeti végzettségüknek, illetve képességüknek megfelelő munkakörben soron kívül elhelyezkedhessenek.

5.) Körzetünkben az elsősorban tanyán élő nyugdíjasok többségének érdekében javasoljuk, hogy a legmagasabb nyugdíj ne haladhassa meg a mindenkori átlagkereset kétszeresét, a legalacsonyabb pedig érje el az átlagkereset 75%-át.

6.) A társadalom nem mondhat le arról az egészséges lokálpatriotizmusról, amely leginkább az önmagát irányítani tudó kisközösségekben születik meg, ezért kérjük azon társközségek önállósodásának lehetővé tételét, amelyekben a falugyűlés ezt igényli és jóváhagyja.

7.) A helyi nyilvánosság megteremtése elodázhatatlan feladat. A helyi hatalom képviselői hivatali előjogként (vissza)élnek-élhetnek a hozzájuk érkező bizalmasan kezelt információkkal. A francia elnökválasztás legapróbb részleteiről tájékozódhatunk a központi hírforrásokból, de arról – éppen a

⁷⁷ Visszahívás: Az Országgyűlési képviselők és a tanácsstagok választásáról szóló 1983. évi III. törvény (egységes szerkezetben a végrehajtásáról szóló 11/1985. (III. 8.) MT rendelettel) 1988. márciusában hatályos változata tartalmazta az Országgyűlési képviselő mandátumából való visszahívásának lehetőségét (ún. kötött mandátumos rendszer), azonban a gyakorlatban ezt az intézményt 1989-ig mellőzték, elsősorban politikai okokból. Emellett a visszahívás intézménye eljárásjogi kérdéseket és problémákat is felvetett. 1989 tavaszán aztán az ellenzéki erők több visszahívást is kezdeményeztek, hisz a választói névjegyzékbe felvett személyek akár 10%-ának aláírása is elég volt az eljárás megindításához. A tényleges visszahíváshoz a választókerület szavazóinak 50%-os részvételi aránya mellett a résztvevő választók több, mint 50%-ának szavazatára volt szükség. 1989-ben minden esetben elég volt az eljárás megindításához szükséges 10% összegyűjtése, mivel ennek hatására a képviselők önként lemondtak mandátumukról (Bővebben lásd még: Kukorelli István–Tóth Károly: A rendszerváltozás államszervezeti kompromisszumai. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2016. 69-78.)

helyi nyilvánosság hiánya miatt – nem, hogy mi történt a szomszéd faluban, utcában, a helyi tanácsban.

Javasoljuk egy *Jászkunsági Hírlap* vagy *Kiskunmajsa és Vidéke* című hetilap indítását, annak az igénynek a bejelentésével, hogy a hetilap szerkesztésében az MDF helyi képviselői is részt vegyenek.

8.) A helyi vezetők a kiskunmajsai könyvklub öt éves tevékenységét 1985. november 27-én erőszakkal beszüntették. Nyomatékosan kérjük, hogy az intézkedő szervek és személyek nyilvánosan ismerjék el vétkeiségüket, és állítsák vissza jogaiba a nyilvánosság szinte egyetlen helyi fórumát. Ugyanezt kérjük a majsai könyvklubbal egy időben megszüntetett, vele szorosan együttműködő lakiteleki Könyvbarátok Köre számára is.⁷⁸

9.) Az ország súlyos gazdasági és politikai válságban él, Magyarország – az egy főre eső adósságállomány szerint – a legeladósodottabb országok egyike a világon. Ilyen helyzetben különösen meggondolandó minden újabb beruházás, hiszen a csak presztízscélokat szolgáló hivatkozódó építkezések a kilábalás esélyeit és a közhangulatot rontják. A helyi pártszervezet az igényeket a falu közvéleménye szerint tökéletesen kielégítő eddigi épület helyett új székházat építtet az adófizetők forintjaiból és a párttagok tagdíjaiból. Javasoljuk az új székház közcélú felhasználását.

Meggyőződésünk, hogy javaslataink a helyi és országos érdek egyesítést, az pedig a valódi kibontakozást segíti.

Megjegyezzük még, hogy a jövőben is kívánunk ilyen fórumot rendezni, amelyben a helyi tennivalókról beszélünk, ajánlásokat, javaslatokat készítünk, s azokat elküldjük a mindenkori politikai vezetés számára. Felhatalmazzuk az MDF szervezőit, hogy a továbbiakban képviseljék elképzeléseinket. Határozatunkat és ajánlásainkat a 63 jelenlevő ellenszavazat és tartózkodás nélkül elfogadta.

⁷⁸ A kiskunmajsai Könyvbarát Kör és Helytörténeti Gyűjtemény 1981-ben jött létre. A Vedres Ferenc helyi tsz-elnökhöz és Kozma Huba igazgatóhoz köthető társaság egyre bővülő tevékenysége, köztük ellenzékieknek számító értelmiségiek meghívása felkeltette a hatalom érdeklődését. Egyre jobb kapcsolatokat alakítottak ki a Lezsák Sándor vezette lakiteleki könyvklubbal. Az 1985. október 22-ei, lakiteleki *Antológia-est*, valamint a kiállítás kiskunmajsai megrendezésénektervetkövetkeztében mindkét könyvklubot azonnal hatálybalbezárták. Akiskunmajsai eseményekről bővebben: Hajagos Csaba: *Egy nemzet kulturális fórum vezetőjének őszinte vallomása: avagy hol kezdődött az „ellenzékiég” 1985-ben Magyarországon? Hírtel*, 2015/7, 76-86. Az *Antológia-est jegyzőkönyve: Élő Antológia. Lakitelek, 1985. október 22.* Szerk. Agócs Sándor. Lakitelek, Antológia, 2011.

13. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. március 6-án a Jurta Színházban megtartott tanácskozásának nyilatkozata a magyar kisebbségek sorskérdéseiről

1988. március 6.

A Magyar Demokrata Fórum nyilatkozata és ajánlásai⁷⁹

Az I. Világháborút követő békeszerződések rendelkezéseinek megfelelően a magyarság igen jelentős része az ország határán kívülre szorult. Az Erdélyben élő magyar népcsoport román impérium alá került. Ez a történelmi tény mindkét nép életében máig feldolgozatlan traumákat okozott. Magyar részről a kisebbségi helyzetbe való beilleszkedés, román részről a kisebbségek iránti magatartás kialakulása igen komoly szellemi erőfeszítést igénylő feladattá vált, ám e nehézségek demokratikus megoldására tett javaslatok csak papíron maradtak, sőt a kezdeményezőkre gyakorta számkivetés várt.

A romániai magyar nemzeti kisebbség beolvasztására irányuló törekvés gyakran vált céljává a különböző jellegű román politikai rendszereknek. A magyar nyelv, a nemzeti kultúra és hagyomány semmibevétele ma már vitathatatlanul ellenséges magatartás az egész magyarsággal szemben, s ezt manapság már az egész magyarság, kormányzat és társadalom, hazai és emigrációs közvélemény egyaránt így kénytelen tudomásul venni.

A romániai magyarság súlyos helyzete mindinkább Magyarország belső ügyévé is válik, tekintettel arra, hogy a magyarországi népesség számottevő részét, a tízmillió belföldi magyar nagy részét rokonai és baráti szálak fűzik a

⁷⁹ A Jurta színházban 1988. március 6-án megtartott tanácskozásról az MTI bizalmas tájékoztatója így számolt be: „A magyar ellenzéki Demokrata Fórum vasárnap Budapesten – 700 résztvevő jelenlétében – négy pontos »javaslatot« fogadott el, amely a hivatalos Magyarországtól a külföldön élő magyar nemzeti kisebbségekkel, mindenekelőtt az erdélyi magyarsággal való szolidaritási intézkedéseket követelt. [...] A budapesti Jurta Színházban tartott ülésen Csoóri Sándor író elnökölt, jelen volt Tamás Gáspár Miklós filozófus és Haraszti Miklós író is. Csoóri kifejtette: »Az erdélyi magyarság súlyos helyzete Magyarország belpolitikai problémájává vált, mert nagyszámú román menekült árasztja el az országot«. [...] Király [Zoltán] elmondta, hogy öt képviselőtársával együtt határozattervezetet dolgozott ki, amely felszólítja a kormányt: hozzon létre letelepedési alapot azoknak az erdélyi magyaroknak a számára, akik Magyarországon kívánnak élni.» MTI Bizalmas kiadvány híre a Reuters, az AFP és az AP beszámolója alapján, 1988. március 6-7.

romániai milliókhoz. Az utóbbi évek szomorú jelensége a Romániából megindult menekült áradat és az onnan Magyarországra áttelepülni kívánók természetellenesen magas száma.

A romániai magyar nemzeti kisebbség nem rendelkezik politikai intézményekkel, érdekképviselői szervezetekkel, önerejéből nem képes helyzetét javítani, holott jogait azok a nemzetközi dekrétumok is szavatolják, amelyeket Románia is elfogadott.

A magyarságnak – sajátos helyzetéből fakadóan is – érdeke a térség országainak és népeinek együttműködése, a határok jelentőségének a csökkentése, a nemzeti érdekek kölcsönös tiszteletben tartása, a nyelvi és kulturális egyenjogúság elismerése minden kisebbség számára.

A romániai magyarság helyzete és az ehhez való viszony a jelenkori magyar társadalmi, politikai és gazdasági válság egyik meghatározó elemévé vált, többek között éppen annak a különlegesen felemás viszonyulásnak a következtében, amely ezt a kérdést évtizedeken át nem létezőnek tekintette, s a határon túli magyarság kérdéseivel küzdőket túlzó nacionalistáknak bélyegezte. A határokon túli magyarság sorsa érinti a magyar nemzeti öntudat minőségét, a közvélemény egészséges vagy beteg voltát, a kül- és belpolitikát, a politikai intézményeket, a társadalmi szervezeteket, a tömegtájékoztatást, a tudományos kutatást, valamint az oktatásügyet. Biztató jelei vannak a kérdéskörrel kapcsolatos új párt és állami alapelvek kidolgozásának.

Mindezek alapján szükségesnek tartjuk megfontolni a következőket:

1.) A magyar Alkotmányban kapjon helyet az az alapelv, hogy a magyar állam nemcsak szolidáris, de kötelezettséget is vállal a magyarokért, éljenek bárhol.⁸⁰ Ezt megelőzően az Országgyűlés fogadjon el Nyilatkozatot, amely elvi megalapozását adja a nemzeti, nemzetiségi és etnikai kérdéseknek. Ebből kiindulva dolgozza ki azokat a gyakorlati tennivalókat, intézkedéseket, amelyeket a magyarság, a hazánkban élő nemzetiségek, etnikumok és a hatá-

⁸⁰ A Magyar Köztársaság alkotmányának 1989. évi módosítása inkább a szolidaritás (A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.), a 2012-ben hatályba lépett új alaptörvény inkább a kötelezettségvállalás („Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”) gondolatát erősíti.

rainkon túl élő magyar kisebbségek, szórványok védelmében szükségesnek tart. Küldje el az Országgyűlés a Nyilatkozatot a helsinki egyezmény aláíró államok kormányainak. Ez az elvi Nyilatkozat tartalmazza a közép-európai sorsközösség gondolatát, az egymásrautaltság tényeit és az együttélés normáit. A Nyilatkozat előkészítésére és az eszmecsere lebonyolítására az Országgyűlés kérjen fel társadalmi bizottságot, amelyben legyenek képviselve az állami és pártszervek, a Hazafias Népfront, az egyházak, valamint az önálló társadalmi mozgalmak. Lehetőség szerint be kellene vonni az eszmecserebe a határon kívül élő magyarság képviselőit, valamint a hazai nemzetiségek és etnikumok szervezeteit.

2.) Legyen meghatározója az új elvi alapokon nyugvó magyar külpolitikának a határon túli magyarsággal való emberi, kulturális kapcsolatok bővítésére irányuló törekvés; az egy-két éve már érzékelhető kedvező folyamatok egészüljenek ki hosszabb távú stratégiai tervezéssel, a lehetőségek elemzésével; Magyarország továbbra is kezdeményezze nemzetközi fórumokon a nemzeti és etnikai kisebbségek kollektív jogainak elismerését; készüljön átfogó terv a magyar kulturális diplomácia lehetőségeiről, s e tervek végrehajtását az Országgyűlés ellenőrizze; képviselhesék az egyházak a jelenleginél nagyobb önállósággal a magyar anyanyelvűek felekezeti összetartozását; kapjanak a jelenleginél jóval nagyobb önállóságot a nemzetközi kapcsolatok ápolásában a művészeti szövetségek, az autonóm mozgalmak, valamint a magyar szellemi élet független képviselői.

3.) Szükséges létrehozni egy, a miniszterelnök által irányított szervet, amely kormányzati szinten fogja össze a határon túli magyarsággal kapcsolatos teendőket. E kormány szerv munkájának segítésére alakuljon folyamatosan működő tanácsadó bizottság. Tevékenységéhez kapcsolódják a már létrehozott tárcaközi bizottság, mely a menekültek, az áttelepülők ügyeit gondozza.

4.) A magyar nemzeti hagyomány és kulturális örökség határon kívüli részét tartsuk számon, mind Magyarországon, mind a kint élők tudatvilágában. (Emlékművek, utcanevek, emléktáblák, stb.)

5.) Vizsgálják át szakemberek a tananyagot és a tankönyveket a magyarság politikai-földrajzi megoszlásának ismerete tekintetében, s ezen ismeretek megfelelő foka legyen alapkövetelmény mindegyik oktatási szinten; mérleget adják a felsőoktatásban – különös tekintettel a pedagógusképzésben – egy Magyariságismeret c. tantárgy bevezetését.

6.) A nyilvánosság halaszthatatlan demokratikus reformja során gyökeresen át kell formálni a tömegtájékoztatás e kérdésben tanúsított magatartását, ki kell küszöbölni e magatartás most még bántó tudatlanságait, közömböségét, elvi bizonytalanságait; a tömegtájékoztatás műhelyeit minden szinten segíteni kell a tájékozódás és a tájékoztatás munkájában; pontosan meg kell határozni a nemzeti szempontú tájékoztatáshoz fűződő állami érdekek és tilalmak körét.

XXXXXXXXXX

Társadalmi részvétel nélkül a határon túli magyarság ügyeiben sem lehet előre lépni. Demokratikus megújulás és nemzeti sorskérdések között nincs fontossági sorrend. A veszélyhelyzet minden magyart egyformán kötelez a cselekvésre a határon kívül és belül egyaránt. Az egyének kis cselekvéseinek és a nagyobb közösség elhatározó lépéseinek egy irányba kell hatniuk. Törekedni kell arra, hogy szorosabbra fonódják a szolidaritás a térség népeinek demokratikus erői között.

Budapest, 1988. március 6.

14. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezői megbízásából összeállított jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről

1988. március 6.

Jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről⁸¹

Budapest, 1988. február-március

Készült a Magyar Demokrata Fórum számára 1988. február-március.

Szerzők: Ara-Kovács Attila,⁸² Dávid György,⁸³ Joó Rudolf,⁸⁴

Kőszegi László,⁸⁵ Nagy József, Tóth Károly Antal,⁸⁶ Vásárhelyi Judit

Szerkesztette: Joó Rudolf

⁸¹ Az MDF lakiteleki megalakulása után a szervezeti működéshez kapcsolódóan különböző bizottságok-munkacsoportok szerveződtek. Ennek keretei között jött létre a kisebbségi munkacsoport, azon belül a Joó Rudolf, Entz Géza és Kiss Gy. Csaba alkotta bizottság. Ez a háromtagú testület lett megbízva a romániai magyar kisebbség helyzetéről szóló jelentés összeállításával. Megszerveztek egy hét tagú szakértői csoportot (a dokumentum elején szerzőként megjelölt személyek), akik az elmúlt évtizedek kutatásaira és jelentős részben a Magyarságkutató Intézet anyagaira támaszkodva állították össze az elemzésüket. 1987 februárjában a Selymgombolyítóban tartott szűk körű fórumon vitatták meg a jelentést, majd ezt követően március 6-án a Jurta Színházban, az MDF második nagy vitaforumán hozták nyilvánosságra. A Jelentésről április 25-én nemzetközi sajtótájékoztatót is tartottak Für Lajos lakásán. Nyomatott formában elsőként a *Medvetánc* folyóirat mellékleteként jelent meg. *Jelentések a határon túli magyar kisebbségek helyzetéről*. Budapest, Medvetánc, 1988, 57-138.

⁸² Ara-Kovács Attila (1953): erdélyi filozófus, politikus, újságíró, szerkesztő. Egyik kezdeményezője volt az 1981-ben elindult *Ellenpontok* című erdélyi szamizdat folyóiratnak. 1983-tól települt át Magyarországra, a demokratikus ellenzék alapelveihez állt közel.

⁸³ Kiss Gy. Csaba írói álneve.

⁸⁴ Joó Rudolf (1946–2002): diplomata, politológus. Az MDF alapító tagja, 1989 nyaráig – amikor Lyoni Egyetem vendégtanári felkérése miatt ezt tovább folytatni nem tudta – a külügyi ügyek felelőse és koordináló vezetője. MDF-ben vállalt külügyi tevékenysége során kiemelten foglalkozott a határon túli magyarság ügyeivel. 1993 és 1994 között a Honvédelmi Minisztérium államtitkára. Lemondó levelét lásd: 100. sz. dokumentum.

⁸⁵ Entz Géza (1949) írói álneve: művészettörténész, az MDF alapító tagja, az etnikai kérdések szakértője. 1989–90-ig a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi titkárság munkatársa. Az Antall-kormány alatt a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke.

⁸⁶ Tóth Károly Antal (1942): erdélyi magyar esszéíró, kiadó. Tagja volt annak a csoportnak, amely az erdélyi *Ellenpontok* szamizdat folyóirat kiadását szervezte. 1984-ban települt át Magyarországra, 1988-ban Svédországra távozott, 1990 óta véglegesen ott él.

A szerzők ezúton mondanak köszönetet Balogh Júliának,⁸⁷ Bíró Zoltánnak, Für Lajosnak, Szócs Gézának,⁸⁸ Tamás Gáspár Miklósnak,⁸⁹ Varga E. Árpádnak,⁹⁰ és mindazoknak, akik munkájukat hasznos tanácsaikkal, észrevételeikkel segítették.

Bevezető

A romániai magyar kisebbség helyzetének alakulásáról egyre aggasztóbb hírek érkeznek a magyarországi és a nemzetközi közvéleményhez. A mind súlyosabb válsággal küzdő romániai totalitárius rendszer általában semmibe veszi az emberi jogokat és a politikai szabadságjogokat. Különösen nehéz helyzetbe kerültek az országban élő nemzeti és etnikai kisebbségek, amelyeket a minden állampolgárt érintő kisémmizettség mellett, még a szélsőségesen nacionalista (egyes elemeiben fajgyűlölő) hatalom diszkriminatív és erőszakosan beolvasztó politikája is sújt. A kormányzat, a részben általa gerjesztett, kisebbségellenes és idegengyűlölő indulatokat *divide et impera* eszközként használja a románok és nem románok megértésének akadályozására, és ezzel anakronisztikus uralma meghosszabbítására.

Romániában – az 1980-as évektől mind nyíltabb eszközökkel – kulturális népiptás folyik, amelynek első számú célpontja a több mint kétmillió, főként Erdélyben élő magyar népcsoport.

Egy nép nyelvének, kultúrájának, történelmi hagyományainak erőszakos kisajátítása, tagjai másodosztályú állampolgárokká süllyesztése, alapvető

⁸⁷ Balogh Júlia: televíziós szerkesztő, újságíró. Kolozsvárott nőtt fel. 1978-tól a Magyar Televízió szerkesztője, 1983-tól az ELTE Bölcsészkarán filozófia-történelem szakot végzett. 1992-től a Duna Televízió főszerkesztője. Számtalan, főleg erdélyi tárgyú dokumentumfilm rendezője.

⁸⁸ Szócs Géza (1953): erdélyi költő, politikus. Az 1980-as években az *Ellenpontok* szamizdat folyóirat egyik szerkesztője, emiatt a román államvédelmi hatóság (*Securitate*) többször is letartóztatta és bántalmazta. A romániai rendszerváltás után rövid ideig a Romániai Magyar Demokrata Szövetségben (RMDSZ) politizált.

⁸⁹ Tamás Gáspár Miklós (1948): erdélyi filozófus, politikus, közíró. 1978-ig újságíróként tevékenykedett erdélyi lapoknál, ekkor Magyarországra települt. A demokratikus ellenzék ismert tagja, majd az SZDSZ országgyűlési képviselője 1990–1994 között.

⁹⁰ Varga E. Árpád (1952–2011): társadalomkutató. Erdély nemzetiségi statisztikaival, etnikai és felekezeti viszonyaival, a magyarsággal kapcsolatos népeségadatok kutatásával foglalkozott. Az erdélyi jelentésben a demográfiai adatok hangsúlyossága nagyrészt az ő tudományos szemléletének és kutatási eredményeinek köszönhető.

emberi – egyéni és kollektív – jogokat sért. A romániai magyar kisebbség ügyében magától értetődően fokozott a magyarországi érzékenység és felelősség, hiszen a határ két oldalán élők ugyanahhoz a nemzethez tartoznak; közősek történelmi hagyományaik és művelődési értékeik; a rokoni, baráti kapcsolatok természetes szálai fűzik őket össze.

E tanulmány szerzőinek sem közömbös, ha a magyarokat (vagy más nemzetiségüket) bárhol diszkrimináció éri, ha a magyar (vagy más) kultúra szellemi és tárgyi értékeit a megsemmisítés fenyegeti. Ezért tartják kötelességüknek a tájékoztatást és figyelemfelhívást, különösen itt, Közép- és Kelet-Európában, ahol a politikai határok valójában sehol sem esnek egybe az etnikai határokkal, és ahol a kisebbségek elnyomása – magyar-román viszonylatban is – oly sokszor volt tragikus összeütközések forrása. A mai román állam magyarellenes politikája (többek között) olyan feszültségeket teremt az országon belül és a kétoldalú kapcsolatokban, amelyek beláthatatlan károkat okozhatnak mindkét nép érdekeinek. Más politikai és etnikai problémákhoz kapcsolódva egy, a tágabb térségre és az egész kontinensre kisugárzó konfliktus tartós forrásává válhatnak. A helyzet rosszabbodásának megelőzése így nemcsak az etnikai létében megtámadott kisebbség érdeke, nemcsak romániai, illetve magyarországi ügy, hanem széles nemzetközi érdekű feladat.

A *Jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről* a hazai és nemzetközi közvélemény objektív tájékoztatását kívánja szolgálni a tárgyban, összeállítóit elsősorban a mindenkit megillető demokratikus jogok, a népek és kultúrák egyenlősége, a nemzetek és nemzeti kisebbségek önrendelkezése iránti elkötelezettség vezérli. Ebben a felfogásban a kisebbségi kérdés: az emberek problémája. A 20. század végéhez méltó megoldását mindenekelőtt a határok spiritualizálása, politikai elválasztó jellegük oldása, és az érintett egyének, közösségek számára a szabadságjogok maradéktalan biztosítása jelentené. Napjainkban különösen elfogadhatatlan az a jelenség, hogy önkényesen az állam határozza meg területi terjeszkedéssel szerzett polgárai nyelvét, kultúráját, etnikai azonosságát.

A szerzők véleménye szerint a nemzeti kisebbségek helyzetének rendezése végső soron azokban a történelmi-társadalmi folyamatokban rejlik, amelyek valóságos politikai tartalmat adnak a népek önrendelkezése, egyenjogúsága és szuverenitása elveinek és hozzájárulnak a nemzeteket megosztó államhatárok lebontásához. A kielégítő megoldás keresése szorosan kapcsolódik a

többi közép- és kelet-európai országban felerősödő demokratizálódási törekvésekhez, és ahhoz a növekvő nemzeti emancipációs igényhez, amelynek az itt élő népek nemzetközi szintén is mindinkább hangot adnak.

A szerzők: különféle társadalomtudományi ágakat képviselő erdélyi származású és magyarországi kutatók, közírók törekvése egy, a legújabb adatokra épülő, rövid, valóságfeltáró tanulmány összeállítása volt. A *Jelentés* célja tehát nem a romániai magyarság helyzetének részletes történelmi és átfogó mai monografikus bemutatása (ilyen jellegű és módszerű magyar- és idegen nyelvű munkák már korábban készültek, illetve készülnek. Lásd a bibliográfiát.) A jelen tanulmány a magyar kisebbségre vonatkozó alapvető tények rögzítésén túl, elsősorban a vele kapcsolatos legújabb fejlemények összegzésére vállalkozik.

A pontos és hiteles mai helyzetkép megalkotását rendkívül megnehezítette a megbízható források szűkös volta. A romániai magyarokról alig állnak rendelkezésre hivatalos statisztikai adatok; a meglévők pedig vagy hamisak, vagy szándékosan elszigeteltek, és csak igen korlátozottan alkalmasak az időbeni és egyéb viszonylatú összehasonlításra. Romániában a tényfeltáró empirikus szociológiai kutatásokat – nemcsak a kisebbségre vonatkozóan – napjainkra, kevés kivétellel – megszüntették.

A sajtóban még korábban megjelent néhány adat a nemzetiségi iskolákról, kulturális intézményekről stb., az utóbbi években azonban már ezek is „államtitoknak” minősülnek. Ebben a helyzetben szükséges, hogy a magyarországi elemzések, becslések, valamint az európai szaksajtó és tömegtájékoztatás közleményei mellett, olyan, kisebbséghez tartozó személyek közléseire, munkáira is támaszkodjunk, akik érthető módon nem kívánják magukat forrásként megnevezni.

Az említett okokból néhol nem tudunk olyan pontosságú adatokkal szolgálni, amelyet a nemzetközi követelményekhez szokott olvasó joggal elvárna, néhol pedig az adatközlők védelmében kell eltekintennünk a dokumentációtól és forrásmegjelöléstől. Olyan népcsoportról készítettünk jelentést, amelyet korlátoznak tényleges múltja és valóságos jelene megismerésében, és – a homogenizálás jegyében – kétségbe vonják jogát a jövőhöz.

A szerzők a *Jelentést* a Magyar Demokrata Fórum által szervezendő vitára bocsátják, és javasolják a résztvevőknek egy kapcsolódó – cselekvési program-elemeket is tartalmazó – Állásfoglalás elkészítését a tárgyban.

15. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek nyilatkozata Bányász Rezső kormányzóvivő 1988. március 10-ei sajtótájékoztatóján tett kijelentéseivel kapcsolatban

1988. március 14.

Nyilatkozat

Megdöbbenéssel és felháborodással hallottuk a magyar kormány szóvivőjének legutóbbi nyilatkozatát, mely március 11-én jelent meg a napilapokban.⁹¹ A kétértelmű fogalmazás gyanúba keveri a Magyar Demokrata Fórum tanácskozásait, azt sejteti, hogy ezeken az összejöveteleken előítéleteket tükröző, például cigányellenes megnyilvánulások hangoztak volna el. A fórumok minden résztvevője tanúsíthatja, hogy ez minden alapot nélkülöző állítás.

A január 30-án megtartott összejövetelen elfogadott *Nyilatkozatban* is egyértelműen úgy foglaltunk állást, hogy „A demokrácia intézményes feltételei és garanciái nélkül nincs társadalmi fejlődés, nincs nemzeti kibontakozás, nem érvényesülhetnek az állampolgári, a személyiségi jogok, a politikai, vallási és etnikai kisebbségek jogai, nincs biztosítéka az erkölcsi-szellemi értékek gyarapodásának, közkinccsé tételének és a gazdasági fejlődésnek.”

Meggyőződésünk szerint a kisebbségek iránti türelem a demokrácia próbája. Elutasítunk ezért minden olyan törekvést, amely a nehezebbre forduló időkben hangulatot kíván teremteni az ország bármely kisebb-

⁹¹ Az MTI a Bányász Rezső (1931) sajtótájékoztatóján elhangzottakról az alábbiakat közölte: „A Magyarország munkatársa egy híresztelésre hivatkozva információt kért a demokrata fórum Jurta Színházban megtartott múlt hét végi üléséről. Bányász Rezső kijelentette: »A kormány nem ismer ilyen nevű szervezetet. Ismeretes azonban, hogy különböző helyeken és körökben össze-összejönnek főleg értelmiségiek, és vitatkoznak az ország helyzetéről, gondjairól. Azt tapasztaljuk, hogy ezeken az összejöveteleken általában higgadt, felelős légkör uralkodik. A viták résztvevői a gazdasági-társadalmi kibontakozáshoz is hasznos gondolatokkal járulnak hozzá. Ezeken az üléseken esetenként azonban szót kapnak szélsőséges, felelőtlen elemek is, akik zavart akarnak kelteni, nacionalista, faji előítéleteket tükröző megnyilvánulásokra ragadtatják magukat. Ezeket a leghatározottabban elutasítjuk, elítéljük. A kormány tudja, hogy olyanok is akadnak, akik szeretnék megzavarni a méltó megemlékezést nemzeti ünnepünkről, március 15-éről.«” MTI hír, 1988. március 10.

ségi csoportja ellen. Visszautasítjuk azokat a próbálkozásokat, amelyek nemzeti- etnikai ellentétek szításával kívánják elterelni a figyelmet az ország és a magyarság súlyos problémáiról.

A Magyar Demokrata Fórum szervezői
Budapest, 1988. március 14-én

16. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek második nyilatkozata Bányász Rezső kormányzóvivő 1988. március 10-ei sajtótájékoztatóján tett kijelentéseivel kapcsolatban

1988. március 21.

Nyilatkozat

A Minisztertanács március 10-i ülése után a kormányzóvivő válaszolt az újságírók kérdéseire. Az egyik kérdés a Magyar Demokrata Fórumra vonatkozott. A szóvivő válaszában igyekezett azt a látszatot kelteni, mintha a Magyar Demokrata Fórum létezéséről mit sem tudna és így a konkrét kérdésre általános választ adott. Ez az általánosság alkalmat adott arra, hogy elismerő és súlyos vádak tartalmazó megállapításokat egyaránt tegyen anélkül, hogy azok bármelyike a valóságos tényekkel és történésekkel közvetlenül azonosítható lenne. Tekintettel azonban arra, hogy a kérdés kizárólag a Magyar Demokrata Fórumról szólt, a közvélemény természetes módon vonatkoztathatta a Fórum tevékenységére a szóvivő állításait és minősítéseit, többek között az alábbiakat: „Ezek a gyűlések azonban esetenként hangot kapnak szélsőséges, felelőtlen elemek is, akik zavart akarnak kelteni, nacionalista, faji előítéleteket tükröző – például cigányellenes – megnyilvánulásokra ragadtatják magukat.”

A Magyar Demokrata Fórum szervezői a leghatározottabban visszautasítják ezeket a vádakokat. A Fórum tanácskozásain nem kaptak hangot nacionalista, s kiváltképpen „faji előítéleteket tükröző” vagy cigányellenes megnyilvánulások. Ezzel szemben a tanácskozások alapján közreadott valamennyi nyilatkozat állást foglal a kisebbségi jogok védelme és érvényesítése mellett, határainkon innen és túl. A március 6-i tanácskozáson született nyilatkozat például – többek között – ezt a megállapítást tartalmazza: „A magyarságnak – sajátos helyzetéből fakadóan is – érdeke a térség országa-

inak és népeinek együttműködése, a határok jelentőségének a csökkentése, a nemzeti érdekek kölcsönös tiszteletben tartása, a nyelvi és kulturális egyenjogúság elismerése minden kisebbség számára.” Ennek szellemében a Fórum tervbe vette a hazai nemzetiségekről és etnikai kisebbségekről szóló állásfoglalás elkészítését is.

Szükségesnek látjuk felhívni a kormányzóvivő figyelmét arra, hogy a közvélemény pontos és hiteles tájékoztatása közérdek, így nemcsak a Magyar Demokrata Fórum részvevőinek az érdeke, de a kormányzaté is, amennyiben a homályos, zavart keltő tájékoztatás – bármely okból történjen – a kormányzati munka hitelét is ronthatja.

A Magyar Demokrata Fórum szervezői

Budapest, 1988. március 21-én

17. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum nem MSZMP tag szervezőinek Nyilatkozata Bíró Zoltán, Király Zoltán, Lengyel László és Bihari Mihály pártból történt kizárásáról⁹²

1988. április 14.

Társadalmunk széles, közvetve vagy közvetlenebbül politizáló rétegeiben, s különösen a Magyar Demokrata Fórum köreiben mélységes megdöbbenést keltett,

⁹² Bíró Zoltán visszaemlékezése kizárásának előzményeire: „.... egy napon csengett a telefonom és egy számomra ismeretlen férfi az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának »meghívását« tolmácsolta egy beszélgetésre a párt KB székházába. Közölte az általuk megjelölt időpontot és udvarias, de határozott hangon kérte megjelenésemet. Én közöltem vele, hogy nagyon sajnálom, de ebben az időpontban a Jurta-színházban van dolgom, az MDF rendezvényén elnökölnöm kell, így sajnos nem áll módomban ebben az időpontban megjelenni. Az illető érezhetően meghökken, s mintha én nem is értettem volna jól, még egyszer közölte velem, hogy a központi Ellenőrző Bizottságról van szó, nem szokás az ilyen hívást visszautasítani. Én elmagyaráztam neki, hogy ez olyan volna, mintha az apa a fia lakodalmára meghívna a vendégsereget, majd ő maga a kertek alatt elsomfordálva máshová menne mulatni. Végül megállapodtunk egy másik időpontban. Nyilvánvaló volt számomra, hogy miről van szó, annál is inkább, mert jóval korábban is kaptam figyelmeztetéseket, különféle üzenetek formájában, hogyha így folytatom, ki fognak zárni a pártból. Én azokra is azt válaszoltam, ám tegyék.” Bíró Zoltán: *Elhervadt forradalom* Budapest, Püski Kiadó, 1993. 21.

hogy Bíró Zoltánt, Bihari Mihályt,⁹³ Király Zoltánt⁹⁴ és Lengyel Lászlót, a magyarság egyre súlyosbodó sorskérdései iránt elkötelezett értelmiségieket a Magyar Szocialista Munkáspárt kizárta tagjai sorából. Nevezettek valamennyien, mint a reformok és szocialista megújulás iránt elkötelezett személyek váltak éppen az utóbbi időben országosan ismertté. Bíró Zoltán, az egykori kultuszminisztériumi főtisztviselő, pártoktató a Magyar Demokrata Fórum szervezőinek egyike, az évek óta hiába kért *Hitel* című lap a kezdeményezők által kijelölt felelős szerkesztője, Bihari Mihály politológus, egyetemi tanár, a *Reform és demokrácia*⁹⁵ című közismertségre vergődött tanulmány, reformjavaslat méltán megbecsült szerzője, Király Zoltán országgyűlési képviselő, számos újszerű és nagy fontosságú parlamenti kezdeményezés fókusz, Lengyel László, az ugyancsak nagyhírű és már már közkezen forgó *Fordulat és reform*⁹⁶ címet viselő közgazdasági reformjavaslat egyik kezdeményezője, szerzője és szerkesztője. Lehetetlen észre nem venni, hogy személyükben nemcsak a pártfegyelem ellen vétőket, és nem csupán a Magyar Demokrata Fórumot, hanem a párton belüli reformszármazék bélyegezte meg a fegyelmi bizottság. Ez annál inkább sajnálatos, mert ez egy kezében minden hatalmat összpontosító, egyeduralmat gyakorló Párt intézkedése, a saját kebelében megfogalmazódni kívánó reformtörekvésekkel szemben, s egyszersmind elrekesztése a talán még lehetséges közlekedésnek, gondolatcserének, az oly annyira áhított új közmegegyezésnek társadalom és hatalom között.

⁹³ Bihari Mihály (1943): jogász, politológus, egyetemi tanár, a politikatudományok doktora, a Reform és demokrácia reformelképzelés megfogalmazója. 1994–1998 között országgyűlési képviselő (MSZP).

⁹⁴ Király Zoltán (1948): újságíró, pedagógus. 1985–1994 között országgyűlési képviselő. 1990-es parlamenti ciklust az MDF frakció tagjaként kezdte, majd négy héten belül, május 30-án átült a független képviselők csoportjába.

⁹⁵ *Reform és demokrácia*: Bihari Mihály által készített 1987-es tanulmány, amely a politikai rendszer diagnózisát és fejlesztésének programját tartalmazta. Első megjelenés: *Medvetánc*, 1987/2. Melléklet

⁹⁶ *Fordulat és reform*: 1987-ben készített gazdasági tanulmány, amely az akkori magyar gazdasági rendszer problémáit és javasolt megoldási módszereit tartalmazta. A Pénzügyminisztérium munkatársai és számos gazdasági kutatóintézet dolgozta ki a javaslatot a Hazafias Népfőnt vezetői részére. A tanulmányt Antal László, Bokros Lajos, Csillag István, Lengyel László, Matolcsy György jegyezte, elkészültekor mindannyian a Pénzügykutató Intézet munkatársai voltak. Első megjelenésére rövidített, szerkesztett változatban került sor a Közgazdasági szemlében az MSZMP KB mellett működő Közgazdasági Munkaközösség állásfoglalásával és több hozzászólással. Lásd: *Közgazdasági Szemle*, 1987. június, 642–663. A teljes írást a Medvetánc című egyetemi folyóirat mellékletében közzélték. *Medvetánc*, 1987/2. Melléklet

A Magyar Demokrata Fórum eddigi tanácskozásait demokratikus szellem és közéleti elkötelezettség hatotta át. Tanúskodnak erről a kibocsátott nyilatkozatok és a vontatottan forgalomba kerülő jegyzőkönyvek. A világsajtó képviselői által is figyelemmel kísért összejöveteleket mértéktartó vitakészség, fegyelmezett légkör és demokratikus méltóság is jellemezte. Az MDF nem párt, nem szervezet, még csak nem is egyesület, hanem olyan alkotmány adta mozgalom, amelyben a magyarság mostani, igencsak kritikus életszakaszában az esélyeket latolgató felelős gondolatok, a megújulás iránt elkötelezett egyének, csoportok, táborok és közösségek jutnak szóhoz. Olyan tanácskozásunk, amelyen a párbeszéd szükségessége, az új közmegegyezésre vezető lehetőségek keresése szóba ne került volna, még nem volt – állapíthatjuk meg ebben a hirtelen groteszké vált pillanatban némi rezignációval.

Tudjuk: minden pártnak szuverén joga dönteni a soraiba való felvételekről és kizárásokról, de azt is tudjuk, hiszen a történelem ezt félreérthetetlenül tanúsítja, hogy minden párt tételei, működési elvei közül az úgynevezett szabályzatokat kezdi ki legkönnyebben az idő, minthogy mindenek közül éppen ezek mutatnak legnagyobb hajlandóságot a dogmává merevülésre. Vannak sorsfordító idők, amikor a szabályzatokat át kell hágni és a dogmákat sutba kell dobni. Most kizárt barátaink talán éppen erre a történelmi felelősségérzettől áthatott gondolkodásra óhajtottak példát mutatni választott és becsülettel szolgált Pártjukban.

Mindezeket felül sajnálatosnak tartjuk – s est már előzőleg is kénytelenek voltunk tapasztalni –, hogy a pártvezetés bizonyos körei igyekeznek elszigetelni a Magyar Demokrata Fórumtól a párttagságot. A parlamenti demokrácia kérdéseiről tartott tanácskozásunkról belső pártutasítással tartották távol az általunk felkért tudományos szaktekintélyeket és az utasítás előtt fejet hajtó, de azzal szemben elítélő véleményüket kifejező személyek megnyilatkozásait sem hozták nyilvánosságra. Mindezt ma csak egy jelzővel lehet illetni: anakronisztikus.

Végezetül nem hallgathatjuk el: tudjuk és látjuk, hogy ez a kizárás nyomatékos figyelmeztetésnek van szánva nemcsak nekünk, hanem a Párt velünk rokonszenvező reformelkötelezett, a megújulásért szót emelő és azért áldozatokat is vállaló szárnyának is. Éppen ezért megerősítjük a már a lakiteleki nyilatkozatunkban is kifejezett eltökéltségünket, hogy továbbra sem szününk meg a magyar megújulásért tevékenykedni, a de-

demokrácia alternatíváinak felkutatásában fáradhatatlannak bizonyulni; hogy továbbra is a magyarságra leselkedő katasztrófa elhárításán munkálkodunk, s a higgadtság és a józan mértéktartás magyar útját járjuk és a Pártból most kizárt barátainkat továbbra is elkötelezett szocialistáként tartjuk számon, s ekként becsüljük őket.

A Magyar Demokrata Fórum – pártonkívüli – szervezői:

Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Csurka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor

Budapest, 1988. április 14.

18. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. április 25-ei levele Christopher J. Dodd amerikai szenátornak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében⁹⁷

1988. április 25.

The Honorable Christopher J. Dodd⁹⁸ D.S. Senator
324 Hart Senate Office Building
Washington D.C. 20510 USA

Dear Sir,

The organizers of the Hungarian Democratic Forum are fully aware of the work you have performed in the cause of safeguarding basic human rights, as well as the rights of national, ethnic and religious minorities all over the world. That prompted us to take the liberty of sending you this letter.

⁹⁷ Az MDF szervezőinek levele Christopher J. Dodd amerikai szenátorhoz, aki korábban számos esetben kiállt az emberi és kisebbségi jogok védelmében: Az MDF szervezői röviden bemutatták szervezetük kialakulását és céljait, majd pedig kifejtették a magyar-román politikai kapcsolatok válságos állapotát, és azt a kulturális genocídiumot, amit a román falurombolási program okozott az ott élő magyarságnak. A román politika botrányos módon figyelmen kívül hagyja az ország minden polgárának emberi és polgári jogait, de különösképpen súlyos helyzetet teremtett az ország etnikai és vallási kisebbségei számára. Románia vezetésének politikája az 1980-as évek elejétől egyre erőszakosabbá vált. E politika kiemelten hátrányosan érinti a magyar kisebbség több mint két millió fős csoportját. Egyetlen reményüket a külső forrásból érkező segítség jelenti: a magyar államtól, a magyar társadalomtól és minden demokratikus erőttől, legyen az civil, kormányzati vagy kulturális segítség. A szenátus válaszevelében köszönte meg az MDF tájékoztató jelentését. [tartalmi kivonat] Lásd még Dodd nyilatkozatát az erdélyi magyarság helyzetével kapcsolatban: 31. sz. dokumentum

⁹⁸ Christopher J. Dodd (1944): politikus. 1974 óta tagja a Demokrata Pártnak. 1981–2011 között connecticuti szenátor az amerikai törvényhozás felső házában. Az eredetileg jogász, 1990-ben „az évtized szenátorává” választott Dodd azon nem magyar származású amerikai politikusok közé tartozott, akik az 1980-as évektől aktív szerepet játszottak az amerikai-magyar viszony alakításában. Tanácsadója, az 1956-os forradalom és szabadságharc után, 1957-ben Amerikába emigrált Decsy János történész (Király Béla egykori altisztje), a Hartfordi Magyar Klub vezetője volt, valamint az ugyancsak '56-os múlttal bíró Veress Bulcsú, Dodd szenátor jogi asszisztense. Nem kevéssé az ő hatásukra vállalkozott a magyar ügyek felkarolására – így találkozott olyan magyar vezetőkkel, mint Marjai József miniszterelnök-helyettes (1983) vagy Havasi Ferenc, az MSZMP KB titkára (1985). Az 1980-as évek második felétől a lokális magyar, majd a regionális kelet-európai átalakulásban Dodd személye és kapcsolatai át- és felértékelődött, s immár az átmenet alakításában játszott befolyásos szerepet.

The Hungarian Democratic Forum was formed in the autumn of 1987. At its meetings intellectuals and members of other social groups discuss specific, current problems concerning Hungary and Hungarian society, giving expression to their independent, personal opinions. Following the exchange of views, the participants usually agree on a collective standpoint and draw up a set of recommendations. These are then presented to the relevant Hungarian institutions and to the general public.

On the 6th of March, 1988, the Forum met to discuss, for the first time in its history, an issue of foreign policy, but one that affects the Hungarian nation closely and directly, viz. the deteriorating situation of ethnic Hungarians who live in the neighbouring state of Rumania. This was also the first time that the Forum decided to address the international community, too, and to request its support for the Hungarians and other minority groups in Rumania. Dramatic developments have prompted the Hungarian Democratic Forum to take this step.

The policies pursued by Rumania flagrantly disregard the human and civil rights of all the citizens, but they have created an especially grave situation for the ethnic and religious minorities within the country. In addition to the deprivations affecting everyone the discriminatory and forcefully assimilationist policy of an exceedingly nationalistic government is particularly harmful to the minorities. Rumania is carrying out a policy of cultural genocide, and since the beginning of the 1980's its methods have become more open and increasingly evident. This policy is directed primarily at the more than two million individuals comprising the Hungarian minority. A large European community, which is known to have lived in its homeland for more than a thousand years, is now facing the untenable alternative of unwilling emigration bordering upon expulsion or forced assimilation. Due both to its size and its strong national consciousness the members of this community are neither able nor willing to do either. Instead, they wish to remain in their native land as Hungarians and to exercise their individual and collective rights, in full equality with other individuals and communities.

The forceful deprivation of the language, culture, and historical traditions of an entire people is a violation of basic human rights. In the case of the Hungarian minority in Rumania the sensitivity and concern of Hungary is understandably great, since, in a historical and cultural sense, Hungarians

living on either side of the border belong to one nation, possess a common history as well as identical traditions and values, reinforced by natural ties of family and friendship that bind them together.

The anti-minority policy of the Rumanian government has created enormous tensions, both inside the country and in Rumanian-Hungarian bilateral relations, which have done immeasurable harm to the interests of both people. Together with other political issues they threaten the peace and security of an entire region, or even that of a whole continent. Consequently, checking the worsening of this situation is not only in the interest of a minority, whose national existence is in danger, but it is also a task that vitally concerns both Hungarians and Rumanians, and the broader international community, too. One must bear in mind that the cultural harassment and annihilation of the Hungarians of Rumania is a deliberate trampling under foot of everything which has been amassed over centuries in universal human values. In such a case responsibility rests with mankind as a whole, and, as the tragic examples of the 20th century show, it cannot be declined by referring to the internal competency of the state concerned.

The Hungarian minority in Rumania is a completely defenseless people, who are in no way, shape and form masters of their own fate. Their only hope lies in help from external sources: from the state of Hungary, from Hungarian society, and from all democratic forces, whether social, governmental or intellectual, who are ready and able to take action on their behalf.

The enclosed report was prepared by Hungarian scholars and writers who are considered to be reliable authorities on Rumanian ethnic minority issues. For practical reasons the report has been drawn up in two versions. The enclosed shorter one is a kind of summary, and there is a longer version which includes primary documents like the most important decrees and legal regulations affecting the Hungarian minority, and also a list of sources, both unpublished and published. Both versions aim at providing factual information to all who do not want to remain indifferent when basic human and civil rights and the cultural identity of a whole people are being violated, whether in Europe or in other parts of the world; when people are discriminated against on the basis of their language, traditions, and national origin; and when deliberate and concerted efforts are being made to fan the flames of prejudice and national intolerance.

The Hungarian Democratic Forum requests the sympathy and active support of international public opinion in the defence of democratic ideals and the protection of a group whose very existence has become seriously endangered.

Yours sincerely

The organizers of the Hungarian Democratic Forum, the following writers, scholars and professors:

Zoltán Bíró, Dénes Csengey, Sándor Csoóri, István Csurka, Gyula Fekete, Lajos Für, Rudolf Joó, Csaba Gy. Kiss, Sándor Lezsák

Budapest, 25 April 1988.

19. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Jurta Színházban 1988. május 15-én – a nyilvánosság és a tömegtájékoztatás reformjéről – megtartott tanácskozásának nyilatkozata

1988. május 15.

Jurta Színház, 1988. május 15.

Nyilatkozat

A Magyar Demokrata Fórum 1988. május 15-én a Jurta Színházban a nyilvánosságról folytatott eszmecsere. A 716 résztvevő ismét hangot adott annak a meggyőződésének, hogy a társadalom cselekvő részvétele nélkül semmiféle reformprogram nem számíthat sikerre.

A teljes körű reform megvalósulásának alapvető feltétele a társadalmi részvétel, a nyilvánosság. Ebbe természetesen beleértendő a kormányzati munka és a teljes politikai intézményrendszer működésének áttekinthetősége: társadalmi ellenőrzésének a lehetősége, az Alkotmányban biztosított szabadságjogok gyakorlati érvényesülése.

Magyarországon a tájékoztatási eszközök a nyilvánosság más eszközeihez hasonlóan nem képesek betölteni alapvető feladataikat, mert nem közvetíthetik a társadalom akaratát a kormányzati szervekhez, és így meg annak a

legitimáló szerepnek sem tudnak megfelelni, amelyre pedig a hatalom elsőrendűen számot tart. Még a hatalom alapvető politikai eszméit, értékeit sem képesek hitelesen közvetíteni.

A tájékoztatás irányítása elsősorban törvény fölötti eszközökkel történik. A nem kodifikált, a láthatatlan sajtóirányítás ellenőrzi a lapokat, a Magyar Távirati Iroda, a Rádió és a Televízió tevékenységét, engedélyez vagy tilt sajtótermékeket, meghatározza a fontosabb orgánumok működési feltételeit. Ez az irányítás korlátozza a nyilvános vitát a sajtóban, nem tűri a vezetés tévedhetetlenségének a megkérdőjelezését, a hatalmi gépezet működésének, a döntési folyamatoknak a feltárását, a társadalomból érkező kezdeményezések, a bírálatok, alternatív javaslatok ismertetését, a közvélemény-kutatások eredményeinek közzétételét.

A nyilvánosság szerkezetében, a sajtó- a tájékoztatás munkájában és irányításában – összhangban a politikai intézményrendszer reformjával – gyökeres változtatásokra van szükség.

Olyan feltételeket kell teremteni, hogy a sajtó részt vállalhasson a hatalom gyakorlásában, társadalmi ellenőrzésében, fórumot adhasson a nyílt vitáknak, véleményeknek, fejezze ki a társadalom tényleges tagoltságát, érdekviszonyait. Értékelhesse, bírálhassa a párt és a kormányzati apparátus valamennyi tagjának tevékenységét. A párt- és állami szervek működése, a döntési folyamatok legyenek áttekinthetőek az állampolgárok számára. Legyenek nyilvánosak a sajtó számára azok az állami és párttestületi ülések, ahol az egész társadalmat érintő témákat tárgyalják.

A sajtóban kapjanak fórumot az alkotmányos keretek közé illeszkedő, a társadalom jelentős rétegeinek, csoportjainak véleményét, akaratát, érdekeit képviselő állampolgári mozgalmak, szervezetek, az új kezdeményezések, a kisebbségi csoportok életének eseményei, a társadalom egész valódi története.

Mindezek érdekében az alábbi jogi, szervezeti feltételek kialakítását javasoljuk:

- A törvény határozza meg a sajtótermék tulajdonosának jogait és felelősségét kiadási és személyi kérdésekben, és ugyanakkor teremtsen meg a szerkesztőségi önállóság feltételeit.

- A sajtószabadságot állampolgári szabadságjogként, külön törvényekben kell szabályozni, beleértve a nyomda- és lapalapítás, a véleménynyilvánítás és a sajtótermék terjesztésének szabadságát. A sajtószabadság korlátai csak olyan, törvényben megállapított korlátok lehetnek, amelyek mások jogainak a

tiszteletben tartását, illetve az Alkotmány védelmét szolgálják és tiltják az anti-humánus, a háborús propagandát, a nemzeti, nemzetiségi, vallási, faji gyűlölet hirdetését.

- A lap, illetve nyomda- és kiadóvállalat alakítását a jelenlegi állapottal szemben, a törvény ne engedélyhez, hanem csak bejelentési kötelezettséghez kösse; írja elő az új lap nyilvántartási kötelezettségét, lehetőség szerint bíróságnál; csak bírói szervek lássák el a lap törvényességi felügyeletét.

- Addig is a jogtalan, informális beavatkozások, hírzáratok, személyi felelősségre vonások megakadályozására sajtóvédő társadalmi bizottságot kell felállítani írókból, újságírókból, neves közéleti személyiségekből, autonóm szervezetek képviselőiből, akik regisztrálják és nyilvánosságra hozzák a sajtószabadságot korlátozó jogellenes intézkedéseket. Később – az új sajtótörvény elfogadásával együtt – olyan parlamenti és sajtótájékoztatási bizottságot kell létrehozni, amely ellenőrzi a kormányzat tájékoztatási politikáját, örködik a tájékoztatás nyilvánossága és a törvényesség betartása felett.

- A sajtóirányítás jelenlegi egyközpontú és ellenőrizhetetlen rendszerét fel kell számolni.

- Az egyházi sajtó kapjon a társadalomban elfoglalt helyéhez méltó lehetőségeket és eszközöket.

- A szamizdat sajtó háborgatása szűnjön meg, és teremtsék meg a feltételek ezen orgánumok nyilvános működésére.

- Meg kell szüntetni a rádió és a televízió mai monopolizáltságát. Lehetővé kell tenni, hogy a társadalom jelentős szellemi és politikai erőt képviselő rétegeinek és csoportjainak képviselői is felhasználhassák ezeket az eszközöket véleményük kinyilvánítására.

- Lehetővé kell tenni, hogy a különböző helyi vagy megyei társadalmi szervezetek és érdekképviselők indíthassanak lapot, és azokat ki kell vonni a párt közvetlen irányítása alól.

Végezetül a Magyar Demokrata Fórum az ország és az egész magyarság jövője, helytállása és fejlődése érdekében szükségesnek tartja a sajtó és az egész társadalmi nyilvánosság reformját.

Tudatában vagyunk annak, hogy a nép tájékozottságáért, gondolkodásának és ízlésének, történelmi helyismeretének és öntudatának az alakulásáért elsősorban a mindenkori kormányzat, de ezentúl az egész értelmiség is felelős. Ennek a felelősségnek a vállalásához, az ebből következő feladatok ellátásához azonban szükség van a pénzügyi támogatások elveinek és gyakorlatának

demokratizálására, a megfelelő színvonalú eszközrendszerre, a hatalom és a tagolt társadalom közötti folyamatos érdekegyeztetésre és információcserére, a kölcsönös tájékoztatás és tájékozódás, az ismeretterjesztés szabadságára.

20. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum miskolci szervezetének nyilatkozata

1988. május 27.

Miskolc, 1988. május 27.⁹⁹

Tájékoztató

1988. május 27-én a ránk kényszerített hagyományoknak megfelelően Miskolcon egy magánlakásban ún. tájékoztató fórumot rendeztünk.

A 27 főnyi résztvevőnek dr. Kozma Huba¹⁰⁰ a Magyar Demokrata Fórum kiskunmajsai tagozatának szervezője, Lezsák Sándor, a Demokrata Fórum szervezője, valamint Németh Zsolt¹⁰¹ és Kövér László¹⁰² a FIDESZ szóvivői tartottak beszámolót.

A beszámolókat baráti eszmecsere követte.

A május 27-i, valamint az ezt megelőző tájékoztatókon a résztvevők (közel 200 fő) rendszeresen megvitatták a Magyar Demokrata Fórum tevékenységét és az ország, valamint B.A.Z. megye társadalmi, gazdasági és politikai helyzetét.

A vitákból és eszmecserekből az a vélemény alakult ki, hogy Magyarországon demokratikus változás csak akkor képzelhető el, ha a politikai vezetés által nyilvánított elvek a gyakorlatban is megvalósulnak.

Ha a politikai vezetés nem bélyegzi meg azokat az embereket, akik kapcsolatba kerültek vagy kerülnek a Magyar Demokrata Fórummal.

⁹⁹ Lásd még: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfelkészítő Munkacsoport kiadványa 1988.

¹⁰⁰ Kozma Huba (1943): helytörténész. Kiskunmajsai lakásán szervezték meg 1988 márciusában az MDF egyik első helyi fórumát (lásd: 12. sz. dokumentum). 1990 és 1994 között az MDF országgyűlési képviselője volt.

¹⁰¹ Németh Zsolt (1963): közgazdász, politikus. A Fidesz alapító tagja (1988), 1990 óta országgyűlési képviselő a Fidesz frakciójában.

¹⁰² Kövér László (1959): jogász, politikus. 1988-ban a Fidesz alapító tagja, 1990-től a párt országgyűlési képviselője.

Ha a párttagokat nem állítja elvtelen választás elé, hogy vagy a párt vagy a Demokrata Fórum rendezvényein, munkájában vesznek részt.

Ha a párt egyes vezetői különböző találkozókra nem tájékoztatják előre a párttagságot és a párton kívülieket a Magyar Demokrata Fórumról, mint ahogy ezt tették ez idáig.

Ha a politikai vezetés elismeri az állampolgárok önkéntes szervezésében alakult és alakuló mozgalmak és szervezetek politikai létét és teret ad nekik, lehetőséget az önálló megnyilvánulásra, részben a jelenlegi sajtóstruktúrában, részben egy új sajtótörvényen alapuló saját kezdeményezésű lapok, rádióadók, tévéadók kiadásának, illetve üzemeltetésének elősegítésével.

Ha a politikai vezetés társadalmasítja a hatalom gyakorlását.

Ha a gazdasági életben a vállalkozói szocializmus, a politikai életben pedig a demokratikus szocializmus fog megvalósulni.

Ennek szellemében üdvözljük a Fiatal Demokraták Szövetségét, a Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezetét¹⁰³ és hasonló, alulról jövő kezdeményezésként létrejött, illetve a jövőben létrejövő szervezeteket, mozgalmakat.

A pártértekezlet személyi változásai, a pártértekezlet állásfoglalása azt a reményt kelti bennünk, hogy a politikai vezetés most komolyan gondolja és komolyan is veszi azt, hogy ebben az országban alapvető változásokra van szükség az élet minden területén.

A Magyar Demokrata Fórum a szellemi erőket koncentrálja a kibontakozás érdekében országos szinten és helyi szinten egyaránt.

A vidék demokratizálása nélkül nem létezik igazi demokrácia.

Éppen ezért, a fentiekben túlmenően javasolnánk, hogy a megyében ezen túl fontos állami és vállalatvezetői beosztásokat csak pályázat útján lehessen betölteni. Ugyanezt javasolnánk a párt vezető tisztségeinek betöltésénél is. A pályázatok első hat helyezettjének pályázatát közöljék a helyi lapok.

Üdvözljük azt a döntést, miszerint az idén ismét lesz írótalálkozó Tokajban¹⁰⁴ és üdvözljük azt is, hogy 1988. május elsejétől Sátoraljaúj hely

¹⁰³ Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete (TDDSZ): 1988 májusában létrejövő, független, vagyis nem a pártállamtól függő szakszervezet, amelynek célja elsődlegesen a tudományos kutatóintézetekben dolgozó kutatók és szakemberek tényleges és önálló érdekvédelme volt. Számos ellenzéki programban részt vettek, általában szakértői minőségben.

¹⁰⁴ Tokaji írótalálkozó: 1972-től megtartott irodalmi rendezvény és írótábor. A kezdeményezést Darvas József (1912–1973) író és politikus, a népi írók kommunista orientációjú képviselő-

városának önálló lapja lett. Szükségesnek tartjuk azonban ennek a folyamatnak a felgyorsítását, hogy belátható időn belül a megyében lévő összes városnak legyen önálló napi, heti, vagy havonta megjelenő lapja.

Ugyancsak fontosnak tartanánk, hogy legyen minden középiskolának is a diákok által írt és szerkesztett lapja. Megjegyezzük, hogy a szellemi élet jelentős megnyirbálása volt az, amikor a miskolci Földes Ferenc Gimnázium önálló lapját gazdasági okokra való hivatkozással megszüntették.

Mivel elsősorban politikai kérdés, itt jegyezzük meg, hogy a megyében lévő útjelző táblákon Kassa városának nevét nem magyarul, hanem szlovák nyelven tüntették fel. Javasoljuk a táblák kicserélését és a magyarul írt városnév alá zárójelben kerüljön feltüntetésre Kassa szlovák nyelven. Hajdú-Bihar megyében Nagyvárad neve így került feltüntetésre. Azt, hogy a helységneveket az adott ország saját nyelvén kell feltüntetni elsősorban, nemzetközi szerződés is előírja.

Bejelentjük, hogy 1988 szeptemberében megtartjuk a Magyar Demokrata Fórum második miskolci Fórumát, amelynek témája a nevelés és a szocializáció lesz. A második miskolci Fórumot is hivatalosan, a Hazafias Népfront keretében kívánjuk megtartani.

Ezt a tájékoztatót megküldjük Grósz Károlynak az MSZMP főtitkárának, Pozsgay Imrének, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa főtitkárának, Dudla Józsefnek,¹⁰⁵ az MSZMP B.A.Z. megyei Bizottsága első titkárának, dr. Ladányi Józsefnek,¹⁰⁶ a B.A.Z. megyei Tanács elnökének, Kovács Lászlónak, a miskolci Városi Tanács elnökének, valamint a Magyar Demokrata Fórum szervezőinek.

Megküldjük továbbá a tájékoztatót a *Déli Hírlap* és az *Észak-Magyarország* főszerkesztőjének és a miskolci Rádió, valamint a miskolci Városi Televízió vezetőjének azzal, hogy kérjük a tájékoztatónk közlését.

je indította el. Az első találkozón a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának alelnöke, országgyűlési képviselők, megyei párttitkárok, míg az Írószövetség és a Hazafias Népfront képviselőiben maga Darvas József is jelen volt, továbbá a Napjaink folyóirat egyes szerzői is. Elsősorban a szocialista társadalom problémáiról és megújításáról értekeztek, a későbbi években az írótalálkozó rendszerkritikus jelleget öltött. Forrás: *Napjaink* 1989/8. 7-9.

¹⁰⁵ Dudla József (1938): vegyész. 1987 júliusától 1989-ig az MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Bizottságának első titkára, 1988 májusától 1989 októberéig MSZMP KB-tag, 1989 júniusától 1989 októberéig a Politikai Intéző Bizottság tagja, 1985–1990 között országgyűlési képviselő volt.

¹⁰⁶ Ladányi József (1927): jogász. MDP-, majd MSZMP-tag, országgyűlési képviselő.

21. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek Warren Zimmermann nagykövet számára 1988. június 6-án megküldött levele¹⁰⁷ a romániai „falurombolás” ügyében

1988. június 6.

Wien, den 6.6.1988.

Seiner Exzellenz

Herrn Botschafter

Warren Zimmermann¹⁰⁸

[cím]

Betrifft: „Magyar Demokrata Forum” Budapest

Ungarische Minderheit in Siebenbürgen

Exzellenz!

Gestatten Sie, daß ich mich neuerlich in einem persönlichen Schreiben an Sie wende.

Mit Schreiben vom 16. Mai 1988 habe ich Ihnen sowie allen anderen Delegationsleitern beim Wiener Folgetreffen der KSZE einen Bericht des Ungarischen Demokratischen Forums über die Lage der ungarischen Minderheiten in Rumänien zur Kenntnisnahme übersandt.

Seit der Verfassung dieses Berichtes im März 1988 ist die Lage der ungarischen Minderheit noch weiter verschärft worden, insbesondere seit der Plan bekannt wurde, daß 8000 Dörfer, die meisten davon in ungarischen Siedlungsgebieten, einschließlich Kirchen und Friedhöfe zerstört werden sollen,

¹⁰⁷ A levél Joó Rudolf fogalmazása. 1988 márciusában az MDF jelentést készített az erdélyi magyar kisebbségek helyzetéről. (lásd: 14. sz. dokumentum) Ezt május 16-án az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet bécsi utótalálkozásán átadták a küldöttségek vezetőinek, köztük W. Zimmermannnak is. Az ismételt megkeresés oka, hogy Romániában a helyzet e jelentés megfogalmazása óta tovább romlott. Meghirdetésre került az a terv, melynek keretében 8000 falut (többsége magyarok lakta település) terveznek lerombolni termőföldek kialakításának címen. Ez az 1000 éves erdélyi magyar kultúrát tette volna tönkre. Ezért személyes beszélgetés lehetőségét kéri, hogy a kisebbségek helyzetéről és egyéb kérdésekről, mint az MDF külföldi ügyeinek képviselője tájékoztatást adhasson. [tartalmi kivonat]

¹⁰⁸ Warren Zimmermann (1934–2004): amerikai diplomata. 1973 és 1975 között, valamint 1981-től 1984-ig Moszkvában teljesített külügyi szolgálatot, 1986-tól 1989-ig bécsi nagykövet, valamint a Bécsben tartott utókonferencia amerikai küldöttségének vezetője.

um den Boden in Ackerland umzuwandeln.¹⁰⁹ Die tausendjährige ungarische Geschichte und Kultur in diesem Gebiet wäre damit zerstört.

Das Ungarische Demokratische Forum, dessen Sprecher ich im Ausland bin, hat den Wunsch geäußert, Sie Exzellenz, in einem persönlichen Gespräch über die Lage der Minderheit und über allfällige sonstige Fragen der Verletzung der Menschenrechte informieren zu dürfen. Das Ungarische Demokratische Forum wurde am 27.9.1987 in Ungarn gegründet und ist eine demokratische Bewegung der führenden Intellektuellen, Schriftsteller und Wissenschaftler des Landes. Bisher wurden drei große Sitzungen in Budapest mit einer Teilnehmerzahl von jeweils mehr als 700 Personen abgehalten, die bisherigen Themen waren Reform der Demokratie, Lage der ungarischen Minderheit in Siebenbürgen sowie Flüchtlingsrecht und als drittes Thema Pressefreiheit.

Wir wären Ihnen, Exzellenz, sehr verbunden, wenn Sie uns die Möglichkeit eines nicht offiziellen, informellen Gespräches geben würden, um unsere weiteren Aktivitäten im Rahmen der KSZE abschätzen zu können. Für eine solche Zusammenkunft steht meine Kanzlei selbstverständlich jederzeit zur Verfügung, es würden dann zwei Vertreter des Forums aus Budapest nach Wien anreisen.

Mit der Bitte, mir Ihre Stellungnahme zukommen zu lassen, ob Sie zu einem solchen Gespräch bereit sind, zeichne ich mit bestem Dank auch für Ihre bisherigen zahlreichen Bemühungen in Sachen Menschenrechte und mit meiner

vorzüglichsten Hochachtung

Eva Maria Barki¹¹⁰

¹⁰⁹ Nicolae Ceauşescu román államfő 1988. április 29-én jelentette be, hogy Romániában 2000-ig végrehajtják az úgynevezett településszisztematizálási tervet, melynek során „agráripari centrumokat” hoznak létre. A két-három ezer főnél kisebb lélekszámú településeket életképtelennek minősítette a program, az ott lakókat az új városokba, többszintes, típustervek alapján létrejövő lakóházakba kívánták áttelepíteni. A program a romániai falvak mintegy felét érintette volna, elsősorban a magyar kistelepüléseket.

¹¹⁰ Barki Éva Mária: Bécsben működő nemzetközi jogász. A emberi jogok, a kisebbségi ügyek védelmében nemzetközi szinten lépett fel. A romániai falurombolás kapcsán számtalan eljárásban védte a menekülteket és folyamatosan tájékoztatta a nyugati hírközlő szervezeteket a kisebbségeket ért jogsérelmekről. A Magyar Demokrata Fórum vezetőivel az 1988. január 30-ai Jurta Színházban tartott gyűlésen került kapcsolatba, és elvállalta a Fórum nemzetközi képviselését. Az ő elnöklésével alakult meg az MDF által szervezett, a romániai

22. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. június 13-i levele Grósz Károly miniszterelnöknek, a Romániával fennálló baráti és együttműködési szerződés felfüggesztésének követeléséről

1988. június 13.

Budapest, 1988. június 13.

Grósz Károly, a Minisztertanács elnöke, Budapest

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

A Romániában évtizedek óta tartó és egyre kíméletlenebbé váló nemzetiségellenes politika – melynek legfőbb célja a több mint két milliós magyarság önálló etnikai létének a megsemmisítése – újabb tragikus fordulatot vett előbb a magyarság menekülésre kényszerítésével, most pedig az erdélyi falvak ezreinek a felszámolására meghirdetett tervekkel. Ez utóbbi román állami elhatározás megvalósulása a magyarság történelmében és Erdély ezeréves kultúrájában a Moháctól a 20. századi békediktátumokig terjedő nagy magyar katasztrófák sorozatához lenne mérhető. Tisztában vagyunk azzal a történelmi felelősséggel, amely ebben a súlyos helyzetben a magyar kormányzatra nehezedik minden döntés, bármilyen lépés esetén. Nem hihetjük azonban, hogy tehetetlenül kell végignéznünk, hogyan irtja ki a román párt- és állami vezetés még kultúránk gyökereit is Erdélyben, hogyan indít jóvátehetetlen pusztítással járó hadjáratot az emberség, a nemzetiség ellen. Ennek az Európa történetében páratlan tervnek a végrehajtása a közép- és kelet-európai térség jövőjében beláthatatlan, a magyarság sorsában pedig sajnos nagyon is jól belátható tragikus következményekkel járna. Hisszük, hogy a magyar nép és kormánya határozott fellépés esetén számíthat most már egész Európa szolidaritására, beleértve ebbe a nagyhatalmakat is. Józan politikát folytató szövetségeseink és más partnereink közül senki sem tehetne nekünk szemrehányást, ha a helyzet komolyságának megfelelő lépéssel válaszolnánk Románia kormányzatának.

és a határontúli kisebbségek érdekvédelmét ellátni hivatott bécsi Kisebbségi Akcióbizottság. 1988. május 18-án az MDF első külföldi sajtótájékoztatója is az ő szervezésében történt. A Bécsben zajló sajtókonferencián a Csurka István által tartott MDF-bemutatókon kívül az Akcióbizottság is bejelentette a megalakulását, valamint kezdeményezés történt a romániai kisebbségpolitikával szembeni nemzetközi fellépésre.

E megfontolások jegyében javasoljuk, hogy Magyarország függessze fel barátsági és együttműködési szerződését Romániával és a világ közvéleménye előtt nyilvánítsa ki, hogy Romániát mindaddig nem tekinti szövetségeseinek, amíg gyökeresen nem változtat magyar- és általában nemzetiségellenes politikáján, és amíg nyilvánosan garanciákat nem ad arra, hogy egyszer s mindenkorra elveti jelenlegi tervét az erdélyi falvak felszámolására.

Tisztelt Miniszterelnök Úr! Meggyőződésünk, hogy Magyarország már csak önbecsülése okán sem tarthat fenn úgynevezett baráti és szövetségi viszonyt olyan állammal, amely ez idő szerint a világban egyedül nyíltan és elszántan magyarellenessé. Meggyőződésünk az is, hogy egy ilyen „kétségbeesett” lépés kellőképpen felrázná a világ közvéleményét és arra késztetné szövetségeseinket is, hogy ők se nézzék tehetetlenül vagy éppen közömbösen mindazt, ami ma Romániában a „szocializmus” és a „modernizálás” címén folyik.

Tisztelettel, a Magyar Demokrata Fórum szervezői:

Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Csurka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor

23. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. június 22-ei levele II. János Pál pápának a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében¹¹¹

1988. június 22.

Heiliger Vater!¹¹²

Erlauben Sie, daß wir, das Ungarische Demokratische Forum – eine unabhängige staatsbürgerliche Bewegung – uns aus Budapest neuerlich an Sie wenden.

Wir haben Eurer Heiligkeit breits über die Würdenträger des Vatikan einen von Fachleuten verfaßten Bericht über die Lage der ungarischen Minderheit in Rumänien übermittelt.

¹¹¹ Az MDF szervezőinek levele, akik II. János Pál pápához fordultak segítségért, miután az erdélyi kisebbségi jelentést már eljuttatták hozzá. A magyar nép sok szenvedésen ment át a történelem folyamán, de mióta a pápa adományának, a Szent Koronának köszönhetően a keresztény Európa szerves részévé vált, a pápaság iránti elköteleződése kultúrájának meghatározója. Az ausztriai pápalátogatásra is 100.000 magyar zarándokolt el. A jelenben a legnagyobb fájdalmat a Romániában élő magyar kisebbség sorsa jelenti. 2 millió ember nem ápolhatja a nyelvét, kultúráját, hitét, el kell hagynia otthonát. [tartalmi kivonat]

¹¹² II. János Pál (Karol Wojtyła, 1920–2005): lengyel származású pápa, 1978-tól haláláig a katolikus egyház feje.

Nunmehr gebietet uns das Gewissen, uns in einer schweren Notlage neuerlich an Eure Heiligkeit zu wenden.

Die europäische Geschichte Ungarns hat mit einem Geschenk des Papstes begonnen: Als unser Volk das Christentum annahm, erhielt unser erster König, der Heilige Stephan, die Heilige Ungarische Krone – unsere größte nationale Reliquie – von Papst Silvester II. Seither ist das ungarische Volk dem Christentum verpflichtet und mit dem Papst auf das engste verbunden.

Aus Anlaß des Besuches Eurer Heiligkeit in Österreich sind an die einhunderttausend Ungarn gekommen, um mit Eurer Heiligkeit Eucharistie zu feiern.¹¹³

Unser Volk hat im Laufe der Geschichte sehr viel gelitten. Heute ist unser größter Schmerz das Schicksal der ungarischen Minderheit in Rumänien. Zwei Millionen unserer Landsleute werden ihrer Heimat, ihrer Sprache und Kultur, ihrer Religion und ihrer Kirchen beraubt.

In Demut möchten wir Eure Heiligkeit ersuchen, daß Sie, Heiliger Vater, Ihre moralische Autorität zum Schutze dieser bedrohten Minderheit einsetzen und Ihr Wort erheben.

Unsere Landsleute sind in ernster und großer Gefahr!

In Ehrfurcht:

Die Vertreter des Ungarischen Demokratischen Forum:

Zoltán Bíró, Literaturhistoriker, Dénes Csengey, Schriftsteller

Lajos Für, Historiker, Gyula Fekete, Schriftsteller

Sándor Csoóri, Schriftsteller, István Csurka, Schriftsteller

Gy. Csaba Kiss, Literaturhistoriker, Sándor Lezsák, Lehrer

Im Auftrag:

Eva Maria Barki, Rechtsanwalt

Wien, am 22. Juni 1988

P.S: Wir wären für die väterliche Meinung Eurer Heiligkeit sehr dankbar. Sollten Sie ein Schreiben an uns richten wollen, erlauben wir uns nachstehende Kontaktadresse zu geben: Dr. Eva Maria Barki, Rechtsanwalt, [cím]

¹¹³ A pápa 1988. június 24-én a kismartoni-darázsfalvi repülőtéren celebrált szentmisét.

24. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek Alois Mock kancellár-helyettes számára Barki Éva Mária közvetítésével megküldött levele¹¹⁴

1988. június 27.

Ungarisches Demokratisches Forum
Budapest
Herrn Vizekanzler
Dr. Alois Mock¹¹⁵
[cím]

Budapest, den 27.6.1988¹¹⁶

Sehr verehrter Herr Vizekanzler!

Das Ungarische Demokratische Forum erlaubt sich, Ihnen den Dank für Ihre Vermittlungsbemühungen zur Erreichung eines Konsenses mit Rumänien anlässlich des Wiener Folgetreffens der KSZE auszusprechen.¹¹⁷

Wir bitten Sie, auch weiterhin das tragische Schicksal der Minderheiten in Rumänien im Auge zu behalten und durch Ihre bewährte Vermittlungstätigkeit zu helfen.

Sollte es Ihre Zeit erlauben, wären wir an einem persönlichen Gespräch mit Ihnen, verehrter Herr Vizekanzler, sehr interessiert und würden zu diesem Zwecke aus Budapest anreisen.

¹¹⁴ A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek levele Alois Mock osztrák külügyminiszterhez, melyben köszönetüket fejezik ki, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet bécsi utókonferenciáján (a továbbiakban: bécsi utókonferencia) közvetítőként segített abban, hogy konszenzus szülessen Romániával kapcsolatban. Kéri, hogy a továbbiakban is kövesse figyelemmel a romániai kisebbségek tragikus sorsát, és érvényesítse közvetítő szerepét. Hogy ebben segíthessék, örömmel vennék a személyes találkozás lehetőségét. [tartalmi kivonat]

¹¹⁵ Alois Mock (1934–2017): osztrák politikus. 1987 és 1995 között Ausztria külügyminisztere és egyben alkancellárja, az Osztrák Néppárt (ÖVP) elnöke.

¹¹⁶ A levél elküldésének dátuma egybeesik a kétszázézer ember részvételével tartott román falurombolás elleni tiltakozással. Lásd: 144. sz. lábjegyzet

¹¹⁷ Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet ülésein Ausztria többször is szóvá tette a romániai magyar kisebbség ügyét és felemelte hangját a „faluromboló” terv ellen. A bécsi utókonferencián mind a német, mind az osztrák delegáció felszólalt a terv ellen. Az MDF levele is elősegítette, hogy 1988. november 16-án, az Európa Tanács miniszteri bizottságának strasbourgi ülésén Alois Mock osztrák alkancellár és külügyminiszter felszólította az ET részes országait, hogy lépjenek fel következetesen a romániai kisebbségek védelmében és a nemzetközi emberi jogi konvenciókat megsértő falurombolási tervvel szemben.

Unsere Sprecherin und Vertreterin in Österreich ist Frau Rechtsanwält Dr. Eva Maria Barki, die sich erlauben wird, Sie in den nächsten Tagen von unserem weiteren Vorhaben zu unterrichten.

Wir danken Ihnen nochmals für Ihre wertvolle Unterstützung und verbleiben mit unserer aufrichtigen Wertschätzung und Hochachtung.

Das Ungarische Demokratische Forum:

Zoltán Biró Literaturhistoriker, Dénes Csengey Schriftsteller

Lajos Für Historiker, Gyula Fekete Schriftsteller

Sándor Csoóri Schriftsteller, István Csurka Schriftsteller

Gy. Csaba Kiss Literaturhistoriker, Sándor Lezsák Lehrer

25. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. június 27-ei levele Felix Ermacora egyetemi tanárnak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében¹¹⁸

1988. június 27.

Ungarisches Demokratisches Forum
Budapest
Herrn Universitätsprofessor
Abgeordneter zum Nationalrat
Dr. Felix Ermacora¹¹⁹
c/o Institut für Staats- und Völkerrecht
[cím]

Budapest, den 27.6.1988

Sehr verehrter Herr Professor!

¹¹⁸ A Magyar Demokrata Fórum szervezői a levélben köszönetüket fejezik ki, hogy F. Ermacora az MDF delegációját 1988. június 17-i barátságos fogadtatásban részesítette, valamint az osztrák Parlamentben 1988. május 25-én mondott bátor és mély európai szellemiséget tükröző külpolitikai beszédéért, valamint az erdélyi kisebbség védelmében nyújtott segítségéért. Nagyra becsülik az emberi jogok szakértőjeként elért világhírű tudományos eredményeit, és a jogok gyakorlati kiteljesítésért folyó küzdelmét. Büszkeség, hogy személyében Klapka György egyik leszármazottját tisztelhetik. [tartalmi kivonat]

¹¹⁹ Felix Ermacora (1923–1995): osztrák alkotmányjogász, emberi jogi aktivista. A bécsi egyetem professzora, az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának elnöke volt. 1971-től 1990-ig az ÖVP parlamenti képviselője.

Gestatten Sie, daß wir uns für den freundlichen Empfang, den Sie unserer Delegation am 17.6.1988 erteilten, auf das herzlichste bedanken.

Wir danken Ihnen insbesondere auch für Ihre außenpolitische Rede vom 25.5.1988 vor dem Österreichischen Nationalrat und Ihre Aktivitäten und Hilfestellung für die Minderheit in Siebenbürgen. Ihre Rede war nicht nur mutig, sondern zeugt auch von einem tiefen europäischen Geist.

Wir schätzen, sehr verehrter Herr Professor, nicht nur Ihre große Sachkenntnis, Ihren weltweiten Ruf als Menschenrechtsexperte und Ihren unermüdlichen und beispiellosen Einsatz in allen Menschenrechtsfragen, sondern – und wir hoffen dies zu dürfen – sind auch stolz darauf, daß Sie in General Klapka auch einen berühmten Ungarn zu Ihren Vorfahren zählen.

Wir danken Ihnen für jede Hilfe in unserer schwierigen Situation und verbleiben
in tiefer Verbundenheit:

Das Ungarische Demokratische Forum:

Zoltán Biró Literaturhistoriker

Dénes Csengey Schriftsteller

Lajos Für Historiker

Gyula Fekete Schriftsteller

Sándor Csoóri Schriftsteller

István Csurka Schriftsteller

Gy. Csaba Kiss Literaturhistoriker

Sándor Lezsák Lehrer

26. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 6-i levele Kurt Waldheim osztrák elnöknek a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében¹²⁰

1988. július 6.

Herrn Bundespräsident

Dr. Kurt Waldheim¹²¹

Hofburg, 1010 Wien

Wien, den 6.7.1988

Sehr verehrter Herr Bundespräsident!

Ich erlaube mir anzuzeigen, daß ich das Ungarische Demokratische Forum, Budapest, eine Bürgerrechtsbewegung auf breiter Basis, die sich seit September 1987 in Ungarn etabliert hat, vertrete.

Ihre Äußerungen anlässlich der Pressekonferenz vom 4.7.1988 in Klagenfurt, bei dem Plan zur Schleifung von 8000 Dörfern handle es sich um eine interne Angelegenheit Rumäniens und sei eine Einmischung nicht statthaft, haben sowohl beim Ungarischen Demokratischen Forum – Budapest als auch beim von mir vertretenen Aktionskomitee für Minderheiten in Wien einen schweren Schock ausgelöst.

Die Zerstörung einer jahrhundertealten Kultur, die noch dazu Bestandteil der österreichisch-ungarischen Monarchie war, und die Zerschlagung einer Minderheit, die seit tausend Jahren auf diesem Gebiet beheimatet ist, berührt die Interessen ganz Europas und hat insbesondere Österreich eine historische und moralische Verpflichtung, gegen die in dieser Form beispiellose Barbarei das Wort zu ergreifen.

¹²⁰ Barki Éva Mária levele az MDF nevében Kurt Waldheim osztrák köztársasági elnökhöz az 1988. július 4-i klagenfurti sajtótájékoztatón adott nyilatkozatával kapcsolatban. A nyilatkozat a romániai 8000 falu lerombolásának tervét Románia belügyének nyilvánította, ami az MDF és még számos kisebbségi ügyeket védő szervezet megdöbbenését váltotta ki. Az Osztrák-Magyar Monarchia részét is jelentő ezer éves kultúra lerombolása összeurópai kérdés, amiért Ausztria történelmi és morális értelemben is felelősséggel tartozik. Waldheim kijelentései nem csak mint osztrák köztársasági elnök, hanem mint egykori ENSZ-főtitkár különös súllyal bírnak. Remélhetőleg csupán a tájékoztatatlanság áll nyilatkozatának a hátterében. Az MDF szervezői egy megbeszélésre kérnek lehetőséget, ahol a romániai helyzetről szakmai anyagokat is a köztársasági elnök rendelkezésére szeretnék bocsátani. [tartalmi kivonat]

¹²¹ Kurt Waldheim (1918–2007): osztrák politikus. 1972 és 1981 között az ENSZ Főtitkára, 1986 és 1992 között Ausztria elnöke.

Sollten Ihre Äußerungen tatsächlich in dem obzitierten Sinn gefallen sein, so würden sie auf Grund Ihrer ehemaligen Funktion als Generalsekretär der Vereinten Nationen umso schwerer wiegen.

Da wir hoffen, daß es sich um ein Mißverständnis handelt, bitten wir um eine Klarstellung. Ich wäre Ihnen verbunden, wenn Sie mich zu einem Gespräch empfangen würden, bei welchem ich Ihnen gerne sämtliche Unterlagen über die derzeitige Lage der Minderheit in Rumänien zur Verfügung stellen werde.

Ich bitte daher, sehr geehrter Herr Bundespräsident, um die Ermöglichung eines klärenden Gespräches und zeichne mit

vorzüglicher Hochachtung

Eva Maria Barki

27. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 7-ei levele Franz Vranitzky osztrák kancellárnak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében¹²²

1988. július 7.

An die Österreichische Bundesregierung

z. Hd. Herrn Bundeskanzler

Dr. Franz Vranitzky¹²³

[cím]

Wien, den 7.7.1988

¹²² Az MDF szervezői az Osztrák Köztársaság kormányát arra kérik, hogy karoljon fel minden olyan intézkedést, amelyek az emberi és kisebbségi jogaikban súlyosan sértett romániai kisebbségeket védelmük alá veszik, és támogassa más államok és szervezetek ezirányú törekvéseit. Az MDF – miután a magyar kormány ebben a kérdésben cselekvőképtelennek mutatkozik – önálló szervezetként terjeszti a romániai kisebbség helyzetét az ENSZ kisebbségi ügyeket vizsgáló albizottsága elé (Sub-Commission of Prevention of Discrimination and Protection of Minorities). Arra kéri az osztrák kormányt, hogy az 1988 augusztusában üléselő bizottságban támogassa a Románia kisebbség védelméről szóló indítványt, valamint a bécsi utókonferencián Románia felé közvetítőként járjon közbe. Amennyiben e próbálkozások eredménytelenül járnak, kéri a Románia elleni gazdasági szankciók kezdeményezését. Meggyőződésük szerint az erdélyi falvak és kultúra lerombolásának tervét csak határozott fellépéssel lehet megakadályozni. Miután Erdély az osztrák-magyar kulturális örökség szerves részét jelenti, Ausztria történelmi és morális felelőssége megkerülhetetlen ebben a kérdésben. [tartalmi kivonat]

¹²³ Franz Vranitzky (1937): osztrák politikus. 1988 és 1997 között szövetségi kancellár.

Sehr geehrter Herr Bundeskanzler!

Namens des von mir vertretenen Ungarischen Demokratischen Forums, einer auf breiter Basis beruhenden Bürgerbewegung in Ungarn, sowie des Aktionskomitees für Minderheiten in Wien, erlaube ich mir die Österreichische Bundesregierung zu ersuchen, alle erforderlichen Maßnahmen, die geeignet sind, dem Schutze der von der Vernichtung bedrohten Minderheiten in Rumänien und der Abwehr der schweren Menschenrechtsverletzungen zu dienen, zu ergreifen und allfällige Maßnahmen anderer Staaten oder Organisationen zu unterstützen.

Das Ungarische Demokratische Forum in Budapest sieht sich im Hinblick auf die unter den gegebenen Umstände gebotene Handlungsunfähigkeit der ungarischen Regierung veranlaßt, selbst Initiativen zu setzen und die Gelegenheit der bedrohten Minderheiten in Rumänien vor die „Sub-Commission of Prevention of Discrimination and Protection of Minorities“¹²⁴ der Vereinten Nationen in Genf zu bringen.

Die Kommission wird im August 1988 tagen und ergeht an die Österreichische Bundesregierung die Bitte, diesen Antrag zu unterstützen. Ebenso bitten wir, auf Rumänien auch weiterhin beim Wiener Nachfolgetreffen zur KSZE vermittelnd einzuwirken.

Sollte dies nicht gelingen, bitten wir dringend wirtschaftliche Sanktionen gegen Rumänien zu ergreifen und werden wir in diesem Sinne auch an andere europäische Regierungen herantreten.¹²⁵

Wir sind der Überzeugung, daß die Vernichtung der Dörfer und der Kultur in Siebenbürgen nur durch massives Handeln verhindert werden könnte. Da es sich um ein gemeinsames österreichisch-ungarisches Kulturgut handelt, trifft Österreich hierzu eine historische und moralische Verpflichtung.

¹²⁴ Az ENSZ 1947-ben hozta létre a Hátrányos megkülönböztetés megakadályozásának és a kisebbségek védelmének albizottságát. A Bizottság minden évben Genfben tartotta négy héten keresztül összejövetelét, melyen áttekintették az adott év kisebbségekkel kapcsolatos nemzetközi problémáit.

¹²⁵ 1988 augusztusában az európai néppárti képviselők csoportja azt követelte az Európai Parlamentben, hogy az Európai Gazdasági Közösség függessze fel azon gazdasági tárgyalásokat Bukaresttel, amelyek célja gazdasági kedvezmény nyújtása lenne. A néppárti csoport vezetője, Axel N. Zarges, Hessen tartomány EP-képviselője felszólította az EGK bizottságát és miniszteri tanácsát, hogy tanúsítson erélyesebb magatartást az emberi jogokat durván megsértő román kormánnyal szemben.

Ich werde mir erlauben, die den Vereinten Nationen zugeleiteten Unterlagen gleichzeitig auch der Österreichischen Bundesregierung zu übermitteln.

Mit nochmaliger Bitte um Unterstützung zeichne ich mit

vorzüglicher Hochachtung

Dr. Eva Maria Barki

28. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 22-ei levele Günther Winkler osztrák egyetemi tanárnak a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében¹²⁶

1988. július 22.

Herrn

Universitätsprofessor

Dr. Günther Winkler¹²⁷

Institut für Staats- und Verwaltungsrecht

[cím]

Wien, den 22.7.1988

Sehr verehrter Herr Professor!

Nochmals vielen Dank für Ihre Bereitschaft, das Aktionskomitee für Minderheiten als Proponent zu unterstützen. Vorerst soll die Österreichische Bundesregierung mit einer Unterschriftenaktion aufgefordert werden, eine Resolution bei den Vereinten Nationen zum Zwecke der Befassung des Menschenrechtsausschusses mit den Verletzungen der Menschen- und Minderheitenrechte in Rumänien einzubringen.

¹²⁶ A levélben az MDF szervezői ismételt köszönetüket fejezik ki G. Winklernek, hogy elvállalta a Kisebbségi Akcióbizottság patronálását. Továbbá aláírásgyűjtési akciót javasolnak, mellyel az osztrák kormányt annak a kezdeményezésére lehetne ösztönözni, hogy az ENSZ foglalja határozatba a Romániában zajló emberi és kisebbségi jogok megsértését. A levél mellékletéhez tartozik az MDF által 1988 februárjában készített erdélyi kisebbségi jelentés (lásd: 14. sz. dokumentum), és Björn Cato Funnemark, a Norvég Helsinki Bizottság tagjának *S. O. S. Transylvania* címen írt 1988 júniusi jelentése. [tartalmi kivonat]

¹²⁷ Dr. Günther Winkler (1929): osztrák jogász, egyetemi tanár, a Kisebbségi Akcióbizottság támogatója.

In der Beilage erlaube ich mir Ihnen den vom Ungarischen Demokratischen Forum in Budapest verfaßten Bericht über die Lage der Minderheiten in Rumänien vom Februar 1988 und den Bericht des Mitgliedes des Norwegischen Helsinki Komitees Björn Cato Funnemark, S.O.S. Transylvania, vom Juni 1988 zu übermitteln.¹²⁸

Mit nochmaligem besten Dank und allen guten Wünschen für eine angenehme Sommerpause verbleibe ich

Ihre

Dr. Eva Maria Barki

¹²⁸ 1988 júniusában a Nemzetközi Helsinki Szövetség hatvanoldalas tanulmányt tett közzé *S. O. S. Transsylvania* címmel, mely a Romániában élő magyar kisebbség elnyomásáról ad hiteles – minden eddigi nyugati beszámolónál informatívabb – képet. A jelentést, melyet kétéves alapos tényfeltáró munka, rendszeres magyarországi és romániai helyszíni tájékozódás nyomán a Norvég Helsinki Bizottság elnöke, Björn Cato Funnemark készítette, több nemzetközi sajtókonferencián és diplomáciai fórumon (így a bécsi utótárlákon is) ismertették, s a világsajtóban számos helyen idézték. A jelentés részletesen foglalkozott az erdélyi etnikai és településviszonyokkal, az erdélyi magyar kultúra, az iskolák, az egyházak szorongatott helyzetével, kitért a Románia és Magyarország közötti konfliktusra, az elnyomás és a belső ellenállás működési formáira, s végül az erdélyi németajkú kisebbség exodusára. Björn Cato Funnemark: *S. O. S. Transylvania: A report on suppression of the Hungarian minority in Romania*, International Helsinki Federation for Human Rights, 1988.

29. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. július 25-ei levele Hans-Dietrich Genschernek, a Német Szövetségi Köztársaság külügyminiszterének a magyar nemzeti kisebbséget ért atrocitások elleni nemzetközi fellépés érdekében¹²⁹

1988. július 25.

Herrn
Bundesminister
Hans-Dietrich Genscher¹³⁰
[cím]

Budapest, den 25.7.1988

¹²⁹ Az MDF szervezői a romániai nemzetiségek emberi és kisebbségi jogainak súlyos megsértése ügyében fordulnak a német politikushoz. Az összetett kül- és belpolitikai helyzetből adódóan az MDF arra kényszerül, hogy más államok segítségét kérje. A romániai kisebbségek, beleértve a németiséget, Európában egyedülálló, majd ezer éves tradícióra tekintenek vissza Erdélyben, melynek felszámolása visszafordíthatatlan károkat okoz. A Német Köztársaság azt az utat járta, hogy kisebbségének védelmét nem a szülőhazájában, Romániában biztosította, hanem áttelepítette őket az anyaországba. Ez a döntés 800 éves együttélésben formálódó hagyományok végét és egy kulturális közösség identitásának elvesztését eredményezte. A 2 millió fős magyar kisebbség esetében ez az út nem járható, az ő túlélésükért fel kell venni a küzdelmet. Ez sikerre azonban csak akkor vihető, ha Romániát sikerül rákényszeríteni, hogy hagyjon fel az emberi jogokat sértő kisebbségpolitikájával, és legfőképpen a 7000 falu lerombolásának tervével, tartsa be a rá is kötelező érvényű nemzetközi egyezményeket. Ezért az MDF minden olyan politikus támogatására számít, aki felelősséget érez Európa politikai fejlődésért, és az összeurópai együttműködés helsinki szellemét nem csak elméletben, de a gyakorlatban is megvalósítani igyekszik. A bécsi utókonferencia Románia elutasító magatartásából kifolyólag megrekedt. Az európai megbékélési folyamatokat már egyetlen egy ország ellentétes politikája is veszélyeztetheti. Dr. Torovsky, az osztrák delegáció vezetője éppen ezért jogosan hangoztatta a 1988. július 8-i plenáris ülésen mondott beszédében a Romániában tapasztalható kisebbségpolitika problémájának komolyan vételét. Ezért tartják szükségesnek a többi nemzetközi szervezet, különösen az ENSZ nyomásgyakorlását, miután Románia nem csak a *Helsinki záróokmány* VII. pontját sértette meg, hanem az 1920-as kisebbségi határozatokat és a 1947-es párizsi békeszerződés pontjait, valamint az 1966. január 16-i Egyesült Nemzetek Közgyűlésén elfogadott *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának* 27. paragrafusát is. A levél utal az osztrák parlament 1988. július 6-i határozatára, mely az osztrák kormányt felhatalmazza, hogy kezdeményezze a nemzetközi fórumok fellépését a Nyugat-Romániában tapasztalható jogtipró intézkedésekkel és törekvésekkel szemben. A levél mellékletéhez tartozik az MDF által 1988 februárjában készített erdélyi kisebbségi jelentés és Björn Cato Funnemark, a Norvég Helsinki Bizottság tagjának *S. O. S. Transylvania* címen írt 1988 júniusi jelentése. [tartalmi kivonat]

¹³⁰ Hans-Dietrich Genscher (1927–2015): német politikus. 1982 és 1992 között a Német Szövetségi Köztársaság külügyminisztere.

Sehr geehrter Herr Bundesminister!

Das Ungarische Demokratische Forum ist eine 1987 gegründete, nunmehr bereits auf breiter Basis beruhende Bürgerbewegung, die sich die offene Diskussion politischer und sozialer Probleme zum Ziel gemacht hat.

Die dramatische und ernste Entwicklung der Ereignisse in unserem Nachbarland Rumänien und das Schicksal der Minderheiten, insbesondere der deutschen und ungarischen, zwingen uns mit der Befassung auch dieser schwierigen und fast ausweglosen außenpolitischen Frage: Schwierig und fast ausweglos nicht nur wegen der besonderen Zielstrebigkeit und Unnachgiebigkeit, mit der gegen die nicht rumänischen Volksgruppen in Mißachtung jeglicher Minderheitsrechte sowie Grund- und Freiheitsrechte vorgegangen wird, sondern auch wegen unserer aufgrund politischer Konstellation vorgegebenen Wehr- und Handlungsunfähigkeit.

Wir sind daher auf die politische und rechtliche Unterstützung anderer Staaten angewiesen.

Deshalb erlauben wir uns an Sie, sehr verehrter Herr Minister; mit der Bitte heranzutreten, bei der Ihnen obliegenden Vertretung der Interessen der deutschen Minderheit, die Interessen der ungarischen Minderheit und die Interessen des Landes, das für Ihre Landsleute nicht nur durch Jahrhunderte Heimat war, sondern auch von einem für Europa einzigartigen und nicht wiederhertellbaren Kulturgut geprägt ist, nicht unberücksichtigt zu lassen.

Die Bundesrepublik Deutschland hat sich dafür entschieden, nicht den Bestand der deutschen Minderheit in Rumänien zu verteidigen, sondern die deutsche Volksgruppe durch Rücksiedlung in das Mutterland zu retten.¹³¹ Wir bedauern es außerordentlich, daß nach 800 Jahren des Zusammenlebens und

¹³¹ A második világháború után közel 400 ezer német élt Romániában. Közülük Ceauşescu alatt 225 ezer vándorolt ki az NSZK-ba, ennek engedélyezéséért a német állam fejpénzt fizetett. Csaknem 210 ezer romániai német települt át a Német Szövetségi Köztársaságba ezen a módon. Günther Hüscher német ügyvéd – hivatalos meghatalmazással – személyesen alkudozott értük a román titkosszolgálattal, a Securitatével. Az NSZK eleinte 1800 márkát fizetett minden háziasszonyért, kiskorúért, képzés nélküli személyért, 5500-at minden egyetemistáért és csaknem 11 ezer márkát minden felsőfokú végzettségű kivándorlóért. 1970 után képzéstől függetlenül mindenkiért 8000 márkát fizetettek. Ezek mellett ajándékok tömegét kapta a Ceauşescu-adminisztráció. Összesen mintegy egymilliárd nyugat-német márkához jutott Románia a német nemzetiségű polgárai áttelepülésének engedélyezéséért. MTI hír. 2013. április 28. Az MTI által hivatkozott forrás a *Jurnalul National* című román napilap 2013. április 26-i cikke, Deák István írása. Elérhetősége az interneten: <http://jurnalul.ro/stiri/externe/un-miliard-de-marci-pentru-rascumpararea-etnicilor-germani-din-romania-642056.html>

Überstehens sehr schwieriger Zeiten eine Regierung des 20. Jahrhunderts diese Maßnahme, die eine Entwurzelung und einen Identitätsverlust darstellt, erforderlich macht.

Das Problem der ungarischen Minderheit ist auf diese Weise nicht lösbar. Mehr als 2 Millionen Menschen müssen daher den Kampf ums Überleben antreten.

Dieser Kampf ums Überleben kann aber nur dann erfolgreich sein, wenn es gelingt, Rumänien von der Fortsetzung der menschenrechtswidrigen Minderheitspolitik, insbesondere der Realisierung des Planes der Zerstörung von über 7000 Dörfern abzuhalten und zur Einhaltung der auch Rumänien verpflichtenden internationalen Vereinbarungen zu bewegen.

Wir appellieren daher an alle, die Verantwortung für die politische Entwicklung in Europa tragen, dem sich nicht zuletzt aus den Schlußakten von Helsinki entwickelten Geist der gesamteuropäischen Zusammenarbeit nicht nur in der Theorie, sondern auch in der Praxis zum Durchbruch zu verhelfen.

Wir appellieren daher vor allem an Sie, sehr verehrter Herr Minister, als einen der nicht nur führenden, sondern auch erfahrensten Politiker Europas, Ihre Autorität und Ihre Persönlichkeit für dieses Anliegen einzusetzen.

Das Wiener Folgetreffen zur KSZE ist durch die ablehnende Haltung Rumäniens in Stocken geraten. Wir sind in Sorge, daß der berechtigte Wunsch auf Abschluß der Konferenz ein Eingehen auf die Absichten Rumäniens – *de iure* durch Eingehen eines Kompromisses – oder *de facto* durch Ausklammerung Rumäniens – mit sich bringen könnte.

Wenn auch der Abschluß der Konferenz Voraussetzung für alle weiteren positiven und notwendigen Zielsetzungen, insbesondere der Abrüstung ist, so bitten wir nicht zu übersehen, daß deren Fundament, nämlich die Entspannung in Europa schon dann gefährdet ist, wenn der Frieden auch nur in einem einzigen Staate Europas in Gefahr ist. Der österreichische Delegationsleiter beim Wiener Nachfolgetreffen, Herr Botschafter Dr. Todorovsky, [sic!] hat daher mit Recht in der Plenarsitzung vom 8.7.1988 in klaren und eindeutigen Worten auf die Wichtigkeit des Problems des Minderheitenschutzes in Rumänien im Rahmen des KSZE Prozesses hingewiesen.¹³²

¹³² Rudolf Torovsky nagykövet, az EBESZ osztrák küldöttségének vezetője a bécsi utótálkozó 1988. július 8-ai ülésén kijelentette, hogy a romániai kisebbségek sorsa már korábban is adott okot aggodalomra, Ausztria és sok más állam a nagyrészt nemzetiségek lakta falvak lerombolását célzó román tervben a kisebbségek súlyos veszélyeztetését

Darüber hinaus halten wir aber auch die Anrufung anderer internationaler Gremien, insbesondere der Vereinten Nationen für erforderlich, da in den Maßnahmen der rumänischen Regierung nicht nur eine Verletzung von in Prinzip VII der Schlußakte von Helsinki festgesetzten Regeln, sondern und insbesondere eine Verletzung des Minderheitenschutzabkommens 1920 und damit auch des Pariser Friedensvertrages von 1947, sowie eine Verletzung des Artikels 27 des Internationalen Paktes über bürgerliche und politische Rechte der Resolution 2200 der Vereinten Nationen vom 16.12.1966, liegt.

Auch in diesem Zusammenhang erlauben wir uns auf die österreichische Linie zu verweisen, insbesondere auf die Entschließung des Österreichischen Nationalrates vom 6. 7. 1988 zu E 68-NR/XVII GB, mit welcher die Österreichische Bundesregierung ersucht wird, in internationalen Organisationen auf die Beendigung der „menschenrechtswidrigen Vorgänge und Tendenzen, die sich in Westrumänien ereignen“, hinzuwirken.

Wir ersuchen daher Sie, sehr verehrter Herr Minister, und in einem gleichzeitig ergehenden Schreiben auch die Deutsche Bundesregierung, sämtliche notwendigen und zweckdienlichen Maßnahmen zum Zwecke des Schutzes der vom Genozid bedrohten Minderheiten und damit zum Zwecke der Sicherung des Friedens in Europa zu ergreifen.

Wir wenden uns an Sie im Vertrauen, in der Hoffnung, aber auch in dem Wissen um Ihr gesamteuropäisches, historisches und moralisches Verantwortungsbewußtsein.

In der Beilage erlauben wir uns Ihnen den von uns im Februar/März 1988 verfaßten Bericht über die Lage der Minderheiten in Rumänien zu übermitteln,

látja. A diplomata, aki felszólalását kizárólag ennek a témának szentelte, megállapította: a kisebbségek védelme kezdettől fogva fontos része a helsinki folyamatnak. A kisebbségekkel való kielégítő bánásmód lényeges nemzetközi bizalomerosztó tényező is, különösen az olyan államokkal való kapcsolatokban, amelyek történelmi és etnikai okok miatt kötődnek egy-egy nemzeti kisebbséghez. Egész sor nemzetközi megállapodás és a helsinki folyamat ugyancsak nemzetközi érvényű okmányai konkrét kötelezettségeket írnak elő a kisebbségek védelmére. Nem tekinthető tehát a belügyekbe való beavatkozásnak, ha a romániai német és magyar anyanyelvű kisebbségek helyzetéről a bécsi találkozón is szó esik. Torovsky emlékeztetett arra, hogy Ausztria diplomáciai úton már közölte a romániai kisebbségek miatti aggodalmait Romániával, az osztrák parlament pedig július elején egyhangú határozatot hozott e kérdés nemzetközi fórumokra való viteléről. Az előirányzott román intézkedések végrehajtása megsértene a kisebbségek alapvető jogait, s egyúttal egy felbecsülhetetlen értékű, közös európai kulturális örökség elpusztítását jelentené – közölte az osztrák küldöttség vezetője. MTI hír. 1988. július 8.

ebenso ein Exemplar des von Björn Cato Funnemark im Auftrag der Helsinki Federation for Human Rights verfaßten Berichtes S.O.S. Transylvania.

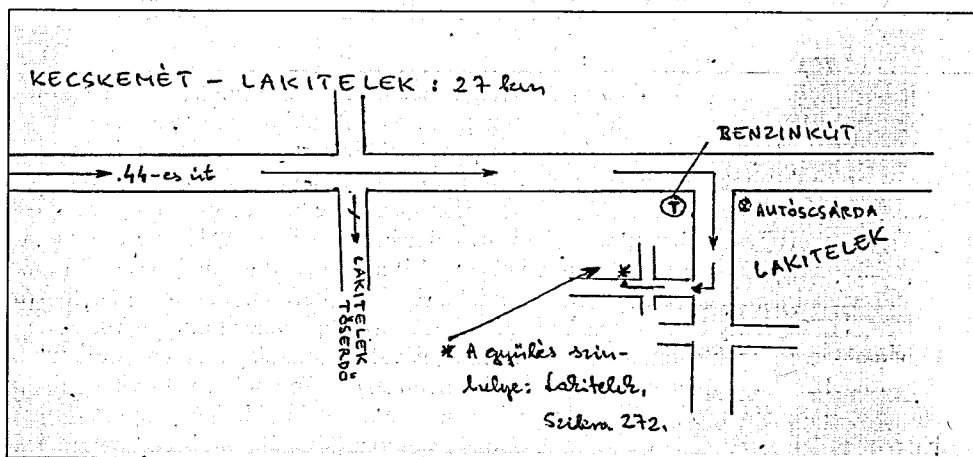
Gleichzeitig erlauben wir uns unsere Kontaktadresse wie folgt bekanntzugeben:

Dr. Eva Maria Barki
Rechtsanwalt
[cím]

Mit bestem Dank für alle Ihre bisherigen und künftigen Bemühungen für ein demokratischeres und damit menschenrechtsfreundlicheres Europa verbleiben wir mit unserer vorzüglichen Hochachtung und Wertschätzung:

Das Ungarische Demokratische Forum

Zoltán Bíró Literaturhistoriker
Dénes Csengey Schriftsteller
Lajos Für Historiker
Sándor Csoóri Schriftsteller
Gyula Fekete Schriftsteller
István Csurka Schriftsteller
Gy. Csaba Kiss Literaturhistoriker
Sándor Lezsák Lehrer

A második lakiteleki találkozó eredeti meghívójának Lezsák Sándor által készített térképe. Lásd: 30. dokumentum.

30. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek névre szóló meghívója a második lakiteleki találkozón való részvételre¹³³

1988. augusztus 10.

Meghívó

1988. szeptember 3-án, szombat délelőtt 10 órai kezdettel gyűlés lesz Laki-teleken, amelyre meghívjuk.

Ez alkalommal közzétesszük a Magyar Demokrata Fórum Alapítólevelét,¹³⁴ Ideiglenes Alapszabályát,¹³⁵ s bejelentjük, hogy az MDF országos hatókörű, független szellemi-politikai mozgalommá alakul.¹³⁶

A költségek térítésére (ebéd, sátor, nyomtatvány) 200 Ft részvételi díjat kell a helyszínen fizetni.

Felhívjuk a figyelmét, hogy ez a meghívó csak a személyének szól.

Budapest, 1988. augusztus 10.

A Magyar Demokrata Fórum szervezői:

Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Csurka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Joó Rudolf, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor

¹³³ A második lakiteleki találkozóra több mint négyszáz meghívót küldtek szét a szervezők. Külön hangsúlyozták, hogy a meghívás névre szóló, azaz csak a címzett személyére szól. A regisztráció alapján mintegy 370-en részt is vettek a gyűlésen.

A találkozóról a sajtó több híradásban is beszámolt. A tanácskozás szünetében sajtótájékoztatót is tartottak. Forró Tamás és Havas Henrik a Magyar Rádió 168 óra című műsorának képviselőjében a helyszínről készítettek tudósítást. A Népszabadság képviselőjében Kozma Judit és Miklós Gábor voltak jelen. Beszámolójukról lásd: *Szervezetté alakult a Magyar Demokrata Fórum. Népszabadság*, 1988. 09. 05. 3. A BBC magyar nyelvű adása interjút közölt Bíró Zoltánnal, (1988. szeptember 5.). A tanácskozásról adott ki hírt az MTI, önálló tudósítást közölt a Reuters és az AFP lakiteleki keltezéssel, valamint az AP, az APA osztrák és az EFE spanyol hírügynökség budapesti keltezéssel. További híradások: Szabad Európa Rádió, Világhíradó, 1988. szeptember 4., *Szervezetté alakult a Magyar Demokrata Fórum. Magyar Nemzet*, 1988. szeptember 5., *A Magyar Demokrata Fórum megalakulásáról. Népiújság* az MSZMP Heves Megyei Bizottságának lapja, 1988. szeptember 5. 1.

¹³⁴ Három külön Alapítólevel-tervezet készült, melyek közül végül Bíró Zoltánét fogadták el.

¹³⁵ Az Alapszabály tervezetét Lezsák Sándor készítette el.

¹³⁶ A Népszabadság tanácskozásról készült beszámolójában fontosnak tartotta kiemelni, hogy az MDF nem kíván párttá alakulni, mert az „elszigetelné a szervezetet bel- és külföldön is.” *Szervezetté alakult... i. m. Népszabadság*, 1988.

31. dokumentum: Christopher Dodd amerikai szenátor 1988. augusztus 11-ei beszéde az erdélyi magyarság helyzetével kapcsolatban¹³⁷

1988. augusztus 11.

Statement of Senator Christopher Dodd on Senate Resolution 461
condemning Rumania for its human rights violations¹³⁸

August 11, 1988

Mr. Dodd: Mr. President, I rise in support of this resolution that I cosponsor with my friend from New Jersey and other senators. I have followed the human rights situation in Rumania ever since I am a member of Congress and, unfortunately, I witnessed nothing but a steady decline¹³⁹ in that govern-

¹³⁷ A szenátor nyilatkozatában emlékeztet arra, hogy még 1987-ben sikeresen benyújtott olyan jogszabályi javaslatokat, amelyek végül hozzájárultak Románia „legnagyobb kedvezmény” (MFN) státuszának megvonásához. Ezt követően ismerteti a Romániában élő kisebbségek, elsősorban az erdélyi magyarok által elszenvedett emberi jogi sérelmeket. Részletezi a román falurombolási tervet, a kialakult embertelen állapotokat. Beszámol az 1988-as erdélyi tüntetésről, továbbá a magyar kormány politikai álláspontjáról. Az Erdélyben zajló elnyomó politikát nemcsak magyar szemszögből mutatja be, hanem az ott zajló pusztításokat az egyetemes emberi kultúra elleni barbár támadásként értékeli, nemzetközi szintre emelve a kialakult helyzetet. Az MFN státusz ügyén túl Dodd szenátor kiemeli, hogy az Egyesült Államoknak minden nemzetközi fórumon fel kell lépnie Romániával szemben mindaddig, amíg fel nem hagynak kisebbséggellenes politikájukkal. A szenátor részletezi az Elnöknek az MDF által küldött levelet, és kéri az ügyben politikai támogatását. [tartalmi kivonat] Lásd: 18. sz. dokumentum.

¹³⁸ Ch. Dodd szenátor 53 politikus társának egyetértő aláírásával (1988. június 12.) levelet írt az amerikai elnöknek, amelyben Románia népeinek elnyomására és a falurombolási tervre hívta fel a figyelmét. Az amerikai képviselőház 119 tagja hasonló szellemben fogalmazott beadványt.

¹³⁹ Az évek alatt a román-amerikai viszonyban felhalmozódó feszültségek 1987-re végül nyílt politikai konfliktust generáltak: a State Department (washingtoni külügyminisztérium) 1987. június 26-án – szenátusi szavazással érvénybe léptetve – az amerikai törvényhozás felfüggesztette Románia MFN státuszát. A legnagyobb kedvezmény megvonása már évek óta napirenden volt, ám az SD mindig a törvényhozási javaslattal szemben lépett fel. 1987 közepére azonban ez már elégtelennek bizonyult, miután március második felében Donald E. Lukens képviselő 13 képviselőtársával karöltve két levélben tiltakozott az erdélyi magyarokat ért méltánytalanságok és atrocitások miatt. A döntés véglegesítésének kulcsát Reagan személye, vagy szűkebb környezete jelenthette, ugyanis az elnök megvétőzhatta volna az MFN státusz felfüggesztését. 1987. augusztus 28. és szeptember 1. között amerikai kongresszusi és szakértői bizottság látogatott Romániába; a vizsgálóbizottság politikai vezetője Steny Hoyer, az Európai Biztonsági és Együttmű-

ment's respect for fundamental rights and liberties.

Last year, together with Senator Armstrong I authored a bill which we offered as an amendment to the trade bill to suspend the MFN status of Rumania because of these abuses. We prevailed in three separate votes on this issue, and although our particular legislation did not become law, Rumania has lost its MFN status just over a month ago.¹⁴⁰

What makes us return to this issue is the latest element of the attack the Rumanian government conducts against its own citizens, particularly against the millions belonging to ethnic minorities in that country, among them 2.5 million Hungarians.¹⁴¹ These groups have been subjected for many years to a relentless campaign of forced assimilation, cultural deprivation and often physical terror. The opportunity for minority children to study in their mother tongue has almost been eliminated. Ethnic newspapers have been curtailed or closed, museums, theaters shut down, ethnic churches intimidated, contacts with fellow nationals abroad severed.

Having witnessed the perverse perfection of the interwoven web of restrictions, the almost airtight seal placed around the minority cultures to insulate and suffocate them, it was hard to imagine that the Rumanian government can come up with anything new against these besieged groups. Those who thought so, however, underestimated President Ceaușescu¹⁴²

ködési Bizottság elnöke volt, míg a szakértői csapatot Judith Ingram vezette. Hoyerék Bukarestben, Sepsiszentgyörgyön és Brassóban jártak, míg Ingram csapata Marosvásárhelyen, Kolozsvárott és Segesváron. MNL OL KÜM TÜK 4-103 002066 és 4-103 002066/1, illetve 4-134

¹⁴⁰ Románia 1975-ben elnyert, évenként megújítandó MFN státuszát 1988 júliusában felfüggesztették, s csak 1993-ban állították vissza.

¹⁴¹ Az évek során számos amerikai politikus jelezte, hogy az erdélyi magyarság ügyét magyar részről ne kétoldalú etnikai konfliktusként, hanem nemzetközi szintű emberi jogi kérdésként vessék fel. Utóbbi megközelítés adott lehetőséget arra, hogy – a Románia kérdésében sokáig megoszlott – a washingtoni vezetés hivatalosan is elítélje Nicolae Ceaușescu és rendszerét. John C. Whitehead külügyi államtitkár 1988. február 5-6-i bukaresti tárgyalásain kijelentette, hogy „kedvező változások híján” az eredetileg fél évre felfüggesztett MFN státusz későbbi megújítása is veszélybe kerülhet. Ceaușescu e kijelentést követően nem hagyta, hogy az amerikai külügy második embere kifejtse az „emberi jogi kérdéskörre vonatkozó amerikai nézeteket”, és nyilvánvalóvá tette, hogy nem kíván az emberi jogi kérdésekről tárgyalni. MNL OL KÜM TÜK 4-135 00955 és http://articles.latimes.com/1988-02-07/news/mn-41237_1_human-rights-issue

¹⁴² Nicolae Ceaușescu (1918–1989): Román politikus. 1965-től a Román Kommunista Párt titkára, majd főtitkára. Az 1989 decemberében kirobbant forradalom döntötte meg a ha-

and his government.

Earlier this year the Rumanian government announced a plan for the bulldozing of more than half of Rumania's villages, about 8,000 of them, including ancient settlements of the country's Hungarian minority.¹⁴³

A whole treasure of traditional folk architecture is destined to be destroyed, together with mother tongue schools, centuries old cemeteries and churches and, indeed, a whole way of life. The displaced residents would be herded into government owned, drab, pre-fabricated colonies, not necessarily in the same region, with minimal comforts and certainly with no churches. Although this program also includes a large number of ethnic Rumanian villages, it is clear that its effect would mostly devastate the ethnic minority communities as it would destroy the material foundation of their culture and dissolve the minority population into faceless mass colonies of the majority.

Mr. President, the campaign against Rumania's minorities is particularly odious for us, Americans, as our country's culture was built on the contributions of dozens of diverse groups, as our government has no right to interfere with the social and cultural activities of Americans, and as we regard America's cultural pluralism a source of strength rather than a threat to our unity.

After ignoring the problem of its fellow nationals for many years, even the government of Hungary had to change its attitude in recent years and it is increasingly seeking support in the West to save the Hungarian minority in Rumania, constituting about one sixth of all Hungarians of the world. Hungary joined western countries at the Vienna Review Con-

talmát, december 25-én rögtönítélő bíróság elítélte, majd feleségével együtt kivégezték.

¹⁴³ A magyar dokumentumokban „településrendezési politikaként” szereplő terv kapcsán (lásd 109. lábjegyzet) az amerikai kongresszus már 1988. július 1-én levélben fordult George Shultzhoz. E helyzetből fakadóan a magyar – román viszony Grósz 1988. nyári amerikai látogatásakor is az amerikai külpolitika figyelemének homlokterében állt. Kovács László jelentése szerint: „Alkalmam nyílt arra is, hogy kérdésekre válaszolva kifejtsem álláspontunkat a magyar-román viszonyról, szóljak a feszültség háttéréről és a problémák megoldására irányuló törekvéseinkről. Whiteheadnek [John C. Whitehead külügyi államtitkár] négy szemközt külön is felhívtam a figyelmét arra, hogy a bécsi utótalálkozó eredményes befejezése érdekében mind a 34 országnak nyomást kell gyakorolnia Romániára. Aláhúztam, hogy ezt nem a Bécsben tárgyaló román delegáción keresztül kell megpróbálni, hanem Bukarestben, s az ismert okok miatt lehetőleg a legmagasabb szinten.” MNL OL KÜM TUK 4-135 00955/2 és 4-135 00350

ference of the Helsinki Agreement in seeking strengthened international protection for ethnic minorities. In an unprecedented move it tolerated a peaceful demonstration of over 100,000 Hungarians in Budapest on June 27, protesting the destruction unleashed on their culture in Rumania. Those of us who met the new leader of Hungary, Karoly Grosz, two weeks ago in Washington received further indications of the graveness of this threat to the culture of the Hungarian people. It is significant, that after the president met Mr. Grosz in the White House, our own government urged the Rumanian regime to reconsider the village destruction plan.

In Europe, the protest movement against the Rumanian government's destructive designs is not restricted to the Hungarian government and public. Almost the entire East European Dissident Movement has condemned the Rumanian regime. The leaders of the Polish Solidarity Movement sent messages of support to the participants of the June 27 demonstration in Budapest.¹⁴⁴ In a personal message Lech Walesa said the following:

„Every nation has the right to defend its religious and national identity. I admire and support your struggle to achieve these goals.”

Among those who raised their voices in protest in Western Europe are the European Parliament, several organs of the European Economic Community, the governments and legislations of West Germany and Austria, the British Junior Foreign Minister, and numerous academic, artistic, cultural and humanitarian organizations.

Mr. President, this cultural barbarism, the planned destruction of one of the most important cradles of European culture, Transylvania, is not a European issue exclusively. Just a few weeks ago the remains of one of the greatest composers of the 20th century, Bela Bartók, were exhumed in Hartsdale, New York and returned to his final resting place in Buda-

¹⁴⁴ 1988. június 27-én Budapesten százezer embernél több vett részt a falurombolás elleni tiltakozó felvonuláson, amit civil szervezetek kezdeményeztek. A szervezésben az összes jelentős ellenzéki erő részt vett, a fő koordinátor az MDF és a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság volt. A Hősök terén megtartott nagygyűlésen Bubik István színész olvasta fel Csurka István beszédét, és Nagy László ügyvéd ismertette a felvonulás résztvevői által a román nagykövetség címzett memorandum szövegét. Ezt követően a tömeg a román nagykövetség elé vonult, de ott a memorandumot nem vették át. Ez volt 1956 óta a létszámában legnagyobb tiltakozó megmozdulás Magyarországon.

pest, Hungary.¹⁴⁵ Bartók was born in Transylvania, and his magnificent works, played in the concert halls of the world every day, were based on the folklore of that region, not only Hungarian, but also Rumanian and German folk melodies. If Bartók were alive today in Transylvania, he would probably be in prison for trying to preserve the Hungarian folklore of the region, the same fate that actually befell today's famous folklorist Zoltán Kallos.¹⁴⁶

It is time for us to join the governments and public opinion in Europe and protest this intended attack on the cultural heritage of mankind. While the Rumanian government is lining up its bulldozers, other elements of the anti-minority campaign, the closing of the minority schools, theatres, newspapers and magazines, the restrictions on the use of the native languages and on the minority churches, and the intimidation, beatings and imprisonment of ethnic leaders, priests, intellectuals, and activists continue unabated.

Although our foreign policy favored this Stalinist dictatorship for far too long, the President made a wise decision to terminate Rumania's most-favored-nation status.¹⁴⁷ He was, no doubt, influenced by the action of both houses of Congress last year suspending that status for Rumania because of the atrocious human rights record of that country's government. Continuing congressional vigilance in this matter is well justified.

Congress should insist that no serious discussion on restoring MFN status to Rumania should take place without the actual reversal of Rumania's human rights policies and the institution of meaningful reforms, including the cancellation of the village-raiding plan, the restoration of the previously existing cultural institutions of the minorities, and the

¹⁴⁵ Bartók Béla hamvainak hazaszállítására és itthon történt dísztemetésére 1988. július 7-én került sor.

¹⁴⁶ Kallós Zoltán (1926): néprajzkutató. Számos alkalommal vetették börtönbe vállalt magyarságáért, volt a hírhedt Duna-csatornánál, Bukarestben, Csíkszeredában, Zsilaván, végül Nagyenyedről szabadult köztársasági kegyelemmel a Nemzetközi Pen Club közbenjárására. Munkásságát Magyarországon Corvin-lánccal ismerték el.

¹⁴⁷ Lengyelország korábbi feltétel nélküli MFN státuszát Reagan elnök 1982. november 1-én vonta vissza, és azt csak 1987. február 27-én – rendszeres időnkénti felülvizsgálattal és megújítással – állította vissza. Magyarország a Szent Korona és a regáliák hazatérésnek évében, 1978-ban Jimmy Carter adminisztrációja idején kapta meg az MFN státuszt, évenkénti megújítással, s ezt 1989. október 26-án George Bush bővítette időkorlát nélküli kedvezményé.

granting them the full opportunity to preserve and develop their own culture, use their language, and profess and practice their religion.

Beyond the issue of the MFN status, our government ought to heed the demand of close to 2 million Hungarian-Americans, a loyal, patriotic and productive part of our nation, and use every international fori as well as bilateral contacts to protest the actual and planned destruction of Rumania's minority cultures and demand the full restoration of the institutions they were deprived of.

Mr. President, in Tuesday's Washington Post an excellent column was published by Jim Hoagland¹⁴⁸ with the title „Romania: A modern horror story”.¹⁴⁹ I ask unanimous consent that this article be reproduced in the record at the conclusion of my remarks.

Also, a few weeks ago I received a letter from Hungary, written by leaders of the Democratic Forum, an independent organization of non-conformist intellectuals.¹⁵⁰ One of the leaders of the Forum is the outstanding writer, poet and essayist Sandor Csoori, a man I admire and regard as a friend. The letter is a plea for the sympathy and support of the international community in defense of human values in Rumania. It is accompanied by a lengthy factual survey and report on the situation of the Hungarian minority in Rumania. With regard to the report's length, I ask unanimous consent that only the cover letter be printed in the record, I intend to forward a copy of the report itself to our State Department.

Thank you, Mr. President.

¹⁴⁸ Jim Hoagland (1940): amerikai újságíró. Kétszeres Pulitzer-díjas, a *Washington Post* munkatársa.

¹⁴⁹ Jim Hoagland: *Romania: A modern horror story*. *Washington Post*, 1988. augusztus 9.

¹⁵⁰ Az 1988. április 25-i keltezésű, az MDF kilenc alapítója által szignált angol nyelvű levelet lásd: 18. sz. dokumentum.

32. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum szervezőinek 1988. augusztus 23-i nyílt levele a Romania Libera¹⁵¹ csoport szervezőihez

1988. augusztus 23.

Romania Libera csoport, Budapest

Barátaink!

A Szabad Románia csoport fellépése már többször igazolt minket abban a régi meggyőződésünkben, hogy igenis vannak román demokraták. Augusztus 23-án kibocsátott felhívásuk is megerősíti ezt a benyomást. Ezért a felhívás követeléseivel készséggel, a népeink között lassan bontakozó szolidaritás erősítésének őszinte szándékával csatlakozunk.

Budapest, 1988. augusztus 23.

A Magyar Demokrata Fórum szervezői nevében:

(Kodolányi Gyula író,¹⁵² Bíró Zoltán irodalomtörténész, Csoóri Sándor író, Joó Rudolf tud. kutató, Csengey Dénes író, Für Lajos történész, Lezsák Sándor író, Kiss Gy. Csaba irodalomtörténész)

¹⁵¹ A Romania Libera (Szabad Románia) csoport 1988. január 29-én megalakult szervezet. Tagjai Magyarországra menekült román nemzetiségű ellenzékiek voltak. 1988. augusztus 23-án reggel 7 órától egy napos tiltakozó akciót szerveztek a román nagykövetség melletti Thököly út – Izsó utca sarkára. A jelképes éhségsztrájkjal a román diktatúra barbárságaira kívánták felhívni a figyelmet. A csoport felhívása megjelent a *Beszélő* szamizdatlap 25. számában, a 65. oldalon.

¹⁵² Kodolányi Gyula (1942): költő. Az MDF alapító tagja, a környezetvédelem mellett a külügyi kérdések szakértőjeként szerepelt. A Duna Körben is aktív tevékenységet folytatott. 1990-től a Miniszterelnöki Tanácsadó Testület vezetője, annak megszüntetése után miniszterelnöki külpolitikai tanácsadó, címzetes államtitkár. 1992-től a *Magyar Szemle* alapító főszerkesztője.

33. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum nyilatkozat-tervezete Grósz Károly aradi tárgyalásairól és a magyar külpolitika kudarcáról¹⁵³

1988. augusztus 28.

G. K. aradi tárgyalásai¹⁵⁴ Románia diktátorának Románia népei ellenében megszerzett győzelmével végződtek és ez egyben az utóbbi évtizedek magyar külpolitikájának egyik legsúlyosabb vereségét jelentik. Ezt jelzi, hogy a kérdés nemzetközi szakértői az eredmények alapján a magyar külpolitikai vonal megváltozására következtettek.

A román-magyar viszony egyik történelmi mélypontja felé süllyedve minden felelősen gondolkodó ember kötelessége, hogy az Aradon elkövetett hibákat néven nevezve segítsen az itt élő népek érdekeinek megfelelő irányba visszazökkeneni az eseményeket.

A magyar-román feszültségek oldásának egyik alapfeltétele, hogy a magyar nép és kormánya erről a kérdésről azonos módon gondolkozzon. Ha sokára is, de mégis reményt keltően ez a követelmény megvalósulóban volt. Felelős államférfiak autentikus formában olyan korszerű álláspontot körvonalaztak, amelynek a gyakorlati bel- és külpolitikában való képviselése a Magyarország és szomszédai közötti kapcsolatok rendezésének magyar részről nemzetközi szimpátiát is kiváltó lehetőségét teremtette meg. Az aradi csúcstalálkozótól egy ilyen új politikának a megerősítését és mozgásterének növelését várta el a magyar közvélemény határokon innen és túl.¹⁵⁵

¹⁵³ Az MDF által kiadott hivatalos nyilatkozat megjelent a *Hitel* folyóiratban. Lásd: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 3-án kibocsátott nyilatkozata az aradi Grósz-Ceaușescu találkozókról. *Hitel*, 1988. 3. szám. 11.

¹⁵⁴ 1988. augusztus 28-án Aradon „munkatalálkozót” tartott Nicolae Ceaușescu román államfő és Grósz Károly miniszterelnök, MSZMP-főtitkár. A találkozót Ceaușescu kezdeményezte és a magyar miniszterelnök a feszült helyzet ellenére elvállalta, hogy találkozik vele. Ezt megelőzően 1977-ben Debrecenben volt az utolsó magyar-román vezetői találkozó. A román államelnök gyakorlatilag megalázta a magyar küldöttséget, visszautasított mindenfajta kritikát a falurombolás kérdésében és kiiktatta a magyar államvezetőket, kijelentve, hogy a romániai magyar kisebbség kérdése Románia belügye. A találkozóról részletesen lásd: Szűts Pál, akkori bukaresti nagykövet kötetét. Szűts Pál: *Bukaresti napló 1985 – 1990*. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.

¹⁵⁵ Grósz Károly a találkozó estéjén nyilatkozatot adott a magyar televízió szegedi körzeti stúdiójában. A nyilatkozatot óriási figyelem kísérte, ahol Grósz próbálta elfedni a tárgyalás kudarcát. A nyilatkozat felvételét lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=fQUPslauhA>

Az ismert előzmények alapján érdemi haladásra számítani nem lehetett, de a nemzetközi körülmények és a tárgyalások konkrét feltételei minden esélyt megadtak arra, hogy a magyar és a román nép szempontjából egyaránt méltányos magyar álláspont erkölcsileg megerősödhesen. Éppen ezért volt helyes az egyébként méltánytalan, ultimátumszerű román javaslat elfogadása a tárgyalásokra.

A javaslat ténye maga – a nemzetközi nyomáson túl – elsősorban a helyes elvi alapokra helyezkedő magyar külpolitika sikereként értékelhető.

A találkozó kedvező erkölcsi eredményeire mindenekelőtt a romániai magyarságnak lett volna életbevágóan szüksége. Ehhez a magyar félnek ismertetni kellett volna méltósággal képviselt álláspontunkat a feszültségek okairól és a kibontakozás feltételeiről, vagyis nyilvánosan le kellett volna szögezni azt a tényt, hogy az államközi kapcsolatok javulása a román kormány nemzetiségi politikájának függvénye. Ennek szellemében kereshette volna a magyar küldöttség az előrevívő lépések lehetőségeit.¹⁵⁶

Az elvi álláspont ismertetésének hiánya (miközben elfogadhatatlan román deklarációk nyilvános kritika nélkül maradtak) ezért G. K. tárgyalásait kudarcra kárhoztatta. A közös közleményből nem, csupán az utólagos magyar nyilatkozatokból derül ki, hogy a nemzetiségi kérdésről egyáltalán szó volt és a magyar tárgyalófél ezzel kapcsolatos közös deklarációra tett javaslatot. Egy deklarációra való törekvés eleve kétségbe vonható és a sztálinista külpolitika propaganda-centrikus eszköztárát idézi. Az adott körülmények között elsőszámú célként való feltüntetése pedig a tárgyalási pozíció komolytalanságát bizonyítja.

Az eddigi magyar külpolitikai erőfeszítések diszkreditálásával egyenértékű a küldöttségvezetőnek a településfejlesztési tervekkel kapcsolatos kijelentése, amely szerint „Most egy kicsit olyan harcot vívunk, amelyben nem látjuk igazán, hogy mi ellen és miért küzdünk.”¹⁵⁷

¹⁵⁶ Az aradi csúcstalálkozó a magyar külpolitikának vereséget, a főtitkár-miniszterelnöknek kudarcot és jelentős személyes presztízavesztést jelentett. A nemzetközi támogatottságot tekintve is Grósz jobb pozícióból indult, mint a román vezető, ám már azzal gyengeséget mutatott, hogy elfogadta a szokatlanul rövid felkészülési időkeretet. Grósz nem készített konkrét tárgyalási napirendet, s Aradon – gyakorlatilag a román főtitkár akaratától sodortatva – végleg alárendelte magát, hagyva, hogy saját, két alig 25-30 perces expozéjára Ceaușescu kétszer két-két és fél órában reagáljon, illetve hogy a második négyesemközti megbeszélésen csak a román tolmács legyen jelen. Kudarcra akkor vált teljessé, amikor hagyta, hogy valós közös kommunikáció híján a külön-külön elkészített magyar és román sajtóközleményekből az utóbbit adják közre „közösként”.

¹⁵⁷ A kijelentés az említett televíziós nyilatkozatban hangzott el.

A nyilatkozattevő homályban hagyta, hogy ezt az elvi szempontokra, vagy a gyakorlati konkrétumokra érti, ez súlyos diplomáciai hiba.

A miniszterelnök a magyar Országgyűlés idevágó felelősségteljes határozata alapján ebben a kérdésben elvi álláspontot kellett volna kifejtse.

A nyilvánossággal ismertetett „eredmények” fényében hamis és a román kormányzat joggal sérelmezett pozícióit erősíti az a beállítás, amely szerint „szinte minden kérdésben segítő szándékkal válthatunk szót, cserélhetünk véleményt...”¹⁵⁸

Elfogadhatatlan az a sommás megfogalmazás, hogy „közös akarattal a vitatott kérdések is megoldhatók.” Az ilyenfajta optimizmusnak helye lehet egy kisebb horderejű gazdasági tárgyaláson, de két nemzet kapcsolatának mélypontjáról tekintve hamisan csengő, kiábrándító kijelentés. Mindenki tudja, hogy a „vitatott kérdésekben” a román kormányzat az ott élő magyar kisebbség és persze a román nép érdekeivel is gyökeresen ellentétes platformot képvisel, ilyen körülmények között „közös jóakaratról” beszélni még egy szóvirág erejéig is mélyen bántó dilettantizmus.

34. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 3-án elfogadott Alapítólevele

1988. szeptember 3.

A Magyar Demokrata Fórum Alapítólevele¹⁵⁹

A magyar társadalom a nyolcvanas évek végére eljutott az önálló társadalomszervezés kiáltó hiányának a felismeréséig. A különféle társadalmi mozgalmaknak, szervezeteknek és egyesületeknek ezt a hiányt most pótolniuk kell.

¹⁵⁸ Az idézetek a *Népszabadság* 1988. augusztus 29. 1. és 3. oldalakon megjelent beszámolójából lettek kiemelve.

¹⁵⁹ A szeptember 3-i tanácskozáson fénymásolatban, illetve stencilezett lapokon kapták meg a résztvevők az MDF Alapítólevél-tervezetét, illetve Alapszabály-tervezetét. Miután a gyűlés kimondta a Magyar Demokrata Fórum megalakulását és elfogadták a tervezeteket, szeptember végére a dokumentumok elkészültek nyomtatott füzetek formájában is. Ezeket küldte el a lakiteleki szervező bizottság a helyi tájékoztatókra, szervezet-alakítási összefüggésekre. Az itt közölt dokumentum a nyomtatásban megjelent Alapítólevél szövegét tartalmazza. A dokumentum megjelent a *Hitel* folyóiratban. Lásd: *A Magyar Demokrata Fórum Alapítólevele. Hitel*, 1988/1, 50.

A Magyar Demokrata Fórum szervezői a mozgalom jellegét és főbb céljait Alapítólevelükben rögzítik. A Magyar Demokrata Fórum 1987. szeptember 27-én jött létre a Lakiteleken megtartott tanácskozás mintegy százhatvan résztvevőjének akaratából. A mozgalom forrása e tanácskozás és az annak nyomán elfogadott *Lakiteleki Nyilatkozat*. A találkozó összehívásának és a nyilatkozat kibocsátásának az alapját az a közös gondolat adta, hogy a magyar társadalomnak jó és rossz sorsában, de kiváltképpen a magyarság veszélyeztetettsége idején, a társadalmi válságok közepette:

- szüksége van az erők összefogására egy széles körű szellemi koalícióban;
- szüksége van olyan folyamatosan működő fórumra, amely lehetőséget nyújt a társadalomépítő, a bíráló gondolat és vélemény szabad kinyilvánítására;
- szüksége van olyan mozgalomra, amely képes hidat építeni a nemzet érdekében a társadalom különféle erői között, elsősorban a szellem és a nyílt beszéd erejével.

A Magyar Demokrata Fórum azóta a *Lakiteleki Nyilatkozat* szellemében tevékenykedik. Tanácskozásain a magyarság néhány különösen fontos ügyében folytatott eszmecserét és adott ki nyilatkozatot, végzett helyzetelemzést és tett javaslatokat: a demokrácia és parlamentarizmus, a romániai magyar nemzetiség helyzete, valamint a társadalmi nyilvánosság, a sajtó és a tájékoztatás tárgyában. A Fórum résztvevőinek köre folyamatosan tárgyal, az iránta megnyilvánuló érdeklődés, a tevékenységével kapcsolatban időközben megnövekedett igények szükségessé teszik további feladatainak tisztázását, lehetőségeinek bővítését, céljainak, programjának és szervezetének a meghatározását és fokozatos kialakítását.

Az ország politikai életében a lakiteleki találkozó óta végbemént változások nem tették feleslegessé a Magyar Demokrata Fórum létét és munkáját. Ellenkezőleg: a magyarság helyzete, az ország politikai, gazdasági, erkölcsi és szellemi állapota változatlanul arra kötelez mindannyiunkat, hogy a jövőre tekintve, felelősségünk tudatában teremtsünk független magyar mozgalmat a megmaradásért, a demokráciáért, a nemzet kibontakozásért, közös sorsunk és helyzetünk jobbításáért.

A Magyar Demokrata Fórum jellege

- a Magyar Demokrata Fórum független szellemi-politikai mozgalom, mely kiterjed az ország, illetve a magyarság egészére;
- a Magyar Demokrata Fórum azoknak a magyar történelmi hagyományoknak és mozgalmaknak (elsősorban a reformkori eszméknek) a követőjeként kíván tevékenykedni, amelyek a szellem és a politikai gondolat erejével a nemzeti és a népi érdekeket igyekeztek mindig a korkövetelmények szerint ötvözni, a magyarság elé tárni és egybe kapcsolni a társadalmi haladás, az abszolutizmus elleni küzdelem, a nemzeti függetlenség és az európai humanizmus gondolatával;
- a mozgalom a nemzet elidegeníthetetlen részének tekinti a történelmi Magyarország felosztása és a magyarság tömegeinek szétszóródása után az ország határain kívül rekedt magyar kisebbségeket, nemzetiségi tömböket, valamint a szórványokban élő magyarság közösségeit, s mindazokat, akik a világ bármely részén magyarnak vallják magukat;
- a mozgalomnak a saját útján kell kibontakoznia, nem fogadja el sem a kormánypártiság, sem az ellenzékiesség címkéit és választási kényszereit; bár a többpártrendszer kialakulását szükségesnek és elkerülhetetlennek tartja a demokratizálás folyamatában, a jelen körülmények között nincs szándékában párttá szerveződni, meg akarja őrizni minden tisztességes, magyar érdekű gondolat és kezdeményezés számára nyitott, koalíciós mozgalmi jellegét;
- a Magyar Demokrata Fórum az alkotmányosság keretei között, a törvényesség elve alapján és a teljes nyilvánosság előtt fejti ki tevékenységét.

A Magyar Demokrata Fórum feladata

A mozgalom:

- felszínre hozza és a sokszínűség fenntartásával összefogja a magyarság legjobb szellemi erőit minden társadalmi rétegből, az itthon és az ország határain kívül élő magyarság köreiből annak érdekében, hogy a nemzet sorskérdéseire megfelelő időben megfelelő válaszokat és megoldásokat keressen, javaslatokat tegyen és azokat a társadalom nyilvánossága elé tárja;
- adjon fórumot és nyilvánosságot a gyűlölködéstől, a politikai szélsőségektől mentes különféle nézeteknek és gondolatoknak;
- más független társadalmi erővel együtt törekedjen megteremteni a párbeszéd és az együttműködés lehetőségeit a társadalom és az országot kormányzó hatalom között mindazon ügyekben, amelyekben az eszme-

csere és az együttműködés az ország és a magyarság jövője érdekében nélkülözhetetlen;

- választási programjával és jelöltek állításával kapcsolódjon be a parlamenti és a tanácsi választásokba;

- vegyen részt az átfogó társadalmi reform következetes végigvitelében, a politikai intézményrendszer demokratizálásában;

- nyújtson erkölcsi és szellemi támogatást a gazdaság ésszerűsítését, a vállalkozás lehetőségeit és biztonságát célzó törekvéseknek, összhangban az érdekvédelem, a szociális gondolkodás és gondoskodás kiterjesztésével, az igazságos elosztás és általában a társadalmi igazságosság elvének és követelményeinek a képviselésével;

- segítse az európai és nemzeti hagyományokon nyugvó korszerű magyar jogállamiság megteremtését;

- tegyen meg mindent az ország határain kívül élő magyar nemzetiség léteérékeinek, jogvédelmének a lehető legszélesebb nyilvánosságáért, vegyen részt a megmaradásukért, önrendelkezésükért és fejlődési lehetőségeikért folytatott küzdelemben;

- nyújtson fórumot a hazai nemzetiségek, etnikai vagy vallási kisebbségek jogos igényeinek, szellemi képviselésének;

- munkálkodjon a magyarság és az európai népek – mindenekelőtt a szomszéd népek – békességének és barátságának a kialakításán, a világ más népeivel való jó kapcsolatok létrehozásán, az egyenrangúság és az egyenlő megítélés elve alapján;

- támogassa a társadalom önszerveződését, autonóm erőinek a kibontakoztatását, különös figyelemmel a „vidéki Magyarország”, a helyi társadalmak önállóságát, öntudatát és önszerveződését szolgáló törekvésekre;

- lépjen fel annak érdekében, hogy megfelelő kormányzati döntések és intézkedések szülessenek, társadalmi mozgalmak induljanak a magyar népesség tragikus fogyása, a magyar népbetegségek terjedése ellen, a családok, az ifjúság, valamint a természeti és szellemi környezet védelmében;

- bátorítsa mindazokat a szellemi-kulturális törekvéseket, mozgalmakat és csoportosulásokat, amelyek a minőség, a humánus és a hagyományos nemzeti érdekek jegyében a közoktatás, a köznevelés, a művészeti és a tudományos élet megújításáért munkálkodnak;

- tegye lehetővé az egyházak érdekeinek képviselését a fórum nyílt vitáiban;

– támogassa a nemzet történeti tudatának és méltóságérzetének elmélyítéséért, reális helyzetismeretének kialakításáért fellépő szellemi erőket, kezdeményezze és támogassa az ország 1945 utáni történetének, különösen a koalíciós korszaknak és az 1956-os forradalomnak (nemzeti felkelésnek) a valóság-hű értékelését.

A Magyar Demokrata Fórum alapelvei és társadalmi céljai

A Magyar Demokrata Fórum vállalt feladatát annak az alapelvnek a jegyében akarja ellátni, amely a többség demokratikus jogainak az érvényesítését az emberi méltóság tiszteletével, a kisebbség és a személyiség jogainak a tiszteletben tartásával, a kisebbségi és az egyéni vélemények nyilvánosságával együtt tartja megvalósíthatónak.

A mozgalom elutasít minden kizárólagosságra való törekvést, a magyarság sorsára, a humánusra vagy a demokratizálás folyamatára veszélyes agresszivitást, bármely oldalról induljon is ki. Elutasít minden olyan társadalmi formát vagy szerveződést, amelynek léte a monopóliumokra, az állampolgárok, a nép függőségére, kiszolgáltatottságára és kizsákmányolására épül, jelentkezzék az akár magántőke, akár a totális állam képében.

A magyarság jövője, a nemzeti kibontakozás érdekében a Magyar Demokrata Fórum történelmi távlatban érvényes társadalmi célokként az alábbiakat jelöli meg:

A nép – a többségi elvet érvényesítve – maga választhassa meg vezetőit és az ország irányító testületeit.

A magyar demokrácia alapját a helyi önkormányzatokra és a társadalom autonóm szervezeteire, mozgalmaira épülő parlamentarizmus adja, az Országgyűlés pedig legyen valóban a népképviselő és az államhatalom legfelsőbb szerve.

Az államosított gazdaságot a gazdaság társadalmisításával kell felváltani.¹⁶⁰

A külpolitikában és a külgazdaságban az egyenrangúság elvét és a nemzeti érdek képviselését kell minden körülmények között előtérbe helyezni.

¹⁶⁰ A „társadalmisítás” fogalmának alkalmazásával az alapítók hangsúlyozni kívánták, hogy a torz gazdasági és tulajdoni struktúrák felszámolásával – ahol jogszabályba iktatottan az állam, a gyakorlatban azonban az azt működtető párt és annak apparátusa birtokolta és gyakorolta a tényleges tulajdonjogot – helyre kívánják állítani a tulajdonjog klasszikus tartalmát (birtoklás, használat, hasznosítás, rendelkezés).

Fel kell számolni a társadalmi élet egészét átható kontraszelekciót. Utat kell nyitni a tehetségnek és a demokratikus nemzeti szellem képviselőjének a politika, a közélet és a kultúra minden területén.

Újjá kell építeni a megrendült magyarságot, egészségében és gazdaságában, jellemében és kultúrájában egyaránt!

A Magyar Demokrata Fórum tagjai sorába hívjuk mindazokat, akik az Alapítólevélben foglaltakkal egyetértenek. Mindazokat, akik az ország és a magyarság válságos helyzetében átérzik és magukra vállalják azt a felelősséget, amit egy népközösség ezeregyszáz éves európai múltja és megrendült jövője ró ránk. Mindazokat, akik cselekvően kívánnak tevékenykedni a demokratikus szabadságjogok általános kiterjesztése, a politikai közélet valódi demokratizálása, a korszerű gazdaság és életmód, a szociális biztonság megteremtése ügyében. Mindazokat, akiknek létfontosságú megmaradásunk és nemzeti megújulásunk nagy ügye.

Lakitelek, 1988. szeptember 3-án.

A Magyar Demokrata Fórum képviselőiben:

Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Fekete Gyula, Csurka István, Für Lajos, Joó Rudolf, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor

35. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 3-án elfogadott ideiglenes Alapszabálya

1988. szeptember 3.

A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Alapszabálya¹⁶¹

1. A Magyar Demokrata Fórum megalakulásának helye és időpontja

A Magyar Demokrata Fórum (a továbbiakban: MDF) 1987. szeptember 27-én, Lakiteleken alakult meg. Szervezetté alakulását kinyilvánító Alapítólevelét és Ideiglenes Alapszabályát 1988. szeptember 3-án, Lakiteleken tette közzé.

¹⁶¹ Az itt közölt dokumentum az 1988. szeptember 3-án elfogadott Alapszabály nyomtatott változata. A dokumentum megjelent a Hítel folyóiratban. Lásd: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Alapszabálya. *Hítel*, 1988. 1. 51-52.

2. Az MDF jellege

Független társadalmi szervezet, szellemi-politikai mozgalom.

3. Az MDF célja

Az 1987. szeptember 27-én elfogadott Nyilatkozat és az 1988. szeptember 3-án, Lakiteleken nyilvánosságra hozott Alapítólevél szellemében: a demokratikus Magyarország megteremtésének elősegítése.

4. Az MDF székhelye és bélyegzője

Amíg az MDF budapesti központja nem alakul meg,¹⁶² addig postacíme: MDF, 6065 Lakitelek, Pf. 24.¹⁶³

A bélyegző tervezése folyamatban van, az MDF I. Kongresszusáig elkészül.¹⁶⁴

5. Az MDF tevékenysége

5.1. Az MDF a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendjének tiszteletben tartásával és a törvényekben biztosított szabadságjogokkal élve működik.

5.2. Nyilvánosan tagságot toboroz, helyi szervezetek és csoportok létrehozását segíti elő a társadalom minden rétegében.

5.3. Helyi és országos ügyekben, nemzetközi kérdésekben elősegíti alternatív javaslatok kimunkálását, megvitatásukra nyilvánosságot teremt, a többség által elfogadott programjavaslatok megvalósítására társadalmi erőt szervez, politikai akciókat kezdeményez, hazai és nemzetközi intézményeket mozgósít.

5.4. Amikor és ahol lehetséges: célja érdekében törekszik a párbeszédre és az együttműködésre a társadalmi tömegszervezetekkel, intézményekkel, egyesületekkel és a független mozgalmakkal.

5.5. Számít a határainkon túl élő magyarság támogató részvételére. Kapcsolatot létesít nemzetközi szervezetekkel, intézményekkel, a politikai, társadalmi erők képviselőivel.

¹⁶² 1989 januárjában kapta meg az MDF Budapesten a VI. kerületi Ó utca 8. szám alatti telket, ahol két, 80-100 fő befogadására alkalmas fabarakk jelentette a Magyar Demokrata Fórum Országos Központját.

¹⁶³ A postafiókot Lezsák Sándor nyitotta meg 1988. szeptember 2-án, éveken át működött, több ezer levél érkezett hozzá néhány év alatt.

¹⁶⁴ Ekkor már volt az MDF-nek egy első kezdetleges pecsétje, ami a postafiók létrehozásakor készült.

5.6. Tevékenységéről folyamatosan tájékoztatja a hazai és a nemzetközi közvéleményt, közleményeket ad ki, sajtótájékoztatót szervez. Napilap és egyéb kiadványok megjelenését készíti elő.

6. Az MDF Alapító Szervezői

Az MDF Alapító Szervezői (a továbbiakban: Elnökség) azok a személyek, akik az MDF szervezetté történő átalakítását kezdeményezték, és ezért az erkölcsi, a büntetőjogi felelősséget vállalják. Név szerint: Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Csúrka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Joó Rudolf, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor.

7. Az MDF Elnöksége

7.1. Az Alapítólevél, az Ideiglenes Alapszabály és az alapító tagok egyezők aratával az MDF-et szervezetté alakítja át.

7.2. Mint az MDF legfőbb szerve ideiglenes jelleggel az MDF I. Kongresszusáig működik.

7.3. Egyszerű szótöbbséggel dönt az MDF-et érintő szervezeti és tartalmi kérdésekben,

7.4. Az Elnökség dönthet az MDF feloszlatajáról, működésének átmeneti szüneteltetéséről. Ilyen döntést az Elnökség csak egyhangú szavazással hozhat.

7.5. Ha egy vagy több tag kiválik az Elnökségből, az elnökségi tagok egyhangúlag döntenek az új elnökségi tag (tagok) felvételéről. Az Elnökségnek 9-11 tagja legyen.

7.6. Az Elnökség összehangolja az MDF valamennyi tevékenységét.

7.7. Képviseli az MDF érdekeit az állami, társadalmi szervek, személyek előtt, valamint a nemzetközi kapcsolatokban. E képviselőre az Elnökség bármelyik MDF-tagot felkérheti.

7.8. Munkaközösséget, tanácsadó vagy döntési joggal felruházott testületet hoz létre, ezek irányítóit az MDF tagságából kéri fel.

7.9. Kidolgozza az MDF munkatervét, előkészíti az országos tanácskozásokat, ezek tartalmi és technikai szervezésére az MDF-tagság körében megbízásokat ad.

7.10. Rendkívüli és sürgős esetben a maga nevében közleményt, állásfoglalást tehet közzé, amelyről a tagokat utólag tájékoztatja.

7.11. Belső ügyrendet, munkatervet, tanácskozásairól feljegyzéseket készít.

7. 12. MDF-tagokat kér fel a tagnyilvántartásra, adminisztrációs ügy[ei] nek intézésére, dokumentumanyagának rendezésére, költségvetésének kezelésére, ellenőrzésére.

7.13. Ha valakit az MDF-tagsága és tevékenysége miatt jogsérelem, hátrányos erkölcsi, politikai vagy anyagi megkülönböztetés ér, az Elnökség kivizsgálja, és megszervezi erkölcsi, jogi védelmét.

7.14. Amikor az MDF taglétszáma eléri a tízezret, de legkésőbb egy éven belül az Elnökség előkészíti és összehívja az MDF I. Kongresszusát.¹⁶⁵

7.15. Az MDF I. Kongresszusán beszámol a végzett munkáról, tevékenységét befejezettnek nyilvánítja, és önmagát felosztatja.

8. Az MDF tagsága

8.1. Az MDF tagja lehet minden nagykorú magyar állampolgár, a hontalan és/vagy ideiglenes tartózkodási engedéllyel rendelkező személyek, továbbá a határainkon túl élő magyarok, akik az MDF Alapítólevelét és Ideiglenes Alapszabályát elfogadják.

8.2. Az MDF-nek 14 éves kortól kiskorú is tagja lehet, amennyiben ehhez a gyermek törvényes képviselője írásban hozzájárul.

8.3. Az MDF alapító tagjának az számít, aki a lakiteleki tanácskozás óta támogatja a mozgalom munkáját, részt vett a fórumokon, az MDF listáin nevével és lakcímével szerepel, s 1988. október 30-ig belép az MDF-be.

8.4. Tagfelvétel

8.4.1. Az MDF-be való felvételtől kezdetben az Elnökség, később – az MDF I. Kongresszusáig – az Elnökség által jóváhagyott helyi szervezet vagy csoport vezetősége kétharmados szavazati többséggel dönt. A belépni szándékozó felvételét egy MDF-tagnak kell javasolni.

8.4.2. Az MDF-be való felvételét az kérheti, aki az MDF Alapítólevelével és Ideiglenes Alapszabályával egyetért, célkitűzéseit elfogadja, munkájával szolgálni kívánja, és a belépési nyilatkozatot aláírásával hitelesíti.

8.4.3. Az MDF-be jelentkezőt az Elnökség, később a helyi szervezet vagy csoport vezetősége a felvételtől vagy az elutasításról 30 napon belül értesíti.

¹⁶⁵ A tízezres létszámot 1989 januárjára sikerült elérnie a szervezetnek. 1989. március 11–12-én tartotta a Magyar Demokrata Fórum az első Országos Gyűlését a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem aulájában. Az akkor 13 200 tagot mintegy 700 küldött képviselte.

9. Az MDF-tagság megszűnése

Az MDF-tagság kilépés, halál vagy kizárás alapján szűnik meg.

A kizárásról az Elnökség szótöbbséggel dönt.

10. Az MDF-tagok jogai

10.1. Javaslatot tehetnek az Elnökségnek a nyilvános és a zártkörű tanácskozások témáira, az előadó személyére, napirendi pontjaira. Tanácskozási és szavazati joguk van.

10.2. Az MDF munkaközösségei közül szabadon választhatják meg azokat a területeket, ahol tevékenykedni kívánnak.

10.3. Bármely tisztségre felkérhetők, megválaszthatók.

10.4. Betekinthetnek az MDF dokumentumaiba, költségvetésébe.

10.5. Használhatja „a Magyar Demokrata Fórum tagja” megnevezést.

10.6. Ajánlást tehet új tag felvételére.

10.7. Az MDF tagjai helyi szervezetet, csoportot alakíthatnak

10.7.1. Munkahelyi, lakóhelyi, területi szervezetének, csoportjának taglétszáma legalább 9 fő.

10.7.2. Az MDF területi vezetőségének irányításával egy településen, munkahelyen több helyi szervezet, csoport is létrehozható.

10.7.3. A helyi szervezet, csoport megalakulása után képviselőt, nagyobb létszám esetén vezetőséget választ, s erről tájékoztatja az MDF Elnökségét.

10.7.4. A helyi szervezet – az országos értekezlet előtt meghatározott módon – képviselőt/képviselőket választ és küld az MDF I. Kongresszusára.

10.7.5. A helyi szervezet, csoport minden programját az Alapítólevél és az Ideiglenes Alapszabály értelmében végzi, tevékenységét erkölcsi és anyagi felelősség terheli.

11. Az MDF-tagok kötelezettsége

Tagfelvételkor belépési tagdíjat fizetnek. Ennek egyszeri összege:

- aktív keresőknek 200,- Ft

- eltartottnak, tanulóknak, nyugdíjasoknak, sorkatonáknak, GYED-en és GYES-en lévőknek 100,- Ft.

A rendszeres tagdíj összegét az MDF I. Kongresszusa állapítja meg.

Az MDF tagjai a tagfelvételkor az adminisztráció megkönnyítésére 5 bélyeggel ellátott, a saját részére megcímezett borítékot küldenek az Elnökség által meghatározott címre.

12. Az MDF gazdálkodása

12.1. Az MDF pénzbevételei:

- a tagfelvételkor lerótt belépési díj

- egyéb pénzbeli adományok

- az MDF rendezvényeiből és kiadványaiból származó bevételek

12.2. Az MDF kiadásai:

- előadói, szerzői, fordítói és tolmácsdíjak

- utazási költségek

- jegyzői, gondnoki, adminisztrációs, pénztárosi és egyéb közreműködői tiszteletdíjak

- terembér, szállítási költségek

- az MDF működtetéséhez szükséges anyag- és fogyóeszköz beszerzése, irodaszer- és nyomtatványvásárlás

- nyomdaköltségek, postaköltségek, közmű- és energiaszámlák, egyéb szolgáltatási díjak (pl. hirdetési költségek)

12.3. Az MDF pénztárosát az Elnökség kéri fel. A pénztáros felelős az MDF pénzbeli jövedelmének kezeléséért. Gondoskodik a belépési tagdíj nyilvántartásáról, a bevételek és a kifizetések szabályos kezeléséről. Minderől pénztárkönyvet vezet.

13. Az MDF I. Kongresszusa

13.1. Az MDF I. Kongresszusát az Elnökség országos értekezleten készíti elő és hívja össze.

13.2. Az MDF I. Kongresszusa zártkörű.

13.3. Az MDF I. Kongresszusa akkor határozatképes, ha az országos értekezleten megválasztott küldöttek fele megjelenik.

13.4. Az MDF I. Kongresszusa megválasztja a Választmányt, tisztségviselőit, határoz az Alapszabályról és az MDF munkatervéről.

14. Az MDF megszűnése

Az MDF feloszlása esetén annak vagyona a tagok közt egyénileg fel nem osztható. Ha az adott esetben az MDF Elnöksége másképpen nem dönt, akkor az MDF feloszlása esetén az MDF teljes vagyonát a Bethlen Gábor Alapítvány¹⁶⁶ javára ajánlja fel.

¹⁶⁶ Bethlen Gábor Alapítvány: 1979 Karácsonyán 65 jeles hazai személyiség aláírásával kezdeményezett független magánalapítvány. A korabeli kommunista vezetés ellenzése

15. Az MDF Ideiglenes Alapszabálya az MDF I. Kongresszusán az Alapszabály elfogadásával érvényét veszti.

Lakitelek, 1988. szeptember 3.

A Magyar Demokrata Fórum Alapító Szervezői: Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Csúrka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Joó Rudolf, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor.

36. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum helyi szervezeteinek megalakítását előkészítő regionális értekezletek felelőseinek tervezett beosztása

1988. szeptember második fele

Területi tájékoztató a helyi szervezőknek¹⁶⁷

X. 8. szombat

Győr-Sopron

Komárom

Veszprém

Fejér

X. 9. vasárnap

Nógrád

Heves

Borsod

Szabolcs

közepette, hat éves küzdelemmel vívta ki működésének hivatalos jóváhagyását (az alapítvány 1985 óta működik hivatalosan). Az alapítvány fő célja a magyarság nemzeti összetartozásának erősítése. Alapítói, kurátorai közreműködtek a rendszerváltás folyamatában, pl. a Bibó Emlékkönyv és az 1987 őszi Lakiteleki találkozó megszervezésében, a Magyarságkutató Intézet, az Illyés Közalapítvány, a DUNA TV és más nemzeti intézmények létrehozásában, a Magyarok Világszövetsége és számos civil szervezet, illetve a hazai közigazgatás megújításában.

¹⁶⁷ A szeptember 3-án megrendezett második Lakiteleki találkozó után jelentős érdeklődés mutatkozott a Fórum iránt, így szükségessé vált, hogy minden megyében legyenek tájékoztatók, ahol a célok ismertetésén túl a szervezet kialakításával kapcsolatos témák is megbeszélésre kerülhetnek. A központi információs bázis Lezsák Sándor lakiteleki háza volt. Ide érkeztek a levelek, illetve sokan keresték fel őt személyesen is. A Lezsák Sándor által kidolgozott szervezési terv szerint elsőként regionális találkozókat tartottak a helyi szervezésbe bekapcsolódók eligazítására, majd az ideiglenes elnökség tagjai között felosztották a megyéket, akik az adott terület kerületi és alapító gyűlésein képviselték az MDF vezetését. Olyan, az MDF háttérét biztosító személyeket is bevontak, akik vállalták, hogy vendégelődőként szerepelnek. A dokumentum ezt a felosztást tartalmazza, vélelmezett keletkezési ideje 1988. szeptember második fele.

X. 15. szombat

Zala

Baranya

Tolna

Somogy

Vas

X. 16. vasárnap

Bács-Kiskun

Szolnok

Csongrád

Hajdú-Bihar

Békés

X. 22. szombat

Szentendre

Pest megye

Budapest

Bíró Zoltán (Pest város; Csongrád), Gergely András¹⁶⁸ (Csongrád), Lukács Géza (Pest).

Csengey Dénes (Veszprém; Zala; Tolna), Czákó Gábor¹⁶⁹ (Tolna),

Kerényi Imre¹⁷⁰ (Veszprém),

Salamon Konrád¹⁷¹ (Zala).

Csoóri Sándor (Fejér; Somogy), Antall József¹⁷² (Somogy),

Nagy József Zsigmond¹⁷³ (Fejér),

¹⁶⁸ Gergely András (1946): történész, a Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. 1989–1990 között a Fórum Külügyi Bizottságának tagja, majd vezetője volt.

¹⁶⁹ Czákó Gábor (1942): író. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. Az Antall-kormány idején a Miniszterelnöki Tanácsadó Testület tagja.

¹⁷⁰ Kerényi Imre (1943): színházi rendező, színházigazgató. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. Alapítója volt a Mozgóképi Demokratikus Szakszervezetnek (1988. szeptember 6.), a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának képviselőjében részt vett az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásain.

¹⁷¹ Salamon Konrád (1941): történész, a Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, később a Választmány tagja. A nyolcvanas évek elejétől több történész szakmunkában feldolgozta a népi mozgalom történetét, megalapozva ezzel a Magyar Demokrata Fórum szellemi kontinuitását.

¹⁷² Antall József (1932–1993): történész, politikus. 1988 elejétől vett részt az MDF rendezvényein, 1989 márciusától a párt Ellenzéki Kerekasztalába delegált egyik képviselője. 1989 októberében az MDF elnökévé választották. 1990. május 23-ától 1993. december 12-éig, haláláig Magyarország első rendszerváltás utáni, szabadon választott miniszterelnöke.

¹⁷³ Nagy József Zsigmond: a Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, majd a Külügyminisztérium személyzeti főosztályának vezetője lett.

Területi tájékoztató a helyi nevesekről

X. 8. szombat

Győr - Sopron
Komárom
Veszprém
Fejér

X. 9. vasárnap

Nógrád
Heves
Borsod
Szabolcs

X. 15. szombat

Zala
Baranya
Tolna
Somogy
Vas

X. 16. vasárnap

Bács-Kiskun
Szolnok
Gyomrád
Hajdú - Bihar
Békés

Pest megye
Budapest

X. 22. szombat,
Szentendre

Biró Zoltán /Pest város; Csongrád/, Csergely Anzrás /Csongrád/,
Lukács Géza /Pest/.

Csongey Dénes /Veszprém; Zala; Tolna/, Csakó Gábor /Tolna/,
Korényi Imre /Veszprém/,
Salamon Konrád /Zala/.

Csoóri Sándor /Fejér; Somogy/, Antall József /Somogy/,
Nagy József Zsigmond /Fejér/,
Timkó Iván /Fejér; Somogy/.

Csurka István /Békés; Baranya; Budapest/, Bilicz-Erdő /Baranya/,
Horváth Béla /Buda/,
Mémoti Sándor /Békés/,
Olajos Csaba /Csongrád/.

Fekete Gyula /Szabolcs; Borsod; Pest/, ifj. Fekete Gyula,

Furmeny Imre

Diczházi Bertalan /Borsod/.

Elek István /Szabolcs/.

Petrik Béla /Borsod/.

Für Lajos /Vas; Győr-Sopron; Komárom/, Bogdán Emil

Foltányi Árpád /Vas; Győr; Komárom/.

Joó Rudolf /Heves; Nógrád/ Bilicz-Erdő

Elek István

Kulin Ferenc

Pálmány Béla.

Jeszenszky Géza

Kiss Gy. Csaba /Buda; Pest vármegye/, Piló Katalin /Budapest; Pest megye/.

Horváth Béla,

Kulin Ferenc,

Petrik Béla /Buda/.

Lezsák Sándor /Bács; Szolnok; Hajdú/, Bakos István, Bégány Attila,

Diczházi Bertalan, Mahimi Péter,

Nagy Csaba /Hajdú/, Pósz Lajos /Hajdú/.

Rozsnyai Zoltán

Timkó Iván¹⁷⁴ (Fejér; Somogy).
 Csurka István (Békés; Baranya; Budapest), Bilecz Endre¹⁷⁵ (Baranya),
 Horváth Béla¹⁷⁶ (Buda),
 Németi Sándor (Békés),
 Olajos Csaba¹⁷⁷ (Csongrád).
 Fekete Gyula (Szabolcs; Borsod; Pest), ifj. Fekete Gyula¹⁷⁸,
 Furmann Imre¹⁷⁹ [kézzel]
 Diczházi Bertalan¹⁸⁰ (Borsod)
 Elek István¹⁸¹ (Szabolcs).
 Petrik Béla¹⁸² (Borsod).
 Für Lajos (Vas; Győr-Sopron; Komárom), Bogdán Emil¹⁸³

¹⁷⁴ Timkó Iván (1952–2000): jogász. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, Csoóri Sándor személyes tanácsadója. Az 1990-es választásokon az MDF országos listájának 30. helyén szerepelt, azonban az Országgyűlésbe nem került be.

¹⁷⁵ Bilecz Endre (1948): történész, politológus. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő (1993-ig az SZDSZ, onnantól az MDF színeiben).

¹⁷⁶ Horváth Béla (1954): közgazdász, politikus. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, 1995-ben átlépett a Független Kisgazdapártba. 1990 és 1994, majd 1998 és 2002 között országgyűlési képviselő.

¹⁷⁷ Olajos Csaba (1947–1994): építészmérnök. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. Az MDF Vállalkozói csoportjának országos irányítója. 1989. június 16-án Nagy Imre újratemetésén ő volt az MDF rendezőgárdájának a vezetője.

¹⁷⁸ Ifj. Fekete Gyula (1947): közgazdász, politikus. A '80-as évek elején elsőként kezdeményezte a létminimum-számítást. 1988 szeptemberétől 1989 májusáig az MDF gazdaságpolitikai, innentől 1990 májusáig szociálpolitikai-népjóléti szövegírója. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, a frakció Monopoly Csoportjának tagja.

¹⁷⁹ Furmann Imre (1951–2010): jogász. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. 1990–1992 között a Fórum országos alelnöke, majd általános alelnöke volt.

¹⁸⁰ Diczházi Bertalan (1958–2002): közgazdász. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, később az Antall-kormány államtitkára. Az alternatív mozgalmak alakulásakor kezdeményezője volt a Fiala Demokraták Szövetsége létrehozásának, ám a szervezetnek nem lett alapító tagja, mert nézetei inkább a szociáldemokrata irányzathoz álltak közel.

¹⁸¹ Elek István (1955): újságíró, politikus. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, 1990–1993 júliusa között az MDF, majd 1993 szeptembere és 1994 júliusa között a FIDESZ országgyűlési képviselője.

¹⁸² Petrik Béla (1965): ügyvéd. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője.

¹⁸³ Bogdán Emil (1921–2008): állatorvos. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. 1990–1993 között az MDF országgyűlési képviselője, majd átlépett a MIÉP-be.

Foltányi Árpád¹⁸⁴ (Vas; Győr; Komárom).
 Joó Rudolf (Heves; Nógrád)
 Bilecz Endre [áthúzva]
 Elek István
 Jeszenszky Géza¹⁸⁵ [kézzel]
 Kulin Ferenc¹⁸⁶
 Pálmány Béla¹⁸⁷
 Kiss Gy. Csaba (Buda; Pest megye), Filó Katalin¹⁸⁸ (Budapest; Pest megye),
 Horváth Béla,
 Kulin Ferenc,
 Petrik Béla (Buda).
 Lezsák Sándor (Bács; Szolnok; Hajdú), Bakos István¹⁸⁹, Bégány Attila¹⁹⁰,
 Diczházi Bertalan, Nahimi Péter¹⁹¹,
 Nagy Csaba (Hajdú), Pösze Lajos¹⁹² (Hajdú).
 Rozsnyói Zoltán¹⁹³ (kézzel)

¹⁸⁴ Foltányi Árpád: egyetemi hallgató, a Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, az Ifjúsági Demokrata Fórum egyik alapítója.

¹⁸⁵ Jeszenszky Géza (1941): történész, diplomata, A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, 1990–1994 között az Antall- és a Boross-kormány külügyminisztere.

¹⁸⁶ Kulin Ferenc (1943): irodalomtörténész. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, 1981–1983 között az alternatív gondolatok nyilvánosságát biztosító és emiatt betiltásra ítélt *Mozgó Világ* című folyóirat főszerkesztője volt. Többször töltötte be az MDF alelnöki funkcióját.

¹⁸⁷ Pálmány Béla (1946): történész, levéltáros. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, később az MDF Választmány tagja.

¹⁸⁸ Filó Katalin (1944 – 2009): középiskolai tanár. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, később az MDF Választmány tagja.

¹⁸⁹ Bakos István (1944): művelődéskutató. Kezdeményezője és szervezője a Bethlen Gábor Alapítványnak, az első és a második lakiteleki találkozónak. 1994 és 1999 között a Magyarok Világszövetségének főtítkára.

¹⁹⁰ Bégány Attila (1958): programozó, matematikus. A Fidesz alapítója, majd az MDF tagja, az Ifjúsági Demokrata Fórum vezetője.

¹⁹¹ Nahimi Péter (1966): történész. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője, a Választmány, az Elnökség tagja, országgyűlési képviselő, 1993 és 1994 között az MDF alelnöke.

¹⁹² Pösze Lajos (1954): matematikus. A Magyar Demokrata Fórum tagja, szervezője. 1990-ben az MDF választási kampányának egyik irányítója. 1991 és 1994 között a Szerencsejáték Rt. vezetője.

¹⁹³ Rozsnyói Zoltán (1968): kertészmérnök. Lakiteleken élt, a Magyar Demokrata Fórum tagja, az MDF Bács-Kiskun Megyei szervezője, az Antológia Nyomda első ügyvezető igazgatója.

37. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. szeptember 10-én Esztergomban tartott fórumának meghívója

1988. szeptember 10.

Esztergom, 1988. szeptember 10.¹⁹⁴

Nyilatkozat¹⁹⁵

1988. szeptember 10-én a Magyar Demokrata Fórum mintegy 670 fő részvételével tartott Esztergomban tanácskozást a környezetvédelem kérdéseiről. A résztvevők három tartózkodással fogadták el a nyilatkozat szövegét.

A magyar nép már hosszú ideje aggodalommal figyeli az ország természeti állapotát: az élővizek, szántóföldek, az erdők pusztulását, a zaj, a szemet, a legkülönbözőbb vegyi anyagok áradását, és a mindezzel összefüggő egészség- és kedélyromlást, azt, hogy az ország lassan lakhatatlanná válik. Noha az államnak elemi kötelessége gondoskodni polgárai egészséges életteréről, a lakosság több, mint egyharmada erősen szennyezett levegőt szív, mintegy ezer településen nincs egészséges ivóvíz, a termőföldek pusztulóban vannak, a hulladékok kezelése országszerte megoldatlan, az élőlények sokaságát fenyegeti a kipusztulás veszélye, a nemzetközi előrejelzések szerint az ezredfordulóra Európa keleti fele és hazánk is ökológiai katasztrófa sújtotta területté válhat.

A bajok fő forrása az alkalmazott technológiák mellett a jelenlegi politikai és gazdasági intézményrendszer alapsajátosságából ered. Bár az államnak kellene védelmeznie polgárait és az országot a gazdálkodók

¹⁹⁴ 1988. szeptember 10-én Esztergomban, a Labor Műszeripari Művek kultúrtermében tartotta tanácskozását a Magyar Demokrata Fórum a környezetvédelem társadalmi és politikai kérdéseiről. Az MDF ismert vezetőin kívül részt vett a fórumon Erhard Busek, az Osztrák Néppárt alelnöke, ott voltak az ausztriai zöldek, valamint a magukat cseh demokratikus kezdeményezőknek nevező értelmiségi csoportosulás képviselői is. A tanácskozás fő témája a környezetvédelem, ezen belül a bős-nagymarosi vízlépcső ökológiai hatásának megvitatása volt. Az elfogadott nyilatkozatot eljuttatták az osztrák képviselőháznak is. Az egész nap tartó tanácskozás szünetében tartott sajtótájékoztatón a szervezők elmondták, hogy az MDF iránt hatalmas az érdeklődés, 60-70 helyi csoport megalakítása van folyamatban. Nagymarosi vízlépcsőről részletesen lásd: 212. sz. lábjegyzet.

¹⁹⁵ Lásd még: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfejlesztő Munkacsoport kiadványa 1988.

környezetromboló tevékenységétől, az állam mint a legfőbb gazdálkodó maga a legnagyobb környezetromboló. Államjogi képtelenségnek tartjuk, hogy az úgynevezett környezetvédelmi miniszternek kell ellátnia annak az ágazatnak – a vízügynek – az irányítását, amely az egyik legveszélyesebb környezetromboló.

A helyes és sikeres környezetvédelmi politika kialakításának alapkövetelményei:

- a gazdaság és a politika szétválasztása;
- az állami tulajdonnak közösségi tulajdonná való alakítása, amelyben a rendelkezési jogot az illető közösségek közvetlenül gyakorolják;
- új természet- és környezetvédelmi törvényhozás, amely a nemzet és nem a részleges gazdasági érdekek szolgálatában áll;
- független jogalkalmazás, amely érvényt szerez a környezetvédelmi előírásoknak;
- az összes környezetre vonatkozó adat teljes nyilvánossága, a környezetvédelmi csoportok és mozgalmak szabad működése, autonóm ökológiai sajtó;
- a nagyobb beruházások előtt független szakértők készítsenek hatástanulmányokat.

Távlatilag az egész magyar gazdaságban környezetbarát technikákat kell szorgalmazni, ökológikus fejlesztési és beruházási stratégiával, amelynek kialakításába be kell vonni a magyar tudományos és műszaki értelmiség megújítandó műhelyeit. A kormány érje el, hogy az ország ne szenvedjen más országok környezetromboló tevékenységétől és ne károsítsa más országok környezetét. Vegyünk részt a globális ökológiai válság megoldásában tett erőfeszítésekben.

Az oktatás és nevelés minden szintjét hassa át a természet- és környezetbarát szemlélet, hogy népünk súlyos és önmagára veszélyes ökológiai tudatlanságát felszámolhassuk.

38. dokumentum: Crescenzo Sepe bíboros válaszlevele 1988. szeptember 10-én Eva Maria Barkinak az egyház kisebbségi jogvédelem területén végezhető tevékenységéről¹⁹⁶

1988. szeptember 10.

Staatssekretariat

Aus dem Vatikan, 10. 9. 1988.

Sehr geehrte Frau Dr. Barki!

In hohem Auftrag darf ich Ihnen den Eingang Ihres werten Schreibens vom 22. Juni d.J. zur Situation Ihres Volkes in Rumänien bestätigen und versichern, daß der Vatikan die ihm offenstehenden Wege nutzt, um auch in diesem Falle die Einhaltung elementarer Menschenrechte zu erreichen. Im allgemeinen erstrecken sich seine Möglichkeiten aber mehr darauf, an der Erarbeitung internationaler Vereinbarungen mitzuwirken, als darauf, auf konkrete Regierungen direkt einzuwirken.

In christlicher Verbundenheit mit Ihnen und Ihrer berechtigten Sorge verbleibe ich mit besten Segenswünschen,

(Mons. C. Sepe,¹⁹⁷ Assessor)

¹⁹⁶ Crescenzo Sepe bíboros válaszlevele Eva Maria Barkihoz, melyben hangsúlyozza, hogy a Vatikán – ahogy mindig, úgy a jelen helyzetben is – a rendelkezésére álló eszközökkel védelmébe veszi az alapvető emberi jogokat. Lehetőségei azonban sokkal inkább arra terjednek ki, hogy segítse a nemzetközi megegyezések megszületését, mint hogy egyes kormányokra direkt nyomást gyakoroljon. [tartalmi kivonat]

¹⁹⁷ Crescenzo Sepe (1943): olasz katolikus bíboros-érsek, teológus, kánonjogász és filozófus. 1972-től a Szentszék diplomáciai szolgálatában állt, később a Pápai Államtitkárságon dolgozott. 1987–1992 között az Általános Ügyek Részlegén volt ülnök.

39. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. szeptember 19-i levele Javier Pérez de Cuellar ENSZ-főtitkárhoz a magyar kisebbségek jogvédelme érdekében¹⁹⁸

1988. szeptember 19.

September 19, 1988.

His Excellency Mr. Javier Pérez de Cuellar¹⁹⁹
Secretary-General of the United Nations
New York, United Nations Plaza

Dear Mr. Secretary-General:

The Hungarian Democratic Forum, this independent spiritual-political movement, has been aware of the efforts made by the United Nations and personally you, Mr. Secretary-General, towards the realization of the principles laid down in the United Nations Charter and other agreements of a universal nature. It is with this awareness that we turn to you in the matter of an international tragedy.

Romania's plan to raze thousands of agricultural communities is not an issue that concerns exclusively that country, but a matter that affects the Hungarian nation (and also some other countries) directly. Romania, under the cover of a land use reform, has launched the plan to demolish some seven thousand small settlements and to forcefully uproot their residents. This is a case without parallel during peacetime in the 20th century. The plan severely violates the most basic human rights; among others, it ignores the principle concerning the freedom to choose one's place of residence, which principle was incorporated in Article 13 of the Universal Declaration of Human Rights.²⁰⁰ The plan would destroy part of the

¹⁹⁸ Az MDF Ideiglenes Elnökségének levele az ENSZ főtitkárnak. A levél kiemeli a főtitkár kisebbségek védelmében tett korábbi érdemeit, majd részletesen beszámol a romániai falurombolási tervről, amely közvetlenül megsérti az ENSZ számos Románia által is ratifikált egyezményét. A levél hangsúlyozza, hogy Románia elnyomó intézkedései nemcsak a magyar, hanem más nemzetiségeket is érintenek, veszélyeztetve az egész régió biztonságát. Az MDF emiatt elsősorban a főtitkár személyes közreműködését és befolyását kéri, hogy az ENSZ tűzze napirendre a román falurombolási terv megvitatását, és javasolja – a valós kép kialakítása érdekében – egy független vizsgálóbizottság felállítását. [tartalmi kivonat] A levél magyar nyelvű változata megjelent a *Hitel* című folyóiratban. Lásd: *Hitel*, 1988/2, 50.

¹⁹⁹ Javier Pérez de Cuellar (1920): Perui diplomata. 1982. január 1. és 1991. december 31. között az ENSZ főtitkára volt.

²⁰⁰ Dr. Hajdú Gyula–Dr. Halmosy Dénes–Dr. Sebestyén Pál–Dr. Vitányi Béla: *Nemzetkö-*

traditional historical and cultural heritage of the peoples living in the area: Hungarians, Germans, Romanians, Serbians, Slovaks, Ukrainians and others.

Whatever the motives are, this program has the most direct impact on Romania's national minorities, and it is a brutal manifestation of the Romanian government's policy of aggressive assimilation and cultural genocide, which openly ignores, among others, the principles laid down in Articles 17, and 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights,²⁰¹ as well as the responsibilities included in Article 5 of the UNESCO Convention against Discrimination in Education.²⁰² Romania's policy forces the population to flee the country in great numbers, thus causing human tragedies and social tensions in other countries such as Hungary.

Such a violation of human and minority rights can disturb the peace and security of several countries, even of a whole region. What happens in Romania today cannot, either in terms of human rights or of international security, remain a purely domestic affair of one particular state.

In view of the above reasons, we ask you, Mr. Secretary-General, to use your authority, so that the issue of the Romanian village-razing policy (together with the questions of cultural genocide and the large scale refugee movement) be put on the agenda and discussed by the United Nations and its specialized agencies (such as ECOSOC Human Rights Committee, High Commission of Refugees, UNESCO). In order to prevent further abuses, it would seem to be necessary to appoint an independent expert or committee of experts to study the situation. This would gather data from sources in Romania and other countries, and would be able to provide the United Nations with adequate and reliable information about the situation in Romania and other countries affected by Romanian policies. The Hungarian Democratic Forum is ready to assist UN representatives in every possible way, for example by providing precise and comprehensive information about the fate of Romanian citizens seeking refuge in Hungary.

zi szerződések gyűjteménye. 1945–1958. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1958. 136.

²⁰¹ A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát az ENSZ közgyűlése 1966. december 16-án fogadta el, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az 1978. évi 8. számú törvényerejű rendeletével ratifikálta.

²⁰² Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete közgyűlésének 11. ülészakán Párizsban 1960. december 14-én fogadták el az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezményt, melyet a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az 1964. évi 11. számú törvényerejű rendeletével ratifikált.

On behalf of the Hungarian Democratic Forum, we are
Sincerely yours,

Zoltán Bíró, Zoltán Csengey, Sándor Csoóri, István Csurka, Gyula Fekete, Lajos Für, Rudolf Joó, Csaba G. Kiss, Sándor Lezsák

The Interim Presidency of the Hungarian Democratic Forum

40. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. szeptember 19-i levele Margaret Thatcher brit miniszterelnöknek a magyar kisebbségek jogvédelme érdekében megteendő lépésekről²⁰³

1988. szeptember 19.

Vienna, September 19. 1988.

Her Excellency
Prime Minister
Margaret Thatcher²⁰⁴

²⁰³ A levélben az MDF Ideiglenes Elnöksége Románia kisebbségi jogokat súlyosan sértő politikája elleni nemzetközi fellépéshez kéri Margaret Thatcher támogatását. A magyar bel- és külpolitikai mozgástér szűkössege szükségessé teszi a nemzetközi fórumok segítségül hívását. Grósz Károly és Nicolae Ceaușescu 1988. augusztus 28-i aradi találkozója bizonyította, hogy megoldás erről az oldalról nem várható, hiszen az csak még jobban kiélezte a feszültséget. A helyzet súlyossága késztette az MDF-et, hogy a nyugati államokhoz forduljon. A román kormány terve, 7600 falu lerombolása templomaikkal és temetőikkel, ezer éves civilizáció (2 millió magyar, 250 ezer fős német kisebbség) végét jelentheti. Ez nem csak az alapvető emberi jogokat sérti, de ellentétben van 1948 december 9-i néptársról szóló egyezmény III. számú határozatával, melyet Románia is aláírt; az 1966. január 16-i Egyesült Nemzetek Közgyűlésén elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 27. paragrafusával és a Helsinki Záróokmány pontjaival is. De megszegi az 1920-as Trianon-i és az 1947-es párizsi békeszerződés kisebbségi határozatait is, melyeknek megalkotásában és ratifikálásában a brit kormány is fontos szerepet játszott. A levél két, kutatásokra épülő elemzésre hívja fel a figyelmet: az MDF által 1988. februárjában elkészített erdélyi kisebbségi jelentésre, valamint Björn Cato Funnemark, a Norvég Helsinki Bizottság tagjának S. O. S. Transylvania címen írt 1988 júniusi jelentésére. Ezek pontosan bemutatják a falurombolás tervének kulturális következményeit. Mindkét dokumentációt eljuttatták a bécsi Helsinki utókonferencia delegációinak. [tartalmi kivonat]

²⁰⁴ Margaret Thatcher (1925–2013): brit miniszterelnök. 1975 és 1990 között a Konzervatív Párt vezetője, 1979 és 1990 között Nagy-Britannia miniszterelnöke. Az 1980-as évek közepétől Washingtonhoz hasonlóan London is Budapestre fókuszált leginkább a keleti blokkban, így a magyarországi fejlemények, az MDF fellépése, működése, illetve fenti állásfoglalása prioritással bírt más regionális szereplőkhöz (vagy

Excellency,

On behalf of the Hungarian Democratic Forum, Budapest I take the liberty of drawing your attention to the below matter.

The Hungarian Democratic Forum is an independent, intellectual and political movement in Hungary, has been existing since 1987. It understands itself to be the speaker of Hungarian society. They aspire for the realization of a democratic spiritual Hungary.

The dramatic and serious turn of events in Rumania and the fate of the ethnic minorities in Transylvania, particularly of the German and Hungarian minorities, have forced the Hungarian Democratic Forum to take up this intricate, and seemingly hopeless, foreign-policy issue. The issue is intricate and seemingly hopeless, not only because of the special determination and intransigence which the Rumanian government demonstrates in any action directed against the ethnic minorities in contempt of any minority rights as well as of basic human rights and freedoms), but also because political circumstances in Hungary render its government incapable of action.

The meeting at Arad between Karoly Grosz, the Hungarian prime minister and party leader, and Nicolai Ceaușescu, the Rumanian party leader and head of government, on August 28, 1988, did not only achieve no results but led to an even further deterioration, creating thus a dangerous situation.²⁰⁵

Given the seriousness of the situation, our conscience urges us to address ourselves to all countries of the western world, since no help can be expected from the other side.

The Hungarian Democratic Forum requests and hopes for support, since it feels that the Rumanian government's plan to destroy approximately 7,600 villages, including their churches and cemeteries, which will affect mainly the minority groups in Transylvania, cannot be an internal affair of Rumania. It is a matter of concern to all of Europe that a 1000 year-old civilization is to be destroyed and obliterated completely – a civilization that is unique and unrecoverable because of its genuine and original character. The systematic

azok jelzéseihez) képest. Ronald Reagan és Margaret Thatcher személyes barátsága és összehangolt politikájuk folytán ugyanakkor Thatcher meggyerése potenciálisan Reagan pozitív befolyását is jelenthette az erdélyi magyarság ügyében.

²⁰⁵ Fentiek nyílt kimondása azért volt fontos, hogy a brit vezetés szembesüljön azzal a ténnyel, hogy Grósz és kormányzata képtelen saját erejéből érdemben fellépni az erdélyi magyar kisebbség ügyében, s így csak a nemzetközi nyomás lehetősége maradt az eszkalálódó események befolyásolására.

and concerted annihilation of the largest territorial ethnic minority in Europe (more than 2 million Hungarians and 250,000 Germans) is not only a serious offence of human rights but also constitutes genocide, in keeping with Article II of the Genocide Convention,²⁰⁶ New York, December 9, 1948, signed also by Rumania.²⁰⁷ In addition, it is in violation of Article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights (Resolution 2200 A), New York, December 19, 1966, and the Final Act of Helsinki.²⁰⁸

Two reports, written and documented by scientists, reflect the type and scope of persecution that the ethnic minorities have had to suffer in Rumania in recent years: the report published by the Hungarian Democratic Forum, Budapest in February/March 1988, and the report by Björn Cato Funnemark from Finland, commissioned by the Helsinki Federation for Human Rights. Both reports reveal clearly that the plan to destroy more than 7,000 villages is the beginning of a final phase of the global plan to destroy the culture and civilization of the ethnic minorities and force them into assimilation. Incidentally, the two reports were brought to the attention of all heads of delegations at the CSCE follow-up conference in Vienna. It also became the object of a motion in keeping with Resolution 1503, ECOSOC, before the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities in Geneva, which will be dealt with in August 1989 only.

²⁰⁶ Az ENSZ Közgyűlése 1948-ban fogadta el „a genocídium büntetnének megelőzését és büntetését” szabályozó 1021. számú egyezményt. Ennek második cikkelye írja le azon cselekményeket, melyeken keresztül megvalósul – illetve jogilag megfoghatóvá és büntethetővé válik – a népirtás „bármely módzata”.

²⁰⁷ 1948. december 9-én az Egyesült Nemzetek Szervezete New Yorkban elfogadta a Népirtás büntetnének megelőzéséről és büntetéséről szóló egyezményt, amelyben az aláíró nemzetek megelőzendő és büntetendő nemzetközi büntettként határozták meg a népirtást.

²⁰⁸ Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet országai által 1975. augusztus 1-jén aláírt dokumentumban szerepelt az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása. Az emberi jogok kérdése, melyet gyakran a záróokmány „harmadik kosa-ra”-ként aposztrofálnak idővel a nyugat-keleti viszony egyik alapkövévé vált – nem annyira az írásba foglalt ajánlás, sokkal inkább a hozzájuk önkényesen rendelhető nyugati szankciók okán. Ahogy azt George Shultz amerikai külügyminiszter 1984-ben kifejtette, az USA alapvetően a gyakran „csendes diplomáciaként” emlegetett őszinte diplomáciai kapcsolatokra törekszik a térség országaival. Hozzátette, ha ez nem működik „megtagadhatjuk a gazdasági és katonai támogatást, megvonhatjuk a diplomáciai támogatást, a multilaterális kölcsönök megadása ellen szavazhatunk...” „Human Rights and the Moral Dimension of US Foreign Policy” MNL OL KÜM TÜK 4-10 02294

With its actions, the Rumanian government has also violated the stipulations of the peace treaties of Trianon, 1920, and Paris, 1947, in particular also the 1919 Paris Convention on the Protection of Minorities, which is part of the Trianon peace treaty, guaranteeing the ethnic minorities the right to autonomy.

The government of the United Kingdom was also among the countries signing and ratifying the above treaties.

We therefore beg to appeal to you, Mrs. Prime Minister, since Your Excellency represents the United Kingdom, one of the signatory states of the above peace treaties.

We appeal to you also, Your Excellency, because of your eminent personality, your political far-sightedness, your international authority, based on all this, and your ability to not only recognize problems but to also bring about their solution.

We appeal to you and we confide in your all European responsibility, which has been proved so often. Therefore we ask you to consider and take the proper measures to protect the minorities exposed to the threat of genocide and, thus, to secure peace in Europe.

The Hungarian Democratic Forum feels that the only approach permitting success is to make the problem an international issue, submitting it to the United Nations, where the UN Secretary

General should appoint and instruct an international commission and where, in particular, the countries of Western Europe should impose economic sanctions.²⁰⁹

The Hungarian Democratic Forum is ready to provide further documentation and detailed information and would be highly obliged, if it were granted the opportunity of a personal interview with you, Your Excellency.

Thanking you sincerely and respectfully for your attention, I remain, on behalf of the below members of the Hungarian Democratic Forum,

Zoltán Bíró, literary historian, Dénes Csengey, author

Sándor Csoóri, author, István Csúrka, author

Gyula Fekete, author, Lajos Für, historian

Rudolf Joó, historian, Csaba Gy. Kiss, literary historian

Sándor Lezsák, author

²⁰⁹ Egy, az ENSZ égisze alatt felállított vizsgálóbizottság vagy különbizottság felvetése releváns lehetőség volt, ugyanis a New York-i székhelyű világszervezet rendszeresen hívott létre hasonló bizottságokat a legkülönbözőbb ügyekben. A levelet jegyzők tudatában meghatározó precedenst jelenthetett az 1957 januárjában létrehozott, az 1956-os forradalom és szabadságharc bukása után a magyar ügyet vizsgáló ún. Ötös Bizottság.

(Dr. Eva Maria Barki)

41. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. szeptember 28-i nyílt levele²¹⁰ Herbert Krejcinek, az Osztrák Iparszövetség főtitkárának, a bős-nagymarosi vízlépcsővel kapcsolatban

1988. szeptember 28.

Offener Brief an

Herrn Generalsekretär

Dr. Herbert Krejci²¹¹

Österreichische Industriellenvereinigung

[cím]

Wien, den 28.9.1988

Sehr geehrter Herr Generalsekretär!

Namens des Ungarischen Demokratischen Forums, einer – wie Ihnen sicher bekannt ist – kürzlich auch organisatorisch etablierten politisch unabhängigen Bewegung in Ungarn, erlaube ich mir Nachstehendes mitzuteilen.

Das Ungarische Demokratische Forum bedauert außerordentlich die in

²¹⁰ Az MDF vezetőségének levele hangsúlyozza, hogy a vízlépcsőrendszer megépítésével szembeni tiltakozás nem az osztrák gazdaság ellen irányul, és annak megbízhatóságát sem kívánja senki kétségbe vonni. A nagymarosi építkezés fő felelőse a magyar kormány. Senki nem várja el az osztrák cégektől a szerződések egyoldalú felbontását. Az építkezés leállítása is természetesen a magyar fél kompetenciája, és azzal senki sem szándékozik az osztrák gazdaságot megkárosítani. Az MDF ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a magyar társadalom számára ez az egyik legégetőbb belpolitikai kérdés. Tudományos kutatások támasztják alá az építkezés hosszútávú káros hatásait. Visszafordíthatatlan károsodást jelentene a növény- és állatvilágra, veszélyeztetné az ivóvízellátást, és értékes Árpád-kori régészeti emlékeket semmisítené meg. Következmenyeként egy olyan méretű természeti katasztrófa is bekövetkezhet, ami egész Budapest víz alá kerülését is eredményezheti. Mindezek mellett az építkezés leállítása pozitívan hatna a magyar demokratikus folyamatokra és a magyar gazdaság stabilizálódására, ami az osztrák gazdaság számára is kedvező következményekkel járna. Az építkezés leállítása tehát nem csupán egy zöld mozgalmi csoport ügye, hanem az egész magyar társadalom követelése. Remélhetőleg sikerül megtalálni a nagymarosi építkezési tervvel kapcsolatban azt a megoldást, ami mindkét fél számára a legkevesebb veszteséget jelenti. [tartalmi kivonat]

²¹¹ Herbert Krejci (1922–2016): osztrák újságíró. 1980–1992 között az Osztrák Iparszövetség főtitkára volt.

Bezug auf das Projekt Nagymaros²¹² aufgetretene Kontroverse und hat mit Bestürzung die heftige Diskussion, die darüber entbrannt ist, zur Kenntnis genommen.

Zur Klarstellung des ungarischen Standpunktes sei daher mitgeteilt, daß die österreichische Wirtschaft weder Angriffsziel ist noch besteht für irgendjemanden Anlaß, an deren Vertrauenswürdigkeit zu zweifeln. Die Hauptverantwortung für das Projekt Nagymaros trägt selbstverständlich die ungarische Regierung.

Niemand verlangt auch eine einseitige Vertragsauflösung seitens der österreichischen Firmen. Die Kompetenz zur Entscheidung über einen Baustopp liegt selbstverständlich auf ungarischer Seite. Niemand will auch, daß im Falle eines Baustoppes der österreichischen Wirtschaft ein tatsächlicher Schaden entsteht.

Das Ungarische Demokratische Forum bittet aber um Verständnis dafür, daß die Forderung des unverzüglichen Baustoppes in Nagymaros eines der dringendsten innenpolitischen Anliegen der ungarischen Gesellschaft ist, als deren Sprachrohr sich das Ungarische Demokratische Forum versteht.

Wissenschaftliche Studien und Gutachten von Fachleuten haben eine vernichtende Kritik an der Sinnhaftigkeit des Projektes erbracht und die eminenten Gefahren und Langzeitfolgen dargetan. Sie gehen von der unwiederbringlichen Vernichtung der Flora und Fauna in einem der schönsten Donauebiete über die Gefährdung der ohnedies sehr kritischen Trinkwasserversorgung, Gefährdung und Vernichtung wertvoller archäologischer

²¹² A vízlépcsőrendszer megépítéséről és üzemeltetéséről 1977-ben állapodott meg a magyar és csehszlovák kormány, az építkezéseket azonban a gazdasági nehézségek miatt elhalasztották. 1983-ban a Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásában – a környezet jelentős sérelme miatt – az építkezés jelentős eltolását, sőt akár leállítását javasolta. 1984-ben létrejött az építkezés leállításáért harcoló Duna Kör. A környezetvédők tiltakozása és az újabb gazdasági nehézségek miatt az építkezéseket 1985-ben újra felfüggesztették. 1986-87 folyamán a fővállalkozó megállapodott a megvalósításról osztrák vállalatokkal, az építkezésekhez a hitelt osztrák bankkonzorciumok biztosították. 1988 áprilisában a környezetvédők és az ellenzéki erők Visegrád és Esztergom között, szeptemberben pedig a budapesti Kossuth téren tiltakoztak. 1988 októberében a magyar Országgyűlés ennek ellenére nagy többséggel döntött az építkezések folytatásáról, ám a fokozódó tiltakozások hatására 1989. május 13-án Németh Miklós miniszterelnök javaslatára felfüggesztették az építkezést. Az Országgyűlés 1989 októberében döntött arról, hogy Magyarország véglegesen felhagy a duzzasztó és az erőmű építésével. A csehszlovák kormány azonban 1991 januárjában bejelentette, hogy egyoldalúan is megépítik az erőművet. Magyar tiltakozások ellenére 1992 októberében a csehszlovák fél egyoldalúan eltérítette a Dunát, és üzembe helyezte az erőművet. Lásd: 194. lábjegyzet.

Schätze aus der Arpadenzeit, bis zum nicht ausschließbaren Sicherheitsrisiko im Falle von Beschädigungen etwa durch eine Naturkatastrophe, in welchem Falle auch ganz Budapest unter Wasser stünde.

Hierzu kommt, daß der Bau der Staustufe für Ungarn auch wirtschaftlich auf lange Sicht keine Amortisation bringt. Insgesamt jedenfalls steht – gemessen an den eminenten Gefährdungen und unwiederbringlichen Zerstörung – der Vorteil der Staustufe in keinem Verhältnis zu den zu erwartenden Schäden.

Es darf auch nicht übersehen werden, daß auch unzerstörbare Natur und archäologische Schätze zwar keinen Marktpreis, jedoch trotzdem einen hohen Wert haben. Die Donau und die archäologischen Schätze aus der Arpadenzeit sind darüber hinaus Allgemeingut, sie gehören der gesamten Menschheit.

Der Baustopp hätte neben der Beseitigung der geschilderten Nachteile und Gefahren auch noch weitere positive Effekte: Die Beschleunigung des Demokratisierungsprozesses und damit auch die Ermöglichung der Konsolidierung der Wirtschaft, was auf lange nicht auch einen positiven Rückkopplungseffekt auf die österreichische Wirtschaft hätte.

Die Forderungen, den Bau in Nagymaros nicht weiter zu führen, werden daher mit gutem Recht und zwar nicht etwa nur von einer grünen Gruppe, sondern von der gesamten ungarischen Gesellschaft erhoben.

Es ist auch zu bedenken, daß ein demokratisches Ungarn den Bau in der vorliegenden Form jedenfalls nicht beschlossen hätte und daß bisher sowohl die Öffentlichkeit als auch breitere Fachkreise mangels Offenlegung der Projektpläne von der Möglichkeit der Stellungnahme und Diskussion ausgeschlossen waren.

Auch nunmehr verbleiben zur Durchsetzung der berechtigten Anliegen der breiten Masse der Bevölkerung mangels Vorliegens eines demokratischen Instrumentes zur Willensdurchsetzung, nur der Appell an Vernunft, Gewissen und Verantwortungsgefühl.

Das Ungarische Demokratische Forum ersucht daher aus den dargelegten Gründen um Verständnis für die Probleme aufgrund der allgemeinen politischen Gegebenheiten in Ungarn im allgemeinen, sowie in Bezug auf das Projekt Nagymaros im Besonderen und hofft, daß diese Probleme doch noch ohne Schaden für beide Teile und im Einvernehmen gelöst werden können.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(Dr. Eva Maria Barki)

42. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum népegészségügyi, demográfiai és népesedési kérdésekben szervezett szegedi tanácskozásának nyilatkozata

1988. október 1.

Nyilatkozat²¹³

Szeged, 1988. október 1.

Minden érték forrása az ember. Az emberi élet fenntartása és továbbvitele a társadalom alapvető kötelessége. A magyar társadalom demográfiai egyensúlya megbomlott. 1958 óta a születések száma már nem biztosítja a fennmaradást. 1981 januárjától 1988 júniusáig 115.920-szal több volt Magyarországon a halálozás, mint a születés. Történtek kísérletek a helyzet javítására, ezek azonban az elfogyás folyamatát lényegében nem befolyásolták. Súlyosbítja a helyzetet a középkorúak növekvő halálozása, a világviszonylatban legmagasabb öngyilkossági arányszám, a növekvő alkoholizmus és a kábítószerek élvezet. Ha a születések csökkenésének tendenciája változatlan marad, akkor 2000-ig hatszázezres, 2020-ig kétmillió, 2040-ig három és félmillió népességfogyással kell számolnunk.

E tragikus jelenség és folyamat romlásához az elmúlt évtized mulasztásai

²¹³ Az országos tanácskozást a szegedi MDF szervezte, helyszíne a JATE auditorium maximuma volt. Témái hazánk demográfiai helyzete, a népesedés és népegészségügy kérdései voltak. A rendezvényen részt vett többek között Püski Sándor, de több neves határon túli magyar gondolkodó is, valamint az MDF Országos Elnökségének tagjai is. Előadást tartott Kovács Zoltán [(1930) – történész, népesedéskutató], Fekete Gyula, Andorka Rudolf [(1931) – szociológus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja], Czákó Gábor, Kelemen András [(1940) – orvos, pszichiáter, az MDF alapítója, székesfehérvári elnöke, 1990-től Országgyűlési képviselője], Farkasinszky Terézia [(1933) orvos, a magyarországi szenvedélybeteg ellátás úttörője] és sokan mások. Az utolsó, Für Lajos vezette szekció fogadta el a Nyilatkozatot, amelyet eljuttattak az országos vezető szervekhez és politikusokhoz. Domonkos László [(1951) író, közíró, televíziós szerkesztő] beszámolója alapján, *Hitel* 1988/2, 51-53. Lásd még: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfelkészítő Munkacsoport kiadványa 1988.

különösen hozzájárultak. Ha a jelenlegi népesedéspolitikát nem változtatjuk meg radikálisan, akkor a pusztulásnak ez a folyamata visszafordíthatatlanná válik.

A Magyar Demokrata Fórum szegedi tanácskozása a jövő iránti felelősségtudatában a következőket javasolja:

Az ország hatalmi szervei valósítsák meg a több mint két és fél évtizede megígért komplex népesedéspolitikát. Ennek alapvető elve az legyen, hogy a családok közvetlenül kapják meg a gyermekek felnevelésének költségeit, hiszen a családok a jövő letéteményesei.

Ennek érdekében dolgozzák ki a nemzeti jövedelem új elosztási rendjét, amely tartalmazza a hatalmi apparátus költségeinek a csökkentését is.

Továbbá olyan nyugdíjrendszert kell kidolgozni, amely arányosan figyelembe veszi a gyermekneveléssel végzett munkát is.

A gyermekneveléssel kapcsolatos társadalmi juttatásokat a gyerekek jogán kapja meg a család. A személyi jövedelemadó jelenlegi rendszere gyermek- és családellenes. Minden család számára biztosítani kell a megélhetés társadalmi minimumának adómentességét.

Gyökeresen új családpárti lakásgazdálkodási programot kell kidolgozni és megvalósítani. Előnyben kell részesíteni a nagycsaládosokat és a családalapító fiatalokat. A harmadik gyermek születésekor a család részesüljön egyszeri, nagy összegű költségtérítésben.

A mindennapi tájékoztatásban, az iskolában és a tankönyvekben a népesedési kérdéseket az évezredek erkölcsi törvényei, az élet tiszteletének szellemében fogalmazzák meg. Vissza kell szerezni az anyaság rangját és becsületét. A gyermeknevelést értékteremtő munkaként kell elismerni. Lehetővé kell tenni a főhivatású anyaságot.

Az abortuszvitában kapjanak hangot azok is, akik az abortuszt gyilkosságnak tartják. A nők méltóságának megóvása mellett valódi társadalmi ellenőrzés valósuljon meg az abortuszbizottságokban.

A nevelőszülői hálózat fejlesztésével el kell érni, hogy minél több állami gondozott gyermek nevelkedjen családban.

A Központi Statisztikai Hivatalban és a Népeségtudományi Kutatóintézetben olyan irányításra van szükség, amely nem rendeli alá a tudományos munkát a rövidlátó napi politikai érdekeknek. A kormányzat a jövőben ne gátolja demográfiai kérdésekben a nyílt, valós tájékoztatást.

Az ország jövőjére kiható ügyekben, így a népességre vonatkozó kérdésekben is a Parlament döntsön nyilvánosan, név szerinti szavazással. A parla-

menti jegyzőkönyveket tegyék mindenki számára hozzáférhetővé.

A törvényhozó és végrehajtó hatalom a legmagasabb szinten hozzon létre kellő intézkedési hatáskörrel rendelkező szervet egy átfogó népesedéspolitikai megvalósítására.

43. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének 1988. november 30-i nyilatkozata az Országgyűlés 1988. évi őszi ülészakájának értékeléséről, demokratikus választások kiírásáról

1988. október 30.

Nyilatkozat²¹⁴

Az Országgyűlés októberi ülészakán újra bebizonyosodott, hogy a túlhaladott és antidemokratikus választási rendszerben mandátumot szerzett parlamenti tagok túlnyomó többsége nem érvényesíti a népszuverenitást.

Személyi felelősségüket elhárítva, sértő fensőbbbséggel elutasították a reformot, midőn hitet tettek az országot csődbevivő sztálinista beruházáspolitikai mellett, figyelmen kívül hagyták a tudományos és gazdasági érveket, sőt, a logika elemi szabályait is. A szavazás a népakarat, a tehetség, a tudás semmibevétele volt.

A kormány előterjesztése és a parlamenti többség magatartása arról tanúskodott, hogy a politikai vezetés vélt presztízsének és hatalma minden áron való megtartásának rendeli alá az ország jelenét és jövőjét, érzéketlenül a népet sújtó szegénység, az ország általános válsága, a világ élvonalától való tragikus leszakadásunk iránt. Ennek szellemében erősítette meg – egy éven belül másodszor – a családellenes, reformellenes, a munkát és tudást büntető jövedelemadó rendszert.

Az országgyűlésnek hamarosan ismét az egész jövőnket befolyásoló döntéseket kell hoznia; nem hagyhatjuk, hogy ezek sorsa olyan képviselők kezébe kerüljön, akik a népakaratot nem érvényesítik. Kérjük és követeljük ezért soron kívüli, demokratikus választások kiírását. Az újonnan megválasztandó képviselők alkotmányozó nemzetgyűlésként működve alapozzák meg az új, demokratikus, korszerű Magyarországot, melyben lehet és érdemes élni.²¹⁵

²¹⁴ Lásd még: *Hitel* 1988/1 33.

²¹⁵ A nyilvánosság számára itt fogalmazódott meg először az alkotmányozó nemzetgyűlés

a Magyar Demokrata Fórum ideiglenes elnöksége

1988. október 30.

44. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum 1988. november 12-i, Kiskunmajsa – a mezőgazdaság helyzetéről és fejlesztésének lehetőségeiről – tartott tanácskozásának állásfoglalása

1988. november 12.

Kiskunmajsa, 1988. november 12.

Állásfoglalás mezőgazdaságunk helyzetéről,
a kibontakozáshoz szükséges tennivalókról²¹⁶

A hivatalos – és hatalmon lévő – szervek a valódi helyzetet figyelmen kívül hagyva, illetve azt meghamisítva elhallgatják, hogy mezőgazdaságunk – a népgazdaság egészével párhuzamosan – a csőd felé halad. A sikerágazatnak kikiáltott magyar mezőgazdaságban rohamosan erősödnek a kedvezőtlen tendenciák, melyeknek lefékezéséhez és visszafordításához gyökeres szervezeti, szerkezeti, és ami a legfontosabb: szemléleti változásra van szükség. E cél érdekében szükségesnek tartjuk az alábbi lépések haladéktalan megtételét.

1.) Átfogó, a struktúraváltást célzó agrárpolitikát kell kimunkálni. Mivel a többnyire rövid távú koncepciókat készítő egyértelműen abban érdekeltek, hogy a jelenlegi viszonyokat megőrizték, azokra kell bízni a jövő formálá-

gondolata. Ezt követően jelent meg Bihari Mihály *A köztársasági elnök* című tanulmánya (*Hitel* 1988/2. 58-62), mely ugyancsak e koncepció mellett érvelt. Az első Országos Gyűlésen elfogadott politikai nyilatkozat külön pontban jelölte meg, hogy „a demokrácia megteremtésének első lépéseként az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását” tartják szükségesnek. Az 1989. január 20-án széles nyilvánosság előtt (*A demokrácia intézményesülésének alternatívái hazánkban*) rendezett vitafórumon is e gondolat mellett állt ki az MDF, amelyet Szabad György megfogalmazásában a *Hitel* publikált (*Hitel* 1989/5. 11.). (Lásd: 50. sz. dokumentum).

²¹⁶ A mezőgazdaság helyzetével foglalkozó állásfoglalás tartalmának nagy része a későbbiekben megjelenik az MDF szakértői anyagaiban, programtervezeteiben és a választási programjában is (helyzetelemzés, földtulajdoni kérdések, környezetgazdálkodás mint önálló téma megjelenítése, szektor- és szervezetsemlegesség elve, agrárhitelek kérdése, a tulajdonosi és államigazgatási funkciók szétválasztása), emellett tömör lenyomatot adott az MDF mezőgazdasággal kapcsolatos elképzeléseiről is. Megjelent: *Hitel* 1988/4. 20. Lásd még: MDF nyilatkozatok. Az Információfeldolgozó Önfejlesztő Munkacsoport kiadványa 1988.

sát, akik szakítani tudnak a múltból ránk maradt sablonokkal.

2.) Az ágazat viszonylagos sikerei nemcsak az agrárpolitikának köszönhetőek – hiszen az eredmények nem ritkán a meghirdetett politika megkerülésével születtek – hanem az ágazatban dolgozók alkalmazkodó képességének. Rehabilitálni kell a parasztságot, rámutatva, hogy a kulákküldözések és deportálások mellett súlyos hiba volt a több menetben végrehajtott erőszakos kollektivizálás, melyben elsikkadt a valódi szövetkezés lehetősége is.

3.) A hatályos földjog nem felel meg a népgazdaság valódi, s ezen belül az élelmiszergazdaság érdekeinek. A földről szóló 1987. évi I. törvény helyett – minden érdekelt bevonásával – a mezőgazdaság hosszú távú érdekeinek megfelelő új földtörvényt kell alkotni. A törvényben biztosítani kell, hogy a föld ahhoz kerülhessen, aki legjobban tudja hasznosítani. Ki kell dolgozni az állami és szövetkezeti közös vagyon (közte a föld) tulajdonosi és vagyonszámoló kezelésének formáit.

4.) Az 50-es évektől napjainkig az ország mezőgazdasági területe több mint egy átlagos megyénnyel csökkent. Talajaink mintegy 48%-a leromlott, sürgős javításra szorul. Szakítva az eddigi egyoldalú szemlélettel, szükséges a termelésfejlesztést a biológiai feltételek és követelmények teljes körű figyelembevételével a környezetgazdálkodáshoz igazítani.

5.) Érvényt kell szerezni a szektor- és szervezetsemlegesség²¹⁷ elvének. A kormánynak meg kell szüntetnie a jelenlegi monopóliumokat és arra kell törekednie, hogy gátat szabjon újak kialakulásának.

6.) Felül kell vizsgálni és a szektorsemlegesség figyelembevételével gyökeresen meg kell változtatni a jelenlegi ár-, adó- és támogatási rendszert. A beruházási támogatások helyett kedvező hitelekkel kell biztosítani. A hitelrendszerben érvényesíteni kell a mezőgazdasági termelés ciklikusságából és általában a gazdálkodás sajátosságaiból adódó követelményeket. A beruházási támogatásra szánt összegből elsősorban a vidék infrastruktúráját kell fejleszteni.

7.) A mezőgazdaságban megvalósuló együttműködési, munkamegosztási

²¹⁷ A pártállami vezetés az egyes szektorokra vonatkozó támogatás-, ár-, adópolitikát nem azok tényleges teljesítményéből és a gazdasági racionalitásból kiindulva alakította, hanem ideológiája által deformált módon. Ugyanígy előnyben részesítették a nagyvállalatokat minden más üzemméret és -forma rovására, holott ezeket sok esetben elavult technológia, termékszerkezet és infrastruktúra, valamint "kevésbé hozzáértő", de a párt-hoz hű vállalatvezetés jellemezte. A legtöbb esetben így csak a központi támogatások tartották életben a nagyüzemeket, vállalatokat.

rendszer újjászerveződése és rugalmasságának megőrzése érdekében új típusú – szövetkezeti és magán – pénzügyi, kereskedelmi és szolgáltató vállalkozási formákat kell kialakítani.

8.) Biztosítani kell a mezőgazdaságban is a szervezkedés, egyesülés teljes szabadságát. Lehetővé kell tenni a szövetkezés, gazdasági egyesülés és valódi – nem a hatalomnak alárendelt – érdekképviselői változatos formáit.

9.) A mezőgazdaság intézményi rendszerének ésszerűsítése nem mehet végbe az ország egész gazdasági rendszerének átalakulása nélkül.

Alapkövetelmény az államigazgatás és az állami tulajdonkezelés szétválasztása, a kereskedelem és a pénzügyek jogi és szervezeti rendszerének átalakítása.

A vázolt program kidolgozására a Magyar Demokrata Fórum független szakértői bizottság létrehozását kezdeményezi.

45. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum kibővített elnökségi ülésének közleménye a választási törvénnyel kapcsolatos álláspontjukról

1988. november 28.

Az MDF a választási törvénytervezetről

Az MDF örömmel üdvözlöi a magyar jog újjáéledését, amely a jogot eredeti állapotába helyezi lépésenként vissza: az ország lakosainak, az állam polgárainak egyre több szabadságot biztosítva az önkorlátozó állam és polgárai viszonyát szabályozva, az állampolgári aktivitás felszabadítására építve. Örülünk ennek, mert nemzetünk nagy teljesítményei között tartjuk számon a magyar jogot, ezért volt olyan romboló hatású az erkölcsre és a társadalomra az a támadás, mely hosszú évtizedekig tartott ellene. Reméljük az egyre gyorsuló kibontakozást. Az MDF kibővített elnöksége ehhez a munkához hívja minden becsületes, a jog és erkölcs összekapcsolódó ügyében tenni, segíteni tudó, akaró polgárát az országnak.

Az utóbbi évek ellentmondásos reformpolitikájának jegyében született új sajtótörvény,²¹⁸ a gazdaság reformja keretében új adótörvények²¹⁹ és társasági

²¹⁸ Sajtótörvény: 1986. évi II. törvény (IV. 22.) a sajtóról (hatályos: 1986. szeptember 1-től).

²¹⁹ Adótörvények: 1987. évi V. törvény (IX. 29.) az általános forgalmi adóról és az 1987. évi VI.

törvény.²²⁰ Az egyesülési és a gyülekezési jog, a választási törvény módosításának tervezetei is elkészültek már. Megkezdődött egy új alkotmány létrehozásának az előkészülete is. Azonban az elfogadott törvényekről (sajtótörvény, adótörvények, földtörvény) már rövid idő alatt bebizonyosodott, hogy meghozataluk elsietett, előkészítetlen volt. Élénk bírálatok érik különböző fórumokon az egyesülési jogról, a gyülekezési jogról és a választásról szóló törvény tervezetét is.

A törvények nem követik a változásokban lévő társadalmi viszonyokat, nem a társadalom igényeit elégítik ki. Még ha helyesen mérnék is fel az ország lakosainak elvárásait, megfelelő törvények akkor sem születhetnének, mivel a meghirdetett és eddig felemás reform jegyében csak a társadalom, a nemzet egy részét, a társadalmi és nemzeti kérdések egy-egy oldalát érintő törvények születnek, mivel az ország egy tudományosan megalapozott, demokratikusan megvitatott, a nép képviselői által elfogadott, népszavazással megerősített alaptörvénnyel: alkotmánnyal nem rendelkezik.

Először tehát ezt kell létrehozni. A régi alkotmány²²¹ módosításáról szó sem lehet, hisz az a sztálinista koncepció jegyében született másolati példány, olyan általánosságokat tartalmaz, egyes helyeken a politikai demagógia eszközeit használja, hogy emiatt alkalmatlan célja megvalósítására, bármilyen terjedelmes módosítás esetén is.²²²

Az új alkotmány megalkotására, elfogadására pedig alkotmányozó országgyűlést kell választani. Az Alkotmányozó Országgyűlés megválasztására azonban sem a jelenleg hatályos, az országgyűlési képviselők és tanácsstagok megválasztásáról szóló 1983. évi III. tv., sem az annak módosítására készült tervezet nem alkalmas. Itt most nem a tervezett módosítások jogtudományi elemzésének igényével lépünk fel, hanem a választójogi

törvény (IX. 29.) a magánszemélyek jövedelemadójáról (hatályosak: 1988. január 1-től).

²²⁰ Társasági törvény: 1988. évi VI. törvény (X. 10.) a gazdasági társaságokról (hatályos: 1989. január 1-től).

²²¹ Régi alkotmány: az eredeti változatú, „a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (VIII. 20.)”.

²²² A kibővített elnökség követelése nem valósult meg, azonban az Alkotmány radikális módosításának képét jól előre vetítették, ugyanis a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény – az 1988. január 1-jei változtatást is beleértve –, 5 alkalommal lett módosítva mintegy 20 hónap leforgása alatt. Így szinte a teljes szöveget átírták, melyet mi sem szemléltet jobban, mint az a tény, hogy az 1989. október 23-án hatályba lépő módosítások hatására már a „szocialista” szó is kikerült az Alkotmányból.

törvény tervezetének olyan rendelkezéseire kívánunk rámutatni, amelyek egyértelműen a monolitikus hatalom, a fennálló egypártrendszer, a jelenlegi hatalmi struktúra változatlan fenntartását vannak hivatva biztosítani a reformjelszavak mögött.

1.) Az ún. országos lista intézménye ellentmond „a semmit rólunk, nélkülnk” célkitűzésünknek, mely mint a közvetlen demokrácia eszménye, a legkövetkezetesebben valósítja meg a nép, a nemzet érdekeit. Az országos lista bevezetésével az egykamarás rendszer fenntartása mellett több választójogi elv ütközött össze egymással: az egyéni választókerületi elv és a korporatív elv elemei; az egymandátumos választókerület elve a több mandátumos (lajstromos szavazási) választókerületi elvvel. Az országos lista fellazítja a népképviselői elvet is, melynek legkövetkezetesebb formája egy konkrét választókerületet tételez fel, amelynek választópolgárai jogosultak a képviselő beszámoltatására, adott esetben visszahívására is.

2.) Nyilvánvalóan nem a valódi népképviselő elvével áll összhangban a pótképviselő intézménye. Ez tipikusan a jelenlegi hatalmi struktúrából, az egypártrendszerből következik. Most az a furcsa helyzet állhat elő, hogy a választókerület szavazói által nagy többséggel megválasztott képviselő helyett, ha valamilyen oknál fogva képviselői megbízatása megszűnik (lemondás, visszahívás, halál) a szavazatok egynegyedével, vagy más változat szerint még ennél is kevesebb szavazattal az ellentétes érdekeket megfogalmazó pótképviselő képviselheti a választókat. Ilyen megoldás visszaélésre is csábíthat.

3.) Lényeges a jelölés és annak lebonyolítása. Ne csak a Hazafias Népfront szervezhessen jelölőgyűléseket, hanem a választópolgárok egyénileg is és az adott választóterület lakosainak érdekeit képviselő minden szervezet, ha a választókerületben a választásra jogosultak törvényben meghatározott százaléka támogatásával rendelkezik. Ezen szervezetek közül nyilvánvalóan nem zárhatók ki a már megalakult és ezután megalakuló független szervezetek. A fennálló hatalmi viszonyok megőrzését szolgálja a tervezet azon rendelkezése is, mely az országgyűlési képviselőjelölt ajánlási jogát elveszi az állampolgártól, és az a rendelkezés is, hogy a tervezet szerint közvetlenül választott tanácselnök jelöléséről csak a Hazafias Népfront helyi bizottsága jogosult nyilvános ülésen dönteni. A tanácselnökök jelölésére az általános előírásokat kell alkalmazni, és vissza kell állítani a választópolgár egyéni jelöltállítási jogát is. Egy másik megoldás a jelölő gyűlések eltörlése és a

jelöltállítás meghatározott számú választópolgár aláírásával igazolt támogatáshoz kötése.

4.) További fontos kérdés a választás lebonyolítása és annak ellenőrzése. A tervezet és a jelenlegi hatályos törvény szerint is ez kizárólag a Hazafias Népfront kezében van. Úgy véljük, a helyes megoldás az lenne, hogy azok a szervezetek, amelyek jelölteket állítottak, a választási elnökségekben is képviseltessék magukat, és minden választókerület minden szavazókerületében a szavazatszedő bizottság tagjai sorában a jelöltet támogató szervezet is képviseltesse magát.

5.) Ugyancsak a már többször említett célt szolgálja az a rendelkezése a tervezetnek, hogy a választásra fordított anyagi eszközök mértékét a Hazafias Népfront biztosíthatja csak, vagy a másik változat szerint az ellenőrzi.

6.) Nem fogadható el a hatályos törvény és a tervezet azon rendelkezése sem, amely szerint az országgyűlési választókerületek számát, területét, székhelyét az Elnöki Tanács, a helyi tanácsi választókerületek számát a helyi tanács állapítja meg. Történelmi példák mutatják, hogy ezek célzatos megváltoztatásával a választás eredményét nagy mértékben lehet befolyásolni. Az Elnöki Tanács felhatalmazást kap a tervezet szerint arra is, hogy az országos listán megválasztható képviselők számát az 50 fős maximumon belül szabadon állapítsa meg, és ezzel az országgyűlést helyettesítő szerv határozhatja meg az Országgyűlés tagjainak végleges számát. Ezeket a kérdéseket vagy az alkotmányban, vagy az alkotmányos elvek alapján a választási törvényben eltérést nem engedő módon kell szabályozni.

7.) Nem erősíti a népképviselő elvét az a rendelkezés sem, hogy a közvetetten választott fővárosi és megyei tanács tagja lehet az a személy is, aki helyi tanácsnak nem tagja, tehát a választópolgárok közvetlen szavazással egyetlen népképviselői szervbe sem választották be.

8.) A helyi demokrácia megvalósítása azt követeli, hogy tekintettel az országgyűlési és a helyhatósági választások során megfogalmazódó kérdések és érdekek egymással összefüggőek ugyan, de eltérő jellegűek, és az országos, illetve a helyi jelölttől más-más rátermettséget kíván, célszerű lenne két külön törvényt alkotni az országgyűlési képviselő-választásról és a helyhatósági képviselőtestületi választásról. Az összefüggésekre tekintettel a törvényeket egy időben alkossák meg, de a választások lebonyolítására külön időpontban kerüljön sor.

Ennek a törvénytervezetnek az országos vitája is arról győzött meg min-

ket: nemcsak a törvénynek kell demokratikus szelleműnek lenni, hanem a jogalkotás egész folyamatának, hisz enélkül az előbbi elképzelhetetlen. A jogszabályok érvényesülése is megköveteli azt, hogy a jogszabályt az életben alkalmazó állampolgárok ismerhessék meg és tudják a jogszabályt életre hívó minden okot és indokot, ezért követhessék végig a koncepció kialakulásának kezdetétől a tervezetek változatain át az elfogadásig terjedő egész folyamatot. Csak így lehetséges a nyilvánosság előtt születő törvények pontos érthetősége, csak így várható el betartásuk, csak így válhatnak életünket rendező ésszerű szabállyá.

Budapest, 1988. november 28.

A MDF kibővített elnöksége.²²³

46. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum I. és XII. kerületi szervezetének 1988. december 3-i határozata Grósz Károly 1988. november 29-én, a Nemzeti Sportcsarnokban elmondott beszédével kapcsolatban

1988. december 3.

Határozat

amelyet a Magyar Demokrata Fórum Budapest, I. és XII. kerületi szervezetének alakuló gyűlése hozott.

Grósz Károly pártfőtitkár 1988. november 29-i beszédével²²⁴ kapcsolatban

²²³ A kibővített elnökség nem egy megválasztott tagsággal és körülhatárolt jogkörrel működő testület, hanem rendszerint a *Hitel* szerkesztőségében esetlegesen és alkalmanként változó személyi összetételben összegyűlő, megközelítőleg 30 főt jelentő szimpatizánsi-tanácsadói kör.

²²⁴ Grósz Károly fent említett „fehér terrorral” riogató beszéde 1988. november 29-én hangzott el a budapesti Sportcsarnokban egy kommunista aktíván. A beszéd egy részében a pártfőtitkár kitért az ellenzéki csoportosulások egyre aktívabb tevékenységére, majd a velük folytatandó harcra. Részlet a beszédből: „A parlament lejáratásával és a választások kierőszakolásával, előrehozatalával akarják a vezetést kényszerlépésre kényszeríteni. Eltúlozzák a többpártrendszer lehetőségét, felnagyítják vélt előnyeit. Zavarják nemzetközi kapcsolatainkat. Védelmi rendszerünk lejáratására és szétzilálására törekszenek. [...] Követelik a Munkásőrség megszüntetését, azzal az indokkal, hogy nem törvényesen működő testület. [...] A harc eredménye csak tőlünk függ, mert osztályharc lett ez a javából. Attól, hogy képesek vagyunk-e visszanyerni

a Magyar Demokrata Fórum XII-I. kerületi alakuló gyűlése két ellenszavattal és egy tartózkodással szükségesnek tartja kijelenteni, hogy a Magyar Demokrata Fórum az esetleges ellenforradalmi, terrorista törekvések és veszélyek leghatékonyabb ellenszerének a demokratizmus, a törvényesség és az alkotmányosság következetes érvényesítését tartja, képviseli és támogatja, és egyúttal visszautasítja a beszédben elhangzott az ilyen és ehhez hasonló vádaskodásokat.

Budapest, 1988. december 3.

47. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum kibővített elnöksége levéltervezete Roger Etchegaray bíboros számára²²⁵

1988. december 19.

Roger Etchegaray²²⁶ Bíboros Úr
A Iustitia et Pax Bizottság elnöke
Róma, Vatikánváros

Eminenciás Úr!

önbizalmunkat, magunk mellé tudjuk-e állítani a józan erőket, s ha kell, az ellenséges, ellenforradalmi erővel szemben határozottan fel tudunk-e lépni. Ha igen, megmarad a rend, a biztonság, túljutunk gazdasági nehézségeinken, megőrizzük értékeinket, s egy új, korszerűbb és hatékonyabban működő magyar szocializmust hozunk létre. Ha nem, az anarchia, a káosz – és ne legyen illúzió – a fehérterror fog eluralkodni.” A beszéd részleteit lásd:
<https://www.youtube.com/watch?v=N9srYSMsLk0>

²²⁵ A levelet a pápa 1988. december 8-i keltezésű, a béke megteremtésére és a kisebbségek tiszteletére felhívó újévi üzenete okán fogalmazták. Az MTI 1988. december 13-i közlése alapján: „A nagy jelentőségű okmány általánosságban szól a témáról anélkül, hogy megnevezné a jogaikban sértett vagy létükben fenyegetett nemzeti és etnikai kisebbségeket. Egyértelműen állást foglal azonban e jogok, a nemzeti kulturális értékek és örökségek tiszteletben tartása mellett. [...] Az üzenetet Roger Etchegaray bíboros, a »Iustitia et Pax« pápai bizottság elnöke ismertette, mint a szerkesztőbizottság vezetője. Az MTI tudósítójának kérdésére a bíboros megerősítette: az üzenet megszületésében szerepet játszott az erdélyi magyar kisebbség, Európa legnagyobb létszámú nemzeti kisebbségének a helyzete is.” A levelet az újévi üzenet közzlése után, 1989. január 3-án küldték el a bíborosnak.

²²⁶ Roger Etchegaray (1922): francia bíboros. 1984–1998 között az Igazságosság és Béke (Iustitia et Pax) Pápai Tanácsa elnöke, valamint 1984–1995 között a Cor Unum Pápai Tanács elnöke.

A Magyar Demokrata Fórum tagjai felekezeti és világnézeti különbségre való tekintet nélkül köszönik II. János Pál pápának a nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetére vonatkozó újévi békeüzenetét. Tisztelettel és szeretettel várjuk Magyarországra Öt,²²⁷ az emberi szabadságjogok szorgalmazóját, a népek közötti szolidaritás hirdetőjét. Kérjük Bíboros Úr tolmácsolja tiszteletünket öszentségének és fogadja elismerésünket személyes hozzájárulásáért e történelmi jelentőségű dokumentum elkészítésében, amelynek tárgya közvetlenül érinti sokmillió ember, köztük a magyar nemzetiségűek millióinak sorsát.

A Magyar Demokrata Fórum kibővített elnöksége

Budapest, 1988. december 19.

48. dokumentum: Joó Rudolf úti beszámolója a Leuveni Katolikus Egyetemen tett tanulmányútról

1988. december 20.

Úti beszámoló
a Leuveni Katolikus Egyetemen tett tanulmányutamról

1988. december 1–12 között a Leuveni Katolikus Egyetem magyar tanulmányi programja vezetőjének, Gulyás Baláznak meghívására tanulmányúton voltam Belgiumban. A leuveni flamand (holland) nyelvű és a Louvain-la-Neuve-i francia nyelvű egyetemek könyvtáraiban a nemzeti-nemzetiségi kérdésre vonatkozó újabb keletű szakirodalmat tanulmányoztam, és konzultációt folytattam a két egyetem szociológiai és politológiai tanszékeinek szakembereivel, pl. Rezsőházy Rudolf professzorral,²²⁸ Albert Verdoodt docenssel. Megkeresett és interjút kért tőlem egy flamand nyelvű hetilap riportere a romániai magyarok helyzetéről

²²⁷ A pápa kétszer látogatott Magyarországra a rendszerváltás után: 1991. augusztus 16–20., valamint 1996. szeptember 6–7. között.

²²⁸ Rezsőházy Rudolf (1929): szociológus, 1949-ben hagyta el Magyarországot. 1961-től a leuveni egyetem a Gazdaság-, Társadalom és Politikatudományi Karán tanított. Több nemzetközi összehasonlító kutatásban vett részt az UNESCO keretében. 1960-tól rendszeresen dolgozott dél-amerikai, afrikai és ázsiai társadalomfejlesztési projekteken. 1980–2001-ig az „Association Internationale de Développement des Communautés (Nemzetközi Fejlesztési Társulás)” elnöke.

és a magyarországi alternatív mozgalmakról. Találkoztam a *Wall Street Journal* európai kiadásának egyik szerkesztőjével is,²²⁹ akit több erdélyi vonatkozású kiadvánnyal láttam el. (A *Wall Street Journal* az utóbbi időben rendszeresen írt a romániai magyarok helyzetéről; két – itt mellékeltem – cikke például a Magyar Demokrata Fórum angol nyelvű erdélyi jelentése alapján, arra hivatkozva tárgyalja a problémát. A Fórum említett tanulmányának más pozitív visszhangját is tapasztaltam; többen igényelnének még hasznosan elhelyezhető példányokat, s érthetetlennek tartják, hogy miért csak 350 darab jelent meg belőle Budapesten.)

December 14-én hazafelé jövet, Nyugat-Berlinben eleget tettem a Freie Universität szociológiai-politológiai tanszéke meghívásának és egy előadássorozatba illeszkedve a romániai kisebbségi politikáról tartottam angol nyelvű ismertetőt. Ugyanaznap hangzott el egy a magyarországi és a lengyelországi nemzeti politikát bemutató előadás is. (Lásd a mellékelte programot.)

A Freie Universität említett tanszéke évek óta foglalkozik a nyugat-németországi vendégmunkás kisebbség problémájával. Kutatásaikat a jövőben ki akarják terjeszteni az államok közötti lakosságmigráció (binnen az áttelepülő és menekültkérdés) általános témakörére, és ehhez együttműködő partnerintézményeket keresnek Magyarországról és Lengyelországból is. Vendéglátóink szerint elképzeléseik pénzügyi feltételei ma még teljesen nincsenek meg, de a közeljövőben meglehetnek; ebben az esetben megkeresnek minket pontosabb együttműködési javaslatok.

Joó Rudolf

[aláírás]

Budapest, 1988. december 20.

²²⁹ Mint arra könyvében Kürti László visszatekintve rámutatott, 1988-tól a nyugati sajtó gyakorlatilag a Reader's Digest-től a WSJ-on át az International Herald Tribune-ig vagy a Time-ig beszámolt a romániai eseményekről, illetve a magyar kisebbséget érő mind erőszakosabb atrocitásokról. Kürti László: *The Remote Borderland – Transsylvania in the Hungarian Imagination* State University of New York Press, 2001. 242.

49. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum gazdaságpolitikai programjának vázlata

1988. december hó.

A Magyar Demokrata Fórum gazdaságpolitikai programja²³⁰

(Vázlat)

Készítette: Matolcsy György²³¹

Tartalomjegyzék

- A) Mozgástér
- B) Kritika
- C) Új gazdaságpolitika: a kínálaterősítő program
- D) Gazdasági modell
- E) Politikai modell
- F) Bázis

Az alternatív politikai mozgalomként meghatározott, legalább a következő parlamenti választásokra pártként²³² működő MDF politikai programja mellett nem nélkülözheti a saját gazdaságpolitika kialakítását. A politikai mozgásteret is, valamint az ország jövőjét alapvetően befolyásolja a gazdasági helyzet alakulása: erre vonatkozó hiteles kép és változtatási program nélkül egy politikai párt az adott társadalom jövőjét befolyásolni nem tudja. Az MSZMP és a politikai, gazdasági programját megvalósító Kormány eddig sem volt képes, és várhatóan két-három éven belül sem lesz képes arra, hogy hiteles képet adjon a társadalom és gazdaság valós helyzetéről, valamint eséllyel kecsegtető nemzeti felemelkedési programot kövessen. Ennek oka, hogy az MSZMP, így a Kormány nagymértékben foglya olyan politikai

²³⁰ A programtervezet (vázlat) az elsők között van az MDF írott gazdaságpolitikai elképzelései között. Annak ellenére, hogy gazdaságpolitikai témájú dokumentumról van szó, abban világosan kikristályosodik az MDF társadalompolitikai filozófiájának lényege is. A program alapvető vázát képezte a későbbi szakértői anyagoknak, programtervezeteknek és az MDF 1989 szeptemberi gazdaságpolitikai téziseinek (lásd: 52. sz. és 104. sz. dokumentumokat).

²³¹ Matolcsy György (1955): közgazdász. A Pénzügyminisztérium állandó munkatársa, majd osztályvezetője, 1981-től 1990-ig a Pénzügykutató Intézet munkatársa. A Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkárként az Antall-kormány pénzügyi tanácsadója, majd 1991–1994 között Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bankban a magyar kormány képviselője.

²³² Mint látható, Matolcsy György az MDF pártként való bejegyzésének szükségességét már 1988 decemberében felvetette.

és gazdasági monopol-csoportoknak, melyek érdeke a hiteles kép és a valószínű nemzeti felemelkedési program kialakítását nem teszi lehetővé. Az MDF gazdaságpolitikai programjának kidolgozása így társadalmi érdek, szűkebb pártérdek helyett nemzeti érdeket tükrözhet.

A politikai mozgalom számára felvetődik, hogy van-e olyan reális és ütőképes (hatékony) gazdaságpolitikai program, amelyet a társadalom szélesebb rétegei számára elfogadható módon képviselni lehet? Az elfogadhatóság nem esik egybe a népszerűséggel: lehet áldozatokat kérni egy olyan programra, amelyben a társadalom meghatározó csoportjai, tömegei megbíznak, és melyek megvalósításához garanciák állíthatók.

A) Mozgástér

Az MDF gazdaságpolitikai programja az 1980-as évtized végére kialakult politikai, társadalmi és gazdasági mozgástér tényeiből kell, hogy kiinduljon. Lehetne ugyan vonzó, populista mozgalmat indítani légvárak bevétele, azonban ezekről nagyon hamar kiderül, hogy elérésük lehetetlen: a célokat kitűző párt hitelét veszti. A mozgástér pontos meghatározása azért is lényeges, mert fel kell tárnunk azt a tényhelyzetet, amelytől el kell rugaszkodni. A légvárak és a jelen csüggesztő tényei között létezik egy köztes út: ez a reális álmok birodalma. A párt programjának ezt kell megcéloznunk – a múlt és jelen gazdasági folyamatainak egyszerű meghosszabbítása nélkülözi a fantáziát, álmokat és a lehetetlen reális tartományát.

A magyar gazdaság mozgásterét a következő elemek szerint kellene egy részletes pártprogramnak vizsgálat alá vonnia:

- a tényleges politikai, társadalmi és gazdasági *helyzet*;
- a változás *belső elmozdulásai*, trendjei, irányai (lassú folyamatok);
- a hirtelen, *lökésszerű változások* lehetséges irányai és elemei;
- a *világgazdaság* tendenciái, a ránk erős befolyással bíró ország-csoportok helyzete és trendjei;
- a magyar *állampolgárok* motivációi, magatartásmintái;
- a *politikai döntéshozók* motivációi, magatartásmintái;
- gazdaságpolitikai és társadalmi *alternatívák*.

Ez idáig nem készült olyan tényszerű, átfogó és a gazdasági folyamatok mélyére hatoló gazdaságpolitikai elemzés, amelyik a mozgástér jelzett elemeit feltárta volna. Az MDF gazdaságpolitikai programjának szilárd bázisa lenne egy ilyen mozgástér-elemzés – most csak ennek vázlatára szorítkozunk.

A *gazdasági helyzetet a jelenségek* szintjén a következők jellemzik:

- eladósodás, az adósságszolgálat fizetési, illetőleg külkereskedelmi aktívumból való teljesíthetetlensége;
 - a kitermelő- és alapanyagsektor túlsúlya, az ipar nagy részének „vesztes” ágazatokba való bezártsága;
 - a mezőgazdasági tömegcikk termelésének túlsúlya, export sebezhetőség;
 - az infrastruktúra lemaradása a mezőgazdasági és ipari termelési kultúra színvonala mögött;
 - a gazdaság kettészakadása a felzárkózó és a leszakadó országrészek, ágazatok, vállalat-csoportok, vállalati belső egységek, dolgozói csoportok éles kettéválása a 80-as évtized közepétől érzékelhető;
 - torz költségvetési struktúra, az állami vállalatok magas támogatottsági szintje, magas fogyasztói támogatások, költségvetési hiány;
 - belső adósságválság, a vállalati hitelek 70%-át a vállalatok 2%-a kapta, ez az a nagyvállalati kör, amelyik válságban van, és alkalmazkodni képtelen;
 - a magán felhalmozás és magán fogyasztás torz aránya és szerkezete.
- A gazdasági helyzet pillanatképen túl meghatározó eleme a belső gazdasági *tendenciák*. Ezek közül néhány:
- kormányzati intézkedések nem tudják kiváltani a vállalati szektor alkalmazkodását;
 - a belső piac monopolizáltsága, valamint szűkülő vásárlóereje miatt nem képes az alkalmazkodás irányába terelni a gazdálkodókat;
 - a KGST²³³ piac stabilizáló hatása megszűnt, ez lépéskényszerbe hozza a szocialista exportban meghatározó szerepet vivő nagyvállalatok egy csoportját, anélkül azonban, hogy az innováció fele nyomná őket;
 - a tőkés piacokon a hagyományos termékszerkezet folyamatosan leértékelődő árucsoportjait lehet elhelyezni, innovációs húzás innen sem érkezik;
 - a magánvállalkozás és magánmegtakarítás nem produktív irányokba viszi a tőkét;

²³³ Az 1949. januárja és 1991. júniusa között létezett Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) keretei között alapvetően a keleti blokkot uraló Szovjetunió saját gazdasági érdekeit követve alakított ki felülről irányított, kényszerű regionális gazdasági együttműködést. Magyarország számára a KGST-relációkból a Szovjetunió után az NDK volt a meghatározó, mind az import, mind az export szempontjából. A KGST megszűnése, s még inkább a Szovjetunió széthullása új és nehéz helyzetet teremtett az átalakuló magyar gazdaság számára.

- a vállalati és társadalmi elszegényedés gyorsuló tendenciaként jelenik meg.

A gazdasági és társadalmi tendenciák együttesen egy *leépülési kört* határoznak meg: a nemzeti jövedelem stagnál vagy csökken; az adósságszolgálat hólabdaszerűen és automatikusan nő; ezért a Kormány megpróbál jövedelmet kiszívni a gazdaságból; közben fenntartja a nemzeti jövedelmet eredmény nélkül fogyasztó tevékenységeket; e kettő eredőjeként kötelezően érvényesülő restriktív gazdaságpolitika pedig egyszerre és egymást erősítve visszafogja a fogyasztást és a keresletet. Lényegében a kereslet és a kínálat folyamatos, egymást erősítő leépülése a gazdasági helyzet legfőbb jellemzője. A leépülés mögött közvetlenül a fogyasztást korlátozó gazdaságpolitika áll, amelyik egyre durvább eszközökhöz nyúl, miután a gazdálkodói alkalmazkodásra nem tud hatni.

Előre láthatók bizonyos *hirtelen, lökészerű* változások is a magyar gazdaságban. Ezek közül néhány:

- a társadalom jelentős tömegei számára az 1988-as és 1989-es évek érzékelhető életszínvonal-csökkenést hoztak;

- a szocialista exportban és belföldi kínálatban meghatározó ipari nagyvállalati kör egy része hirtelen fizetéseképtelenné vált, válik az elkövetkező egy-másfél évben;

- az infrastrukturális leromlottság egyre több helyen váratlanul felszínre tör (balesetek), hirtelen és tömeges felújítási igények; hirtelen kialakuló termelési és szolgáltatói szűk keresztmetszetek stb.;

- a lakossági megtakarítások belföldi, nem termelő és a nemzeti jövedelem szempontjából semleges csatornába történő ugrásszerű befagyása;

- a magánmegtakarítások külföldre menekítése.

A külső trendek közül meghatározó a politikai és gazdasági szint kettéválása: míg a politikai retorika a magyar gazdaságot kedvezően bírálja el, addig a konkrét együttműködésekben mind a szocialista, mind a tőkés partnerek felől a feltételek folyamatos romlása érzékelhető. A szocialista együttműködés a bezáródás és leépülés irányába mutat; míg a nyugati együttműködés szemlátomást folyamatosan megreked a kereskedelmi szinten, nem képes a tulajdonosi- és tőkekapcsolatokban áttörni.

A belső *állampolgári magatartások* erősen változnak és differenciálódnak: a társadalmi elégedetlenség csoportalkukra törekszik, nagy társadalmi csoportok (mintegy másfélmillió nyugdíjas, valamint mintegy másfélmillió többszörösen hátrányos helyzetű állampolgár) reménytelen gazdasági hely-

zetbe jut, amelyből egyéni kiút nem kínálkozik. Erősödik ugyanakkor a vállalkozói magatartás, a társadalom érdekérvényesítési szempontból új vonalak mentén kettéválik: a politikai, társadalmi és gazdasági elit érdekérvényesítési lehetőségei ugrásszerűen nőnek, míg a társadalom maradék többsége számára pozíciója egyre romlik.

A *politikai döntéshozók magatartását* a bizonytalanság jellemzi: a reformdiktatúra, a diktatórikus menedzselés és a demokratikus társadalomba ágyazott piacgazdaság közötti állandó imbolygás jellemzi.

A mozgáster elemei közül utolsóként a *gazdaságpolitikai alternatívákkal* kell foglalkozni. Eltérő alternatívák merülnek föl a három kulcsprobléma előtérbe kerülése esetén:

a) amennyiben az *adósságprobléma* kiéleződik, akkor az adósságállomány menedzselése szempontjából a következő alternatívák merülnek fel:

- román út, *diktatórikus fogyasztáscsökkentés*, export árualap erőszakos megnövelése, piacgazdasági elemek szétfűzése, vállalati önállóság megszüntetése, a gazdasági reform deklarált visszavonása, vagy befagyasztása;

- az *adósságállomány* meghatározó részének *tőkésítése*, átváltása külföldi tulajdonná, ezzel egy adminisztratív és kampányszerűen bevezetett piaci intézményrendszer kiépítése, az adósságállomány tőkésítésének központi menedzselése;

- *fizetéseképtelenség* bejelentése és elviselése: lengyel út, annak gazdasági és társadalmi következményeivel;

- *új „Marshall-segély”*,²³⁴ ennek valamennyi gazdasági és politikai következményével.

A gazdaságpolitika előtt álló alternatívák ebben az esetben a hirtelen adósságválság helyzetének vannak alárendelve. Ez *akkor* következne be, ha a nyugati hitelezők beszüntetnék a gördülő hitelezést, ha belső politikai-társadalmi okok miatt a gazdaság mai exporttömegét nem lehetne produkálni, ha a nyugati piacokon hirtelen beszüntetnék meghatározott magyar árucsoportok

²³⁴ A Marshall-terv vagy más néven Marshall-segély a második világháborút követően az Egyesült Államok által 17 európai ország számára nyújtott – akkori áron – mintegy 14 milliárd dolláros támogatás és hitel, melynek kimondott célja a romokban heverő európai gazdaságok újbóli felépítésének megsegítése volt. A ki nem mondott cél egyrészt a Szovjetunió további befolyás-növekedésének megakadályozása, másrészt az amerikai áruk számára az európai fizetőképes kereslet megteremtése volt. A programot George C. Marshall, az USA külügyminisztere 1947 júniusában jelentette be. Magyarország – szovjet nyomásra – a számára felajánlott, mintegy 422 millió dollárt visszautasította.

vásárlását. Megítélésem szerint, az adósságválság hirtelen kiéleződésére az elkövetkező három-négy évben számítani nem lehet, így a kizárólag ennek alárendelt gazdaságpolitikai alternatívák nem lépnek életbe.

b) *A gazdasági struktúraváltás* felől is más gazdaságpolitikai alternatívák fogalmazódnak meg. Ezek:

A mellépülés útja, ekkor a veszteséges termékcsoportok, vállalatok, vállalatcsoportok és ágazatok mellé épülnek az új és dinamikusan fejleszthető termékcsoportok, vállalatok és ágazatok. Ez lényegében a mai út, amely érintetlenül hagyja a korábbi veszteséges ágazatokat, kapacitásokat és megpróbál melléjük kifejleszteni egy második, új gazdaságot;

- az *egészséges magra való visszaépülés* gazdaságpolitikája, amikor erőteljes kormányzati és banki intézkedésekkel a veszteséges vállalatokat, termékcsoportokat és ágazatokat radikálisan szűkíti, a szénbányászatban, vas kohászatban, alapanyaggyártó vegyiparban, építőiparban stb. nagyarányú kapacitáscsökkentést és leépítést hajt végre. Ebben a programban mintegy 25-30%-os nemzeti jövedelem-csökkenés jelenik meg 1-3 év alatt – a munkanélküli tömegek, kieső nemzeti jövedelem stb. megoldására új ágazatok, vállalatok, egész gazdasági régiók válnak szükségessé;

- *korrekciós gazdaságpolitika* a veszteséges ágazatok, vállalatcsoportok és termékcsoportok esetében, amely elkerüli a nagyarányú nemzeti jövedelem csökkenést. A kisebb mértékű leépítések mellett csupán a fejlesztési források megvonásával hosszabb idő – 5-10 év – alatt fejleszti vissza ezeket a területeket – a fejlesztési forrásokat megkísérli a dinamikusan fejleszthető területekre átcsoportosítani;

- *kínálatot dinamizáló* gazdaságpolitika, amelyik a nyereséges vállalatoknak nagymértékű adókedvezményeket ad, meghitelezni a belföldi infrastruktúra fejlesztését, erőteljesen ösztönzi a külföldi tőkebeáramlást, valamint erősen ösztönzi az új vállalkozások létesítését;

- *kombinatív* gazdaságpolitika, amelyik egyszerre hajt végre radikális vállalatmegszüntetést, ágazat- és kapacitásleépítést a veszteséges szektorokban és vezet be egy kínálatot dinamizáló programot.

A felsorolt, gazdasági struktúra felől kínákozó gazdaságpolitikai stratégiák mindegyikében helye van az állami beruházási programok azonnali megváltoztatásának. A Paks II. nagyberuházás²³⁵, speciális katonai beruházások,

²³⁵ A szovjet-magyar kormányközi egyezménytervezet 1979-ben készült el a paksi atomerőmű bővítéséről. Az előkészítő munkák egy részének elvégzése után azonban a prog-

a Jamburgi beruházás²³⁶, valamint a Bős-Nagymaros újratárgyalása és a megvalósítás felfüggesztése valamennyi beruházás esetében nélkülözhetetlen eleme a gazdaságpolitikai stratégiáknak. Ezek az állami egyedi nagyberuházások ugyanis együttesen képesek annyi forrást elszívni, amelyik bármelyik önmagában reális és sikerrel kecsegtető stratégiát megghiúsítja.

c) *A KGST-kezelés* felől is sajátos gazdaságpolitikai alternatívák fogalmazódnak meg. Ezek:

- a kormányzati ötéves keretegyezményeken keresztül megvalósuló együttműködés azonnali átváltása vállalatközi együttműködésre. Ehhez a kormányzati partnerek helyébe lépő úgynevezett ütköző-kereskedőházak alapítása, amelyek a KGST partnerek felé állami hatóságként, a magyar piaci szereplők felé pedig termeltető, értékesítő és pénzügyi funkciót ellátó sajátos piaci vállalkozásként lép fel. Ez az új szervezeti rendszer a KGST-hez való kapcsolódás piaci formáit fejleszti ki – rövid távon a forgalom kisebb esése, középtávon az importlehetőségek nagyarányú feltárása és így az exportlehetőségek fejlesztése valószínűsíthető;

- a KGST országokkal való elszámolás dollár alapra való helyezése. Ekkor – Jugoszláviához hasonlóan – az importot és exportot dollárban számoljuk el, világpiaci árak alapján. Ennek rövid távon nagymértékű deficitje lenne (számítások szerint mintegy kétmilliárd dolláros deficit jelentkezne a Szovjetunióval szemben), azonban már középtávon, a gazdasági struktúra módosulásával és a szerkezeti áttolódásokból adódóan, pozitív hatások kerülnek túlsúlyba. Ebben a stratégiában van egyedül lehetőség arra, hogy középtávon is érzékelhető módon megszűnjék a KGST konzerváló hatása a magyar gazdaság struktúrájára. A KGST országokkal, kiemelten a Szovjetunióval mutatkozó rövid távú dollárban kimutatott külkereskedelmi passzívumot hitellel kellene áthidalni;

ramot az akkori gazdasági-politikai viszonyok miatt 1989-ben leállították.

²³⁶ A Minisztertanács 3409/1985. sz. határozata alapján a magyar fél 1985. december 30-án aláírta a Jamburgi Államközi Egyezményt a Szovjetunióval. Az egyezmény értelmében a magyar fél vállalta, hogy egy hitelkonstrukció keretében 1986 és 1991 között Tengizben (ma Kazahsztán) a helyi kőolaj- és gázlelőhelyhez kapcsolódóan létesítményeket (ingatlanok, gázvezetékek) épít és nagy mennyiségű konvertibilis devizaeszközt is a rendelkezésre bocsát. Vállalta továbbá, hogy valutáért kőolajipari gépeket és eszközöket vásárol, valamint magyar árukat szállít a szovjet fél részére. Mindezt a Szovjetunió 1989–2008 között 37 milliárd m³ gáz szállítását vállalta Magyarországra. A magyar fél által folyósítandó teljes hitel összege akkori számítások alapján megközelítette a 66 milliárd (!) forintot. (*Jelentés az állami költségvetési adósság ellenőrzéséről*, 14. számú melléklet. Állami Számvevőszék, 1992. május)

- a KGST kapcsolatok tudatos, kormányzati leépítésének stratégiája. Ez a defenzív stratégia, amikor a kormányzat belátva, hogy nem tudja piaci alapokra terelni a KGST együttműködést, nem tudja elviselni a dollár elszámolásra történő átállást, fokozatosan és a közgazdaságilag reális mértékig kivonul a KGST piacairól. Ez a kivonulás rövid és középtávon óriási veszteségekkel jár, egy későbbi időpontra megteremti az újbóli erős KGST kereskedelmi kapcsolatok egészséges belső strukturális feltételeit.

A gazdaságpolitikai stratégia három metszetből történő megközelítése jelzi: a különböző metszetekből azonos típusú elemeket kell keverni ahhoz, hogy esély legyen a sikerre. Az ajánlott kínálati gazdaságpolitika leírásánál ezért kombinatív stratégiára teszünk javaslatot.

B) Kritika

A mozgástér elemzése után átfogó kritikát kell gyakorolni a kormányzat által követelt gazdaságpolitika irányainál, lépéseinél és következtetéseinél. A kritikát 1977 – 1978-ban célszerű indítani, mert ekkor nyert politikai szinten is elfogadást az úttévesztés, erre fogalmazódott meg egy új gazdaságpolitika (szerkezetátalakítás – egyensúly), ez az a gazdaságpolitika, amely nem fogalmazódott meg elég markánsan, amely mellé nem rendelődtek intézmények és kormányzati eszközök – végülis ez az egyébként helyes gazdaságpolitika nem került megvalósításra.

Miért nem érvényesült a helyes gazdaságpolitikai cél, mi vezetett idáig? Az elemzés kiemelt metszetei:

- a markáns program megfogalmazásának a hiánya, a célok inflációja, össze nem egyeztethető célok egymásba csúsztatása;

- hibás korábbi gazdaságpolitikai vonalak (pl. energia és alapanyag szektor kiemelt fejlesztése, nagy volumenű mezőgazdasági tömegcikkék tökéletes exportjának erőltetése, infrastruktúra elhanyagolása stb.) folytatása;

- a gazdasági modell, mechanizmus átépítésére vonatkozó program és lépések hiánya;

- látszatok és állapések;

- tévovázás, jó irányok mellett;

- a teljes körű és mélyreható helyzetértékelés és kritika hiánya;

- helyes döntések végrehajtásának elakadása;

- csöpögtetett reformlépések szellemi előkészítés nélkül;

- politikai döntések túlsúlya a gazdasági racionalitással szemben;

- kompromittálódott intézmények és személyek folytonossága.

A kritika különböző elemei lényegében készen állnak az 1970 – 1980-as évek fordulójától máig elkészült szakmai anyagokban. Ezeket markáns megfogalmazásban, megfelelő szerkesztésben és a háttérelemek bemutatásával kell bemutatni.

C) Új gazdaságpolitika: a kínálaterősítő program²³⁷

A kínálati gazdaságpolitika megtartja a deklarált hivatalos gazdaságpolitika két alapcélját: a gazdasági struktúra átalakítását, a gazdasági egyensúly megteremtése mellett. Ezt azonban alapvetően új elemekkel, a belőlük felépülő új programmal célozza meg. Az új elemek:

1. A külföldi adósságok részbeni tőkésítésének elkezdése, az adósságállomány technikai kezelhetőséget biztosító szintre való csökkentése, ennek sikerét követően egy új Marshall-programra való felkészülés és az indító tárgyalások megkezdése.

2. A veszteséges termékcsoportok, vállalatok, vállalatcsoportok és ágazatok radikális visszaszorítása, radikális költségvetési vállalati támogatáscsökkentés, a nemzeti jövedelmet elszívó tevékenységek kiiktatása.

3. A KGST kapcsolatrendszerben a kereskedőházi modellre való áttérés, a dollár elszámolású külkereskedelemre való áttérés előkészítése és három éven belüli részleges, majd teljes bevezetése. A dollár elszámolású kereskedelemre történő áttérés folyamatosan valósulna meg, évente a kereskedelem 20-20%-ára, az áttérés 5 évig tartana.

4. A struktúraátalakítás és a KGST kapcsolatrendszer módosítása miatt kieső nemzeti jövedelem, megszűnő munkahelyek stb. kiegyenlítésére erőteljes vállalkozásélénkítő és tulajdonreformot mozgató kormányzati programok beindítása.

Ezekből az elemekből épül fel az új, kínálat-központú gazdaságpolitika. A program egyszerre három területet kezel:

- megszünteti az erőforrások pazarlását, a nemzeti jövedelem elszívását;

- eléri az erőforrások piaci átcsoportosítását a vállalatok, vállalkozások között;

²³⁷ A kínálaterősítő gazdaságpolitikai alapvetés az MDF gazdaságpolitikai témájú dokumentumai között nagy hangsúllyal szerepel az MDF II. Országos Gyűlése által 1989 októberében elfogadott programmal bezárólag.

- dinamikus támogatási programmal eléri új termékek, kapacitások, vállalkozások és iparágak megszületését.

D) Gazdasági modell

A markáns és új módon megfogalmazott gazdaságpolitika, az új elemek új gazdasági modell, gazdasági mechanizmust tesznek szükségessé. A gazdaságpolitika része a gazdasági modell változtatása. Az elkövetkező három évben a gazdasági modellváltás kiemelt területei a következők:

1. A vállalkozásként, piaci szereplőként működő tulajdonosi szerkezet kialakítása. Külföldi tőkebevonás, privatizálás, állami vállalatok és szövetkezetek társasággá történő átalakítása. A bankok, biztosítók, társadalombiztosítási intézmények és nyugdíjpénztárak, befektető társaságok és egyéb vállalkozó csoportok színes tulajdonosi palettájának a kialakulása.

2. Költségvetési reform: a nyereségadó és a személyi jövedelemadó érzékelhető csökkentése, mellyel szemben a költségvetés vállalati támogatási oldalának radikális csökkentése áll. Ezzel a költségvetés szerepe, ezzel a központi újraelosztás szerepe jelentősen csökken.

3. Társadalombiztosítási reform: a biztosítási típusú egészségügyi szolgáltatás és nyugdíjrendszer bevezetése.

4. Államigazgatási intézményi és közigazgatási reform: az igazgatási költségek csökkentése és a koncentrált és ütőképes kormányzatirányítás következtében kabinetrendszer kialakítása, a minisztériumok és hatóságok számának a csökkentése, a megyerendszerről való áttérés az 1946-os Erdei-Bibó koncepcióra.²³⁸

5. Vállalkozásélénkítő, privatizáló kormányprogram működtetése.

6. Állami egyedi nagyberuházások törlése, az állami beruházási modell és mechanizmus felülvizsgálata és módosítása.

²³⁸ Az Erdei-Bibó koncepció Magyarország közigazgatási szervezetrendszerének kialakítását a szerzők szerint idejélműlt megyerendszer helyett a meglévő vagy kiépítendő városi központokra épülő, a városok vonzáskörzetében lévő, azokhoz igazgatási-szervezeti szempontból szervesen kötődő településekre alapította volna. A várost nem öncélnak tekintette, amely csak az ott lakók számára biztosítja az életfeltételeket, hanem rendelkezésre áll a mintegy egynapi bejárési távolságra (kb. 30-40 km) lévő települések számára is. Így, mintegy 80-100 közigazgatási egység szerepelt a tervek között. A koncepció – kidolgozottsága és megalapozottsága ellenére – 1946-47-ben végül még politikai vita tárgyát sem képezte.

7. Az oktatás, egészségügy, kutatás stb. új, erősebben piaci típusú modell-jének kialakítása.

A gazdasági modell váltást jelentő egyes lépésekhez új törvények és jogszabályok járulnak, ezek nyers kidolgozását is tartalmaznia kellene a pártprogramnak.

E) Politikai modell

A parlamenti demokráciára áttérő politikai intézményrendszer felépítését és működését röviden tárgyalná a pártprogram, mint az új gazdaságpolitika és új gazdasági modell megvalósítását lehetővé tevő és működését garantáló feltételt. Nem tartalmazna részletes politikai programot, hiszen ezt a pártprogram egyéb részeiben kell kifejtetni.

F) Bázis

Ennek a gazdaságpolitikai programnak társadalmi támogatásra volna szüksége. Ahhoz, hogy belőlük a program potenciális támogatóinak körét, összegezni kell a programtól várható előnyöket, hátrányokat és a jelentkező kockázatokat. Ezek:

- a program legnagyobb előnye, hogy azonnal érzékelhető változást hoz a gazdaság működésében: a közvélemény, a nyilvánosság és a mindennapi élet változásainak útján érzékeli, hogy valami elindult, a struktúra megmozdult, végre történik valami. Ez a prezentációs hatás akkor is fennáll, ha az MDF nem koalíciós partnerként, hanem csupán kívülről ellenőrzi egy koalíciós partner által megvalósított program pontjait. Ugyanis, ha az MDF deklarálja, hogy ezen a gazdaságpolitikai alapon áll, akkor ehhez képest lehet valamenyi kormányzati és más pártprogramot minősíteni és folyamatosan kontrollálni;

- előnye a programnak, hogy új vállalkozások, friss tőke nagyságrendileg nagyobb tömegét hozza néhány év alatt felszínre, mint amit a mai gazdaságpolitika-gazdasági mechanizmus. Magánvállalkozók, kollektív vállalkozások, valamint külföldi vállalkozók együttműködése egy sor új terméket, munkahelyet, piaci lehetőséget teremt a munkavállalóknak, befektetőknek és fogyasztóknak. Ebből eredően a program potenciális társadalmi bázisa: a mintegy egymillió főre tehető fő- és mellékállású vállalkozói réteg közvetlen kisegítő családtagokkal, magán- és családi vállalkozásba bevonható rokonokkal együtt; az első munkahelyet nem találó fiatalok; a munkahelyü-

ket elvesztő szakképzett dolgozók; az állami nagyvállalatok, szövetkezetek keretében működő és önállósuló egységek vezetése és kollektívája; lényegében a teljes vállalati menedzsment; valamint a bányászattal, vaskohászáttal kevésbé sújtott megyék, földrajzi területek közigazgatási vezető rétege;

- a program hátránya, hogy hirtelen nemzeti jövedelem csökkenést, munkanélküliséget és esetleg az infláció féken tartására hiányokat hoz a piacon. Éppen a hiányok azonban nagyon gyorsan eltűnnek, miközben az inflációs szintet a program 20% alatt tudja tartani. Ezek a hátrányok az alábbi társadalmi rétegeknél nem teszik népszerűvé a programot: munkahelyét elvesztő képzetlen segédmunkás rétegek (100 ezres tömeg); a vezető pozícióját elvesztő nagyvállalati középvezetői-hivatalnoki réteg; a politikai vezető pozícióját elvesztő MSZMP és tanácsai réteg; a vállalkozásba be nem kapcsolódó és fokozottan veszélyeztetett idősebb népesség;

- a gazdaságpolitikai program szövetségeseként megnyerhetők az oktatásban, egészségügyben, kultúrában dolgozók közül azok a csoportok, melyek képesek megújulni, vállalkozásszerűen működni, és amelyek szemléletük-nél, életkoruknál, vagy eleve foglalkozásuknál fogva képesek kapcsolódni a vállalkozói folyamatokhoz. Ezzel szemben nem szövetségesek azok a csoportok, melyek ma monopol-pozíciókat birtokolnak a kultúra, egészségügy, oktatás szervezeteiben, illetőleg, akik az ide is behatoló versenyben nem tudnak, vagy nem kívánnak többletteljesítményt nyújtani.

Összességében az aktív társadalom többsége szövetségesként, bázisként nyerhető meg, mert nyilvánvalóvá tehető számukra: a korábbi kormánypolitika helyes célok érdekében rosszul, következetlenül és túlságosan lassan lépett, ezért úgy kellett-kell áldozatot vállalni, hogy semmilyen valódi javulást megalapozó változás nem történik a gazdaságban. Ezzel szemben az új program ugyan rövid távon nagyobb áldozatokat kér, de viszonzásul egy 3-5 éves periódus után magasabb életszínvonalat, erősebb gazdasági és társadalmi biztonságot ígér.

* * *

Megítélésem szerint e program realitását a társadalmi elégedetlenség növekedése hozza meg: a társadalom tagjai ma joggal érzik úgy, hogy állandóan erősödő életszínvonal-nyomás alatt állnak, ez azonban hiábavaló, a jövőben sem hoz eredményt. Ezzel szemben az időben koncentrált nagyobb áldozat – belátható időn belüli javulás programja – nemcsak közgazdaságilag jobb, hanem a társadalom döntő többsége számára jobban elfogadható.

50. dokumentum: Csurka Istvánnak szóló meghívó az MSZMP Politikai Főiskolája által szervezett *A demokrácia intézményesülésének alternatívái hazánkban* című vitafórumra Romány Pál rektortól²³⁹

1989. január 1.

Politikai Főiskola, Rektorátus

Tisztelt Csurka István!

A Politikai Főiskolán rendszeresen Vitafórumot szervezünk, melynek keretében lehetőséget adunk a párt és más szervezetek képviselőinek véleménycseréjére, az álláspontok ütköztetésére.

Terveinknek megfelelően 1989. január 20-án 13,00 órakor kezdődően *A demokrácia intézményesülésének alternatívái hazánkban* című témát vitatják meg a Vitafórum résztvevői. A meghívottak körét a Politikai Főiskola, illetve a Magyar Demokrata Fórum képviselői alakították ki.

A vita helye: Politikai Főiskola (Bp. XIV., Ajtósi Dürer sor 19-21., fszt. 35-ös terem)

A vitában való részvételre ezúton meghívjuk és várjuk.

Budapest, 1989. január

Tisztelettel:

Romány Pál²⁴⁰ rektor [aláírás]

²³⁹ A vitát az MSZMP a KB Agitációs és Propaganda Bizottságának 1988. október 25-i állásfoglalása alapján kezdeményezte. Résztvevői a párt meghívására: Halász József, Szoboszlai György, Katona Béla, Schmidt Péter, Balogh Sándor, Szerdahelyi István, Madarász Tibor, Fabriczky András, Forgács Imre, Andics Jenő, Dányi Pál, Huszár István. Az MDF-től az ideiglenes elnökség (Csoóri Sándor kivételével) és szakértőként Szabad György, Kulin Ferenc, Sólyom László, Bogár László. A vitaindítót Huszár István, illetve Bíró Zoltán tartotta. A rendezvény 500 fő körüli hallgatóság előtt, a sajtó részvételével zajlott. A vita, ahol a hallgatóság is rendelkezett hozzászólási lehetőséggel, közel hat óráig tartott. Az MDF álláspontja az ideiglenes alkotmányozó nemzetgyűlés létrehozásáról Szabad György tolmácsolásában hangzott el, amely a *Hitel*ben jelent meg (Hitel 1989/5, 11). A vitafórumról a televízió még aznap 72 perces összefoglalóban számolt be a *Nap-zárta* című műsorban. A *Népszabadság* (Az első nyilvános eszmecsere az MSZMP és az MDF képviselői között címmel, 1989. január 21. 1, 3.) és a *Magyar Hírlap* teljes oldalon számolt be az eseményről. A vita teljes szövegválogát kiadták: *A demokrácia alternatívái hazánkban*. Budapest, Kossuth, 1989. Az MSZMP feljegyzése a rendezvényről: http://mnl.gov.hu/bal_menusor/hasznalat/kozmuvelodes/kiallitasok/virtualis_kiallitasok/az_allampart_es_a_demokratikus_erok_harca.html#mszmpmfd

²⁴⁰ Romány Pál (1929): agronómus, politikus. 1970-től az MSZMP KB tagja, 1987-től az MSZMP KB Politikai Főiskolájának rektora.

51. dokumentum: Nemzetközi kapcsolatok és külpolitika

1989. január 8.

Nemzetközi kapcsolatok és külpolitika²⁴¹

A nemzetközi kapcsolatok második világháború után létrejött rendszere napjainkban, megtorpanásokkal és visszafordulásokkal, de átalakulóban van:

- a bipoláris világ fokozatosan egy többközpontú, pluralista világcivilizációnak adja át helyét,²⁴²
- egyszerre növekszik az államok kölcsönös függősége és a nemzetek törekvése saját érdekeik és értékeik kifejezésére,
- általában csökken a politikai határok elválasztó jellege; az államok mellett a nemzetközi kapcsolatok új alanyai: társadalmi, etnikai és kulturális közösségek jelennek meg a politikában,
- a szembenállás helyett fokozódik az együttműködés igénye.

A nagytérsegi és világproblémák megjelenése egyre több etikai követelményt állít a mai külpolitikával szemben. Így annak korszerű megfogalmazása már nem nélkülözhet olyan alapelveket, mint a kölcsönös felelősség, szolidaritás, a személyek és közösségek méltóságának tiszteletben tartása.

Külpolitikai érdekeinket nemzetünk történelmi útjának sajátosságai, földrajzi helyzetünk, társadalmi adottságaink, nagyságrendünk, erőforrásaink,

²⁴¹ Joó Rudolf fogalmazása. Az 1970-es évektől létezett egy szűkebb baráti társaság, melyet tagjai maguk közt olykor csak „szalon”-ként aposztrofáltak. Ennek a tagja volt Bálint Csánád régész, Kósa László néprajzkutató, Szegedy-Maszák Mihály irodalomtörténész, Vásáry István turkológus, Kiss Gy. Csaba irodalomtörténész, valamint Nagy József Zsigmond és Gergely András történészek. A „szalon” az MDF külpolitikai irányvonalának szellemi megalapozásában fontos előzményt jelentett. Az MDF külpolitikájának gyakorlati kialakításában a kezdetektől Joó Rudolf és Kiss Gy. Csaba játszott meghatározó szerepet. Szakértőként jelentős volt többek között Entz Géza, az 1980-as évek második felében az Egyesült Államokban tanító Jeszenszky Géza, Kodolányi Gyula, Gergely András, orosz szakértőként Horváth Iván, lengyel szakértőként Engelmayer Ákos és mások.

²⁴² Az 1986 októberi reykjavíki találkozón Reagan hajthatatlan maradt az SDI, az úgynevezett űrfegyverkezési program ügyében, ráadásul ebben az évben az amerikaiak megkezdték az új Peacekeeper rakéták telepítését is. 1987 decemberében, a washingtoni csúcson Mihail Gorbacsov végül az SDI egyoldalú elfogadására és az INF (a közép-hatótávolságú nukleáris fegyverekre vonatkozó) szerződés kompromisszumos megkötésére kényszerült, mely utóbbit az 1988. május-júniusi moszkvai konferencián írták alá. Ezzel párhuzamosan Gorbacsov először, 1988. február 8-án teljes afganisztáni, majd december 7-én, az ENSZ 43. közgyűlésén, félmillió kelet-európai részleges csapatkivonást jelentett be a Varsói Szerződés tagországaiból, így az NDK-ból, Csehszlovákiából és Magyarországról.

nyelvünk és kultúránk egyedi vonásai határozzák meg.

Szomszédainkkal és általában a térség kis és közepes nemzeteivel, sok évszázados sorsközösség kapcsol minket össze. Európának ezen a részén az államhatárok hagyományosan nem esnek egybe a népek határaival. Az együttélés, a többnyelvűség kedvező hagyományai mellett ismertek a nemzeti elnyomás, a nacionalista önzés és a kisebbségüldözés példái is ezen a tájon.

Ebből kiindulva a Magyar Demokrata Fórum külpolitikai törekvése, hogy

- az egyenjogúság, a kölcsönösség, és a szolidaritás alapján fejlessze kapcsolatait a szomszédnépekkel,

- feltárja a Nyugat és Kelet közötti sajátos helyzet történelmi, kulturális és egyéb összefüggéseit; a kisállamiság tényéből adódó közös érdekeket; és ezeket egy szervezettebb tájegységi együttműködés, egy magasabb szintű önkéntes összefonódás alapjává tegye,²⁴³

- lehetőségei szerint nemzetközi kapcsolataival is járuljon hozzá a térségi méretű válságból kivezető demokratikus út megtalálásához,

- segítse a térségben élő valamennyi nemzet, népcsoport és kisebbség egyenjogúsági törekvését. A szomszéd országok magyarságát és a Magyarországon élő nemzetiségeket országokat, népeket összekötő kapocsnak tekintse.

A magyar népet és a többi kis és közepes nemzetet köztes helyzete folytán különösen erősen sújtotta Európa háború utáni mesterséges megosztása. Az a politikai jégkorszak, amely sokrétű kapcsolatainkat Európa nyugati felével jórészt befagyasztotta, felengedőben van. Nemzeti érdekünk, hogy teljesen eltűnjön és átadja helyét egy tömböktől mentes egységesülő Európának, amelynek hazánk természetes része kell legyen.

Közös jövőnk közös történelmünkre épülhet. A magyar nemzet európai elkötelezettsége ezeréves múltra tekint vissza; ennek racionális, liberális és keresztény humanista szellemi kulturális tényeit az elmúlt negyven év sem tudta lényegében felszámolni. Létkérdés számunkra a Nyugat-Európához, és általában a világ legfejlettebb térségeihez mért gazdasági- műszaki leszakadásunk megállítása, a visszacsatlakozás módozatainak kialakítása.

²⁴³ A keleti blokk szovjet mintára sematizálni kívánt világával szemben az MDF külpolitikai koncepciójának szerves részét jelentette – a két világháború népi mozgalmának hagyományaira építve – a közép-, illetve kelet-közép-európai kisnemzetek regionális sorsközösségének gondolata. Erről lásd: Kiss Gy. Csaba: „Tejtestvérek”. Németh László *Kelet-Európáról 1945 előtt*. Alföld, 1985/8, 25-34.

Érdekünk, hogy

- a nemzetközi kapcsolatokban általában csökkenjen az ideológiai és a katonai tényezők súlya,
- növekedjen a gazdasági, kulturális és tudományos diplomácia szerepe, amely területeken reálisan a magyar érdek leghatékonyabban fejeződik ki,
- valósuljon meg a külföldi haderők teljes kivonása más országok területéről; Magyarország kezdeményezően és maradéktalanul érvényesítse nemzeti érdekeit e téren,
- hazánk kapcsolatai a Szovjetunióval és valamennyi nagyhatalommal zavarmentesen fejlődjenek az egyenjogúság, a nemzetközi kötelezettségek és normák kölcsönös tiszteletben tartásával,
- hazánk nemzetközi kapcsolataiban nyitott legyen a nemzetközi jog elveit betartó valamennyi állam irányában,
- Magyarország önálló, kezdeményező békediplomáciát folytasson nemzetközi méretekben; vállaljon közvetítő, jószolgálati küldetéseket, legyen ilyen irányú tárgyalások színhelye, vegyen részt békefenntartó erőkből stb.
- védelmi céllal legyen jól képzett és -felszerelt honvédségünk, amely egyaránt elejét veheti a szuverenitásunkat veszélyeztető szándékoknak, és alkalmassá teheti az országot az említett esetleges nemzetközi békefenntartó feladatai ellátására.
- a kisebbségi és nyugati szóránymagyarság helyzetével való foglalkozás külkapcsolataink egyik központi eleme legyen. A magyar nemzet egységét, a határon túli magyarokkal szembeni felelősségünket az anyaország foglalja alkotmányába.

A demokratikus elveken nyugvó és hatékony külpolitika feltételezi, hogy

- a kormányzati szervek a törvényhozás ellenőrzésével és a társadalom megfelelő tájékoztatásával végzik feladatukat,
- a nem kormányzati tényezők (társadalmi szervezetek, pártok, kulturális egyesületek) függetlenül, de egy, az egész nemzet érdekeit képviselő testület (pl. egy parlamenti bizottság) tájékoztatásával (összehangolásával) alakítsák külső kapcsolataikat.

A Magyar Demokrata Fórum részt igényel magának az ország nemzetközi kapcsolatainak építésében. Tevékenyen akar bekapcsolódni a magyar kulturális diplomáciába és természetes feladatának érzi a magyarságkép külföldi alakításában való részvételt is.

Lehetőségei szerint kívánja fejleszteni együttműködését

- a közép- és kelet-európai országokban hasonló feltételek között működő, rokonsékokat követő szervezetekkel,
- a nyugati politikai és társadalmi szervezetekkel: pártokkal, mozgalmakkal, polgárjogi csoportokkal,
- nemzetközi (elsősorban nem-kormányközi) szervezetekkel, főként az emberi, kulturális és kisebbségi jogok védelmében,
- a határon túli magyarokkal és szervezeteikkel, az MDF alapító levele és alapszabálya szellemében.

Budapest, 1989. január 8.

52. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum gazdasági és társadalompolitikai programjának tervezete

1989. január 8.

Az MDF gazdasági és társadalompolitikai programja²⁴⁴

I.) Helyzetértékelés

Gazdaságunk fejlődés- és alkalmazkodásképtelen, belső és külső egyensúlyhiányai elérték a kritikus szintet, nő a szegények száma, csökken a népesség. Mind gyorsabban csúszunk vissza a legfejletlenebb országok gazdasági színvonalára. Az adósságválság kiéleződése a kilencvenes évek elején tragikusan visszafordíthatatlanná teheti ezeket a folyamatokat. A gazdaság válságának legfőbb oka az a negyven éve létrejött politikai és gazdasági rendszer, amely a nemzet erőforrásait feléli és elpocsékolja.

²⁴⁴ A programon érződik az 1988. decemberében Matolcsy György által elkészített program hatása. Több eleme (tulajdonviszonyok említése, kínálatbővítő gazdaságpolitika, adósságállomány kezelése, KGST országokkal kialakított kapcsolatok, nemzetközi pénzügyi támogatás és segély) közvetlenül is visszaköszön a dokumentumban, bizonyos területeken azonban túllép azon (piacgazdaság közvetlen megfogalmazása, belső tőkefelhalmozás ösztönzése, társadalompolitikai alapelvek hangsúlyosabbá tétele).

II.) A jövőképhez

A nemzeti felemelkedés programjának célja, hogy a magyarságot visszavezesse az európai társadalomfejlődés, kultúra és gazdaság vérkeringésébe. Ahogy a politikai rendszer megújításának alapja a demokrácia, úgy a gazdaságé a piac. Az MDF történelmi hivatásának tekinti a szabad és nyitott piacgazdaság tényleges megteremtését Magyarországon. Olyan gazdaságot, amely nem feléli, hanem gyarapítja emberi és környezeti erőforrásainkat, amely korszerűsödésre és az ország gazdasági teljesítőképességének növelésére képes. A negyvenéves kényszerpálya elhagyása és a gazdaság újjáépítése nélkül nemzeti létünk válságából sem juthatunk ki, nemzeti sorskérdéseinkre sem találhatunk korszerű, európai horizontú választ.

III.) A gazdaság újjáépítésének alapelvei.

A piacgazdaság létrehozásának első és elengedhetetlen feltétele a tulajdonviszonyok gyökeres átalakítása.²⁴⁵ Ennek alapelvei: szabad tulajdonszerzés, -birtoklás, és -működtetés, beleértve a földtulajdont is, a tulajdonformák pluralizmusa, piaci esélyegyenlősége és egymásba való szabad átalakulása.

Meg kell szüntetni az állami tulajdon ideológiai és jogi felsőbbrendűségét, politikai szempontok szerinti irányítását és oszthatatlanságát.²⁴⁶ Gondoskodni kell az állami tulajdon leghatékonyabb hasznosításáról magánkézbe adás vagy társadalmasítás útján.

Megfelelő kamat- és adópolitikával ösztönözni kell a belső tőkefelhalmozást. Meg kell szüntetni a tőkeáramlás akadályait, létre kell hozni a valódi tőkepiacot.

A gazdasági szabályozás tegye lehetővé a tőkejavak és a munkaerő bővített újratermelését, kényszerítse ki a természeti környezet védelmét. Érvényre kell juttatni azt az elvet, hogy az egyének vállalkozói, munkavállalói és fogyasztói mivoltukban egyaránt adminisztratív-bürokratikus és monopolisztikus akadályok nélkül tudják tevékenységeiket szervezni és gazdasági érdekeiket érvényesíteni.

²⁴⁵ A tulajdonviszonyokkal kapcsolatos kérdések mindvégig hangsúlyosan jelentek meg az MDF gazdaságpolitikai dokumentumaiban. A téma fontossága miatt a későbbiekben önálló „MDF Tulajdonreform Szerkesztőbizottság” jött létre, azonban a tulajdonnal kapcsolatos alapvetések a vizsgált 1989-es év végéig változatlanok maradtak (tulajdonformák egyenjogúsága és pluralizmusa, szabad tulajdonszerzés, az állami tulajdon túlsúlyának megszüntetése).

²⁴⁶ Az 1989. január 8-án hatályos Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 174. §-a kimondta, hogy: „Az állami szocialista tulajdon egységes és oszthatatlan”.

A jelenlegi keresletkorlátozó gazdaságpolitika helyett kínálatbővítő gazdaságpolitikára van szükség. Csak ez eredményezheti új munkahelyek teremtését és az infláció féken tartását. A központi beruházások elsődlegesen az infrastruktúra fejlesztését kell szolgálják.

Le kell építeni a nemzetgazdaságot a világpiactól elszigetelő intézmények teljes rendszerét, a torz vám- és árfolyamrendszert, az állami devizamonopóliumot. Meg kell teremteni a forint konvertibilitását.

Az örökölt hatalmas adósságállomány törlesztését a jövőben is folytatni kell [az ország hitelképességének megőrzése érdekében].

A külföldi működő tőke bevonásának a magyar gazdasági stratégia szerves részévé kell válnia. Ezen kívül a magyar gazdaságnak nagyarányú, nemzetközileg szervezett pénzügyi támogatásra (segélyre) van sürgős szüksége. Egy ilyen támogatásnak nem az adósságtörlesztés refinanszírozását vagy a jelenlegi politikai és gazdasági rendszer mesterséges életben tartását kell szolgálnia, hanem a gazdaság újjáépítését.

A magyar gazdaságnak az egységesülő európai piac részévé kell válnia. Gazdasági kapcsolatainkat a KGST-országokkal fokozatosan piaci alapokra kell helyezni.

IV.) Társadalompolitikai alapelvek

Legfontosabb társadalompolitikai céljainknak elsőbbséget kell adni a politikában és a gazdaságban egyaránt. Ezek: a család intézményének erősítése, a népességszökkenés megállítása, a lakosság katasztrófálisan romló egészségi állapotának helyreállítása, a fiatalság erkölcsi értékekre, valódi közösségi szellemre, egészséges nemzeti öntudatra nevelése, a közoktatás és szakképzés, a nyelvtanítás színvonalának radikális javítása, a tehetséggondozás intézményes rendszerének kialakítása, a hátrányos helyzetű csoportok újratermelésének elsősorban az oktatásügy eszközeivel való megakadályozása, a magukon önerőből segíteni képtelenek társadalmi támogatásának, méltányos életszínvonalának biztosítása.

Szükséges, hogy a nyugdíj, a családi pótlék és a keresetpótló ellátások garantálják a létbiztonságot. A jövedelemadóztatás olyan rendszerét kell bevezetni, amely a gazdasági hatékonyságra való ösztönzés érdekében figyelembe veszi az állampolgárok tényleges teherviselő képességét, az eltartottak számát, a lakáshoz való jutás terheit, társadalombiztosítási köteleességeit.

Szükséges az emberi életpálya egészét átfogó társadalombiztosítási rendszer kiépítése. A korszerűsített társadalombiztosítás

- tegye lehetővé a dolgozók életkeresetének inaktív életszakaszokra történő ésszerűbb átcsoportosítását,

- teremtsen meg a szolgáltatások bérindexhez kötött értékörzésének feltételeit,²⁴⁷

- szélessítse ki a gyermekneveléshez kapcsolódó szolgáltatásait, ennek kapcsán segítse elő a népesség-stabilizálódást biztosító demográfiai egyensúly kialakulását.

Budapest, 1989. január 8.

²⁴⁷ A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a szolgáltatások árai a bérnövekedésével együtt változnak, ne haladnassák meg azt.

53. dokumentum: Elképzelés az Országos Gyűlés megrendezéséről – készítette: Szőke László²⁴⁸

1989. január 9.

Elképzelés az Országos Gyűlés megrendezéséről ①

Időpont: III. 11-12. vázlat

Létszám: kb 1000 fő

A) Előkészítés

B) Lebonyolítás

C) Megvalósítás

A) Előkészítés

1) 1989 jan 31-ig minden MDF szervezetnek (kb 500) meg kell adni a küldöttségszámot

500 szervezet — ~~500~~ 500 fő

⊕ minden 50-100 fő után +1 fő kb 300 fő
ez a szervezet létszámától függ

⊕ Országos kibővített Előnség tagjai } 70 fő

⊕ Bp-i, megyei, városi ideiglenes előnség tagjai }

A pontos newsort a ~~gyűlés~~ Gyűlés szervezőinek 1989 II. 15-ig kell megkapniuk.

-/-

²⁴⁸ Szőke László (1954): mérnök, politikus. Az MDF-ben a fővárosi frakcióvezetői és az országos alelnöki pozíciót is betöltötte.

- 2.) A programvázlatot (40-50 oldal) valamennyi MDF tagnak ⁽²⁾ meg kell küldeni (információsújságon keresztül) 1989 jan. 31-ig. A Gyűlés szervezői eljuttatják a helyi szervezetek vezetőihez a szükséges példánymenetet, amit ők juttatnak el a tagoknak. A II-15-ig lezajló zártkörű MDF helyi gyűléseken a programtervezet vitájára sor kerül, és így a küldöttek már képviselni tudják a tagok véleményét.
- 3.) A meghívandók részére személyre szóló meghívók kiküldése
- más pártok, ellenzéki szervezetek, demokratikus szakszervezetek
 - kormány, MSZMP, Országgyűlés, SZOT, HNF, KISZ
 - sajtó, TV, rádió, tudósító irodák
 - egyházak, vallási szervezetek
 - külföldi politikai szervezetek (pl. Charta '77, Szolidaritás stb.)
- 4.) Terem foglalás — 1989 jan 20-ig
- 5.) Dekoráció elkészítése, plakát, névkartyák nyomtatása
- 6.) A megválasztott küldötteknek névszerinti meghívók postázása

- 7.) A Bp-i szervezektől beérkező szálláslehetőségek ⁽³⁾ (III.11-re) szortírozása, szétosztása (megye — kerület)
- 8.) Gondoskodni a Gyűlés helyszínén kb 4-5 helyi könyv-, és plakátárusításról
- 9.) Gondoskodni a Gyűlés időtartamára szinkrontolmácsokról, ha lehet ki kell alakítani stúdiószobát
- 10.) A szervezőgárda kiválasztása, team-ek megalkotása. (kb 50 fő)
- 11.) A szervező-munka a Bp-i MDF központban folyhat, melynek legkésőbb jan. 20-ra rendelkezésemre kell állnia
- 12.) A Gyűlés főszervezőjének kiválasztása 1989 jan 20-ig

B.) Lebonyolítás

(4)

1.) Szervezők kb 50 fő (karszalaggal)

felosztás - 10 fő bejárat

- névsoron bejegyezni a megjelenteket
- névkártya kiosztás, név felírása
- külön asztalhoz - más nívú kártya -
- másodlagos meghívottak
- 4 fő ruhatár
- 20 fő terem, előcsarnok, büfé
- 3 fő technikai berendezések
- 4 fő III. 11-i szállás kiadása
- 5 fő statisztikusok, számvizsgálók

1989. III. 11. szombat

2.) Nyitás - 8³⁰ - korkezdés - 10⁰⁰ - kor

3.) Étkezés - szendvics, üdítők folyamatosan

délben állófogadás jelleggel melykötött
készlet melegítve (MDF fizeti? - jegy)

(5)

4.) Gyűlés - III. 11 - kezdés 10⁰⁰

- megnyitó
- beszéd, előadások, program ismertetés
- szünet ebéd 13⁰⁰ - 14⁰⁰
- 14⁰⁰ után MDF küldöttek hozzászólásai (max. 5 perc)
- 18⁰⁰ gyűlés vége - sajtótájékoztató
- estétől - reggelig - összegezni a hozzászólásokból
kialakult általános elnépezést, program korrek-
ció - ezt írásba foglalni, lejegyezni, fénymá-
solni - kb 20 pld-ban
- javaslat a hozzászólások alapján
az MDF országos vezetőségének tagjairól
- lejegyezni, fénymásolni 1000 pld-ban
(új neveknek üres helyet hagyni)

5.) Gyűlés - III. 12 - kezdés 9⁰⁰

- ismertetni az előző napon született programjavaslatot,
az országos központ helyét, és a javasolt szerelő-
bemutatása (indoklással) (Országos Vezetőség)
- hozzászólások vita 12⁰⁰ -ig
- 12⁰⁰ -tól szavazás a programról, majd egy gyű-
jtőládaiba bedobni az Országos Vezetőség java-
solt névsorát. (ezt a listát mindenki reggel, be-
lépéskor megkapja.)
- 13⁰⁰ - 14⁰⁰ -ig ebéd a III. 11-chez hasonlóan

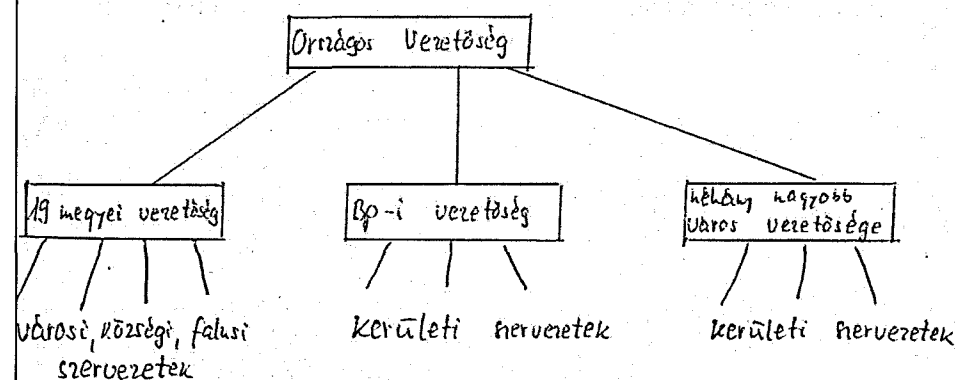
- 14es -tól a meghívott külső szervezetek lezárása, további vélemények
- ~ közben 14es -tól 16es -ig a számvizsgáló bizottság összegzi a szavazatokat
- 16es - eredmény ismertetése
- záróbeszéd
- sajtótájékoztató

6.) Levezető Elnök személye

- határozott, aki ha kell keményen irányítja a hozzászólásokat
- egy-egy hozzászólás 3 vagy 5 perc maximum
- néhány kérdésre direkten válaszol is

C.) Kiértékelés, megvalósítás

Szükséges minden megyében, Bp-en, és azokban a nagyobb városokban, ahol legalább 1.000.- MDF tag van hasonló jelleggel gyűlés szervezése 3 héten belül. 1H kerülne megvalósításra a végleges vezetőség – javaslat 9 fő.

Az Országos Vezetőség tagjainak funkciói:

- Elnök (a 9 fő választja meg)
- funkciók – gazdasági – pénzügyek
propaganda – sajtó
szervező – szervezetek közötti kapcsolattartás
külső kapcsolatok
gazdaságpolitika
választási előkészítés
ellenemi – ideológiai
kultúra, sport, egészségügy

Mindegyik Vezetőségi tag választ egy 3-7 fős csapatot maga köré, amik az ő koncepcióit valósítják meg. ⁽⁸⁾

Az új kibővített elnökség tagjai az Országos Elnökségi tagok valamint a 19 megye, Bp, és néhány nagyobb város 1-1 vezetője.

Bp 1988 I. 09

Roh Le!
Szöve Lezsló

54. dokumentum: Első számú körlevél a Magyar Demokrata Fórum szervezeteinek, csoportjainak az országos gyűlés előkészületeivel kapcsolatban

1989. január 16.

1. sz. körlevél az MDF szervezeteinek, csoportjainak

Kedves Barátaink!

1989. február 4-én, szombat délelőtt 10 órától 17 óráig tájékoztató, egyeztető megbeszélés lesz, amelyre az MDF valamennyi csoportjának, szervezetének egy (esetleg két) képviselőjét ezúton hívjuk meg. A találkozó helye: Budapest, XIV. k. Május 1. út 57/59, Móra Könyvkiadó (a városligeti Széchenyi fürdő földalatti megállóhely közelében). Gyülekezés 9 órától. A költségeket – az utazási díj kivételével – az MDF pénztárából fedezzük.

A találkozó témái:

- az Országos Gyűlés előkészületei,
- program- és alapszabályterv,
- példák és javaslatok a szervezetek, csoportok működtetésére,
- az MDF és az egyesülési törvény,
- párt?
- az MDF kapcsolata a hivatalos és az alternatív szervezetekkel, mozgalmakkal,
- a februári küldöttválasztó gyűlések,
- taglista (a helyszínen átvehető),
- a helyi pénzügyek kezelése,
- az MDF emblémája,
- Munkásforum, Dunaújváros, 1989. február 25, – ünnepségek március 15-én,
- a központi ügyvitel előkészítése, megosztása.

Kérjük, hogy a megbízott képviselő MDF-igazolványát hozza magával. Aki a visszautazás nehézségei miatt pesti szállást kér, jelezze levélben lakiteleki postacímünkön.

A Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezőjének áldozatos munkáját ezúton is megköszönjük, s kívánunk olyan esztendő, amelyben reményeink megerősödhetnek.

Lakitelek, 1989. I. 16.

Az Ideiglenes Elnökség nevében:

Lezsák Sándor

55. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének levele a prágai ellenzéki csoportoknak

1989. január 17.

To the Democrats of Prague²⁴⁹

We wish to express our bitter astonishment concerning the recent events in Prague. Once again is witnessed the use of truncheon, water cannons and tear-gas canisters. Again we see a negative response to quest for renewal and to reform initiatives. Numerous events of our common Central European past bear testimony to the destructive and reactionary nature of those in power, of those who out of stubbornness have taken this dark course of action.

Dear friends, youth of Czechoslovakia and democrats of Prague!

The whole of the Hungarian Democratic Forum is with you. We vigilantly watch the course of your fate with anxiety, concern and feelings of solidarity.

The Provisional Presidium of the Hungarian Democratic Forum
Budapest, 17. January 1989.

56. dokumentum: Kilényi Géza, az Igazságügyi Minisztérium miniszterhelyettese által a Magyar Demokrata Fórum részére küldött meghívó

1989. január 23.

[Kézzel írt, nehezen olvasható szövegrész]²⁵⁰

Igazságügyi Minisztérium, Budapest

Miniszterhelyettes

A Minisztertanács döntésének megfelelően Pozsgay Imre államminiszter és Dr. Kulcsár Kálmán igazságügy-miniszter²⁵¹ az új Alkotmány szabálya-

²⁴⁹ Az MDF ideiglenes elnökségének levele a prágai ellenzéki csoportokat biztosítja az MDF szolidaritásáról és támogatásáról, miután rendőri erőszakot alkalmaztak a csehszlovák ellenzéki csoportokkal szemben az 1989. januári prágai békés megemlékezésen. [tartalmi kivonat]

²⁵⁰ Bíró Zoltán kézírása: szervezés – idő, Alkotmányozó Nemzetgyűlés, néhány észrevétel: 1. Magyar Köztársaság 2. címer 3. ügyesség; megyei önkormányzat a helyi önkormányzatok elnökeiből álljon? Tölgyesi Péter SZDSZ; Köztársasági Elnök

²⁵¹ Kulcsár Kálmán (1928–2010): jogász, politikus. 1983 és 1986 között az MTA főtitkár-

zási koncepcióját megvitatja az alternatív szervezetek képviselőivel, hogy álláspontjukat figyelembe tudjuk venni a szövegtervezet kidolgozásánál. E megbeszélésre január 31-én, hétfőn 14 órakor kerül sor az Igazságügyi Minisztérium I. emeleti tanácstermében. (V. Szalay u. 16.)

A koncepció vitájára a két miniszter nevében és megbízásából az Önök tisztelt képviselőjét meghívom, s felkérem, hogy észrevételeivel, javaslataival szíveskedjék munkánkat segíteni.

Tájékoztatásul közlöm, hogy a megbeszélés sajtónyilvánosságáról gondoskodtunk.

Budapest, 1989. január 23.

Tisztelettel:

[aláírás] Dr. Kilényi Géza²⁵²**57. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása a Magyar Népköztársaság diplomáciai kapcsolatfelvételei tárgyában**

1989. február 2.

Állásfoglalás²⁵³

A Magyar Demokrata Fórum üdvözli a kormány bejelentését, hogy a magyar állam felvette a diplomáciai kapcsolatokat a Koreai Köztársasággal és a közeljövőben várható a diplomáciai viszony teljes helyreállítása Izrael állammal is. Miközben ezeket a lépéseket a nemzeti érdeket jobban figyelembe vevő magyar külpolitika megnyilvánulásaként értékeljük, megütközéssel állapítjuk meg, hogy a kormányzat továbbra is halogatja a magyar-vatikáni viszony rendezését.²⁵⁴

helyettese, 1988-tól 1989-ig igazságügyi miniszter. 1989-től 1990-ig a Hazafias Népfőnt elnöke, annak köztársaságielnök-jelöltje. 1990 és 1993 között ottawai nagykövet.

²⁵² Kilényi Géza (1936–2016): jogtudós. 1988-tól 1989-ig az Igazságügyi Minisztérium miniszterhelyettese. 1989-ben az Alkotmánybíróság alapító tagja.

²⁵³ Joó Rudolf és Kiss Gy. Csaba fogalmazása

²⁵⁴ A Koreai Köztársasággal 1989. január 29-én, Izraellel 1989. szeptember 18-án, a Vatikánnal 1990. február 9-én állt helyre hivatalosan a diplomáciai kapcsolat.

Diplomáciai kapcsolataink a Szentszékkal a háború után szakadtak meg, amikor a szuverenitását veszített Magyarországról kiutasították a pápai nunciust. A 44 éves kényszerszünet,²⁵⁵ amely e viszonyban bekövetkezett, elsősorban országunk és a magyarság érdekeinek ártott. Ezért igényeljük, hogy mihamarabb tárgyalások kezdődjenek a kapcsolatok újrafelvételéről.

A Vatikán nemcsak a katolikus világvallás központja, hanem kivételes erkölcsi súlyú, nagy tekintélyű nemzetközi tényező is. Állásfoglalásai – miként azt legutóbb a kisebbségi kérdésben megfogalmazott pápai békeüzenet is tanúsítja²⁵⁶ – egyszerre egyetemes etikai és világpolitikai jelentőségűek.

Ezeréves történelmi hagyományunk, mai társadalmi és szellemi valóságunk és állami érdekünk egyaránt azt követeli meg, hogy rendeződjön a Szentszékhez fűződő viszonyunk.

Mozgalmunk tagjai világnézetre és vallási hovatartozásra való tekintet nélkül várják, hogy a magyar diplomácia mihamarabb kezdeményező lépéseket tegyen e téren.

A Magyar Demokrata Fórum ideiglenes elnöksége
Budapest, 1989. február 2.

58. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportjának program-nyilatkozata

1989. február 3.

A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportjának
program-nyilatkozata²⁵⁷

A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportja, amely 1988 novemberében alakult meg, a mozgalom alapítólevelében foglalt elveket magáénak vallva, meghatározó céljának tekinti, hogy cselekvő és felelős részese legyen az alkotmányosság keretei között működő, független nemzeti televízió megteremtésének.

²⁵⁵ 1945. április 4-én Angelo Rotta apostoli nunciust a szovjet hatóságok kiutasítják Magyarországról, ezáltal a magyar-vatikáni kapcsolatok formálisan megszakadnak.

²⁵⁶ Lásd: 47. sz. dokumentum.

²⁵⁷ A dokumentum szerkesztett változata megjelent a *Hitel* című folyóiratban. Lásd: *A nemzeti televízió megteremtése nem tűr halasztást! Hitel*, 1989/6. 37.

Elutasítjuk, hogy az objektív tájékoztatás és az országos méretű véleménycsere közvetítésének leghatékonyabb fóruma egyetlen párt kizárólagos monopóliuma legyen. A nemzet televíziója csak koalíciós jelleget öltve töltheti be új szerepét, kifejezve a társadalom reális erőviszonyait, a pártonkívüli nézők millióinak igényét. Műsorainknak hitelesen kell tükrözniük a társadalomban jelen lévő minden olyan nézetet, törekvést, álláspontot, amely nem ellentétes az Alkotmánnyal. Az MSZMP-nek meg kell osztania tömegtájékoztatási hatalmát az alternatív szervezetekkel, így a Magyar Demokrata Fórummal, amely többször kinyilvánította együttműködési szándékát.

Hatalmi szóval nem szűkíthető a nyilvánosság és a nyilatkozók köre, nem korlátozható a szólásszabadság és a kritika joga. Az MDF országos képviselője vegyen részt a kormány, illetve az országgyűlés mellett életre hívandó, a tömegkommunikációt felügyelő társadalmi bizottságban. Addig is, amíg az MTV elnöki posztja koalíciós konszenzus tárgya lesz, betöltésére írjon ki pályázatot a társadalmi felügyelő bizottság, és a szakmailag legrátermettebb, szuverén személyiségnek szavazzon bizalmat.

A pályázók között egyenlő eséllyel lehessenek jelen a pártonkívüliek, a demokratikus nemzeti szellem képviselői, s mindazok, akiknek elkötelezettsége csak a néphez, az értelemhez és a tisztességhez szól. Az MDF kapjon önálló műsort a Magyar Televízióban. Képviselőit, szakértőit hívják meg minden olyan műsorba mindenekelőtt az elemző, fórum és vita jellegű műsorokba, amelyek nemzeti sorskérdéseinket tárgyalják, s reális közönségigény van a több szempontú megközelítésre, az alternatív megoldási javaslatokra.

Az információ: hatalom. A nyílt és demokratikus véleménycsere közvetítése az új közmegegyezés egyik előfeltétele.

A televízió felelőssége ezért egyedülálló abban a küzdelemben, melyet egy elszegényedő, hitében megrendült nemzet folytat azért, hogy ismét kezébe vegye saját sorsának irányítását.

A nemzeti és az európai hagyományokon nyugvó, korszerű magyar televízió híd kell, hogy legyen a társadalom különféle erői, az országhatáron belül és kívül élő magyarság között. Legjobb szellemi erőinket kell összefognunk, hogy meggyőző választ adjunk a politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális és morális válság okaira, a kibontakozás módjára.

Szakmai és erkölcsi támogatást, igazi érdekvédelmet kell nyújtanunk azoknak, akik a szellemi Libanon állapotában²⁵⁸ a képernyőn és amögött vállalják

²⁵⁸ Utalás az 1975–1990 között folyó Libanoni polgárháborúra.

a nyilvános küzdelmet azért, hogy a viták ne maradjanak a politikai színpad mögött, hogy az állampolgárok betekintést nyerjenek a politikai intézményrendszerben zajló folyamatokba, az alternatív szervezetek programjaiba.

Különös felelősséget érzünk a magyarságtudat ébresztéséért, a fiatalok nemzeti önismeretre neveléséért, az erdélyi magyarság sorsáért. Fontosnak tartjuk a műholdas műsorszórás azon feltételeinek megteremtését, amelyek segítségével minden magyar anyanyelvű emberhez szólhatunk, lakják a világ bármely részén. Az elszegényedett néprétegek, a védekezésre képtelen kiszolgáltatottak jogai és érdekei védelmében, a szociális igazságtalanságok felszámolásában szövetséget ajánlunk minden alternatív és érdekvédelmi szervezetnek,

A Magyar Televízió nem maradhat a demokratizálódó, mind nyitabb és kritikusabb hazai tömegkommunikáció zárt kövülete. Átmenetileg sem konzerválhatók a direkt sajtóirányítás meghaladott módszerei. Egyetlen főszerkesztő sem térítheti el munkatársait a mai magyar valóság ellentmondásainak kendőzetlen feltárásától. Nem találhat táptalajra a közvélemény lebecsülése, a burkolt reformellenesség, a szuverén egyéniségek, önálló véleményű alkotók elszigetelése és kiszorítása. Hatalmi eszközökkel, adminisztratív módszerekkel sehol se léphessenek fel az eltérő nézeteket valló munkatársakkal szemben.

Aggodalmunknak adunk hangot, mert a televízió vezetésének egy része nem hallotta meg az idők szavát és felemás módon reagál a nemzeti kibontakozás programjára. Mindent meg kell tennünk azért, hogy intézményünkben épp úgy, mint a képernyőn maradéktalanul érvényesüljön a szabad véleménynyilvánítás joga, a bírálat szabadsága, ne lehessenek érinthetetlen szervek és személyek.

Haladéktalanul fel kell számolni a személyzeti és kádermunkában évek óta tapasztalható kontrasztelekcziót, hogy a középszerűség, a szervilizmus ne nyomhassa el a tehetséget, a szakértelmet, hogy az alkotó kezdeményezést, a vállalkozói fantáziát ne verje politikai béklyóba a vezetés.

Szűkíteni kell a túlbujánzó vezetői állásokat. Műsor-centrikus hierarchiára van szükség, amelyben a legfontosabb vezetői posztokat pályázat útján töltik be, a döntéseket független, szakmai zsűri hozza. Más vezetői állások betöltésénél lehetővé kell tenni, hogy a munkatársak megválaszthassák vezetőjüket, illetve ellenükre senkit se lehessen kinevezni. Szűnjön meg az a tarthatatlan állapot, hogy a műsorkészítő szerkesztőségek kiszolgáltatottjai lesznek azoknak az osztályoknak, főosztályoknak, igazgatóságoknak, amelyeknek őket kellene kiszolgáltatniuk.

Felelőtlen körülmények között készülnek felelős műsorok, következmények nélkül fel lehet rúgni a fegyelmezett, szervezett, összehangolt munka elemi szabályait. A vezetés nem tud érvényt szerezni akaratának. Következésképpen intézkedéseivel szaporítja az anarchikus jelenségek sorát, erősíti a vele szemben növekvő bizalmi válságot. A hanyagság, a gondatlanság, a nemtörődomség, az intézmény funkcionális zavarai súlyos pazarláshoz, a dolgozóktól független, de őket sújtó gazdasági veszteségekhez, károkhoz vezetnek. Követeljük, hogy haladéktalanul hozzák nyilvánosságra a Pénzügyminisztérium tavaly készített vizsgálatának ténymegállapításait a televízió gazdálkodásáról. Tanulságai mindnyájunkra tartoznak. Állapítsák meg a személy szerinti felelősséget. A mulasztásoknak, visszaéléseknek legyenek anyagi és erkölcsi következményei.

Elvi alapállásunk, legfontosabb politikai céljaink hangsúlyozása mellett, együttműködési szándékunk konkrét tárgyköreit a következő főbb szakmai, intézményi feladatokban látjuk,

1., A műsorpolitika egyetlen meghatározója csak a közönség lehet.

Érte és általa vagyunk, igazi értékmérőt csak benne találhatunk. A közönségnek azonban ma még nincs kellő befolyása a műsorpolitikára, a műsorstruktúrára, a programszerkesztésre, az egyes szerkesztőségekre, az alkotókra, a véleménycserét közvetítő személyiségekre.

A vezetés egy része nem tiszteli, hanem lebecsüli a közönséget. A közönség által magas tetszéssel fogadott műsorok értékükön aluli műsorsávot kapnak, míg a nézők által elutasított műsorok akkor is őrzik privilegizált helyüket főműsoridőben, ha elvesztették a közönség érdeklődését. Kísért még a múlt: ami népszerű, az gyanús.

Az ilyen műsort előbb-utóbb átszervezik, vagy megszüntetik. Az egy hatalmi központú irányítás kis toleranciával nem tűri a másságot.

2., Egyenlő esélyű versenyt a műsorok és a műsorkészítő műhelyek között!

A Magyar Televízió az utóbbi években a permanens belső átszervezés állapotában van. Az átalakítások indítékai azonban mindig a személyi változások voltak, s nem a közönség megváltozott igényei. Nem a magyar társadalom és gazdaság új tartalmi elemei, a gondolkodás, a szellemi szféra új irányai határozták meg a belső mozgás irányát, hanem a szervezeti-szerkezeti formák, a hierarchikus- és káderekérdések, a felgyülemlett adósság.

Az igazi döntések elhúzódtak, tovább él a szigorú alá- és fölérendeltségi, parancsnoki jellegű, paternalista sablonokból táplálkozó vezetési rendszer. Így tényleges struktúraváltás, korszerű átalakítás helyett csak a tehetetlenségi nyomatek, a praktikus túlélési technika vitte tovább az elhasználódott mechanizmust.

Az egyes és kettes csatorna szétválasztása merész, kockázatos kísérlet. Mindenekelőtt azért, mert a hiánygazdálkodás kényszerpályáján nincsenek meg az anyagi, műszaki-technikai és személyi feltételei.

Az ilyen vállalkozás csak alapos előkészítés után, s csak akkor lehet eredményes, ha a mecénás igazgató szabadon rendelhet, van miből rendelnie, a másik oldalon pedig van mivel, kivel, s versenyképesen teljesíteni. A műsorigazgatók önállóságát, döntési szabadságát és felelősségét keresztezi a régről megőrzött hierarchikus műsorkészítési struktúra, az egységes irányítás bürokráciája. Szegénységünkben, igazi választék híján a néző látja kárát a kezdetleges szabadverseny hozta összehangolatlanságoknak.

Mivel a közönségnek nincs ráhatása a műsorstruktúrára, az egyenlőtlen versenyben nincs igazi mérce. Ahol a közönség bizalma és biztatása, mindenkor oda kellene helyezni a mondandót és a hangsúlyokat. A közönség igényeinek szolgálata természetesen nem jelentheti azt, hogy a televízió lemond az új igények keltéséről, a bukás kockázatát is vállaló új produkciókról, a művészi kísérletekről.

Indokolatlanul nagyok a különbségek az egyes műsorok, szerkesztőségek anyagi és eszköz-ellátottságában, a munkafeltételekben.

A politikai műsorokban elfogadhatatlannak tartjuk a burkolt reklámot. Sem az általános elpiacosodás, sem anyagi szűkösségünk nem lehet ok arra, hogy eladjuk objektivitásunkat, becsapjuk az előfizetőket. Semmilyen kiutaztatás, vagy előnyös kereskedelmi szerződés nem befolyásolhatja a politikai megítélést, a reális tájékoztatást, s nem tarthat távol a kritikától.

A teljesítmények értékelésében sok a szubjektív és önkényes vezetői megítélés. Hiányzik a közönség-kontrolnak kitett teljesítmény-centrikuság, a professzionista, sportszerű versenylétkör, amelyben a riválisok tudnak örülni egymás sikereinek.

3., Decentralizált, önálló alkotó műhelyeket, szerkesztőségeket!

A jelenlegi vezetés megalomán szemléletének, az összevonó-tömbösítő műsor-átstrukturizálásnak az lett a következménye, hogy eltűntek a kis szerkesztőségek által készített, eredeti arculatú, karakterisztikus kis műsorok, melyeket általában egy erős egyéniségű, népszerű műsorvezető fémjelzett. További nézett és kedvelt műsorokat fenyeget hasonló veszély.

A nemzetközi példák azt igazolják, hogy a jövő kevés kivételtől eltekintve a decentralizált szervezeti egységekben nagy önállósággal, anyagi és jogi felelősséggel, technikai, vertikálitással működő szerkesztőségeké, melyekben stáb-központú műhelymunka folyik, egyszemélyi vezetéssel, menedzseléssel, felesleges, hivatali áttételek nélkül. Életképességüket a gyakorlat igazolja.

Amikor az egész világon decentralizálnak, a sokszínű kis műsorok versenyét ösztönzik, a Magyar Televízióban centralizálnak: „bekörzetesítene”, „ablakosítanak”, összetolják az íróasztalokat és a műsorokat. Így eredeti ízek nélküli, jellegtelen vegyesfelvágottak jönnek létre emészthetetlen terjedelemben. A „könnyebben kezelhetőség” érve nem több olcsó praktikai szempontnál. A megalománia nem oldja a favorizált műsorok monopolhelyzetét, nem hoz igazi versenyt.

4., Legnagyobb tartalékunk: a tehetség, a szuverén alkotó személyiség.

Az értékvesztés és a morális lealacsonyodás körülményei között nem tud utat törni magának a tehetség, a szuverén alkotó személyiség. A hatalmi pozícióból folytatott kiszorítás, elszigetelés, félreállítás nem szűnt meg. Tenni akaró emberek kallódnak, elvtelen érdekszövetségek, klikkek állják útjukat, intézményes törődés helyett kiszolgáltatottjai lesznek megannyi olyan vezetőnek, aki társadalmi kontrollt nem tapasztalva helyenként visszaél önállóságával.

Az indokolatlan átszervezések melegágyai a szubjektivizmusnak, a személyes leszámolásnak. A televíziót felügyelő szervek eddig keveset tettek azért, hogy az önállóság és a decentralizált felelősség leple alatt jelentkező adminisztratív módszerek ellen fellépjenek, s a televízió reformszellemiségű munkatársai, a kibontakozás őszinte hívei elvszerű támogatást kapjanak.

A rossz munkahelyi légkör tartós jellemzője, hogy ha egy műsor népszerű és személyes sikert is jelent valakinek, azt kikezdi a szakmai irigység és gáncsoskodás, a rivális műsorok ellenérdekeltjei állami és párt funkciók mögé bújva címkézik, minősítgetik, anélkül, hogy a szemtől szembe vitát elfogultságoktól mentesen vállalnák.

A szakmai konfliktusokat nem oldja fel a bizottságosdi, a problémák begyűrése a különféle jelentésekbe, napirendi pontokba. Az adminisztratív „lerendezés” rossz pótcselekvésként tovább élteti és súlyosbítja a valós gondokat.

A televízióban is nő a szakadék a szavak és a tettek, a vezetők és vezetettek között. Túl sok a vezető, kevés a szakértelem, meglazultak az etikai-normák. A vezetők egy része az uralkodó párt által, egyfajta direktívával ide irányított sajtótisztviselő, aki a pluralizálódó valóság ellenére is csak egyfajta szellemiséget képvisel, s nem várható tőle a gyorsított reformok felkarolása.

Baj van az életközeli valóságismeretekkel is. Nem tudunk arról, hogy az MTV elnöke és helyettesei²⁵⁹ rendszeresen felkeresnék az egyes szerkesztőségeket, a szétszórt munkahelyeket, s közvetlenül megismerkednének a dolgozók gondjaival. Súlyos figyelmeztetés, hogy a fokozott idegi, szellemi elhasználódás következtében évről évre nő azok száma, akik idő előtt kiválni kényszerülnek közülünk, akiket idő előtt elveszítünk.

Összegezve, úgy ítéljük meg: a Magyar Televíziónak a látszat ellenére sincs végiggondolt koncepciója. Nincs igazi nyitás, csak túlélésre berendezkedő praktikizmus, kabinet-politika, némi felelősség-megosztással, áthárítással. Innen a sok kapkodás, az egymásnak ellentmondó intézkedések, a következetlenség.

Mégsem látjuk kilátástalannak a helyzetet!

Az informális hierarchiában, a csendes többségben, a pártonkívüliek soraiban, nemcsak politikai, vagy művészeti területen, de műszaki-technikai, pénzügyi, gyártási és más posztokon felkészült emberek várnak értelmes cselekvési lehetőségre. Nem akarnak kiváltságokat, de nem is akarnak másodosztályú munkavállalók maradni. Vállalják a tisztas megmérettetést.

A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportjának létszáma napról napra növekszik. Hívunk és várunk mindenkit, aki a nemzeti televíziózás ügyéért elveink szerint cselekedni, vitatkozni, gondolkodni akar.

²⁵⁹ Az MTV elnöke ekkor Bereczky Gyula volt.

A mozgalom céljainak megfelelően együttműködést ajánlunk az intézmény állami- és pártvezetésének.

Együttműködésünk alapfeltétele: az egyenjogúság, s annak garantálása, hogy MDF-tagsága miatt senkit semmilyen munkahelyi hátrány, megkülönböztetés, egzisztenciális fenyegetés nem érhet. Ugyanakkor szeretnénk biztosítani a vezetést arról, hogy munkakörünket, különösen azokat, akik felelős beosztásban dolgoznak, nem tekintjük a politikai küzdelem színterének. Feladataink ellátása során megtartjuk a munkáltatói előírásokat, helyzetünkkel nem élünk vissza.

Az MDF budapesti televíziós csoportjának tagjai nem kérik, hogy bármilyen előnyt biztosítsanak számukra. Elismerést a közönségtől, a magyar nézők millióitól várunk, kizárólag munkánk alapján.

Budapest, 1989. február 3.

dr. Ilkei Csaba²⁶⁰ ügyvivő

[aláírás]

Császár János koordinátor

[aláírás]

Fogel József koordinátor

[aláírás]

²⁶⁰ Ilkei Csaba (1939): újságíró. 1969 óta a Magyar Televízió munkatársa, 1983-tól az *Új Reflektor Magazin* érdekvédelmi riportműsor szerkesztő-műsorvezetője. 1988 és 1991 között az MDF tagja, 1988-tól 1990-ig az Országos Választmány tagja, 1989-től az MDF budapesti televíziós csoportjának elnöke. 1990-ben az MDF Somogy megyei listájáról került be az Országgyűlésbe, 1991-től 1994-ig független képviselőként tevékenykedett.

59. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége levéltervezete Mark Palmernek, az Egyesült Államok nagykövetének a kisebbségi kérdésekkel kapcsolatban

1989. február 6.

Budapest, 1989. február 6.²⁶¹

His Excellency Mark Palmer²⁶²
az Amerikai Egyesült Államok nagykövete
Budapest

Mélyen Tisztelt Nagykövet Úr,

A Magyar Demokrata Fórum tagjai nagy figyelemmel fogják kísérni az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának e héten Genfben kezdődő ülését.²⁶³ Valószínűleg tud róla Nagykövet Úr, hogy a Bizottság Magyarországról és más országokból, magánszemélyektől és társadalmi szervezetektől több ezer levelet kapott, amelyben az aláírók a romániai kisebbségeket ért emberi jogi sérelmek napirendre tűzését és megvitatását kérik. Az MDF tagjai személyesen, és mozgalmuk egésze is igen tevékenyen vett részt ebben az akcióban.

Ismerve az Egyesült Államok – általunk igen nagyra becsült – álláspontját e kérdésben, kérjük, hogy országa a Bizottság ülésén vesse latba nemzetközi tekintélyét, és legyen egyik támogatója, hogy a romániai kisebbségek emberi jogi problémái az ülésszak napirendjére kerüljenek.

²⁶¹ A bécsi utótálálkozót követően a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége levélben fejezte ki köszönetét az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztere által elmondott, a román kisebbségi politikát elítélő szavakért. A dokumentum megjelent a *Hitel* című folyóiratban. Lásd: *Hitel*, 1989/4. 44.

²⁶² Robie Marcus Hooker Palmer (1941–2013): Amerikai politikus, nagykövet. 1964-től szolgált hivatásos diplomataként, 1969–71-ben a moszkvai nagykövetség másodtitkára, 1981-től az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztérium (State Department) európai ügyekért felelős részlegének munkatársa, 1982-től a kelet-európai ügyek osztályának vezetője. 1986-tól 1990-ig Budapesten szolgált nagykövetként. E beosztásában – sokszor hivatali jogkörét is túllépve – aktív szerepet játszott a magyar ellenzéki csoportok támogatásában, ahol érzékelhető volt az SZDSZ-hez közeli csoportok iránti részrehajlása. Idő előtti lemondatásában ez is közrejátszott. *Upheaval in the East; U.S. Envoy to Hungary Moves Up Resignation*. *NY Times*, 1990. 01. 27.

²⁶³ Az ülés egy szakaszán, február 28-án Horn Gyula külügyi államtitkár hívta fel a figyelmet a Romániában élő magyar nemzetiségek súlyos helyzetére.

Bízva, hogy Nagykövet Úr megérti azt az aggodalmat, amely minket e levél megírására késztetett, kérjük szíveskedjék kormányát értesíteni annak tartalmáról.

A Magyar Demokrata Fórum ideiglenes elnöksége nevében

Őszinte nagyrabecsüléssel:

Cs. I. J. R. (aláhamisítva, vagy kihagyva) K. Gy.²⁶⁴

Ugyanez a szöveg megy: His Excellency Leonard Vincent Appleyard²⁶⁵ az Egyesült Királyság nagykövete

(kivéve: második bekezdés: az Egyesült Államok helyett „Egyesült Királyság”!!!!)

60. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége Állásfoglalása március 15-ével kapcsolatban

1989. február 7.

Állásfoglalás

Amióta Grósz Károly és Huszár István²⁶⁶ együttes javaslatára²⁶⁷ az Országgyűlés pirosbetűs munkaszüneti nappá nyilvánította március 15-ét, a Nemzeti Ünneppé az aktuálpolitikai megfontolások és csatározások középpontjába került. Közelmúltunk megannyi ellentmondása, szégyene és hősiessége összetorlódni látszik a Nemzeti Ünneppé mikéntjében és hogyanjában. Ezért a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége azt ajánlja a mozgalom

²⁶⁴ Csurka István, Joó Rudolf, Kodolányi Gyula

²⁶⁵ Leonard Vincent Appleyard (1938): brit diplomata. 1986–1989 között az Egyesült Királyság budapesti nagykövete volt.

²⁶⁶ Huszár István (1927–2010): közgazdász, statisztikus. 1963-tól 1969-ig a Központi Statisztikai Hivatal elnöke. 1980-tól 1990-ig országgyűlési képviselő, 1985 és 1988 között pótképviselő. 1988–1989-ben a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára. 1970-től 1989-ig az MSZMP KB, 1975-től 1980-ig a PB tagja.

²⁶⁷ Az Országgyűlés 1988. december 20-án tárgyalta Grósz Károly és Huszár István közös képviselői indítványát, amelyet a jelenlévő képviselők ellenszavazat és tartózkodás nélkül szavaztak meg. Lásd: *Az 1985. évi június hó 28-ára összehívott Országgyűlés naplója*, III. kötet. Budapest, 1998. 34. ülés, 2796–2797.

tagjainak, hogy saját lelkiismeretük és a csoportjaikban kialakuló közös elhatározások alapján döntsenek ebben a kérdésben.

A mai igen válságos, veszélyekkel és illúziókkal teli helyzetben feltétlenül szükséges az önszerveződő, független mozgalmak összetartása és közös fellépése; feltétlenül szükséges, hogy akik egyformán éreznek és hasonlóképpen gondolkodnak, azok közösen ünnepeljenek. Ezért az Ideiglenes Elnökség a független mozgalmakkal való közös ünneplést tartja erkölcsileg leginkább megalapozott magatartásnak.

Az ország különböző tájain, ahol sok helyütt az MDF társtalan, mert a többieknek még nincs számottevő alakulata, vagy ahol korábban nem játszódtak le visszataszító, az ünnep szellemével ellentétes események, ott a helyi csoportok a helyi körülmények és lehetőségek figyelembevételével döntsének, belátásuk szerint.

Az MDF ideiglenes Elnöksége

Budapest, 1989. február 7.

61. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége levéltervezete Mihail Gorbacsovnak

1989. február 8.

Mihail Szergejevics Gorbacsov úrnak²⁶⁸

Moszkva, Kreml

Igen tisztelt Elnök Úr!

A napokban az utolsó szovjet katonák is elhagyják Afganisztán területét.²⁶⁹

²⁶⁸ Mihail Szergejevics Gorbacsov (1931): szovjet politikus. 1985-től 1990-ig az SZKP főtitkára, 1990-től 1991-ig a Szovjetunió elnöke. 1991 augusztusában keményvonalasok (KGB, SZKP) puccsot kíséreltek meg ellene. Miután a korábbi tagköztársaságok bejelentették önállósodásukat, december 25-én lemondott az elnöki posztról.

²⁶⁹ Az Afganisztánból való kivonulást a Politbüro már 1985 októberben elvi állásfoglalásban támogatta. (Az Afganisztán elleni katonai művelet 1979. óta zajlott és több mint 16 000 orosz katona halálával járt.) A csapatkivonásról azonban – főként a keményvonalasok befolyása okán – 1987 szeptemberéig nem létezett konkrét menetrend. 1988 májusában – amikor az utolsó bástya, Kabul sem volt már tartható – indult meg a szovjet kivonulás. A szovjetek végül két hullámban, 1989. február 15-ig hagyták el Afganisztánt.

Ebből az alkalomból fordulunk Önhöz. Amikor ellentmondásoktól terhes korszakunk történelemmé válik, ez az időpont minden bizonnyal a korszakot jelző napok között lesz benne számon tartva. Tudjuk, mennyire nehéz döntés volt ez az Önök részéről, s mennyi erőfeszítés és önuralom kellett a végrehajtásához. Azt is tudjuk, hogy ezt a napot és ezt a politikai döntést mennyire különbözően ítélik meg ma világszerte. Lesznek, akik a Szovjetunió vereségéről, s lesznek, akik egy új reménység korszakának első napjáról fognak beszélni. Az sem kerülheti el a figyelmüket, hogy éppen az Ön hazájában mennyien vannak olyanok, akiknek fájdalmat okoz ez az eseménysor és akik Önt-Önököt akarják okolni ezért a „vereségért”.

Mi magyar demokraták azonban másként gondolkozunk ezekről, mi úgy látjuk, hogy ez a kivonulás – győzelem. Éspedig azért győzelem ez, mert ezt most – engedje meg, hogy ezt a kifejezést használjuk: a KREML – önmagával szemben, a saját hagyományában, doktrínáiban és gyakorlatában megbúvó rossz ellen, a sztálinizmus még ma is ható konoksága ellen érte el. A legnagyobb a saját magunk rossz természete fölött aratott győzelem és ezért engedje meg, hogy őszintén gratuláljunk ehhez, elsősorban Önnek!

Kedves Elnök Úr!

Engedje meg, hogy sok sikert kívánjunk Önnek-Önöknek megkezdett munkájukhoz, s kifejezzük reményünket, hogy sikerül végighaladniuk ezen a nehéz úton, sikerül az egész azonos helyzetben lévő féltekén meggyökereíteniük az önmagunk rossz hagyományaival való szembenézést.

Erőt, egészséget és sok szerencsét kívánunk Önnek!

Bp. 1989. 02. 08.

MDF

62. dokumentum: Kiss Gy. Csaba feljegyzése a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége számára a tervezett magyar-román tárgyalásról

1989. február 13.

Följegyzés az MDF ideigl. elnökségének a tervezett magyar-román tárgyalásról

Korábbi megbeszélésünk alapján megbízottaink kapcsolatot kerestek a nyugati román emigráció egy demokratikus csoportjával (Berindei és tár-

sai,²⁷⁰ Párizs). Az MDF képviselői kétoldalú megbeszélésre ülnének le velük esetleges közös közlemény kiadása céljából.

A román fél hajlandó volt eljönni e megbeszélésre Magyarországra.

Az Ideiglenes Elnökség megbízásából március 25. és április 10. között 4 napra hívtuk meg a román küldöttséget. Erre az időre a vendégek szállásáról, programjukról, a tárgyalások körülményeiről az MDF gondoskodna. Számolni lehet azzal, hogy más magyar csoportok is kíváncsiak lesznek rájuk, ezt vendégeink belátására kellene bízni.

Két napos szakértői tárgyalást javasunk Szeged helyszínnel. Az MDF magyar-román szakértői bizottsága (Borsi-Kálmán Béla,²⁷¹ Entz Géza, Joó Rudolf, Molnár Gusztáv)²⁷² előzetesen kidolgozza az MDF álláspontját és a közös közleménybe javasolt legfontosabb pontokat. Ez a szakértői bizottság kapna megbízást a megbeszélésen az MDF teljes jogú képviselőjére, természetesen egyeztetve előzetesen az MDF új vezetőségével.

A tárgyalások körülményeiről, technikai feltételeiről:

- Javasolt helyszín: Szeged,
- Tárgyalási nyelv: francia, magyar és román. A közös közleményt érdemes volna francia nyelven fogalmazni, ez lenne a hiteles változat.
- A tárgyalások menetének előkészítéséért felelős: az MDF szakértői bizottsága.
- A szegedi körülmények biztosítására kérjük föl a helyi MDF szervezetét. Szükség van: a 4 vagy 5 román vendégnek megfelelő színvonalú szállást biztosítani. Ugyanígy (esetleg szerényebb színvonalon) az MDF szakértőinek – 4 fő, két-két éjszakára. Ezen kívül megfelelő tanácskozó teremre. A román vendégek kísérése 2 fő román-magyar vagy francia-magyar kísérő tolmácsra. Továbbá: lehetőség szerint 1 francia mellékjeles írógépre, 1 magyarra, ha úgy kívánják, magnófelvétel biztosítására, hogy 1 példányban

²⁷⁰ Mihnea Berindei (1948–2016): román származású francia történész. Fő kutatási témaköre az Oszmán Birodalom története volt. 1970-ben Párizsba emigrált, ahol történelem mellett a kelet-európai szocialista országok ellenzéki mozgalmával és a kelet-nyugati kapcsolatokkal foglalkozott. A Ceaușescu rezsim ellenzőjeként több demonstráció és aláírásgyűjtő akció megszervezésében játszott jelentős szerepet.

²⁷¹ Borsi-Kálmán Béla (1948): történész. 1985-től a Magyar-Román Történész Vegyesbizottság tagja. 1990 és 1995 között a bukaresti magyar nagykövetség kulturális és politikai, 1999 és 2003 között a párizsi magyar nagykövetség politikai tanácsosa.

²⁷² Molnár Gusztáv (1948): szerkesztő. 1987-ig az erdélyi Kriterion Kiadó munkatársa volt, amikor eltávolították munkahelyéről. 1988-ban költözött Magyarországra, a *Limes* című kelet- és közép-európai figyelő alapítója.

elvihessék magukkal a felvételt. Mérlegelni kell a biztonság feltételeit is (esetleg fölkerve a helyi rendőri szerveket biztosításra).

- A budapesti szállás: 1-1 éjszaka, Eötvös Collegium vendégszobáiban (Borsi-Kálmán Béla)

- Kérjük Szegedről név szerint felelőst a találkozó lebonyolításának koordinálására.

- Szegeden vagy Budapesten vacsora vagy ebéd keretében találkozzanak az MDF elnökségének képviselői a román küldöttséggel.

Bp. 1989. II. 13.

K. Gy. Cs.²⁷³

63. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása a helyi hatalom és helyi társadalom kérdésében

1989. február 18.

Megyei közállapotaink Eötvös korát idézik. Hiába köszöntött ránk a birodalmi felvilágosodás, (vár)megyeink – a maradiság és a mozdulatlanság sötét bűvőhelyei – még erősen tartják végváraikat.²⁷⁴ A társadalom közvéleménye egyre növekvő felháborodással figyeli a súlyos hatalmi visszaélések már palástolhatatlan sorozatát, a termelői munkakedvet érdektelen fásultságba fojtó feketén virágzó felvásárlási maffiák háborítatlan működését, a nyilvánvaló jogsértéseket, a szinte már általánossá váló intézményesített környezetszennyezést és -rombolást, a gazdasági és a politikai élet ma még ellenőrizhetetlen összefonódását.

Mivel társadalmunk e válságos állapotjában a bajok békés elhárításának felelősége valamelyest e régi módon tovább élni már nem tudó és nem akaró alattvalókat is terheli, gyűltünk össze 1989. február 18-án Kiskunhalason, hogy a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége javaslatára helyi hatalom helyi társadalom témakörben a kilábolás lehetőségeiről beszéljünk. Tesszük ezt annak reményében, hogy a helyi-megyei hatalom Romániája már végképp továtűnőben, s hogy javaslataink, elhatározásaink nem csak a társadalom széles rétegeiben találjanak megértésre.

²⁷³ Kiss Gy. Csaba

²⁷⁴ Utalás Eötvös Józsefre és a centralistákra, akik álláspontja szerint a vármegyék a haladás kerékkötői voltak, azok csak saját sérelmeikkel és helyi érdekeikkel foglalkoztak.

A tanácskozás résztvevői a helyi hatalom képviselőinek megfontolásra ajánlják a következőket:

1. Hogy az önmérsékletvesztő leszámolásnak közösen elejét vegyük, haladéktalanul el kell számoltatni az elmúlt évtizedek büneiért felelős gazdasági és politikai döntéshozókat, sorsunk megrontóit.

A kiskunhalasi megyegyűlés megbízza az MDF érdekvédelmi csoportját, kezdeményezzen vizsgálatot a Romány Pál és Gajdócsi István²⁷⁵ nevével fémjelzett korszak visszaéléseinek, törvénysértéseinek felderítésére.

2. A pártértekezleti helyzetelemzések többségét tévesnek és elfogultnak tartjuk, azok nép nevébeni megfogalmazását pedig elfogadhatatlannak. A valódi múlttal szembe kell nézni, a mítoszokat, a hamis „munkásmozgalmi” történelemszémleletet el kell vetni.

3. Petőfi Sándor neve és szellemi öröksége kötelez a cenzúramentességre. A szabad nyilvánossággal való visszaélésnek tartjuk azt a több évtizedes sajtómunkát, amit a hatalom a megyei lappal tett és jórészt ma is tesz. A helyi sajtó pedig vonuljon ki a pártszékházakból.

4. Az államhatalmi szervek (közigazgatás, igazságszolgáltatás stb.) vezetőinek kiválasztása semmiképpen sem tartozhat egyetlen párt hatáskörébe. Az MSZMP még mindig igényt tart erre a „jogára”, s ezt gyakorolja is. Ez merőben antidemokratikus, a társadalom számára elfogadhatatlan.

5. Haladéktalanul szüntessék meg a kisebb-nagyobb haszonvételeket, amelyekre a hatalmával visszaélő vezetők nagy része még ma is igényt tart (ajándék címen kapott élelmiszerek, belső információk kihasználásával szerzett jogtalan előnyök, például telekvásárlások, földbérletek, lakásvásárlások).

6. A hatalom megyei képviselői a gazdaságirányításban is képviseljék a települések érdekeit. Ne csak a budapesti központú gyáregységek önállósításában mutassanak állhatatosságot, hanem segítsék azokat a törekvéseket is, amelyek a kecskeméti központtól való elszakadást is célozzák. A torz fővárosközpontú szemlélet helyébe arányos, a vidéket is megfelelően támogató területfejlesztést követelünk.

7. Környezet- és természetvédelmünk érdekében követeljük a térség környezetgazdálkodásának ökológiai szemléletű ártértékelését és átalakítását, a természetvédelmi területek katonai célú igénybevételeinek mérséklését, és a magukat szakembereknek nevező álmérnökök és haszonélvezők felelősségre vonását.

²⁷⁵ Gajdócsi István (1924–1989): jogász, politikus. 1972 és 1989 között a Bács-Kiskun Megyei Tanács elnöke. 1985-től az Elnöki Tanács tagja. Az első lakiteleki találkozó résztvevője.

8. A valódi demokratikus önkormányzat létrejöttének egyik döntő akadály a jelenleg érvényben lévő tanácstörvény.²⁷⁶ Követeljük mielőbbi hatályon kívül helyezését. Olyan törvényre van szükség, amelyik lehetővé teszi, hogy a helyi tanács a helyi társadalom „parlamentje” is legyen, amelyet a többpártrendszeren alapuló demokrácia játékszabályai szerint közvetlenül választanak meg. Összetételében politikai súlyának megfelelő képviselőhöz juthasson minden politikai párt, mozgalom, s az ezeken kívüliek ma még széles tömege is.

Meggyőződésünk, hogy hazánk katasztrofális gazdasági és társadalmi helyzetéből kiutat csak az MSZMP egyeduralmának megszüntetése, a széles néprétegeknek, az egész népnek a hatalomgyakorlásban való tényleges részvétele biztosíthat. Ehhez a garanciákat is magában foglaló jogi szabályozásra van szükség. Új Alkotmányra.

Kiskunhalas, 1989. február 18.

64. dokumentum: Második számú körlevél a Magyar Demokrata Fórum szervezeteinek, csoportjainak az országos gyűlés előkészületeivel, lapterjesztéssel, országos nagygyűléssel kapcsolatban

1989. február 23.

2. sz. Körlevél az MDF szervezeteinek, csoportjainak

Kedves Barátaink!

1989. március 4-én, szombat délelőtt 10 órától 16 óráig a budapesti Fáklya klubban (VI. k. Csengery u. 68.) tájékoztató, egyeztető megbeszélés lesz, amelyre az MDF valamennyi csoportjának, szervezetének két képviselőjét ezúton hívjuk meg.

²⁷⁶ Tanácstörvények: 1950-ben, 1954-ben és 1971-ben hatályba lépett törvények, amelyek a szocialista rendszerben meglévő helyi közigazgatási szervek (Tanácsok) működését szabályozták. Az 1971-es, akkor érvényben lévő törvényt 1985-ben és 1987-ben is módosították.

A találkozó témái:

Országos Gyűlés előkészületei

A küldöttgyűlések jegyzőkönyvének, névsorának leadása.

A szervezetek, csoportok képviselői megkapják a küldöttek meghívóit.

Az Országos Gyűlés napirendje.

Program- és alapszabályterv.

Az Ideiglenes Elnökség beszámolója. Személyi javaslatok.

Lapterjesztés

Az MDF Országos Gyűlése alkalmából március 11-én, 12-én, 13-án napilapot jelentetünk meg. Kérjük az MDF képviselőit, hogy hozzák magukkal azok neveit, akik városukban, településükön a lapot terjesztik, s ezért anyagi felelősséget vállalnak. Kérjük, jelezzék, hogy hány példányban rendelik meg az MDF Országos Gyűlésének napilapját, amely 8 oldalon, újságformátumban, 60000 példányban fog megjelenni. Azok neveit is kérjük, akik vállalják, hogy a vidéki terjesztők részére gépkocsival vállalkoznak a szállításra. A lap ára: 16 Ft.

Országos Nagygyűlés március 14-én

Ünnepségek március 15-én

Átvesszük a Lakitelekre még el nem küldött belépési nyilatkozatokat, s az Országos Gyűlésig postára adjuk a tagsági igazolványokat.

Reményi István (postacíme: [cím]) vállalta, hogy a címére elküldött kazetára átmásolja az országos MDF-tanácskozások hangfelvételeit. Munkahelyi telefonszáma: 836-789, 464-es mellék.

Kérjük, hogy a megbízott MDF-képviselők tagsági igazolványukat hozzák magukkal.

Lakitelek, 1989. február 23.

Az MDF Ideiglenes Elnöksége nevében:

Lezsák Sándor

65. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása a csehszlovákiai magyarok ügyében

1989. február 23.

**A Magyar Demokrata Fórum
Ideiglenes Elnökségének állásfoglalása**

Számunkra a közép-európai népek együttélésének és közeledésének egyik kulcskérdése a nemzeti kisebbségek jogainak a garantálása. Minden ilyen irányba tett lépést örömmel üdvözlünk. A gondok elkendőzése, a valóságos helyzet megszépítése csak félreértéseket szülhet.

Egyetértünk ezért az MDF komáromi szervezetének a kezdeményezésével, hogy tiltakozni kívánnak Grósz Károly azon nyilatkozata ellen, amelyben megköszönte Csehszlovákia vezetőinek a magyar nemzetiséggel szemben tanúsított bánásmódot.²⁷⁷ Az utóbbi hónapokban több beadvány született a szlovákiai magyarság körében, amelyek a nemzetiségi jogok kiszélesítését és törvényes garanciáit, a magyar nyelvű intézmények számának a növelését kérik országuk vezető testületeitől. Nézetünk szerint arról, hogy milyen egy kisebbség helyzete, elégedettek lehetnek-e, hogy mik a gondjaik, elsősorban az illető népcsoport tagjainak van joguk nyilatkozniuk. Sajnálatos, ha törekvéseiket épp annak az országnak az egyik vezető politikusa nehezíti egy kijelentésével, ahol velük azonos nyelvet beszélnek.

Budapest, 1989. február 23-án

²⁷⁷ 1989 februárjának elején 33 szlovákiai magyar értelmiségi beadvánnyal fordult Miloš Jakešhez és Ignác Janákhhoz, a CSKP KB és a SZLKP KB első titkáraihoz: az aláírók a magyar kisebbség helyzetének javítása céljából a politikai, jogi és tudományos élet, az oktatásügy és nyelvhasználat terén végrehajtandó javaslatokat terjesztettek elő. Ugyan-ezen időszakban a Szlovák Írók Szövetségének Magyar Szekciója a társadalmi-politikai átalakítás, a demokratizálás, valamint a nemzetiségi politika, kultúra és oktatásügy legégetőbb kérdéseinek megoldását célzó javaslatokat fogadott el és terjesztett az írószövetségi és a legfelsőbb politikai vezetés elé. A beadványok nem hoztak érdemi változást a csehszlovák kisebbségpolitikában. Ezzel állt kontrasztban, hogy 1989. február 27-én a Prágába látogató Grósz Károly az MSZMP főtitkáraként köszönetet mondott Jakeš főtitkárnak a csehszlovák nemzetiségi politikáért.

66. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Munkástanácsának Alapító Nyilatkozata

1989. február 25.

**Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Munkástanácsa
Alapító nyilatkozat**

Dunaújváros, 1989. február 25.

Mi a Magyar Demokrata Fórum tagjai kezdeményezzük a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Munkástanácsának megalakítását.

Az MDF Ideiglenes Munkástanácsa szorgalmazza az állam és a dolgozó társadalom között jelenleg meglévő szakadék áthidalása érdekében a munkások területi és lakóhelyi csoportjainak felállítását. A területi csoportok a lakóhelyi munkáscsoportok küldötteiből alakulnak.

Az MDF Ideiglenes Munkástanácsának küldetése a magyar munkásság öntudatra ébresztése.

Az MDF Ideiglenes Munkástanácsa a mozgalom céljainak, alapítólevelének szellemében végzi tevékenységét. Küzd az emberi és anyagi kizsákmányolás régi és feléledő új formái ellen.

Az MDF Ideiglenes Munkástanácsa – amely az MDF elnökségének tanácsadó testülete – fogadja és rendszerezi a munkásságtól érkező véleményeket, információkat. Szakértők bevonásával megvizsgálja a felvetéseket, szükség esetén tudományos megalapozottsággal állásfoglalást bocsát ki.

Az MDF Ideiglenes Munkástanácsa nyilatkozatait az MDF elnöksége és tagsága elé terjeszti, ezáltal lehetővé válik, hogy a munkásság követeléseire mögé az MDF teljes politikai súlyával felzárkózva, azoknak számottevő nyomatékot adjon. Az MDF Ideiglenes Munkástanácsa ugyancsak szorgalmazza az egyes munkáscsoportok együttműködését a lakóhelyi alapon (választóköri) szerveződő független egyesülésekkel, a működőképes területi önkormányzat kialakítása érdekében.

Az MDF Ideiglenes Munkástanácsa a Magyar Demokrata Fórum 1989 márciusi országos gyűlésére elkészíti feladat- és munkatervét.

Szükség van a munkásság vélemény és akaratnyilvánítására. A lefojtott indulatok bármelyik pillanatban előidézhetik a társadalmi katasztrófát.

Munkások, csatlakozzatok hozzánk!

67. dokumentum: Bíró Zoltán, a Magyar Demokrata Fórum Ideiglenes Elnöksége nevében írott válaszlevele Fejti György MSZMP KB titkárának a két szervezet közötti egyeztetés elhalasztása tárgyában

1989. február 28.

Fejti György²⁷⁸ Úrnak, Budapest

Tisztelt Fejti György!

Az MSZMP KB és a Magyar Demokrata Fórum ideiglenes elnöksége közötti megbeszélések elkezdésére szóló meghívását köszönettel vettük. Az ügy súlya, fontossága számunkra már az előkészítés szakaszában is felkészülést igényel. Ez a felkészülés azonban jelenlegi körülményeink között külön személyes megterhelés volna számunkra.

Erre a külön megterhelésre most az Országos Gyűlésünk előkészületei közepette egyszerűen nem vagyunk képesek.

Ugyanakkor szeretnénk ezeken az előkészítő megbeszéléseken természetesen a későbbiekben is érdemi munkára felkészülten, a legjobb tudásunk birtokában megjelenni.

Úgy gondoljuk, hogy az Országos Gyűlés után a tagság felhatalmazásával is bíró küldöttségünk felkészülve és felhatalmazva érdemibb, gyümölcsözőbb és a közös ügyet, a nemzeti kibontakozást jobban előmozdító megbeszélésekre lesz képes.

Ezért tisztelettel kérjük e megbeszélések március közepe utáni időpontra való elhalasztását.

Budapest, 1989. február 28.

az MDF ideiglenes elnöksége nevében
Bíró Zoltán

²⁷⁸ Fejti György (1946): politikus. 1984-től 1987-ig a párt Borsod megyei első titkára, 1980-tól 1990-ig az MSZMP KB tagja, 1987-től a KB titkárság tagja, feladatköre a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának felügyelete. 1989. júniustól az MSZMP PB helyébe lépő Politikai Intéző Bizottság tagja. 1989-ben a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokon az MSZMP tárgyalóküldöttségnek helyettes vezetője.

68. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésére kidolgozott program-tervezete

1989. március 1.

A Magyar Demokrata Fórum programja²⁷⁹**I.**

A Magyar Demokrata Fórum (MDF) független szellemi-politikai mozgalom, amely a magyarság jövője iránt felelősséget érző, elkötelezett személyek, közösségek önkéntes tevékenységére, szerveződésére épül. Munkáját az 1988. szeptember 3-án Lakiteleken kibocsátott alapítólevél jegyében tagjainak egyre növekvő tábora végzi. A mozgalom – a párton kívüliek és a hívők dominanciájával együtt – tükrözi a magyar társadalom sokszínűségét. Az MDF célja, hogy az erőszakos hatalomátvétellel ránk nehezült sztálinista önkényuralom maradványaitól népünk megszabaduljon, s nemzetünk újjászületése katasztrófa nélkül történjék. Célunk a magyarság és Európa erkölcsi-szellemi-politikai hagyományaira, értékeire alapozó szabad és demokratikus Magyarország megteremtése. A Magyar Demokrata Fórum önmagával szemben támasztott igénye, eredményességének záloga, hogy tagsága példájával, bátorítással, szervezeti működéssel a társadalom minél szélesebb körére hasson, felismerje és felismertesse az emberek, a közösségek létérdekeit, kiemelje őket a közömbösségből és akaratnélküliségből; szolidaritásra, szóra és cselekvésre készítse őket.

II.

Válaszút elé érkezünk! Vagy sikerül az idő kényszerítő szorítását felhasználva megakadályozni az erkölcsi, kulturális és gazdasági romlás folyamatát, vagy hazánkat hamarosan szakadék választja el az egyesülő Európától, széttagolt, enyésző nemzetünk pedig kiszakad az európai népek családjából. Nemzeti, társadalmi megújulásra van szükség, amely áthatja az egész magyarságot és a szomszédságában élő népeket, nemzeteket; térségünk gazdasági, kulturális, családi és hitéletét; politikai és népképviselői szerveit; városait és falvait. Békés fordulatra a közösségek bizalmát élvező vezető személyiségekre, szervezetekre van szükség, hogy mielőbb demok-

²⁷⁹ A dokumentum szerkesztett változata megjelent a Hítel című folyóiratban. Lásd: *A Magyar Demokrata Fórum programja. Hítel*, 1989/10, 50-52.

ratizálni tudjuk a hatalomgyakorlást, modernizálni a gazdaságot, méltón értékelni a tudást, a tehetséget, a jó munkát, jó erkölcsöt, a becsületet. Válságban van az ország! Tisztában vagyunk azzal, hogy a magyar társadalom és gazdaság válságát mindannyiunknak meg kell fizetni. Intézményes garanciák kellenek ahhoz, hogy ez az áldozathozatal, általunk is elfogadott, igazságos közteherviselés alapján történjen. Az áldozatnak azonban csak akkor van értelme, ha az egy működőképes piacgazdasághoz és demokratikus politikai berendezéshez, a jogállamiság megteremtéséhez vezet. Az elmúlt évben számos deklaráció született a társadalmi-gazdasági reform következetes folytatásáról, a közélet demokratizálásáról, a többpártrendszerről. A mindennapi életben azonban a terhek súlyosbodása, a régi rend híveinek halogató taktikázgatása és átmentése, az adósságok és veszteségek növekedése, a közállapotok romlása, a hatalmi uralmi helyzet változatlan-sága és tarthatatlansága érezhető. Fordulatra van szükség. Olyan átmeneti szakaszra, amely a demokratikus erők összefogásával, a nép bizalmára és akaratára építve mielőbb békés úton megteremti a demokratikus jogállam működési feltételeit és intézményes garanciáit.

III.

A magyar társadalom újjászületéséhez egymással összhangban álló cselekvések sorozata vezethet el.

1.) Legsürgetőbb a politikai válság kezelése és meghaladása, amelynek érdekében az MDF kezdeményezi:

- rendkívüli, szabad, demokratikus választások útján alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását, amely
 - Előkészíti, társadalmi-szakmai vitára bocsátja, majd elfogadja Magyarország új alkotmányát és az új választójogi törvényt.
 - Meghatározza a pártok, szellemi-politikai mozgalmak működésének és a választásokban való részvételének szabályait.
 - Előkészíti az esedékes helyi önkormányzati és országgyűlési választásokat, majd felosztatja önmagát és átadja helyét az új demokratikus választójogi törvény és választás alapján létrejövő parlamentnek.
- Javasolja az alkotmányozás folyamatába tartozó törvényhozás (sztrájk-törvény, párttörvény, átalakulási törvény stb.) felfüggesztését, illetve elhalasztását.

A Magyar Demokrata Fórum, mint a nemzet demokratikus önszervező-

désének egyik mozgató ereje, részt kíván venni a helyi, és az országos választásokon, s ott jelölteket is állít. E folyamatokban mielőbb megoldandó feladatnak és a demokratikus jogállam előfeltételének tekintjük:

- a párt és az állami funkció szétválasztását,
- a politikai pluralizmust, a valóságos többpártrendszer kialakulását,
- a törvényhozói, a végrehajtói és a bírói hatalom szétválasztását, egyensúlyát,
- a bíróságok és a fegyveres testületek függetlenítését a párt politikától,
- a települések önkormányzati rendszerének kiépítését,
- az állami költségvetés nyilvánosságra hozását és parlamenti ellenőrzését,
- a folyamatban lévő politikai jellegű nagyberuházások átmeneti felfüggesztését és felülvizsgálatát,
- a tájékoztatási monopólium felszámolását,
- a sajtó, a rádió és a televízió belső demokratizálását, értékközpontú társadalmi, közösségi törekvések és eredmények nyilvánosságának méltó biztosítását,
- az elmúlt időszak folyamatainak, eredményeinek, hibáinak, józan elemzését és felülvizsgálatát az élet minden területén és szintjén, a felelősség megállapítását és a humánus elszámoltatást.

Ez az elemzés fontos feltétele az új döntési struktúra kialakításának, ellenőrzésének is.

2.) A gazdasági változások elválaszthatatlanok a politikaiaktól.

Az MDF tudatában van annak, hogy nemzetgazdasági teljesítőképessége romlik, szerkezete rossz, állóeszköz-állománya, infrastruktúrája elavulóban van, termelése korszerűtlen. Ebből az állapotból csak a tulajdonlás radikális reformja, vegyes tulajdonú gazdaság kialakítása, a tulajdonformák esélyegyenlőségének és a vállalkozás szabadságának biztosítása, a korszerű piacgazdaság megteremtése révén juthatunk ki. A tulajdonosi reform oszthatatlan állami tulajdon minél nagyobb hányadát tegye valódi társadalmi tulajdonná. Ne rendelkezzen tulajdonosi jogokkal az, aki nem viseli beleszólásának, döntésének jövedelmi vagyoni kockázatát! A politikai pártok vonuljanak ki a gazdálkodó egységekből, szervezetekből, szűnjék meg az MSZMP káderhatásköre! Az állami tulajdon tékozlása az utóbbi években felgyorsult, anélkül, hogy társadalmilag szabályozott és ellenőrzött újrafelosztása megtörténne.²⁸⁰ Ezért az állami költségvetésből épített,

²⁸⁰ Az úgynevezett „spontán privatizáció” már a 80-as évek közepétől megindult. Spontán

vagy az állami tulajdonból kisajátított illetve rendelkezésre bocsátott ingóságokkal és ingatlanokkal való sáfárkodást az új országgyűlésig átmenetileg azonnal fel kell függeszteni, legyenek a rendelkezők akár egyének, akár társadalmi, politikai szervezetek, tanácsok, állami intézmények, vállalatok, vagy szövetkezetek. Az állami tulajdonnal való rendelkezés jogát vegyék ki az államigazgatási szervek kezéből és helyezték azt az országgyűlés, illetve a társadalom közvetlen felügyelete alá. A tőkepiac létrehozása érdekében meg kell teremteni a vállalati vagyonok részvényesítését, a részvénytőke szétosztását a reális tulajdonosok között, beleértve a munkavállalókat is. A gazdasági verseny kibontakozásának feltétele, a profitkényszer visszaállítása, a gazdasági egységek államigazgatási függőségeinek megszüntetése, az, hogy a magyar gazdaság kötődik szorosabban a világpiachoz, teremtsen kedvező körülményeket a külföldi működő tőke bevonására, a tulajdoni, vagyoni biztonságra, a forint konvertibilitására.

De feltétele a gazdasági demokráciának:

- a munkavállalók egyenjogúsítása a vállalkozókkal és tulajdonosokkal
- a belső piacot élénkítő antiinflációs gazdaságpolitika,
- a monopolhelyzetek kialakításának megelőzése,
- egy európai léptékű, ösztönző, bér- és adórendszer (amely valóságosan veszi figyelembe az eltartási terheket, igazodik a teherbíró képességhez, így elegendő a tisztességes megélhetéshez, ideértve a kor szükségleteihez igazodó lakás megszerzését, fenntartását és a gyermeknevelés költségeit)
- a szerkezetváltásból adódó munkanélküliség csökkentése, új vállalkozások, munkahelyek létesítésének ösztönzése, átképzési, vagy munkanélküli segély biztosítása,
- a központosított újraelosztásból fakadó területi és települési hátrányok megszüntetése,
- a vidék infrastruktúrájának, civilizációs ellátottságának, autonómiájának elősegítése.

privatizációnak az állami tulajdon tömeges magántulajdonba kerülésének kezdetét, annak még pártállami keretek között kibontakozó 1987 – 1990-es szakaszát nevezzük. Ebben hazai és külföldi magánszemélyek és vállalkozásaik igen előnyös feltételek mellett, az állami vállalatok vezetésének segítségével, többnyire azokkal társulva szerezték meg az állam tulajdonában lévő vagyont. A spontán privatizáció során egyéni érdekek alapján használhatták ki az erkölcsileg ugyan elítélhető, de nem feltétlenül törvénybe ütköző lehetőségeket, a joghézagokat, a rosszul megfogalmazott törvényeket, a kialakulatlan jogértelmezést. A spontán privatizáció csak az állam szempontjából volt spontán, mivel az önkormányzóvá tett vállalat (lásd: 375. sz. lábjegyzet) és annak vezetése önkézdémnyezésén alapult, amire a kormány nem tudott érdemben befolyást gyakorolni.

A Magyar Demokrata Fórum híve a valódi szövetkezésnek és az önkéntesen alakuló demokratikus szövetkezeti mozgalomnak, híve a dolgozók tulajdonosi szerepét és felelősségét erősítő Munkástanácsoknak.

3.) A kultúra, a művelődés ügye minden társadalom, minden nemzet jövőjének meghatározó tényezője. Kiváltképp megszabja az anyanyelvi műveltség az olyan nemzetek fejlődését, mint a magyar, amelynek tagjai több mint egyharmad részben idegen államok polgáraiként nagyrészt a kulturális genocídiumtól veszélyeztetve élnek. A Magyar Demokrata Fórum az ország minden lakosának s a magyarság egészének kulturális összetartozását, hagyományainak és érdekeinek értékeinek védelmét vállalta és vállalja. A jelenlegi erkölcsi-társadalmi válság meghaladásának, a demokráciának elemi feltétele az emberi tehetség, a tudás, a műveltség, a személyiség jogainak védelme, méltóságának elismerése, munkájának megbecsülése. Ezek alapjait a családi és az iskolai nevelés adja, de kifejlődésüket a társadalom értékítélete befolyásolja. A magyar iskola és nevelésügy, a tanítói és tanári kar rendkívül mostoha körülmények között, kiszolgáltatottan, rosszul fizetve és csökkenő hivatástudattal végzi feladatát. Pedig ez az a terület, ahol leginkább elveszthetjük önmagunkat, jövőnket. Az MDF támogatja az egyenlő jogok és esélyek biztosítását az oktatásban, másrészt szorgalmazza a kiemelkedő tehetségek különleges feltételeinek megteremtését. Az állami oktatási és kulturális intézményrendszer társadalmasításával, illetve társadalmi ellenőrzésével, a szakmai és közösségi önkormányzati törekvések támogatásával, az alkotók és alkotóműhelyek – ideértve az iskolát is – alkotói szabadságával, tartalmában, módszereiben és formájában is megújulhat a magyar művelődés (oktatás, közművelődés, tudomány, művészetek, irodalom) hitelét. Az MDF javasolja, hogy:

- a művelődésügy, mint a nemzet jövődjének megalapozója e szerepének megfelelően részesedjék az állami és a helyi költségvetésből, s az európai országok színvonalán a nemzeti jóvedelemből
- biztosítsák az alkotók és alkotóműhelyek autonómiáját, szabadságát, támogatassák megújulási törekvéseiket
- értékén fizessék meg a tanárok, a nevelők, az alkotó értelmiség munkáját
- a művelődésügy nemzetközi kapcsolatait a lehető legszélesebb körben és mértékben fejlesszék

- a jelenlegi bürokratikus-fiskális irányítást váltsák fel a szakmai és gazdasági autonómiát tiszteletben tartó felügyeletté

- oktatási-nevelési rendszerünket tartalmában, struktúrájában, módszereiben minden szinten egyaránt közelítsük az egységesülő európai rendszerekhez, kapcsolódjunk be az ezt ösztönző programokba (ERASMUS,²⁸¹ EUREKA,²⁸² stb.)

- a hadsereg, az MSZMP, a KISZ és más tömegszervezetek rendelkezésre álló, felszabaduló épületeket elsőként a művelődésügynek ajánlják fel.

Az MDF támogatja művelődésügy valamennyi ágának érdekérvényesítési és önkormányzati törekvéseit, az egyetemi autonómiát, a regionális egyetemek létesítését, a szakmai szerveződések, egyesületek, az egyházak szerepének növelését, s kezdeményezi, hogy a tartalmukat vesztett, kiürült művelődési intézményeket vegyék át, s éltessek jobban az önszerveződő kulturális-közösségi mozgalmat. Az MDF pártfogolja az erőszakosan megszüntetett nagy hagyományú, s Európa-szerte népszerű Cserkészmozgalom, népfőiskolai mozgalom, és a szerzetesrendek újrachonosítását, meggyökerezését hazánkban.²⁸³ Az MDF támogatja az etnikai, a nyelvi, a vallási kisebbségek kulturális szerveződését, hagyományainak védelmét, ilyen irányú kötődését, kapcsolatát. Az MDF támogatja a táj- és környezetkultúra, a lakáskultúra, a munkakultúra fejlesztésére vonatkozó törekvéseket.

4.) A szociális biztonság függvénye a gazdasági helyzetnek. A gazdasági válsággal párhuzamosan csökken az életszínvonal, egyre szélesebb az elszegényedők rétege, romlik a bérek és a nyugdíjak reálértéke, növekszik a munkanélküliség. Az önkiszákmányoló életmód, az egészségtelen munkakörülmények, az elfojtott konfliktusok, a rossz társadalmi közérzet, a növekvő terhek pusztítják az egyén életerejét, növelik az alkoholisták, a betegek számát. Rendkívül fontos, hogy ilyen helyzetben a társadalom védje, támogassa

²⁸¹ European Community Action Scheme for the Mobility of University Students (ERASMUS) néven az Európai Bizottság által meghirdetett, 1987-ben indult felsőoktatási csereprogram.

²⁸² EUREKA: 1985-ben létrehozott együttműködés Európa világpiaci versenyképességének előmozdításáért, melynek keretében ipari, technológiai kutatások koordinálása zajlik.

²⁸³ A Magyar Cserkészszövetséget már a nyilasok is feloszlatták 1944-ben, de betiltására 1946. július 20-án került sor. A több területet és intézményrendszert átfogó népfőiskolai mozgalom ellehetetlenítése az iskolák államosításával 1948-ra ment végbe. A kommunista diktatúra ellenségeinek tartott szerzetesrendek feloszlásáról szóló 1950-es törvényerejű rendelet (34/1950) megvonta a rendek működési engedélyét, elkobozták ingatlanjaikat. Csak korlátozottan működhetett tovább a bencés, a ferences, a piarista és a Szegény Iskolánövér rendje.

a kiszolgáltatott személyt. Az MDF az „Aki megszületett, annak joga van élni” elvet elfogadva kezdeményezi egy minden állampolgárnak feltétlenül járó létminimumrendszer kidolgozását és fokozatos megvalósítását. A létminimum és a nyugdíjak reálértékének megtartása a mindenkori kormány gazdasági legitimitásának egyik fontos feltétele lehet. Meg kell valósítani a társadalombiztosítási rendszer teljes átalakítását, befizetések elköltésének ellenőrizhetőségét, az egészségügyi ellátás reformját, a szabad orvosválasztást. Az új társadalombiztosítási rendszer tegye lehetővé a szülők adóalapjából nem fedezhető gyermeknevelési kiadások kiegészítését. Szorgalmazzuk az adórendszer bevezetésével²⁸⁴ egyidejűleg megígért bérreformot. Javasoljuk a nyugdíjrendszer alapelveinek megváltoztatását, a biztosítási díjakból fedezett nyugdíjrendszerre való áttérést. S ezzel a nyugdíjak vásárlóerejének megőrzését. Igazságérzetünk azt diktálja, hogy a kiváltságos, kiemelt nyugdíjakat adóztassák meg!

A munkavállalók, vállalkozók adóalapjuk terhére köthessenek szerződéseket, társadalombiztosítási ellátmányokat (nyugdíjakat, egészségügyi ellátmányt, táppénzt, stb.) biztosító intézetekkel. A lakosság tulajdonosi, munkavállalói és vállalkozói érdekeit jogi garanciák, s betartásukat kikényszerítő intézményi garanciák tegyék lehetővé (szakszervezetek, szakmai kamarák). Az egészségügy és a szociális szféra irányítása és adminisztrációja elavult, túl bürokratizált, a fenntartására fordított költség a szociálpolitika pénzösszegeit csökkenti, reformja sürgetően fontos. Javasoljuk, hogy az egyházak és jótékonyági szervezetek kapjanak a jelenleginél nagyobb lehetőséget, jobb feltételeket szociális szolgálatuk ellátásához, gondozó és szervező munkájukhoz. A magyar társadalom egyik legnyomasztóbb, népszaporulatunkra is kiható gondja a lakáshelyzet, s az ifjúság életkezdésének, lakáshoz jutásának

²⁸⁴ 1988. január 1-jén lépett hatályba az 1987. évi VI. törvény (IX. 29.) a magánszemélyek jövedelemadójáról (SZJA tv.). Ezzel együtt – a vállalatok, és a szakszervezetek nyomására – a kormányzatban is megérett az az elhatározás, hogy a bérrendszerben meglévő elavult, de a szocialista keretek között elfogadott, sőt támogatott bérrendszert, az ún. „állami- vagy adminisztratív bér meghatározást” felszámolják. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az állami vállalatoknál, szerveknél meglévő bér meghatározás állami monopóliumát a jövőben meg kívánták szüntetni és azt egyrészt a kormány – szakszervezetek – munkaadók között folytatandó országos bér megállapodási tárgyalásokra, valamint a vállalati, szervezeti vezetésre kívánták hagyni. Ez a folyamat azonban lassúnak bizonyult, hisz az SZJA tv. hatályba lépésétől számított 11 hónap elteltével ült csak össze a problémát rendezni hivatott Országos Érdekegyeztető Tanács. Ezt az időbeli csúszást és a probléma rendezetlenségét kifogásolta az MDF.

reménytelensége. Javasoljuk, hogy készüljön nemzeti program e probléma megoldására, amely összekapcsolható az egész infrastruktúra és a magyar vidék fejlesztésével.

A szociális és az erkölcsi kérdések összefüggése néhány érvényesítendő etikai alapelv megfogalmazására késztet bennünket.

a) A társadalom minden formája és csoportja csak úgy járhatson jól, ha az összesség érdekeit is szolgálja, és a közösség hasznából az egyén is részesedik.

b) A társadalom tagjai erőszakmentes vitákban juthassanak egyezségekre.

c) A tettek és következményeik a szereplők szándékától függetlenül érzékelhetők, a felelősség pedig megállapítható legyen,

d) A közösség ügyeiben kizárólag a közösség felhatalmazásával, részvételével lehessen eljárni.

e) A társadalom minden területén érvényesüljön a szabad emberek esélyegyenlősége.

5.) Külpolitikai feladatok és az MDF nemzetközi kapcsolatai

A nemzetközi kapcsolatok második világháború után létrejött rendszere napjainkban megtorpanásokkal és visszafordulásokkal, de átalakulóban van:

- a bipoláris világ fokozatosan egy többközpontú, pluralista világcivilizációnak adja át helyét,

- egyszerre növekszik az államok kölcsönös függősége és a nemzetek törekvése saját érdekeik és értékeik kifejezésére,

- általában csökken a politikai határok elválasztó jellege; az államok mellett a nemzetközi kapcsolatok új alanyai: társadalmi, etnikai és kulturális közösségek jelennek meg a politikában,

- a szembenállás helyett fokozódik az együttműködés igénye.

Külpolitikai érdekeinket nemzetünk történelmi útjának sajátosságai, földrajzi helyzetünk, társadalmi adottságunk, nagyságrendünk, erőforrásaink, nyelvünk és kultúránk egyedi vonásai határozzák meg.

A nágytérési és világproblémák megjelenése egyre több etikai követelményt állít a mai külpolitikával szemben. Így annak korszerű megfogalmazása már nem nélkülözhet olyan alapelveket, mint a kölcsönös felelősség, szolidaritás, a személyek és közösségek méltóságának tiszteletben tartása.

Szomszédainkkal és általában a térség kis és közepes nemzeteivel, sok évszázados sorsközösség kapcsol minket össze. Európának ezen a részén az államhatárok hagyományosan nem esnek egybe a népek határaival. Az együttélés, a

többszempontú kedvező hagyományai mellett ismertek a nemzeti elnyomás, a nacionalista önzés, és a kisebbség üldözés példái is ezen a tájon.

Ebből kiindulva a Magyar Demokrata Fórum külpolitikai törekvése, hogy

- az egyenjogúság, a kölcsönösség, és a szolidaritás alapján fejlessze kapcsolatait a szomszéd népekkel,

- feltárja a nyugat és kelet közötti sajátos helyzet történelmi, kulturális és egyéb összefüggéseit; a kisállamiság tényéből adódó közös érdekeket; és ezeket egy szervezettebb tájegységi együttműködés, egy magasabb szintű önkéntes összefonódás alapjává tegye,

- lehetőségei szerint nemzetközi kapcsolataival is hozzájáruljon a térségi méretű válságból kivezető demokratikus út megtalálásához,

- segítse a térségben élő valamennyi nemzet, népcsoport és kisebbség egyenjogúsági törekvését. A szomszéd országok magyarságát és a Magyarországon élő valamennyi nemzet, népcsoport, és kisebbség egyenjogúsági törekvését. A szomszéd országok magyarságát és a Magyarországon élő nemzetiségeket, országokat, népeket összekötő kapcsolatoknak tekintse.

A magyar népet és Közép-Európa népeit különösen sújtotta Európa háború utáni mesterséges megosztása. Az a politikai jégkorszak, amely sokrétű kapcsolatainkat Európa nyugati felével jórészt befagyasztotta, felengedőben van. Nemzeti érdekünk, hogy teljesen eltűnjön és átadja helyét egy tömböktől mentes egységesülő Európának, amelynek hazánk továbbra is természetes része kell legyen, mivel a magyar nemzet európai elkötelezettsége ezer éves múltat tekint vissza.

Érdekünk, hogy

- a nemzetközi kapcsolatokban általában csökkenjen az ideológiai és katonai tényezők súlya,

- növekedjen a gazdasági, kulturális és tudományos diplomácia szerepe, amely területeken reálisan a magyar érdek leghatékonyabban fejeződik ki,

- megvalósuljon a külföldi haderők teljes kivonása más országok területéről, Magyarország kezdeményezően és maradéktalanul érvényesítse nemzeti érdekeit e téren,

- hazánk kapcsolatai valamennyi nagyhatalommal zavartalanul fejlődjenek, az egyenjogúság kölcsönös tiszteletben tartásával,

- hazánk nemzetközi kapcsolataiban nyitott legyen a nemzetközi jog elveit betartó valamennyi állam irányában, törekedjék a semlegességre,

- Magyarország önálló, kezdeményező békediplomáciát folytasson nemzetközi méretekben, vállaljon közvetítő, jószolgálati küldetéseket, legyen

ilyen irányú tárgyalások színhelye, vegyen részt békefenntartó erőben, stb.

- védelmi céllal legyen jól képzett és felszerelt honvédségünk, amely egyaránt elejét veheti a szuverenitásunkat veszélyeztető szándékoknak, és alkalmassá teheti az országot az említett esetleges nemzetközi békefenntartók feladatainak ellátására,

- a kisebbségi és nyugati szóránymagyarság helyzetével való foglalkozás külkapcsolatai egyik központi eleme legyen.

A Magyar Demokrata Fórum részt igényel magának az ország nemzetközi kapcsolatainak építéséből. Tevékenyen akar bekapcsolódni a magyar kulturális diplomáciába, és természetes feladatának érzi a magyarságkép külföldi alakításában való részvételt is.

Lehetőségei szerint kívánja fejleszteni együttműködését

- a közép és kelet-európai országokban hasonló feltételek között működő, rokon célokat követő szervezetekkel,

- a nyugati politikai és társadalmi szervezetekkel: pártokkal, mozgalmakkal, polgárjogi csoportokkal,

- nemzetközi (elsősorban nem kormányközi) szervezetekkel, főként az emberi, kulturális és kisebbségi jogok védelmében,

- a határon túli magyarokkal és szervezeteikkel, az MDF alapító levele és alapszabálya szellemében.

6.) A Magyar Demokrata Fórum kapcsolatai

A Magyar Demokrata Fórum szerint az alapvető emberi szabadságjogok elválaszthatatlanok a nemzeti sorskérdésektől, a gondviselő társadalom megteremtésétől, a nemzeti demokratikus hagyományok szellemétől. A Magyar Demokrata Fórum együtt kíván működni minden olyan egyénnel, mozgalommal, szervezettel, mely a magyarság lelki és szellemi megújulásáért, a független és demokratikus Magyarországért, a közép-európai népek testvériségéért küzd. Együttműködési készségünket nem partnereink nagysága, ereje, hatalma szabja meg, hanem az a mindegyikükre vonatkozó követelmény, hogy nem részérdekek, hanem a nemzet egészének sorsa iránymutató számunkra. Elítélünk minden olyan szervezetet, amely önérdekeit az ország és a nemzet érdekei fölé helyezi. Mi azokkal a szervezetekkel keressük a kapcsolatot, melyek szervezeti formáikkal tagjaik erejét sokszorozzák meg.

a) Mint a független és demokratikus Magyarországért, a szétszóródott magyarság összefogásáért, a közép-európai népek testvériségéért, az önálló népek

alkotta oszthatatlan szellemi Európáért küzdő politikai mozgalom, együtt kívánunk működni mindazokkal az egyénnel, mozgalmakkal és szervezetekkel,

- melyek számára a nemzet és a demokrácia egymással összefüggő fogalmak,
- [melyek számára] a határainkon kívül élő magyarság sorsa közügy,
- melyek az MDF-fel, mint koalíciós mozgalommal, együttműködő szellemi áramlatok politikai megtestesüléseként tevékenykednek,

- olyan gazdasági érdekcsoportokkal, melyek Magyarország hagyományainak, sajátosságainak, és érdekeinek megfelelő gazdaság kialakításában közreműködnek,

- a magyarországi nemzetiségi szövetségekkel
- azon közép-európai mozgalmakkal, melyek az itt élő népek megbékélését hivatottak szolgálni.

b) A Magyar Demokrata Fórum kapcsolatot kíván fenntartani mindazon egyénnel, mozgalmakkal és szervezetekkel, melyekkel bár elvi alapvetésekben különbség mutatkozik, de egyes kérdésekben egyet tud érteni. Az MDF szorgalmazza kapcsolatok felvételét Európában, és a többi kontinensen működő szervezetekkel és a világszervezetekkel.

c) Az együttműködés, illetve kapcsolattartás folyhat személyesen lazán létrejövő csoportokban, vagy szervezett formában,

d) Mozgalmunk nyitottsága szellemében tárgyalni mindenkivel készek vagyunk, de együttműködni csak elveink és alapszabályunk szellemében tudunk.

IV.

A be nem váltott ígéretések és az új pártok, programok, új ígéretetek alakulásának korát éljük. A Magyar Demokrata Fórum tagjait e szerény programmal is szeretné megvédeni. Egyrészt attól, hogy hitelt adjanak a túllicitálónak, másrészt attól, hogy letargiába süllyedjenek.

A mi programunk nem ígér, inkább kér tagjaitól, mint eddig is tette. Mert nem lehet jelenleg sok jót ígérni, legfeljebb annyit, hogy közös erővel, becsülettel törekszünk arra, hogy azt a keveset, amink van, azt nem engedjük tovább tékozolni, igyekszünk igazságosan elosztani, lehetőleg úgy, hogy alkosson, építsen, gyarapodni is tudjon az egyén és az ország. A despotizmus ezernyi szövődménye a korrupció, a nepotizmus baktériumai, az önsorsrontó szokások fertőzik közéletünket. Beteg a társadalom, s kisebb, nagyobb mértékben betegek vagyunk ennek mindannyian. Az MDF különböző fórumain megpróbáltunk egy-egy terület bajaira gyógyírt találni, amit állásfoglalás-

ként rögzítettünk a népesedésről, a szomszédos országok magyarságáról, a mezőgazdaságról, a munkásságról, a gazdaságról. A gyógyulásra nehéz teljes programot adni, legfeljebb annyit ígérhetünk, hogy törekedni fogunk az egészséges életmódra, s ahogy tudunk, küzdünk életünkért. Betegségünk természetét és gyógy módját magunknak kell kitalálnunk, s mindenkinek a maga szűkebb környezetében kell kidolgoznia a munkaprogramját, megke- resve a gyógyításhoz szükséges partnereket is.

Az Országos Gyűlésre kidolgozott programtervezethez küldött kiegészítő javaslatokat, észrevételeket minden érdekelt tagszervezetünknek megköszönjük, s kívánunk eredményes, közös munkát. [Áthúzott szövegrész: „jó helyi és országos akciókat, kiérleltebb programokat.”]

MDF ideiglenes elnökség

Bp. 1989. március

69. dokumentum: Pálmány Bélának megküldött tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum ifjúsági tagozatának szervezésével kapcsolatban

1989. március 9.

Tisztelt Pálmány Béla!

Tájékoztatni szeretnék arról, hogy mi történt az elmúlt 3-4 hónapban az MDF ifjúsági ügyeiben.

Kezdetben volt az Ifjúsági Bizottság, ennek a tagjait az Ideiglenes Elnökség két tagja, Kiss Gy. Csaba és Joó Rudolf kérte föl. Ők: Németi Sándor, Foltányi Árpád, Diczházi Bertalan, Gorondy-Novák Sándor, Petrik Béla, Bégány Attila.

Ez a létszám később a felsoroltak által meghívottakkal bővült. Decemberre a kibővült ifjúsági bizottságban két elképzelés érlelődött meg:

A) Az MDF ifjúsági ügyei az egyes MDF csoportok, ill. a területi és országos vezetőségek mellett működő ifjúsági bizottságokban intézményesüljenek.

Az ifjúsági bizottságok tagjai csak MDF tagok legyenek. Fő képviselők: Foltányi Árpád, Gorondy-Novák Sándor, Németi Sándor.

B) Az MDF ifjúsága részvételével alakuljon egy új ifjúsági szövetség, melyben részt vennének a nemzetet keretül elfogadó ifjúsági csoportok. Az új ifjúsági szövetség tagjai lehetnének MDF és nem MDF tagok egyaránt.

Fő képviselők: Bégány Attila, Diczházi Bertalan.

A „B” változat szorgalmazói az Ideiglenes Elnökségből állásfoglalást kényszerítettek ki. Az ideiglenes elnökségnek, bár fenntartásaik voltak a „B” változattal, de azt mondták: nem ellenzik. Csengey Dénest kinevezték az ifjúsági ügyek inspektorának.

A „B” változat szervezői tárgyalásokat kezdtek az alakulóban lévő Katolikus Ifjúsági Szervezettel (világi), bázisközösségekkel, „szerves” mozgalommal, parasztpártiakkal, kispártiakkal, a Szociáldemokrata Ifjúsági Kör nemzeti szárnyával, Márton Áron Társaság²⁸⁵ fiatalokkal.

A tárgyalások nem sok eredményre vezettek, és így jött el február 3-4-5., amikor egy Börzsöny béli turistaházba, Vámosmikolára meghirdettük az ifjúsági szövetség alakulását.

Február 4-ére, szombatra 37-en gyűltünk össze az ország különböző részéből, de nem jöttek el a fennebb felsorolt ifjúsági csoportok kulcsemberei. Nem jöttek, mert mint az előzetes tárgyalásokon kiderült, mindenki a saját szervezetét akarja létrehozni.

Utólag, erre azt mondom, ez így természetes.

A különböző értékekre és érdekekre szerveződő csoportok alakítsák ki saját arcukat. És majd azután bizonyára létrehozható egy népben-nemzetben gondolkodó ifjúsági koalíció. Ennek csírái már ma is megvannak pl. a MISZOT-ban²⁸⁶ (MDF Ifjúsági Bizottság – Veres Péter Társaság²⁸⁷ Ifjúsági Bizottság).

De visszatérve a vámosmikolai találkozóra.

A terveket tekintve kudarcot vallottunk. Tulajdonképpen többségében MDF tagok gyűltünk össze, és ez nem véletlen, hiszen látnivaló volt, hogy ebben a szövetségben az MDF szellemisége lett volna a centrum.

Volt Vámosmikolán olyan törekvés, hogy ha már így alakult, akkor alakítsuk meg ott az MDF ifjúsági szervezetét.

²⁸⁵ Márton Áron Társaság: 1988 decemberében alakult kereszténydemokrata irányultságú civil szervezet, amely a Kereszténydemokrata Néppárt előfutárának is tekinthető. Elnöke Keresztes Sándor, alelnöke Szesztay András szociológus. Vezetői között találhatjuk Giczy Györgyöt (titkár), ifj. Bibó Istvánt és Czákó Gábort (elnökségi tag). A szeniorok tanácsának tagjai Entz Géza, Györfly György történész és Szentágothai János agykutató voltak.

²⁸⁶ Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa: 1988 novemberében megalakult ifjúsági ernyőszervezet. Elnöke Stumpf István, alelnöke többek között a Fidesz részéről Kövér László, a KISZ részéről Gyurcsány Ferenc volt.

²⁸⁷ Veres Péter Társaság: 1986 végén, a Hazafias Népfront keretein belül megalakult szerveződés. Elnöke S. Hegedüs László volt. A szervezet 1989. február 11-ei közgyűlésén döntöttek a Magyar Néppárt megalakulásáról. Részletesen lásd: 380. sz. lábjegyzet

Ez az előzményeket tekintve nem lett volna korrekt és az illetékeségünk sem volt meg erre.

Az elmúlt egy hónapban azok az MDF tagok, akik a „B” változatot szorgalmaztuk, levontuk a következtetést: az MDF ifjúsági szervezetét szeretnénk létrehozni.

Az Ifjúsági Bizottság továbbra is működik, hetente gyűlünk össze a Martos Kollégiumban.²⁸⁸

Az A változat és az „új” B változat képviselői harmonikusan tudnak egymással dolgozni.

A következőkben állapotunk meg: a két változatot kidolgozzuk. Áprilisban (16-án) összehívunk egy MDF ifjúsági gyűlést, a megyékből és a budapesti kerületekből 6-7 személyre számítunk.

Ez a kb. 200 fős gyülekezet lenne hivatott dönteni, milyen legyen az MDF jövőendő ifjúsági mozgalmá.

Örölnénk, ha az elnökség, esetleg a választmány is foglalkozna a kérdéssel.

Budapest, 1989. március 9.

70. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésének napirendje

1989. március 11.

Az Országos Gyűlés napirendje

Március 11.

1. Megnyitó
 2. Bizottságok kiküldése
 3. Az Ideiglenes Elnökség beszámolója
 4. A beszámoló, a program és az alapszabály-tervezet feletti vita
- Ebédszünet*

²⁸⁸ Martos Flóra Kollégium: a Budapesti Műszaki Egyetem kollégiuma, amely a vegyészmérnök hallgatók számára lett létrehozva. 1980-ban Diczházi Bertalan közreműködött a kollégium 405-ös Társadalompolitikai Körének létrehozásában, amely az 1980-as években jelentős népszerűséggel bírt és ahol számos rendszer-kritikus előadás megtartására került sor. A 405-ös Kör szervesen illeszkedett a főváros számos ellenzéki jellegű vita-klubjának rendszerébe. In: Pütkösti Árpád: *Szeplőtelen fogantatás. Történelmi szociográfia*. Fapadoskönyv Kiadó, 2010. I. fejezet, 2. rész.

5. A vita folytatása

6. A jelölőbizottság beszámolója és a végleges lista elfogadása

Március 12.

1. A tisztségviselők megválasztása

2. A vita folytatása

Ebédszünet

3. A szövegezőbizottságok jelentései

4. A program és az alapszabály elfogadása

5. A szavazatszedő bizottság jelentése

6. Zárszó

xxx

Az Országos Gyűlés ügyrendje

1. Hozzászólásra írásban kell jelentkezni az elnökségnél

2. Egy küldött csak egyszer kaphat szót. Személyes megtámadtatás esetén a válasz: egy perc.

3. A hozzászólások időtartama 5 perc

4. Hozzászólást írásban is be lehet nyújtani – ez esetben nincs terjedelm-korlátozás.

5. A szavazás módja:

a. a választás esetében a szavazás titkos és szavazólapokkal történik

b. egyéb ügyekben a szavazás nyilvános, kézfeltartással és egyszerű többséggel történik

71. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésének politikai nyilatkozata

1989. március 12.

Szabadságot, függetlenséget, demokráciát!

Politikai szándéknyilatkozat

Magyarországot a népfelség elvét semmibe vevő politikai hatalom erkölcsi, politikai és gazdasági válságba juttatta. Hazánk történelmi választás előtt áll: felemelkedés, vagy elnyomorodás. A Magyar Demokrata Fórum

összefogásra szólítja fel a Magyarország megújulását őszintén akaró demokratikus erőket.

A Magyar Demokrata Fórum célja:

hogy hazánk kiemelkedjék mostani erkölcsi, politikai és gazdasági válságából, és Magyarország ismét európai kultúrájú, civilizációjú független és demokratikus ország legyen szabad, öntudatos, elégedett és erkölcsös állampolgárok hazája.

Mit akar a Magyar Demokrata Fórum?

1.) Szabad, független jogállamot, demokratikus alkotmányt.

2.) Az államhatalmi ágak (törvényalkotás, igazságszolgáltatás, végrehajtás) elválasztását.

3.) Az emberi és politikai szabadságjogok alkotmányos biztosítását, a nemzeti önrendelkezést.

4.) Gazdasági és kulturális felzárkózást Európához.

5.) Szabad választásokat, demokratikusan választott országgyűlést, parlamenti demokráciát.

6.) Országgyűlésnek felelős kormányt, a hatalom nyilvánosságát, ellenőrzését.

7.) Független népképviselőket, szakszervezeteket és kamarákat.

8.) Gyökeres gazdasági megújulást, szociális piacgazdaságot.

9.) Társadalmilag ellenőrzött szilárd gazdaságpolitikát.

10.) Az állami és szervezeti monopóliumok felszámolását: a köztulajdon, a csoporttulajdon és a magántulajdon sokszínűségét és egyenértékűségét.

11.) Tulajdoni reformok: tulajdoni, vagyoni biztonságot. A politikai hatalom biztosította kiváltságok alapján eltulajdonított nemzeti vagyon visszaszolgáltatását a nemzetnek.

12.) Vállalkozói szabadságot. Esélyegyenlőséget, a politikai és gazdasági kiváltságok felszámolását.

13.) Az alkotóképességet, a tudást, a szakértelem, a munka megbecsülését.

14.) Társadalmi igazságosságot, emberközpontú szociálpolitikát, családközpontú társadalmat.

15.) A Munkásörtség felszámolását, a politikai kiváltságok alapján magánkézben lévő fegyverek beszolgáltatását.

16.) Oktatási autonómiát, valóság-hű nemzettudat kialakítását.

17.) Új környezet szemléletet, nyilvános környezetvédelmet.

- 18.) Emberközpontú településpolitikát, helyi önkormányzatokat.
- 19.) Politikai szolidaritást Közép- és Kelet-Európa demokratikus mozgalmával.
- 20.) Szembenézést a múlttal, beszámoltatást a jelenről. Történelmi igazságtételt a törvénytelen ségek áldozatainak.
- 21.) Az egyetemes magyarság képviselét.

Budapest, 1989. március 12.
MDF első országos gyűlése²⁸⁹

72. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésén elfogadott Alapszabálya

1989. március 12.

A Magyar Demokrata Fórum Alapszabálya

Budapest, 1989. március 12.

I. Általános rendelkezések

1. § A társadalmi szervezet neve: Magyar Demokrata Fórum (MDF)
2. § A Magyar Demokrata Fórum független társadalmi szervezetként működő szellemi-politikai mozgalom.
3. § A Magyar Demokrata Fórum célja a független, demokratikus Magyarország megteremtésének elősegítése, a népfelség és az önkormányzat elvének érvényesítése az Országos Gyűlés által elfogadott program alapján.
4. § Székhelye: Budapest, VI. Ó utca 8-10.

II. A Magyar Demokrata Fórum tagjai

5. § (1) A Magyar Demokrata Fórum tagja lehet minden természetes személy, aki az MDF programját és Alapszabályát elfogadja, és ezt írásbeli nyilatkozattal kifejezi.

²⁸⁹ Az Első Országos Gyűlésről számos külföldi sajtóorgánus tudósított, kiemelve a gyűlés politikai jelentőségét és mintaszerű szervezettségét. Az esemény nemzetközi sajtójáról készült összeállítást lásd: *Ahogy ők látták. Az MDF Országos Gyűlésének külföldi sajtóvisszhangjából.* Hítel, 1989/10. 53.

(2) A tagfelvételtől egy tag ajánlására az a helyi szervezet jogosult dönteni, amelynek a jelölt tagja kíván lenni.

(3) A felvételtől a helyi szervezetben a jelenlévők egyszerű szótöbbséggel határoznak elutasítás esetén a jelölt az Országos Választmányhoz fordulhat felülvizsgálatért.

(4) Ugyanez a jogorvoslat illeti meg a tagot kizárás esetén, a döntésig azonban tagsági jogait nem gyakorolhatja.

(5) Mindenki annak a helyi szervezetnek a tagja, amely befogadta. Az Országos Gyűlésbe való küldöttválasztási jog csak ebben a szervezetben illeti meg. Az MDF tagja azonban egyidejűleg az MDF több helyi szervezetének munkájában is részt vehet.

(6) Az MDF pártfogó tagja lehet az a jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, vagy az a természetes személy, amely az MDF céljaival egyetért és ezt belépési nyilatkozatában kifejezi, egyúttal megjelöli, hogy az MDF tevékenységét milyen erkölcsi, jogi, gazdasági, stb. támogatásban kívánja részesíteni. A pártfogó tagságról a beérkezett írásbeli kérelem alapján az MDF helyi szervezete, illetve az Országos Elnökség dönt.

6. § A tagság megszűnik:

- a) kilépéssel,
- b) törléssel,
- c) kizárással,
- d) a tag halálával,
- e) az egész szervezet megszűnésével.

A tagsági viszony megszűnésének feltételeit a b) és c) pont vonatkozásában az etikai és fegyelmi szabályzat tartalmazza.

7. § (1) Az MDF tagjának joga részt venni az MDF tevékenységében, választhat és minden tisztségre megválasztható. A választott tisztségviselő nem lehet más párt tagja.

(2) A tag jogosult arra, hogy véleményével az MDF bármely szervezetéhez vagy tisztségviselőjéhez forduljon. Az MDF tevékenységét érintő kérdésekben a tagok saját helyi szervezetüknél és az országos szerveknél tájékozódhatnak.

III. A Magyar Demokrata Fórum szervezete

Az MDF helyi szervezetei:

(települési, munkahelyi, szakmai, stb.) szervezetek.

8. § Az MDF tagjai helyi szervezetet alapíthatnak legalább 10 tag egybe-

hangzó írásbeli nyilatkozata alapján. A helyi szervezet megalakulásához az Országos Elnökség elfogadó nyilatkozata is szükséges.

9. § (1) A helyi szervezet működési és szervezeti szabályzatát maga határozza meg, amely azonban az Alapszabállyal ellentétes nem lehet.

(2) Éves munkatervet és költségvetést készít és fogad el összehangoltan az MDF más helyi szervezeteivel, az országos munkatervvel és költségvetéssel. Megállapítja a helyi tagdíj összegét.

10. § A helyi szervezet elnököt választ és más tisztségviselőket választhat.

11. § A helyi szervezet évente megválasztja küldöttét (küldötteit) az Országos Gyűlésre és utasításokkal látja el.

12. § A helyi szervezet megszűnik:

- a) ha a tagok száma 10 fő alá csökken,
- b) ha a helyi szervezet önmaga feloszlását kimondja,
- c) ha az Országos Gyűlés feloszlítja,
- d) ha az országos szervezet megszűnik.

13. § A helyi szervezet önálló jogi személy. Önálló jogi személyiséggel nem rendelkező helyi csoportok vagy közösen alkotnak helyi szervezetet, vagy csatlakozhatnak ahhoz.

14. § A helyi szervezet döntéseit állásfoglalásokban, elhatározásokban és nyilatkozatban hozza nyilvánosságra.

15. § Javaslatával, véleményével, kezdeményezéseivel az MDF bármely szervéhez és szervezetéhez fordulhat, azoktól segítséget kérhet.

16. § A helyi szervezet kapcsolatokat alakíthat ki, közös szervezeteket hozhat létre az MDF más helyi szervezeteivel (pl. megyei és regionális szervezetek, ágazati, üzemközi, szakmai szervezetek).

17. § Az MDF országos és helyi célkitűzéseinek megvalósítására kapcsolatokat építhet ki más társadalmi, művelődési, egyházi, gazdasági, politikai, stb. szervezetekkel, az MDF közös céljainak sérelme nélkül.

Az MDF Országos Gyűlése

18. § Az Országos Gyűlés az MDF legfelső szerve. Az Országos Gyűlést a megválasztott küldöttek, az Országos Választmány és az Országos Elnökség alkotják.

19. § Az Országos Gyűlésre minden helyi szervezet az arányos képviselet elve alapján választ küldöttet, de minden helyi szervezetet legalább egy küldött képvisel.

20. § (1) Az Országos Gyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik:

- a) az Alapszabály alkotása és módosítása,
- b) az MDF céljainak kidolgozása és megvalósításukhoz szükséges eszközök kijelölése,
- c) az országos munkaterv és költségvetés elfogadása,
- d) az országos szervek működését biztosító tagdíj összegének megszavazása,
- e) a leköszönő választmány és bizottságok beszámolójának megvitatása és jóváhagyása,
- f) az Országos Elnökség jelentésének megtárgyalása és elfogadása, az Országos Számvizsgáló Bizottság felmentésének megadása,
- g) az Országos Elnökség tagjainak és ügyvezető elnökének, az Országos Választmány, az Országos Etikai és Fegyelmi Bizottság és az Országos Számvizsgáló Bizottság megválasztása,
- h) döntéshozatal az Országos Választmány által felfüggesztett helyi szerv ügyében,
- i) az MDF feloszlásának, más szervezettel való egyesülésének és vagyona sorsáról való döntésének elhatározása,
- j) ügyrendjének és napirendjének megállapítása,
- k) ezen kívül dönt mindazon kérdésekben, amelyeket az MDF Alapszabálya más szerv feladatkörébe nem utal.

(2) Az Országos Gyűlés az (1). i) pontjában meghatározott esetben kétharmados többséggel, titkos szavazással határoz.

21. § Elbírálja a beterjesztett fellebbezéseket, dönt az előterjesztett javaslatokról, kezdeményezésekről, állásfoglalás-, elhatározás- és nyilatkozattervezetokről.

22. § Tájékoztatást kérhet az MDF bármely tagjáról, szervétől és szervezetétől.

23. § Az MDF Országos Gyűlését legalább évente össze kell hívni, de azok és cél megjelölésével az Országos Választmány tagjai egyharmadának, az országos szervezet tagjai egyharmadának indítványára az Országos Elnökség köteles az Országos Gyűlést egybehívni; az Országos Elnökség egyéb esetekben is jogosult az Országos Gyűlést egybehívni.

Az MDF Országos Választmánya

24. § Az Országos Gyűlés tagjai sorából két évente választja meg az Országos Választmány nyolcvan tagját. Az Országos Elnökség tagjai és az MDF ügyvezető elnöke is tagjai az Országos Választmánynak.

25. § Az Országos Gyűlések közötti időben ellenőrzi az Elnökség, a testületi szervek munkáját, az Országos Gyűlés állásfoglalásainak, nyilatkozatainak, elhatározásainak érvényesítését.

26. § (1) Összehangolja a különféle szervek működését, továbbá beszámoltatja az ügyvezető elnököt tevékenységéről.

(2) Az Országos Gyűlés elé terjesztendő ügyekben állást foglal és véleményt alkot.

27. § Megállapítja a változó taglétszám függvényében az arányos képviseletet biztosító kulcsokat.

28. § Dönt a vitás ügyekben és a helyi szervezetek felfüggesztéséről az Elnökség javaslata alapján. A felfüggesztés időtartama az Országos Gyűlés döntéséig tarthat.

29. § Megtárgyalja és véleményezi az Országos Gyűlés elé terjesztendő testületi jelentéseket, az éves munkatervet és költségvetést.

30. § Figyelemmel kíséri és megvitatja az MDF szerveinek munkáját.

31. § Beszámolást és tájékoztatást kérhet az MDF bármely szervétől.

32. § Az Országos Választmány legalább negyedévenként tart ülést, megállapítja ügyrendjét, napirendjét.

Az MDF Országos Elnöksége

33. § Az Országos Elnökség 13 tagját kétfévente választja meg az Országos Gyűlés az MDF tagjai közül: az Országos Elnökség tagja az MDF ügyvezető elnöke is.

34. § Az Országos Elnökség megállapítja ügyrendjét, napirendjét, tanácskozási időpontját és megválasztja tagjai sorából az MDF képviselőit.

35. § Az Etikai és Fegyelmi Bizottság előterjesztése alapján az Országos Választmánynak javaslatot tesz a helyi szervezet működésének felfüggesztésére; dönt a tagsági viszonyt érintő kérdésekben.

36. § Megtárgyalja a hozzáérkező javaslatokat, kezdeményezéseket, tervezeteket, állásfoglalásokat és elhatározásokat. Vita esetén az Országos Választmányhoz, végső soron az Országos Gyűléshez fordulhat.

37. § Kidolgozza az Országos Választmány és az Országos Gyűlés elé terjesztendő és az MDF képviselői által összefogott munka- és költségvetés-tervezeteket, szakértői beszámolókat.

38. § Összehívja az Országos Gyűlést.

39. § Meghatalmazottja útján megállapodásokat köthet hazai és külföldi

társaságokkal, intézményekkel, szervezetekkel közös együttműködésre, állásfoglalásokra, stb.

40. § Felkéri tanácsadásra, tudományos és szakmai állásfoglalásra a Tanácsadó Testületet.

41. § Tájékoztatót kérhet az MDF bármely szervétől vagy tagjától.

Tanácsadó testület

42. § A filozófia, a teológia, a humán-, a természet- és a műszaki tudományok és bármely szakma képviselői közül az Országos Elnökség felkéri a Tanácsadó testület tagjait, tekintet nélkül arra, hogy itthon vagy külföldön élnek, s tagjai-e vagy sem az MDF-nek.

43. § Felkérésre az előzetes elfogadó nyilatkozat megtétele után kerülhet sor.

44. § A Tanácsadó testület a működésének módját, ügyrendjét maga alakítja ki.

45. § A Tanácsadó testület tagjai külön felkérésre tanácskozási joggal az MDF bármely szervének ülésén részt vehetnek, az Országos Elnökség külön engedélye alapján az iratokba betekinthetnek, azokról másolatot kérhetnek.

Az MDF Bizottságai

1. Az MDF Országos Etikai és Fegyelmi Bizottsága

46. § Kilenc tagját az Országos Gyűlés választja két évre az MDF tagjai közül.

A Bizottság tagjainak egyharmada jogász. A bizottsági tagok más MDF országos szerv tagjai, választott tisztségviselői nem lehetnek.

47. § Elkészíti az MDF Etikai és Fegyelmi Szabályzatának tervezetét és azt az Országos Elnökség elé terjeszti. A helyi szervezetek és az Országos Elnökség felkérésére az ügyet kivizsgálja és véleményét nyilvános ülés keretében alakítja ki. Vizsgálata eredményéről az érintetteket és az Országos Elnökséget írásban tájékoztatja, elhatározásra javaslatot tehet.

2. Az MDF Számvizsgáló Bizottsága

48. § Az Országos Számvizsgáló Bizottság kilenc tagját két évre az Országos Gyűlés választja az MDF tagjai közül. A bizottság legalább öt tagját gazdasági és könyvviteli tevékenységet folytató szakemberek közül kell megválasztani. Az Országos Gyűlést kivéve az MDF más országos szervének tagja, választott tisztségviselője, valamint tisztviselője a Bizottság tagjává nem választhatók.

49. § (1) Elkészíti az MDF gazdálkodását és gazdasági tevékenységét szabályozó tervezeteket; megállapítja ügyrendjét, az ellenőrzés formáit, stb. és

ezeket az Országos Elnökség elé terjeszti.

(2) Szabálytalanság vagy jogsértés felfedezését követően azonnal tájékoztatja az Országos Elnökséget és szükség szerint az elkövetőt.

Közös szabályok:

50. § Az MDF bizottságai az MDF tagjaitól, szervezeteitől beszámolót és tájékoztatást kérhetnek, őket meghallgathatják, az iratokba és dokumentumokba betekinthetnek, azokról másolatot készíthetnek. A velük együtt nem működő tag vagy szervezet etikai vétséget, a bizottság munkáját akadályozó, őket megfélemlítő vagy hamis adatot szolgáltató pedig fegyelmi vétséget követ el.

51. § A bizottságok tevékenységükről beszámolnak az Országos Elnökségnek, az Országos Választmánynak és az Országos Gyűlésnek.

Az MDF Hivatala

52. § Az MDF választott szerveinek működését szolgáló ügyviteli, ügykezelési szerv.

53. § Működési feltételeit, szervezeti felépítését, személyzeti kérdéseit és hivatali szabályzatot az ügyvezető elnök határozza meg az MDF képviselőivel egyetértésben.

54. § Az egyes tárgyköröket összefogó MDF képviselők irányítják az egy ügykörben dolgozó tisztségviselőket egyesítő szervezeti egységeket.

55. § Az MDF központi pénzalapját a pénzügyi és számviteli vezető kezeli. Feladatát az MDF ügyvezető elnökének irányításával látja el. Részletes feladatkörét és tevékenységét külön szabályzat rögzíti. Szakmai kérdésekben az Országos Elnökség kikéri véleményét. Pénzügyi és könyvviteli kérdésekben jogosult a helyi szervezetek részére javaslatot tenni.

Az Elnökök Gyűlése

56. § Az MDF helyi szervezetei között létrejött megállapodásnak megfelelően vagy az Országos Elnökség illetve az MDF ügyvezető elnöke által egybehívottan az egy megyében, országrészben, munkahelyen, az egy-vagy rokon szakmákban működő helyi szervezetek vezetői gyűlnek össze a közös feladatok megvitatására.

57. § A gyűlések időpontját, ügyrendjét a feladatoknak megfelelően maguk állapítják meg.

58. § Az elnökök a saját helyi szervezeteiket, az Országos Elnökség jelen-

lévő tagjai és az ügyvezető elnök az Országos Elnökséget és az Országos Választmányt tájékoztatja a gyűlésen történetekről.

Az MDF tisztségviselői

1. Az MDF ügyvezető elnöke

59. § Az MDF ügyvezető elnökét az MDF tagjai közül az Országos Gyűlés választja két évi időtartamra.

60. § Feladata az MDF Hivatala munkaszervezetének és rendjének kialakítása, a tisztségviselők munkájának irányítása, a munkáltatói jogok és a fegyelmi jogkör gyakorlása.

61. § Gondoskodik a munkaterv és a költségvetés kidolgozásáról; az Országos Gyűlés elhatározásainak és állásfoglalásainak végrehajtásáról.

62. § Biztosítja az MDF választott szerveinek zavartalan munkáját, az országos és helyi szervek működésének összhangját, a választott és adminisztratív szervek együttműködését; képviseli az Országos Szervezet a bíróságok, hatóságok és harmadik személyek felé. E jogkör gyakorlását más személy részére átruházhatja.

63. § Összehívja az Országos Elnökség üléseit. Szükség esetén egybehívhatja az Elnökség Gyűlését.

64. § Tevékenységéről beszámol az Országos Elnökségének, az Országos Választmánynak és az Országos Gyűlésnek.

2. Az MDF képviselői

65. § Az MDF Országos Elnöksége tagjai közül meghatározott tárgykörökben képviselőket választ.

66. § A képviselők összefogják az MDF szakembereit, összehangolják az MDF állásfoglalásait és elhatározásait, és gondoskodnak a szabad tájékoztatásról és a belső információiról.

67. § A társadalmi, állami és más szervezetekkel való kapcsolatban külön felhatalmazásuk alapján képviselik az MDF álláspontját.

68. § Az MDF bármely tagjától és szervétől tájékoztatást kérhetnek.

69. § Az MDF képviselőinek munkáját az MDF hivatala segíti.

70. § Tevékenységükről az Országos Gyűlésnek, az Országos Választmánynak és az Országos Elnökségnek beszámolnak.

IV. Záró rendelkezések

71. § Az MDF minden tagjának és szervezetének tevékenysége a nyilvánosság előtt zajlik.

A kisebbségi és ellenvélemények védelme érdekében azokat az állásfoglalásokban és az elhatározásokban rögzíteni kell, a jegyzőkönyvekben részleteiben is. Az írásban benyújtott javaslatokat és ellenjavaslatokat a jegyzőkönyvhöz csatolva meg kell őrizni.

73. § (1) Az MDF megnyilatkozásainak formái:

a) az Alapszabály és a helyi szervezetek működési és szervezeti szabályzatai az MDF szervezeteire és az MDF tagjaira kötelező erejűek,

b) az állásfoglalás elvi vagy konkrét feladatokat, javaslatokat, véleményeket, segítség és kötelezettségvállalásokat tartalmaz. A nyilatkozat az MDF elvi állásfoglalását tartalmazza meghatározott kérdéskörben. Céljuk az MDF-ből kiinduló, de azon túlmutató hatások érvényesítése.

c) az elhatározás az MDF céljait, eszméit, feladatait, szervezeti kereteit, stb. érinti, az MDF belső szervezeti életére vonatkozik.

(2) Alapszabályt csak az Országos Gyűlés, szervezeti és működési szabályzatot csak a helyi szervezet alkothat. Állásfoglalásokban, elhatározásokban és nyilatkozatokban fejezik ki akaratukat az MDF helyi szervezetei, az Országos Gyűlése, Országos Választmánya és az Országos Elnöksége.

74. § Az MDF tagjait általános és egyenlő szavazati jog illeti meg. A személyi kérdésekben történő szavazás titkos, kivéve, ha a tagok többsége nyílt szavazás mellett döntött. Minden egyéb kérdésben nyíltan szavaznak, a szavazásban résztvevők egyharmadának kérésére azonban titkos szavazást kell elrendelni.

75. § A visszahívás – bármely szinten – a választással azonos eljárás, melyet azonnal új jelöltek állításával és új választással kell egybekötni.

A visszahívás és az új tisztségviselők megválasztása az együttes vitát követően történik.

76. § A lemondást mindig a választó testület fogadja el.

77. § A helyi szerv megszűnése esetén a hitelezők kielégítése után, vagyonának fennmaradó részével az Országos Gyűlés rendelkezik. A mozgalom teljes megszűnése esetén, a hitelezők kielégítését követően, vagyonának megmaradó részét alapítvány céljára kell felhasználni.

78. § Határidők:

a) fellebbezési határidő: minden fellebbezést az írásbeli döntés kézhezvételét követő 15 napon belül lehet a döntést hozó szervhez előterjeszteni. A

szerv a legközelebbi testületi ülésén a fellebbezést megtárgyalja, azt elfogadhatja és döntését megváltoztathatja, ellenkező esetben fellebbezést az elbírálásra jogosult szervhez továbbítja.

b) elintézési határidő: a tudomásra jutástól, illetve a kézhezvételtől számított 30 nap. Testületi döntés esetén a következő testületi ülés.

c) A fellebbezések elbírálására a döntést hozó szerv felettes szerve jogosult.

Budapest, 1989. március 12.

73. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlése jegyzőkönyvének kivonata

1989. március 12.

Az Országos Gyűlés jegyzőkönyvének kivonata

Az 1989. március 11–12-én megtartott Országos Gyűlés a tanácskozás második napján az alábbi határozatokról döntött.

1. Az MDF Országos Gyűlése elfogadta az Országos Gyűlés elé terjesztett Alapszabály-tervezetet.

2. Megválasztotta az MDF 15 tagú Országos Elnökségét.

3. Felhatalmazta az Országos Elnökséget, hogy kijelölje az országos szervezet ügyintézőit.

Budapest, 1989. március 12.

Lezsák Sándor sk.

Regös Helga sk. jkv. vezető

74. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlésének jegyzőkönyvei, a szervezet testületeinek megválasztásáról

1989. március 12.

Jegyzőkönyv

Készült 1989. március 12-én a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen a Magyar Demokrata Fórum I. Országos Gyűlésén lebonyolított szavazás eredményéről.

Leadott szavazólap száma: 704

Érvénytelen 39

Érvényes 665

Az elnökségre leadott szavazatok alakulása:

Csengey Dénes 637

Für Lajos 633

Lezsák Sándor 631

Csoóri Sándor 613

Bíró Zoltán 519

Furmann Imre 510

Csurka István 486

Kulin Ferenc 472

Szabó Tamás²⁹⁰ 451

Kozma Huba 432

Bogárdi Zoltán 426

Fekete Gyula 426

Sólyom László²⁹¹ 420

²⁹⁰ Szabó Tamás (1953): közgazdász, politikus. 1988-ban csatlakozott az MDF-hez, 1989. március 14-én az MDF Országos Elnökségének tagjává, 1990 decemberében az MDF alelnökévé választották. 1990–1996 között az MDF országgyűlési képviselője volt. 1992 és 1994 között privatizációért felelős tárca nélküli miniszter.

²⁹¹ Sólyom László (1942): jogász, egyetemi tanár, politikus. Az MDF egyik alapítója, továbbá a Független Jogász Fórum választmányi tagja. 1990 és 1998 között az Alkotmánybíróság első elnöke.

ifj. Keresztes Sándor²⁹² 400

Szabad György²⁹³ 394

Szavazatot kaptak még: Andrásfalvi [sic!] Bertalan²⁹⁴ 379, Elek István 354, dr. Bene Éva²⁹⁵ 299, Turi Gábor²⁹⁶ 226, Antall József 217, Ilkei Csaba 223, Szűcs István²⁹⁷ 139, Szabó Iván²⁹⁸ 119, Odorics Ferenc 72.

[aláírás] Dr. Hasznos Miklós,²⁹⁹ Bp. [aláírás] Varsányi András,³⁰⁰ Bicske a száml. biz. elnöke

[aláírás] Kalmár Károly, [aláírás] Hártóné Rózsa Marianna, Bp. jkv.

²⁹² Keresztes K. Sándor (1944): építészmérnök, politikus. 1988-tól az MDF tagja. 1990 és 1994 között a párt országgyűlési képviselője. 1990-től 1993-ig környezetvédelmi, majd környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter.

²⁹³ Szabad György (1924–2015): történész, politikus. Az MDF alapító tagja, 1989 és 1994 között elnökségi tagja. 1990-től 1994-ig az Országgyűlés elnöke. 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő (1996-ig MDF-es, onnantól MDNP-s színekben).

²⁹⁴ Andrásfalvy Bertalan (1931): néprajzkutató, politikus. 1988-tól az MDF tagja. 1990 és 1993 között művelődési és kulturális miniszter.

²⁹⁵ Bene Éva (1940): orvos, egészségpolitikus. Csoóri Sándor elnöksége alatt a Magyarok Világszövetsége fővárosi szervezetének vezetője.

²⁹⁶ Turi Gábor (1951): újságíró, diplomata. 1988-tól az MDF tagja, a debreceni szervezet vezetője, a párt hajdú-bihari kampányának irányítója. 1991-ben kilépett a pártból. 1992 és 1995 között a londoni magyar nagykövetség kulturális sajtóattaséja.

²⁹⁷ Szűcs István (1935–2014): vegyészmérnök, politikus. 1988-tól az MDF tagja, 1989-től a szervezet Országos Választmányának tagja. 1990-től 1992-es lemondásáig a párt országgyűlési képviselője.

²⁹⁸ Szabó Iván (1934–2005): közgazdász, politikus. 1988-tól az MDF tagja, 1990-ben az elnökség tagjának is megválasztották. 1991 és 1993 között ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi, 1993 és 1994 között pénzügyminiszter. 1994-től az MDF frakcióvezetője, ám 1996-ban elhagyta a pártot, társaival megalapították a Magyar Demokrata Néppártot (MDNP), amelynek első elnöke és frakcióvezetője lett.

²⁹⁹ Hasznos Miklós (1931–2014): politikus. 1947 után a Demokrata Néppárt ifjúsági aktivistája, 1956-ban részt vett a párt újjáalapításában. 1989-ben az MDF budai szervezetének alapítója, ugyanebben az évben a Kereszténydemokrata Néppárt meg- és újjáalapítója. 1990 és 1998 között a KDNP országgyűlési képviselője, 1991-től 1994-ig, valamint 1996-tól 1999-ig a párt alelnöke.

³⁰⁰ Varsányi András (1945): programozó matematikus, politikus. 1989-ben az MDF bicskei szervezetének alapítója. 1990-ben megnyerte Bicske és környéke körzetét, és országgyűlési képviselő lett.

Jegyzőkönyv

Készült 1989. március 12-én a Magyar Demokrata Fórum I. országos gyűlésén, Budapesten, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen lebonyolított szavazás eredményéről.

Etikai bizottság

Czakó Gábor	481
Bernát[h] Balázs ³⁰¹	390
Fasang Árpád ³⁰²	365
dr. Csáky Gyula	326
Horváth Balázs ³⁰³	326
dr. Kisteleki Győző	321
dr. Hamza László	305
Szesztay András ³⁰⁴	301

Fentieken kívül szavazatot kaptak még:

dr. Abrudbányai Iván 298, Kretz Tibor 292, Kiss Mária 236, Ács Sándor Miklós 233, Oberfrank Ferenc³⁰⁵ 198, Vécsei László 184, Márkus László³⁰⁶ 162, Bátorfi Péter 107.

³⁰¹ Bernáth Varga Balázs (1932): jogász, politikus. Részt vett az MDF kecskeméti szervezetének megalapításában, tagja volt a párt etikai bizottságának. 1989-ben – egyet nem értését kifejezve a párt kárpótlásra vonatkozó elképzeléseivel – kilépett a pártból, és a Független Kisgazdapárthoz (FKGP) csatlakozott. 1990-ben a párt alelnöke, 1991-től főügyésze. 1994 és 2002 között országgyűlési képviselő.

³⁰² Fasang Árpád (1942–2008): zongoraművész, kulturális diplomata. 1991 és 1994 között az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága főtitkára volt.

³⁰³ Horváth Balázs (1942–2006): jogász, politikus. 1988-ban az MDF alapító tagja, 1990 májusa és decembere között az Antall-kormány első belügyminisztere. A taxisblokádk következményeképpen lemondott. Ezután a határon túli magyarokkal foglalkozó tárca nélküli miniszter, majd 1991 és 1993 között a sportirányításért, valamint az Országgyűlés és a kormány közötti kapcsolattartásért illetékes tárca nélküli miniszter volt. 1990-től 1993-ig az MDF elnökségének tagja. 1990 és 1994, majd 1994 és 2006 között országgyűlési képviselő (2004-ig MDF-es, 2004 és 2006 között független).

³⁰⁴ Szesztay András: szociológus. A Márton Áron Társaság alelnöke.

³⁰⁵ Oberfrank Ferenc: orvos. A Magyar Piarista Diákszövetség elnöke, 1990 után Jeszenszky Géza külügyminiszter kabinetfőnöke.

³⁰⁶ Márkus László (1923–2003): újságíró. 1951 és 1956 között jezsuita diákkörben való részvétele miatt a váci börtönben raboskodott. 1970-től 1980-ig a *Magyar Kurír* szerkesztője. A rendszerváltáskor rövid ideig az MDF sajtóosztályán dolgozott.

Számvevő bizottság:

Maurer György	581
Berky Ferenc György ³⁰⁷	573
Károly Imre Béla	551
Nemes József	539
Smohai Ferenc	522
Fekete László	505
Csóti György ³⁰⁸	483

Szavazatot kapott még;

Slosár Gábor³⁰⁹ 471.

[aláírás] Dr. Hasznos Miklós, Bp. [aláírás] Varsányi András, Bicske
a száml. biz. elnöke

[aláírás]

Kalmár Károly, Bp. [aláírás] Hártóné Rózsa Marianna, Bp. jkv.

A Választmány névsora

Készült az MDF I. Országos Gyűlésének a választmányi tagok megválasztásáról.

Kis Gy. Csaba Bp.	535
Joó Rudolf Bp.	533
Csontos József ³¹⁰ Dabas	519
Beke Kata ³¹¹ Bp.	492

³⁰⁷ Berky Ferenc György (1921–2012): évtizedekig a MALÉV-nél tevékenykedett. 1985-ben kormánybiztosként felügyelte a Ferihegy II repülőtér A termináljának építését. 1988-tól a Magyar Népfőiskolai Társaság felügyelőbizottságának elnöke.

³⁰⁸ Csóti György (1940): az MDF alapító tagja, 1989-ben az MDF hivatalvezetője volt, ő képviselte az MDF-et különböző nemzetközi szervezetekben (EDU, IDU, EUCD, IDC, Európai Néppárt). 1990 és 1998 (MDF), majd országgyűlési képviselő.

³⁰⁹ Slosár Gábor: 1988 és 1995 között az MDF gazdaságpolitikai bizottságában dolgozott, 1991 és 1995 között az Állami Vagyongyűrtés (ÁVÜ) ügyvezető igazgató-helyettese volt.

³¹⁰ Csontos József: református lelkész Dabason.

³¹¹ Beke Kata (1936–2009): író, tanár, politikus. 1988-tól az MDF tagja, oktatási programjának szerkesztője. 1990 szeptembere és 1991 januárja között művelődési és közoktatási

Nahimi Péter Bp.	485
Horváth Sándor ³¹² Bp.	477
Kodolányi Gyula Bp.	458
ifj. Fekete Gyula Bp.	414
Ilia Mihály ³¹³ Szeged	400
Kerényi Imre Bp.	385
Szigeti Gábor ³¹⁴ Bp.	382
Kövi Zsolt Veszprém	380
Rozsnyói Zoltán Lakitelek	372
Raffay Ernő ³¹⁵ Szeged	370
Gazsó L. Ferenc ³¹⁶ Bp.	355
Nagy Gáspár ³¹⁷ Bp.	352
Domokos Mátyás ³¹⁸ Bp.	334
Dénes János Bp.	327
Ilkei Csaba Bp.	324

államtitkár. Ekkor lemondott, és az MDF frakciójából is távozott. 1991 és 1996 között a Nemzeti Demokrata Szövetség tagja.

³¹² Horváth Sándor (1932–2012): színész. 1990-ben az MDF országgyűlési képviselő-jelöltje volt.

³¹³ Ilia Mihály (1934): irodalomtörténész, szerkesztő. 1972 és 1974 között a *Tiszatáj* főszerkesztője, nagyrészt neki köszönhető, hogy a lap a népi és a határon túli magyar irodalom felé fordult. 1974-ben Balogh Edgár egy írásának lapból való cenzúrázása miatt távozott.

³¹⁴ Szigethy Gábor (1942): színháztörténész. A rendszerváltás idején az MDF elnökségi szóvivőjeként tevékenykedett.

³¹⁵ Raffay Ernő (1948): történész, politikus. 1989-ben az Erdélyi Szövetség társelnöke, augusztus 5-én időközi választáson, ellenzéki (MDF-es) képviselőként lett az Országgyűlés tagja. 1990 és 1994 között ismét országgyűlési képviselő, az Antall-kormány időszakában honvédelmi államtitkár.

³¹⁶ Gazsó L. Ferenc: újságíró. A rendszerváltás után többek között a Magyar Hírlap és a Kossuth Rádió főszerkesztőjeként, a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) közéleti főszerkesztőjeként és az MTI vezérigazgatójaként tevékenykedett.

³¹⁷ Nagy Gáspár (1949–2007): költő. 1981 és 1985 között a Magyar Írók Szövetségének titkára, innen Nagy Imrere emlékeztető verse miatt kellett távoznia. 1986 júniusában jelent meg *A fiú naplójából* című verse, amely a kádári árulást jelenítette meg. Többek között ezután bocsátották el a *Tiszatáj* teljes szerkesztőségét – az eredeti állapot 1989-ben állhatott helyre. 1988-tól a *Hitel* szerkesztőségének munkatársa.

³¹⁸ Domokos Mátyás (1928–2006): irodalomtörténész. 1989 és 2000 között a *Holmi* társ-szerkesztője, 1992-ben a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja, 1994 és 1998 között ügyvezető elnöke.

Magas László ³¹⁹ Sopron	323
Szécsi Margit ³²⁰ Bp.	322
Czakó Imre ³²¹ Dunaújváros	321
Komáromi János ³²² Nagydorog	310
Filó Katalin ³²³ Bp.	309
Bilecz Endre Balassagyarmat	309
Olajos Csaba Bp.	309
Markó Iván Gyula	308
Glatz Árpád ³²⁴ Bp.	302
Kelemen András ³²⁵ Székesfehérvár	295
Jeszenszky Géza Bp.	293
Merza Péter Dunaújváros	290
Szűcs István Százhalombatta	286
Bíró Ferenc ³²⁶ Pécsvárad	286
Foltányi Árpád Győr	284
Bácsi József Bp.	282
Szabó Zoltán Mány	279
Nagy László ³²⁷ Genf	275

³¹⁹ Magas László: A soproni MDF vezetője, a páneurópai piknik egyik szervezője.

³²⁰ Szécsi Margit (1928–1990): költő. Nagy László felesége. Részt vett az első lakiteleki találkozón.

³²¹ Czakó Imre (1945–2011): villamosmérnök, egyetemi tanár. 1973 és 2006 között tanított a Dunaújvárosi Főiskolán. 1990-ben az MDF országos választmányának szóvivője, 1993-tól a MIÉP tagja.

³²² Komáromi János: gazdálkodó.

³²³ Filó Katalin (1944–2009): tanár, politikus. 1988-tól az MDF tagja, a Nőforum megalapítója. 1990-91-ben az országos elnökség tagja.

³²⁴ Glatz Árpád (1939–2000): kosárlabdázó. 1989-90-ben az MDF országos választmányának tagja.

³²⁵ Kelemen András (1940): orvos, politikus. 1988-tól az MDF tagja, 1996-ban a párt alelnöke volt. 1990 és 1992 között a népjóléti, majd a Külügyminisztérium politikai államtitkára. 1990 és 1994 között, majd 1998-tól országgyűlési képviselő.

³²⁶ Bíró Ferenc (1948): orvos, politikus. 1985-ben Pécsváradon megyei tanácstaggá választották. 1989-90-ben az MDF országos választmányának tagja, 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő volt.

³²⁷ Nagy László (1921–2009): újságíró, történész. 1945 és 1947 között a Kisgazdapárt sajtófőnöke volt, majd politikatudományt tanult Genfben. 1968 és 1995 között a Cserkészmozgalom Világszervezetének főtitkára.

Greza István ³²⁸ Hódmezővásárhely	271
Fehér Csaba ³²⁹ Balatonfüred	272
Balázs Tibor ³³⁰ Miskolc	269
Csapé Tamás Szombathely	269
Odorics Ferenc Gödöllő	269
Bégány Attila Bp.	265
Kindler József ³³¹ Dunakeszi	261
Zelei Miklós ³³² Bp.	259
Pálmány Béla Bp.	257
ifj. Entz Géza Bp.	254
Kulin Sándor ³³³ Nagykörös	254
Kálmán Attila ³³⁴ Tata	253
Debreczeni József ³³⁵ Kecskemét	257
Schamschula György ³³⁶ Bp.	252
Szavicskó László ³³⁷ Miskolc	250
Szokolay Zoltán ³³⁸ Békéscsaba	249

³²⁸ Greza István: Orvos, politikus. 1988-tól az MDF tagja, később az országos elnökség tagja volt.

³²⁹ Fehér Csaba (1936–2011): orvos, politikus. 1977 és 2000 között a MÁV Szanatórium igazgató főorvosa volt. 1990 és 1992 között az MDF országos választmányának tagja.

³³⁰ Balázs Tibor (1958): újságíró, politikus. 1990 és 1994 között MDF-es országgyűlési képviselő. Az MDF-en belül megalakult Liberális Fórum Alapítvány tagja.

³³¹ Kindler József (1929–2010): közgazdász, villamosmérnök, egyetemi tanár.

³³² Zelei Miklós (1948): író, újságíró.

³³³ Kulin Sándor (1930): belgyógyász, orvos. 1988-tól az MDF tagja, 1990 és 1994 között a párt országgyűlési képviselője.

³³⁴ Kálmán Attila (1938–2015): pedagógus, politikus. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő (MDF), 1991-től 1994-ig művelődési és oktatási államtitkár. 1994-ben kilépett a pártból.

³³⁵ Debreczeni József (1955): politikus. 1989. augusztus 5-én ellenzéki (MDF) jelöltként került be az utolsó pártállami parlamentbe. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, 1993-ban azonban kizárták az MDF-frakcióból.

³³⁶ Schamschula György (1944): közgazdász, politikus. 1988 óta az MDF tagja, 1990-től az országos választmány tagja. 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő, 1993-tól 1994-ig közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter.

³³⁷ Szavicskó László: géplakatos, a Lenin Kohászati Művekben kezdte meg az MDF csoportjának szervezését. A párt munkástanácsának alapítója.

³³⁸ Szokolay Zoltán (1956): költő, politikus. 1988-ban a Fidesz, majd az MDF tagja. 1990 és 1992 között országgyűlési képviselő (MDF).

Vigh Károly ³³⁹ Bp.	249
Gyurácz Ferenc ³⁴⁰ Szombathely	246
Horváth Lajos ³⁴¹ Dombóvár	246
Ferencz Csaba ³⁴² Bp.	243
Nagy István ³⁴³ Nyírkáta	243
Kádár György ³⁴⁴ Bp.	241
Hajdu Sándor Vác	240
[Áthúzott szövegrész: „Sáfár Richárd Dunaújváros 239”]	

A biztosított megyei képviseleti jog alapján az alábbiak kerültek a választmányba:

Czotterné Ivády Zsuzsa Nagykanizsa	215
Turi Gábor Debrecen	213
Pokorny Endre ³⁴⁵ Mátraháza	210
Lévay József Kaposvár	192
Tóth István ³⁴⁶ Szolnok	152

1989. március 12. [három aláírás]

³³⁹ Vigh Károly (1918–2013): történész. 1986-tól a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság elnöke, e minőségében vett részt az Ellenzéki Kerekasztal ülésein. 1991-től a Rákóczi Szövetség alelnöke volt.

³⁴⁰ Gyurácz Ferenc (1955): irodalomtörténész. 1985 és 1989 között a *JAK-füzetek* szerkesztőbizottságának tagja, 1987-től az *Életünk* szerkesztője volt.

³⁴¹ Horváth Lajos (1957): mérnök, politikus. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő volt (MDF, MIÉP).

³⁴² Ferencz Csaba: úrkutató, mérnök. Az Antall-kormány idején a Miniszterelnöki Tanácsadó Testület nemzetbiztonsági ügyekért felelős tagja.

³⁴³ Nagy István (1944): orvos, politikus. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő (MDF).

³⁴⁴ Kádár György (1942): fizikus. 1966-90-ig az MTA Központi Fizikai Kutató Intézetének munkatársa. 1988-ban a II. kerületi MDF szervezet alapító elnöke. 1990-94 között a Római Nagykövetség tanácsosa.

³⁴⁵ Pokorny Endre (1939–2000): orvos, politikus. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő (MDF).

³⁴⁶ Tóth István (1944): népművelő, politikus. 1988-tól az MDF, 1989-től az országos választmány tagja. 1994 és 2002 között a párt országgyűlési képviselője.

75. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum első Országos Gyűlése munkástanácsokkal kapcsolatos állásfoglalása

1989. március 13.

Magyar Demokrata Fórum I. Országos Gyűlése
Állásfoglalás

Budapest, 1989. március 13.

Tegnap a délutáni órákban ülést tartottak az MDF munkástanácsának szervezői. Arra a megállapodásra jutottak, hogy a munkástanácsok életre hívása sok akadályba ütközik, s ezek a dunai városi felhívás megfogalmazásakor még nem voltak láthatók. Kérdés ugyanis, hogy a munkástanácsok végülis politikai vagy érdekvédelmi munkát kívánnak-e folytatni? Amennyiben az előbbi, úgy természetesen nem a munkahelyeken, hanem a lakóterületeken kellene szerveződniük.

A munkahelyi munkástanácsok létrejöttét a gyárak s üzemek vezetői több helyütt rossz szemmel nézik, van rá példa, hogy emiatt felmondásokra is sor került. A tanácskozáson résztvevők úgy határoztak, hogy az ideiglenes munkástanács elnevezést használják. Céljuk, hogy az ilyen jellegű szervezetek politikai-érdekvédelmi feladatokat lássanak el.

Az ideiglenes munkástanács alapító tagjai felhívják az országos gyűlés küldötteit, hogy helyi szervezeteikben segítsék elő munkáscsoportok szerveződését. Kérjük, hogy a már megalakult és a későbbiekben létrejövő munkáscsoportokról értesítsék az MDF Ideiglenes Munkástanácsát az alábbi címen: MDF Miskolci Szervezete, 3544 Miskolc 20., Pf. 733.

Az alapítók nevében: Szavicskó László (Miskolc), Mészáros Ferenc³⁴⁷ (Debrecen), Horváth Sándor (Csurgó), Marinka Mihály (Nyíregyháza), Sastinszki László (Lakitelek), Sáfár Richárd (Dunaújváros).

³⁴⁷ Mészáros Ferenc: a debreceni MDF tagja, a páneurópai piknik ötletgazdája.

76. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum budapesti televíziós csoportjának március 15-ével kapcsolatos állásfoglalása

1989. március 28.

Az MDF budapesti televíziós csoportjának
1989. március 28-i állásfoglalása

1., Az MDF budapesti televíziós csoportja egyetért a független március 15-i megemlékezés szervezőinek nyilatkozatával,³⁴⁸ mely sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy a Magyar Televízió nem a jelentőségéhez és politikai súlyához mértén adott beszámolót az alternatív szervezetek rendezvényeiről.³⁴⁹

Ahogy a szervezők nyilatkozata megállapítja: „Míg a protokolláris, múzeumkerti ünnepséget teljes egészében, élő adásban közvetítette a televízió, a nagyszágrenddel nagyobb független megemlékezésről csak utólag és semmitmondó képsorokkal adott hírt.” „Míg a televízió jelképes lefoglalásának aktusát, demonstrációnk csúcspontját a világ számos televízióállomása közvetítette, a Magyar Televízió erre nem talált alkalmat.”

Sajnálatosnak tartjuk, hogy az MTV Híradójának helikoptere munkavégzés közben az indokoltat meghaladó mértékben zavarta a Petőfi szobornál megtartott ünnepség szónokait, s ezzel tízezrek érzelmeit, politikai hangulatát fordította az MTV ellen.

2., Kifogásoljuk, hogy belpolitikai életünk legizgalmasabb vitáit, az alternatív szervezetek képviselőinek megnyilatkozásait az MTV eldugja a TV2 napzártainak éjfél előtti órájába. A nézők nagy tömegeit, a bérből és fizetésből élők túlnyomó többségét, különösképp a munkásokat így távol tartja a hivatalostól eltérő vélemények, kritikai állásfoglalások, megoldási javaslatok megismerésének lehetőségétől.

Nyomatékkal kérjük: hozzák előbbre ezen beszélgetések kezdési időpontját, s megelőzően többször hívják fel rájuk a nézők figyelmét.

³⁴⁸ A nyilatkozatot 1989.03.20-án közölte az Országos Sajtószolgálat *A budapesti független március 15-i megemlékezés és békés tüntetés szervezőinek nyilatkozata* címen.

³⁴⁹ Az ellenzéki erők többnyire az állami megemlékezésektől elkülönülten ünnepeltek. A rendezvényeik nagyobb tömeget vonzottak, ami így látványos politikai erődemonstrációként is szolgált. Az MDF Ideiglenes Elnöksége a helyi MDF szervezetekre bízta annak eldöntését, hogy részt vesznek-e a hivatalos megemlékezéseken. Lásd: A Magyar Demokrata Fórum sajtótájékoztatója, 1989. 03. 02. MTI

Megengedhetetlennek tartjuk az alternatív szervezetek képviselőivel szemben alkalmazott megkülönböztetett (gúnyos, utálkozó, nyegle, minősítgető) műsorvezetői, riporter magatartást, stílust, beszédmódot bármilyen műsorban (Déri János,³⁵⁰ Juszt László,³⁵¹ Feyér Zoltán,³⁵² s mások).

3., Ahogyan jelenlegi összetételében az országgyűlés alkalmatlan a kibontakozás radikális reformjára, az alkotmányos népképviselőre, úgy alkalmatlan már ma – s a jövőben még inkább – jelenlegi összetételében a parlamenti közvetítések politikai stábjának egy része. A Belpolitikai Főszerkesztőség belterjes monopol és pártfeladattá minősítette az országgyűlés ülészekai rangos eseményeinek közvetítését, önmagának sajátítja ki, s noha az jól láthatóan meghaladja erejét, az MTV vezetése nem teszi össz-televíziós üggyé a nemzet ügyét: a politikai intézményrendszerben meghatározó szerephez jutó magyar országgyűlés tevékenységének elfogultságoktól mentes tükrözését, a független, demokratikus és alkotmányos működés útjában álló akadályok bemutatását, a kisebbségi vélemények korlátok nélküli nyilvánosságra kerülését.

Eleve bizalmatlanságot vált ki az emberekből, hogy a Belügyminisztériumhoz oly közel álló *Kék Fény* című rendőrműsor szerkesztője egyúttal a parlamenti műsorok főszerkesztő-műsorvezetője is.³⁵³ Elmélyült államtudományi és alkotmányjogi ismeretek nélkül. Idézzük Király Zoltán képviselő kollégánkat, aki az egyik legilletékesebb a véleményalkotásra: „Én soha nem kutattam, hogyan történik a parlamenti tudósítások összeállítása itt a televízióban, de időnként nagyon is kitetszett, hogy meglehetősen koncepciószerű a szerkesztés. S ha ehhez még néhány félmondatot is hozzáfűz a műsorvezető... kész a kavarodás.” (Telehír, 1989. március.)

A „kavarodást” csak fokozza, hogy a stáb leggyakrabban feltűnő képernyőse a Belpolitikai Főszerkesztőség „elkötelezett” párttitkárja egyfelől lépten-nyomon görcsösen bizonyítani igyekszik kritikátlan pártosságát, másfelől esetben természeteskedéssel próbálja takargatni szakértelmének, közjogi ismeretanyagának a helyhez méltatlan fogyatékoságait.

Lesújtó élmény a semmitmondó, csupán szünetkitöltő beszélgetéseket végighallgatni, az anarchikus helyszínváltások, szereplőcserék, keresztbe és belebe-

³⁵⁰ Déri János (1951–1992): újságíró. 1983-tól az *Ablak* állandó műsorvezetője.

³⁵¹ Juszt László (1952): újságíró. 1981-től a *TV-Híradó* munkatársa.

³⁵² Feyér Zoltán (1947–2003): újságíró. A '80-as években a *Hét* műsorvezetője.

³⁵³ Szabó László (1930–2015): 1964 és 1989 között, huszonöt évig vezette a *Kékfény* című műsort.

szélések „spontán” dramaturgiáját elviselni. A stúdióbeszélgetések alanyai abból a parlamenti többségből kerülnek ki, amely ma már nem fejezi ki a társadalom reális erőviszonyait, s nem képviseli a népakaratot.

Félreértés ne essék; a stábben felkészült, jó képességű, a szakmájukat gyakorlottan értő kollegák dolgoznak (szerkesztő is, riporter is, nem szólva a műszakiakról), de az MTV nem engedheti meg magának, hogy ne a legjobb stábot állítsa ki a népszuverenitás letéteményese, egy egész ország elé.

Javasoljuk ezért az MTV elnökének, hogy hajtson végre személycseréket a képernyősök körében, s garantálja a tárgyilagos, pluralista szerkesztői szemlélet érvényesülését. Az élő közvetítést hosszabbítsák meg, ha kell, a Híradó kezdetéig. Ellenkező esetben hitelünket veszítjük a közvélemény előtt, különösképp az igényes, politikai-közjogi műveltséggel rendelkezők körében.

4., Tarthatatlan, hogy míg új, kidolgozott programjavaslatok állnak sorban, ám indokolatlanul nem kapnak műsoridőt, más, sikeres műsorok elé pedig időkorlátokat állítanak, s bővítésük, ismétlésük reménytelen, addig kiürült, elszürkült, helyenként dilettáns produktumok kerülnek képernyőre.

Javasoljuk: szüntessék be mielőbb a Szám-adás című gazdaságpolitikai műsort. A közönség által tartósan, oly mértékben elutasított – nézhetetlen és nívótlan – hogy egy percig sem foglalhatja a helyet értéket képviselő műsorok elől.

Felhívjuk az MTV vezetését, vizsgálja felül azokat a „hagyományos” sorozatműsorokat, melyek képtelenek megújulásra, de egyes személyekhez és szervezetekhez fűződő presztízs-érdekek, valamint elavult értékelési szempontok miatt változatlanul őrzik helyüket a főműsoridőben (Családi kör, *Kék Fény*, stb.). Más műsorok a közönség-fogadtatással és érdeklődéssel arányban nem álló, értékükön felüli helyet foglalnak el a műsorstruktúrában, illetve a műsorsávokban (Stúdió, stb.); ugyanebben a kategóriában egyes adások indokolatlanul terjedelmes műsoridőt is kapnak (Premier, Hazai Tükör, Új Hullám, stb.); ismét mások a költségeségükkel irritálják az elszegényedő kis műsorok készítőit (Tévémagiszter, stb.).

5., A TV2 eddigi üzemeltetési tapasztalatai azt mutatják, hogy a program indokolatlanul foglalja le az 1-es stúdió teljes kapacitását, a gazdaságossági számítások nem igazolják az előzetes elképzeléseket. A programot kiszolgáló részlegek érdekében történő épületbeli terjeszkedés ésszerűtlen (a felső díszlettár felszámolása, stb.). Mondjanak le a helyreállíthatatlan állapothoz vezető, költséges átépítési tervekről, s azok kivitelezéséről.

Az MDF budapesti televíziós csoportja

Budapest, 1989. március 28.

77. dokumentum: Tájékoztató a Magyar Demokrata Fórum szervezetei részére az Ellenzéki Kerekasztal 1989. március 22 – április 7. közötti tárgyalásairól

1989. április 8.

Tájékoztató az MDF szervezetei részére az Ellenzéki Kerekasztal³⁵⁴
1989. március 22. – április 7. közötti tárgyalásairól

I.

A Független Jogász Fórum³⁵⁵ 1989. március 15-i kezdeményezése nyomán március 22-én nyolc független, ellenzéki szervezet (a Bajcsy-Zsilinszky Társaság, a Fiatal Demokraták Szövetsége, a Független Kisgazdapárt, a Magyar Demokrata Fórum, a Magyar Néppárt, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, a Szabad Demokraták Szövetsége és a Szabad Szakszervezetek Demokratikus Ligája) egyhangú határozattal megalakította az Ellenzéki Kerekasztalt. A határozat kimondta, hogy az Ellenzéki Kerekasztalt olyan, a népszuverenitás érvényesítésére törekvő független, ellenzéki szervezetek hozzák létre, amelyek nem osztoznak és nem is kívánnak osztozni a hatalmi monopólium kiváltságaiban és nem is kötnek szövetséget erre törekvő szervezetekkel. Ugyanakkor törekszenek a Magyarország demokratikus átalakítására irányuló politikai működésük kívánatos összhangjának megteremtésére.

(Az 1989. március 22-i ülésen az MDF-et Szabad György elnökségi tag és Gergely András képviselte, az ülésen részt vett Sólyom László elnökségi tag, mint a Független Jogász Fórum megfigyelője is.)

³⁵⁴ Ellenzéki Kerekasztal: 1989. március 22-én jött létre. Alapító tagjai: Fiatal Demokraták Szövetsége, Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság, Független Kisgazdapárt, Magyar Néppárt, Magyar Demokrata Fórum, Szabad Demokraták Szövetsége, Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, mint megfigyelő szervezet. Az MSZMP-vel 1989. június 10-én történt megegyezés értelmében a két fél Nemzeti Kerekasztal néven folytatja a közös tárgyalásokat, kiegészülve a társadalmi szervezetekkel és mozgalmakkal.

³⁵⁵ A szervezet 1988. november 5-én alakult meg az ELTE Pollack Mihály téri épületének Tükörmébe. A kezdeményezők, Kónya Imre, Bártfay Pál, Egressy András, Richter Anna, Sándorfi György, Perlaki Erika és Tóth László voltak, akiknek Alapító felhívásához 135 jogász csatlakozott. A dokumentum a jogászok felelősségét hangoztatva olyan fórumot kívánt létrehozni, amelyen nyílt keretek között lehet megvitatni a társadalmi és politikai változásokat.

II.

Az Ellenzéki Kerekasztal 1989. március 30-i ülésén a következő nyilatkozatot fogadta el:

Az Ellenzéki Kerekasztal nyilatkozata

A Magyar Szocialista Munkáspárt az elmúlt napokban több ellenzéki szervezethez 1989. április 8-i tárgyalásra szóló megkereséseket juttatott el. Ezekre a megkeresésekre az Ellenzéki Kerekasztal – résztvevőinek egyetértése alapján – a következőképpen válaszol:

1. Az Ellenzéki Kerekasztal a megbeszélésre tett ajánlat elfogadásához nélkülözhetetlennek tartja, hogy a megbeszéléseken a független ellenzéki szervezetek oldalán az Ellenzéki Kerekasztal résztvevőinek mindegyike (a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság, a Fiatal Demokraták Szövetsége, a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt, a Magyar Demokrata Fórum, a Magyar Néppárt, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége, tárgyalófélként, a független szakszervezetek képviselői, megfigyelőként) részt vegyen.

2. A megbeszélések szükséges feltétele, hogy azokon az asztal két oldalán helyet foglalók felváltva jussanak szóhoz; a két oldal megbízottai az elnök tisztében egymást óránkénti váltásban kövessék.

3. A megbeszélésekről megjelenő kommuniké szövegét az asztal két oldalán helyet foglalók együttesen alakítsák ki és hagyják jóvá; azoknak a televízióban, a rádióban és az országos napilapokban való megjelenését együttesen biztosítsák. Abban a nem remélt esetben, ha közös kommuniké kialakítására nem kerül sor, a feleknek legyen módja azonos terjedelmű önálló közleményeknek a fentiek szerinti egyidejű és párhuzamos megjelentetésére.

4. A megbeszélések szükséges feltétele, azok napirendjeinek előzetes közös megállapítása. Az első alkalommal sorra kerülő megbeszélésekre az Ellenzéki Kerekasztal az alábbi napirendi pontok megvitatását javasolja:

- az alkotmányozás demokratikus menete feltételeinek biztosítása, tekintettel arra, hogy az alkotmányozás jelenlegi folyamatát az Ellenzéki Kerekasztal nem tartja demokratikusnak és célszerűnek;

- az alkotmányos kibontakozást biztosító szabad és demokratikus választások feltételeinek megteremtése tekintettel arra, hogy a nem demokratikus választások útján létrejött jelenlegi országgyűlést az Ellenzéki Kerekasztal az alkotmányozásra alkalmatlannak tartja;

- a megbeszéléseken létrejövő megegyezések érvényesítésének módszerei és biztosítékai, tekintettel arra, hogy az Ellenzéki Kerekasztal csak olyan tárgyalásoknak látja értelmét, amelyek a jogalkotásba intézményesen beépülnek;
 - a bős-nagymarosi beruházás megvitatása, tekintettel arra, hogy az építkezés folytatása a kormányzat szavahihetőségét kérdésessé teszi.

A jövőben igényt tartunk arra, hogy a megbeszélésekre vonatkozó minden értesítés az Ellenzéki Kerekasztal résztvevőihöz, valamint az Ellenzéki Kerekasztal tevékenységét összehangoló Független Jogász Fórumhoz külön-külön is, írásban és kellő időben jusson el.

Nyilatkozatunkat a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága részére történő kézbesítését követően nyilvánosságra hozzuk.

Kelt Budapesten, 1989. év március hó 30. napján.

az Ellenzéki Kerekasztal résztvevői

A nyilatkozatot másnap a Független Jogász Fórum eljuttatta az MSZMP KB-hoz, majd nyilvánosságra hozta.

(Az 1989. március 30-i ülésen Csurka István és Szabad György elnökségi tagok képviselték az MDF-et, Sólyom László elnökségi tag a Független Jogász Fórum megfigyelőjeként volt jelen.)

III.

1989. április 7-én az Ellenzéki Kerekasztal figyelembe véve többek között Tóth Andrásnak,³⁵⁶ az MSZMP KB szakértőjének a sajtóban aznap reggel nyilvánosságra hozott nyilatkozatát, két szervezet meghívásának késedelmét és egy szervezet meghívásának elmaradását, stb. egyhangú határozattal a következő nyilatkozatot fogadta el:

Az Ellenzéki Kerekasztal nyilatkozata

Az Ellenzéki Kerekasztal (a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság, a Fiatal Demokraták Szövetsége, a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt, a Magyar Demokrata Fórum, a Magyar Néppárt, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége, valamint a Független

³⁵⁶ Tóth András (1946): gépészmérnök, politikus, országgyűlési képviselő. 1983 és 1989 között az MSZMP KB apparátusában dolgozott. 1989-ben átlépett az MSZP-be, és 1993-ig az MSZP Országos Központjában dolgozott. 1990 és 1992 között az MSZP Országos Elnökségének a tagja, 1990 és 1994 között ügyvivője.

Szakszervezetek Demokratikus Ligája)³⁵⁷ mint eddigi nyilatkozatai tanúsítják, készen áll az alkotmányosságra való átmenet – és általa az országot egyre súlyosabb helyzetbe hozó válság felszámolása – érdekében az MSZMP-vel, mint a hatalom tényleges gyakorlójával folytatandó politikai tárgyalásokra.

Az MSZMP a többpártrendszer szóbeli meghirdetése után 1989. március 3-ával kezdődően kétoldalú tárgyalásokra meghívta a különböző csoportokat és mozgalmakat. Ezeken a kétoldalú tárgyalásokon egy jövőbeni tárgyalássorozat gondolata is felmerült, amelyen az MSZMP, mint a hatalom birtokosa, valamint a társadalom különböző független szervezetei együtt vesznek részt.

Ezt megelőzően az Új Márciusi Front,³⁵⁸ amelynek egyik résztvevője az MSZMP Politikai Bizottságának is tagja,³⁵⁹ hasonló jelleggel és céllal Nemzeti Bizottság³⁶⁰ létrehozását javasolta. E javaslat nem találkozott a független szervezetek egyetértésével.

Ezek után az MSZMP, mintegy a kétoldalú tárgyalások folytatásaként, nyilván a március 15-i ünnepségek lefolyásából adódó következtetéseket is levonva, előbb csak szóbeli, majd írásbeli meghívást juttatott el több független szervezethez és a résztvevők körét előzetes egyeztetés nélkül nyilvánosságra hozta.

A független csoportok és szervezetek Ellenzéki Kerekasztalt alapítottak, részben ezeknek a tárgyalásoknak előkészítése céljából. Az Ellenzéki Kerekasztal megállapodott a tárgyalások általa lefogadható feltételeiben. Ezt az MSZMP Központi Bizottságához eljuttatta. Az MSZMP, mint az a nyilatkozataiból is kiderül, ezeket nem vette figyelembe.

A tárgyaláson az Új Márciusi Front, annak alkalmatlansága miatt, nem vesz részt.

Mínthogy a tervezett tárgyalás előkészítése nem történt meg kielégítően, javaslatainkat sem a meghívottak körét, sem a tárgyalási pozíciók szükséges

³⁵⁷ Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája: 1988 decemberében alakult független szakszervezeti szövetség.

³⁵⁸ Az Új Márciusi Front 1988 szeptemberében alakult. Alapító felhívásuk megjelent az Élet és Irodalom 1988. szeptember 16-i és az Új Tükör szeptember 18-i számában.

³⁵⁹ A dokumentum Nyers Rezsőre utal, aki az 1988 májusi pártértekezlet után került be ismét a Politikai Bizottságba.

³⁶⁰ Az Új Márciusi Front javaslatát 1989.01.13-án közölte a Magyar Távirati Iroda *Alakuljon Országos Nemzeti Bizottság – Az Új Márciusi Front javaslata* címen. A javaslatot másnap közölte a *Népszabadság* is. (Az Új Márciusi Front javaslata az MSZMP-nek. *Népszabadság*, 1989. január 14. 1.) A dokumentum az Országos Nemzeti Bizottság működésére vonatkozóan három különböző koncepciót vázolt fel.

kialakítását illetően nem vették figyelembe, az Ellenzéki Kerekasztal nem látja biztosítottak, hogy a felek 1989. április 8-án érdemben tárgyaljanak.

A meghirdetett tárgyalásról annak határozott kijelentésével maradunk távol, hogy javaslatainkat mérlegelő, körültekintő egyeztetés után érdemi tárgyalások megkezdésére készen állunk.

Az Ellenzéki Kerekasztal a tárgyalások előkészítésére operatív bizottságot jelöl ki és a Független Jogász Fórum útján várja az MSZMP KB ezirányú megkeresését.

E nyilatkozatunk közlésével a Független Jogász Fórum képviselőjét, Dr. Kónya Imrét³⁶¹ hatalmazzuk fel.

Kelt, Budapesten, 1989. évi április hó 7. napján

Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság képviselőjében
(Dr. Vigh Károly)

Fiatal Demokraták Szövetsége képviselőjében
(Dr. Kövér László)

Független Kisgazda-, Földmunkás- és polgári Párt képviselőjében
(Dr. Orbán István)
(Prepeliczay István)³⁶²

Magyar Demokrata Fórum képviselőjében
(Csurka István)
(Dr. Szabad György)

Magyar Néppárt képviselőjében
(Varga Csaba)

³⁶¹ Kónya Imre (1947): ügyvéd, politikus. 1988-ban lépett be az MDF-be, majd alapítója lett a Független Jogász Fórumnak, amelynek 1989-ben az első választott vezetője. 1990-ben beválasztották az MDF elnökségébe. 1993-ban a párt alelnöke lett, a Boross-kormányban a belügyminiszteri tárcát vezette.

³⁶² Prepeliczay István (1936–2002): tervező, politikus. 1988 novemberében részt vett a Független Kisgazdapárt újrászervezésében. Pártja képviselőjében bekapcsolódott az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásaiba. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, ám 1992-ben kizárták pártjából.

Magyarországi Szociáldemokrata Párt képviselőjében
(három aláírás)

Szabad Demokraták Szövetsége képviselőjében
(Magyar Bálint)³⁶³
(Dr. Tölgyessy Péter)³⁶⁴

Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája képviselőjében
(Dr. Bruszt László)³⁶⁵

Az április 7-i ülésen az MDF-et Csurka István és Szabad György elnökségi tagok képviselték.

Kiegészítés:

Az Ellenzéki Kerekasztal nyilatkozatának közlésével megbízott Dr. Kónya Imre nem nyert bebocsátást a meghirdetett időpontban a tanácskozáson résztvevők közé. Így az Ellenzéki Kerekasztal nyilatkozatát az MSZMP illetékes szervezőjének, mint meghívó fél képviselőjének átadva távozott. Az Ellenzéki Kerekasztal képviselői pedig aznap, április 8-án 12 órakor tájékoztatták a hazai és a nemzetközi sajtó képviselőit a Nyilatkozat tartalmáról és keletkezésének körülményeiről.

Budapest, 1989. április 8.

Az MDF tagságának tájékoztatása végett összeállította:

Szabad György

³⁶³ Magyar Bálint (1952): közgazdász, politikus. 1979-től vett részt a demokratikus ellenzék megmozdulásaiban. 1988 májusában a Szabad Kezdeményezések Hálózata, majd a Szabad Demokraták Szövetségének alapítója. Részt vett az Ellenzéki Kerekasztal munkájában. 1996 és 1998 között művelődési és közoktatási miniszter, 1998-tól 2000-ig az SZDSZ elnöke volt.

³⁶⁴ Tölgyessy Péter (1957): jogász, politikus. 1989-ben lépett be az SZDSZ-be, és képviselte pártját a nemzeti kerekasztal-tárgyalásokon. 1990 és 1991 között frakcióvezető, 1991 és 1992 között a párt elnöke. 1996-ban kilépett az SZDSZ-ből.

³⁶⁵ Bruszt László (1953): szociológus. 1981 és 1989 között a *Medvetánc* folyóirat szerkesztője. 1988-ban a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának képviselője.

78. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ifjúsági Szövetsége Szervező Bizottságának szándéknyilatkozata

1989. április 16.

Szándéknyilatkozat

Mi, magyar fiatalok úgy látjuk, hogy a magyar nemzet régóta és egyre súlyosbodó mértékben tévesztések sorát szenved el,

- egyrészt: a nagyhatalmak által a kisnemzetek feje fölött kötött békeszerződések egyik legnagyobb veszteseként: területileg;

- másrészt: a két világháború, a nemzet egyharmadának kisebbségi sorsa, 1956 forradalma, a kivándorlás, a családokat, közösségeket romboló, előre- és hátrahúzó és népbetegségeket kialakító kényszerű társadalmi forma- és életformaváltás, az európai kulturális-gazdasági élvonaltól való leszakadás, a kényszerpályák, az idegen hatalomtól elszennvedett ideológiai, gazdasági, katonai megszállás, csak a túlélésre játszó magatartásformái miatt: szellemében-erkölcsében és demográfiaiban is.

Emiatt egy olyan nemzeti ifjúsági mozgalom létrehozása a célunk, amelynek résztvevői hajlandók velünk együttműködni és dolgozni azért, hogy ezt a helyzetet ne a bármelyik oldalról érkező merev ideológiákkal, hanem mindig a nemzet állapotát és céljait szem előtt tartó cselekvéssel próbáljuk meghaladni.

A nemzethez tartozást nem torlaszolja el országhatár és nem zárja ki más nemzethez, nemzetiséghez, népcsoporthoz való egyidejű kötődés sem. Nem gondoljuk ezért magunkat „magyarabbnak” annál, aki egyéni és/vagy közösségi lelkiismereti szabadságánál fogva magát magyarnak (is) tartja, ám céljainkkal, eszközeinkkel nem ért egyet.

A nemzet fogalma sokakban félelmet kelt, gyakran rossz reflexeket ébreszt, vitatott és kihasznált; de számunkra még valamit jelent: élő és eleven valóságot (az anyanyelv, a közös történelem és rajtuk keresztül hagyomány, művelődés, tudati és magatartásmodellek közösségét).

A nemzet tehát nem eszme, nem cél, hanem életünk kerete, aminek megőrzése és erősítése saját emberi integritásunk védelme miatt is létérdekünk, hiszen magyarnak lenni, magyarul gondolkodni igenis egyedülálló szín a világban.

Semmiféle politikai, gazdasági megújulás, átrendeződés nem képzelhető el az Ember reformja nélkül. A megújuló magyarság legbiztosabb alapja és háttérje az erkölcsben szilárd, tudásban és műveltségben biztos ifjúság, amely

e paternalista társadalomba még nem integrálódva a kétes jelenért nem hajlandó feláldozni a jövőt.

Mi, az MDF összegyűlt fiataljai elhatározzuk, hogy ifjúsági szövetséget hozunk létre, amelynek alapelvei a következők.

1. Az alkotmányosság és a törvényesség szellemében kívánunk működni.
2. Számunkra nemzet és demokrácia egymástól elválaszthatatlan fogalmak.
3. Dolgozni kívánunk az állampolgári és nemzeti öntudat visszaszerzéséért.
4. A határainkon túli magyar kisebbségeket a magyar nemzet alkotórészeként tekintjük.

5. Kívánatosnak tartjuk a következő társadalmi szervezőelvek megfelelő arányú alkalmazását:

- a) a hatalommegosztás elvének következetes érvényesítésével
- a törvényhozói hatalomban a többpártrendszerű parlamenti demokráciát,
- a végrehajtói hatalomban a többségi elven szerveződő koalíciós kormányzást,
- teljes bírói függetlenséget;
- b) különböző világnézeti, szakmai és egyéb értékek, érdekek alapján működő csoportok, egyesületek, szervezetek rendszerének kiépülését; c) helyi önkormányzatokat.

6. A tulajdonformák törvényben biztosított egyenrangúsága szükséges.

7. A szolidaritáson alapuló társadalmi esélyegyenlőség igénye nem rendelődhet alá a gazdasági, politikai hatékonyságnak.

8. Szükségesnek tartjuk egy, a társadalmat és nemzetet stabilizáló középréteg kialakulását, aminek elengedhetetlen feltétele a területi, műveltségi, gazdasági különbségek ellenére ható társadalmi mobilitás erősítése.

9. Független, semleges Magyarországot!

10. A szétdarabolt nemzet elemi létérdekének megfelelően, fölismerve a térség népeinek egymásra utaltságát, Közép-Európa nemzeteivel jó viszonyban és egyetértésben akarunk élni, az egységesülő és demilitarizálódó Európa részeként.

11. Együtt kívánunk működni minden olyan ifjúsági és egyéb szervezettel, amelynek tevékenysége elveinkkel és céljainkkal összhangban van.

A létrehozandó szövetség a MDF ifjúsági szervezete, amely azonban szervezetileg autonóm.

A szövetség a fiatalok egyik kulturális és politikai érdekvédelmi mozgalma kíván lenni.

A szövetséget MDF-tagok alapítják, de annak bárki tagja lehet MDF-tag-ság nélkül is.

A szövetség minden tagja választó, de tisztséget csak az vállalhat, aki más szervezetben tisztséget nem visel.

A szövetség fölépítését a helyi szervezetek egyeztetett véleménye és az alakuló gyűlés határozza majd meg.

Budapest, 1989. április 16.

Magyar Demokrata Fórum Ifjúsági Szövetségének Szervező Bizottsága

79. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége körlevele a Jogsegélyszolgálattal kapcsolatban

1989. április 17.

Körlevél

Az MDF Országos Elnökségétől

Kedves Barátaink!

Szükségesnek és ajánlatosnak tartanánk azt, hogy az MDF azon helyi szervezetei, amelyek tagjai sorában jogi végzettséggel rendelkező személyek vannak: szervezzék meg hatókörükben az MDF Jogsegélyszolgálatát. Ennek keretében a szervezetek jogász tagjai tartsanak MDF jogsegélyszolgálati napokat egy-egy településen, egymás között beosztva az időpontokat és a településeket.

A különböző településeken tartandó jogsegélyszolgálat megtartásánál vegyék igénybe részben a helyi MDF szervezetek, vagy ha az adott településen még helyi szervezet nem alakult, az ott élő MDF-tagok segítségét.

Az MDF jogsegélyszolgálatának helyszínének biztosításában igénybe lehet venni a HNF, vagy a helyi tanácsok, iskola, művelődési ház, stb. segítségét is.

Az MDF Jogsegélyszolgálatának helyét és időpontját meg kell hirdetni: a helyi nyilvánosság összes fórumán (plakátokon, szórólapokon, újságban, stb.)

A jogsegélyszolgálati tevékenység természetesen csak ingyenes lehet: a főleg szóbeli tanácsokért ellenszolgáltatást elfogadni nem lehet.

Ugyanezt a tevékenységet, segítséget a helyi szervezetekben dolgozó tevékenkedő jogász tagoknak meg kell adniuk saját tagjaiknak is: ezzel is erősítve az együvé tartozás és szolidaritás érzését a szervezet tagjaiban.

A helyi szervezetektől kérjük, hogy a jogsegélyszolgálatot ellátó jogászok

nevét és címét küldjék meg az Elnökségnek, hogy részükre szakmai-szervezeti segítséget nyújthassunk.

Címünk: MDF Jogsegélyszolgálat, 1372 Budapest, Pf. 427.

Budapest, 1989. április. 17.

[aláírás]

dr. Sólyom László

[aláírás]

dr. Furmann Imre

az MDF Országos elnökségének tagjai

80. dokumentum: Körlevél a Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezetének

1989. április 20.

Körlevél a Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezetének

1. Tájékoztatjuk a Magyar Demokrata Fórum valamennyi helyi csoportját, hogy az egyesülési jogról rendelkező 1989. évi II. törvény 2. § (4) bekezdése alapján, figyelemmel az MDF Országos Gyűlése által elfogadott Alapszabályra, a helyi szervezetek az országos szervezet bírósági nyilvántartásba vételét követően automatikusan önálló jogi személyekké válnak.

Ennek jogszabályban előírt feltétele az önálló ügyintéző és képviseleti szerv megválasztása, valamint a működéshez szükséges vagyon megléte (ez utóbbit biztosítja a tagdíjakból a helyi szervezeti egységekre eső hányad).

A fentiek alapján tehát nincs szükség arra, hogy az egyes helyi szervezeti egységek külön is kérjék az egység bírósági nyilvántartásba vételét.

A bejegyzési eljárás folyamatban van, mihelyt az eljárás befejeződik, az Országos Elnökség a helyi szervezeteket azonnal értesíti.

Megjegyzés: a már kiadott Alapszabály gépelési és nyomdai hibák következtében számozási és tartalmi elírásokat tartalmaz. Az újra gépelt és hibáktól mentes Alapszabályt a sokszorosítás után rövidesen postázzuk, és ez tekinthető majd végleges Alapszabálynak.

2. Május elsejével lezárjuk a címtárat. Kérjük, postafordultával küldjék el az esetleges címváltozásokat a budapesti irodába. Cím: 1372 Budapest, Pf.: 427.

3. A belépési nyilatkozatokat április végéig Lakitelekre kérjük postázni. Onnan kapják meg az új tagok az igazolványokat. Május 1. után ezt a munkát is a budapesti iroda végzi.

4. Az *MDF-Értesítő* 3. számát, az Alapszabályt valamint az új formátumú belépési nyilatkozatokat májusban minden tagunknak elküldjük.

5. A Választmányi ülésre (április 29.) megtörténik a lakiteleki adminisztráció átadása és valamennyi szervezetnek továbbítjuk az eddig nyilvántartott tagok névsorát.

6. A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége ügyfélszolgálati irodájának fogadóórái: minden csütörtökön délután 14-20 óráig, és minden hónap első szombatján délelőtt 10-15 óráig. Cím: Budapest, VI. Ó utca 8-10.

Budapest, 1989. április 20.

[aláírás]

Regös Helga, irodavezető

[aláírás]

Lezsák Sándor

81. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége határozattervezete a pártként történő bejegyzésről

1989. április 24.

A Magyar Demokrata Fórum Elnöksége eleget téve az Országos Gyűléstől kapott megbízatásának, megvitatta a mozgalom szervezeti problémáit, s az itt következő megállapodásra jutott.

A Magyar Demokrata Fórum szellemi-politikai mozgalom, pártszerűen működő független társadalmi szervezet. Az Országos Elnökség a Választmány közreműködésével a mozgalom tagságától kér felhatalmazást arra, hogy a Magyar Demokrata Fórumot – ha az jogilag lehetővé és politikailag szükségessé válik – Alapszabályának értelemszerű módosításával, programjának és nevének megőrzésével politikai pártként jegyeztesse be.³⁶⁶

Budapest, 1989. április 24.

³⁶⁶ A párttá válás kérdése kapcsán Antall József javaslatára merült fel annak a lehetősége, hogy a két szervezeti forma párhuzamosan működjön együtt.

82. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Ifjúsági Szövetsége Szervező Bizottságának állásfoglalása a címerrel kapcsolatban

1989. április 26.

Az MDF Ifjúsági Szövetsége Szervező Bizottságának
állásfoglalása a Címer kérdésében

Megdöbbenett minket a kerülőúton hozzánk eljutott hír, miszerint Szabad György, az MDF elnökségének tagja, április 16-án a Szabad Demokraták közgyűlésén³⁶⁷ a Corvin moziban úgy nyilatkozott, hogy az MDF a Címer kérdésében már határozott, és a Korona nélküli Kossuth-címert támogatja. Számos érv szól a Szentkorona megtartása mellett, ezért a tagság egy jelentős része ezt a változatot látná szívesen. Úgy gondoljuk, hogy egy ilyen fontos kérdésben az MDF csak akkor foglalhat állást, ha a tagság teljes körének véleményét kikérte.

Felszólítjuk a Választmányt:

1. Vizsgálja ki a fent említett nyilatkozat háttérét! Igaz-e a hír, és ha igen, milyen testület hatalmazta fel Szabad Györgyöt?

2. Nyisson országos vitát a Címer kérdésében!³⁶⁸ Az MDF Elnöksége és Választmánya a tagság többségének véleményét képviselje a független és hivatalos szervezetekkel folytatott vitában!

Budapest, 1989. április 26.

MDF Ifjúsági Szövetsége Szervező Bizottsága

³⁶⁷ A tanácskozásról összefoglalót közölt a Népszabadság. Lásd: Tanácskoztak a Szabaddemokraták. Szakértői kormány létrehozását javasolják. *Népszabadság*, 1989.04.17. 4.

³⁶⁸ A címerrel 1989 márciusától folyt vita az utolsó pártállami parlamentben, ez folytatódott 1990 júniusától az új Országgyűlésben. A kormánypárti frakciók inkább a Szent Koronával ékesített címet, az ellenzékiek túlnyomó részt a Kossuth-címert támogatták. A kormány javaslata a Szent Koronát tartalmazó címet terjesztette elő, amelyet végül az Országgyűlés 258 igen, 28 nem, 35 tartózkodás mellett fogadott el. Szabad György a vita folyamán – jelezve, hogy aláveti magát a többségi akaratnak – a Kossuth-címer mellett állt ki. Bővebben: Albert Zoltán Máté: *Parlamenti vita az államcímerrel (1989–1990)*. In: *Rendszerváltás, 1989. Témák között válogatva*. Szerk. M. Kiss Sándor. Lakitelek, Antológia, 2014, 175-194.

83. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum tájékoztatója a tulajdon kérdéséről rendezendő fórumról

1989. április 26.

Tájékoztató a tulajdon kérdéséről rendezendő fórumról

1. Többoldalú kezdeményezésre május 20-án 9 órától, az Óbudai Hajógyár (400 fő befogadóképességű) kultúrtermében kerül sor a tulajdoni kérdéskör fórumára.

2. Szervezői felelősök: Diczházi Bertalan (szakmai ügyek) és Pösze Lajos (technikai ügyek).

3. A fórumra füzet formájában kiadásra kerül (megjelent publikációkra építve) az eddig felvetődött tulajdonreform-változatok vázlatos ismertetését szolgáló dokumentumgyűjtemény. Kísérlet történik előzetes állásfoglalás kidolgozására, amit a május 3-i vagy a május 15-i elnökségi megbeszélésen a szervezők bemutatnak. A határozat a tulajdonlás kérdéskörére vonatkozó MDF politikai értékeket, másrészt a taktikai (átalakítás) elemeket tartalmazza majd.

4. Előadók és programvázlat

Az elnöki megnyitó után 15-20 perces előadást tart Rott Nándor³⁶⁹ (MDF), Matolcsy György (Pénzügykutató R.T.), Síklaky István³⁷⁰ (MDF), Csillag István³⁷¹ (Pénzügykutató R.T.), Szecei Mihály³⁷² (Szabadkai Kamara).

További felkért hozzászólók: Bod Péter Ákos³⁷³ (Tervgazdasági Intézet, az állami tulajdon szerepe és lehetőségei), egy Óbudai Hajógyári alkalmazott (a Hajógyár tulajdoni átalakításáról), Illés István (Dunaújváros, tulajdon- és munkástanácsok), Kotz László (egy lehetséges tulajdonszerkezeti váltás modellje).

5. A technikai ügyeket Pösze Lajos intézi (terem, hangosítás, technika, felvétel, büfé, nyilvántartás, költség-hozzájárulások, orvos, meghívók, rendezők). A sokszorosításban, a címjegyzék elkészítésében ill. a meghívásokban

³⁶⁹ Rott Nándor (1926–1997): közgazdász. Kezdetben MDF, majd KDNP, FKGP tag.

³⁷⁰ Síklaky István (1927–2005): közgazdász, informatikus, politikus. 1990–1991 között Budapest 13. kerületének polgármestere.

³⁷¹ Csillag István (1951): közgazdász, politikus. 1990-ig a Pénzügyminisztérium munkatársa volt.

³⁷² Szecei Mihály (1929–2013): szabadkai közgazdász.

³⁷³ Bod Péter Ákos (1951): közgazdász. 1989-ben részt vett az MDF gazdasági programjának kidolgozásában és képviselte a pártot a Nemzeti Kerekasztal munkájában. 1990 és 1991 között országgyűlési képviselő, ipari és kereskedelmi miniszter, majd 1994-ig a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elnöke.

szükséges az Ügyviteli Iroda (Nahimi Péter) közreműködése. A rendezvényre az ellenzéki kerekasztal képviselőit meghívjuk.

6. A sajtó ügyeit az Ügyviteli Iroda sajtóirodájára bízánk. A hatalom és különféle intézményeinek, szervezeteinek esetleges meghívásáról (kör, személyek) döntsön az elnökség.

7. A gazdaság területén több munkacsoport dolgozik, különféle témákban. Valamennyi bejelentkezik Nagy József Zsigmondnál.

Veszprém, 1989. április 26.

[aláírás]

Szabó Tamás

84. dokumentum: Javaslat a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége számára a tulajdonviszonyok reformjáról

1989. május 20.

Javaslat a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége számára a tulajdonviszonyok reformjáról³⁷⁴

1.) Gazdasági fejlődésünk kerékkötője tulajdoni viszonyaink rendezetlensége. A társadalmi vagyoni mai kezelői nem képesek eme hatalmas értéktömeget gyarapítani és gazdaságosan működtetni. A tulajdonos gazda vigyázó szeme hiányában e vagyon kezelői milliós prémiumokat utalnak ki maguknak, társadalmi kontroll nélkül milliárdos vagyonokat külföldre eladhatnak,³⁷⁵ többszázéves jövedelmekre tesznek szert az egymás számára létrehozott részvénytársasági igazgatósági tanácsok tagjaként, általában formális jelenlét ellenében. Elfogadhatatlan, hogy előkészületben

³⁷⁴ Megjelent: *Magyar Demokrata Fórum Heti Értesítő*, 1989. május 18–1989. május 25.

³⁷⁵ Az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény módosításáról szóló 1984. évi 22. törvényerejű rendelet (hatályos 1985. január 1-jétől) bevezette az ún. „önkormányzó” vállalatitípust. Ezen vállalatitípusok esetében az állam tulajdonosi minősége de facto megszűnt, a tulajdonosi jogok gyakorlójának helyébe a vállalatot irányító szervek vagy személyek (vállalati tanács; vállalat dolgozóinak közgyűlése vagy küldöttgyűlése; igazgató) léptek. A jogszabály módosítás lehetőséget adott arra, hogy állami vagyont parlamenti, minisztertanácsai vagy minisztériumi jóváhagyás nélkül lehessen állami tulajdoni körből kivonni.

lévő törvényeink³⁷⁶ az ilyen magatartásformák legálissá tételén fáradoznak.

2.) Gazdasági kibontakozásunk érdekében olyan körülményeket kell teremtenünk, hogy minden forint nemzeti vagyonnak felelős gazdája legyen. El kell különíteni a tulajdonosi, vagyonkezelői³⁷⁷ és munkavállalói jogosítványokat és kötelezettségeket.

3.) A tulajdonbiztonság megteremtése a gazdálkodói biztonság alapfeltétele. Törvényeknek kell védeni a tulajdont, a tulajdon hozadékát és a tulajdonformák egyenjogúságát.

4.) Az állami tulajdon egy jó részét úgy kell átalakítani, hogy községek, városok valamint közszolgáltató egyesületek (egyetemek, kórházak, biztosítási alapok stb.), valamint munkáskollektívák részesedjenek az állami vagyontól. Az állami tulajdonú tőke szétosztásánál tekintettel kell lenni az állampolgári egyenlőségre is. Emellett támogatni kell e vagyon egy igen jelentős részének reprivatizálását is.³⁷⁸

5.) A mai szövetkezeteket valódi szövetkezetekké kell változtatni, olyanokká, amelyeknek velejárója a csatlakozás és a bevitt vagyonnal együttesen történő kiválás szabadsága. A föld speciális vagyon, gondoskodni kell nemzeti tulajdonban maradásáról és arról, hogy lehetőség szerint tulajdonosai műveljék meg.

6.) Bebizonyosodott, hogy több ágazatban, szakmában a magántulajdonon és a közvetlen érdekeltségen alapuló gazdálkodási formák hatékonyabbak az egyéb tulajdonformáknál. A kívánatos reprivatizálási folyamattal egyidejűleg szektorsemleges adórendszert kell bevezetni. Meg kell szüntetni a normális életvitelhez szükséges lakás és más vagyontárgyak adó- és illetékterheit.

³⁷⁶ 1989. január 1-jén lépett hatályba a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény, valamint a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény. Folyamatosan volt ekkor a gazdálkodó szervezetek és a gazdasági társaságok átalakulásáról szóló 1989. évi XIII. törvény kodifikálása. Ez utóbbi törvény 1989. július 1-jén lépett hatályba. Ezek a jogszabályok – előremutató rendelkezéseikkel együtt – hozzájárultak az állami vagyon ellenőrizetlen magánkézbe adásához.

³⁷⁷ A Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 1989. márciusában hatályos 174-176. §-ai szólnak az állami vagyon kezeléséről: „176. § Az állami szerv, illetőleg az állami vállalat köteles a kezelésébe adott vagyontárgyakat rendeltetésüknek megfelelően, az állami költségvetésben megszabott célra, illetőleg tervével összhangban, feladatai ellátása érdekében használni. Feladataik ellátása során – a jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően – gyakorolják a tulajdonost a polgári jogi kapcsolatokban megillető jogokat, és teljesítik a tulajdonos ilyen kötelezettségeit.”

378 Reprivatizáció: a második világháborút követően a Magyar Állam által jogtalanul vagy illegitim módon elvett vagyon eredeti tulajdonosának történő visszaadása.

The collage consists of several overlapping newspaper clippings from 1988, primarily from the Magyar Gazdaság (Hungarian Economy) newspaper. The clippings are arranged in a way that shows different articles and headlines related to the economic reforms and privatization process in Hungary at that time.

Clipping 1 (Top Left): Headline: "TULAJDONREFORM KONCEPCIÓK". Sub-headline: "Készült a Magyar Demokrata Fórum nyilvános tanácskozássára". Text: "szervezőtől: Diczfázi Bertalan".

Clipping 2 (Top Right): Headline: "MAGYAR GAZDASÁG". Sub-headline: "Plurális struktúra". Main headline: "A versenytulajdon koncepciója". Date: "1988. április 6.". Text: "GAZDA".

Clipping 3 (Middle Left): Headline: "A népi részvénys vázlat". Sub-headline: "Zsengellér István vezérigazgató ugyanazt várja a részvénytársasággal alakulástól, mint mások:". Text: "1988. november 24.". There is a small drawing of a hand holding a pen.

Clipping 4 (Middle Right): Headline: "Kik lesznek a részvényesek?". Sub-headline: "Nagyszabású tervek az OKGT-nél - Készül az átalakulási törvény". Text: "Egyre várja a magyar gazdaság a külföldi tőke várátömlését. De hogyan lehet a tőkét odacsalogatni, ahol a világpiacra a legversenyképesebb termékek készülnek, mert központi megrendelésű termékek a kereskedelem feltételei? Számos szabályozó korlátozza az Országos Közlési- és Gazdasági Tanács vállalatnak mozgásterét, ám az igazgatónak mégis úgy döntött, hogy megpróbálnak részvénytársasággá alakulni. Mit várnak a szervezeti átalakulástól? A kérdésre Zsengellér István vezérigazgató és dr. Farkas József vezető jogtanácsos válaszol."

Clipping 5 (Bottom Left): Headline: "A vagyonpénztár és a kezelő szervezet". Sub-headline: "Az új tulajdonos: a vagyonpénztár III.". Text: "A vagyonpénztár legfontosabb tulajdonosi tevékenysége a vagyonkezelés kivételével a vállalatok és a vállalkozások tulajdonosi jogait gyakorolnia kell. Mivel a vagyonpénztár a vállalatok és a vállalkozások tulajdonosi jogait gyakorolnia kell, ezért a vállalatok és a vállalkozások tulajdonosi jogait gyakorolnia kell. Mivel a vagyonpénztár a vállalatok és a vállalkozások tulajdonosi jogait gyakorolnia kell, ezért a vállalatok és a vállalkozások tulajdonosi jogait gyakorolnia kell."

Clipping 6 (Bottom Right): Headline: "A versenytulajdon koncepciója". Sub-headline: "Az új tulajdonos: a vagyonpénztár". Text: "A versenytulajdon koncepciója az új tulajdonosi struktúra kialakítását jelenti. A versenytulajdon koncepciója az új tulajdonosi struktúra kialakítását jelenti. A versenytulajdon koncepciója az új tulajdonosi struktúra kialakítását jelenti. A versenytulajdon koncepciója az új tulajdonosi struktúra kialakítását jelenti."

7.) Javasoljuk, hogy a parlament két olvasatban tárgyalja meg a tulajdonreform elvi és gyakorlati kérdéseit és az ehhez kapcsolódó törvényeket. Alapvető fontosságú lenne, hogy a Parlament ne csak a kormány ezzel kapcsolatos javaslatát, de az alternatív elképzeléseket is vitassa meg. Első olvasatban a tulajdonreform általános irányát, az össznépi vagyoni kezelésének, szétosztásának, működtetésének feltételeit kell megvitatni.

8.) A tulajdonreformról a kormány nyisson társadalmi vitát. Addig halasszák el az átalakulási, szövetkezeti, valamint a velük kapcsolatos törvények (pld. földtörvény) tárgyalását. Ugyanakkor a Fórum felhívja az Elnökség figyelmét arra a tényre, hogy már jelenleg is folynak olyan (ön)átalakítások és vagyoneladások, amelyeknek gazdaságossági és társadalmi jogossága erősen megkérdőjelezhető.

Budapest, 1989. május 20.

MDF Tulajdonreform Szerkesztőbizottság

Diczházi Bertalan, ifj. dr. Fekete Gyula, Pösze Lajos

85. dokumentum: Bíró Zoltán feljegyzése a Magyar Demokrata Fórum párttá válásával kapcsolatban

1989. április

Legyen-e párt az MDF?³⁷⁹

I. Az MDF első országos gyűlésének határozata alapján az országos elnökség, illetőleg az elnökség tagjaiból ezzel a feladattal megbízott öt tagú előkészítő csoport (Bíró Zoltán, Furmann Imre, Kulin Ferenc, Lezsák Sándor, Sólyom László) előterjesztést készített az MDF párttá alakulásának kérdéséről. Az előterjesztést előbb az elnökségnek, majd a választmánynak kell megvitatnia, majd május közepéig a tagság elé kell tárni. Tekintettel arra, hogy az MDF jelenlegi tagjai nem pártba, hanem egy szellemi-politikai mozgalomba léptek be, a mozgalom átalakulásáról, illetve párttá válásáról magának a tagságnak kell döntenie. A döntés azonban nem érintheti az MDF minden tagja által elfogadott és az országos gyűlés által megerősített alapvető főbb célokat, továbbá azt az elhatározást, hogy a szellemi-politikai mozgalmi jelleg

³⁷⁹ A Magyar Demokrata Fórumot végül a Fővárosi Bíróság 1989. december 11-én vette fel a társadalmi szervezetek nyilvántartásába pártként.

[a tevékenységben] mindenképpen meg kell őrizni, függetlenül attól, hogy párttá alakul-e az MDF vagy sem.

A Magyar Demokrata Fórum szellemi-politikai mozgalomként indult, így határozta meg magát Alapítólevelében, s ezt a jellegét mindmáig megtartotta. A mozgalom a születése óta eltelt mintegy másfél esztendő alatt politikai tényezővé vált az országban, és külföldön is annak tekintik, tevékenységében egyre erősebb hangsúly került politikai jellegére.

A hagyományos magyarországi politikai pártok újjáalakulásával és azzal a ténnyel, hogy az MSZMP tudomásul vette a nyilvánosság előtt is a többpártrendszer létjogát és szükségszerűségét, a társadalom és az MDF tagságának egy részében is erős lett a késztetés a pártszerveződésre, illetve a pártosodásra, s e késztetéseket különösen felerősíti az a pszichózis, amely negyven év egypárti diktatúrája után most hirtelen a demokratikus-többpártrendszeres átalakulás vágyában és [Áthúzott szövegrész: „reményében támadt”] [lehetőségében támadt]

Az MDF tagjai közül azokat, akik a párttá alakulást sürgetik, elsősorban az aggasztja, hogy:

1. az egyre-másra alakuló pártok az MDF tagságából, illetve potenciális táborából magukhoz vonzzák azokat, akik mindenképpen valamely párt keretei között látnak csak lehetőséget [maguknak] politikában való részvételre, és ezáltal gyengül[het]nek az MDF pozíciói;

2. az MDF kimarad valamiből, nem vehet majd részt [szellemi-politikai mozgalomként] a politika alakításában olyan mértékben és olyan hatásfokkal [Áthúzott szövegrész: „mozgalomként)szellemi-politikai mozgalomként”], mint ahogyan a pártok és mint ahogyan azt pártként maga is tehetné: – nem indulhat a pártokkal egyenrangú félként a választásokon; – nem részesülhet azokból az állami költségvetésben elkülönített anyagi javakból, amelyekből majd a pártok részesülhetnek a közeli jövőben esedékes osztozkodáskor.

Ami az első pontban foglalt félelmeket illeti, azok mindeddig alaptalannak bizonyultak, hiszen az MDF[nek] mint mozgalom[nak a] tagsága folyamatosan növekszik, alakulnak helyi szervezetei, mind a helyi, mind az országos politikában politikai tényezőként számolnak vele, képes bizonyos hatást gyakorolni más politikai vagy uralmi tényezőkre. Ezzel szemben az alakuló pártok elsősorban önmagukkal foglalkoznak, tagságuk nem számottevő és nem növekszik számottevően, szellemi és tömegerejük megalakulásuk óta gyakorlatilag [alig, vagy] nem [Áthúzott szövegrész: „növekedett”] [fejlődött] erkölcsi

erejük pedig – kisszerű belső hatalmi harcaik, marakodásaik következtében – a társadalom szemében inkább csökkent, semhogy növekedett volna.

A második pontban megjelölt aggodalmak azonban reálisak! Nem dőlt még el, hogy a készülő párttörvény és a választójogi törvény a fent említett kérdésekben milyen szabályozást hoz.

Az MDF párttá alakulásának kérdését elsősorban vagy kizárólag ennek fényében érdemes eldönteni, hiszen a párttá válás nem elvont elvi kérdés, hanem tisztán gyakorlati, és csakis az alakuló politikai rendszerbe ágyazva, a politikai ésszerűség jegyében szabad és érdemes dönteni róla.

II. Javaslatok, választási lehetőségek:

1. A Magyar Demokrata Fórum maradjon az, ami volt: szellemi-politikai mozgalom. Ebben a minőségében szerveződjék meg jobban, erősítse politikai jellegét, növelje [Áthúzott szövegrész: „politikai”] erejét, vegyen részt a politikai küzdelmekben, anélkül, hogy pártként bejegyeztetné magát [Áthúzott szövegrész: „majd akkor”] ha [majd] bejegyeztetés jogi-szervezeti lehetőségei létrejönnek. Ennek előnyei: – eredeti fő céljainknak megfelelően, tagjaink lehetnek a határainkon kívül élő és más állampolgársággal rendelkező magyarok (személyek és csoportok); – tagjaink maradnak azok a személyek, akikre a mozgalomnak szüksége volna, de akik semmilyen pártnak nem kívánnak tagjai lenni, pártba nem lépnének be; – nem kellene megszüntetni a még ez idő szerint számunkra előnyös kettős tagság lehetőségét.

Ennek a megoldásnak hátrányai csak akkor lennének, ha a készülő törvények, illetve azok végleges, az országgyűlés által elfogadott változatai nem tennék lehetővé azt, hogy az MDF a pártokkal egyenlő jogokkal és lehetőségekkel vegyen részt a választásokon és [Áthúzott szövegrész: „így”] [ennek megfelelően] részesüljön az egyéb politikai és anyagi lehetőségekből is.

Amennyiben tehát a tagság e megoldás mellett döntene, úgy azt kellene elérni, hogy az említett törvények szövegébe, már az előkészítő munkálatok során is, számunkra a fenti értelemben kedvező paragrafusok kerüljenek: [a mozgalom minden tekintetben kapjon azonos jogokat a pártokkal] Ez nem látszik teljesen esélytelen törekvésnek, ehhez más mozgalmakban partnereket is találhatnánk.

2. A megfontolások között felmerült annak a megoldásnak a lehetősége is, hogy a Magyar Demokrata Fórum maradjon meg mozgalomnak, de kebelén belül jöjjön létre egy párt azokból, akik a mozgalom tagjai közül pártot akar-

nak. Ebben az esetben az MDF kettős szerepben jelenne meg, mintegy ötvöze, megőrizve, illetőleg megszerezve mind a szellemi-politikai mozgalom, mind a párt előnyeit. Ebben az esetben a tagság egy része ennek a pártnak és a mozgalomnak lenne tagja, másik része pedig vagy csak a mozgalomnak, vagy a mozgalomnak és bármely más pártnak.

Ez a megoldás látszólag a legelőnyösebb, hiszen egyszerre mindent megragad, s ha kell mozgalomként, szellemi keretként, ha kell pártként jelenik meg. Valójában ez a megoldás csak látszólag megoldás, gyakorlatilag kivihetetlen. Amennyiben ugyanis az MDF szervezetileg így megoszlaná, abból az következne, hogy:

- vagy sem a mozgalom, sem a párt nem volna képes egyértelműen megjelenni a nyilvánosság előtt, zavart keltene, káoszt belül és kaotikus képet kifelé, s az egész MDF-en belül szervezeti ellehetetlenülést és kétlelkűséget;
- vagy rövid időn belül a nyilvánvalóan aktívabb (esetleg militánsabb) belső kis párt diktálná, majd emésztene el az egész mozgalmat, s ledobná magáról az eredeti MDF-részt;

- vagy ugyancsak rövid időn belül szükségképpen bekövetkezne a szakadás, a teljes szervezeti szétválás, s ezzel mindkét rész külön-külön csak az amúgyis elaprózott gyors ütemű pártosodást szaporítaná az országban anélkül, hogy bármelyik rész valóságos politikai erővé válhatna.

3. Amennyiben az MDF-nek a már említett gyakorlati okokból [párttörvény, választási törvény] párttá kell alakulnia ahhoz, hogy a politikai életben semmilyen hátrányt ne szenvedjen, kézenfekvő megoldás, hogy nevének megváltoztatása nélkül pártként bejegyezteti magát, akár a többi párt.

Ez azt jelentené, hogy elnyeri mindazon jogosítványokat, amelyekkel az új törvények alapján majd a pártok rendelkezni fognak – ha [Áthúzott szövegrész: „azok”] [e jogok] elnyerésének a pártként való bejegyeztetés lesz a feltétele; szervezetileg nem kettőződik meg, illetve nem szakad szét; itthon és külföldön már ismert és elfogadott nevét nem kell megváltoztatnia, s nem kell újra magyaráznia kilétét; s gyakorlatilag ugyanazon elvek és célok alapján működik tovább, mint eddig.

Ebben az esetben azonban gondoskodni kell a következőkről:

- a külföldi állampolgárságú magyaroknak továbbra is kapcsolódniuk kell a mozgalomhoz (párthoz nem csatlakozhatnak!), ennek tehát mind politikai, mind jogi feltételeit tisztázni kell és meg kell teremteni;

- megfelelő formát kell találni arra, hogy mindazok, akik nem akarnak párt tagjai lenni, miként kapcsolódhatnak továbbra is az MDF-hez, és ezzel együtt arra kell törekedni, hogy a tagság zöme – a helyzetre [Áthúzott szövegrész: „figyelembevételével”] [tekintettel] tudomásul vegye [Áthúzott szövegrész: „az”] ilyen [Áthúzott szövegrész: „jellegű”] [Betoldott szövegrész: „formán a maga”] párttagságát is;

- a szervezetben meg kell szüntetni a kettős tagság lehetőségét (aki itt párttag, nem lehet más pártnak a tagja) és át kell azonnal tekinteni a más pártokkal vagy pártokhoz tartozókkal való szövetség, koalíció (szellemi vagy politikai koalíció) lehetőségét és célszerűségét. Ennek a megoldásnak a hátránya az, hogy egyelőre nem tudjuk felmérni: tagságunknak mely részei és milyen arányban lépnének ki vagy távolodnának el az MDF-től, [ha az párttá válna] s ezzel milyen arányú vérveszteség érné a mozgalmat. A párttá alakulás kérdésében ugyanis az egyszerű többség szavazata még nem jelenti feltétlenül az MDF megmaradását, hiszen előfordulhat az, hogy például 40% ellenszavazat ebben az ügyben 40% kilépést vagy eltávolodást is jelent, ez pedig jellegében és minőségében akár azt is jelentheti, hogy az MDF eredeti alapelvei, céljai és politikai [Áthúzott szövegrész: „irányultsága”] [jellemzői] torzulnak, vagy sikkadnak el teljesen. Ha tehát e mellett a megoldás mellett döntene az MDF, úgy mindent meg kellene tenni annak érdekében, hogy az itt vázolt párttá alakulást, illetve az egyszerű pártként való bejegyeztetést gyakorlatilag a tagság egésze fogadja el, mint szükségszerűséget. [Ellenkező esetben a párttá alakulás értelmetlen]

4. Végezetül: elképzelhető olyan megoldás is, hogy még a bejegyeztetések időszaka előtt az MDF tárgyalásokat folytat más mozgalmakkal, pártkezdeményekkel annak érdekében, hogy együtt – lényegében fúzióban, illetve koalícióban – jegyeztessük be pártként magunkat, (mintegy koalíciós pártként vagy pártszövetséggént). Ebben az esetben természetesen csak olyan partnerek jöhetnek szóba, akik eszmeileg és politikai irányultságukat tekintve egészen közel állnak az MDF szellemiségéhez és politikai irányultságához, vagy lényegében azonosak vele.

A mai szerveződéseket tekintve ilyennek látszik a Magyar Néppárt,³⁸⁰ a

³⁸⁰ Magyar Néppárt: A párt a Veres Péter Társaságból nőtt ki, amely a Hazafias Népfront keretében 1986 novemberében alakult. A társaság 1989. február 11-i közgyűlésén fogalmazódott meg a Nemzeti Parasztpárt, illetve az 1956-ban ennek jogutódjaként létrejött Petőfi Párt nyomdokain a falvak lakosait és az agrárérdekeket képviselő párt szervező-

Kisgazdapárt, a kereszténydemokrata szellemű potenciális szerveződés, illetve a mai SZDP-től különálló Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom. Az itt említett szerveződő pártok (mozgalmak) hagyományaik szerint közel állnak hozzánk, tagságuk egy része (esetleg nagy része) ma is MDF tag, ugyanakkor külön-külön gyengék és perspektivikusan sem lehetnek sem ellenfelei, sem erős partnerei a hazai pártstruktúrában előbb-utóbb kikristályosodó 2-3 valószínű politikai tényezőnek.

Ennek a változatnak nagy előnye: az így szükségképpen megvalósítható erőösszpontosítás; a kristályosodási folyamat felgyorsítása a szétmorzsolódás állapotában lévő magyar politikai életben; a jelentős esélynövekedés a közelgő választásokon; az anyagi eszközök koncentrációja (székház, napilap, technika, stb.); a külkapcsolatok szélesítése.

Kétséges azonban, hogy a felsorolt szervezetek szándéka egyezik-e egy ilyen elgondolással, és ha igen, a kölcsönös szándékok milyen feltételekkel valósíthatók meg. Kétséges továbbá az is, hogy jelenlegi állapotukban e szervezetek alkalmasak-e (alkalmasnak érzik-e magukat) ilyen egységesülésre.

Amennyiben ezt a változatot fogadnánk el, úgy el kellene dönteni, hogy már a várhatóan ősszel esedékes bejegyeztetést így készítsük-e elő, vagy csak távolabbi célként jelöljük meg ezt a lehetőséget. Ha már most így akarunk indulni, akkor azonnal meg kellene kezdeni a tárgyalásokat és legkésőbb augusztusban végső egyetértésre kellene jutni az említett szervezetek közül mindazokkal, amelyekkel egyáltalán lehetséges, közben kidolgozva az egyesülés minden fél számára elfogadható feltételeit.

Milyen párt legyen, ha párt lesz?

Akár a 3., akár a 4. pontban vázolt megoldást fogadnánk is el, az nem lehet vitás, hogy amennyiben párttá alakulnánk, csakis az MDF Alapítólevelében leírt alapelveknek megfelelően történhetne az átalakulás. Ez azt jelenti, hogy a leendő pártnak is a nemzeti ügyek és az egész magyarság sorskérdéseinek képviseletét, valamint a demokratikus Magyarország, a demokratikus társa-

désének igénye. S. Hegedűs László, Varga Csaba, Márton János és mások közreműködésével létrejött bizottság megtette az előkészületeket, és 1989. június 11-én Budapesten megalakult a Magyar Néppárt. Már zászlóbontását megelőzően bekapcsolódott Ellenzéki Kerekasztal (EKA) munkájába. Ennek tagjaként ott volt az 1989. június 13-án kezdődött nemzeti kerekasztal-tárgyalásokon is. A párt az 1990-es országgyűlési választások alkalmával nem érte el a törvényhozásba jutást biztosító választási küszöböt. Forrás: http://multkor.hu/20090611_1989_magyar_neppart_a_nepi_irok_nyomdokain?print=1

dalmi berendezkedés együttes célját és alapelvét kell magáévá tennie. Vagyis: nemzeti demokratikus mozgalomként (pártként) kell működnie.

Mind a 3., mind a 4. pont elfogadása esetén meg kell őriznie elsősorban szellemi, részint politikai koalíciós jellegét.

Ez a párt nem lehet ideológiai párt: nem világnézeti (pl. vallásos-nem vallásos, stb.), hanem politikai alapokon szerveződik, meghatározóan a tagság által kölcsönösen elfogadható szellemi-erkölcsi-politikai értékrend és program szerint, [Áthúzott szövegrész: „az ideológiai pluralizmus”] [de a szabad gondolkodás] jegyében. A párt nem lehet rétegpárt; szervezetén belül helyet adhat a nemzet szempontjából értékes részérdekek képviselőinek is, de ön-maga nem képviselhet kizárólagos osztály- vagy rétegerdekeket.

Jellegében néppártinak kell lennie tehát, és a magyar, illetőleg a közép-európai hagyományokhoz, geopolitikai és más adottságokhoz igazodóan elsősorban a harmadikutas gondolatkörhöz kell kapcsolódnia. Politikai szándékaink szerint lehet ez a párt ún. középpárt, az alakuló magyar pártstruktúrában valóságos helyét azonban csak a mindenkori pártviszonyok és a párt belső fejlődése együtt jelölhetik ki.

III. Javaslatom, hogy a párttá alakulás ügyéről és annak mikéntjéről első fokon döntsön az elnökség, de a választási lehetőségeket (esetleg ezt a szöveget) mindenképpen tárja a választmány elé 1989. április 29-én. A választmány tagjai tájékoztassák a helyi szervezeteket. A helyi szervezetek, illetőleg a tagság vitassák meg az elnökség és a választmány által elfogadott előterjesztést, ennek alapján döntsének arról, hogy a párttá alakulás mellett vagy az ellen foglalnak állást, és erről – a szavazati arányok feltüntetésével – írásban értesítsék az országos elnökséget, legkésőbb június 1-ig. Így az országos választmány és az elnökség viszonylag teljes képet kaphat a tagság véleményéről. Ennek alapján – kizárólag a párttá alakulás kérdésének eldöntésére – augusztus utolsó vagy szeptember első napjaira egy napos országos gyűlést kell összehívni (vagy küldöttértekezletet), melyre teljes döntési joggal rendelkező küldöttek jönnek a helyi szervezetektől, a végső döntés meghozatalára. Amennyiben az MDF párttá alakulna, úgy annak megfelelően kellene átalakítani az országos vezetőséget is ezen az ülésen.

Budapest, 1989. április

Bíró Zoltán [aláírás]

86. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum állásfoglalás-tervezete a Kormánynak a Budapest-Bécs Világkiállítás³⁸¹ megrendezésére vonatkozó szándékáról

1989. május 5.

Állásfoglalás-tervezet a Magyar Kormánynak a Budapest-Bécs Világkiállítás megrendezésére vonatkozó szándékáról

Az elmúlt évtizedek egypárti kormányzó uralma, a diktatórikus vezetés, a gazdasági döntésekben a politikai érdekek elsődleges érvényesítése, a kritika teljes elhallgattatása, hazánkat mély társadalmi, gazdasági és politikai válságba sodorta.

A közel 20 milliárd dolláros bruttó államadósságunk ellenére iparunk műszakilag elmaradott, jelenlegi állapotában alkalmatlan a gazdasági fellendülés motorjának szerepére.

A pazarló gazdálkodás, a növekvő elszegényedés, morálisan is szétzilálta társadalmunkat.

Ebben a történelmi helyzetben kell döntenünk arról, hogy az MDF – tekintettel a várható hosszútávú előnyökre, amit az országunk remélhet – milyen feltételekkel támogathatja a Világkiállítás megrendezését.

Az MDF célja olyan feltételek létrehozása, vagy ezirányú szándékok támogatása, amely kimozdítja az országot a jelenlegi válsághelyzetből. Ezért a Világkiállítást csupán egy lehetséges eszköznek tekinti a fenti cél elérése érdekében, amelynek megrendezését az alábbi feltételekkel támogatja:

I.) A Világkiállítástól független alapfeltételek

1) A vállalkozásokat élénkítő tulajdonreform végrehajtása, a piacgazdálkodást erősítő jogi és gazdasági szabályozás korszerűsítése.

2) A gazdaság zavartalan működéséhez szükséges infrastruktúra kiépítése, melyhez a forrásokat a költségvetési kiadások átcsoportosításával, a jelenleg

³⁸¹ Budapest-Bécs Világkiállítás: 1987 szeptemberében a magyar és az osztrák kormány első embere, Grósz Károly és Franz Vranitzky kinyilvánította, hogy nyitottak az 1995-ös világkiállítás közös megszervezésére. A tervezett Nemzetközi Világkiállítás (EXPO) megrendezéséről 1991-ben döntöttek, az 1994-ben megválasztott MSZP-SZDSZ-kormány azonban lemondta a megrendezést az ország pénzügyi nehézségeire hivatkozva. A témához kapcsolódóan Jeszenszky Géza írását lásd: Jeszenszky Géza: Világkiállítás, vagy semmi – avagy mi köze ehhez az MDF-nek? *Hitel*, 1989/16. 38-39.

folyamatban lévő, illetve előkészítés alatt álló nagyberuházások leállításával, átütemezésével, a nemzetközi szerződések felülvizsgálatával és módosításával, és semmilyen körülmények között sem a lakossági terhek növelésével kell megteremteni.

II.) A Világkiállítás közvetlenül kapcsolódó feltételek

1) A Világkiállítás szervezésére és lebonyolítására az egész társadalom bizalmát élvező kormánybiztost és mellé alkalmas menedzsergárdát kell kinevezni, amely fölött a társadalmi ellenőrzést egy kuratórium látja el.

A kuratórium a társadalmi, politikai, kulturális és tudományos szervezetek delegált szakembereiből áll és felelős az Országgyűlésnek.

A kuratórium feladata:

- a társadalom folyamatos és teljes tájékoztatásának ellenőrzése a nyilvánosság biztosítása érdekében
- felügyelet
- a kül- és belföldi források felhasználása,
- a meghirdetésre, kiírásra kerülő pályázatok és tenderek elbírálása,
- a megbízások vállalkozásba adása felett.

2) A Világkiállítás megrendezésében az egész ország érdekelttségét biztosítani kell, aminek feltételrendszerét haladéktalanul ki kell dolgozni.

3) A Világkiállítással közvetlenül összefüggő fejlesztéseket vállalkozási formában kell lebonyolítani, ebbe a belföldi tőkét is érdekeltté kell tenni – különös tekintettel a magántőkére.

4) A Világkiállítás mutassa meg az ország különböző területeinek szellemi és kulturális örökségét, valamint idegenforgalmi nevezetességeit. A Világkiállítást az 1100 éves Kárpát-medencei jelenlétünk jegyében kell megrendezni.

5) Az MDF a Világkiállítás helyszínének kiválasztásánál a Duna vonalát javasolja azzal, hogy a végleges döntést komplex műszaki-gazdasági-idegenforgalmi feltárás alapján kell meghozni.

(A szakértői munkabizottság 8 órás vitában alakította ki ezt a tervezetet 38:2 arányú egyetértéssel.)

Budapest, 1989. május 5.

A szervezők nevében:

Siklós Csaba³⁸² sk, dr. Szabó Iván sk

³⁸² Siklós Csaba (1941): közlekedésmérnök. 1988-ban belépett az MDF-be. Az 1990-es or-

87. dokumentum: Körlevél a Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezetének

1989. május 8.

Körlevél a Magyar Demokrata Fórum valamennyi szervezetének

Kedves Barátaink!

A Magyar Demokrata Fórum Sajtóirodája megkezdte működését. Kiadásában jelenik meg a Heti Értesítő, melynek feladata az információáramlás megindítása-felgyorsítása, a helyi szervezetek tudósítása egymás és az Elnökség munkájáról.

Kérjük a Magyar Demokrata Fórum valamennyi helyi szervezetét, hogy a jövőben nyilatkozataik, nyílt leveleik egy példányát a közzététellel, elküldéssel egyidejűleg küldjék meg az MDF központjának is. Így lehetővé válik, hogy azokról a Heti Értesítőben a tagságnak, a havonta tartandó sajtótájékoztatókon a nyilvánosságnak beszámolhassunk. Kérjük továbbá, hogy – arra az esetre, ha bővebb tájékoztatásra lenne szükségünk – az anyag mellett egy telefonszámot is küldjenek, ahol felvilágosítást kérhetünk.

Címünk: MDF INFORUM 1372 Budapest Pf. 427.

Budapest, 1989. május 8.

Tisztelettel és köszönettel: MDF Országos Elnöksége, MDF INFORUM

88. dokumentum: Lezsák Sándor felhívása a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége nevében Nagy Imre újratemetésével kapcsolatban

1989. június 2.

MDF Szervezetek Vezetőségének!

Kedves Barátunk!

A június 16-i temetésen díszőrséget szervezünk a Hősök terén felállított koporsóknál. Kérünk, hogy szervezetéből 2-3 főt jelöljete ki e megtiszte-

szágyulési választáson bejutott az Országgyűlésbe. Az Antall-kormány közlekedési és hírközlési minisztere. Feladatai közé tartozott a bős-nagymarosi vízlépcsővel kapcsolatos hosszú vita rendezése. Miniszteri posztjáról történt lemondása után, 1993-tól 1994-ig a MÁV Rt. elnöke.

lő feladatra. A jelölteket lehetőleg az 1956-os forradalom résztvevői, az azt követő megtorlás szenvedői illetve a jelenlegi legaktívabb MDF tagok közül válasszátok ki.

A neveket pontos cím feltüntetésével legkésőbb június 10-ig juttassátok el postán vagy személyesen Szalay Róbert³⁸³ [cím] címére. A rövid határidőért elnézést kérek, de felkérésem csak a pontos „forgatókönyv” ismeretében vált lehetővé. A később beérkező jelentkezéseket nem tudjuk figyelembe venni. A kijelölt nevekkal együtt pontosan megcímzett és 10 Ft-os (express) bérlyeggel ellátott válaszborkitokokat is kérünk mellékelni, melyben a további teendőkről a kijelölteket postafordultával értesítjük.

Az események történelmi jelentőségéhez mérten kérjük, hogy gondos és pontos munkát végezzetek.

Köszönettel

Lezsák Sándor

MDF Országos Elnöksége

Budapest, 1989 június 2.

89. dokumentum: Lezsák Sándor tájékoztató levele a Magyar Demokrata Fórum rendezőihez Nagy Imre újratemetésével kapcsolatban

1989. június 15.

Budapest, 1989. június 15.

A Magyar Demokrata Fórum rendezőihez!

Ön 3000 társával együtt arra vállalkozott, hogy 1989. június 16-án, a Hősök terén rendezőként segíti elő a gyászünnepség szervezőinek munkáját. Kérjük, tanulmányozza át az alábbi ismertetőt.

A rendezők központi irányításának vezetője: Olajos Csaba; társai: Szabó Béla és Szőke László.

A budapesti MDF-szervezetek rendezői reggel hat órától fél hétig gyülekezzenek a Hősök terén. Fél héttől hét óráig felállítjuk a kötélkordonokat, s az MDF a rendőrségtől átveszi a tér biztosítását.

³⁸³ Szalay Róbert (1930): katonatiszt, történész, politikus. 1956-ban részt vett a Kilián lak-tanya védelmében. 1988-ban csatlakozott az MDF-hez, majd az MDF III. kerületi szervezetében volt választmányi tag. 1993-ban kilépett a pártból.

A vidékről érkező rendezők kezdetben a központi irányítás útmutatása szerint foglalják el helyüket, a később érkezők csoportjaikkal együtt helyezkedjenek el a tömegben.

Hét órától a Hősök terére vezető útvonalakat lezárják. Nyolc órakor megérkeznek a halottaskocsik, az autóbuszok, a mentőautók, a tűzoltókészültség. Kérjük, tájékozódjon pontos helyükről.

Háromnegyed kilenckor meggyújtják a kandelábereket. Kilenc órakor kezdődik a koszorúzás. Akik virágot, koszorút akarnak elhelyezni a Múcsarnok előtt felravatalozott koporsók elé, azok az Ezredéves Emlékmű mögött gyülekezzenek. Hívjuk fel a figyelmüket, hogy esernyőt, csomagot, táskát, fényképezőgépet nem vihetnek magukkal. A koszorúzás 11 óráig tart. Akikre nem kerül sor, azok a gyászünnepség után (várhatóan fél kettőtől) tegyék le koszorújukat a Múcsarnok előtt. Ezeket a virágokat, koszorúkat még aznap délután kiviszik a temetőbe.

11 órától fél egyig tart a meghívott vendégek koszorúzése. Fél egykor harangzúgás, utána Himnusz, majd Nagy Imre³⁸⁴ néhány mondatát követően Vásárhelyi Miklós,³⁸⁵ Rácz Sándor,³⁸⁶ Mécs Imre,³⁸⁷ Zimányi Tibor,³⁸⁸ Király Béla³⁸⁹ és az ifjúság képviselőjének beszéde. A gyászünnepség várhatóan 13

³⁸⁴ Nagy Imre (1896–1958) miniszterelnök 1956. október 30-i beszédéből néhány mondat a harangszó és a Himnusz után hangszórókból szólt.

³⁸⁵ Vásárhelyi Miklós (1917–2001): újságíró. 1956-ban Nagy Imre kormányában sajtófőnök volt. 1960-ban szabadult a börtönből, 1988-ban az Új Márciusi Front és a Történelmi Igazságtétel Bizottság alapítója volt. Az SZDSZ egyik alapító tagja, 1990–1994 között országgyűlési képviselő.

³⁸⁶ Rácz Sándor (1933–2013): 1956-ban a Nagy-Budapesti Központi Munkástanács elnökevé választották. Emiatt 1958-ban életfogytiglani büntetésre ítélték, 1963-ban amnesztciával szabadult, viszont a hatóságok a rendszerváltásig megfigyelték és zaklatták. A Történelmi Igazságtétel Bizottság szervezője, a rendszerváltás időszakában számos tüntetés kiemelkedő alakja.

³⁸⁷ Mécs Imre (1933): villamosmérnök, politikus. Az 1956-os forradalomban előbb halálra, majd életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban szabadult. 1988-ban a Szabad Kezdeményezések Hálózata, majd a hálózatból kialakuló SZDSZ alapító tagja. 1990 után országgyűlési képviselő.

³⁸⁸ Zimányi Tibor (1922–2007): közgazdász. 1988-ban a Történelmi Igazságtétel Bizottság egyik alapító tagja, 1988-ban a Recski Szövetség megszervezője, 1994-ig főtitkára, ezt követően elnöke. 1989-től az MDF tagja. 1990 és 1994 között az MDF országgyűlési képviselője.

³⁸⁹ Király Béla (1912–2009): katonatiszt. Részt vett a második világháborúban, majd a Magyar Néphadsereg tisztje lett. 1952-ben koncepció perben halálra ítélték, majd életfogytiglani büntetéssé változtatják ítéletét. 1956-ban szabadult, majd a forradalom során a Nemzetőrség parancsnokává nevezték ki. 1956–1989 között emigrációban élt. Az 1990-

órákor befejeződik, ezután a temetési menet elindul a Dózsa György úton a Rákoskeresztúri Köztemetőbe.

Ügyeljünk a következőkre:

A Dózsa György út és a Szondi utca sarkán, a Consorg Kisszövetkezet irodájában IV. 16-án, reggel 6 órától működik az MDF Rendezői ügyelete. Vezetője: Szőke László. Akik postán nem kapták meg a rendezői karszalagot, itt átvehetik. Bármilyen gond, zavar estén keressék föl ügyeletünket. Telefon: 325-963.

A Sajtóközpontot a Műjégpálya épületében rendeztük be. Az akkreditált TV-tudósítók, filmesek tribünje mellett tolmácsok segítik külföldi vendégeink munkáját.

A Múcsarnok előtti területet kordonon védi. Oda senki nem léphet be; az akkreditált tudósítók sem.

A Hősök terére, a Dózsa György útra csak településnevet tartalmazó feliratot lehet bevinni. Minden más feliratú transzparens, tábla behozatala tilos.

A büfék csak üdítőitalt, szendvicset árusíthatnak. Szeszes italt nem.

A részeg, hangoskodó, kötekedő embereket udvariasan, de határozottan a térről a rendezői ügyeletre kell vezetni.

Figyeljük a gyanús csomagokkal érkezőket. Szükség esetén, még a térre (és a Dózsa György útra) vezető utak torkolatában győződjünk meg arról, hogy jelenlétük nem rejt-e valamilyen veszélyt.

Ügyeljünk arra, hogy a téren ne heverhessen gazdátlan csomag, táska, esernyő.

Ha a tömegben valaki rosszul lesz, azonnal értesítsük a mentőt, s kordonnal segítsük elszállítását.

Tájékoztassuk az érdeklődőket, hogy a temetői szertartáson csak a hozzátartozók és a meghívottak vehetnek részt. A temetőt lezárták, oda csak az engedéllyel rendelkezők léphetnek be.

Ha bármilyen ok miatt pánik tör ki, a tömeg táulását a Városliget felé segítsük.

Mindaddig tartózkodjunk a téren, amíg a Múcsarnok előtti állványokat el nem bontják. Az MDF rendezőinek felelősségét ezután oldja föl a térbemondó köszönete.

Készüljenek föl arra, hogy bizonyos helyzetekben önállóan kell döntenünk. Felelősségük tudatában mérlegeljék döntésük következményeit! Legyenek

es választáson független jelöltként mandátumot szerzett. 1990 novemberében átvált az SZDSZ-frakcióba, mandátumát 1994-ig viselte.

tapintatosak, udvariasak, de határozottak!

A Magyar Demokrata Fórum valamennyi rendezőjétől azt kérjük, hogy közreműködésükkel a gyászünnepe legyen méltó forradalmunk, szabadságharcunk emlékéhez.

[Lezsák Sándor]

az MDF elnökségének tagja

90. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége és Választmánya közleménye a politikai párttá alakulásról

1989. június 24.

A Magyar Demokrata Fórum közleménye

A Magyar Demokrata Fórum Elnöksége és Választmánya 1989. június 24-i ülésén megvizsgálta a mozgalom eddigi útját, eredményeit, távlatait. Megállapította, hogy az ország és a mozgalom helyzete új elhatározást kíván. Ezért az Elnökség és a Választmány – a tagság írásbeli meghatalmazásával – úgy döntött, hogy a Magyar Demokrata Fórum, nevének és céljainak megtartásával politikai párttá alakul.

Politikai erővé kívánjuk változtatni mozgalmunk szellemi arculatának minden jellegadó vonását, a népi-nemzeti mozgalom és a kereszténydemokrata világnézet, a múlt századi reformkor nemzeti liberalizmusa és a bibói politikai filozófia örökségét. Kormányképes és önkormányzatalkotó erővé kívánjuk változtatni azoknak a magyar polgároknak a meggyőződését, akik úgy tartják, hogy ők ennek az országnak jogos tulajdonosai, és akik a Magyar Demokrata Fórum programjában rögzített alapelvekkel, célkitűzésekkel és követelésekkel egyetértenek.

Nem akarunk lemondani azoknak a [hon] polgároknak a támogatásáról, akik velünk közös célokért, pártkereteken kívül kívánnak tevékenykedni. Szellemi és erkölcsi felfogásunkkal magunk is változatlanul befolyásolni kívánjuk a magyar politikai társadalom egészét. Ehhez magunk és pártolóink számára szervezeti lehetőségeket fogunk teremteni.

Van magyar út: a függetlenség megszerzésének, a demokratikus jogállam megalapozásának, a jóléti állam megteremtésének és a nemzeti minőség megtartásának útja. Aki Magyarországról indul és Európába tart, annak csak ez az egy útja van.

Budapest, 1989. június 24.

a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége és Választmánya

91. dokumentum: Antall József levele a Magyar Demokrata Fórum belső problémáival és szervezeti kérdéseivel kapcsolatban

1989. július 7.

Budapest, 1989. július 7.

Kedves Barátom!

Mellékelten megküldöm az MDF belső problémái és szervezeti kérdései rendezése érdekében elkészített javaslatomat.

Úgy gondolom, hogy az elnökség által kiküldött bizottságunk (Csoóri, Csurka, Für és Antall) a július 17-re kért jelentése alapjává tehetné, ha egyet értetek vele. Végleges formában kiküldhető lenne és egyben publikálható.

Megítélésem szerint ebből jól működő szervezet lenne kialakítható. A területi („alsó”) szervezetekben nincs szükség kettős szervezetre, ott a párttagságot vállalók együtt maradnának a mozgalom tagjaival. (Nem bolsevik vagy akár szociáldemokrata jellegű pártban kell gondolkodni.)

Köszönt barátsággal

[aláírás]

(Antall József)

Átadva, elküldve:

Csoóri Sándornak,

Csurka Istvánnak,

Für Lajosnak

92. dokumentum: Feljegyzés a Magyar Demokrata Fórum szervezetéről az Elnökség részére

1989. július

Az MDF tagsága megoszlik abban a kérdésben, hogy maradjon-e szellemi-politikai mozgalom, illetve alakuljon-e politikai párttá. Ez a kérdés már korábban is felmerült, része volt az I. Országos Gyűlés vitájának is. Olyan határozat született, hogy az újjáválasztott elnökség vizsgálja meg ezt a kérdést és két hónapon belül tegyen javaslatot a megoldásra. Az elnökség megkérdezte írásban a tagságot és ez alapján megállapította: a nagy többség a párttá alakulás mellett van, ezt megerősítette a választmány is. Ez alapján jelentette be az ügyvezető elnök az MDF párttá alakulását, ami mind tartalmi, mind formai szempontból vitát váltott ki az elnökségben és a tagságban egyaránt. E kérdés megvizsgálására és javaslat tételére az elnökség bizottságot küldött ki Csoóri Sándor, Csurka István, Für Lajos és Antall József részvételével (határidő: július 17.).

Antall József az I. Országos Gyűlésen elhangzott beszédében javasolta, hogy a MDF kettős szervezettel, a szellemi-politikai mozgalom és a tényleges politikai párt együttes megvalósításával folytassa működését. Ennek részletes kidolgozására javasolta bizottság kiküldését, ami megtörtént módosított formában az elnökség felhatalmazásával. Ugyanakkor viszont a kettős szervezet lehetőségének vizsgálatára nem került sor. Most a javaslatot – mint a kiküldött bizottság tagja – az alábbiakban ismétli meg:

A kialakult helyzet és a jogi rendezés lehetősége

Az MDF szellemi-politikai mozgalomként alakult, amelyet mint társadalmi szervezetet jegyezték be az egyesületi törvény hatálya lépése után.

A pártként való működésnél nem rendelkezik a történeti pártok lehetőségével, amelyek egyszerűen – a megszüntetés jogi alapjainak kétségbe vonásával – folytatják tevékenységüket. Tehát a párttá alakulást jogi szempontból az új párttörvény, annak elvetése esetén ez egyesületi törvény esetleges kiterjesztése vagy az alkotmánymódosítás teszi lehetővé.

Az MDF belső szervezetében pedig – az alapszabály módosításával – az Országos Gyűlés módosíthatja a mozgalom jellegét meghatározó rendelkezéseket, tehát a pártként való bejegyeztetést megelőzően hozhat ilyen határozatot. A MDF elnöksége felmérte tehát a tagság álláspontját, a választmány ezt megerősítette és ezzel javaslatként az Országos Gyűlés hatáskörébe utalta. Jelenleg tehát ebben az állapotban van az MDF jogi szempontból.

A MDF tagságában három álláspont látszik megrajzolódni:

- alakuljon párttá a MDF és ennek megfelelően, aki nem kíván „párttag” lenni, az kimarad;
- maradjon szellemi-politikai mozgalom, de választások esetén éljen a képviselőjelölés lehetőségével;
- alakuljon meg a MDF párt-szerű szervezete, de maradjon meg mozgalmként is, miután igen sokan az eredeti formában kívánják fenntartani.

Igaz, hogy a többség a párttá alakulás mellett foglalt állást, de nem volt módja a kettős forma mellett nyilatkozni, ami alkalmas az egység megtartására és mindenképpen hasznosabb szerepet biztosítana.

II. A kettős szervezet javasolt formája

1.) A MDF mint szellemi-politikai mozgalom (társadalmi szervezet) a jelenlegi szervezeti formában, a jelenlegi alapszabálynak az alábbiakhoz igazodó legszükségesebb módosításával, az alapítólevélben meghatározott programmal és céllal a MDF Nemzeti Szövetsége néven folytatja működését. Tagja lehet bárki, aki elfogadja az alapítólevélben és az alapszabályban foglaltakat, beleértve pártonkívülieket és más párthoz tartozókat egyaránt.

2.) Az MDF tagságának az a része, amely a MDF-nek pártként való működését szorgalmazza, a MDF 1989 szeptemberére tervezett II. Országos Gyűléséhez csatlakozó alapító közgyűlésen hozza létre az MDF Pártját, amelynek neve külön meghatározható; MDF Pártja, MDF Keresztény-Nemzeti Párt, MDF Nemzeti Újjászületés Pártja stb.

3.) A MDF Pártjának tagjai automatikusan tagjai a MDF Nemzeti Szövetségnek (a továbbiakban Párt és Szövetség), míg a Szövetség tagjai csak a pártba történő belépéssel válnak tagokká.

4.) A két szervezet mint közös eszmei, azonos politikai filozófiai alapon álló organizáció eltérő jogi státusszal és eltérő funkcióval, szervezeti formával azonos célokért folytatja politikai küzdelmét, illetve tevékenykedik mintegy nemzetnevelői szándékkal.

5.) A Szövetség az eddigi formában tartja fenn szervezetét, területi szervezeteit. A MDF Pártja – összhangban a parlamentáris rendszerek lazább választási pártjainak rendjével – elsősorban választási és parlamenti pártként a fővárosban, a megye-székhelyeken, illetve a nagyobb városokban tart fenn önálló szervezetet.

6.) Az MDF pártja külön pártalkotmányt fogad el, amely – összhangban a Szövetség alapszabályával – nemcsak a tevékenységét szabályozza, hanem a párt és a szövetség együttműködésének formáját is:

a) az MDF pártja és a Szövetség külön-külön megválasztott vezető testületekkel, tisztségviselőkkel rendelkezik az eltérő funkció szükségletei szerint;

b) a két szervezet vezetőségének tagjaiból – azonos létszámú küldöttet delegálva – tanácsadó és koordináló jellegű testületet hoz létre (akár olyan hagyományos elnevezéssel mint „Tizek Tanácsa” stb.), amely örökdik a szellemi, politikai és erkölcsi egység fenntartásán;

c) az MDF pártja lehetővé teszi, hogy külön tagság nélkül a Szövetség kiemelkedő tagjainak helyet biztosít választás esetén a jelöltek között, azokat támogatja (lásd a más pártok listáján induló független jelöltek szokását);

d) együttesen keresik azokat a formákat, amelyek kölcsönös előnyökkel járnak, pl. a Szövetség által létesített alapítványok, sajtó és könyvkiadás stb. révén, beleértve a külföldi támogatásokat és kapcsolatokat tartását is.

7.) Az MDF pártja és Nemzeti Szövetsége a magyar társadalom átfogó megszervezése, horizontális és vertikális kiépítése, e demokráciára való nevelése érdekében integráló szándékkal folytatja tevékenységét. A két szervezet önállósága mellett olyan együttműködésre törekszik, amely nem áll példa nélkül, hiszen kereszténydemokrata pártoknak jelentős mozgalmi háttere van, illetve a szociáldemokrácia és a szakszervezetek kapcsolata is ismert. Továbbá az MDF – a csatlakozó szervezetek jellege szerint – elképzelhetőnek tartja önálló karakterű, de vele azonos vagy rokon szellemi-politikai alapon álló szervezetek, politikai egyesületek, társaságok csatlakozását akár a párt, akár a szövetség keretében. Természetesen ezek is megtartják önálló jogi személyiségüket és karakterüket, vezetőségüket stb. De e mellett a közös testületi képviselet is megoldható cél. Úgy véljük, hogy az MDF 1988. szeptemberében megalakult szervezete lényegesen megerősödve, minden feladatra alkalmassá téve, mintegy több „fegyvernemmel” képviselve kerülhetne ki a jelenlegi ellentétes helyzetből. Nem mondhatunk le tagságunk egyik részéről sem azért, mert nem találtuk meg a megfelelő formát számunkra. Továbbá minden politikai pártnak szüksége van szimpatizánsokra, támogatókra és szövetségesszerekre. Ugyanakkor az is fontos, hogy az egyes szervezetek jellegének megfelelő vezetők kerüljenek a választott testületekbe, akik annak megfelelő adottságokkal és értékekkel rendelkeznek.

Természetesen a MDF szervezeti dualizmusa azt is lehetővé teszi, hogy érdekvédelmi és rétegszervezetek (gazdakörök, szakmai szervezetek, ifjúsági és nőszervezetek stb.) is csatlakozzanak vagy megalakuljanak. Végül, de nem utolsósorban igen fontos, hogy azokkal a történelmi pártokkal („nosztal-

giapártokkal”), amelyeknek politikai filozófiája részét képezi az MDF politikai hagyományainak, együttműködésre, választási szövetségre törekedjék, előre nem határozva meg az integrálódás mértékét. A magyar népi-nemzeti mozgalom, ezen belül a népi protestantizmus klasszikus öröksége, a múlt századi nemzeti liberalizmus közös forrása, valamint az európai keresztény-demokrata irányok interkonfesszionális jellege lehetővé teszi az „európai néppárti” jelleg vállalását. Tehát az MDF pártja szoros együttműködésre, választási koordinációra léphet a Független Kisgazdapárttal, a Keresztény-demokrata Néppárttal és – bizonyos körülmények, illetve egyéni és csoportos magatartás tisztázásával – a Magyar Néppártban tömörült korábbi Petőfi Pártbéliekkel. Nem kizárva más szervezetek rokon szemléletű csoportjait, frakcióit sem. Vonatkozik ez a fenti pártokhoz tartozóknak a Szövetség munkájában való részvétel támogatására is.

93. dokumentum: Az Ifjúsági Demokrata Fórum Alapítólevele

1989. július 8.

Az Ifjúsági Demokrata Fórum Alapítólevele

Ma, amikor már túljutottunk az elmúlt negyven év leleplező bírálatán, nem elegendő egy mozgalom számára, ha csak azt tudja megfogalmazni, hogy mit tagad. Már nem elegendő elutasítani azt a csődbe jutott rendszert, amit nyugati entellektüelek életidegen eszméi nyomán keleti despoták erőszakoltak ránk. Ma szétválnak azoknak az útjai, akik együtt indultak, mert közös volt, amit nem akartak, de különböző az, amit akarnak. Mi, az MDF Lakitelki Nyilatkozatának szellemében ifjúsági mozgalmat alapítunk.

Ebbe a mozgalomba azok jöjjenek, akik számára a rendszerváltás nem az egyik külföldi minta felváltása egy másik hatékonyabb mintával. A magyar történelem nem egyszerűen a nyugat-európai fejlődés félresikerült, harmadrendű másolata, hanem sajátos értékeket hordoz, és társadalmunk építéséhez ezekhez az értékekhez kell visszanyúlnunk.

Azok jöjjenek közénk, akik számára a mai Magyarország határain kívülre szorult magyarság nemcsak egyike a világ sok védelemre szoruló kisebbségének, hanem mi magunk vagyunk azok; az oszthatatlan magyar kulturális

nemzet. Ezért, ha emelkedő nemzetre³⁹⁰ gondolunk, mindig rájuk is gondoljunk, s ami nekik rossz, az számunkra soha ne lehessen jó. Nekünk itt az ország határai között, olyan felelősséggel kell politizálnunk, hogy tudjuk, a mi kudarcunk százszorosán ütne vissza rájuk.

Közös célunk a többi demokratikus mozgalommal a parlamentáris demokrácia megteremtése. Ezt a politikai rendszert a jogállamiság, a többpártrendszer, a sajtószabadság, a gyülekezés és egyesülés szabadsága, az emberi és polgári jogok érvényesülése jellemzi. Ebben a demokratikus politikai keretben a mi mozgalmunk azt az irányzatot kívánja képviselni, amelyik a magyarság érdekeit és értékeit vállalja fel. Amelyik szerint a külföldi mintákat kell hozzánk igazítani és nem minket a mintákhoz, mint ahogy az a szocializmus bevezetésekor történt.

Olyan ifjúsági mozgalmat szeretnénk, amely az államot és a nemzetet nem azonosítja, amelyik egyszerre küzd az emberek szabadságáért az állammal szemben, ugyanakkor arra hívja ezeket az embereket, hogy szabadságuk birtokában önként szolgálják nemzetüket, ha kell lemondással, megkötöttségek vállalásával is.

Szeretnénk a fiatalokat rádöbbeníteni arra, hogy a szocializmus nyilvánvaló kudarcán túl szembe kell néznünk az európai ember általános morális válásával is. Ma már nemcsak a magyarság, de a nagy múltú nyugat-európai népek sem képesek újrateremteni emberi tőkéjüket, hanem fogyasztják azt. A gazdaság terén sikeres társadalmakban is teret hódít a mának élés és az egyén fölé rendelése minden közösségnek.

Semmiféle politikai, gazdasági megújulás, átrendeződés nem képzelhető el az Ember reformja nélkül. A megújuló magyarság legbiztosabb alapja és háttérvédje az erkölcsben szilárd, tudásban és műveltségben biztos ifjúság, amely e paternalista társadalomba még nem integrálódva, a kétes jelenért nem hajlandó feláldozni a jövőt.

Mi, a Lakitelki Nyilatkozatot magunkénak valló fiatalok megalakítjuk az MDF ifjúsági kulturális és politikai mozgalmát, az Ifjúsági Demokrata Fórumot, amely azonban szervezetileg autonóm.

Mártély, 1989. július 08.

³⁹⁰ Utalás Németh László 1956. november 2-ai, *Irodalmi Újságban* közzétett, *Emelkedő nemzet* című írására.

94. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Baranya megyei Szervezetei Egyeztető Tanácsának levele Aczél Györgynek, országgyűlési képviselői mandátumával kapcsolatban

1989. augusztus 26.³⁹¹

Tisztelt Aczél Úr!³⁹²

Ön nyílt levélben³⁹³ válaszolt képviselői lemondását célzó indítványunkra.³⁹⁴ A válasza azonban nem minket méltatott, hanem a Baranya megyei Választási Elnökséghez fordult, közvetlenül velük közölte, hogy nem hajlandó lemondani. Levelének gondolatai és gondolatcsavarásai mégis arra készítetnek bennünket, hogy bővebben is kifejtjük véleményünket.

Nézeteink [azon kérdés] köré csoportosíthatók, ki jogosult és ki méltó egy pécsi bányászkerület országgyűlési képviselőjére?

Az ön esetében a képesség nem kérdőjelezhető meg, hiszen ön közismerten széles látókörű, világlátott politikus, kiváló emberismerő, minden fortélyal megáldott szónok, aki hajlott kora ellenére képességeinek teljes birtokában van. Alkalmasságának az sem mond ellent, hogy a tévékamera tanúsága szerint néha elalszik az ülésteremben, hiszen közönyét a parlament kritikájaként is felfoghatjuk.

Ön a „lemondás jogi formuláját” nem tudja elfogadni. Demokráciában a lemondásnak ezt a módját mi sem, viszont ezt a jogi formulát az ön által látogatott képviselőház szentesítette, sokak számára pedig még mindig egyetlen törvényes módja a politikai akarat érvényre juttatásának.³⁹⁵

Mikor képviselői passzivitással vádolták, egy helyütt ön azt mondta, hogy hozzászólását magas pártfunkciója miatt előzetesen mindig egyeztetnie kellene a megfelelő pártfórumokkal. Választói bizonyára ismerték és ismerik ezt a körülményt, s nem tartják úgy, hogy az ön döntési szabadságát korlátozza.

³⁹¹ Az iratképződés ideje nem ismert. A dokumentum 1989. augusztus 26-án jelent meg a Dunántúli Naplóban.

³⁹² Aczél György (1917–1991): politikus. 1935-ben lépett be a Kommunisták Magyarországi Pártjába. 1949-ben a Rajk-per egyik mellékperében ítélték el, öt évet töltött börtönben. A '60-as évektől váltakozó pozíciókban, de mindvégig a kulturális élet irányítója volt. 1956-tól az MSZMP KB, 1970-től az MSZMP PB tagja. Pozícióit 1988 májusáig viselte.

³⁹³ A levél megjelent, lásd: *A lemondás követelését nem tudom elfogadni! Aczél György nyílt válasza az MDF pécs-baranyai szervezetének. Dunántúli Napló*, 1989. 07. 05. 3.

³⁹⁴ Az MDF Baranya Megyei Szervezeteinek Aczél Györgyhöz írt nyílt levelét lásd: *Dunántúli Napló*, 1989. 06. 19. 4.

³⁹⁵ A visszahívás intézményével kapcsolatban lásd: 77. sz. lábjegyzet.

Az az érv, mely szerint képviselői hallgatását bőséggel ellensúlyozza más közéleti színtereken kifejtett munkássága, éppen azt a nézetünket támasztja alá, hogy a pártállam egészében mindmáig szétválaszthatatlan a tisztségek, funkciók és jogkörök gyakorlása, a mindenkori hatalmi hierarchiában betöltött hely a mérvadó, tehát ugyanaz az Aczél György érhető tetten vagy tétlenségen a KB-ben és a parlamentben, a képviselői fogadóórán és külföldön, riporterek között. Lemondási indítványunknak sarokpontja, hogy az ön következetes politikai ténykedését egységként fogjuk fel, s felelősnek tartjuk mint az ország legnagyobb hatalmú és hatású kultúrpolitikusát a jelenlegi erkölcsi és kulturális helyzetért az országban és választókerülete közállapotaiért.

Elgondolkozhat a választópolgár, hogy a képviselőnek milyen típusa jöhet létre egy vidéki bányászkerület és egy Budapesten lakó és onnan lejáráó képviselő között, vajon az ismeretszerzés és kapcsolattartás formái megfelelőek-e. Ismereteink szerint nem. Vélhetjük mi az ön pécsi jelölését, „megmérettetését” egy pártfunkcionárius színpadias öngigázoló gesztusának, mely a vereség legkisebb veszélyével sem járt. Ítéltük a választásokat manipulálnak. Igaz lehet, hogy az ön jelölésében is szerepet játszó magasztalás az ön érzékét is sértette. Mindezek semmit sem vonnak le megválasztásának jogszerűségéből.

Gondolatmenetének leglátványosabb része az a mód, amellyel ön a mára csődjelenségeket halmozó rendszer főideológusaként és irányítójaként azt igyekszik bizonyítani, hogy tevékenységével mindenkor azon reformtörekvéseket támogatta, melyek a mai változások kiindulópontjává váltak. Felelősségét az elmúlt harminc év művelődéspolitikájáért kurtán elismeri, majd, mondván: erre e levélben nincs módja teljes súlyának megfelelően reagálni, hosszan, mintegy tíz lépésben van módja e felelősségét elhárítani, merthogy nem egyedül, meggyőződésből, elvhűségből, kompromisszumok árán, dogmákkal dacolva, a korlátokat pontosan felismerve, nagyszerű emberekkel együtt tette, amit kellett, s mindezt szerénységgel nélkül adhatja tudtunkra. Önmagát a reform szülőjének címével is megjutalmazza és áldozatnak, szenvedő silánynak érzi, aztán – egy kis bűvészmutatvány, és – az írás végén az MDF, a jelenlegi – bár finomabb – bántalmazó, egy véletlen és nem is pontos évforduló kapcsán egy polcra kerül Rákosi hajdani pribékjeivel.

Az eljáráshoz, csakúgy, mint általában a minket is illető, helyenként homályos kitételekhez (pl. „politikai szélkakasok, másrésről politikai indulatok sugallatára...”)

Kinyilvánítjuk viszont, hogy a Kádár-korszakot mi nem tartjuk a lehetséges világok legjobbjának, az adott körülmények között sem, szemben az ön és az önt hivatalból védelmezők általunk sarkított vélekedésével (mi mással mérjük magunkat), mint ahogy a jelenlegi szabadabb légkör sem az azt eltűrők érdeme, hanem a korszak bomlásterméke, az elmaradó megtorlás pedig nem a hatalom erénye, hanem a minimálisan elvárható emberi türelem.

A támogatás – tűrés – tiltás hármasszabálya úgy tűnik, mára fölborult. Támogatásra nem jut, az eddig tiltottat habzsolják az emberek, a türelmet pedig valójában továbbra is azok kell gyakorolják, mint eddig: a döntésekből ki-semmezett néptömegek.

Egyetértünk önnel: „egyetlen népnek, nemzetnek se tesz jót, ha 20-30 évenként dermedten áll múltja előtt.” Dermedten, mert így kell álljon, látva, hogy milyen alapokon nyugszik e 30 év. Önnek, akinek nevét a korabeli újságok már 1956 novemberében a pártvezetésben említik, pontosan tudnia kell, milyenek ezek az alapok.

Nem kell megvárjuk tudósok latolgatását ahhoz, hogy eldöntsük, milyen is volt ez az időszak. Jogunk van hozzá, benne éltünk, senki nálunk jobban nem ismeri ezt a rendszert. Mindenesetre nem esünk kétségbe, ha a Magyarországon majdan megvalósuló valódi demokráciát nem szocializmusnak hívják.

Mivel az MDF olyan időszakban született, amelyben a „hatalom” nem tud a régi módon uralkodni, mi pedig nem kívánunk a régi módon élni, nyilvánvalóan nem tekintjük önmagunkat az MSZMP-reform részének, mint ahogy önt sem a reform egyik szülőjének, ezért képtelenség, hogy önt reformereként „falnánk föl”.

Ajánlatunk 1949-es letartóztatásának rossz emlékéü évfordulója közelében érte önt. Sajnáljuk, nem szándékos az egybeesés.

Jóval korábban kellett volna megtegyük, véleményünk régi keletű, de csak most értek meg a cselekvés feltételei. A régi börtönének azonban nem adhatnak feloldozást az azóta elkövetett vétségek alól. Felhívásunkkal módot kívántunk nyújtani önnek, hogy éljen a viszonylag csendes visszavonulás lehetőségével, mert úgy látjuk, hogy az eddigi alkalmakat elszalasztotta.

Nem kívántuk egyelőre nyilvánosságra hozni működésével kapcsolatban az ismereteket. Nem bíráltuk társadalmi demagógiába hajló elméleti munkásságát, nem dokumentáltuk, miként bánt el az „emberarcú” rendszer azokkal a gondolkodó emberekkel, művészekkel, értelmiségiekkel, akik gondolati-alkotói szabadságuk tudatában a tűrés és tiltás ön által meghúzott határmez-

gyéjén átlépni mertek. Nem szándékoztunk elszámoltatni a lehetetlenné tett egzisztenciákkal, a betiltott művekkel, az elkent igazságokkal, melyek közül az ön által előszeretettel látogatott és idézett demokráciákban egy is elegendő volna, ha napvilágra kerülne, egy tisztségviselő visszavonulásához.

Kérdés, lesz-e mód feltárni, milyen tisztességgel és előrelátással sáfárkodott a politikus-képviselő a hatalmából fakadó anyagi és erkölcsi erőforrásokkal, ígéreteiből mit váltott valóra. A legnehezebb feladat azonban rámutatni az összefüggésekre, az ön munkássága és a művelődés mai állapota közötti kapcsolatra, azon állapotra, melyben a nemzeti függetlenség és nemzeti felemelkedés eszméjére mindenütt a nacionalizmus vádja leselkedik, az értelmiségi lét értelmét és létalapját vesztette, iskolai oktatásunk mutatói Európa sereghajtói között jelölik ki helyünket, s erkölcsi tompultságunknál, igénytelenségünkönél és széthullásunknál csak tudatlanságunk nagyobb.

El kell ismerni, például egy meg nem épült ABC-áruház csak porszem azon a mérlegen, melynek serpenyőjébe egy korszak, egy jelképes ember pénzben nem mérhető, de minden embert mélyen érintő intézkedései kerülnek, és a választóknak joga és kötelessége, hogy a teljes képet ismerjék, ha „zaklatjuk” őket, azaz ha beszélgetésre hívjuk őket, ha véleményüket és aláírásukat kérjük, és ha döntésre kerül a sor.

Ön, a sértett, záró soraiban nem átalija József Attilát idézni, hogy soraival is rólunk, bántalmazóiról mondjon végső véleményt. Mi is megidézzük József Attilát, de szavával nem önt akarjuk megítélni, hanem a művét: mi sem így képzeltük a rendet,³⁹⁶ de bízunk benne, hogy egy-két szavunk lesz még ez ügyben.

Válaszlevele megjelenésének napján a rádióból értesültünk a sajnálatos hírről, hogy Önt szívbántalmakkal kórházba szállították.³⁹⁷ Korára és egészségi állapotára való tekintettel még aznap úgy döntöttünk, hogy bizonytalan időre felfüggesztjük az ön elleni visszahívási eljárást. Ezúton is, ismételten teljes felépülést kívánunk önnek.

Be kell látnunk azonban, rosszul ítéltük meg az ön egészségi állapotát, illetve helyzetét. Ön továbbra is cselekvőképessége birtokában van és mint a Reform 1989 július 21-i számából kitűnt, ön a „betegágyából sem visszakozik”.

Ön a Baranya megyei Választási Elnökséghez intézett „válasz” levelében felajánlja, ne kerüljön sor az aláírások gyűjtésére – hiszen azok a

³⁹⁶ Utalás József Attila *Levegőt!* (1935) című versére.

³⁹⁷ Aczél, akinek már korábban is voltak szívpanaszai, infarkttal került kórházba.

szükséges számban valószínűleg összejönnének –, készen áll újra megmérétni magát a választói előtt.

Ennek a lehetőségnek a megítélése a választási elnökség dolga.

A mi dolgunk, folytatni a visszahívási akciót és megkezdeni az aláírások összegyűjtését.

A Magyar Demokrata Fórum Baranya megyei

Szervezeteinek Egyeztető Tanácsa

95. dokumentum: Előterjesztés a Magyar Demokrata Fórum Elnökségének a belső szervezettség javításával kapcsolatban

1989. augusztus 4.

Előterjesztés a Magyar Demokrata Fórum Elnökségének
Belső szervezettségünk javításának szükségessége

Előterjesztő:

dr. Szűcs István, Százhalombatta
1989. augusztus. 4.

Tartalom

I. A jelenlegi helyzet kritikai értékelése

II. Javaslatok a belső szervezettség növelésére

1.) Az irányítási tevékenységek vonatkozásában

2.) Az adminisztratív tevékenységeket illetően

III. Mellékletek

1.) Szervezeti sémák

2.) Szervezési példa

Az MDF Országos Választmánya 1989. július 29-én megtárgyalta jelen előterjesztés első változatát, majd megbízott a javaslatok részletesebb kidolgozásával és ismételt előterjesztésével.

Javaslataimat – a Szervezetünk jövőjére vonatkozó aggodalomtól vezérelve – az Alapszabályunk 25 §-ra való hivatkozással teszem meg.

I. A jelenlegi helyzet kritikai értékelése:

Véleményem szerint az I. Országos Gyűlés óta szervezetünk egy részében a pangás – esetenként –, visszaesés jelei mutatkoznak. Úgy gondolom, hogy ez a jelenség túlmutat a nyári hónapokra általánosan jellemző érdektelenségen, mert szervezeti okai vannak.

Meggyőződésem szerint az Elnökség munkájában meg kell változtatni az arányokat, egyrészt olyan értelemben, hogy a közös terhelés viselése egyenlően oszoljon meg (jelenleg az Elnökség tagjainak egy része erején felül vállal, míg másik részének tevékenysége nem látható!), másrészt olyan vonatkozásban, hogy az országos tagtoborzásra fordított hatalmas erőfeszítések mellett több energiájuk maradjon a belső szervezettségünk növelésére.

Úgy látom, hogy a belső szervezettségünk növelésére irányuló törekvéseik másodlagos szerepet kapnak, ezért a vertikális irányú szervezés kapcsán elért eredmények messze elmaradnak a horizontális irányú szervezés eredményeihez képest, jöllehet a vertikális irányú szervezés erősítése elengedhetetlen a jó irányítási rendszer kiépítéséhez!

A Választmány is most keresi a helyét a szervezeti hierarchiában.

Nem ismerjük még egymást, nem alakultak (alakulhattak) ki a kapcsolati és együttműködési módok, így nem is tudunk kellő segítséget adni az Elnökség munkájának tehermentesítésére.

Az elmúlt hónapokban szerzett tapasztalataim szerint a választmányi tagok egy jelentős része nem látszik alkalmasnak az operatív tevékenységre, ezért ott is személycserékre lenne szükség! (A területi elv érvényesítésével egyidejűleg, meg kellene csinálni a választmányi tagok egy részének minőségi cseréjét is.)

A helyi szervezeteink egy részében az érdeklődés mérséklődik, a rendezvények és azok látogatottsági száma csökken, a tagdíjak befizetése akadózik, a szervezeti szabályzatok és az éves munka – valamint pénzügyi tervek elkészítése késik, a beszámolási kötelezettségek nem teljesülnek, stb. Ezen késlekedések és hiányosságok – véleményem szerint – összefüggésben vannak a központi irányítás szervezetlenségével és a központi adminisztráció fejletlenségével.

II. Javaslatok a belső szervezettségünk növelésére:

Javaslataimat – a teljesség igénye nélkül – úgy próbálom összeállítani, hogy azok mind az Elnökség és a Választmány, mind pedig az ügyviteli iroda szervezettebb tevékenységét szolgálják.

II./1.) Az irányítási tevékenységek vonatkozásában:

Az Elnökség tagjait illetően meg kell teremteni az erkölcsi, fizikai, anyagi terhek egyenlő megosztását, kiküszöbölve ezzel a most meglévő aránytalanságokat.

- Az országos tagtoborzó munka mérséklésével és az egyenlőbb teherviselés kapcsán felszabaduló új energiákat a belső szervezetségünk növelésére és az irányítási tevékenységek megteremtésére kell koncentrálni. (Csak azokat a személyeket kellene fokozott mértékben szerepeltetni az ország nyilvánossága előtt, akiket indítani kívánnak a választásokon vagy jelölni szeretnének a kormányzati munkákra.)

- Meg kell kezdeni az Elnökség és a Választmány személyi összetételének hozzáigazítását a magasabb szervezetségi szintű tevékenységekkel járó szisztematikusabb feladatokhoz. (Ennek kapcsán fel kell mérni a jövőre vonatkozó vállalkozási készséget és – szükség szerint – fel kell készülni új személyi javaslatok előterjesztésére is.)

- Az Elnökségnek nemcsak politikai- és szellemi műhelynek, hanem szervező, irányító és ügyintéző szervezetnek is kell lennie!

Ezért létre kell hozni az Elnökségen belül egy hatékony ügyvezető csoportot – az Ügyvezető Elnökséget, amely gyakorlatias és határidőkhöz rendelt tevékenységeket folytat és amely képes arra, hogy az MDF napi tevékenységeit irányítsa, valamint a helyi szervezetek kezdeményezéseit összehangolja.

- Az Ügyvezető Elnökség létrehozásával egyidejűleg az Elnökségen belül is meg kell osztani a feladatokat, olyan értelemben és mélységben, hogy a központi irányítás szintjén végzett tevékenységek mindegyike egy-egy elnökségi tag (vagy személyes megbízottja) elvi irányításával történjen! Szükséges, hogy az Elnökségen belül, minden folyamatosan végzett országos körű tevékenységnek legyen személyes felelőse és referense. (A mellékelt szervezeti séma szerint).

- Az Elnökség tehermentesítésére be kell vonni a választmányi tagok egy részét. (Elnökségi összekötők, szakmai képviselők, munkacsoport-vezetők, központi ügyeleti szolgálat, előadások stb.)

- Az ügyviteli iroda területén meg kell szervezni a napi néhány órás ügyeleti szolgálatot. (Minden nap legyen benn tárgyalóképes megbízottunk a központban, aki szabad idejében segíteni tudna a Heti Értesítő szerkesztésében és a helyi szervezetektől beérkezett levelek feldolgozásában.)

- Jelentősen meg kell erősíteni az Elnökség szintjén a „Public Relations” tevékenységet. Élő kapcsolatokat kell kiépíteni a televízióval, rádióval, sajtóval (szükség szerint az Elnökség egyes tagjainak személyes hírnevére alapozva)! Sokkal nagyobb gondot kell fordítani a Heti Értesítő tartalmi felépítésére és biztosítani kell, hogy a *Hitel* ismét közöljön időálló híreket az MDF tevékenységéről.

(Az MDF-ről a sajtóban eddig megjelent tudósítások zöme a helyi szervezeteink tevékenységéről adott hírt, de nem közölt teljes képet az Országos Szervezetünk működéséről, ez a sajtóirodánk elégtelen működésére utal!)

- Gyorsítani és erősíteni kell a vertikális irányú kapcsolatrendszer kiépítését, (területi irodák, elnökségi összekötők, egyeztető tanácsok, stb.) annak érdekében, hogy a választásokon vagy más kezdeményezéseinknél egységes irányelvek alapján léphessünk fel. (A kialakult versenyhelyzetben már nem maradhat működőképes a szervezetünk központi irányítás nélkül.)

- A vertikális irányú kapcsolatrendszerben meghatározó szerepet kell kapnia az Elnökök gyűlésének! A helyi szervezeteink elnökeinek megbeszélései (kerület, megye, országrész, ország) kell, hogy motiválják az adott térségben folytatott MDF napi politikát és a körzetükben lévő területi irodáink tevékenységét. Az országos elnökségi összekötők közreműködésével ezt a szervezeti lépcsőt életre kell hívni még az októberi Országos Gyűlésünk előtt a közös feladatok megvitatására. (Ez a konzultatív szint a térségre jellemző napi aktualitásokat tárgyal és javaslatokat tesz az ezeken túlmutató témákban.)

- Gyorsítani kell a „szórványtagságunk” hozzákapcsolását a térségben már működő szervezeteink valamelyikéhez. Ennek elengedhetetlen feltétele a tagnévsor aktualizálása és a tagság területi eloszlásának felmérése (számítógépes tagnyilvántartás elkészítése).

- Haladéktalanul készíteni kellene olyan vizuális tájékoztató eszközöket (célra orientált térképeket), amelyeken fel vannak tüntetve a helyi szervezeteink szórványtagságunk, választmányi tagságunk, elnökségi összekötőink, területi irodáink, egyeztető tanácsaink, stb. területi elhelyezkedése. Egyidejűleg biztosítani kell ezek folyamatos karbantartását is.

- Gyorsítani kell a gazdaságpolitikai-program rövid változatának kidolgozását, annak érdekében, hogy azt még az októberi Országos Gyűlés előtt a tagságunkkal megismertethessük és a visszacsatolás lehetőségét is megte-remthessük.³⁹⁸ (A nyári hónapokban ezen tevékenységünk intenzitása is visz-

³⁹⁸ 1989. szeptember 15-ére készült el *A Magyar Demokrata Fórum gazdasági program-*

száesett.) Amennyiben ez nem realizálható, az egyes fejezeteket a jelenlegi állapotukban kell eljuttatni legalább az egyeztető tanácsok vezetőihez.

- Az általános feladatokon túlmenően, a legfontosabbnak és legsürgősebben végrehajtható feladatoknak az alábbiakat jelölném meg:

A már meglévő Alapszabályt át kell dolgozni az időközben bekövetkezett változásoknak és a magasabb szervezetségi szint igényeknek megfelelően, annak érdekében, hogy azt még az októberi Országos Gyűlés előtt a tagság kezébe adhassuk. (Itt rögzíteni kell a szervezeti sémát, az információáramlások és a visszacsatolások módját, a szervezet egyes művelési szintjein folyó tevékenységeket, stb.)

Ki kell dolgozni és el kell juttatni minden helyi szervezetünkhöz az önálló jogi személyi működéssel kapcsolatos feltételrendszert.

(Milyen kritériumoknak kell megfelelni és mi a teendő, ha a helyi szervezet ezt nem tudja teljesíteni.)

Ki kell dolgozni és el kell juttatni minden helyi szervezetünkhöz az éves munkaterv és az éves pénzgazdálkodási terv mintáit.

Irányelveket adni a kötelezően vagy fakultative alkalmazandó nyomtatványok használatára és a pénzügyi jelentési kötelezettségek rendjére (szigorú elszámolásra kötelezett bizonylatok, stb.). Ki kell dolgozni és el kell juttatni minden helyi szervezetünkhöz.

Az ajánlott szervezeti és működési szabályzat mintáját, melynek bázisán azok elkészíthetik saját szabályzatukat. Itt rögzíteni kell a helyi szervezetek kötelezettségeit is. (Adatszolgáltatások, befizetések, beszámolók, jelentések, stb.)

Mielőbb ki kell adni a 3. sz. *Értesítő*. Ebben – pótolva az eddigi késedelmet – részletesen tájékoztatni kell a tagságot az Országos Vezetőség szintjén folyó tevékenységekről és a tervezett feladatokról.

Minőségi áttörést kell elérni az MDF-sajtó ügyében! Nem elégséges hónapok óta beszélni a lap fontosságáról, hanem hivatalosan – ezt nyilvánosságra is hozva – meg kell bízni a Főszerkesztőt és a lapot mielőbb létre kell hozni! (Melyik független v. függő szervezetnek van autentikusabb szakembergárdája, mint nekünk?)

A napi (vagy heti) lap beindulásáig a *Heti Értesítő* szakmai színvonalát és példányszámát kívánatos növelni.

jának tézisei megnevezésű dokumentum, amely a II. Országos Gyűlés által elfogadott program *Gazdaság, mezőgazdaság* alfejezetének alapja lett.

Készíttetni kellene nagy példányszámban plakát-formanyomtatványokat, annak érdekében, hogy rendezvényeinkkel vagy választási előkészületeinkkel országszerte egységes formában jelenhessünk meg. (Nemzeti színek, embléma, feliratok, szövegmezők, stb.) Ezen formanyomtatványokat a helyi szervezeteink – költségtérítés mellett – a központi vagy a területi irodákban vételezhetnék fel.

II. 2.) Az adminisztratív tevékenységeket illetően:

- A legrövidebb időn belül szét kell választani a hivatalos adminisztrációs tevékenységeket és az állandó vendéglátást, mert a „nyitott ház” szemlélet teljesen kizárja a figyelmes pénzügyi és adminisztrációs munkák lehetőségét! Az „A” épületben a hivatalos, míg a „B” épületben a nyitott profilú tevékenységekre kell berendezkedni.

(A mellékelt szervezési példa szerint.)

Fel kell venni néhány fő gyakorlott tisztviselőt, egyrészt mert soha nem lesz rend, ha már a szervezés korai szakaszában elkezdjük magunk előtt görgetni az elmaradásokat, másrészt mert az operatív tevékenységeket irányító elnökségi tagoknak is kell a segéderő.

- Társadalmi segítséget kell kérni a keddi és csütörtöki napokra a *Heti értesítő* készítéséhez és a postázásokhoz.

A budapesti és a közeli vidéki szervezeteink bizonyára tudnak segítséget adni, ha konkrét feladat, időpont, létszámgény megjelöléssel fordulunk hozzájuk.

- Aktualizálni, majd számítógépre kell vinni a tagsági névsort! Ezzel később lehetőségünk lesz igény szerinti csoportosítások elvégzésére is. (Névsor, lakhely, terület, szakma, nyelvtudás, stb.) A helyi szervezetek ezen munkához is tudnak segítséget adni, de a tevékenységben résztvevők megbízhatóságát illetően a helyi szervezet elnökének erkölcsi felelősségét kell biztosítékul kérni!

- Az előző munka elvégeztével könnyen megoldható lesz a borítékok számítógépes címezése is. Amíg ez nem teljesül, addig a Robotron típusú írógépek memória egységeit kell igénybe venni ilyen célra.

(A helyi szervezetek, választmányi tagok, munkacsoporttagok, stb. címjegyzéke bizonyára belefér a gép memóriájába.)

- A postai szolgáltatásoknál engedélyeztetni kell a „Díjelőleges” kezeltetést és a postakönyvet. Nagy számú levélnél figyelemre méltó könnyebbséget jelent.

- Az eddigi adminisztrációs tevékenységeink egyeztetése érdekében körlevelet kellene kiküldeni a helyi szervezeteinkhez, melyben kérnénk, hogy

- adják meg a helyben nyilvántartott létszámot,
- jelezzék a létszám változásokat,
- számoljanak be a tagdíjfizetések helyzetéről,
- gyakrabban küldjenek híreket a munkájukról,
- ne gyűjtsék az új belépési nyilatkozatokat,
- közöljék előre tervezett rendezvényeiket,
- készíttessenek egységes formájú bélyegzőt.

Végezetül javaslom az MDF Országos Elnökségének, hogy a fenti szervezési feladatokkal kapcsolatban szíveskedjék konkrét döntéseket hozni, minden témára felelősöket és határidőket megjelölni, mert ezek hiányában a belső szervezeti rend kialakítása nem biztosítható.

Zalakaros, SZOT Gyógyüdülő, 1989. augusztus 4-én.

[aláírás]

dr. Szűcs István

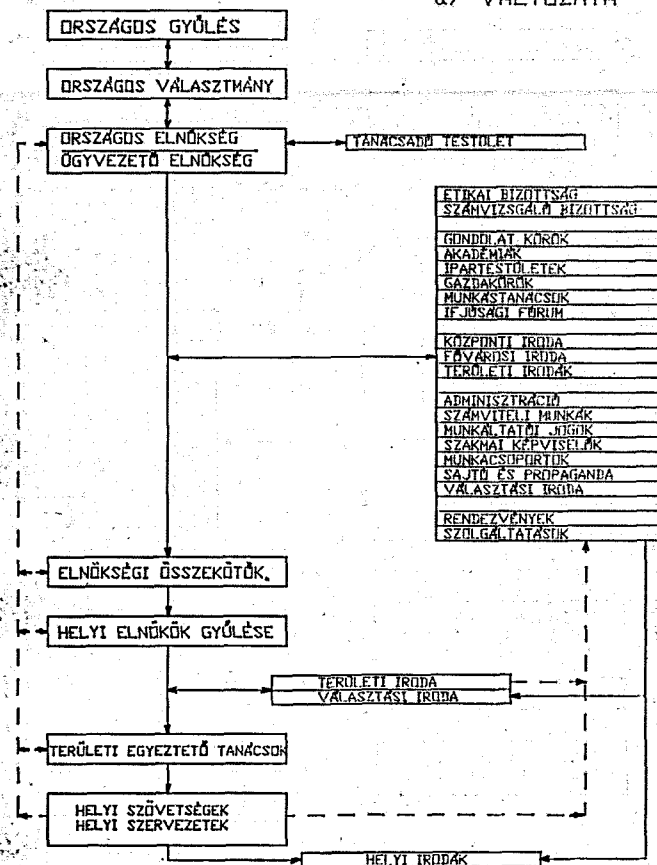
az Országos Választmány tagja

Mellékletek:

- Szervezeti sémák
- Szervezési példa

- 10 -

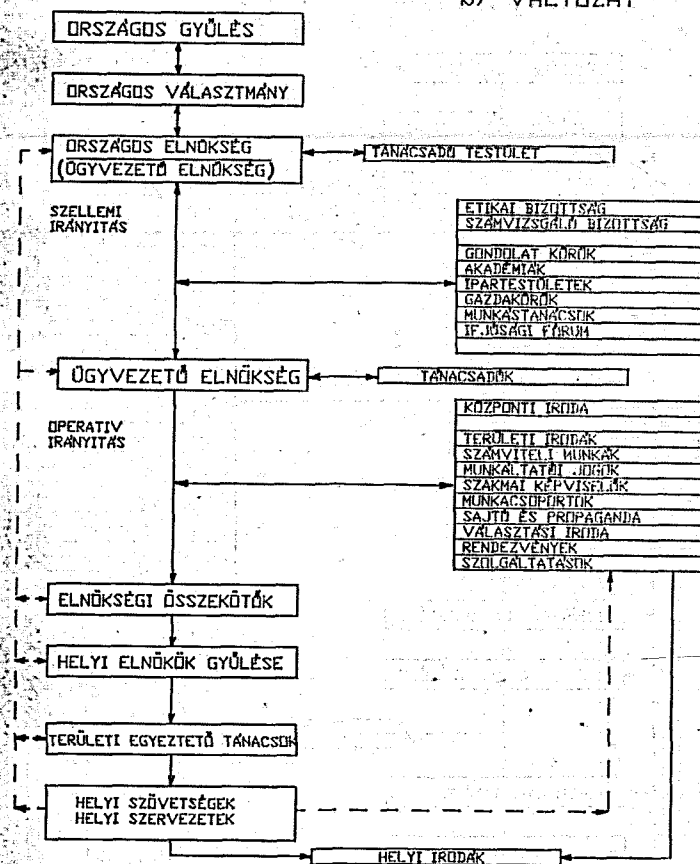
1. SZ. MELLÉKLET
a/ VÁLTOZATA

A MAGYAR DEMOKRATA FÓRUM SZERVEZETI SÉMÁJA

- 10 -

1. SZ. MELLÉKLET
b/ VÁLTOZAT

A MAGYAR DEMOKRATA FÖRUM SZERVEZETI SÉMÁJA

- 11 -

ÜGYVEZETI SZOLGÁLAT
JÖGSEGELY SZOLGÁLAT
FÜGADÓ ÓRAK
ORSZÁGOS MOZGALMAK
MDF AKADÉMIA
VÁLASZTÁSI IRODA
SAJTÓ/HETI ÉRTESÍTŐ
REKLÁM/PROPAGANDA
RENDEZVÉNY NAPTÁR
KIADVÁNYOK
VENDÉGFÜGADÁS/KLUB

"B" ÉPÜLET

ELNÖKSÉG
VÁLASZTMÁNY
IRODA - VEZETŐ
TISZTVISELŐK
PORTA SZOLGÁLAT
SZÁMVITELI PÉNZTÁR
SZÁMITÓGÉP
SZAKMAI KÉPVISELŐK
TANÁCSADÓK
MUNKACSDOPORTOK
ARCHIVUM /IRATHANG/ KÉP/
TÁRGYALÓ HELYSÉGEK

"A" ÉPÜLET

EGY SZERVEZÉSI PÉLDA AZ ÉPÜLETEK FELHASZNÁLÁSÁRA

96. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum XX. és IX. kerületi szervezete felhívása gyümölcs-zöldségvásárral kapcsolatban

1989. augusztus 4.

Felhívás minden gyümölcs-zöldség termelő gazdasághoz!

Gyümölcs-zöldségvásárok szombatonként!

Adják el saját termékeiket Budapesten, mi segítünk!

Felhívásunk minden termelőhöz szól, aki termékét tisztességes haszonnal, a szabad piac törvényeinek elfogadása mellett a fővárosban kívánja eladni kedvező áron.

A Magyar Demokrata Fórum Budapest, XX. kerületi szervezete a IX. kerületi szervezettel közösen piaci információs irodát nyit.³⁹⁹

Az iroda hívható minden héten hétfőtől csütörtökig a 134-528-as valamint hétfőn és szerdán még a 780-694-es telefonszámon. (Levélcím: 1734. Budapest, Pf. 93. MDF XX. kerületi szervezete)

Az MDF két kerületi szervezete vállalkozik arra, hogy

- az eladni szándékozóknek diszpécseri szolgáltatást nyújt, ami azt jelenti, hogy a kínálat mennyiségének és összetételének megfelelően irányítja a szállítmányokat a főváros különböző pontjaira,

- a fővárosi lakosság értesítéséről gondoskodik. A hétfő és csütörtök között regisztrált várható szállítmányokról és azok szombati árusítóhelyeiről a sajtó útján hírt adunk. Ígéretet kaptunk a *Magyar Hírlap* főszerkesztőségétől, hogy rendszeresen tájékoztatja olvasóit a pénteki lapszámaiban,

- szombatonként fogadjuk a fővárosba érkező szállítmányokat.

Az árusítás a kijelölt zöldség-gyümölcs díjmentes árusítási lehetőséget biztosító „alkalmi” árusítóhelyeken történik.

Az árusításhoz külön engedély nem kell, a bejelentési kötelezettséghez minden termelő közölje az induló árat és a hozzávetőleges mennyiséget. A kizárólag saját termelésű áruk gépkocsikról is árusíthatók.

Az akció keretén belül a termelő feladata a termékek szállítása, eladása, őrzése, illetve az igénybevett közterület tisztán tartása.

³⁹⁹ Az MDF Piacok létrehozását 1989 tavaszán kezdeményezte Zacsek Gyula későbbi MDF-es országgyűlési képviselő azért, hogy a termelők a közvetítő kiiktatásával adhasák el termékeiket. Az MDF Piacok 1993-ig működtek a párt kötelékében.

Felkérjük az MDF szervezeteket, hogy a vidéki városokban hasonló kezdeményezésekre vállalkozzanak. Ne kerüljön a gyümölcs a fa alá!

Ez minden termelő és fogyasztó érdeke.

Mi biztosítjuk a piaci feltételeket, önök hozzák létre a piacot. Minden termelőnek és vásárlónak jó üzletet kíván a:

Magyar Demokrata Fórum XX. és IX. kerületi szervezete
Budapest, 1989. aug. 4.

97. dokumentum: Horváth Balázs és Szabó Tamás feljegyzése a Magyar Demokrata Fórum szervezeti kereteivel kapcsolatban

1989. augusztus 23.

„Az igazság százarcú akár a briliáns...”

D. Thomas

Az MDF szervezeti keretei

Abban az egymásnak feszülésben, ami a mozgalom és/vagy párt kérdéskörében megjelenik, mély, az egész társadalomra vonatkozó lényeg megjelenítődését láthatjuk szervezetünkénél. Ez a mi belső egypártrendszer – többpártrendszer kérdésünk, a mi pluralizmus kérdésünk, a mi polifónia kérdésünk: ezen dől el életképességünk s talán a magyar megújulás is. A kérdésfeltevés tételezi a választ: nem lehetnek igenek és nemek, csak isek és ések.

1. Az MDF mai szervezete

Az MDF ma – szándékának megfelelően – tömegmozgalom. Gyűjtő a társadalom centrumában, a megújulás erőinek koncentrációs pontja. Óriási előnye, hogy nem egysíkú, hanem sokszínű, tagolt, megosztott, egymással is szembenálló logikák megtestesülése, de megosztottságában is egységes egész. Egy sokszínűségét megteremteni akaró, önszerveződését megvalósítani kívánó társadalom nem tehet mást, mint kialakítja azt az erőt és szervezeti keretet, ami önmagában megőrzi az eszmék harcának lehetőségét, ezzel az örök metamorfózis, az állandó s nem robbanásszerű megújulások alapját.

Ha egy szervezet a társadalom centrumában kíván maradni, csak egy választása lehet: saját magának is olyan működési keretet kell találnia, ahol a kivételes éppolyan jelentős, mint az általános, a többségi nem nyomja agyon a kisebbségit; amiben együtt élnek, harcolnak a nézetek és az eszmék, ami integrálni tud áramlatokat.

Ma az MDF ilyen szerkezetű, de nincs meg az ennek megfelelő szervezeti keret, működési rendszer. A mozgalom és/vagy párt vita lényege ebben található meg: adott egy egészséges szemléletű szervezet, de nincs meg sokszínűségének megfelelő szervezeti kerete.

Hogy miért nincs meg, nem érdemes sok időt áldozni a kérdésre, oly sokat rága magát ezen a tagság és a vezetés, csak a két legfontosabbat emeljük ki:

- nincs a nézeteknek tagsági, területi metszetben megfelelő, arányos képvisellete, beleszólási lehetősége. A nézeteknek nincs harci területe.

- nem működik a szervezet megfelelően mint informátor, orientátor, dokumentátor és integrátor.

Ezek szervezeti, szervezetrendszerbeli kérdések megválaszolásával megoldható problémák.

Az MDF-ben jelenlévő különféle erők és értékek bármilyen kategorizálása a valóság szegényes rajza lehet csak, mégis tegyünk kísérletet ezek felvillantására.

a.) Az MDF egyik erőssége, hogy a magyar szellemi élet óriásai, reprezentánsai mint karizmatikus egyének gyújtópontjai a mozgalomnak.

b.) Megjelentek és erősen épülnek a mozgalom vonzáskörzetében a társadalom önszerveződő erői. Megjelentek a gazdakörök, munkástanácsok alakulnak az MDF erőterében, ipari és kereskedelmi kamarák csírái jelentek meg. Elkezdődött ezzel az MDF kisugárzásában az ország új intézményrendszerének spontán szerveződése. Ezek – bár természetesen receptekkel nem írhatók le, és sémákkal nem ábrázolhatók – annyiban tartoznak az MDF-hez, amennyiben az MDF-védernyőt, illetve szövetséget maguknak fontosnak tartják.

c.) A tagolt, munkamegosztástól szabdaltságot megkapott társadalomnak megfelelően kialakultak és szaporodnak a szakmainak tekinthető szerveződések: a gyógyszerészek, az energetikusok, a pedagógusok szervezetei, a környezetvédelemért áldozók, a gazdaság átforgatásán dolgozó szervezetek.

d.) Megjelent a generációk képvisellete: megalakult az IDF, szerveződésként a nyugdíjas kör.

e.) Egyéni érdeklődés kapcsolja a külföldön élő magyarságot a mozgalomhoz, bizonyos helyeken pedig a másutt élő magyarok szervezetei keresik a kapcsolódást az MDF-fel. A nem a szűk haza határain belül élő magyarok egyéni tagok, szervezeteik szövetségesek.

f.) Világnézeti alapon szerveződő – ma még nem formalizálódott – komoly erők és irányzatok vannak jelen az MDF-ben: a nemzeti radikális, a kereszténydemokrata, a konzervatív liberális eszmerendszerek együtt élnek. Nem sok idő múlva várhatóan saját szerveződésekben is megjelennek majd, önálló formákat öltve.

g.) Határozottan pártszerű elemek is megszerveződtek: abban az értelemben, hogy kiemelt céljuknak a választási küzdelmekben való részvételt, a hatalom megosztásának kikényszerítését vagy a hatalom megragadását tartják a legfontosabb elemnek. Ilyen logika a területi szervezetek legtöbbszörében megtalálható, van, amelyiknél a domináns ez a célrendszer. Megjegyezzük, sikerességüket jól bizonyítja a három képviselői hely. Az MDF működési-szervezeti rendjében nem lehet más feladatunk, mint ezek együttélésének megfelelő terepet adni.

Az MDF nem hagyományos értelemben vett párt s nem is mozgalom. Egy bonyolult, az élet sokszínűségét hordozó szervezet, tömegmozgalom a társadalom centrumában.

Az MDF olyan egyesület, ami egyének, laza csoportosulások és formalizált szervezetek szellemi-politikai szövetsége. Ennek a politikai-szellemi szövetségnek kell megfelelő működési módot találni. A kérdés nem a párt vagy mozgalom, a párt és mozgalom kérdése, mert ezek a kategóriák nem írják le megfelelően az MDF-et, hanem a szövetség mibenléte a kérdés.

2. Milyen legyen az MDF „újtestamentuma”?

Hadd állítsunk fel kritériumokat, aminek megfelelni akarunk, fonjuk meg Ariadné fonalát, ami ebből a (látszólagos) útvesztőből kivezet bennünket. Véljük, a legfontosabb szempontokat meg tudtuk ragadni a következő feltételrendszerrel:

Nem akarjuk az MDF megosztottságát megszüntetni, de egészségét, teljességét meg kívánjuk őrizni.

- Legyen polifónia az MDF-ben, s ne legyen egyhangúság és egyszólamúság. Nem monofóniát, hanem összhangzatot kell elérnünk.

- Legyen az MDF logikák és eszmék sokfélesége, folytonos párbeszéde és

ezért állandó megújulása, legyen a nézetütközésnek, ezek működésének is a tere.

- Legyen erők és ellenerek küzdelmi gyakorlóterepe egyesületünk, az MDF, a tobzódó diadal lehetősége nélkül.

Ha a rendezőelvek helyesnek tűnnek, nem lehet kettős tagsággal, szervezettel, kettős vezetéssel, bizonytalan együttműködéssel létrehozni az egyesületet.

Csak olyan szervezet képzelhető el, ami sokszínű és vezetésében, illetve döntési rendszerében összegző és egybefogó (integratív).

3. Tudomásul véve azt, hogy a politikai élet változása kényszerpályára vitte az MDF-et – szervezeti kereteit illetően – és elfogadva az előzőkben kifejtetteket, az alábbi szervezeti – működési – koncepció látszik elfogadhatónak.

Nagy valószínűséggel megjósolható, hogy a politikai egyeztető tárgyalások eredményeként az egyesülési jogról szóló törvény módosításával⁴⁰⁰ lesz lehetőség a pártok bejegyzésére, míg azok működésére és gazdálkodására új jogszabály születik⁴⁰¹.

Ennek ismeretében a párt jellemző bélyegei a következőkben sorolhatók fel:

- a.) politikai céljait parlamenti képviselőin keresztül kívánja elérni,
- b.) tagja csak természetes személy lehet,
- c.) zárt tagsága van,
- d.) költségvetési támogatásra tarthat igényt,
- e.) működésére, gazdálkodására szigorúbb – az áttekinthetőséget biztosítandó – szabályok vonatkoznak.

Létre kell tehát hoznunk egy olyan szervezetet, mely a fenti feltételeknek megfelel, az ott írt kötelezettségeket tiszteletben tartja.

A párt-„mozgalom” ellentétet feloldani, az egységet megtartani ugyanakkor a következő módon lehetne.

3.1. Tagság és a szervezetek

Az MDF egyéni tagságra épül. A tagok szervezetet alkotnak, vagy egyéni tagok. Tag az, aki be kíván lépni s akit valamelyik szerveződés befogad. A tagsághoz ajánlás nem kell. Szerveződésnek tekintendő a szervezet országos szintje is.

⁴⁰⁰ A szerzők az Egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvényre (hatályos 1989. január 24-től) utalnak.

⁴⁰¹ 1989. október 30-án lépett hatályba a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény (X. 30.)

Az MDF alapvető szervezeti egysége a helyi szervezet, mely jogi személyként a pártfunkciókat betölti.

Létre kell hozni ez esetben az egyéni tagságot. Az MDF politikai elképzeléseit egyéni – a központban nyilvántartott – tagjain keresztül érvényesíti, és ezen tagjain keresztül segíti és támogatja a különböző, az egyesülési jogról szóló törvény alapján létrejött szervezeteket, kiknek az 1989. évi II. tv. 7. § (I) bek.-ben írt rendelkezése alapján a névhasználatot megadja és közös eszmei alapokat biztosítja.

Ebben az esetben nincs szükség arra, hogy a különböző egyesületek, gazdakörök, munkástanácsok, szellemi körök, más jellegű tömörülések stb. mint önálló szervezetek az MDF jogi ernyője alá bekerüljenek.

Az összekötő kapocs a közös gondolatosság, a lakiteleki nyilatkozat, MDF alapítólevél szelleme, a közös név és a központban nyilvántartott egyéni tagok lesznek.

Ebben az esetben arra kell megoldást találni, milyen módon épülhetnek be az egyéni tagok az MDF szervezetébe. Az MDF egyéni tagok a kialakítandó kvóták alapján küldenek képviselőket az MDF testületeibe.

Magától értetődő, hogy helyhatósági, vagy parlamenti választások során az MDF a vele eszmei közösséget vállaló egyesületek tagjainak biztosítana elsőbbséget.

Ezen szervezeti megoldás lehetőséget adna arra, hogy az MDF tag és az ugyanolyan eszmeiségű egyesület tagja személyükben, de szervezetükön keresztül is a kölcsönös és egymást segítő, támogató munkát elvégezhessék, de megőrződik önállóságuk. Az integráló szerepet az egyéni tagság adja.

Ez a megoldás lehetőséget adna külön gazdálkodásra, de ugyanakkor egymás kölcsönös gazdasági támogatására, a választások során az anyagi erőforrások együttes mozgósítására.

Ebben az esetben a kettős vagy többes tagság fenntartható. Lehet valaki tagja az MDF-nek, vagy a herendi munkástanácsnak is.

Ebben az esetben nem erőszakolnánk meg azokat az embereket, kik nem kívánnak az MDF, mint parlamenti képviselőre igényt tartó, tehát pártszerűen működő szervezet tagja lenni, ugyanakkor saját társaságán keresztül az MDF, mint párt működésére befolyást kíván gyakorolni, egyben az egyéni tagság intézményével az erős összekötő kapcsolatokat is megteremtjük.

Ez biztosítaná a sokszínűséget és továbbfejlesztené a még csak csírájában meglévő egyesülési hajlandóságot.

Felvázolható a szerves fejlődés folyamata is, az, hogy az MDF, mint parlamenti képviselőket elérni szándékozó egyesület működik, s ezzel párhuzamosan létrejönnek a különböző egyesületek, melyek egy része értelemszerűen jogi személy, de nem lehet kizárni annak a lehetőségét sem, hogy jogi személyiséggel nem bíró szervezet jöjjön létre.

Ebben az esetben ezek a szervezetek egy szövetséget alkotnak, és ez a szövetség nevesíthető jogi kapcsolatot épít ki az MDF-fel. Ez már a közeli jövőben létrejöhet s láthatóan a gazdakörök és a munkástanácsok részéről merülhet fel ez az igény. Már most szövetség köthető az MDF-fel.

Ezek az egyesületek, illetve ezen egyesületek szövetsége, maga az egyesület nem lehet tagja az MDF-nek, ezt az egyesülési jogról szóló törvény egyébként is kizárja, de megalkotandó alapszabályunk értelmében az egyesületek, vagy maga a szövetség képviselője, mint természetes személy az MDF bármely döntési testületének tagja lehet és ezen a csatornán keresztül érvényesítheti az egyesületet, vagy azok szövetsége akarátát az MDF-ben, akár úgy is, hogy nem MDF tag, csak a szövetségi szerződés alapján delegálódik. Az MDF-fel szövetségben álló szervezetek tagjai, akár MDF tagok, akár nem, az MDF minden programjában részt vehetnek, amennyiben MDF tagok választhatnak és választhatók.

Amennyiben az MDF-nek nem, de a hasonló, vagy ugyanolyan gondolatosságú egyesületnek tagjai, úgy célszerű megadni a jogot részükre a választásra, viszont a jogszabály alapján nem választhatók MDF tisztségviselőnek.

Hangsúlyozzuk, hogy a gazdálkodást külön kell választani. Ez értelemszerűen csak annyit jelent, hogy a vagyont külön kell kezelni, de az MDF szövetséges szervezetek között a jövőben elfogadandó és a pártok működésére, gazdálkodására vonatkozó jogszabály alapján kölcsönös megállapodásokra figyelemmel a vagyonáramlást biztosítani lehet.

A fenti *modus vivendi* kizárja annak a lehetőségét, hogy az MDF-fel kapcsolatba kerülő egyesület tagdíjat fizessen az MDF-nek, mivel nem tagja, azonban a köztük létrejött megállapodás alapján rendszeres évi támogatást folyósíthatnak, melynek ellentételeként az MDF a működési feltételeket értelemszerűen biztosítja (helyiség, telefon, stb.)

Ez a megoldás lehetőséget teremt arra, hogy a központban bejegyzett egyéni MDF tag, akár magyar, akár nem magyar állampolgár, az MDF célkitűzéseit szem előtt tartva, szabadon, szervezeti kötöttség nélkül fejtsen ki politikai tevékenységet.

Ez felkínálja a lehetőséget minden olyan szuverénül gondolkodó autonóm embernek, aki a szervezeti kötöttséget akár eszmei beállítottsága, akár a belénk idegződött bolsevik jellegű pártmodell miatt az MDF szervezetein belüli működést nem vállalná.

3. 2. Képviselők és a döntési rendszer

Az MDF legfőbb döntéshordozója (parlamentje) az Országos Gyűlés.

Minden döntési jog megilleti. Az Országos Gyűlésbe az egyesületek delegáltakat küldenek úgy, hogy minden szervezet küld 1 főt, s minden 40 fő további egy főt. A létszám változásával a kvóta változik. A szövetség szélesedésével megállapodásokkal a szövetség egyesületei a létrejövő megegyezések szerint képviseltetik magukat.

A fejkvóta változásáról a választmány dönt. Az Országos Gyűlés 700-800 fős lehet. Az egyéni tagok is a fentiek szerint küldenek delegáltat. Az Elnökség 5%-ot, 35 főt teljes jogú küldöttként delegálhat az Országos Gyűlésre, az egyéni tagok, vagy mások közül.

Az Országos Gyűlésen tanácskozási joggal akkor is részt vesz az Elnökség, a két Bizottság minden tagja, ha nem delegálták őket.

Az Országos Gyűlés határozza meg az alapszabályt, a politikai alapelveket, választja, leváltja a Bizottságokat, az Elnökséget, az Elnököt, a szövetségek politikai elveit.

Az Országos Gyűlést évente össze kell hívni, de a tagok 10%-nak kérésére is Országos Gyűlést kell tartani.

Az MDF kontrollrendszere az Országos Választmány. A szervezetek (és az egyéni tagok) 1/300 fős kvótával közvetlenül delegálják tagjait. A szövetség tagjai megállapodás szerint delegálnak képviselőt. Az Országos Elnökség 3 főt delegálhat a választmányba, az MDF tagjai közül.

A Választmány munkájában (tanácskozási joggal) részt vesz az Elnökség, az Elnök és a Bizottságok vezetője.

A választmányt minden döntés megilleti, ami nem az Országos Gyűlés kizárólagos hatásköre.

A választmányt kéthavonta össze kell hívni, de a tagság 5%-nak kérésére vagy a választmányi tagok 10%-nak kérésére össze kell hívni. Az elnökség rendkívüli esetben összehívhatja a Választmányt.

Az Elnökséget (14 fő) és az Ügyvezető Elnököt az Országos Gyűlés választja.

Az Elnökséget minden jog megillet, ami nincs a választmány kizárólagos hatáskörében, az Elnököt pedig mindaz, ami nincs az Elnökség hatáskörében.

Az Ügyvezető Elnök hivatali alkalmaz munkaadóként. Az Elnökség Tanácsadó Testületeket választ, ezek konzultatív szerepet töltenek be.

A szövetségi rendszer létrejötte esetén fel kell állítani az MDF Szövetségi Elnökség Testületét. Ebben minden, a szövetséget alkotó szervezet (a megállapodások alapján) egy fővel képviselteti magát. A Szövetségi Testületnek komoly jogot kell adni.

4. Az MDF új szervezetének kialakítása

A fenti alapelvek vitája, az alapelvek elfogadása után részletes alapszabályt (tervezetet) kell készíteni; ezt Választmány, majd Országos Gyűlés elé kell terjeszteni.

Az Országos Gyűlés előtt a Választmány mondjon le. Az Országos Gyűlés válasszon ügyvezető elnököt. Az Országos Gyűlés fogadja el az új alapszabályt. Kezdeményezze és kösse meg az Elnökség a szövetségeket.

A különféle, szövetségen belüli szervezetek végezzék el a delegációt a Választmányba, ezt közöljék az Elnökséggel.

5. Az „újszövetség” kialakításának technikai folyamata

Ha az Elnökség augusztus 28-án előzetes egyetértésre tud jutni az „újszövetség” kérdésében, akkor technikailag a következő megoldást javasoljuk:

A tagságot választás elé kell állítani. Tájékoztatást kell adni az „újszövetség” mikéntjéről. Az egyes szervezetek és az egyéni tagok döntsék el, hogy olyan szervezetben működnek-e, ami képviselőjelöltet állít, vagy sem. A szavazás elvégzésére küldjük ki a 6. levelet.

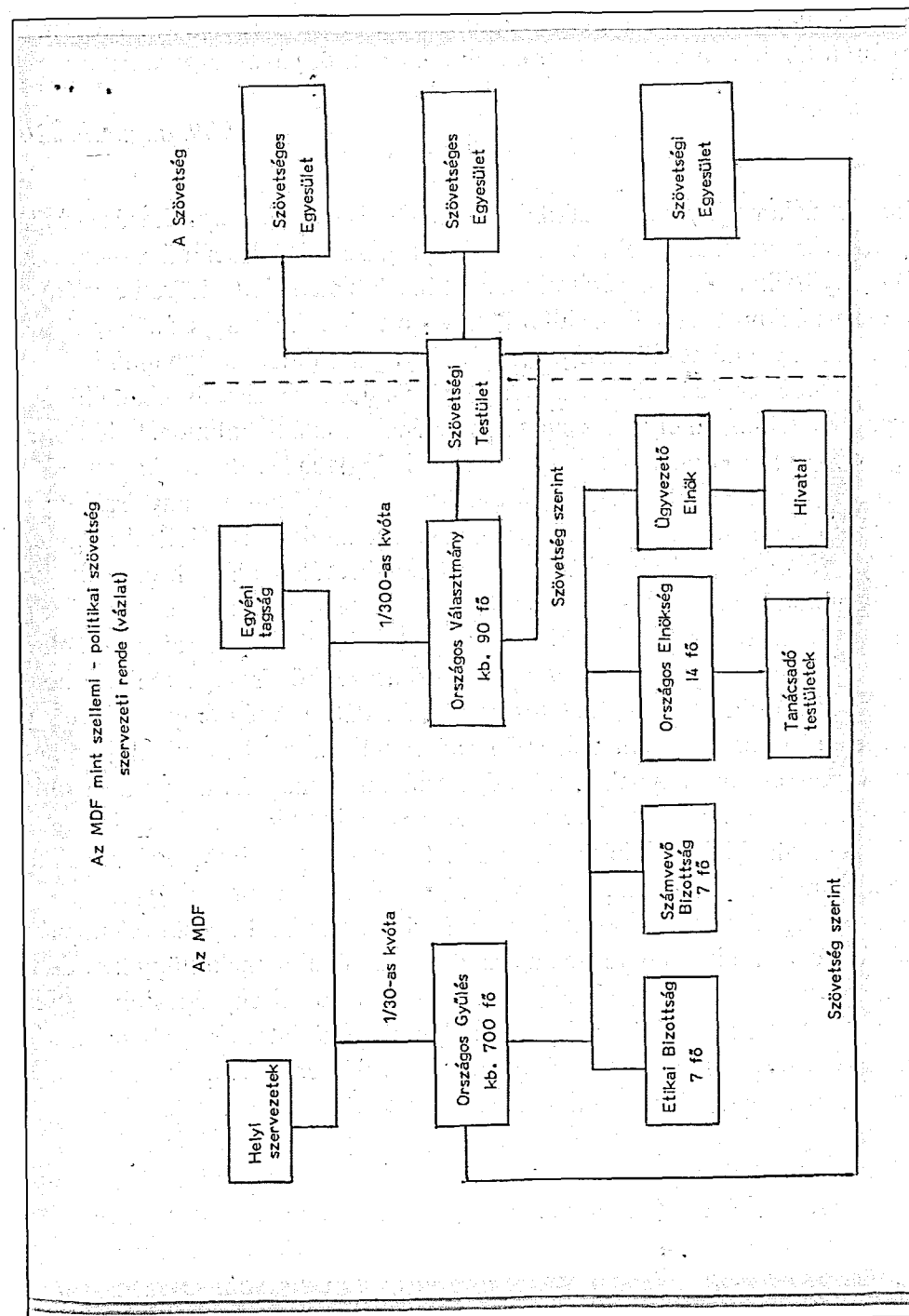
Az egyes szervezetek deklarálják magukról (szavazással), hogy (a zárt tagságon kívül, mert ezt a kezdetek kezdetétől mindenki vállalja) a választásokon indítanak-e jelöltet vagy sem.

A mozgalom belső népszavazása szervezetekben, illetve az egyéni módon történik. Aki nem szervezetben szavaz, az MDF Elnökségénél adja le szavazatát, ezzel egyben az egyéni tagságot is választja. A szervezetek az Elnökök Gyűlésén keresztül kapjanak részletes tájékoztatást a népszavazásról.

A népszavazást összesítsük, ezt a szavazás eredményét tükröző, azt megtestesítő MDF Alapszabály-javaslatlal terjessze az Elnökség az Országos Gyűlés elé.

Veszprém, 1989. augusztus 23.

Horváth Balázs, Szabó Tamás

98. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Választmányának közleménye a keletnémet menekültek ügyével kapcsolatban

1989. augusztus 26.

A magyar kormány a nemzetközi és a belső viszonyok megváltozása, valamint javarészt az ellenzéki mozgalmak nyomására 1989-ben elkezdte a vasfüggöny fizikai felszámolását. Ennek többek között az lett a következménye, hogy hazánkon keresztül a fallal kettévágott Németország számos polgára igyekszik keletnémet illetőségét feladva Nyugat-Németországba jutni.

A Varsói Szerződés kötelékéhez tartozó, változásban és válságban élő magyar társadalom, amelynek a saját nemzetének Romániából menekülő tömegeiről is gondoskodnia kell, nagyon nehéz helyzetbe került.

Ebben az állapotban a magyar társadalom és a magyar kormány csak egyet tehet: humánus megoldásokat keres és talál, ragaszkodik a Helsinki Egyezmény szelleméhez és betűjéhez, és a Kormány által aláírt Menekültügyi Konvencióhoz.

Ebben a tekintetben az utóbbi napok fejleményei nem minden vonatkozásukban megnyugtatóak. A lakosság őszinte segítőkészsége mellett megjelentek az otthagyt autókat fosztogató bandák és még súlyosabb, hogy megjelent a határon a munkásörség, amelynek semmi keresnivalója nincs ott. A magyar kormánynak kötelessége humanista magatartást parancsolnia a határőrségnek.

Haladéktalanul fel kell készülni a mainál sokkal nagyobb tömegű menekült fogadására és átengedésére. Ebben az egész kérdésben európai összefogásra van szükség. Az MDF kéri az Európa Parlamentet, az Egyesült Nemzetek megfelelő szerveit, hogy tűzze napirendre az európai menekültügy kérdéseit és más nemzetközi szervezetekkel együtt alakítson ki egységes elveket és követhető, nemzetközi összefogáson alapuló gyakorlatot ebben a súlyos és már most előreláthatóan egyre fenyegetőbbé váló kérdésben.

Az MDF a maga részéről minden segítséget megad ehhez.

Budapest, 1989. augusztus 26.

Az MDF Országos Választmánya

99. dokumentum: Lezsák Sándor: A félelem holdudvara

1989. augusztus 28.

A félelem holdudvara

Együtt élünk a félelem és a féltés erőterében. Tragikus történelmi tapasztalatok miatt a fölívelő remény olykor elnehezül, s a látomásos mondatokban tankok dübörögnek, éjszakai autók csikorognak a házak előtt, s a jeltelen sírhalmok a jövőt újra elföldelik. A forradalom a hétköznapiak fölhevült akaratából születik, a zsarnoki erőszak ünnepnap tarol. Ez a borzongató képzet is szükségállapot, idegrendszerünk szükséges állapota, védekezése az átmenet megzavarodott léthelyzeteiben.

Ne áltassuk magunkat, ez még a Kádár-korszak. Körülöttünk a bukott rendszer vergődése, amely idegen katonai megszállással, a fenyegetettség tartósított állapotával biztosította a politikai parancsuralmat, s az elherdált dollár-milliárdokkal, a jövőndő kifosztásával teremtett népamító nyugalmat, békebeli éjszakákat. Amikor elzsibbad az arc, a cselekvő szándék, amikor csak rejtjelekkel vigyázzuk egymást, mint a háborgó tenger fölött vonuló madárcsapat.

Hírek és rémhírek évszaka ez, kétségek sodrása, a nagy sóhajok ideje. Másoktól kérjük a jó hírt, s nem vesszük észre, hogy magunk vagyunk a hírek szereplői. S lehetnénk a hírek fogalmazói, sorsunk irányítói.

Hogyan lesz itt független, jóléti Magyarország?

A csodákat ígérő politikai, gazdasági programok várakozásában élünk. De a csoda csak bennünk és belőlünk szerveződhet.

Az újra egymásra talált szabad polgárok erejéből, akaratából.

Készülünk kell a szabadságra, készülünk kell a választások utáni próbátételre.

E készülődés egyik szerény eszköze kíván lenni községünk történetének első nyomtatott lapja, a *Lakiteleki Újság*. Mert hiába lesz itt új alkotmány, többpárt-rendszer, népképviselő, hiába teremődik esély politikai és gazdasági vállalkozásra, ha előtte nem vívja meg minden település a maga csendes forradalmát, szabadságharcát, s ha nem teremti meg az építkező gondolat nyilvános fórumait. Ahol kibeszélheti fájdalmait, elvermelt történeteit, s a hasznos helyi ismereteken túl szólhat terveiről. Kérdéseivel, válaszaival talán még ahhoz is megérkezik, aki most üvegszemek mögé lopja mázsányi büntudatát.

A Magyar Demokrata Fórum helyi szervezetének szándéka egyszerű: a

szabad választások eredményétől függően egyik részese akar lenni a helyi önkormányzatnak. Olyan életközösségnek, amely kiszabadul a félelem holdudvarából, s viszi magával a féltést, a hitet, az értékteremtő kedvet, valóra váltható reményeinket.

Az elérhető, s az elérhetetlent.

Lezsák Sándor

[Kézzel írt bejegyzés: „Lakitelek, 1989. aug. 28.”]

100. dokumentum: Joó Rudolf levele és külpolitikai összefoglalója

1989. augusztus 30.

A Magyar Demokrata Fórum Elnöksége, Budapest

Tisztelt Elnökség! Kedves Barátaim!

Mint tudjátok – mert erről már korábban szóban tájékoztattalak Titeket – októbertől egy teljes tanéven át vendégtanárként a Lyoni Egyetemen dolgozom. Szakmámnak megfelelően a közép- és kelet-európai, ezen belül, főként a kárpát-medencei, nemzetiségi kérdésekről tartok majd előadásokat.

Mivel az MDF nemzetközi ügyeinek irányítását így a továbbiakban nem tudom ellátni, kérem e tisztségből való felmentésemet; szeptember 15-i hatállyal.⁴⁰² Kérem, fogadjátok el egyidejűleg választmányi tagságomról való lemondásomat is; jó lelkiismerettel nem tudok vállalni olyan funkciót, amelyben egy éven át semmit sem teszek.

Kintlétem ugyanakkor talán lehetővé teszi, hogy az MDF külkapcsolatait és induló újságját új környezetemben is segíthessem. Képességeim szerint próbálok továbbra is hasznára lenni annak a mozgalomnak, amelynek létrejöttét a legdemokratikusabb, legtisztességesebb és legmagyarabb politikai tettnek érzem e hazában 1956 forradalma óta.

⁴⁰² A külügyi bizottság vezetését Joó Rudolf kérésére Kiss Gy. Csaba vette át. A megbízatást azzal a kikötéssel vállalta el, hogy két teljes jogú helyettest (Gergely Andrást és Jeszenszky Gézát) neveznek ki mellé. 1989. december elején a bizottság vezetését átadta Jeszenszky Gézának, a továbbiakban a kelet-közép-európai régió ügyei tartoztak alá.

Kívánok további jó munkát, egységet és ügyünknek győzelmet.

Barátsággal:

[aláírás]

Joó Rudolf

Joó Rudolf:

Szemponatok a Magyar Demokrata Fórum külpolitikai programjához⁴⁰³

A Magyar Demokrata Fórum 1989. márciusi első országos gyűlésén tömör program-vázlatot fogadott el, amely a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozóan is a szervezet törekvéseinek fő irányát rögzítette. Az időközben szerzett hazai és nemzetközi tapasztalatokat felhasználva, most készítjük az MDF részletes választási programját. Előtanulmányok, szakértői vélemények, viták előzik meg a programba kerülő szöveg végleges megfogalmazását. A következő írás egyike az elkészült háttéranyagoknak. Szerzője az MDF nemzetközi kapcsolatok bizottságának vezetője, de ezt a dolgot nem ebben a minőségben, hanem a nemzetközi kapcsolatok kutatójaként, saját véleményét kifejezve írta.

Nemzetközi környezetünk néhány jellemzője

Egy külpolitika-elméleti folyóirat hasábjain igen szerénytelen vállalkozás átfogó világhelyzet-elemzést adni egy párt, mozgalom nemzetközi törekvéseinek bemutatása kapcsán. Könnyen járhat ez azzal a veszéllyel, hogy a szerző elnagyolt általánosságokat nyilatkoztat ki, vagy elvész a konkrét fejlemények, események számtalan részletében.

A feladat mégis megkerülhetetlen: a program mindig válasz valamire: a környezet – így a nemzetközi környezet – kihívására. Minden tudatos cselekvést helyzet-felmérés kell, hogy megelőzzön. Ez az adott terjedelmi keretek között szükségszerűen vázlatos, vagy hiányos lesz; a kiemelések, hangsúlyok azonban a kidolgozottságnak ezen a szintjén is, úgy véljük, jellemzőek lehetnek.

⁴⁰³ A pártprogramhoz készült összefoglalót az MDF külügyi szakértőiből álló bizottság dolgozta ki Joó Rudolf irányítása alatt. Ennek elkészülte után adta be lemondólevelét. A program rövidített változata megjelent a Hítel folyóiratban. Lásd: Joó Rudolf: A Magyar Demokrata Fórum politikai programjához *Hítel*, 1989/21, 56-59.

A nemzetközi kapcsolatok második világháború után létrejött rendszere napjainkra alapvetően átalakult. A bipoláris világ; a belül teljesen egynemű, kívül egymással szögesen szemben álló két rendszer végletesen leegyszerűsített, egysíkú képe visszavonhatatlanul a múlté.

Az elmúlt két-három évtizedben az erőviszonyok lényegesen átrendeződtek a világban; új erőközpontok jelentek meg, ami nagymértékben oldotta a merev, dichotóm hatalmi modellt. A legutóbbi egy-két év szovjetunióbeli, közép- és kelet-európai fejleményei pedig teljesen szétfeszíteni látszanak azt. Mind határozottabban egy többközpontú világcivilizáció képe bontakozik ki, amelyben öt erőközpont: az Egyesült Államok, a Szovjetunió, az Európai Közösség, Japán és Kína foglal el politikai, katonai és/vagy gazdasági súly miatt kiemelkedő helyet⁴⁰⁴. Mellettük azonban olyan regionális hatalmak, mint India és Brazília is mind markánsabb nemzetközi szerepet játszanak. A megelőző évtizedekhez képest ugyancsak erőteljesebbé válik néhány – főként közép-európai és kelet ázsiai-kis és közepes állam szuverén nemzeti érdekérvényesítő képessége.

Az elmúlt egy-két évtized változásai nemcsak a „kelet-nyugati”, hanem a számos ponton ugyancsak erőszakoltnak és ideologikusnak bizonyult „észak-déli” sémának sem kedveztek. (Az utóbbi esetben elég a kelet- és dél-ázsiai új ipari országokra gondolni, nem szólva Afrika, Ázsia és Latin Amerika – azok tájegységei és államai – rendkívüli eredendő sokféleségéről.)

Az égtájakkal azonosított három „világon” belül – nemzeti vagy regionális alapú, gazdasági, kulturális, vallási természetű, helyi vagy kontinentális méretű – érdekütközések keletkeztek, vagy éledtek újra. Ez párhuzamosan globális, nagytérsegi és tájegységi szolidaritások új szálai szövődnek, amelyek – pl. a gazdasági kapcsolatok nemzetköziesedése terén, az emberi létet fenyegető nukleáris környezeti katasztrófa elhárításában – mindinkább átlépik a merev tömb- és államhatárokat. A kölcsönös függés és egymásrautaltság nyilvánvaló tényei ezeken a szinteken új külpolitikai látás- és cselekvésmódot kényszerítettek ki. Másutt történelmi együttélési, együttműködési keretek tudati reneszánsza (Közép-Európa, Baltikum, Skandinávia) kérdőjelezi meg a zárt, elszigetelt ideológiai rendszerek létjogosultságát a 20. század harmadik harmadában.

⁴⁰⁴ Joó Rudolf megállapítása különösen érdekes Francis Fukuyama (*A történelem vége*, 1989) és Samuel P. Huntington (*A civilizációk összecsapása*, 1993) vitájának tükrében.

Ez a fejlődési irány a tapasztalatok szerint egybeesik a nemzetközi rendszer szereplőgárdájának kibővülésével; a hagyományos diplomáciai tevékenységi kör és eszköztár átalakulásával. A civil társadalom tagjai és csoportjai – [így a] gazdasági, társadalmi szervezetek, etnikai és kulturális közösségek – mint a külkapcsolatok új, önálló alanyai jelennek meg; kiegészülve, összefonódva az állam- és rendszerhatárokon átnyúló, nemzetközi kormányzati és nemkormányzati szervezetek mind változatosabbá váló rendszerével.

A folyamat nem kérdőjelezi meg azt a tényt, hogy korunkban a világpolitika alapegységei, elsődleges alakítói az államok.

A jelen nemzetközi rendszere államközpontú és belátható ideig az marad. A 160 nemzetközi jogi értelemben szuverén politikai egység nagysága, fejlettsége, ereje, geopolitikai helyzete azonban igen különböző és ez döntően meghatározza önálló érdekérvényesítő képességüket [esetenként] tényleges hatalmi függetlenségük fokát [is].

A katonai erő tekintetében az Egyesült Államok és a Szovjetunió szerepe változatlanul meghatározó. Az általuk vezetett katonai tömbök a „két táborra osztott világ” korszakának lezárultával is fennmaradtak. Legjellemzőbb és legkiterjedtebb szemben állásuk kontinensünkön, ahol az államok túlnyomó többsége vagy a NATO, vagy a Varsói Szerződés tagja. Az Európában szemben álló katonai tömbök – a köztük levő számos, nem jelentéktelen belső szerkezeti és erőviszonybeli különbség ellenére – egyaránt a hidegháború termékei.

A zárt ideológiai-politikai rendszerek bomlásával a két katonai blokk alkalmazkodni kénytelen a változó világhoz: új védelmi doktrínák, belső szerkezeti-szervezeti változások, a „szövetségi fegyelem” rugalmasabb értelmezése (például a VSZ-Magyarország viszonylatában) jelzi az adaptációs igyekezetét.⁴⁰⁵ Hosszabb távon azonban valószínűleg ez sem biztosítja a gyorsan átalakuló közegben mindinkább funkciójukat veszítő, vagy éppen a kibontakozó folyamatokat fékező (mert ilyen erőket konzerváló) szervezetek fennmaradását.

⁴⁰⁵ A Varsói Szerződés még az azt létrehívó Szovjetunió széthullása előtt 1991. április 1-jén hivatalosan megszűnt (erről, 1991. február 25-én a szervezet budapesti ülésén hoztak döntést); három hónappal később, 1991. július 1-jén a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete is megszűnt létezni. 1999. március 12-én a Varsói Szerződés egykori tagállamai közül Csehország, Magyarország és Lengyelország, majd öt esztendővel később, 2004. március 29-én Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia, Románia és Szlovákia is a NATO tagja lett.

Európa, s benne Közép-Európa, politikai felértékelődése a hagyományos, a vasfüggönnyel „nyomatékosított” kelet-nyugati konfliktus meghaladásának szándékát fejezi ki. A kontinens hidegháborús mesterséges megosztása elsősorban saját térségünk; Közép- és Kelet-Európa kis és közepes nemzeteit sújtotta. Megszakadt Európa nyugati részével való [történelmi] társadalmi, [kulturális] összetartozásuk ezernyi szála. Új, nem szerves fejlődéssel kialakult erőter perem-országaivá lettek. A zárt „táborszemlélet- és gyakorlat” miatt kimaradtak, vagy csonkult részesültek az utóbbi negyven év műszaki, gazdasági és társadalmi modernizációjának számos eredményéből. Nyugat-Európa nyitott társadalmi, a fejlett világ részeként, egyszerre voltak e folyamat tevékeny előmozdítói és haszonélvezői.

Nyugat-Európa is veszített [azonban] a megosztottságon. Ma már különféle „politikai családhoz” tartozó nyugat-európai hatalmi tényezők nyilatkoznak úgy, hogy az európai szolidaritásnak túl kell mutatnia az Európai Közösség határain, mert az EK egy egészségesnek kívánt szervezet „tüdejének egyik fele” csupán. A Közösséggel szomszédos, vagy hozzá közeleső közép- és kelet-európai országok, történelmi, kulturális és földrajzi okoknál fogva természetesebb együttműködési-összefonódási övezetet kínálnak a szervezet számára, mint pl. az afrikai, csendes-óceáni és karib-tengeri, vagy a földközi tengeri társult országok nagy része. Közgazdász vélemények szerint gazdaságilag eredményesebb övezetet is, mert az alacsony termelési színvonalú „fejlődő” országokkal kiépített munkamegosztási rendszer is hozzájárult az Európai Közösségnek Japánhoz és az USA-hoz viszonyított világ gazdasági súly- és növekedési dinamika-vesztéséhez.

Egy olyan EK együttműködési politika, amely – a komplementaritás és a kölcsönös előnyök magasabb szintjét tételezve – térségünk változó országai irányába nyit, távlatokban az integráns, az egyetlen valódi – Európa eszméjét erősíti. E folyamat kiteljesedésének számos – a közelmúlt reflexeiből, a jelen más irányú gazdasági érdekeltségeiből származó – gátja van Nyugat-Európában. Az együttműködés legfontosabb gazdasági szerkezeti, politikai és jogi intézményi fékjeit – miként a vasfüggöny egészét – azonban „Keleten” kell lebontani.

Európa nem pusztán földrajzi fogalom, hanem döntően eszmei értékek egysége. Az antik világ és a keresztény civilizáció öröksége, a reformáció és a felvilágosodás hagyományai, a liberalizmus és a demokratikus szocialista mozgalom egymással is versengő áramlatai alakították az itt élő népek szel-

lemi rokon arculatát. A mindenkori Európa határai ott végződnek, ahol ezek a közös értékek és törekvések, már nem fejeződhetnek ki a maguk sokféleségében akadálytalanul.

A merev tömbhűség lazulása és a parlamenti demokrácia eszméinek térnyerése Közép- és Kelet-Európában egyidejűleg domborítja ki az érintett kis népek nemzeti azonosságát és európai mivoltát, paradox módon az adott történelmi helyzetben az európaiság kifejezése is döntően nemzeti, állami keretben történik. A politikai „Kelet-Európára” ma a nemzeti érdek alapú differenciálódás nyomja rá bélyegét: a térségméretű válságra nagyon eltérő nemzeti, állami válaszok fogalmazódtak meg. Ezek különbsége nemcsak a nemzeti történelem, művelődés eddig rejtett, vagy elnyomott sajátosságait erősíti, hanem a hatalmi tényezőket önállóbb politikai tájékozódásra, egyenrangúbb kapcsolati formák kialakítására serkenti.

A hazafias érzések és az etnikai tudat reneszánsza ma is éppúgy, mint a múltban kettős irányzatot hordoz magában, ígéri egyrészt a nemzetközi kapcsolatok demokratizálásának, a nemzeti arculat és az európaiság szintézise [újra-] megteremtésének régóta remélt esélyét e térségben. De magában rejti azt a lehetőséget is, hogy a gazdasági-szociális süllyedés és zűrzavar – hol valós nemzeti sérelmekkel, hol (és ez óriási tartalmi különbség) kormányzatilag manipulált nacionalista (pl. kisebbségellenes) hecckampánnyal párosulva olyan indulati töltést kap, amely politikailag kezelhetetlen, erőszakos irányba sodorja az eseményeket ezen a tájon.

Magyarország világpolitikai „szélárnyékos” helyzete végleg a múlté. Mai nemzetközi közege rendkívül mozgékony, gyors átalakulásban van. Egyidejűleg biztosít számára a korábbinál lényegesen nagyobb mozgásteret és rejt magába az eddiginél több kockázatot is. [Nagyszámú – következményeiben kiszámíthatatlan – válsághelyzet alakult ki Magyarország szomszédságában, vagy határaitól nem túl messze, amely hatással lehet bel- és külpolitikájára egyaránt.] A megnövekedett mozgástér nem parttalan: ez a nagyhatalmak, s más, hazánknál lényegesen erősebb, gazdagabb, vagy szerencsésebb földrajzi fekvésű országnál sincs így. Teljes öntörvényű tájékozódásunknak olyan geopolitikai, gazdasági és más korlátai vannak, amelyek súlyáról, tartós voltáról, kezelhetőségéről ugyan eltérhetnek a vélemények, de amelyekkel a magyar külpolitika irányításának – párttörekvésektől függetlenül – [rövidebb-hosszabb ideig] számolnia kell. Közéjük tartozik például, a mai helyzetet alapul véve, Magyarország Varsói Szerződés tagsága, a szovjet katonai je-

lenlét, az ország nagymértékű külső energia- és nyersanyagfüggése, az állam 20 milliárd dolláros bruttó adósságállománya stb. Sajátosan határozza meg nemzetközi helyzetünket és külpolitikánkat az a körülmény, hogy megosztott nemzet vagyunk a Kárpát-medencében: a szomszéd országokban a magyar etnikai népesség egyharmada él.

Ezek, és más hasonló függőségek, „egzigenciák” a külpolitikai tájékozódás pályáit több lényeges ponton meghatározzák. A kényszerpályák által határolt tér azonban már ma is elég tág ahhoz, hogy az MDF (és [néhány] más ellenzéki párt) a jelen kormányzati politikával szemben [megvalósítható alternatív] elképzelést, törekvést tudjon megfogalmazni a nemzetközi kapcsolatokban.

Magyar külpolitika a változó világban

A magyar külpolitikai tevékenységnek nemzeti érdek alapúnak, Európa központúnak, és az emberi civilizáció egyetemes értékeit és normáit tiszteletben tartónak kell lennie.

Nemzeti érdekeinket elsősorban népünk történelmi útjának sajátosságai, földrajzi helyzetünk, nagyságrendünk, erőforrásaink, társadalmi és gazdasági adottságaink, nyelvünk és kultúránk egyedi vonásai határozzák meg. A magyar érdek megfogalmazásában a Közép- és Kelet-Európában történelmileg kialakult nemzet-felfogásból indulunk ki, amely a nemzetiséget nem szűkíti le az állampolgárságra. A magyar nemzet tagja mindenki, aki Magyarországon vagy az ország határain túl, kisebbségi vagy szórványhelyzetben magyarnak vallja magát.

A huszadik századi Európa alig hét évtizedes politikai-néprajzi ténye, hogy a nyelvi, kulturális és tudati értelemben meghatározott magyarság jelentős része (3,5 – 4 millió fő) az ország határain kívül, kisebbségi sorban él. Létüket a nemzeti érdek meghatározása nem hagyhatja figyelmen kívül: vagyis annak szükségszerűen kétrétegű, kétdimenziós egységnek kell lennie. A magyarországi döntések akkor nemzeti szempontúak, ha a hazai társadalom érdekein túl a határon kívülre [kényszerült] etnikai magyarság helyzetét, igényeit is figyelembe veszik. Ez mindenekelőtt annak az elvnek a kinyilvánítását és érvényesítését követeli meg a külpolitikától, hogy Magyarország felelősséggel tartozik a határon túli magyarok helyzete alakulásáért. (Külföldi [párhuzamként] említhető meg Izrael, az NSZK, Jugoszlávia vagy Ausztria figyelme a zsidó diaszpóra, a népi német lakosság, a határon túli délszláv nemzetiségek, illetve a dél-tiroli németiség iránt.)

A magyar diplomáciának [nagyobb] erőfeszítést kell tennie, hogy nemzetközi méretekben ismerjék el a nemzetiségek igényét, hogy korlátozás nélkül élhessenek egyéni és kollektív szabadságjogaikkal: területi és intézményi önkormányzatokat hozhassanak létre és működtethessenek, közvetlen kapcsolatokat tarthassanak fenn anyanemzetükkel.

A nemzeti kisebbségek sérelme sem emberi jogi, sem nemzetközi biztonsági szempontból nem lehet egyetlen állam belügye: még csak nem is kizárólag kétoldalú kérdés, hanem a legszélesebb érdekű nemzetközi ügy.

Magyarországnak az eddiginél sokkal határozottabban és koncepciózusa[bban] kell a néhány szomszéd országban léteben veszélyeztetett perem-magyarság érdekében fellépnie. A legutóbbi időszak fejlődése ellenére még mindig súlyos a magyar állam elmaradása e téren például a nemzetközi fórumok támogatásának igénybevételében, a külső propagandában, a kérdéssel foglalkozó hazai intézményrendszer létrehozásában. Különösen a legnagyobb létszámú és a legerősebb nyomást elszennvedő erdélyi magyarsággal kapcsolatban hiányzik egy megalapozott kormányzati koncepció, amely a menekült kérdéstől a közvetlen kulturális szükségletek enyhítésén át egy jövőbeni erdélyi autonómia tervezetig tekintené át a lehetséges cselekvési módozatokat.

A magyar kisebbségekkel való rendszeres törődésnek egy átfogó nemzeti stratégia részévé kell válnia. Ezt a stratégiát csakis egy szilárdan demokratikus, megújult Magyarország tudja sikeresen megvalósítani és a nemzetközi szinten hitelesen képviselni.

Ez irányú külpolitikai érdekeink is megkövetelik tehát a teljes jogállamiság gyors, radikális és erőszakmentes megteremtését. Amilyen mértékben nyeri vissza a civil társadalom súlyát a túlközpontosított pártállami rendszerrel szemben, úgy válhat a honpolgár a politika – így a külpolitika – tevékenyen alakító, ellenőrző alanyává.

Ennek arányában válik politikailag mérhetővé, átláthatóvá a nemzeti érdek megfogalmazás[ának] folyamata [és] növekszik Magyarország hite, ha külföldön offenzív emberi jogi diplomáciát folytat.

A nemzeti stratégia része kell, hogy legyen a külpolitika olyan összehangolása a gazdasági-, a védelmi-, az energia- és egyéb ágazati politikával, amely csökkenti az egyoldalú függések, aszimmetriák mértékét. A kölcsönösség és a viszonylati sokirányúság elérése váljon a külpolitika egyik fő céljává. E törekvés sikere – a jelenlegi európai tömbszerkezetek időleges fennmaradása

esetén is – tovább növelné Magyarország mozgásterét.

Kíváncsi annak a szempontnak az érvényesítése, hogy a kapcsolatépítés az egyik irányban ne járjon mechanikusan kapcsolatleépítéssel a másikban. Kivételek ez alól az eddigi ideológiai szempontú, [és más] kényszerpályás együttműködési formák, amelyek [vagy] hátrányosak gazdasági érdekeinkre (pl. a KGST-ben), vagy visszahúzóak a magyarországi demokratizálási folyamatban (pl. az európai normákkal össze nem egyeztethető kiadási, [illetve] állampolgársági megállapodások néhány viszonylatban). Itt a megszüntetés az egyetlen járható út: a gazdasági ésszerűség szabályait követve, illetve az egyetemes jogrendszerhez igazodva.

Gazdasági érdekeink az előnytelennek bizonyult KGST kapcsolati formák helyett az együttműködés piaci és közvetlen vállalati alapra helyezését, valamint szelektív kétoldali fejlesztését igénylik. Erre elsősorban azokkal a [kelet-európai] országokkal nyílik mód, amelyekben az átalakulás megközelítően a magyarországihoz hasonló irányban halad (1989. nyarán ide sorolható Lengyelország, Jugoszlávia és a Szovjetunió [de kísérletet kell tenni a parancsgazdasági együttműködés rendszerek oldására a többi viszonylatban is.]

Úgy tűnik, hogy a szovjet vezetés külpolitikai és katonai stratégiáját is alapvetően újraértékeli. Vannak olyan jelek, hogy a fegyverzetek fejlettségének mai szintjén és a védelmi doktrínák változásával, a Szovjetunió számára csökkent a Magyarországon (és esetleg másutt) állomásoztatott haderőinek jelentősége. Az új helyzetben leértékelődik moszkvai szempontból a Varsói Szerződés szerepe is. Ez a szervezet egyébként – a Szovjetunió kívüli tagjai földrajzi helyzete és csekély önálló katonai ereje miatt – soha nem töltött be a NATO-hoz hasonlítható nemzetközi hadászati funkciót.

A szovjet katonaság teljes kivonása Magyarországról nem érintené „statikailag” a kialakult európai erőviszonyokat.

Ezt a tényt Magyarországnak kezdeményezően [lenne célszerű] hangsúlyoznia diplomáciájában, egyben – nyugati irányban – rámutatva arra a körülményre, hogy a csökkentés folyamatát területünkön lassítaná az amerikai rakéták tervezett áttelepítése Spanyolországból Észak-Olaszországba.

A szovjet politika közömbösségét nyilváníthatja Magyarország VSZ tagságával kapcsolatban is. A Szovjetunió elsődleges érdeke, hogy közvetlen szomszédságában egy politikailag kiegyensúlyozott, gazdaságilag nem gondot, hanem inkább előnyöket jelentő; biztonsági érdekeit nem veszélyeztető, magyar állam legyen. Ez utóbbi igény, mintaként Finnország – nem má-

solható, de tanulmányozandó – példája mutatja, kétoldalú megállapodással is biztosítható. Egy, a parlamenti rendszeren és a szociális piacgazdaságon alapuló semleges Magyarország képes lenne szilárd partneri viszonyt kialakítani a Szovjetunióval. Emiatt is valamennyi felelős magyarországi politikai erő érdeke a szovjet bizalom és megértés fenntartása a magyarországi átalakulással kapcsolatban.

A „békés egymás mellett élés” technikái még a térség ortodox vonalat követő kis államaival is kialakulhatnának, bár távlatos nemzeti érdekünk az, hogy ezek az országok ne túl nagy időbeli különbséggel lépjenek a demokrácia útjára.

A magyar diplomáciának a semlegességet reális jövőbeni célként kell megfogalmaznia. Nyilvánvaló, hogy a megvalósítás üteme, közbeeső állomásai világpolitikailag [nagyértékben] meghatározottak. Függvényei a folyamatban levő – nagyrészt „felettünk” zajló – fegyverzet- és haderőcsökkentési tárgyalásoknak, és a nemzetközi légkör alakulásának általában.

A semlegesség kinyilvánításának nemzetközi jogi módja még nehezebben jelezhető előre: Finnország, Ausztria, Svájc, Svédország egy-egy sajátos történelmi közegben született – mechanikusan nem utánozható – megoldás. Ezeket a mintákat azonban tanulmányozni érdemes, [nem utolsósorban] a semlegességhez (el nem kötelezettséghez) kötődő védelmi doktrínák, katonai politikák szempontjából. Különösen a hatékony és viszonylag erős svájci védelmi rendszer érdemel magyar szempontból figyelmet. Országunk huszadik századi tapasztalatai miatt sem hagyatkozhat papírgaranciákra: érdekünk, hogy védelmi céllal jól képzett és felszerelt honvédségünk legyen, a nemzetnek elkötelezett tiszttikkal) amely egyaránt elejét veheti a „szuverenitásunkat veszélyeztető” szándékoknak és alkalmassá teheti az országot esetleges nemzetközi békefenntartó feladatai ellátására is. A román vezetésnek az utóbbi időben elhangzott, alig burkolt fenyegetései [még] nyilvánvalóbbá tették, hogy olyan védelmi doktrínát és rendszert kell a jövőben kifejlesztelnünk, amely az országot képessé teszi minden katonai veszély elhárítására, bármely irányból is jöjjön. Emellett sürgető a nemzetbiztonság fogalmának korszerű újraértelmezése, amely a katonai fenyegetettség mellett például az energiaellátásunkat, természeti környezetünket jelentős mértékben veszélyeztető külső tényezőket is figyelembe veszi.

A jelenben a magyar külpolitika önállósága a Varsói Szerződés, mint politikai realitás elismerése mellett is növelhető, ha

- a katonai szervezet a külvilág felé nyitottabbá válik, és semmiben nem gátolja [a tagországok] más irányú kötődései kialakulását;

- a tagállamok közötti kapcsolatok a bizalomra és az egyenjogú érdek-egyeztetésre épülnek; elvileg és gyakorlatilag egyaránt kizárják az erőszak alkalmazását, és az ebből következő függést és fenyegetettséget (a Brezsnyev-doktrína nyilvános jogi-politikai elvetése):

- Magyarország [például] úgy marad tagja a VSZ politikai szervezetének, hogy közben csökkenti, vagy teljesen megszünteti katonai szerepvállalását benne. (A NATO-n belüli 1960-as évekbeli francia példa valamilyen módozatú alkalmazása.)

A magyar diplomácia tevékenyebbé vált a legutóbbi egy-két évben, különösen, ha a megelőző évtizedek teljesen önállóan és jellegtelen külpolitikai vonalvezetéséhez hasonlítjuk.

A függő-követő politika átalakítása markáns, önálló kezdeményező politikává azonban még alapvetően az elkövetkező időszak műve lesz.

A Magyarország iránt nemzetközi méretekben – bár nyilvánvalóan országonként eltérő mértékben – megnőtt rokonszenv olyan új külső lehetőségeket kínál, amelynek egy részét most tudjuk kihasználni. E századi történelmünkben néhány számunkra fontos viszonylatban kedvezőtlené tett vált magyarsággép pozitív átalakítására, annak tartóssá tételére régen volt olyan előnyös a légkör az ország számára, mint ma.

Érdekünk, hogy mozgékony: egyidejűleg offenzív és igazodó kulturális-tudományos diplomáciával próbálunk új nemzetközi adottságainkkal élni. Kapcsolatépítési lehetőségeink tágulni látszanak a világ [leg] fontosabb erőközpontjaiban, tőlünk gyakran földrajzilag távol eső országokban és néhány – önmagát minősítő – kivétellel az európai kontinensen is.

A szabad választások után létrejövő kormányzat nagyságrendekkel növelheti meg a külföld bizalmát Magyarország iránt. A nemzet demokratikus akaratát kifejező majdani koalíció, az előzetes jelek szerint, jelentős, helyzetét szilárdító külső gazdasági-műszaki támogatásra számíthat. Lengyelországhoz hasonlóan, a mérvadó magyar közvélemény is a következő időszakot a Nyugat szabadság-elkötelezettsége gyakorlati vizsgájaként fogja szemlélni.

Nemzeti érdekünk, hogy a politikai megméretésben kialakuló többség pártjai, de a jövőbeni ellenzék felelős tényezői is, nemzetközi kapcsolataikat a közös veszély: a gazdasági összeomlás és a szociális csőd elhárítására mozgósítsák. Nemzetközi következményeiben is tragikus lenne, ha a válság

megoldását bármely erő pártpolitikai szempontból akadályozná [elég itt a magyarországi, lengyelországi és szovjetunióbeli fejlemények néhány kölcsönhatására gondolni.]

Európa és Közép-Európa. Földrajzi helyzetünknel fogva figyelmünk középpontjában Európa áll. Magyarország ma egy egységesülő Nyugat- és egy széteső, széthulló Kelet-Európában keresi helyét és kísérli meg újra [megteremteni] a magyarság és európaiság egységét.

Szándékainkat [adottságainkkal] szembeesítve [hozzájárulhatunk ahhoz], hogy kontinensünk végképp megszabaduljon a hidegháború maradványaitól. Már a jelenben is, meg kell ragadni azokat a lehetőségeket, amelyekkel a kétpólusú tömbszerkezetek oldhatók és a katonai szövetségi rendszerek biztonsági keretté átalakíthatók lesznek. Ez mindkét oldalon védelmi jellegű doktrínák elfogadását, a „strukturális támadásképtelenség” általánossá válását, és a nagyobb katonai nyíltságot, ellenőrizhetőséget jelenti.

A folyamatot segíti a hatalmi zónák „egymásra csúszása” a tömbökön átnyúló köztes szerkezetek létrejötte [bizalom- és biztonságerősítő fegyvermentes, határ menti kapcsolatokat erősítő övezetek kialakulása]

Közép-Európa politikai újra-felértékelődését elsősorban ebben az összefüggésben szemlélhetjük. Földrajzi és kulturális szempontból jellegzetes útkereszteződés-helyzet; [a térség] történelmileg éppúgy volt ütközési pont, mint találkozások, összefonódások színhelye. A „nyugati” és „keleti” hatásokat sajátosan ötvöző tájegység, amelynek kis és közepes nemzeteit évszázados – sorsazonosságot és konfliktust vegyítő – közösség kapcsolja össze.

Közép-Európa történelmi fogalmának felelevenítése, a földrajzi-művelődési köztes helyzet hangsúlyozása politikai célt is szolgál: az itt élő népek nemzeti és európai emancipációjának egyik eszköze. Egyfajta átemelő eszme, amely az érintett térséget jaltai *status quo*-val és a sztálini államszocializmussal azonosított – politikai „keleteurópaiságból” segítené átvezetni a jelző nélküli európaiságba.

A közép-európai gondolat valójában akkor szolgálja a teljes europaizálás folyamatát, ha

- realista és nem nosztalgikus (például nem végképp idejétmúlt államkeretek felelevenítésének haszontalan, önveszélyes szellemi játéka);

- és célja: egy nyitott, laza és nem zárt, merev nagytérségi együttműködési rendszer kialakítása.

A valóságérzékre lehet példa az Alpok-Adria és a Pannon interregionális együttműködés, amelyben magyarországi tájegységek is részt vesznek, és amely céljaiban újszerűen fejezi ki a különféle nemzetközi [helyzetű] közép-európai államok határ menti [vidékeinek] egymásrataltságát, következzen az a kulturális [nemzetiségi] sokféleségből, vagy a gazdasági komplementaritásból.

A valóságos Közép-Európának használna a bécsi haderőcsökkentési tárgyalások sikeres befejezése is. Elsőrendű magyar érdek, hogy hazánk része legyen annak a közép-európai térségnek, amelyben – már a tárgyalások jelen szakaszában – megtörténik a fegyverzetek és haderők csökkentése.

Ebben a sorban említendő még a Bécs-Budapest világkiállítás tervezete is. A róla folyó hazai vitában – a kevés tiszteletre méltó kivételtől eltekintve – csekély hangsúlyt kapott a közép-európaiság szempontja, pedig a megvalósítás érvei között ezt az érdeket is [erőteljesebben] szerepeltetni kell[ene]

A közép-európai szorosabb, „intézményesített kooperáció” a vegyes népességű területek és a nemzeti kisebbségek nagy száma miatt e közösségek és tájegységeik érdekét is hangsúlyosan szolgálná.

A skandináv államok együttműködése, így az Északi Tanács, példaként szolgálhat arra, hogy lehet a jog, a kultúra, a gazdaság, a környezetvédelem vagy a szociális kérdések területén egy laza, rugalmas, de mégis működőképes konzultációs-kooperációs keretet létrehozni egy [nagy] térség számára.

Ezt a tapasztalatot is hangsúlyozva, a magyar diplomáciának olyan közép-európai sokoldalú kapcsolati formát célszerű [szorgalmaznia], amely elősegíti és nem gátolja a tágabb európaizálás folyamatát. Egy zárt közép-európai tömb létrejöttét – túl azon, hogy [megvalósulása] a belső erők mozgásiránya miatt is valószínűtlen – bizonyára mind a Szovjetunió, mind az Európai Közösség bizalmatlanul fogadná.

Az európai integrációs fejlődés fő ereje, központja ma az Európai Közösség és annak intézményrendszere. A tizenkét államot egyesítő gazdasági és politikai unió jelentősen növekedése nemcsak a dezintegrálódó KGST-hez képest nyilvánvaló, hanem más nyugat-európai együttműködési keretek[hez] (pl. az EFTA-hoz, vagy az Európa Tanácshoz) viszonyítva is szembetűnő.

Magyarországnak gazdasági és politikai tekintetben egyaránt érdeke az EK-val való kapcsolatok minőségileg új szintre helyezése. Ez a viszonylat nem egy a sok közül: benne az, integrációs többoldalú és a tagországokkal való kétoldalú kapcsolataink összefonódva, egymást erősítve jelennek meg.

Túlzás nélkül állítható, hogy az Európához való visszacsatlakozásunk kulcskérdése az EK-val kialakítandó együttműködés.⁴⁰⁶

Magyarország érdeke, hogy

- túl az 1989-ben megkötött – integrációs tartalmát tekintve elég gyenge hatásfokú – egyezményen, további preferenciális szabadkereskedelmi megállapodást, illetve társulási egyezményt kezdeményezzen az Európai Közösségnél;

- lehetősége szerint bekapcsolódjon azokba a programokba (a tudományos kutatásban az EUREKA, ESPRIT, az oktatásban az ERASMUS, illetve az EURONET adatközlítési szolgálat), amelyekben valamilyen formájú magyar részvétel lehetséges;

- a vezető ipari államok 1989. évi párizsi csúcserkeztetén létrehozott, a Magyarországnak és Lengyelországnak biztosítandó támogatást meghatározó bizottság kapjon kellő tájékoztatást integrációs igényünkről. Javasoljuk a viszony[ak] teljes tagság [irányába való alakítása] a nem [túl] távoli jövőben;

- fejlessze az Európa Parlamenttel a képviselő csoportok, szakértők stb. együttműködését; a nyugat-európai pártokkal kiépülő kapcsolatok erősítsék a nemzeti integrációs szándékot. Az EK kapcsolatok elsődlegességét hangsúlyozva használjuk ki a tágabb Európa Tanácsban rejlő lehetőségeket is; a megfigyelői státuson továbblépve a szabad választások után nyilvánítsuk ki teljes taggá válási szándékunkat; belső gazdasági, oktatási, [szabványelőírási] politikája alakításában igyekezzon igazodni az EK-n belüli fejlődéshez, növelve az ország ma még alacsony szintű integrációs képességét. A felzárkózásban fokozottan kell támaszkodni a nyugat-európai tudományos, oktatási kapcsolatokra, szakembercserékre.

Nem odázható [el] annak a kérdésnek sokoldalú vizsgálata, hogy Magyarország a távlatokban – nemcsak és talán nem is elsősorban a gazdaság terén – mit várhat az egységesülő Európától. A magyar diplomáciának lehetőségei

⁴⁰⁶ Ugyanezen időszakban az európai reintegrációhoz kapcsolódóan Helmut Kohl így fogalmazott: „A politikánk azon tény irányába orientált, hogy Magyarország, éppúgy akár Ausztria, Európa része. A nemzetközi politikában két iránypontra követ: az egyik a fegyverzet-leszerelés, a másik a gazdasági együttműködés. Van egy harmadik tényező is, melyet sajnálatosan nem eléggé vesznek figyelembe, a kultúra. Európát nem szabad csak gazdasági alapon egyesíteni. A gazdasági problémák kétségtelen elsőse ellenére a kulturális identitásnak fontos szerepet kell játszania a német-magyar kapcsolatokban.” Hans-Dietrich Genscher személyes feljegyzései Helmut Kohl német kancellár és Németh Miklós magyar miniszterelnök 1989. augusztus 25-i találkozásáról. *Dokumente zur Deutschlandpolitik; Deutsche Einheit Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989–1990*, R. Oldenbourg Verlag, München, 1998, 380-382.

szerint milyen értékeket kell politikai célként megfogalmaznia és európai törekvése tengelyébe állítania [ha csatlakozni kíván/tud az EK-hoz?]

Érdekünk, hogy a sokrétű összefonódási folyamat az érintett társadalmak, nemzetek, etnikumok, hazák és tájegységek számára az együttélés új, magasabb rendű keretét jelentse. A többszölamú egymásba kapcsolódást, a kölcsönös gazdagítást, a sajátosságokat felszámoló, eltömegesítő felolvadással szemben.

Egy demokratikus irányú európai átrendeződéstől bizonyosan a határok új szemléletét is várhatjuk, amely az önrendelkezés új esélyeit, formáit képes a megosztott nemzetek és határ menti tájegységek számára megteremteni.

A Magyarországra is számító Európa társadalmi törekvéseinek középpontjába a szabad, önigazgató személynek kell kerülnie, akit az emberi és szociális jogok erős hálójá véd mind az állam, mind a piac hatalmi túlnövésétől.

Egyetemes értékek és normák. A magyar külpolitikának nyitottnak kell lennie a nemzetközi jog elveit betartó valamennyi állam irányában. Tevékenységében érvényesítenie kell mindazokat az elveket és normákat, amelyek az ENSZ Alapokmánya, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és más mérvadó nemzetközi okmányok tartalmazzák.

Magyarország az egyenjogúság és a kölcsönösség alapján fejlessze együttműködését minden országgal; ezeket az elveket követve igyekezzék jó viszonyt teremteni valamennyi nagyhatalommal. Törekedjen a teljes [körű] diplomáciai kapcsolat mihamarabbi helyreállítására azokban a viszonylatokban (pl. a Vatikán, Izrael állam), amelyekben érdekeitől idegen szempontok miatt következett be szakítás.

Hazánk az államközi kapcsolatok demokratikus elveit, az emberi jogokat és a történelmi együttélés kedvező hagyományait hangsúlyozó diplomáciájával segítse elő a közép-európai népek közötti új szolidaritási szálak létrejöttét. Úgy tegyen erőfeszítést a néhány viszonylatban megromlott kormányközi kapcsolatok javítására, hogy az ne sértse nemzeti érdekeinket, se emberi jogi elveinket. [Lehetőségei szerint igyekezzen gátolni egy esetleges reformellenes országkoalíció kialakulását a térségben.] Hazánk a nemzetközi szervezetekkel és más külföldi tényezőkkel keresse a Közép- és Kelet-Európában tragikus méreteket öltő, különféle nemzetiségű emberek százezreit érintő menekült kérdés megoldását.

Egyetemes méretekben cselekvően lépjen fel a rasszizmus minden formája; az etnikai, nemzetiségi, vallási és egyéb megkülönböztetés ellen. Diplomáciája járuljon hozzá azoknak az államoknak az elszigeteléséhez, amelyek politikája intézményesíti az ilyen gyakorlatot.

A célként megfogalmazott semleges státus felé közelítené Magyarországot, ha növekvő önállósága elismeréseként mind több ország, nemzetközi szervezet kérné fel jószolgálati szerepre: közvetítésre, békefenntartó erőiben való részvételre, konferenciák kezdeményezésére, szervezésére. Politikai rendszerünket alkalmassá, társadalmunkat felkészültté kell tenni ilyen feladatok ellátására.

A magyar külpolitika a harmadik világban támogassa a szuverén nemzeti út megválasztásának jogát minden nép és állam számára. Lehetőségei szerint vegyen részt azokban a gazdasági, oktatási és egyéb erőfeszítésekben, amelyek a világ fejlett és fejletlen térségei közötti szakadék csökkentésére irányulnak.

Magyarország harmadik világbeli külpolitikai tájékozódását meg kell szabadítani az ideológiai ballaszttól. Kötelezettségeinket e térségben hozzuk összhangba nemzeti érdekeinkkel, anyagi lehetőségeinkkel és az emberi jogok egyetemes elveivel. Meg kell szüntetni azt a szemléletet és gyakorlatot, amely [esetenként] népellenes diktatúráknak nyújtott „nemkapitalista útjukhoz” segítséget. A túlméretezettséggel és szétforgácsolttsággal szemben célszerű néhány olyan viszonylatra összpontosítani, amelyben a külgazdasági és külpolitikai érdekeink nagymértékben egybeesnek.

A dogmáktól és tabuktól szabaduló magyar külpolitika koncepcionális, szervezeti és személyi feltételei teljességgel a szabad választások után alakíthatók ki. Ebben a folyamatban azonban – saját nemzetközi kapcsolatait fejlesztve, külpolitikai állásfoglalásait megfogalmazva – már ma is részt vesz az MDF és a többi független szervezet.

A Magyar Demokrata Fórum nemzetközi kapcsolatairól

A Magyar Demokrata Fórum jelenleg hatalmon kívüli, ellenzéki párt és mozgalom; nem kormánytényező, nem vesz részt az állami döntéshozatalban. Közvetett hatást a magyar külpolitikára részben állásfoglalásaival, nyilatkozataival fejt ki, részben pedig saját nemzetközi színrelépésével: önálló érdekei, értékei megjelenítésével a külkapcsolatokban.

Léte egy éve alatt az MDF-et számos külföldi párt, mozgalom, egyesület, alapítvány képviselője kereste meg a kölcsönös ismerkedés és kapcsolatépítés szándékával. Az itt járt küldöttségek némelyike parlamenti delegáció volt, így eleve több pártot képviselt, és Magyarországon is az ellenzék különféle szervezeteivel egyidejűleg – közös megbeszélésen – kívánt kapcsolatba lépni. Az egypárti delegációkkal szervezetünk megbízottai külön tárgyaltak.

Hasonlóan többpárti keretben, vagy külön MDF küldötként vettek részt képviselőink több külföldi politikai rendezvényen: konferencián, tanulmá-

nyúton, szemináriumon, pártközi tárgyaláson. Legtöbb kontaktusra az Európai Néppártban és az Európai Demokrata Unióban tömörült nemzeti [tag] szervezetekkel került sor. Ez a politikai család programjában ötvözi a kereszténydemokrata értékek képviselését, a társadalmi és politikai centrum gondolatával, az emberi szolidaritás követelményével, valamint a korszerűen értelmezett nemzeti és európai hagyományok őrzésével.

A Magyar Demokrata Fórum, mint azt az időközi választások eredményei is bizonyították, egy erős demokrata középpárt vagy néppárti koalíció esélyeit hordja magában. Olyan politikai-szellemi alakulatát, amelyben a nemzeti és európai jelleg nem egymással szemben, hanem egymást kiegészítve fejeződik ki.

Az MDF a belföld pártja kíván lenni, szemben a magyar történelemben oly sűrűn és sokféle mezben felbukkanó külföldi pártjaival. A nyitott társadalom és a népek közötti szolidaritás mozgalma kíván lenni, szemben az ideológiai elszigetelés és a nemzeti gyűlölködés hatalmi erőivel.

Mivel kapcsolatépítésünk nem zárt ideológiára épül, nem korlátozódik a már említett rokon-szervezetekre. Nemzeti és mozgalmi érdekeinkkel összhangban igyekszünk együttműködni [egyéb] külföldi: liberális, radikális, szocialista, környezetvédő és más politikai alakulatokkal, illetve azok nemzetközi föderációival.

Természetes szövetségeseink a közép- és kelet-európai országokban hasonló célokat követő – bár igen különböző feltételek között működő – független szervezetek; a lengyel Szolidaritás, a balti nemzetek népfrentjai, a cseh Demokrata Kezdeményezés és más csoportok.

A pártközi kapcsolatokon túl főként emberi jogi szervezetekkel és a határon túli magyarok egyesületeivel alakítottunk ki együttműködést.

Ami az első csoportot illeti; minden hazai demokratikus politikai erő, amely az autoriter pártállam lebontását tűzte ki céljául, végső soron emberi jogi mozgalom is egyben. Magától értetődő volt kapcsolódásunk a polgári jogokat és a politikai szabadságokat védő nem kormányzati nemzetközi szervezetekhez. A Magyar Demokrata Fórum tagjai tevékenyen részt vettek két új magyarországi emberi jogi csoport: az Emberi Jogok Magyar Ligája (budapesti szekció) és a Magyar Helsinki Bizottság létrejöttében.

Az MDF azon kevés magyarországi szervezet közé tartozik, amelynek határon túli magyar pártoló tagjai is vannak, akik több nyugat-európai városban már létrehozták baráti köreiket. A szomszéd országokban élő kisebbségi magyaroknak hasonló, intézményes kötődésre s ma még általában nincs le-

hetőségük, de velük is törekszünk [arra, hogy] személyes kapcsolat[ainkat szorosabbra fűzzük]

Az MDF a nyugati magyar szervezetekkel közösen lépett fel az erdélyi kisebbségek emberi jogai védelmében. Támogatásukkal jelentette meg angol nyelvű jelentését a román kormány nemzetiségi politikájáról, és velük együttműködve tett lépéseket, hogy az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága Genfben pontos tájékoztatást nyerjen a romániai helyzetről és főként a kisebbségeket érintő menekültügyről.

Az MDF – és általában az ellenzék – politikai erősödése az utóbbi időben fokozta a külföld érdeklődését és kapcsolatépítési szándékát. Ez a körülmény arra készteti a Magyar Demokrata Fórumot, hogy megvizsgálja: mely hazai pártokkal, mozgalmakkal, és mely téren nyílik lehetőség együttműködésre a külpolitikában. Nem meglepő, hogy azoknál az erőknél találunk több kapcsolódási pontot, amelyek a belpolitikában is közelebb állnak szervezetünkhöz. Természetes szövetségese[ket] főként a Kereszténydemokrata Néppártban, a Független Kisgazda Pártban, a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaságban és a Magyar Néppártnak Kovács Imre örökségét valló irányzatában találunk. Az MDF elnökségének megbízottja 1989. június óta tárgyal e szervezetek képviselőivel az együttműködés konkrét formáiról. A remélt összefogás az európai szintén is megköszönhető fellépésünk erejét.

Az egységre irányuló erőfeszítéseket, tapasztalataink szerint, külföldi partnerszervezeteink is rokonszenvvel kísérik.

Budapest, 1989. augusztus

101. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének Közleménye a Kormány által elfogadott gazdasági törvényekkel kapcsolatban

1989. szeptember 5.

A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége aggodalommal látja, hogy az utóbbi évben elfogadott néhány gazdasági törvény⁴⁰⁷ utat nyit ahhoz, hogy egyesek az állami tulajdont az új szervezeti formák (kft., Rt.) létrehozása leple alatt ellenőrizetlen módon saját tulajdonukká változtassák.⁴⁰⁸

A mai kormányzat nem hozta létre a szükséges garanciális intézményeket, és nem tájékoztatja a közvéleményt a nemzeti vagyont érintő ügyletekről. Így a választások utáni időszakra az egész nemzet tulajdonát alkotó vagyon értékes része kicsúszhat az új parlament ellenőrzése alól.

Az MDF Elnöksége azt a határozott álláspontot alakította ki, hogy a nemzet vagyonának széthordására irányuló akciók sértik a nemzet érdekeit. Ezt a folyamatot meg kell állítani. Ezért a kormány egyrészt az átmeneti időszakra függessze fel az állami vagyon elidegenítését;⁴⁰⁹ másrészt haladéktalanul hozza nyilvánosságra az eladások és átalakítások részleteit. Az ellenzéki erők részvételével társadalmi bizottságot kell alakítani, melynek vétőjoga van az állami tulajdon valamennyi formáját érintő jelentős gazdasági döntésekben. Ha a kormány nem teljesíti ezeket a követeléseket, az MDF kivonul a gazdaságpolitikai tárgyalásokról.⁴¹⁰

Budapest, 1989. szeptember 5.

⁴⁰⁷ 1988. évi VI. törvény a gazdasági társaságokról (hatályos 1989. január 1-jétől), 1988. évi XXIV. törvény a külföldiek magyarországi befektetéseiről (hatályos 1989. január 1-jétől), 1989. évi XIII. törvény a gazdálkodó szervezetek és a gazdasági társaságok átalakulásáról (hatályos: 1989. július 1-jétől)

⁴⁰⁸ Lásd: a 375. sz. lábjegyzetet az „önkormányzó” vállalatokról, valamint a 280. sz. lábjegyzetet a spontán privatizációról.

⁴⁰⁹ Az MDF elnökségének állásfoglalása e tárgykörben jogos és érthető, azonban az önkormányzó vállalatok jogállása és a vonatkozó törvényi szabályozás paradox módon nem tette lehetővé a Kormány (Minisztertanács) számára, hogy közvetlenül beavatkozzon a vállalatok privatizációs folyamataiba. Ehhez törvénymódosításra lett volna szükség.

⁴¹⁰ Értsd: a Nemzeti Kerekasztal gazdaságpolitikai tárgyu albizottsági tárgyalásairól.

102. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Munkásérdekvédelmi Tanácsának Alapító Nyilatkozata

1989. szeptember 10.

Magyar Demokrata Fórum Munkásérdekvédelmi Tanácsa
Alapító nyilatkozat

Budapest, 1989. szeptember 10.

A Magyar Demokrata Fórum dunaújvárosi munkásfóruma és az azóta eltelt időszakban bekövetkezett munkásszerveződések tanulságai alapján megalakítjuk a Magyar Demokrata Fórum Munkásérdekvédelmi Tanácsát. A Tanács elő kívánja segíteni a munkavállalók független érdekvédelmi szervezeteinek létrejöttét, és ehhez igényli az MDF politikai támogatását és szakmai segítségét. Másfelől gondoskodik arról, hogy a munkásérdekek az MDF politikai irányvonalában markánsabb szerephez jussanak.

Az MDF Munkásérdekvédelmi Tanácsa kinyilvánítja, hogy a munkahelyeken csupán a munkavállalók által szabadon alapított érdekvédelmi szervezetek működhetnek, amelyeket egyenrangú érdekérvényesítő jogosítványok illetnek meg. A munkahelyeken nincs szükség politikai pártokra. Követeljük, hogy az MSZMP vonuljon ki az üzemekből, és távozzon minden olyan személy, aki nem munkája, hanem politikai érdemei alapján tartózkodik ott.

A Tanács előkészíti az október 7-ére, Komlóra összehívott országos munkásfórumot.

Címünk: MDF Munkásérdekvédelmi Tanács, 1066 Budapest, Ó u. 8-10.

103. dokumentum: Az Október 23-a Bizottság közleménye

1989. szeptember 13.

Közlemény

Az Október 23-a Bizottság⁴¹¹ az ellenzék többségét jelentő pártokból és szervezetekből – a forradalom és szabadságharc évfordulója nemzeti ünneppé nyilvánításáért, valamint annak első, közös, független nemzeti ünnepségének megszervezésére – alakult.

A Bizottság tagjai a résztvevő pártok, szervezetek teljes jogkörrel felhatalmazott képviselői.

Alapító tagok: Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság; Független Kisgazdapárt; Független Magyar Demokrata Párt; Kereszténydemokrata Néppárt; Magyar Demokrata Fórum; Magyar Függetlenségi Párt;⁴¹² Magyar Néppárt; Magyar Október Párt;⁴¹³ Politikai Foglyok Szövetsége; Recski Szövetség;⁴¹⁴ Republikánus Kör;⁴¹⁵ Szolidaritás Szakszervezeti

⁴¹¹ Október 23-a Bizottság: 1989. szeptember 4-én alakult meg a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság, a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt, a Kereszténydemokrata Néppárt, a Magyar Demokrata Fórum, a Magyar Néppárt, a Magyar Politikai Foglyok Szövetségének és a Recski Szövetség képviselőiből, az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulójának nemzeti ünneppé nyilvánításáért és az ünnepségek megszervezése érdekében.

⁴¹² Magyar Függetlenségi Párt: az eredeti párt az FKGP-ből 1947-ben kilépett, Pfeiffer Zoltán (1900–1981) vezette konzervatív-nemzeti képviselők által szintén 1947-ben létrehozott politikai formáció volt. Az 1947-es választásokon elért eredményeit a kommunista hatalom illegális módon megsemmisítette, rövidesen a párt is beszüntette tevékenységét. Rövid ideig újraalakult az 1956-os forradalom során Hornyák Tibor (1926–2006) vezetésével, ám a szovjet bevonulás után ismét feloszlott, vezetőit börtönbüntetésre ítélték. Hornyák Tibor 1989 januárjában ismét újrászervezte a pártot, ám az 1990-es országgyűlési választások során a párt nem jutott be a törvényhozásba.

⁴¹³ Magyar Október Párt: 1989 és 1991 között működő szerveződés volt. A párt önmeghatározása szerint az 1956-os forradalom eszményeit lett volna hivatott képviselni a politikában. Túlságosan radikális akciói miatt azonban nem élvezett komoly támogatást. A Krassó György (1932–1991) vezette párt nem értett egyet az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalásokkal, azokon nem vett részt.

⁴¹⁴ Recski Szövetség: 1981-ben az Egyesült Államokban alapított egyesület, mely az egykor Recsken raboskodók nemzetközi képviselőtét volt hivatott ellátni.

⁴¹⁵ Republikánus Kör: 1988 áprilisában létrejött vitafórum, mely gondolatiságában elsődlegesen a demokratikus ellenzékhez állt közel, annak is a „plebejus” vonalához igazodott.

Munkásszövetség;⁴¹⁶ Április 6. Kör.⁴¹⁷

A Bizottság megalakulásától kezdve demokratikus elvek szerint működik. Minden tagja [Kézzel írt bejegyzés, nehezen olvasható] pártállásától és szervezeti hovatartozásától függetlenül – egy szavazati joggal rendelkezik. Egyetlen párt vagy szervezet sem élvez előjogot, és nem használhatja fel a Bizottságban való részvételét politikai előnyök megszerzéséhez. Éppen emiatt a Bizottság rotációs elv alapján tevékenykedik, a soros üléseken mindig az a párt vagy szervezet tagja elnököl, amelynek helyiségében folyik a tanácskozás.

A Bizottság – a munka jellegére tekintettel – sajtóösszekötőnek megbízta Bereczki Vilmost,⁴¹⁸ akinek feladata, hogy a határozatokat a tömegkommunikációs szervekhez eljuttassa. Más, megbízott személy nincs, így a Bizottság nevében – külön, soros elnöki felhatalmazás nélkül – egyetlen személy sem járhat el hivatalosan.

Az eddigi üléseken a Bizottság határozatot fogadott el a csatlakozás lehetőségéről, valamint a határozat jogerőre emelkedése formájáról. Ennek megfelelően a Bizottságnak – a csatlakozás formáját tekintve rendes vagy megfigyelő státuszú tagja lehet minden olyan párt vagy társadalmi szervezet, amely a sajtóközleményben már megjelent célokkal és kritériumokkal egyetért és azt gyakorlatilag alkalmazza. A csatlakozás önkéntes, a státusz megválasztása szabad, és a rendes tagság megfigyelőire nem változtatható. A csatlakozást a Bizottság szavazás nélkül elfogadja, tehát visszamenőleges hatályú.

A Bizottságunk elvárja, hogy a csatlakozó pártok vagy társadalmi szervezetek gyakorlatilag is ítélik el az 1956. november 4-i fegyveres beavatkozást és az azt követő véres megtorlást.

A Bizottság kétharmados szavazattöbbség alapján hozza meg határozatait, ha így nem születik egyetértés, a kérdést le kell venni a napirendről. A szavazás nyílt és a soros elnök vezeti.

A Bizottság megalakulásával a magyar nemzet önbecsülését és függetlenségi törekvéseit kívánja utódaink számára is megörökíteni. Azt akarja, hogy

⁴¹⁶ Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség: 1989. február 25-én megalakult szervezet. Az első független magyar munkás érdekvédelmi szervezet volt.

⁴¹⁷ Április 6. Kör: 1989 júliusában Isaszegen alakult egyesület. Az 1989-es évben több eseményen is részt vettek szervezőként, mint a román nagykövetség előtt az erdélyi falurombolás ellen rendezett tiltakozáson, továbbá június 16-án a Hősök terén Nagy Imre és mártírtársainak újratemetésén.

⁴¹⁸ Bereczki Vilmos: politikus. 1989–1990 között az FKGP szóvivője, majd 1990–1992 között az FKGP országgyűlési képviselője, 1992-től független képviselő.

1956. október 23-ára méltóképpen emlékezzünk és a 33. évfordulóját össztársadalmi szinten, nemzeti összefogással ünnepeljük meg.

Bizottságunk bízik abban, hogy a TIB⁴¹⁹ is felismeri október 23-a piros betűs nemzeti ünneppé emelésének fontosságát. Ugyanis a magyar nép önbecsülése és függetlenségi törekvése ezen a napon érte el tetőfokát. Ezen a napon tudatta a magyar nemzet a világgal, hogy az állami hatalom kialakításához és gyakorlásához a magyar népnek joga van, és ezt a jogot tőle elvenni vagy annak gyakorlásában akadályozni nem lehet.

Az Október 23-a Bizottság ennek a napnak nemzeti ünneppé és munkaszüneti nappá nyilvánítását akarja elérni. Legyen ez az ország ünnepe és figyelemztetés minden pártnak, szervezetnek, kormánynak. Intse az uralmon lévő pártot és mindazokat, akik a jövőben kerülnek hatalomra, hogy ha nem a nép egészének az érdekeit tartják szem előtt, ha megvonják az emberektől a szabadságot és emberi méltóságukban megalázzák, a népnek jogában áll őket elmozdítani és leváltani.

A Bizottság mély sajnálkozását fejezi ki amiatt, hogy egyes szervezetek nem tanultak a múltból és a TIB-en keresztül vagy más formában a népszuverenitás megünnepléséhez a kezdeményezés jogát akarják kisajátítani, az első szabad október 23-át kizárólagosan kívánják megrendezni. Ez Bizottságunk számára elfogadhatatlan, mert a diktatúra egy újabb változatát jelenti. Ezért felkérünk minden további – elveinkkel egyetértő – pártot és szervezetet, hogy ítélje el a TIB és más szervezetek antidemokratikus megnyilatkozásait. Bizottságunk természetesen nyitott marad minden demokratikus szervezet számára.

Budapest, 1989. szeptember 13.

⁴¹⁹ Történelmi Igazságtétel Bizottság: független civilszervezet, amelyet 1988 tavaszán alapítottak a kommunista rendszer alatt üldöztetést elszenvedett emberek, többek között az 1956-os forradalom idején betöltött szerepükért. A szervezet meghatározó szervezői 1988-ban: Göncz Árpád, Regéczy-Nagy László, Mécs Imre, Halda Alíz, Nagy Elek, Hegedűs B. András, Rácz Sándor, Dénes János, Litván György, Fekete Gyula, Széll Jenő, Vásárhelyi Miklós, Nagy Judit, Fónay Jenő.

104. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum gazdasági programjának tézisei

1989. szeptember 15.

A Magyar Demokrata Fórum gazdasági programjának tézisei⁴²⁰

1989. szeptember 15.

1. A gazdasági válság terjedelme és természete

A gazdasági program sajátos – más szervezetek eddig megismert nézeteitől eltérő – jellege eleve következik a mai válságos helyzet értékeléséből. A magyar gazdaság nemzetközi fizetési válságban van, amire minden felelős mozgalomnak választ kell adnia. Ez a krízis ugyanakkor maga is következmény: a sztálini és poszt-sztálini politikai és gazdasági modell következménye. Tünetei áthatják a társadalom és a gazdaság valamennyi szféráját, így: termelés-szerkezeti és technológiai, üzemméretbeli, szervezeti, környezeti (ökológiai), humán tőkebeli, gazdaságetikai válságról beszélhetünk.

Ezért a programnak a belső és külső pénzügyi krízis mellett a többi válságtérületre is ki kell terjednie. A magyar gazdaság és társadalom adottságaiból, mai helyzetéből, a világ kihívásaiból és az MDF általános értékrendjéből egy modernizációs program körvonalazódik, az alábbi súlyos meghatározottságokkal.

- A négy évtizede követett szervetlen, erőltetett „gazdaságfejlesztés” felélte az ország erőforrásait: elhanyagolta az infrastruktúrát, a természeti környezetet, az egészség és az oktatás ügyét, majd külföldi adósságokat halmozott fel. A társadalom és a gazdaság normális újratermelését szolgáló humán- és anyagi infrastruktúrát olyan körülmények között kell helyreállítani, amikor csupán a kamatterhek évi kb. 1.5 milliárd dollár (kb. 100 milliárd forint) tökekivonással terhelik a gazdaságot.

- A kialakított technikai kapacitások zöme a nemzetközi elzárkózás, a szovjet orientáció és az alkalmazott gazdaságvezetési módszerek következtében reménytelenül versenyképtelen. Emiatt a belső piacosítás és különösen az

⁴²⁰ Jelen dokumentum képezte szilárd alapját az 1989. október 14-én elkészült „Magyar Demokrata Fórum gazdasági programjának tervezete” című dokumentumnak, melyet a II. Országos Gyűlés – a program lényegét jelentősen nem befolyásoló kiegészítésekkel, pontosításokkal – jóváhagyott. A tézisek megalkotói alapvetően építkeztek a témában az MDF keretein belül született korábbi dokumentumokra. Lásd: 49. sz. dokumentum; 52. sz. dokumentum; 84. sz. dokumentum.

igényesebb nyugati piacok felé való fordulás iparági és lokális válságok sorozatát eredményezi.

- Uralkodó szervezeti formává a nagyszervezet (nagy állami vállalat, állami gazdaság és termelőszövetkezet) vált. Ezt nem méretgazdaságossági vagy technikai okok indokolták, hanem elsősorban a könnyebb központi kézben tartás és az ideológia szempontjai. A szervezetek élén – főleg korábban – végrehajtó típusú, „politikailag” – azaz a személyi politika szempontjából – megbízható káderek ültek-ülnek. A vállalati felsővezetői réteg mára előregedett, hiányos képzettségű, csaknem teljesen MSZMP-tag.

- Az elavult nagyüzemekbe koncentrálódik a társadalmi tőke, ezek adják az export döntő hányadát, miközben óriási szubvencióval léteznek. Ez a gazdasági helyzet egyfelől kiszolgáltatja a nagyüzemi vezetésnek a kormányzatot, amely kénytelen néhány tucat nagyvállalat vezetőjének kegyeiért esedezni az export, a hazai ellátás ügyében. Eközben a szubvenció óriási tömege megterheli a költségvetést, elnyomorítja a nyereséges vállalkozásokat, és lehetetlenné teszi a reálbérek emelését, az oktatási, kulturális, környezetvédelmi, infrastrukturális beruházások érdemi bővítését.

A 80-as évek eleje óta több változás következett be. Tovább bővült a kisvállalkozói szektor, amely azonban gyakran a nagyszervezetek hibáiból, valamint az állami szabályozás ellentmondásaiból él. Mégis némileg mérséklődött a nagyüzemi szektor korábbi abszolút helyzete. Emellett felgyorsult a kormányzat szétesése: ez az állami adminisztráció politikailag képtelen szigorúan fogni az általa életre keltett nagyüzemi szektort. Különböző ár-, adó- és hitelpolitikai eszközöket próbált ki, de ezek rendre a privilegizált körön kívül hatnak, azon belül alig. Az utóbbi néhány hónapban az államigazgatás az állami vagyonfelélést sem volt képes (más vélemények szerint nem is kívánta) megakadályozni.

- Ez a politikai-szociológiai szerkezet túlsúlyos nehézipari (bányászati, kohászati, nehézgép-gyártó) üzemekhez, tömegárura specializált latifundiumokhoz, túlcentralizált banki és kereskedelmi szervezettrendhez vezetett. Ami különösen súlyos: e szervezeteken belül vállalkozásról, önállóságról le szoktatott passzív dolgozói tömegek koncentrálnak, amelyeket pl. a munkahely elvesztésének emlegetésével a vállalatvezetés reakciós célok szolgálatába is állíthat.

- A gazdaság a világ fejlett feléhez gyarmati áruszerkezettel kapcsolódik: nyersanyagot, mezőgazdasági tömegárut, közepes minőségű iparcikkeket

szállít, míg a modern gépeket és a hozzájuk szükséges alkatrészeket és alapanyagokat csakis nyugatról szerezhethjük be. A nyugattól való hosszú elzárkózás, majd a KGST-re alapozott nagyipari fejlesztés következményeként kiszolgáltatottabbak vagyunk a fejlett világbeli versenytársakkal szemben, mint ami valódi fejlettségi szintünkben következne. Ugyanakkor ma már döntően hátrányunk származik a dinamikáját vesztett, válság sújtotta KGST-ből is. A magyar gazdaság kettős szorításba került, miközben a világpolitikai környezetben vannak kedvező változások. Függsünk egyfelől a KGST-től: energia- és anyagiigényes termelésünk ellátási oldalról, közepes és annál gyengébb minőségű termékeink keresleti oldalról vannak rászorulva a kelet-európai piacra, főként a Szovjetunióra. De pénzügyileg legalább ennyire függünk a nyugati bankoktól és a Nemzetközi Valutaalaptól.⁴²¹

2. Cselekvési lehetőségeink

Az így kialakult helyzetben igen szűk bármely kormányzat cselekvési tere. A Magyar Demokrata Fórumnak akár ellenzéki erőként, akár a kormányzati felelősségben osztozva, gazdaságpolitikáját e kötöttségek figyelembevételével kell kialakítania.

A mélyben meghúzódó válság legyőzése nem várható a KGST-viszonyok megjavításától. De arra sem szabad számítani, hogy a nyugati bankok és pénzintézetek kellő együttműködés esetén nagyvonalúan folytatják a magyar gazdaság finanszírozását. Csak az a kormánypolitika és az a politikai mozgalom lehet sikeres, amelyik le tud számolni a zsákutcás „fejlesztési” modellel, felmutatja a fejlődés kívánatos és lehetséges útját, és új társadalmi erőforrásokat képes mozgásba hozni az átmenet megvalósítására.

A szükséges gazdasági lépéssorozat gyökeresen eltér attól az uralmi politikától, amely a megelőző évtizedek során a nemzeti fejlődés és az egyéni gyarapodás értékeit alárendelte mozgalmi ideológiájának és a hatalommegtartás napi szempontjainak.

⁴²¹ A Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund – IMF) 1945-ben létrehozott washingtoni székhelyű pénzügyi szervezet. A nemzetközi monetáris rendszer központi intézményét a nemzetközi pénzügyi együttműködés és az árfolyam stabilitás elősegítése, a gazdasági növekedés fokozása és a magas szintű foglalkoztatás megteremtése céljából alapították, illetve nem kis részben azért, hogy átmeneti pénzügyi segítséget nyújtson fizetési mérleg-problémákkal küzdő tagországainak. Magyarország 1982 óta tagja a szervezetnek. (Forrás: <https://www.mnb.hu/a-jegybank/nemzetkozi-kapcsolatok/a-nemzetkozi-valutaalap-imf>)

A pártállam gazdaságpolitikája a reformkísérletek ellenére sem bírt túllépni az idejétmúlt iparosodási modellen, az indokolatlan nagyszervezetek előnyben részesítésén, amihez a magánvállalkozással és az autonóm kezdeményezésekkel szembeni nehezen leplezett bizalmatlansága társult. A gazdasági csőd nyilvánosságra kerülésével az MSZMP tett liberalizálási és vállalkozáspárti gesztusokat is, de sem az ország közvéleménye, sem a külföld nem lehet meggyőződve azok hitelességéről. Népünk elkerülhetetlenül kénytelen lesz további áldozatokat hozni, de aligha fogadja el az áldozathozatalra való felszólítást ugyanazoknak a szájából, akik felelősek a válság kifejlődéséért, majd képtelenek voltak megfelelő programot felmutatni az elmúlt tíz év megszorító politikája mellett.

Az MDF programja eltér azokétól is, akik a keletről „importált” gazdasági-társadalmi rendszer helyett immár a Nyugattól kívánnak másolatot átvenni, vagy a gazdaság rendbetételét elsősorban a külföldi tőke beáramlásától várják. Jól tudjuk, hogy a külföldi tőke oda megy szívesen, ahol megbízhatóan működik a gazdaság vagy olcsó természeti kincs található. Nálunk egyikről sincsen szó, a gazdaság helyreállításában tehát reánk marad a munka zöme. Aki itt egyszerű megoldást hirdet, az program helyett illúziót ajánl csak. A külföldi minta ránk erőltetésével egyszer már megpróbálkozott egy rezsim – a következmények ismereteseek. A modern világból minden értékeset és hasznosat át kell vennünk, mint ahogy Japán vagy a közelünkben Ausztria vagy Finnország átvett, anélkül, hogy megszűntek volna japánok, osztrákok vagy finnek lenni. Magyarország is csak magyar módon találhat vissza a fejlett államok közösségéhez. A javasolt gazdasági program nyilvánvalóvá teszi, hogy a gazdaság (technológia, pénzügyek, informatika, stb.) fejlődésében nincs „harmadik út”. Az egységesedő világ gazdaságához azonban a nemzeti sajátosságoknak, geopolitikai adottságoknak megfelelő módon lehet – és kell is – illeszkedni.

3. Az átmenet stratégiája

A. A pénzügyi válság kérdése

Az ország a belátható néhány évben nem lesz képes export többletből finanszírozni a kamatokat, így a külső eladósodás egy ideig tovább nő. Feltehető, hogy a választások utáni demokratikus kormányzat valami könnyítést-támogatás kap Nyugatról. Erre azonban program nem építhető.

Másfelől viszont az exporterőltetést sem kell folytatni, az ugyanis örökkösé teszi mai bajainkat: a mennyiség uralmát a minőség felett; a régi nagy exportőrök túlsúlyát az újabb termelőkkel szemben; az energia- és anyagigényes ágazatok önigazoló bővülését.

Ehelyett – vállalva akár az adósságok átmeneti növekedését – a gazdasági szervezeti-szerkezeti-szektorális rendszerében kell gyökeres változást kieroportolni. Amíg ugyanis fennállnak a rossz hatékonyságú, pénzfaló nagyszervezetek, addig sem a külső pénzügyi válság leküzdésére, sem a modernizációs folyamatok beindítására, sem pedig a szociális piacgazdaság kiépítésére nincs esély.

A megoldás lényege a maitól eltérő pénzpoltika. Jelenleg a költségvetés viszonylag liberálisan finanszíroz veszteséget (vállalati támogatások formájában) és – hogy a költségvetés és a bankrendszer együttes pénzkibocsátása ne legyen túlzott az állam megszorító hitelpolitikát folytat. A helyzet közismert: exportszubvenciót viszonylag könnyű kapni, a hitel viszont igen drága. Ez a termelői infláció fő oka: a költségvetési költségek erősen inflációs hatású, a hitelexpanzió kevésbé (a hitelt ugyanis lejáratkor vissza kell fizetni). A követendő pénzügyi politika ezért költségvetési szigor és gazdaságilag indokolt monetáris (banki) politikát irányoz elő.

A költségvetési megtakarítások fő területei:

- a nagy energetikai beruházások elnapolása
- a nagyszervezetek folyó és fejlesztési támogatásainak radikális mérséklése, a gazdaságtalan agrár- és ipari export visszafogása
- az állami és tanácsi költségek mérséklése a helyi autonómia intézményei kiépítése mellett.

A költségvetés bevételi oldalát növeli az állami vállalatoktól származó tőkehasználati díj és osztalék, az állami földek utáni járadék beszedése, a veszteséges vállalatok felszámolásából és állami vagyonok eladásából származó bevétel (lásd a tulajdoni reformról írottakat), valamint – két-három év után a vállalkozásössztönzés eredményei.

A hitelpoltika alacsonyabb általános kamatszintet és különösen a megtakarítások, befektetések előnyösebb szabályozását irányozza elő. Kedvezményes hitelben részesítendő a pályakezdők, lakásépítők, új vállalkozók, az energiatakarékos és környezetvédelmi célú beruházások.

Már rövid távon fel kell számolni azt a helyzetet, amely néhány tucat állami vállalat fizetéseképtelensége miatt állt elő, de kis- és közepes vállalkozók

ezreit sújtja. Itt az adós felszámolásának kikényszerítése és a vétlen kisszervezetek likviditásának helyreállítása a feladat.⁴²²

Az inflációt régóta az állami vállalatok elégtelen hatékonysága és az állam tudatos konfliktuselhárító inflációs szabályozási gyakorlata táplálja. Ezért nem külön antiinflációs politikára van szükség, hanem az okokat kell kiküszöbölni. Amilyen mértékben meg sikerül szabadulni a veszteséges nagyüzemektől, az erőltetett exportálás kényszerétől, a rossz hatékonyságú állami szervezetektől (pl. ingatlankezelés, állami építőipar), és amilyen ütemben élénkül a magánszektor, úgy csökken a költséginflációs nyomás.

A program kínálószöveg⁴²³ és vállalkozásélénkítő eszközrendszere, a gazdasági verseny kibontakoztatása, valamint az állami kiadások radikális mérséklése már egy-két év után megszünteti a költséginflációs nyomást.

B. A tulajdoni reform kérdései

A program – eltérően a pártok többségétől – nem kíván huszárvágással megszabadulni az állami tulajdontól. A siettetett privatizálás az állami vagyon értékvesztésével és a társadalmi igazságtalanságok nagyobb valószínűségével járna együtt. Ehelyett

- az állami vállalatokat pénzügyi nyomás alá kell helyezni (megkövetelve a magánszektorhoz közelálló osztalékot-tőkehasználati díjat);

- az elvárt jövedelmi szintet el nem érő vállalatoknál fel kell függeszteni a vállalati vezetés ma igen széles autonómiáját, és vezetőcsere, szervezeti decentralizáció, öngazgató tulajdonba adás, privatizálás, szanálás vagy végső esetben felszámolás következik be;

- az így befolyt összeg egy része az államadósságot mérsékli, egy másik hányada azonban alapot képez a magánvállalatok ösztönzéséhez.

Így az állami tulajdonú szektor fokozatos zsugorodása úgy megy végbe, hogy ezzel párhuzamosan bővül a magánszektor (ez termelési, export- és foglalkoztatási okokból egyaránt döntő).

⁴²² Az 1986. szeptember 1-jén hatályba lépett az „1986. évi 11. számú törvényerejű rendelet a felszámolási eljárásról”, mely részletesen szabályozta a fizetésektelen – vagy annak minősített – szervezetek megszüntetésének eljárásrendjét. A törvényerejű rendelet megszületését követően – sokszor önhibáján kívül – sok gazdasági társaság, vállalkozás szűnt meg.

⁴²³ A kínálószöveg gazdaságpolitika az MDF gazdaságpolitikájának kezdetektől az alapját képezte, mintegy gazdaságfilozófiai kiindulási pontját jelentette, mely természetes módon illeszkedik a mozgalom, majd párt társadalompolitikai felfogásához is.

Az állami vállalatok dolgozóinak öngazgató-önkormányzó kezdeményezései megfelelő piaci, pénzügyi és szervezeti feltételek mellett életképesek lehetnek, ezért támogatást érdemelnek az átmeneti időszakban.

A mezőgazdaságban a termelőszövetkezetek földje jogi-pénzügyi értelemben átkerül a tagok és tartósan ott dolgozók tulajdonába (az ún. vagyonszösségbe), és a tulajdonosok döntenek el, hogy fenntartják-e a szövetkezetet, vagy önállósodnak, illetve eladják földhányadukat.

A helyi önkormányzatok komoly pénzügyi és vagyoni önállóságot kapnak: tulajdonukba kerülnek a területükön működő állami vállalatok által használt telkek; a mai tanácsi felügyeletű vállalatok és intézmények. Helyben marad a személyi jövedelemadó, sőt – elmaradott, fejlesztésre szoruló körzetekben – a vállalati nyereségadó egy része is. Az állami feladatok ellátásáért folyósított központi támogatás helyett a helyi önkormányzatok igényelhetik állami vállalati részvényeket, ezzel is élénkítve az állami vagyon felbontási folyamatát. Ez vonatkozik az alapítványi formában működtetett más intézményekre (kórházakra, egyetemekre, stb.).

Az állami tulajdon átalakítása és privatizálása csakis népképviselői szerv döntése alapján történhet meg. A folyamatot – kellő nyilvánossági és vagyonvédelmi garanciák mellett – privatizációs kormány szerv végzi⁴²⁴, mégpedig úgy, hogy minden jelentősebb döntését jóváhagyásra bemutatja a kijelölt parlamenti bizottságnak. Saját vagyoni körében a helyi önkormányzatoknak is végső döntési joguk van.

C. Gazdasági kormányzat, önkormányzat

A demokratikus államrendben a törvényhozói, bírói és végrehajtói (kormányzati) ág feladatai és jogkörei elválnak.

A törvényhozói ág (Országgyűlés) felügyelete alá kerül a monetáris politikáért felelős intézmény (Magyar Nemzeti Bank), valamint a pénzügyi ellenőrzés szerve (számvevőszék) és a verseny szabályozásáért felelős hivatal. Ez utóbbira különösen sok feladat vár az átmenet időszakában, amikor az elmúlt négy évtizedben kialakított monopol- és oligopol⁴²⁵ szervezeteket, ár- és

⁴²⁴ Az Országgyűlés „az Állami Vagyonügynökségről és a hozzá tartozó vagyon kezeléséről és hasznosításáról szóló 1990. évi VII. törvénnyel” 1990. március 1-jei hatállyal alapította csak meg az állami vagyonkezelő szervezetet. Mindaddig központi ellenőrzés és egységes irányelvek nélkül folyt az állami vagyon kezelése, hasznosítása és értékesítése.

⁴²⁵ Monopol vagy oligopol szervezet (itt): a gazdaság olyan szereplője/szereplői akár a kínálati, akár a keresleti oldalon, aki(k)/amely(ek) egyedüli vagy kisszámú szereplőként

értékesítési kartelleket, illetve az újonnan létrejött összefonódó Rt-ket és kft-ket kell korlátozni, szétszedni, a fúziókontrollt megvalósítani. Rövid távon a nagyvállalatokból kiválni szándékozó telepek és gyárak önállósodásának megkönnyítése is fontos feladat lesz.

A bírói ág látja el a társasági formában működő vállalatok törvényességi felügyeletét (cégbíróság), valamint a gazdálkodók és a kormányzati szervek közötti jogviták eldöntését.

A kormányzat szűkén vett gazdaságirányítást kizárólag az állami vállalatok egyre csökkenő körét érintően gyakorol. A gazdaság egésze feletti befolyását nagyban mérsékli az, hogy a költségvetés minden lényeges tételével el kell számolni az Országgyűlés és annak szervei előtt, és az említett módon az állami vagyont valamint a monetáris politikát érintő végső döntések a kormányzaton kívül születnek meg.

A helyi önkormányzatok (községek): alkotmányosan garantált önállósággal rendelkeznek a község ügyeinek intézésében.

A helyi közösségek és a szakmai autonómiák, alapítványok nagymértékben csökkentik az államigazgatás feladat- és hatáskörét, hozzájárulnak az állami költségvetés terjedelmének mérsékléséhez, és várhatóan a mainál sokkal gazdaságosabb és hatékonyabb igazgatást valósítanak meg.

A program célul tűzi ki, hogy az államigazgatás szakszerűbb, kisebb létszámú, kellően megfizetett professzionális apparátussá alakuljon át.

D. Adóügyek

A tulajdoni és a helyi önkormányzati reform eredményeként az állami költségvetésbe központosított jövedelem részaránya erősen csökkenthető. Az adórendszer kívánatos rendszerében

- a személyi jövedelemadó a helyi önkormányzati szerveknél marad (az egyéni vagy családi adózást alternatív módon választhatóvá téve). A kisközségek ellenőrző szerepe hatékonyabban és olcsóbban gátolja az adócsalást, mint egy bonyolult központi ellenőrző rendszer;

- a forgalmi (hozzáadott érték-) adó mértékeinél a nyugat-európai adószintekhez való közelítés és a vállalkozói adminisztráció mérséklése a cél;

- a vállalati nyereségadó a vegyesvállalatokra érvényes szintre csökkentendő;

meghatározó módon képes(ek) befolyásolni a piaci folyamatokat.

- az állami vállalatok a használatba kapott tőke és föld után tőkehasználati járadékot (társasági forma esetén: osztalékot) fizetnek a nemzeti vagyonintézet (vagyonalap) számára, míg a földadót az illetékes helyi önkormányzat kapja.

E. Települési és regionális politika

A hierarchikus településfejlesztési programok csődöt mondtak. Csak a helyi önkormányzatok és azok önszerveződéssel létrejövő közösségei szavatolják a lakosság demokratikus részvételét, a természetes táji életközösségek kialakulását, a helyi öntudat és gazdatudat megerősödését, valamint a helyi erőforrások ésszerű hasznosítását.

Ehhez meg kell szüntetni a településfejlesztési erőforrások központi újraosztásának pazarló és igazságtalan rendszerét.

A jelenlegi megyei irányítás hatalmi jogkörök nélküli információs-szolgáltatási központtá válik, amely a maga épület- és eszközállományával a települési önkormányzatok és táji közösségek szolgálatában áll.

A területi feszültségek mérséklésére olyan regionális politikára van szükség, amely a központtól való függőség újratermelése nélkül forrásokat szavatol

- a strukturális munkanélküliség⁴²⁶ által fenyegetett térségekben (borsodi iparvidék, Dél-Dunántúl, stb.);

- az elmaradott agrártérségekben (Szabolcs-Szatmár, Sárrett, stb.);

- a perifériális határ menti területeken (pl. Cserehát, Sárrett).

F. Termeléspolitika

Az iparpolitika egyik fő törekvése a kis- és közepes méretű vállalkozások elterjesztése, súlyának és teljesítményének jelentős növelése. Pontos cél a nehézipari ágazatok határozott, következetes és programozott visszafejlesztése, és nagyobb hozzáadott értékű tevékenységekkel való felváltása. Ehhez igen kiterjedt átképzési és ráképzési programokra van szükség, de a munkanélküliség mértékének megugrása sem kerülhető el.

További cél a környezetrongáló technológiák gyors felszámolása, és a környezetbarát eljárások támogatása. Ezen összekapcsolódó célok elérését az aktív hitelpolitika, valamint tanácsadó, szervező és pénzügyi infrastruktúrális rendszerek kialakítása szolgálja.

⁴²⁶ Strukturális munkanélküliség: a munkanélküliségnek az a fajtája, amikor különbség van a munkahelyek szerkezete, szakmastruktúrája és az álláskeresők szakmai szerkezete, szakmastruktúrája között.

Az ipari szerkezet gyors átállítását idézi elő a rubelelszámolású árucse-re keményvalutás alapú kereskedelemmel való felváltása, ezért ezt a váltást kezdeményezni kell a Szovjetunióval és más partnereknél.

Az energetika a gazdaság legtokeigényesebb ágazata, melynek működése a környezettel szemben kíméletlen. Az országnak ezért elemi érdeke az energia-ellátó rendszer és az energiahasznosítás racionalizálása. A következő években nem kell alaperőművet építeni; rugalmas, korszerű egységekkel bővíthető az ellátó rendszer. A nagy fogyasztóknak adott preferenciákat (azaz rejtett szubvenciókat) meg kell szüntetni, ugyanakkor az energiatakarékos technológiák bevezetését, a hőszigetelést, hitelkönnyítéssel és adó-visszatérítéssel kell pártolni. Csökkentendő energiafüggőségünk egyoldalúsága: a szovjet forrástól való függés ellen súlyos gazdasági, ellátási és politikai érvek szólnak.

A mezőgazdaság termelésfejlesztésénél szintén a hatékonyság, nagyobb hozzáadott érték, jobb minőség a cél. Ezt a farmergazdaság és a valódi szövetkezés elterjedése rövid időn belül jól szolgálja. A minőségibb és gazdaságosabb termelés érdekében decentralizálni, privatizálni és deregulálni kell az élelmiszeripart, az élelmiszerkereskedelmet és a raktározást, és mindennek előtt meg kell törni a termelési és forgalmazási oligarchákat.

Az infrastruktúra fejlesztése a gazdasági program egyik stratégiai területe. Az ország mai úthálózata, kommunikációs rendszere immár a gazdasági fejlődés legfőbb akadálya. Ezért a nehéz pénzügyi helyzet ellenére a távközlés területén nemzeti fejlesztési programot kell indítani; gyorsítandó az úthálózat fejlesztése; és sürgős bővítést kell megvalósítani a kommunális ellátás (csatornázás, egészséges ivóvíz) terén. A távközlés fejlesztésénél részben a hazai ipari adottságokra, részben a jól valószínűsíthető kedvező külföldi hitelfelvételre lehet alapozni. A Bécs-Budapest-déli országhatár autópálya megépítését követelően sürgető tranzitország szerepünk, de az ország keleti régióinak a jobb elérhetősége ugyanennyire fontos. A csatornázási, vízgazdálkodási fejlesztések viszonylag kevésbé importigényesek, erről az oldalról nincs kemény korlát, míg az ilyen élőkommunikációs igényes programok egyben könnyíthetnek a regionális munkanélküliségen.

G. Külgazdaság, gazdaságdiplomácia

A gazdaságfejlesztés egyik központi kérdése a külföldi működőtőke. Nemzetközi vizsgálatok és az eddigi hazai tapasztalatok azt mutatják, hogy a külföldi tőke importjától nem remélhető a fizetési mérleg-gondok enyhítése.

(Amennyivel nő ennek hatására a konvertibilis export, legalább annyival nő az import, továbbá a nyereséget jórészt repatriálják.)⁴²⁷ Ezért javasolható a szabályok olyan formálása, amely szemben a mai ágazati listás megoldással, a nettó exporttört részesíti előnyben. Emellett általában is helytelen a mai gyakorlat, mely az ország hiányos infrastrukturális ellátásáért és a központi bürokrácia lassúságáért cserébe nagyvonalú nyereségadó-kedvezményt ajánl a külföldi tőkének. Ehelyett egyidejűleg kell javítani az infrastrukturális, intézményi ellátást, és a hazai adózással lényegében megegyező terhet róni ki a külföldi vagy vegyes vállalkozásokra.

Azzal is szembe kell nézni, hogy a célul kitűzött vállalkozásösztönzési és kis- középüzem-fejlesztési elgondolásokhoz nemzetközileg elfogadható és indokolt vámvédelem tartozik hozzá. Jelenleg az irreálisan magas vám és az ésszerű iparvédelem hiánya egymás mellett létezik.

A magyar külkereskedelem orientációját rövid időn belül átrendezi az, ha legfőbb KGST-partnereinkkel meg tudunk állapodni a keményvalutás elszámolásban. Ez a forgalmat azonnal és hosszú időre mérséklí, de egyben a hatékonyságromlás egyik legfőbb okozóját is felszámolja.

A program a kereskedelmi kapcsolatok általános liberalizálását tűzi célul, de ezen irányzat alól kiemeli a hazai föld, ingatlan és kulturális értékek forgalmát – ezeknél a nemzetközi gyakorlatban is jól ismert értékvédelmet kell alkalmazni.

Programunk célul tűzi ki az európai nemzeti gazdasági rendszerhez való minél gyorsabb gyakorlati közeledést (szabványokban, eljárásokban), és a számunkra legelőnyösebb kereskedelmi státusz megszerzését.

Modernizálódásunkban számítunk a külföldi magyarság szellemi, erkölcsi, politikai és anyagi támogatására.

H. Foglalkoztatás, képzés, szociális ügyek

Az állami támogatás mérséklése, a rubelelszámolás eltörlése, az állami vagyon utáni tőkejáradék megkövetelése, valamint a fizetési fegyelem helyreállítására irányuló programelemek egyenként és különösen egészükben nagymértékű gyárbezárást idéznek elő. Ezt a lépéssorozatot azonban semmilyen felelős kormányzat nem kerülheti ki. (A jelenlegi láthatóan félve halo-

⁴²⁷ Repatriálás: külföldi vállalkozás által belföldön megtermelt nyereség anyaországba történő visszaáramoltatása. Ez a fogadó ország szempontjából – többek között – azért kedvezőtlen, mert a nyereség nem annak megtermelési helyén hasznosul.

gatja, hogy az elemi fizetési fegyelmet betartassa és a régen csődbe jutottakat felszámolja.)

A folyamat társadalmi kezelhetősége érdekében több válságkezelési elemet kell alkalmazni:

- az iparági válságoknál (szén, acél) bejelentett ütemezés szerint kell haladni;
- regionális válságnál a korszerű ipartelepülés eszközei (kedvezményes hitel, támogatott infrastrukturális fejlesztés, adókedvezmény, stb.) alkalmazandók;
- széles körű átképzési programok üzleti és/vagy állami eszközökre alapozva;
- a felsőfokú képzésben résztvevők számának egyébként is indokolt növelése;
- a munkaidő-csökkentés és job-sharing⁴²⁸ lehetőségeinek liberalizálása, stb.

A minőségibb – és így egyben munkaintenzívebb – farmergazdaság terjedése, valamint az eddig hátrányos helyzetben tartott kistelepülések, helyi közösségek gazdasági és kulturális megerősödése mérsékli vagy meg is állítja a városközpontokba való áramlást. Ez valamit könnyít a várhatóan leginkább érintett nagyipari (nagyvárosi) központok foglalkoztatási és lakáshelyzetén. Szükség van továbbá a gazdakörök, népfőiskolák, munkás önképzőkörök, nyílt egyetemek és más képzési formák alkalmazására a munkaerő-kereslet és a képzettség közötti eltérés mérsékléséhez.

A lakásgazdaság újratermelő válságából is csak a költséges és rugalmatlan építési, építőanyag-ipari, terület-előkészítési apparátus és bérlakás-rendszer megtörésével lehet kikerülni. Az egyéni és vállalkozói alapra helyezett lakásépítés és -gazdálkodás kevésbé költséges és az igényeknek jobban megfelelő lakásállományt garantál. A jelenlegi állami bérlakásvagyon a helyi önkormányzatok tulajdonába kell adni azzal, hogy e vagyon kezelésére a lakók bérlőközösségeket szerveznek, amelyek majd megtalálják a leggazdaságosabb karbantartási és ingatlankezelési formát. A lakásberuházást az adórendszernek kedvezményesen kell kezelnie. A fiatalok pályakezdéséhez – oktatási és első lakáshoz jutási céllal – külön hitelkedvezmények kapcsolandók. Ezek nem szociálpolitikai kedvezmények, hiszen egy leendő szakembernek nyújtott hitel perspektivikus befektetés. De fontos társadalompolitikai

⁴²⁸ *Job-sharing* (magyarul: munkakörmegosztás): két – vagy akár több – munkavállaló közösen vállal kötelezettséget egy adott munkakörhöz tartozó feladatok ellátására. Ezzel együtt az ezzel járó felelősség is közöttük oszlik meg. A fogalom szerepeltetése azért érdekes, mert a Munka törvénykönyve csak 2012-től tartalmazza ezt az atipikus foglalkoztatási módot.

hatást várunk tőle, mert tompítja a családi háttérű esélyegyenlőtlenségeket; hosszú távú anyagi teljesítőképességre és ésszerű gazdálkodásra neveli-szorítja az ifjúságot; és végül mérsékli a gazdasági indítékú kivándorlás veszélyét.

Az oktatás és egészségügy a nemzet felemelkedésének stratégiai ágazata. A korszerű alapellátás az állam feladata, és itt az állami költségvetési eszközök bővítését kell előirányozni. Az egészségvédelem, egészségmegőrzés és gyógyítás finanszírozása fokozatosan biztosítási alapra helyezendő. A felsőoktatás finanszírozásában a tandíj és az állami támogatás egyaránt részt vesz. Az oktatási és egészségügyi intézmények irányítása és gazdálkodása a helyi autonómiák, nem pedig az állami apparátusok ügye.

A szociális biztonság alapintézményeivel (így a munkanélküli segélyvel, az alapnyugdíjjal, stb.) szemben az a kiinduló követelmény, hogy a társadalmi létminimumot állampolgári jogon szavatolja. A célul tűzött gazdasági-társadalmi rendben a széles körű tulajdon, szakmai képzettség és a társadalmi részvétel különböző formái vannak hivatva szavatolni a megfelelő életszínvonalat és anyagi biztonságot – ezekhez képest a szociális háló elsősorban, korrekciós szerepet kap.

105. dokumentum: Emlékeztető a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület és a Magyar Demokrata Fórum közötti 1989. szeptember 14-i tárgyalásról

1989. szeptember 18.

Emlékeztető a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület⁴²⁹ és az MDF közötti 1989. szeptember 14-i tárgyalásról

A tárgyalás színhelye a MZSKE Garay utca 48. szám alatti központba. Jelen voltak MDF részről: Csurka István, Pösze Lajos, Fasang Árpád, Foltányi Árpád, Nahimi Péter, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület részéről: Kádár Iván,⁴³⁰

⁴²⁹ MAZSIKE (Magyar Zsidó Kulturális Egyesület): 1988 novemberében alakult civil szervezet.

⁴³⁰ Kádár Iván (1921–1995): közgazdász. 1990 és 1991 között SZDSZ-es országgyűlési képviselő, 1991 és 1995 között a MAZSIKE elnöke. 1994-től 1995-ig a *Szombat* társszerkesztője.

Varga Sándor, Rózsa T. Endre,⁴³¹ Deák Gábor, Zala Tamás, Gadó György⁴³² és még három személy (nevüket nem jegyeztem fel). Kölcsönös bemutatkozás után Fasang Árpád az MDF elnökségének azt a felhatalmazását tolmácsolta, hogy a kölcsönös érdeklődésre számot tartó kérdésekben együtt keressük a cselekvés módozatait, és számunkra nincsenek tabutémák. Zala Tamás leendő havilapjukról a *Szombat*-ról tájékoztatót és egyben javaslatot tett a kölcsönös publikálásokra, egymás rendezvényein csereelőadók felkérésére. Csurka István megköszönte a felkérést és hasonlóképpen a közeljövőben megjelenő *Magyar Fórum* főszerkesztőjeként felajánlotta a lap hasábjait a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület számára. Az MDF számára nagyon fontos, hogy ne csak fővárosi lap legyen, hanem vidéki is, szeretnének több híradást közölni a vidéki szórványzsidóság életéről. Gadó György kijelentette, hogy nem kívánnak pártként tevékenykedni, de politikai kérdésekben hallatják a hangjukat. Nyitottak minden politikai mozgalom felé, aki elfogadja, hogy a magyar zsidóság az elmúlt századokban Magyarországon értékteremtő erő volt. Ajánlatosnak tartja, hogy zsidó képviselők legyenek minden pártban, s így legyen képviselve a zsidóság a parlamentben. Csurka István az alapértékeket elfogadva kijelentette, hogy az MDF-ben nem tartjuk számon, hogy ki a zsidó, így zsidó képviselőt biztosítása MDF színekben nem indokolt.

Varga Sándor azt nehezményezte, hogy Csurka nem ítélte még el nyilvánosan az antiszemitizmust. Csurka válaszában javasolta, hogy köntörfalazás nélkül beszéljünk e kérdéssről. Köztudott, hogy az MDF-et bizonyos körök (politikai ellenfelek) antiszemitának tartják és ezzel kapcsolatban az ő személye az első számú céltábla. A fokozódó támadásokra nem reagál, mert ezt méltatlannak tartja. Mutassanak meg neki egész életművéből egyetlen passzust, amely antiszemita ihletésű lenne!

Pösze Lajos felvetette, hogy a készülő MDF programba a kisebbségekkel foglalkozó részben szerepeljen-e a zsidóságra vonatkozó rész? Ebből hosszabb vita kerekedett. Rózsa T. Endre azt ecsetelte, hogy ez miért olyan neuralgikus pont. Ők nem osztják a MIOK⁴³³ álláspontját, hogy a

⁴³¹ Rózsa T. Endre (1946): művészettörténész. 1978-tól a Magyar Rádióban dolgozott. A MAZSIKE alapítója.

⁴³² Gadó György (1930): újságíró, politikus. A '80-as években a Demokrata és a Magyar Zsidó című szamizdatok szerkesztője, a Szabad Európa Rádió magyarországi tudósítója. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő (SZDSZ, majd független).

⁴³³ Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete: 1950-ben létrehozott, a zsidó vallású személyeket összefogó szervezet.

zsidóság vallás. Számukra az anyaország Izrael.

Végül is az az álláspont alakult ki, hogy az MDF, mint határesettel foglalkozik a zsidósággal s téziseit előbb a MZSKE-vel egyeztetni. Foltányi Árpád az IDF részéről ajánlott fel együttműködést, pl. a legközelebb október 6-i emléknapon az Egyesület Cserkészcsapatával karöltve. Megrázta a tabi zsidó temetőben lévő sírok meggyalázásának híre és javasolta, hogy működjünk együtt a futballpályákon megnyilvánuló antiszemita jelenségekkel szemben is.

Nahimi Péter azt indítványozta, hogy a vidéki városvédő MDF körök, részt vesznek zsidó emlékhelyek, zsinagógák, temetők rendbehozatalában, ha ebben a MZSKE részéről megfelelő szakmai támogatást kapnak. A mintegy két órás összejövetel végén a körül alakult ki vita, hogy adjanak-e ki közös közleményt. Deák Gábor – tekintettel eddigi gyakorlatukra – nem tartotta fontosnak. Az egyesület részéről az a javaslat merült fel, hogy saját vezetőségük megtárgyalja ezt az ügyet.

Gadó György megkérdezte, hogy mint a Szabad Európa Rádió tudósítója beszámolhat-e erről a találkozóról. Igenlő választ kapott.

Csurka István szerint a SZER-nek elég nagy nyilvánossága van, ez elegendő a tájékoztatásra. Ettől függetlenül az Egyesület vezetői megígérték, hogy saját elnökségük álláspontját hamarosan közölni fogják.

P. S. Zala Tamás ma telefonon közölte velem, hogy a mellett döntöttek, hogy jelenjék meg közlemény s egyúttal felkért, hogy tolmácsoljam a kérést, valakit bízunk meg, a közös közlemény megfogalmazására.

Budapest. 1989. szeptember 18.

az emlékeztetőt írta:

[aláírás]

ifj. Fasang Árpád

106. dokumentum: Bod Péter Ákos úti jelentése *A jobboldal jövője Kelet-Európában* címmel rendezett lengyelországi konferenciáról⁴³⁴

1989. október 3.

[Kézírás a lapon: „Bíró Zoltán”]

Úti jelentés

A jobboldal jövője Kelet-Európában címmel rendezett konferenciáról
(Radzikovice, Lengyelország, 1989. szept. 29–okt. 1.)

1. Engelmayer Ákos⁴³⁵ társaságában felkerestem a Szejmet, ahol az MDF II. országos gyűlésére szóló meghívót átadtam Henryk Wujec-nek,⁴³⁶ az Állampolgári Bizottság valamint az Állampolgári Képviselői Klub titkárának.⁴³⁷ Röviden tájékoztattam az MDF szervezetről, az időszaki választások tanulságairól. A meghívást örömmel elfogadta. Vele és a titkárságvezetőjével folytatott beszélgetésen olyan gyakorlati részletek merültek fel, hogy fizetjük-e a szállást, kosztot, adunk-e napidíjat, hány személyt várunk. Abban maradtunk, hogy a végső részletes program ismeretében az MDF küld egy telexet vagy telefaxot, amelyben a részletekre is kitérünk. Címük:

Anna Szymanska, Obywalelski Klub Parlamentarny; Fax: 6942433, Telex: 816885. senat pl.

⁴³⁴ A konzervatív-liberális konferenciát Krzeczowski Alapítvány és a Marcin Król vezette Res Publica Kör rendezte. A meghívást Szalai Attila közvetítette Bába Iván felé, aki az MDF-en kívül a Fideszt is értesítette a rendezvényről. Magyarországról Miszlivetz Ferenc és Váradi Katalin, orvos is részt vett a konferencián, ők azonban csak megfigyelői státusban, semmilyen szervezetet nem képviseltek.

⁴³⁵ Engelmayer Ákos (1938): etnográfus, újságíró. Lengyel felesége révén Lengyelországban telepedett le. 1963-tól szoros kapcsolatban állt a lengyel ellenzékkel, a Szolidaritás tagja, közvetítő szerepet vállalt a magyar és a lengyel ellenzék között. 1981-ig a Magyar Népköztársaság varsói nagykövetségének munkatársa. Az 1980-as évek végén a varsói Magyar Kulturális Intézet főmunkatársa, egyben az MDF helyi képviselője. 1990-től 1995-ig a varsói magyar nagykövet, 1993–95 között párhuzamosan Belorussziában is képviselte Magyarországot.

⁴³⁶ Henryk Wujec (1940): lengyel politikus. Az 1980-as években a Szolidaritás szakszervezet és mozgalom tagja, később a Szejm képviselője.

⁴³⁷ A lengyel küldöttség részt is vett az Országos Gyűlésen.

2. Bába Iván⁴³⁸ (a *Dátum* főszerkesztője) és Németh Zsolt (FIDESZ) társaságában látogatást tettem Andrzej Machalski⁴³⁹ szenátornál. A beszélgetésből a következő körvonalazódott:

A LEMP⁴⁴⁰ kongresszusa 1990 februárjában lesz, és elég valószínű, hogy a párt 2 vagy 3 részre esik szét (ortodox kommunista, reformista-szoc. dem.). A két útitárs párt (Demokrata,⁴⁴¹ Parasztpárt) szétesőben van, ez utóbbi a novemberi kongresszuson akár meg is szűnhet.

A Szolidaritásból gyors ütemben alakulnak ki pártok és mozgalmak. A falusi (zöldjelvényes) Szolidaritásból erősen szerveződik az új Független Parasztpárt (P. S. L. – Solidarnost), amelynek 20-30%-os választási esélyt adnak. (Nem világos, hogy a négy év múlva esedékes választáson,⁴⁴² vagy a jelenlegi Szolidaritás-képviselők között van-e ilyen arányú támogatottsága.) A vezetője Slisz⁴⁴³ úr.

A keresztény-demokrata Munkapárt (S. P), Sila-Nowicki vezetésével, valamint a Keresztény-Nemzeti Unió (Z. Ch. N) Marek⁴⁴⁴ vezetésével most van megalakulóban. (Vele később találkoztam, l. alább.) Ez utóbbi kisebb, intellektuálisabb. Egyaránt 3-10% közé tette támogatottságukat Machalski.

⁴³⁸ Bába Iván (1950): diplomata. 1989 és 1990 között a *Dátum* című napilap főszerkesztője, 1990 és 1994 között a Külügyminisztériumban volt főosztályvezető, majd helyettes államtitkár.

⁴³⁹ Andrzej Machalski (1942): lengyel politikus, vállalkozó. Az 1980-as években a Szolidaritás szakszervezet és mozgalom tagja, szenátor, majd az 1990-es években a liberális KLD párt képviselője.

⁴⁴⁰ LEMP: Lengyel Egyesült Munkáspárt (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza). A Lengyel Népköztársaság állampártja 1989-ig.

⁴⁴¹ Demokrata Párt (1937): hivatalosan Demokraták Szövetsége (Stronnictwo Demokratyczne: SD), a diktatúra idején egyike a három legális pártnak. A másik két párt a Lengyel Egyesült Munkáspárt és a Parasztpárt, hivatalosan Egyesült Néppárt (Zjednoczone Stronnictwo Ludowe: ZSL) volt, amelyek együttesen alkották a Nemzeti Egység Frontját (Front Jedności Narodu: FJN). A gyakorlatban a párt csak formálisan létezett.

⁴⁴² Lengyelországban 1990. utolsó harmadában köztársasági elnök választást tartottak, ennek második, decemberi körét elsöprő többséggel a Szolidaritást személyében megtestesítő Lech Wałęsa nyerte. Országgyűlési választásokat 1991 októberének végén rendeztek, ennek győztese a Tadeusz Mazowiecki vezette Demokratikus Unió lett, nyomában a Demokratikus Baloldali Szövetséggel és a Katolikus Választási Akcióval (az előző választásokon ezek egyike sem létezett még).

⁴⁴³ József Slisz (1934–2001): lengyel politikus, a szenátus alelnöke. 1987 és 1989 között a Mezőgazdasági Termelők Szövetsége Ideiglenes Tanácsának elnöke. Részt vett a lengyel kerekasztal tárgyalásokon.

⁴⁴⁴ Marek Jurek (1960): lengyel történész, politikus. Konzervatív, keresztény-demokrata orientációjú képviselő a Szejmben az 1990-es években.

Most van alakulóban egy konzervatív liberális orientációjú párt, amely erősen piaci irányzatú, és elsősorban a műszakiakra, gazdag parasztokra és magánvállalkozókra támaszkodik, szervezője A. Machalski.

Végül a jelenlegi legerősebb csoportosulás a Szolidaritás szociáldemokrata szárnya, Kuron,⁴⁴⁵ Michnick,⁴⁴⁶ Geremek⁴⁴⁷ vezetésével, amely a választások előtt létrehozott állampolgári bizottságok széles hálózatára támaszkodik, és így a legszervezettebb, pénzzel jól ellátott formáció.

Megjegyzem itt, hogy a fenti jellemzés Machalski úrtól származik, és nem volt alkalmam komoly kontrollnak kitenni az általa mondottakat.

3. Még szeptember 29-én felkerestem Bába Ivánnal Aleksander Hall,⁴⁴⁸ tárca nélküli miniszter irodáját. A miniszter végül is nem tudott fogadni minket, de a stábjával tartalmas beszélgetést folytattunk. Érdeklődtek az MDF külpolitikai és gazdasági programja iránt, és különösen nagy érdeklődést mutattak a kelet-közép-európai gazdasági együttműködés jövőjére vonatkozó magyar elképzelések iránt. A miniszter titkára arra kért engem, hogy a közép-európai együttműködésről, e régiónak a szovjet gazdasághoz valamint a nyugathoz fűződő formálódó viszonyairól írjak (írjunk) egy kb. 20 flekkes cikket, amelyet ő elhelyezne 2-3 lengyel lapban (ebből egy még mindig földalatti – ez a tény jól jellemzi a fura belpolitikai viszonyokat)

4. Maga a konferencia a Marcin Król⁴⁴⁹ szerkesztette *Res Publica* folyóirat szervezésében és konzervatív brit, német, osztrák és lengyel politikusok, valamint 1-1 cseh és szlovák és négy magyar (Bába Iván, Bod Péter Ákos,

⁴⁴⁵ Jacek Kuron (1937–2004): lengyel történész, politikus. Már az 1960-as évektől ellenzékiek számított, többször volt börtönben. Fontos szerepe volt az 1988–1989 közötti átmenetben és a Lengyel Kerekasztal tárgyalásokban.

⁴⁴⁶ Adam Michnick (1946): lengyel történész, politikus. A Szolidaritás mozgalom tagja az 1980-as években, a lengyel demokratikus ellenzék tagja. Szejm képviselő az 1990-es években. Politikailag a magyar demokratikus ellenzékhez áll közel, az 1980-as években aktív kapcsolatot ápol a későbbi SZDSZ alapítóival.

⁴⁴⁷ Bronisław Geremek (1932–2008): lengyel társadalomtudós, történész, politikus. 1968-ban kilépett a LEMP-ből, tiltakozva Csehszlovákia megszállása miatt, majd onnantól kezdve ellenzékiek számított. Fontos szerepet töltött be a Lengyel Kerekasztal tárgyalások során, 1989-től képviselő a Szejm-ben.

⁴⁴⁸ Aleksander Hall (1953): lengyel politikus, történész. Az 1970-es évektől támogatta az ellenzéket, annak tevékenységében részt vett. A Szolidaritás mozgalom tagja az 1980-as években, később politikai pályára lépett.

⁴⁴⁹ Marcin Król (1944): lengyel politikai filozófus, történész, akadémikus. 1968 után ellenzékiek számított. A Szolidaritás mozgalom tanácsadója az 1980-as években.

Miszlivetz Ferenc⁴⁵⁰ és Németh Zsolt) részvételével zajlott. Első aktusként a megjelentek tiltakozó levelet írtak alá csehszlovák politikusoknak címezve, melyben tiltakoznak Kusy⁴⁵¹ és Carnogursky⁴⁵² fogva tartása ellen. A levelet aláírtam (szövege mellékelve).

A konferencia csalódást okozott. A megjelent brit konzervatívok a tolerancia teljes hiányát tanúsítva zajongtak a brit munkáspárt, főleg a svéd szociáldemokrácia, valamivel kisebb hévvel a bolsevizmus ellen. Nem sok valódi érdeklődést mutattak Kelet-Európa tényleges helyzete iránt; javaslatuk egy része (az iskolák visszaadása az egyháznak, a Varsói Szerződés azonnali felmondása mint a nyugati segély előfeltétele) a realitások elvetéséből és ideológikus látásmódjukból következik. Prof. R. Scruton⁴⁵³ (Birkbeck College) a Slachta⁴⁵⁴ visszaállítását javasolta, és az alkotmányos monarchia valamint az örökletes nemesség előnyeit ecsetelte, míg volt olyan lengyel hozzászóló, aki szerint a társadalomnak igenis szüksége van 20-30 analfabétára az alacsonyabb rendű munkák elvégzésére. (Scruton professzor úr is beszélt alsóbb- és felsőbbrendű emberekről.)

A kevés emberi hang között kiemelendő M. Król hozzászólása, amelyben némely egyházi személy és a tábornokok lehetséges összefogása „Pinocetizálódása”⁴⁵⁵ veszélyét elemezte.

A gazdasággal foglalkozó részben felszólaltam, és összefoglaltam a konferenciára készített előadásomat (*Kelet-Európa Kolumbuszai* címmel), amelyben azt a kérdést elemeztem, hogy a piacgazdaság (Amerika) felé navigáló gazdasági reformerek miért találják magukat szándékaik ellenére – mintegy ellen-Kolumbuszként – a harmadik világban. Az előadáshoz mellékeltem az

⁴⁵⁰ Miszlivetz Ferenc (1954): szociológus, történész, egyetemi tanár. A Szabad Kezdeményezések Hálózata, a TDDSZ, a Kelet-Nyugat Párbeszéd Hálózat Kör alapító tagja, a Duna-alapítvány kuratóriumának tagja volt.

⁴⁵¹ Miroslav Kusy (1931): szlovák politológus, politikus. Az 1970-es évektől ellenzékiek számított Csehszlovákiában.

⁴⁵² Ján Čarnogursky (1944): szlovák jogász, politikus. Az 1970-es évektől ellenzéki magatartást tanúsított, ezért a hatóságok számos alkalommal felleptek ellene. A Bársonyos Forradalom után Szlovákiában folytatta politikai karrierjét, 1991–1992 között Szlovákia miniszterelnöke volt. Kereszténydemokrata, konzervatív politikus.

⁴⁵³ Roger Scruton (1944): angol konzervatív filozófus, esztéta.

⁴⁵⁴ A kiváltságolt lengyel, litván és rutén nemesség.

⁴⁵⁵ Utalás Augusto Pinochet (1915–2006) chilei diktátor rendszerére, aki tábornokként államcsínnyel vette át a hatalmat.

MDF gazdasági programjának angol nyelvű összefoglalóját, ami így 50 példányban eljutott a résztvevőkhöz.

5. A konferencia szünetében beszélgettem Marek Jurekkel, a Keresztény-nemzeti Unió (Z. Ch. U.) szervezőjével, országgyűlési képviselővel. Ő kereste az együttműködést, szeretne valakit meghívni az MDF-től az október végén tartandó alakuló országos értekezletükre. Megadtam nevemet és címemet azzal, hogy szívesen vesszük a meghívását, és lengyelül értő MDF-es képviselni fogja a szervezetet.

6. Munkámat nagyban megkönnyítette Engelmayer Ákos és Szalay Attila⁴⁵⁶ segítőkészsége.

Budapest, 1989. október 3.

[aláírás]

Bod Péter Ákos

Kapják:

Bíró Zoltán, Antall József, Kiss Gy. Csaba, MDF-irattár

107. dokumentum: Kónya Imre a Független Jogász Fórum nevében küldött levele a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének ellenzéki politikai egyeztető fórum létrehozásával kapcsolatban

1989. október 6.

A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége
Budapest

Tisztelt Elnökség, kedves Barátaink!

A Független Jogász Fórum 1989. szeptember 16-i tanácskozásán elfogadott állásfoglalás alapján ellenzéki politikai egyeztető fórum létrehozását kezdeményezzük azzal a céllal, hogy az egyeztető fórumban résztvevő szervezetek a szabad parlamenti választásokig terjedő időszakban politikai lépéseiket egymással előzetesen egyeztessék.

⁴⁵⁶ Szalai Attila (1950): diplomata, újságíró, politológus, lengyel-szakértő. 1976–1990-ig Varsóban tolmácként, fordítóként és újságíróként dolgozott. 1993–95 között a Varsói Magyar Nagykövetség sajtótitkára. 1995–97 között főszerkesztő-helyettes, majd főszerkesztő az *Új Magyarország* napilapnál.

Megítélésünk szerint egy folyamatosan működő fórum létrehozása feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a választásra való felkészülés jegyében az ellenzéki szervezetek energiájukat ne az egymás elleni küzdelemre fecséreljék, a választási harc ne irányuljon egymás lejáratására, és ne vezessen az ellenzék politikai hitelének csökkenésére.

Elképzeléseink szerint az ellenzéki politikai egyeztető fórumban azoknak a tényleges politikai súllyal rendelkező szervezeteknek kellene részt venniük, amelyek közvetve sem kötődnek a diktatórikus hatalmi berendezkedéshez.

A Független Jogász Fórum felajánlja, hogy – hasonlóan az Ellenzéki Kerekasztalhoz – az egyeztető fórum létrehozását megszervezi, és – amíg erre szükség lesz és a résztvevők igényt tartanak rá – a munka feltételeit biztosítja és az egyeztető fórum tevékenységét összehangolja.

Ennek érdekében f. hó 13-án, pénteken du. 1/2 3 órára tisztelettel meghívjuk a Magyar Demokrata Fórum döntési joggal felruházott két képviselőjét az ELTE Állam-és Jogtudományi Kara Büntetőjogi Tanszékének másfél emeleti könyvtárába, oda, ahol az Ellenzéki Kerekasztal is megalakult és az első időszakban ülésezett.

A megbeszélésre az MDF-en kívül az alábbi szervezetek képviselőit hívtuk meg:

Fiatal Demokraták Szövetsége

Független Kisgazda- Földmunkás és Polgári Párt

Kereszténydemokrata Néppárt

Magyarországi Szociáldemokrata Párt

Szabad Demokraták Szövetsége

Budapest, 1989. október hó 6. napján

A Független Jogász Fórum választmánya képviselőjében

[aláírás]

108. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Munkásfórumának nyílt levele az Országgyűlés ellenzéki demokrata csoportjához

1989. október 7.

A Magyar Demokrata Fórum II. Országos Munkásfórumának nyílt levele az Országgyűlés ellenzéki demokrata csoportjához⁴⁵⁷

Komló, 1989. október 7.

Az MDF II. Országos Munkásfóruma úgy határozott, hogy azok miatt a rendkívül aggasztó jelenségek miatt, amelyek megmutatták a nemzeti vagyon elherdálásának és széthordásának reális veszélyét, Önökhöz fordul.

Úgy látjuk, hogy a gazdasági rendszerváltás, a megteremtődő 4. Magyar Köztársaság [sic!] gazdaságának egyik kulcskérdése a tulajdon új rendszere. Álláspontunk az, hogy a tulajdonlás leendő rendjének olyannak kell lennie, ami radikálisan csökkenti az állami tulajdont, reális, valóságos tulajdonosra bízva a nemzeti vagyont úgy, hogy a lehető legszélesebb legyen a tulajdonosok köre, a tulajdon is demokratizálódjon s a tulajdonváltást ne fordíthassa saját hasznára szűk érdekcsoport, sem a pártállam eliteje, sem a vállalatvezetés.

Szükségesnek tartjuk kiemelni, hogy az országban megalakult és az MDF II. Országos Munkásfóruma felhívása nyomán létrejövő munkástanácsokat, mint gazdasági önkormányzatot, alkalmasnak tartjuk arra, hogy a tulajdon alanyai lehessenek.

Ezek megalakulásukkor természetesen nem tulajdonosi szervezetek, de magukban hordozzák azt a lehetőséget, hogy a munkát vállalók a nemzeti vagyon hitelekkel támogatott és egyéb módon ösztönzött megvásárlásával, tulajdonosok legyenek.

Ehhez meg kell teremteni azokat a törvényi lehetőségeket és pénzügyi technikákat, amivel a tulajdonváltás megtörténhet.

Addig is, amíg ezek a jogi-technikai keretek megteremtődnek, olyan garanciák kellenek, amelyek meggátolják a nemzet vagyonának erkölcstelen kisajátítását és elorozását.

⁴⁵⁷ Az Országgyűlésben 1989. szeptember 26-án jelentették be, hogy „Ellenzéki demokraták” néven képviselői csoportot hoz létre Bánffy György, Debreczeni József, Király Zoltán, Marx Gyula, Raffay Ernő, Roszik Gábor és Zsigmond Attila. Hivatalosan ők alakították meg 1990. január 15-én az MDF első parlamenti képviselőcsoportját.

Kérjük ezért:

- kezdeményezzék a Parlamentben az Ideiglenes Nemzeti Vagyonalap intézményének megalakítását,
- javasolják azoknak a törvényeknek a módosítását, amelyek ma lehetővé teszik a tulajdon kisajátítását a vállalati törvény, a földtörvény, az átalakulási törvény és a szövetkezeti törvény érintett szakaszainak felfüggesztésével,
- hívják fel a kormányt, hogy a privatizáció terveit készítse el és nyilvános vitára bocsátás után terjessze azt a Parlament elé.

Tisztelt Képviselőcsoport! Formálódó demokráciánk gazdasági alapjait veszélyeztetik a mai, háttérben és titokban zajló vagyonmentési kísérletek.

Bizalmunkat élvezik és támogatásunkat tudhatják maguk mögött e sorsfordító lépések megtételében.

109. dokumentum: Antall József levele a Magyar Demokrata Fórum elnöksége nevében Kónya Imrének⁴⁵⁸

1989. október 10.

Budapest, 1989. okt. 10.

Dr. Kónya Imre úrnak, a Független Jogász Fórum elnökének
Budapest

Tisztelt Elnök Úr!

Kedves Barátom!

A MDF elnöksége foglalkozott a f. hó 6-án kelt levél tartalmával. Arra az elhatározásra jutottunk, hogy a f. hó 13-ra tervezett találkozón nem képviseltetjük magunkat. Egyrészt az EKA keretén belül felmerült nehézségeket és ellentéteket a feleknek közvetlenül kell tisztázni, a jövő együttműködést kialakítani, másrészt a meghívottak körével sem értünk egyet.⁴⁵⁹ Bármilyen

⁴⁵⁸ Kónya Imrének az MDF Elnökségéhez írott levelét lásd: 107. sz. dokumentum.

⁴⁵⁹ Kónya Imre egy újfajta politikai egyeztető fórum megteremtését javasolta, míg a Magyar Demokrata Fórum a még formálisan működő Ellenzéki Kerekasztalt tekintette az ellenzéki politikai szervezetek egyeztető fórumának. Az 1989. március 22-én megalakult Ellenzéki Kerekasztal, mely az ellenzéki szervezetek konzultációs és egyeztető fórumának céljából jött létre, végigvitte a Nemzeti Kerekasztal egyeztető tárgyalásait, tulajdonképpen betöltötte történelmi szerepét. Miután a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásait lezáró Nyilatkozatot a Szabad Demokraták Szövetsége és a Fiatal Demokraták Szövetsége nem

vélemény vagy szemléleti kérdés is merül fel a Magyar Néppárttal kapcsolatban, amíg részét alkotják az EKA-nak, addig a kirekesztésüknek nincs politikai és erkölcsi alapja.⁴⁶⁰ Ezért egy későbbi tárgyalásnak az EKA valamennyi szervezetére kell kiterjednie vagy a választásokon induló szervezetekre és pártokra. De ez a diszkrimináció mindenképpen tarthatatlan.

A FJF eddigi koordináló szerepét, fáradozását köszönjük és nagyra értékeljük. Amíg az EKA működik, addig külön egyeztető fórumnak nincs értelme. Ha megszűnik, erre visszatérhetünk és szíves segítségüket értékelni fogjuk.

Köszönti

[aláírás]

(Dr. Antall József)

110. dokumentum: Nyilatkozat a Magyar Demokrata Fórum nemzeti liberális körének megalakulásáról

1989. október 19.

Nyilatkozat a Magyar Demokrata Fórum
Nemzeti Liberális Körének megalakulásáról⁴⁶¹

A Magyar Demokrata Fórumban megalakulásától kezdve jelen voltak – és vannak – a liberalizmus eszméi. Az emberi méltóság és az egyéni szabadságjogok alapvető értékei meghatározó szerepet játszanak a II. Országos Gyűlésre készült programtervezetben is.

írta alá, a Szociáldemokrata Párt pedig megjegyzést fűzött hozzá, az Ellenzéki Kerekasztal politikai egyeztető funkciója sérült. Bár a Kerekasztal formálisan továbbra is fennmaradt, ám a két ellenzéki csoport – a nemzeti demokraták és a radikális polgári demokraták – közötti vélemény- és érdekkülönbség nyilvánvalóvá vált.

⁴⁶⁰ Kónya Imre meghívójában a meghívott szervezetek között nem sorolta fel a Magyar Néppártot, pedig tagja a volt az eredeti Ellenzéki Kerekasztalnak. A Magyar Néppárt elnöke a Hazafias Népfront ügyvezető elnöki tisztségét betöltő Márton János volt. Az SZDSZ és a FIDESZ a Néppártot ezért nem tekintette ellenzéki szervezetnek, és ezt a meghívotti körből történő kihagyásával is érzékeltetni akarták.

⁴⁶¹ 1989. október 20-án délelőtt, pár órával az MDF II. Országos Kongresszusának megnyitása előtt sajtótájékoztatót tartott Kiss Gy. Csaba a Nemzeti Liberális Kör megalakulását, és ismertette annak nyilatkozatát.

Meggyőződésünk szerint mozgalmunkban és pártunkban egyetlen csoport vagy személy sem sajátíthatja ki önkényes módon a liberális örökséget.

Alulírottak az MDF dokumentumai és Alapszabályának a keretei között kívánják érvényesíteni a liberális törekvéseket – párbeszédben más felfogású tagtársainkkal, figyelembe véve a magyar demokrácia megvalósításának konkrét feladatait és az adott helyzet kínálta lehetőségeket.

Budapest, 1989. október 19-én

[a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége bélyegzője]

[nehezen olvasható aláírás]

Gergely András, Jeszenszky Géza, Kiss Gy. Csaba, Nagy József Zsigmond, Olajos Csaba, Szávai János,⁴⁶² Szigethy Gábor

111. dokumentum: Horn Gyula, a Magyar Népköztársaság Külügyminiszterének levele a Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének

1989. október 19.

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztere
Magyar Demokrata Fórum II. Országos Gyűlése
Budapest

Tisztelt Országos Gyűlés!

Meghívójukat megkaptam, köszönöm. Korábban rögzített külföldi tárgyalásaim miatt azonban személyesen nem lehetek jelen tanácskozásukon.⁴⁶³

Én mindenekelőtt népi kezdeményezésre létrejött mozgalomnak tekintem a Magyar Demokrata Fórumot, amely az ország megújítását tűzte ki céljául. Az Önök eddigi tevékenysége kétségtávolan jelentős mértékben segítette a hazánkban zajló demokratikus átalakítást, a jogállamiság megerősítését.

⁴⁶² Szávai János (1940–2016): irodalomtörténész, diplomata. 1988 és 1990 között az Emberi Jogok Ligája magyar tagozatának főtitkára és a Magyar Demokrata Fórum külügyi bizottságának tagja. 1990 és 1994 között Magyarország franciaországi nagykövete.

⁴⁶³ 1989. október 20-án Horn Gyula külügyminiszter két napos hivatalos látogatásra utazott el Norvégiába.

A Magyar Demokrata Fórum hatókörének bővülése meggyőződésem szerint azzal is magyarázható, hogy a nemzeti sorskérdések felvetését és a megoldásukra irányuló törekvéseket összhangba tudják hozni a korszerű európaiság követelményeivel.⁴⁶⁴

Számos ország példája azt mutatja, hogy a válságos időkben a nép legjobb fiai – a haza sorsa iránti felelősségtől áthatva – megegyezésre tudnak jutni. Ma Magyarországon a hanyatlás megállítása, az előrelépés elképzelhetetlen a különböző pártok, mozgalmak, szervezetek közös érdekeken alapuló együttműködése, kompromisszuma nélkül. Úgy vélem, hogy a haladó baloldali erőket tömörítő Magyar Szocialista Párt és a Magyar Demokrata Fórum között több kapcsolódási pont van.⁴⁶⁵ Sok tekintetben hasonlóan gondolkodunk a pluralizmusról, a többpártrendszerrel, a piac és a szociális gondolat elválaszthatatlanságáról, a nemzeti szuverenitásról, a nép érdekeit szolgáló kezdeményező külpolitikáról, a nemzetközi realitások figyelembevételéről, az európaiságról, az emberi jogokról.

Bíztonak érzem, hogy a fontos változások folyamatában a Magyar Demokrata Fórum és a Magyar Szocialista Párt – saját felelősségük tudatában – előretekintenek, keresve a társakat a mindannyiunk előtt álló közös történelmi feladatok megoldásához.⁴⁶⁶

⁴⁶⁴ Az AFP és az AP Horn Gyula Oslóban tartott sajtóértekezletén elhangzottakból kiemelte, hogy a szovjet csapatok, amilyen hamar csak lehet, távoznak Magyarországról, de ez a hagyományos erők európai csökkentéséről folyó bécsi tárgyalások alakulásától függ.

⁴⁶⁵ 1989 folyamán az MSZMP, majd az MSZP retorikájába beépült az MDF-re, mint lehetséges szövetségesre való utalás, ami mögött feltételezhetően jelen volt annak a valószínűsítése a párt részéről, hogy a szabad választásokon kisebbségbe kerülnek, pedig a Fórum jelentette az országos szinten legjobban megszervezett, és legjelentősebb befolyással bíró új politikai erőt. Jól érzékelteti ezt egy 1989. október 16-i washingtoni jelentés melyet Dr. Pataki István készített az új magyar pártok (FKgP, MDF, SZDSZ, FIDESZ stb.) USA-ba látogató képviselőinek amerikai szereplése kapcsán: „Elmondható, hogy megnyilvánulásaik általában korrektek, tárgyszerűek. Nagy általánosságban az amerikai politika nemzeti érdekeinknek megfelelő impulzusokat kap, különösen, ami a magyarországi demokratizálás [sic!] támogatását illeti. Érzékelhető az is, hogy a pártok képviselőinek egy része még idegenül mozog a politikai közéletben, s ez alól csupán az MDF a kivétel. Véleményünk szerint, mérleget vonva, a jelenlegi helyzetben az ellenzéki pártok képviselőinek amerikai aktivitása összességét tekintve nem árt érdekeinknek, kétségtelenül előnyösebb volna azonban, ha az ellenzéki képviselők az eddiginél markánsabban vetnék fel mindazt, amit maguk is össznemzeti érdekek tekintenek.” MNL OL 4-10 004305)

⁴⁶⁶ Pozsgay Imre 1989. október 8-án, az MSZP alakuló kongresszusa egyik szünetében Ágh Attila, Gazsó Ferenc, Kósa Ferenc és Tabajdi Csaba, a Reformszövetség kongresszusi

E gondolatok jegyében üdvözlöm a Magyar Demokrata Fórum II. Országos Gyűlését és kívánok önöknek sikeres tanácskozást.

Budapest, 1989. október 19.

[aláírás]

(Dr. Horn Gyula)

112. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének programja

1989. október 20.

Az MDF II. Országos Gyűlésének programja

(1989. 10. 20 – 1989. 10. 22.)⁴⁶⁷

[Kézzel írt bejegyzés: „Lezsák Sándor Elnökség” „Bogdan Borusewicz”⁴⁶⁸] Tanácskozási és szavazati joggal küldött a Magyar Demokrata Fórum II. Országos Gyűlésén.

Időpont: 1989. október 20. péntek, 14-20 óráig 1989. október 21. szombat, 8-20 óráig 1989. október 22. vasárnap, 8-13 óráig

Helyszín: Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Budapest, IX. kerület, Dimitrov tér 8.⁴⁶⁹

küldöttei társaságában találkozott Bihari Mihállyal, Csoóri Sándorral, Lengyel Lászlóval és Timkó Ivánnal. Az előző napon megalakult MSZP elnökségi tagjaként Pozsgay első egyeztetését az MDF elnökségi tagjával és annak személyes tanácsadójával, illetve a szociáldemokraták felé közvetíteni tudó Biharival és a szabaddemokraták felé jó kapcsolatokat ápoló Lengyellel folytatta le.

⁴⁶⁷ Az Országos Gyűlés forgatókönyvének – valószínűsíthetően – Lezsák Sándor példányát közöljük.

⁴⁶⁸ Bogdan Borusewicz (1949) a lengyel demokratikus ellenzéki mozgalom egyik szervezője, vezetője. A gdanski Szolidaritás szervezet vezetője, az 1980-as sztrájkok egyik ismert szervezője volt. A Fórum Országos Gyűlésén a lengyel ellenzék képviselőjeként vett részt. Hozzászólásában az alábbiakat mondta: „... új korszak előtt állunk, és ez nemcsak Lengyelország és Magyarország, valamint Közép-Európa számára jelent újat, hanem talán az emberiség történetében is. Lengyelországban és Magyarországon is az a feladat, hogy a társadalom szétmorzsolása után újrateremtsük a társadalom egységét és szolidaritását. E nehéz feladat megvalósításához párbeszédkészségre és toleranciára is szükség van, a különbségeket érezve kell megtanulni az együttműködést.” MTI hír, 1989. október 20.

⁴⁶⁹ A Közgazdaságtudományi Egyetem aulájában lévő Marx-szobrot egy lepellel takarták el.

Javaslat a napirendre:

1989. október 20.⁴⁷⁰

- köszöntő, ügyrend, napirend, bizottságok megválasztása,
- szervezeti beszámoló [Kézzel írt bejegyzés: „(Lezsák)”]⁴⁷¹
- az etikai [Kézzel írt bejegyzés: „Fasang Árpád”] fegyelmi és számvizsgáló bizottság jelentése,
- politikai beszámoló, [Kézzel írt bejegyzés. Nehezen olvasható szöveg-rész. Feltehetően: „(Antall J.)(Berkes Ferenc)”]
- hozzászólások.

SZÜNET

- kiegészítések
- az MDF gazdasági programjához, [Kézzel írt bejegyzés: „Bot [sic!] Péter Ákos”]⁴⁷²
- az MDF politikai programjához, [Kézzel írt bejegyzés: „Sólyom László”]
- az MDF választási előkészületei, stratégiája, [Kézzel írt bejegyzés: Für Lajos neve áthúzva,⁴⁷³ mellé írva két név: „Pösze Lajos, Szigethy Gábor”]
- az MDF Alapszabályának módosítása. [Horváth Balázs]

1989. október 21.

- 8-13 óráig szekcióülések
- Alapszabály,
- az MDF programterveinek megfelelő szekciók (gazdasági, egészségügyi, oktatási, ...)

⁴⁷⁰ Németh Miklós miniszterelnök levélben üdvözölte az MDF országos gyűlését. A levélben a következőket írta: „Köszöntöm a Magyar Demokrata Fórum országos gyűlését, amely a nemzeti politika alakításának és érvényesítésének jegyében ült össze. A kormány nagyra értékeli azt a nemzeti felelősséget és elkötelezettséget, amelyet a Magyar Demokrata Fórum a politikai egyeztető tárgyalásokon és a közélet más fórumain tanúsít. Szervezetük már most olyan politikai erő, amelynek konstruktív ellenzéki szerepe a politikai stabilitás egyik fontos tényezője.” *Népszabadság*, 1989. október 20. 1.

⁴⁷¹ Az MDF tagsága ekkor már meghaladta a 20 ezer főt. A Gyűlésen 850 küldött vett részt.

⁴⁷² Bod Péter Ákos.

⁴⁷³ Az Országos Gyűlés döntött arról – Csurka István javaslata alapján –, hogy Für Lajos az MDF köztársasági elnök-jelöltje lesz. Ennek megfelelően a választási előkészületekről – mint a pártpolitikán felül álló köztársasági elnökjelölt – ő nem tarthatott tájékoztatót.

EBÉDSZÜNET

14 órától

az MDF programvitája

SZÜNET

18 órától

az MDF Alapszabálya

19.30-tól

az MDF elnökének megválasztása

1989. október 22.

- az MDF elnökválasztásának eredménye
- az MDF választási stratégiája (köztársasági elnök, parlamenti és helyhatósági választások)
- 13 óra: elnöki zárszó.

113. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének ügyrendje

1989. október 20.

Az MDF II. Országos Gyűlésének ügyrendje
(1989. 10. 20 – 1989. 10. 22.)⁴⁷⁴

1. Hozzászólásra írásban kell jelentkezni az elnökségnél.
2. Személyes megtámadtatás esetén a hozzászólás és a válasz 1 perc.
3. A hozzászólásokat nem korlátozzuk. Amennyiben az 5 percet meghaladja, az elnök kérheti az Országos Gyűlést, hogy a felszólalótól megvonja-e a szót.
4. A szavazás módja:
 - a.) személyek választása esetében a szavazás titkos és számlálással történik,
 - b.) egyéb ügyekben a szavazás nyilvános, kézfeltartással és egyszerű többséggel történik.

Tájékoztató:

- Az MDF II. Országos Gyűlésén csak küldöttek és meghívottak vehetnek részt.

⁴⁷⁴ Az Országos Gyűlés tervezett ügyrendjét előzetesen megküldték a delegátusoknak.

- Előzetes, vagy helyszíni kérésre szállásról az MDF Ügyviteli Irodája gondoskodik.

- Az egyetem kapuját mindhárom napon a gyűlés kezdete előtt egy órával nyitjuk meg.

- Kérjük, hogy MDF igazolványát, valamint a meghívót feltétlenül hozza magával. A meghívót belépéskor kérjük leadni az előcsarnokban lévő Információs asztalnál.

- Felvilágosítás az MDF tájékoztató ügyeletén: 13-10-176, 13-10-790.

- Az előcsarnokban rögtönzött kiállításon mutatjuk be a helyi szervezetek életét. Kérjük hozzon magával meghívókat, plakátokat, munkájukat bemutató dokumentumokat.

- Az árusításra szánt helyi kiadványokat érkezéskor az MDF Ügyviteli Iroda bizományosának kérjük leadni.

MDF Országos Elnöksége

114. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlésének határozata a Világkiállításról

1989. október 21.

Az MDF II. Országos Gyűlésének határozata a Világkiállításról

Az MDF II. Országos Gyűlése meghallgatva szakembereinek vitáját és mérlegelve konklúzióit – a világkiállítás magyarországi megrendezésének szándéka és konkrét szervezőmunkája dolgában, – az alábbi határozatot hozta:

1.) A világkiállítási előkészületek érezhetően ellentmondásosak, ellenőrizhetetlen keretek között folynak, ugyanakkor a nemzet súlyos elkötelezésének kritikus periódusába érkeztek. Az Országos Gyűlés javasolja a kormánynak, hogy a politikai képviselőkön keresztül nyilvánosan számoltassa el a kormánybiztost⁴⁷⁵ az előkészületek állásáról. Evvel egy időben – a további kudarcok elkerülésére – hozzon létre olyan utód szervezetet, amelyben a résztvevők szakértelme arányos a feladat nagyságával.

2.) Amennyiben a kormány elkötelezettségének mértéke már nem teszi lehetővé a döntési folyamat kiindulási pontra való visszahelyezését, akkor a ki-

⁴⁷⁵ Az előkészítéssel először a Marjai József vezette tárcaközi bizottság foglalkozott. A bizottság szerepét ezután Somogyi László kormánybiztos vette át.

állítás filozófiáját úgy kell megfogalmazni, témacsokrát objektivizálni, hogy abban a fogadó Magyarországnak világszínvonalú mondanivalója lehessen. Ez pedig – vállalhatóan – a kultúrának, benne a művészeteknek a világa. Ezeknek a teljesítményei fogják át egyébként is legarányosabban az ország egész területét.

Budapest, 1989. október 21.

Az MDF II. Országos Gyűlése

115. dokumentum: Indítvány a Magyar Demokrata Fórum Szabadelvű Klubjának létrehozására

1989. október 21.

Zimányi Zoltán indítványa a Magyar Demokrata Fórum Szabadelvű Klubjának létrehozására.

Az MDF Szabadelvű Klubja az MDF hagyományaiból és köreiből származtatja magát.⁴⁷⁶ Az MDF mindenkor érvényes alapszabályát tiszteletben tartva,

⁴⁷⁶ A *Népszava* 1989. augusztus 5-ei számában jelent meg az alábbi közlemény: „Megalakult a Magyar Demokrata Fórum Szabadelvű Köre. A Szabadelvű Kör a párttal alakult MDF-en belül működő szellemi-politikai irányzat, amelynek célja az MDF jelenlegi politikai irányvonalának megváltoztatása és a Kör álláspontjának többségi véleményre emelése.” *Népszava*, 1989. augusztus 5. 11. A Szabadelvű Kör tehát már korábban bejelentette megalakulását. Egy felhívásuk megjelent a *Világ* című hetilap októberi 3. számában. Október 17-én a Szabad Európa Rádió tudósítást közölt Szilágyi Sándortól, az SZDSZ egyik vezetőjétől, amelyben beszámolt arról, hogy az SZDSZ II. kerületi szervezetének klubjában bemutatkozott az MDF Szabadelvű Köre. A tudósítás szerint „A Szabadelvű Kör az MDF vezetésének demokratizálását szorgalmazza és vitába száll az MDF hivatalosnak nevezhető, úgynevezett harmadik utas ideológiájával. Az egyik meghívott vendég, egy közgazdász-kutató elmondta, a Kör azért utasítja el a harmadik utat, mert ez többek között gazdasági bezárkózást, az adósságoknak vagy gyorsított visszafizetését, vagy a törlesztés megtagadását jelentené. Hogy ez hova vezetne, elég, ha megnevezzük a két lehetőség eddigi megszemélyesítőit: Ceaușescu és Castro elvtársakat. [...] A másik vendég, Haraszti Ákos mérnök azt hangsúlyozta, hogy bár sok a hasonlóság az MDF Szabadelvű Köre és az SZDSZ programja között, a különbségek is fontosak. A Szabadelvű Kör a piacgazdaságot, az európaiságot a nemzet javát szolgáló eszköznek, nem pedig öncélnak tartja. [...] Krasznai [Zoltán] szerint sok támogatójuk van a tagság, különösen a Pest külvárosi és vidéki szervezetek körében, akik – mint mondta – nemzeti középben mindenekelőtt a Fidesz, MDF, SZDSZ hármását értik.” MTI hír a SZER Magyar Híradó című műsorának híradásáról, 1989. október 17.

a szervezet akcióegységét, kohézióját értékként kezelve

- a mozgalom politikai irányvonalának aktív befolyásolására, javaslatok kidolgozására,

- politikai, gazdasági és egyéb állásfoglalásainak, programjainak alakítására, véleményezésére,

- a köztársasági-elnöki, az országgyűlési és a helyhatósági választásokra történő felkészülésének támogatására,

- a szervezeten belüli szellemi-politikai áramlatok tiszteletben tartásával és elismerésével a közös értékek – érdekek megóvásával párbeszédre (megismerésre és megismertetésre, vitára, meggyőzésre) törekszik azért, mert tagjainak meggyőződése szerint csak ezen áramlatok alkotó szintézise teheti alkalmassá a Magyar Demokrata Fórumot történelmi hivatásának beteljesítésére.

Meggyőződésünk és reményünk az is, hogy az MDF politikájában, programjaiban és állásfoglalásaiban elkerülhetetlenül nincs és nem is lesz olyan mozzanat, amely a 20. század végének magyar liberalizmusával kibékíthetetlenül, összeférhetetlenül szemben állana.

Nem fogadjuk el, hogy a szabadelvűség más politikai szervezetek monopóliuma legyen, és nem törekszünk az MDF-en belüli liberalizmus kizárólagos letéteményesének szerepére sem.

A szabadelvűség a magyar demokratikus politikai gondolkodás Kossuth, Kölcsey, Eötvös, Jászi, Bibó képviselte élő hagyománya. A szabadelvűség Magyarországon a nemzeti gondolat, az európai szabadságesszme és a szabad gazdasági vállalkozás összhangját fejezte ki. A szabadelvű eszmék életképességét a felemelkedő országok példája ma is bizonyítja.

Fejlődésünk járható útja a nyugati mintájú polgárosodás és demokratizálódás. A harmadik út illúzióját követve a harmadik világ legfejletlenebb országai közé zuhanhatunk; ezért a magyar út iránya: vissza Európába. Módosuló pártprogramunknak elveink szerint ezt a célt kell tükröznie.

Elismerjük és elfogadjuk az MDF-nek az Ellenzéki Kerekasztalon belül és a Háromoldalú Politikai Egyeztető Tárgyalásokon betöltött szerepét, egyértelműen támogatjuk a megszületett megállapodások aláírását.

Az MDF legyen demokratikus felépítésű párt. Szervezeti Szabályzatunkat és belső működésünket ennek megfelelően alakítsuk ki. A közösen alkotott és elfogadott belső szabályokat mindenkor tartsuk, tartassuk be.

Az MDF legyen a felemelkedő nemzet polgári tömegpártja. Pártunk gerincének a nemzeti felelősségérzetű és a vállalkozói szellemű társadalom építésén

munkálkodókat tekintsük. Meggyőződésünk szerint a leszakadó, elszegényedő társadalmi rétegek felemelését is a vállalkozó szellem kiteljesedése hozhatja el.

Az MDF legyen olyan párt, amely végre valóra váltja a születésétől magában hordozott ígéretet: a népi kereszténydemokrata és a liberális eszmék politikai törekvések sajátosan magyar és Európához méltó szintézisét.

Kizárólag az Országos Gyűlés határozhassa meg az MDF politikai irányvonalát, vezető testületeinek összetételét és egymáshoz való viszonyát. Érvényesüljön megfelelően körülhatárolt feladatmegosztás az Országos Gyűlés, az Országos Választmány és az Országos Elnökség között.

Az Országos Választmány tagjainak többségét az MDF területi szervezetei jelöljék és a jelölést az Országos Gyűlés hagyhassa jóvá.

Biztosítani kell a belső véleményalkotás, az irányzatképződés szabadságát.

Az irányzatok szabadon fejthessék ki véleményüket; az MDF minden nyilvános tanácskozásán és sajtójában.

Az önkormányzatok új területi közigazgatási és kulturális rendszerének kiépítése a demokratikus parlamentarizmus megteremtésével egyenlő jelentőségű feladat, ezért a pártprogram tartalmazza az önkormányzati törvény azonnali megalkotásának követelését.

Az MDF tulajdonítson méltó jelentőséget a program gazdasági fejezeteinek.

Egy „harmadik utas” elemeket tartalmazó gazdaságpolitikai program nagymértékben rontaná pártunk nemzetközi hitelét, és egy esetleges választási siker után tragikus következményekkel, történelmi esélyeink elherdálásával járna!

A pártprogram úgy foglaljon egyértelműen állást a szabad és nyitott piacgazdaság mellett, hogy annak középpontjában a magántulajdon álljon. Olyan működőképes gazdasági-társadalmi rendszer kiépítését tűzzük ki célul, amely gyakorlattá válva lehetővé teszi az évezred végéig hazánk csatlakozását az Európai Közösséghez.

Általános stratégiai célunk legyen a szabad, független, semleges, ugyanakkor önmagát és a magyar nemzetet védeni képes Magyarország.

A liberális eszmék alkotó befogadásával és ápolásával az MDF nemcsak a demokratikus választásokból kerülhet ki győztesen, hanem sikeresen kiállhatja majd a hatalom gyakorlásának próbáját is.

Az MDF Szabadelvű Klubja lényeges stratégiai kérdésekben állásfoglalásokkal kíván a párt fórumaihoz, ezen belül sajtójához, tagságához és a

nyilvánossághoz fordulni; – ezeket a végleges egyéni elkötelezettséget nem megkövetelő állásfoglalásokat pedig saját vitafórumain fogja kialakítani.

Kérjük az MDF II. Országos Gyűlésének küldötteit, az MDF tagjait és helyi szervezeteit: csatlakozzanak az MDF Szabadelvű Klubjához, segítsék cselekvően céljait!

Budapest, 1989. október 21.

Hitelesítésül, az indítványozók nevében:

Zimányi Zoltán, közgazdász

116. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum második Országos Gyűlése munkástanács-szekciójának állásfoglalása

1989. október 21.

A Munkástanács-szekció állásfoglalása
a Magyar Demokrata Fórum II. Országos Gyűlésén

Budapest, 1989. október 21.

A szekció megtárgyalta és az alábbiakban erősítette meg, az MDF II. Országos Munkásfórumán, Komlón született elhatározásokat.⁴⁷⁷

A Magyar Demokrata Fórum saját léténél fontosabbnak tekinti az egyének önszerveződéseinek életre keltését, a civil társadalom megteremtését. Ennek egyik formája a munkástanács.

A berendi, péti, mosonmagyaróvári, gyomaendrődi működési tapasztalatok segítettek hozzá, hogy a munkástanácsot, mint a munkások és munkavállalók saját, működőképes intézményeit jó szívvel ajánlhassuk és segítsünk létrejöttükben.

Az MDF gazdasági programjának központi gondolata: a szociális védelmet biztosító gazdaságilag erős egyéni alapuló piacgazdaság megteremtése. Már az átmenet – veszélyekkel és küzdelmekkel teli időszakában – fontos szerep jut a munkástanácsoknak.

A munkástanácsok a következő feladatok ellátására szerveződnek:

1. Azonosítják és érdekük szerint választják el egymástól a menedzsereket

⁴⁷⁷ Lásd 108. sz. dokumentum.

és a munkavállalókat; kiegyenlítik az erőviszonyokat, hozzájárulnak a reális tulajdonosok megtalálásához.

2. Megakadályozzák az állami vagyon felélését, elkótyavetyélését, megszüntetve a vállalati tanácsokat és részben átvéve szerepkörüket, egyben követelve Nemzeti Vagyonalap felállítását.

3. Az államosított szakszervezetektől visszaveszik, hitelessé teszik és vállalaton belülré helyezik a gazdasági érdekvédelmet.

(A munkástanács megalakulása pillanatától bírja az összes szakszervezeti jogosítványt, így az alapítókat semmiféle hátrány nem érheti.)

4. Megakadályozzák, hogy a válság árát csak a munkavállalók fizessék meg, kényszerítik, hogy a vállalat nehéz helyzete először a vezetői réteget rendítse meg.

5. Partnerei az államnak a monopóliumok felszámolásában és abban, hogy a veszteséges vállalatok bezárása ne kényszerítse a szükségesnél nagyobb áldozatra a munkásokat.

6. Segítenek a vállalatoknál, üzemeknél meghonosítani az eddigi irányítási szisztéma helyett, a dolgozói részvételre, együttműködésre alapozott vezetési, irányítási rendszereket, módszereket.

7. Elősegítik tagjaik szakmai tudásának növelését (pl. átképzés, továbbképzés, új szakma szerzése), munkaerőpiaci értékének növelését.

8. Összehangolója, egyeztetője lehet a vállalaton belüli különböző munkavállalói érdekvédelmi szervezeteknek, ellátva a gazdasági társaságok vezető szerveiben a munkavállalói képviselőket.

A Munkástanácsok egyesületként jönnek létre, önálló jogi személyként, így együttműködésüket, kapcsolataikat maguk alakítják ki. Nem tulajdonosi szervezetként indulnak, de magukban hordozzák azt a lehetőséget is, hogy a munkát vállalók a nemzeti vagyon – hitelekkel támogatott – megvásárlásával, tulajdonosok lehessenek.

A Magyar Demokrata Fórum kinyilvánítja, hogy nem kíván a munkahelyeken szerveződni, de az alapítólevelében foglaltak szerint erkölcsi kötelességének tartja, hogy szakértőivel segítse és politikai támogatásban részesítse a társadalom önszerveződéseit, így a munkástanácsok megalakulását.

117. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének felhívása az 1989. november 26-i népszavazással⁴⁷⁸ kapcsolatban

1989. november 14.

Az MDF Országos Elnökségének felhívása
az 1989. november 26-ai népszavazással kapcsolatban⁴⁷⁹

A november 26-i népszavazást illetően nagyfokú bizonytalanság, tájékoztat-

⁴⁷⁸ Közkeletű elnevezése: „négyigenes népszavazás”.

⁴⁷⁹ 1989. szeptember 18-án került sor a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások addigi eredményeit rögzítő megállapodás aláírására. A megállapodás többek között tartalmazta azt is, hogy még a tavaszi első szabad választások előtt megtartották volna a közvetlen köztársasági elnök választást. A Zárónyilatkozatot az SZDSZ és a FIDESZ nem írta alá, mert a köztársasági elnök megválasztását a képviselőválasztások utánra kívánták halasztani. 1989 őszén Pozsgay Imre ismertsége és népszerűsége vélelmezhetően megválasztását eredményezte volna egy közvetlen népszavazás során és ezt a két szervezet mindenképpen meg kívánta akadályozni. Az MDF a békés rendszerváltoztatás egyik garanciáját viszont abban látta, ha az országgyűlési képviselőválasztásra minél hamarabbi időpontban sor kerül, s azt prognosztizálta, ha megválasztják közvetlen népszavazáson a köztársasági elnök személyét, az azonnal kiírhatja a választás időpontját, így már 1990 tavaszán sor kerülhet az első szabad választásra. Az SZDSZ és a FIDESZ számára – alacsonyabb ismertségük és szervezettségük okán – a később tartandó választás volt érdeke. Az SZDSZ szeptember 24-én az eldöntendő kérdések megnevezésével aláírásgyűjtést kezdeményezett a referendum kiírásához. Négy témakörben kívánták megkérdezni az ország lakosságának véleményét. 1. Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására? 2. Kivonuljanak-e a pártszervek a munkahelyekről? 3. Elszámoljon-e az MSZMP a tulajdonában, vagy a kezelésében levő vagyonról? 4. Feloszlassák-e a munkásőrségeket? Az SZDSZ kezdeményezéséhez csatlakozott a FIDESZ, a Kiszegpárt és a Szociáldemokrata Párt is. A minimálisan szükséges 100 ezer aláírás egy hónap alatt összegyűlt. Szűrös Mátyás, az Országgyűlés elnöke október 17-én átadta az Országos Választási Bizottságnak a 140 ezer aláírást tartalmazó dokumentum-csomagot, az Országgyűlés pedig 1989. október 31-én határozott arról, hogy a referendument november 26-án rendezzék meg. A négy kezdeményező szervezet november 8-án közös felhívást bocsátott ki, melyben a népszavazáson való részvételre és négy „igen” szavazat leadására kérték a választópolgárokat. „Aki otthon marad, a mültra szavaz!” – lehetett olvasni plakátokon, szórólapokon. A népszavazásra felhívó kampány jelentősen megnövelte mind az SZDSZ, mind a FIDESZ ismertségét. Ugyanakkor a négy kérdés közül három már eldöntött kérdés volt, azaz arról felesleges volt megkérdezni az emberek véleményét. A Munkásőrséget az 1989. évi XXX. törvény 1989. október 20-án jogutód nélkül feloszlatta, a fegyveres egységeket leszerelték. Az MSZMP, majd az MSZP nyilvánosan többször kinyilatkoztatta, hogy hajlandó a párt vagyonával az Országgyűlés felé elszámolni, illetve pártszervezeteit kivonja a munkahelyekről. Így az egyetlen eldöntendő kérdés a köztársasági elnök megválasztásának elhalasztása volt.

lanság és zavar mutatkozik a széles közvéleményben.

A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége emiatt feltétlenül szükségesnek tartja tisztázni a következőket:⁴⁸⁰

1. Nem igaz az az állítás, hogy a parlamenti választások előtt a nép által megválasztott köztársasági elnök hatalma ellenőrizhetetlen és korlátozhatatlan lenne, nem igaz, hogy visszaállíthatná a diktatúrát! Jogkörét az új alkotmány pontosan körülhatárolja, szilárd demokratikus jogbiztosítékok teszik kizártnak esetleges egyeduralkodói törekvéseit (vétőjoga nincs, rendelkezései csak miniszteri ellenjegyzéssel érvényesek, szükségállapotot önállóan nem hirdethet ki stb.).

2. Nem igaz az az állítás, hogy aki távol marad, a mültra szavaz! Ha a népszavazás 50%-os részvétel híján eredménytelen, nincs 2. forduló, a parlament döntései érvényesek maradnak: a munkásőrségeket feloszlatták, a pártok munkahelyi működését betiltották, vagyonukkal el kell számolniuk, s januárban köztársasági elnököt választhat a nép. Csak neki lesz majd joga a parlamenti választások kiírására.

3. Ha az első kérdésre nemmel, a többire igennel válaszolnak a szavazók, ugyanez lesz az eredmény.⁴⁸¹

4. Négy igen esetén a munkásőrségre, a munkahelyi pártműködésre és a pártvagyonra vonatkozó parlamenti döntések érvényben maradnak, de a nép nem választhat köztársasági elnököt! Nem lesz, aki kiírhatná a parlamenti választásokat! Mivel a mostani országgyűlés nem hajlandó önmaga feloszlására, csak mandátumának lejártá, 1990 nyara után, tehát leghamarabb jövő ősszel kerülhetne sor a rendszerváltozás befejezésére, az új parlament és a kormány felállítására, a gazdasági bajok fölszámolásának megkezdésére.

Addig bekövetkezik a teljes gazdasági és pénzügyi csőd, addig folyhatnak a vagyonátmentő üzemek, addig eljártsszuk a nyugati segítség esélyét, addig

⁴⁸⁰ Az MDF Elnökségének Felhívását 1989. november 14-én ismertette az MTI. A Távirati Iroda Csengey Dénessel hosszú interjút tett közzé a felhívás kapcsán, ám a hír címében és leadjében is „bojkottra” szóló felhívásként nevesíti az MDF álláspontját. (Csengey Dénes az MDF Elnökségének népszavazási bojkott – felhívásáról. MTI hír, 1989. november 14.)

⁴⁸¹ A népszavazást kezdeményező pártok felhívásának egyik mondata ezt tartalmazta: „Szavazzunk mind a négy kérdésre igennel és ezzel tegyük véglegessé és visszafordíthatatlanná az egypártrendszer megszűnését, nyissuk meg az utat a szabad választásokhoz” A Nemzeti Kerekasztal tárgyalások Zárónyilatkozata egyértelművé tette a szabad választások megtartását, az nem a népszavazás eredményén múlt.

tehetetlenül nézhetjük országunk romlását!

Ez a mostani kierőszakolt népszavazás veszélyes csapda a tájékozatlan nemzet számára. A négy közül három kérdésben (munkásörtség, pártvagyon, munkahelyi pártszervezetek) már döntött a parlament. Az ezekről való teljesen fölösleges újbóli szavazás csak arra szolgál, hogy az ezekre a kérdésekre adandó nyilvánvaló igenek mellé odalophassanak egy olyan igent is – az elnökválasztás dolgában –, amelyben a nép szándéka egyáltalán nem tisztázott!

Világos, becsületes politikai érvek helyett fizetett rádió- és TV-reklámokkal akarják eladni⁴⁸² a becsapott tömegeknek a munkásörtségbe csomagolt lemondást az elnökválasztás jogáról, a 2., 3. és 4. igenbe csomagolt, igennek álcázott nemet! Mert az első kérdésre adott igen valójában nemet jelent! Nemet az elnökválasztásra, nemet a gyors és rendezett átmenetre. Ez az üzlet ráadásul 530 millióba kerül (az Országos Választási Elnökség adata a népszavazás költségeiről)!

Mindezek alapján azt javasoljuk az MDF tagjainak, a velünk rokonszenvezőknek és mindazoknak, akik felelősséget éreznek a mielőbbi békés átmenet megvalósulásáért és a nemzet sorsáért, hogy távolmaradásukkal foglaljanak állást november 26-odikán. Ez nem jelenti a népszavazás bojkottját, a szavazatszedő bizottságokba jelentkezett tagjainkat ezért arra kérjük, feltétlenül vegyenek részt az ellenőrző munkában, s akadályozzák meg, hogy szabálytalanságok és visszaélések történhessenek.⁴⁸³

⁴⁸² Mjutan az MDF a népszavazásról történő távolmaradásra szólította fel híveit, a népszavazási kampány fő témája a távolmaradás vagy a részvétel kérdése lett.

⁴⁸³ Az MDF távolmaradásra szóló felhívásával azt kívánta elérni, hogy a népszavazás eredménytelennek bizonyuljon, azaz a szavazók száma ne érje el az 50%-os küszöböt. Végül a népszavazáson a választásra jogosultak 58,4%-a vett részt. A köztársasági elnök megválasztásával kapcsolatos kérdésben 6404 darab szavazat döntött az „igen”-ek mellett, így az elnökválasztást az országgyűlési képviselőválasztás utánra halasztották.

118. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének az 1989. november 26-i népszavazással kapcsolatos nyilatkozata

1989. november

Nyilatkozat az MDF Elnökségének az 1989. november 26-i népszavazással kapcsolatos álláspontjának ismertetéséről⁴⁸⁴

A politikai átalakulásról folytatott három oldalú tárgyalások eredményei alapján az Országgyűlés elfogadta a sarkalatos törvényeket. Ezek mellett döntött a munkásörtség feloszlításáról, a pártok munkahelyi működésének megtiltásáról, és rendelkezett a volt MSZMP vagyonáról. 1989. október 23-án kikiáltották a Magyar Köztársaságot. Ezt követően az Országgyűlés október 31-i ülésén a népszavazás kezdeményezésére összegyűjtött aláírások alapján újból határozni kényszerült: kerüljön sor népszavazásra 1989. november 26-án, a már elfogadott törvények megerősítésére, ill. annak az egy kérdésnek az eldöntésére, hogy a köztársasági elnök megválasztására mikor és milyen formában kerüljön sor.

Ez a népszavazás most sajnálatos módon késlelteti a demokratikus átalakulás folyamatát. Az ország súlyos helyzetben van, amelyből csak a politikai rendszer mielőbbi átalakításával lehetséges a kilábolás. A politikai kibontakozás befejezett tényét csak a szabad választások tehetik. Ennek tudatában az MDF már az új alkotmány alapján a választások mielőbbi kiírását kívánja.

Ha a november 26-i népszavazáson nem vesz részt 50%+1 fő, ill. ha a szavazók a közvetlen választás mellett döntenek, akkor 1990. január 7-én megtartják a köztársasági elnökválasztást.

Mindezek alapján az MDF a választópolgárok belátására bízva, hogy a november 26-án rendezendő népszavazáson részt vesznek-e, ill., hogy melyik megoldásra adják szavazatukat.

⁴⁸⁴ Az SZDSZ, a FIDESZ és az MSZDP november 15-én terjedelmes nyilatkozatot adott ki a távolmaradásra vonatkozó MDF Elnökségi Nyilatkozatról, melyet az MTI és a napilapok is széles körben ismertettek. Az Elnökség távolmaradásról szóló nyilatkozata megosztotta az MDF tagságát és szervezeteit is. A november 14-ei nyilatkozatot követő értelmező megszólalások lényegi eleme, hogy a távolmaradásra vonatkozó javaslat elfogadásában és a távolmaradásban a személyes meggyőződés fontosságát hangsúlyozza, azaz azt nem egyedüli megoldásnak tekinti, illetve erőteljesen fellép a „bojkott” kifejezés használata ellen.

Az MDF a magyar demokrácia kiépítésére és a nemzeti önállóság fő kérdéseire összpontosít és ezek közé nem sorolja ezt a november 26-i népszavazást, amelyben elsősorban az összetorlódott válság termékét látja. Az elnökválasztás idejét (a parlamenti választások előtt) és módját (közvetlen legyen-e, mint pl. Ausztriában, Franciaországban, USA-ban, vagy közvetett, mint pl. az NSZK-ban, Olaszországban, Lengyelországban) a kompromisszum lehetséges tárgyának véltük, mind az ellenzéken belül, mind a másik oldallal kötött megállapodásnál. (Annál inkább, mert az MDF eredeti álláspontját, amit szervezetünk korai megnyilatkozásaitól kezdve hirdettünk egy alkotmányozó nemzetgyűlés mielőbbi megválasztását – senki sem támogatta a hatalom és az ellenzék oldalán.)

Így az MDF elfogadhatónak tartja az Országgyűlés által kiírt népszavazás alapján a köztársasági elnöknek a parlamenti választások után, az új Országgyűlés által történő megválasztását éppen úgy, mint – a népszavazás eredményétől függően – az előzetes megválasztását közvetlenül a nép által. Éppen ezért az 1989. szeptember 18-án történt Megállapodás keretében mi egyik lehetőséget sem zártuk ki, hanem az elfogadott alkotmánymódosítás záró rendelkezéseként (40. § (1) bek.) az alábbi elfogadásra került szöveget terjesztettük be: „Ha az e törvénnyel visszaállított elnöki tisztség betöltésére az új országgyűlés megválasztása előtt kerül sor, akkor a köztársasági elnököt a választópolgárok az általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással négy évre választják meg.” Így mindkét lehetőséget fent kívántuk tartani. Kizárni csak azt akartuk – ami sikerült is – a szeptember 18-án aláírt Megállapodás révén, hogy az MSZMP kongresszusa előtt a jelenlegi országgyűlésnek szerezze meg a köztársasági elnök megválasztásának jogát, annak minden kockázatával.⁴⁸⁵

Ezért az MDF a magyar nép döntésére bízta azt, hogy a november 26-án sorra kerülő népszavazáson az országgyűlés által történő elnökválasztás (a parlamenti választások után), vagy pedig a közvetlen (a nép által történő) választási forma mellett szavaz. Mindkét megoldást elfogadhatónak tartjuk és mindkét lehetőségre felkészültünk, amit az önálló köztársasági elnökjelölt állítása is jelez. Szerintünk önmagában egyik megoldás sem jár a hatalom kisajátításának

⁴⁸⁵ A megállapodás a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások első szakaszát zárta le. Az aláírás napján szinte az utolsó pillanatig folytak az egyeztetések. Kis János és Tölgyessy Péter felajánlották, hajlandók támogatni a köztársasági elnök parlamenti választások előtti választását, amennyiben újra nyitják a három, már lezárt kérdést. Lásd: Ripp Zoltán: Rendszerváltás Magyarországon 1987–1990. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 456.

veszélyével, vagy valamiféle önkényuralmi elképzelés valóra váltásával. Ezért az MDF tagjainak és híveinek döntésére bízuk az állásfoglalást, amikor szavaznak az elnökválasztás idejének és módjának meghatározásáról.

Az MDF a magyar demokrácia kiépítésének, a nemzeti önállóság biztosításának, fő kérdéseire összpontosítva, a legnagyobb felelősséggel és körültekintéssel jár el. Látványos eszközök nélkül a valóság talaján állva mondjuk meg ezúttal is véleményünket és mérlegeljük állásfoglalásunkat. A közbizalom elnyerésére törekedve állítunk köztársasági elnökjelöltet és készülünk fel a diktatúrából a demokráciába való átmenetet lezárni hivatott szabad parlamenti választásokra.

119. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Budapesti Egyeztető Bizottsága által kibocsátott szórólap az 1989. november 26-i népszavazással kapcsolatban

1989. november

Nem megyünk el, nem szavazunk!

1. Az SZDSZ azt állítja, hogy az Országgyűlés által a munkásörség megszüntetéséről, a pártvagyon átvilágításáról és a munkahelyi pártszervezetek megszüntetéséről hozott határozatokat népszavazással kell megerősíteni, mert az Országgyűlés megfélemlítve, kényszer alatt cselekedett, így e döntések bármikor visszavonhatók. Elfogadható-e ez az érvelés?

Az érvelés nem fogadható el, mert amíg jogállamban élünk, az Országgyűlés határozatai mindenképpen érvényesek, ha viszont egy erőszakos visszarendezés keretében a fegyvereké lenne a szó, teljesen mindegy volna, hogy e döntéseket megerősítették-e népszavazással, avagy sem.

Ha az SZDSZ komolyan gondolná ezt az érvet, elsősorban a pár héttel korábban, hasonló körülmények között, ugyanezen Parlament által hozott sarkalatos törvények vonatkozásában kellett volna a népszavazással történő megerősítést kezdeményeznie. Ezt azonban nem tette, és ez a következtetés rámutat az SZDSZ akciójának az igazi okára.

2. A népszavazás kezdeményezésének az igazi oka a népszavazással történő köztársasági elnök-választás elkerülése nem abból a megnevezett célból, hogy a köztársaság elnökét az új, demokratikus Parlament válassza meg, hanem azért, mert az SZDSZ stratégiái úgy mérték fel, hogy ebben a kérdés-

ben eredményes politikai harcot folytathatnak, ami növelhetné az SZDSZ tekintélyét, szélesítené híveinek táborát. A másik három kérdés, amelyekkel egyébként eleve nyitott kapukat döngettek, csak e főkérdés álcázására szolgált. Szükség volt erre az álcázásra, mert másként hogyan magyarázták volna meg az embereknek azt az ellentmondást, hogy az SZDSZ alkalmasnak találja a lakosságot a november 26-i népszavazásra, de nem tartja alkalmasnak arra, hogy népszavazással válasszon köztársasági elnököt.

3. Az országos kérdéseket tehát az SZDSZ alárendelte a pártpolitika érdekeinek és ebben az sem gátolta meg, hogy ez az országnak 200 millió forintjába kerül.

4. Joggal merül fel a kérdés, hogy ezek után érdemes-e elmennünk a november 26-i népszavazásra? Hiszen az Országgyűlés mind a négy kérdésben számunkra megfelelő döntéseket hozott. Ha az alacsony részvételi arány miatt a népszavazás eredménytelen volna, akkor az Országgyűlés által meghozott minden tekintetben helyes döntések maradnának érvényben. Ráadásul távolmaradásunk azt az álláspontot is kifejezné, hogy nem értünk egyet a demokráciával való ilyenfajta játékkal, ami csak szűk csoportérdekeket szolgál, az ország érdekeivel azonban ellentétes, mert késlelteti a meghozott helyes döntések végrehajtását.

Gondolkodjatok magyarok, maradjatok otthon!

Magyar Demokrata Fórum Budapesti Egyeztető Bizottság

120. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének nyilatkozata a pártok költségvetési támogatásával kapcsolatban

1989. november 6.

Az MDF Országos Elnökségének nyilatkozata
a pártok költségvetési támogatásával kapcsolatban⁴⁸⁶

A pártok költségvetési támogatására, a volt MSZMP költségvetési részeseiből elkülönített 100 milliós összeg körül méltatlan húzakodás alakult ki. Miután a tárgyaló szervezetek egy része nem hajlandó tagnyilvántartásokkal igazolni jogosultságát, fennáll a veszélye annak, hogy az összeg bizonyos része valós jogcím nélkül talál gazdára.

A Magyar Demokrata Fórum tiszta helyzetet kíván teremteni ebben a kérdésben is.⁴⁸⁷

Kijelentjük, hogy tagnyilvántartásunkba bármikor betekintést engedünk a Kormánynak és a Parlamentnek.

Kijelentjük, hogy csak tagságukat igazolt szervezetek támogatását tartjuk elfogadhatónak.

Kijelentjük, hogy a Magyar Demokrata Fórum részére megszavazott összeget a Minisztertanácsnál, a már folyósított előleget saját számlánkon zároljuk.

⁴⁸⁶ Az új pártok működésüket elsősorban tagdíjbevételekből, magánadományokból, külföldi pénzsegélyekből finanszírozták. A párttörvény (1989. évi XXXIII. törvény X. 30. a pártok működéséről és gazdálkodásáról) 1989. október 30-ai kihirdetése után a helyzet annyiban változott meg, hogy ekkortól állami apánázásra is számíthattak. A pénzosztás alapja eleinte a „bemondás” volt, a párttörvény ugyanis a választási eredményen alapuló finanszírozást írta elő, ám ez a szabály csak a következő évben – az általános választás után – vált alkalmazhatóvá. Jobb megoldás hiányában az addigi – mintegy féléves – időszakra az a pártközi megállapodás született – amit az Országgyűlés 1989. november 24-ei döntésével jóváhagyott –, hogy a politikai versenytársak elhiszik egymásnak a bemondott taglétszámokat, s ennek alapján osztják „fizetési kategóriákba” a pártokat. A legnagyobb összeget, 15-15 millió forintot az FKGP, az MDF és az MSZDP kapta, de 10 millió jutott a Magyar Néppártnak, miközben például az SZDSZ 7, a Fidesz 4 millió forinthez jutott.

⁴⁸⁷ 1989 márciusában az MDF-nek 13 200 tagja, 159 városi és 208 községi szervezete volt. Az MDF a II. Országos Gyűlésén pontos szervezeti kimutatást készített, tagságát húsz ezer körülire becsülve. A FIDESZ 1989. november 7-én tartott sajtótájékoztatóján azt jelentette be, hogy taglétszáma megközelítette a félmillió főt. Hozzá kell tennünk, hogy az MTI tudósítása szerint ennek bejelentésekor a helyszínen, ahol többségében FIDESZ szimpatizánsok tartózkodtak, élénk derűltég volt hallható. MTI hír, 1989. november 7.

Szükségesnek tartjuk, hogy a Kormány tárgyalásokon tisztázza mielőbb a támogatásra igényt tartó pártokkal és szervezetekkel a jogosultságot, illetve annak mértékét.⁴⁸⁸

Ezek után a Kormánynak kell felelősséget vállalnia a Parlament előtt az összeg szétoztásáért.

Budapest, 1989. november 6.

a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége

121. dokumentum: Balsai István és Salamon László javaslata a Magyar Demokrata Fórum képviselőjelöltjeinek kiválasztására és felkészítésére

1989. november 9.

Balsai István⁴⁸⁹ és Salamon László⁴⁹⁰ javaslata az MDF Elnökségének az MDF képviselőjelöltjeinek kiválasztására és felkészítésére vonatkozóan⁴⁹¹

[Kézzel írt megjegyzés: „Hétfői elnökségi ülés” „Lezsák Sándor”]

Javaslatunk célja annak biztosítása, hogy az MDF egy politikailag lényegében egységes, saját arculatát valóban kifejező, és ugyanakkor magas politikai és szakmai színvonallal rendelkező képviselő garnitúrát állítson ki.

Az a veszély fenyeget ugyanis, hogy ezzel a kérdéssel való kellő foglalkozás hiányában egy heterogén, arcnélküli és jelentős részében politikailag és szakmailag színvonalatlan gárda alakulhat ki, mely esetleg hosszú évekre szívesen lejárathatná a szervezetünket.

Az idő sürget, nyakunkon a parlamenti választások!

⁴⁸⁸ Az MDF elsősorban azt kívánta kiküszöbölni, hogy az újonnan alakult pártoknak juttatott összegek személyes felhasználásra és ne közösségi célokra fordítódjanak.

⁴⁸⁹ Balsai István (1947): ügyvéd, politikus. 1988 szeptemberében lépett be az MDF-be, 1989–1990 között az Országos Választási Bizottság tagja, 1990–1994 között igazságügy miniszter volt. 1990-től hat cikluson keresztül országgyűlési képviselő volt.

⁴⁹⁰ Salamon László (1947): jogtudós, ügyvéd, politikus. 1989-ben lépett be az MDF-be, a Kerekasztal-tárgyalásokon a párt egyik jogi szakértője volt. 1990–2013-ig országgyűlési képviselő, 1993–1994-ben az MDF Országos Választmányának, 1994-től Elnökségének tagjaként tevékenykedett.

⁴⁹¹ Az MDF Elnöksége 1989. november 13-i ülésére készült javaslat. Az MDF Elnöksége már 1989 nyarán is többször tárgyalt a jelöltállítás kérdéséről, az itt szereplő javaslat a viták esszenciája alapján készült.

A következő alapelveket javasoljuk a képviselők kiválasztására és egységes arculatának megteremtésére:

1.) Az egyéni választókerületek képviselőjelöltjeit a helyi, szervezetek válasszák ki. Vidéken a helyi szervezetek közötti koordinációval, Budapesten a kerületi szervek önállóan, kivéve ott, ahol a választókerület határa a kerületi közigazgatási határral ütközik, ahol az eseti koordináció szükséges. A helyi szervek egyéni választókerületbe történő képviselő jelölése legyen önálló jogköre a helyi szervezeteknek, de az MDF központja alkalmatlanság észlelése esetén javasolhassa a döntés felülbírálatát.

2.) A területi listák, valamint az országos lista kialakítása legyen az MDF központjának a feladata.

A területi listára felveendő személyek tekintetében ugyancsak a helyi szervezetek tegyenek javaslatot (fekvésük szerinti megyére, ill. fővárosra vonatkozóan) és ezeknek a javaslatoknak a figyelembevételével a területi (regionális) választási irodák készítsenek listatervezeteket az MDF központja számára.

3.) Az MDF vezető súlyú személyiségei lehetőleg mindhárom lehetőségben (egyéni, megyei, ill. fővárosi, valamint országos lista) induljanak.

Az ilyen jelöltállítással érintett helyi szervek mondjanak le az egyéni választókerületben a saját helyi jelölt állításának lehetőségéről.

4.) A képviselőjelölteket az MDF központja részesítse egy – a program átfogó ismeretét szolgáló – felkészítésben.

5.) A képviselőjelöltek személyét az ajánlások gyűjtésének megkezdéséig ne szellőztessük, mert ez megkönnyítheti ellenfeleinknek személyi-politikai támadásokra való felkészülését.

6.) A listák központi összeállítására, a jelöltek színvonalának felmérésére és felkészülésének megszervezésére az MDF Elnöksége alá rendelt egy kb. 5-6 tagú operatív bizottságot kell létrehozni.

Teendők, ütemterv:

1.) Az MDF Elnöksége a legközelebbi hétfői (nov. 13-i) ülésén alakítsa ki a képviselők kiválasztásának és felkészítésének koncepcióját. Legkésőbb november közepéig a tennivalókról tájékoztassa a helyi szervezeteket és a területi (regionális) irodákat, – ideértve a választókerületi beosztás pontos közlését is.

Ugyancsak novemberben, legkésőbb annak második felében hozza létre a neki alárendelten működő operatív bizottságot.

2.) A helyi szervek legkésőbb november 30-ig bezárólag döntsének abban, hogy kit választanak ki képviselőjelöltekként az egyéni választókerületben, és ugyanezen határidőben tegyék meg javaslataikat arra nézve, kit javasolnak a területi listára jelöltként felvenni.

Ha – ami vidéken esetleg várható – több jelölt is akadna egy egyéni választókerületre, az nem baj, – és ha nem tudnak a helyi szervek közvetlen koordinációval egy személyben megállapodni, maradjon meg az egyéni választókerületben regionális irodai döntésre utalva több név. Szervezeteink az itt említett döntéseiket és javaslataikat egyelőre, az ajánlások gyűjtésének kezdetéig szervezetten kívül ne hozzák nyilvánosságra.

3.) A helyi szervek ugyancsak november 30-ig bezárólag közöljék az MDF Elnökségével és a regionális irodákkal egyéni választókerületben kiválasztott jelöltjeiket, illetve a megyei listára javasolt jelölteket.

4.) Az összes jelölt, akár egyéni választókerületre lettek kiválasztva, akár területi listára javasolva, készítsenek részletes önéletrajzot és készítsenek egy egyoldalas összefoglalót arra nézve, hogy mi az, amit az MDF programjában és ezzel összhangolt politikai nézeteikben a 3 leglényegesebbnek tartanak. Ebben az összefoglalásban utaljanak helyi jellegű program-célkitűzéseikre is.

Ezeket ugyancsak november 30-áig egy-egy példányban küldjék meg az MDF központban működő operatív bizottságnak, illetve a regionális irodáknak (célszerű lenne fényképpel).

5.) A regionális irodák legkésőbb december 10-ig készítsék el a megyei listák tervezetét a hozzájuk tartozó megyék tekintetében, és azt küldjék be az MDF központjában működő operatív bizottsághoz.

Jöjjenek fel a központba azok a nevek is, akik a megyei listára nem kerültek fel, de felmerültek, mivel ezeket is figyelembe lehet venni az országos lista hátsóbb részeinek kialakításánál.

6.) Az operatív bizottság legkésőbb karácsonyig tekintse át a beküldött anyagot.

Ha valamelyik egyéni választókerületi jelöltnél az anyag alapján valamilyen kizáró, alkalmatlanságra utaló ok gyanúját látja, a jelölt személyes meghallgatása után javasolja – ha szükséges – ugyanezen határidőben a helyi szervezeteknek a jelöltállítás döntésének felülvizsgálatát.

7.) Ugyancsak legkésőbb december 10-ig a regionális irodák döntsének olyan egyéni választókerületi jelöléssel kapcsolatban, ahol a helyi szervek koordinációs kísérlete több név felmerülése esetén nem hozott eredményt.

8.) Az operatív bizottság állítsa össze a megyei és fővárosi valamint az országos lista végleges tervezetét legkésőbb 1989. december 31-ig az MDF Elnökségének elfogadására.

Eddig a határidőig legkésőbb az is alakuljon ki, hogy a vezető személyiségek, akik indulni kívánnak, melyik egyéni választókerületben indulnak.

Az ilyen helyen állított saját helyi jelöltet a helyi szervezet egyetértésével a megyei, ill. fővárosi listára kellene tervbe venni.

Mindezekhez a helyi szervezet hozzájárulását legkésőbb ugyancsak 1989. december 31-ig meg kell szerezni.

A cél az, hogy a képviselői garnitúra 1989. december 31-ig kialakításra kerüljön.

Látható, hogy az idő igen rövid. Ez az egyébként igen szoros ütemterv azzal a helyzettel harmonizál igazán, ha a november 26-i népszavazás az elnökválasztás népszavazás útján [történő] január 7-i megvalósítása mellett dönt. Ha nem, akkor könnyen lehet, hogy hamarabb megindul a 90 napos tágabb értelemben vett választási kampány, és az már most késedelmet jelent, – jöllehet szorosabb ütemterv aligha képzelhető el. A helyzet tehát S. O. S. sürgős!

A jelöltállítás a számokat tekintve a következően alakuljon:

1.) Minden egyéni választókerületben egy jelöltet állítsunk.

2.) Minden területi listára kétszer annyi jelöltet állítsunk, mint ahány mandátum elnyerhető az adott listán. (Kihasználva a törvényi lehetőséget, gondolva a több helyen való jelölés és abból adódó visszalépés, az időszakos változások; halál, lemondás stb. eseteire, – és nem utolsó sorban az esetleges sértődöttség számának csökkentésére.)

3.) Az előbbi elv figyelembevételével is országos listán 60-70 fő felvétele elégségesnek látszik.

4.) Miként már az elveknél utaltunk rá, hangsúlyozzuk, hogy egy országos személyiség induljon mind a három lehetőségben.

Pl. Lezsák Sándor induljon a Lakitelek fekvése szerinti (Kecskemét) egyéni választókerületben, induljon a Bács-Kiskun megyei lista első helyén és az országos listán is.

A felkészítést illető teendők

Az operatív bizottság szervezésében 1989. december és 1990. január vége között, legalább négy-öt alkalommal legyen a jelöltek számára egy politikai akadémia.

Ekkor talán könnyebben és olcsóm bérelhetők lennének nagy egyetemi előadótermek is, a vizsgaidőszakra tekintettel.

Ezeket tartsanak előadásokat a vezető emberek, bejáratott szakértők.

Pl. Általános politikai kép tekintetében: Antall József. Magyarság érdekeinek kérdései, nemzeti kisebbség bel- és külpolitikai ügye: Für Lajos.

Hangsúlyt kell adni a gazdasági és a mezőgazdasági program tüzetes ismereténél!

Az MDF végső programját, valamint a programsűrítményt – annak végső kontrollja után – le kell sokszorozítani, és minimum, hogy a jelölteknek ezek meglegyenek. (Természetesen a szerveknél is el kell terjeszteni, további sokszorozás és terjesztés érdekében, de ez már a kampány kérdése!)

A jelöltek részére szóló nagy előadások mellett esetleg kiscsoportos szekciósülés szervezése is megfontolandó.

Kiscsoportos foglalkozás keretében megbeszélhetők az egyéni képviselő-jelöltek helyi programjai is, hogy azok illeszkedjenek az MDF országos programjához, és hogy ne tartalmazzanak beválthatatlan célkitűzéseket.

Budapest, 1989. november 9.

[aláírások]

Dr. Balsai István

Dr. Salamon László

122. dokumentum: Csóti György feljegyzése Für Lajos és Pak Csol Un dél-koreai államminiszter találkozásáról

1989. november 9.

Für Lajos és Park Chul Un dél-koreai államminiszter találkozója.⁴⁹²

November 7-én Für Lajos, a Magyar Demokrata Fórum köztársasági elnökjelöltje, az MDF elnökségének tagja és Csóti György az MDF Hivatalának vezetője munkavacsorán találkozott Park Chul Un államminiszterrel és Kenn Taik Kang belkoreai [sic!] ügyek államtitkárával a kormány Béla király úti rezidenciáján. A találkozón részt vett Mátyus Sándor,⁴⁹³ a Külügyminisztérium 4. politikai osztályának helyettes vezetője is.

Az államminiszter úr, aki Ro Te Vu elnök első számú tanácsadója, a dél-koreai államfő november végi magyarországi útját előkészítendő érkezett Budapestre. Meglepően jól tájékozott az MDF-ről és Für Lajos személyéről.

A vacsorával egybekötött megbeszélés elején az államminiszter és köztársasági elnökjelöltünk kölcsönösen ismertették országuk jelenlegi politikai helyzetét és problémáit. Az eltérések mellett megállapították, hogy sok hasonlóság van népeink jelenkori történelmében.

Csóti György a távol-keleti országban alkalmazott állami szubvenciókról és az adózási rendszerről érdeklődött.⁴⁹⁴

Park Chul Un megígérte, hogy írásbeli információkat küld a felvetett kérdésekről, és felajánlott szakértői tanácskozásokat is.

Für Lajos befejezésül kifejezte népünk megértését a koreai nemzet kényszerű megosztottságából adódó nemzeti tragédiával kapcsolatban. A dél-koreai államminiszter hasonló megértő magatartást helyezett kilátásba a kisebbségi sorsba került magyarsággal kapcsolatban.

⁴⁹² Pak Csol Un a Koreai Köztársaság államminisztere november 4-én érkezett Magyarországra előkészíteni Ro Te Vu koreai köztársasági elnök november 22–24-én esedékes magyarországi látogatását. Ro Te Vu személyében először látogatott dél-koreai elnök Magyarországra. Az államminisztert november 7-én Szűrös Mátyás ideiglenes köztársasági elnök is fogadta. Figyelmet érdemel és az MDF politikai súlyát igazolja, hogy a látogatást előkészítő államminiszter külön az MDF köztársaságielnök-jelöltjével is találkozott.

⁴⁹³ Mátyus Sándor (1946): diplomata, nagykövet.

⁴⁹⁴ Az úgynevezett „ázsiai kistigrisek”, főként Dél-Korea, Szingapúr, Tajvan sikerei sokáig követhető példaként tűntek fel a magyar gazdaság átalakítására, s ennek lehetséges analógiaként való tudatos hangsúlyozása az Antall-kormány idején jelentős publicitást kapott.

Befejezésül Park Chul Un meghívta elnökjelöltünket dél-koreai látogatásra, és reményét fejezte ki, hogy Für Lajos lesz a negyedik Magyar Köztársaság első elnöke.

Budapest, 1989. november 9.

Csóti György

123. dokumentum: Beszámoló Csóti György és Forrai István brüsszeli útjáról

1989. november 13.

Beszámoló Csóti György és Forrai István⁴⁹⁵ brüsszeli útjáról
(EMSU⁴⁹⁶ kongresszus, 1989. november 10–11)

Az Európai Kis- és Középvállalkozók Szövetségének (EMSU) 1989. évi kongresszusára Dr. Péter Spary úr⁴⁹⁷ (a CDU/CSU kis- és középvállalkozói egyesületének ügyvezető igazgatója) meghívására az MDF nevében Csóti György és Forrai István (külügyi bizottság) utazott Brüsszelbe.

Az első napon délelőtt az európai kis- és középvállalkozók jelenlegi helyzetéről és a közös piaci országok 1992. évi vámuniójával előálló új helyzetre való felkészülésről hallottunk érdekes előadásokat magas rangú politikusoktól és gazdasági szakemberektől (pl. dr. Alois Mock osztrák külügyminiszter, Gerold Tandler bajor pénzügyminiszter, az Európai Gazdasági Közösség több vezetője).⁴⁹⁸

Délután szekcióüléseken folytak tartalmas viták. Magyar részről az MDF-

⁴⁹⁵ Forrai István (1958): közgazdász, 1990 után Antall József Miniszterelnöki Kabinetirodájának helyettes vezetője lett.

⁴⁹⁶ European Medium and Small Business Union (EMSU) a kis- és középvállalkozások (kkv) európai szervezete. A legfeljebb 249 főt foglalkoztató vállalkozásokat sokáig a magyar gazdaság gerinceként képzelték el, ám Magyarország a rendszerváltás után mind egyértelműben a nagyvállalati szféra túlsúlya irányába mozgott és sodródott.

⁴⁹⁷ Péter Spary (1940): gazdasági szakember, 1975 és 1990 között a CDU/CSU kis- és középvállalkozói egyesületének ügyvezető igazgatója.

⁴⁹⁸ Gerold Tandler (1936): német politikus. 1971 és 1978, majd 1983 és 1988 között a CSU főtákar, 1988 és 1990 között bajor pénzügyminiszter.

en kívül az OKISZ⁴⁹⁹ elnöke és egy munkatársa is részt vett az ülésen (más úton, feltehetően a magyar kereskedelmi kirendeltségen keresztül kerültek ki). Az EMSU 10 éves fennállása óta első ízben vett részt kongresszusukon kelet-európai delegáció. Ennek megfelelően nagy ováció mellett mutattak be bennünket. Este a Hilton szállóban megrendezett fogadáson felvilágosítottuk a szövetség vezetőit, hogy két magyar delegáció van Brüsszelben.

Így másnap reggel külön bemutattak bennünket és György von Osváth⁵⁰⁰ úr (CDU tisztviselő igazgatói rangban az Európa Tanácsban) jóvoltából Csóti György szót is kapott, aki az MDF rövid bemutatása után elmondotta, hogy a legnagyobb magyar ellenzéki mozgalmon belül vállalkozói csoport van alakulóban. Fentiek alapján a kongresszus egyhangú szavazással megfigyelői státusban az EMSU-ba kooptálta az OKISZ-t és az MDF vállalkozói csoportját.

Már a felszólalás előtt is, de különösen utána nagyon nagy érdeklődés és megkülönböztetett figyelem mutatkozott az MDF delegáció iránt. Sok és értékes kapcsolatot létesítettünk mind politikai, mind vállalkozói területen.

A következő kongresszus Hollandiában lesz. Az OKISZ javaslatára 1991-ben Magyarország is szóba jöhet, mint rendező.

Budapest, 1989. november 13.

[Csóti György aláírása]

⁴⁹⁹ Országos Kereskedelmi és Iparszövetség (Magyar Iparszövetség).

⁵⁰⁰ O'sváth György (1931) politikus. 1956-ban menekült el Magyarországról, Németországban telepedett le, különböző európai intézményekben dolgozott, 1965-től az Európai Közösségben (1992-től Európai Bizottság). 1990-től Antall József személyes tanácsadója volt.

124. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége nyílt levele az Országgyűlésnek a gazdasági helyzettel és a választások időpontjával kapcsolatban

1989. november 20.

Nyílt levél a Magyar Köztársaság Országgyűlésének

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Országgyűlési Képviselők!⁵⁰¹

A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége úgy ítéli meg, hogy a fenyegető gazdasági csőd és a kiteljesedő kormányzati válság veszélybe sodorja azoknak a sarkalatos törvényeknek a realizálását, amelyeknek elfogadásával Önök tanúságát adták történelmi felelősségérzetüknek.

Az ország közéletének fenyegető megingása elengedhetetlenné teszi, hogy Önök minden további késlekedés nélkül tűzzék ki az országgyűlési választások időpontját.

Tegyék magukévá azt a kezdeményezésünket, hogy március 11-én a nép választhassa meg képviselőit, teremthesse meg azt a törvényhozást, amelynek hivatása, hogy jövőt biztosítson Magyarországnak.

Budapest, 1989. november 20.

a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége

⁵⁰¹ Bánffy György, az MDF képviselője 1989. november 21-én ismertette az MDF Elnökségének javaslatát a Parlamentben, és egyben ajánlotta az Országgyűlésnek, hogy december 11-i hatállyal mondja ki önmaga feloszlását, és kérje Szűrös Mátyást, az Országgyűlés elnökét, március 11-ére tűzze ki a parlamenti választásokat. Javasolta továbbá, hogy a köztársasági elnök választására ne január 7-én, hanem a parlamenti választások napján, március 11-én kerüljön sor. Ez felére csökkentené a választások lebonyolításához szükséges költségeket, és megválaszolja azt a vádat is, miszerint a köztársaságielnök-választás és a parlamenti választás ideje közötti hatalmi pártharcban a köztársasági elnök túlzott szerepet kaphat. Az Országgyűlés önmagát feloszlató javaslatával egyetértett a Szabad Demokraták Szövetsége is, ám azt nem támogatták, hogy a választásokkal egy időben legyen a köztársaságielnök-választás is.

125. dokumentum: Az 1989. november 26-i népszavazás után készült politikai értékelés

1989. december 1.

Politikai értékelés az 1989. november 26-i népszavazás eredményének ismeretében⁵⁰²

Az 1989. november 26-i népszavazás eredményei közismertek, ebből a reális következtetések levonása rendkívül fontos és elkerülhetetlen a jövő évi parlamenti választások sikere, illetve az MDF politikai súlyának megőrzése szempontjából.

A realitás az, hogy az 1989. november 14-i MDF Elnökségi állásfoglalás politikai hiba volt, mely jelentősen csökkentette az MDF szimpatizánsainak táborát és a tagság körében értetlenséget okozott. A politikai hibát tovább fokozza a közvélemény és a tagságot kioktató stílusú magyarázkodás, mely nem ismeri el az állásfoglalás időbeni és tartalmi hibáit.

Reméljük feltételezik szervezetünkről, hogy elsősorban a nemzet és az MDF jövője érdekében, a jobbító szándék által vezérelve javasoljuk, hogy a személyi konzekvenciák levonása megtörténjen.

Az elnökségnek ki kell egészülni a gazdasági programunkat kidolgozó országos hírű közgazdászokkal, a gazdasági élet vezető posztjain dolgozó szakemberekkel, akik hitelesen tudják képviselni az MDF programját, alkalmasak a nyilvánosság előtti szereplésre.

Javasoljuk az MDF országos küldöttértekezletét egy napos tanácskozásra összehívni az októberi értekezleten megválasztott küldöttek mandátumának elfogadásával, hogy technikailag minél előbb a gyűlés megtartható legyen, és egyetlen napirendi pont kerüljön megtárgyalásra, az elnökség újraválasztása.

⁵⁰² A feljegyzés készítője és további sorsa ismeretlen. Az 1989. november 26-ai népszavazás eredménye nem elsősorban azért volt bukás az MDF számára, mert elhalasztódott az 1990. január 7-ei köztársaságielnök-választás – számukra elsősorban a képviselő-választás mielőbbi megtartása volt a lényeges –, hanem az az erkölcsi veszteség, amely a távolmaradás téves jelszavának képtelenségét igazolta. Mind az Elnökségben, mind a szervezetek és a tagság körében megnövekedett az elégedetlenség. Az MDF alapító vezetői (a lakiteleki kilencek) háttérbe szorultak, illetve egyre több újonnan feltűnt, magát szakértőnek tekintő aktivista jelent meg javaslataival az Elnökség környékén. Vélemelmezhetően közülük kerülhetett ki az ismertetett fogalmazvány készítője. Figyelmet érdemel, hogy a szöveg az Elnökség tagjainak újraválasztását szorgalmazza, de nem érinti az Elnök személyét, s elsősorban a technokrata személyi kör bevonását sürgeti.

126. dokumentum: Edvi Péter levele Antall Józsefnek az alsó-szászországi CDU elnöksége és a Hannoveri Magyar Egyesület nevében 1989. december 11–17. közötti németországi látogatással kapcsolatban

1989. november 28.

Dr. Peter T. Edvi⁵⁰³

[cím, telefonszám]

Antall József, Magyar Demokrata Fórum

Budapest, 1066 Ó u. 8-10.

Ungarn

[Kézrel írt megjegyzés: „kezemhez kaptam 1989. dec. 4-én 18:30-kor” Ez után valószínűleg Csóti György kézjegye látható]

Tisztelt Antall úr!

Az alsó-szászországi CDU elnöksége és a Hannoveri Magyar Egyesület nevében szívélyesen meghívom szervezetük vezetőségének 2 tagját 1989. december 11. hétfőtől 1989. december 17. vasárnapig.⁵⁰⁴

Hivatkozva Fodor Gáboron (FIDESZ) keresztül küldött előzetes információkra, kérnénk a következőket. Mi az érkező magyar delegáció részére, mind tartományi, mind szövetségi szinten a legmagasabb rangú tárgyalópartnereket kértük, ezért kérnénk, hogy önöktől is a legszűkebb vezetőség köréből

⁵⁰³ Edvi Péter Tamás: állatorvos. Ebben az időszakban a Hannoveri Magyar Egyesület elnöke. 1990-ben a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat alapító elnöke, aki egyben jószolgálati küldötként sokat segített Magyarország nemzetközi kapcsolatai kialakításában.

⁵⁰⁴ Az MDF-et Kulin Ferenc és Marx Gyula, az SZDSZ-t Demszky Gábor és Hodosán Róza, a Fideszt Kövér László és Áder János, az MSZDP-t Csúrdi Sándor és Gelencsér Béla, a Független Kisgazdapártot Prepeliczay István és Iván Géza képviselte. Ez volt a demokratikus magyar ellenzék addig külföldön járt legjelentősebb közös delegációja. Marx Gyula egy sajtótájékoztatón elmondta, hogy a CDU-val és a különböző minisztériumi személyiségekkel való különböző szintű és széles körű kapcsolatfelvételeken túlmenően az iránt is tapogatózó lépéseket tettek, hogy az MDF-et esetleg anyagi lehetőségekkel vagy szellemi kapacitással tudnák segíteni a választási kampányban. Kulin Ferenc úgy nyilatkozott, hogy a különböző ellenzéki pártokat tömörítő delegáció együttléte belpolitikai szempontból is tanulságos volt, mivel a Német Szövetségi Köztársaság politikájához való viszonyulás stabilizáló tényező lehet egy olyan helyzetben, amikor az ellenzéki pártok közötti ellentétek természetesen kiéleződnek a választások előtt. Kulin véleménye szerint a kinn tartózkodás néhány napja alatt kiderült, hogy a gazdasági és külpolitikai érdekek szempontjából fontos alapkérdésekben – függetlenül az átmenet technikájának részleteitől – az ellenzék többsége egyetért.

jelöljék ki a delegáció tagjait. A protokoll számára nagyon gyorsan szükség lenne az érkező delegáció névsorára, ezért kérném, hogy az Önöktől érkező két személy nevét és funkcióját, még ezen a héten közölni szíveskedjenek. Mivel a meghívást kb. 4 héttel ezelőtt szóban előre jeleztük, ezért reméljük, hogy a gyors válasz nem jelent problémát.

Decemberi itt tartózkodásuknak különös jelentőséget ad az a tény, hogy az NSZK kancellárja, Kohl úr⁵⁰⁵ december 17-én utazik Magyarországra.⁵⁰⁶ Nyilvánvaló, hogy egy tárgyalás a kancellár környezetével és valószínűleg Kohl úrral is, előnyösen befolyásolná az NSZK delegációjának magyarországi tárgyalásait. Hannoverben az alsó-szászországi kormány és annak miniszterelnöke, illetve a parlament tagjai lesznek a tárgyaló felek.⁵⁰⁷

A CDU Magyarországról a következő pártokat, illetve szervezeteket hívta meg, szervezetenként 2 fővel ABC sorrendben:

- 1.) Fiatal Demokraták Szövetsége
- 2.) Független Földmunkás- Kiszármazás és Polgári Párt
- 3.) Kereszténydemokrata Néppárt⁵⁰⁸
- 4.) Magyar Demokrata Fórum
- 5.) Magyar Szociáldemokrata Párt
- 6.) Szabad Demokraták Szövetsége

Szívélyes üdvözléssel

[aláírás]

Edvi Péter

⁵⁰⁵ Helmut Kohl (1930–2017): német politikus. 1973 és 1998 között a CDU elnöke, 1982 és 1998 között a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja. Kancellári időszakára esett – és egyben élete főművének tekinthető – a német újraegyesítés kivívása.

⁵⁰⁶ Helmut Kohl 1989. december 16–18 között tett hivatalos látogatást Magyarországon. Programjába december 18-án beillesztette az Antall Józseffel, az MDF elnökével való személyes megbeszélést is.

⁵⁰⁷ A küldöttség Bonnban a kancellári hivatal államtitkárával, Günter Straßmeierrel és a nyugatnémet parlament külügyi bizottsága vezetőjével, Hans Streckennel találkozott. A CDU külügyi kapcsolatainak irányítójával, Bernd Fischerrel, Wolfgang Von Geldernnel, a mezőgazdasági minisztérium és Anton Pfeifer oktatási és tudományos minisztérium államtitkárával, valamint az NSZK külföldi kulturális kapcsolatainak vezetőjével is volt megbeszélésük. Hannoveri tárgyalópartnereik többek között az alsó-szászországi CDU elnöke, Wilfried Hasselmann, a tartományi parlament elnöke és Edzard Blanke, a Szociáldemokrata Párt tartományi elnöke és a hannoveri polgármester, Hans Walter König.

⁵⁰⁸ A Kereszténydemokrata Néppárt végül nem tudott delegátust küldeni.

127. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének nyílt levele a New York Times magyarországi tudósítójához

1989. november 28.

Az MDF Országos Elnökségének Nyílt levele
a New York Times magyarországi tudósítójához

Budapest, 1989. november 28.

Nyílt levél a New York Times magyarországi tudósítójához!⁵⁰⁹

Tisztelt Szerkesztő úr!

A *Magyar Nemzet* 1989. november 28-i számában a külpolitikai helyzetet értékelő címlapi összefoglalás a *New York Times*-ra⁵¹⁰ hivatkozva megállapítja, hogy a népszavazási kampány „fölfedte az MDF és az SZDSZ ellentéteit”. A *Times* szerint ez az ellentét az MDF antiszemitizmusában keresendő. Ez az állítás felháborító rágalom, melyet politikai ellenfeleink – nem feltétlenül az SZDSZ – terjesztenek. Számos bizonyítékunk van épp az ellenkezőjére. Az amerikai lap szerint az SZDSZ nem kíván a nyilvánosság előtt erről beszélni. Szabaddemokrata barátaink tapintatát köszönjük, de mi éppen a félreértések elkerülése végett a nyilvánosság bevonásával szeretnénk ezt a rágalmat tisztázni. Ennek érdekében kérjük szíveskedjék velünk közölni, kik kifogásolták az MDF-ben, hogy „sok zsidó van a szabaddemokraták között”. Visszautasítjuk azt az állítást is, mely szerint az MDF olyan felhívást adott ki, hogy „aki

⁵⁰⁹ A *New York Times* térségbeli, így magyarországi tudósítója Henry Kamm volt.

⁵¹⁰ A *New York Times* 1989. november 25-ei számában jelent meg Henry Kamm írása, *Clamor in the East; Hungary Opposition Splits, Threatening Ballot on Vote* címmel. A Budapestről november 24-ei dátummal keltezett cikk többek között azt prognosztizálta, hogy az ellenzéken belüli szakadás miatt vélhetőleg nem lesz érvényes a népszavazás. Ebben is tévedett. Az esetlegesen sikertelen népszavazás okaként a Magyar Demokrata Fórum ellenkampányát jelölte meg a szerző, egyben megállapítva, hogy a Fórum a régi magyar antiszemitizmus szellemét hozta vissza a közéletbe. Az újságíró azt a megállapítást tette, hogy a kampány egyértelműsítette a szabaddemokraták és a demokrata fórumosok közötti régóta fennálló ellentétet. A cikk szerint a Fórum elsősorban a vidéki településeken rendelkezik befolyással, ahol a nacionalista érzelmekre és a Budapest-ellenességre alapozzák kampányukat. Megjegyezte ugyanakkor, hogy a szabaddemokrata vezetők többsége budapesti zsidó. Az írás a „négyigenes népszavazás” előtti napon jelent meg. A cikk elérhetősége: <http://www.nytimes.com/1989/11/25/world/clamor-in-the-east-hungary-opposition-splits-threatening-ballot-on-vote.html> (Letöltés ideje: 2017. augusztus 25.)

magyar, nem vesz részt a szavazáson". Semmiféle ilyen értelmű röplap vagy nyilatkozat nem jelent meg.⁵¹¹

Ha ennek ellenkezőjét tudja bizonyítani, kérem tegye meg. Leginkább azonban arra szeretném kérni, hogyha máskor is elhangoznának hasonló súlyos vádak, az érintett felet is szíveskedjen megkérdezni.⁵¹²

Remélem a félreértések tisztázódnak, és a neves amerikai lap helyreigazítást tesz.⁵¹³ Addig is tisztelettel üdvözlí

Csóti György

az MDF Hivatalának vezetője

Utóirat: A *Magyar Fórum* c. hetilapban idézett 1956-os jelszó („aki magyar velünk tart”) ilyen összefüggésben való félremagyarázása megengedhetetlen, rosszindulatú beállítás és különben sem idézhető úgy, mint az MDF hivatalos nyilatkozata. Ez a jelszó a magyar népet kívánta az idegen uralom ellen mozgósítani és jelentése ugyanaz volt, mint 1848-ban a *Kossuth Lajos azt üzenete...* kezdetű dalnak.

⁵¹¹ Az MDF jelszava ez volt: „Nem megyünk el, nem szavazunk!”

⁵¹² Henry Kamm cikkében csak Haraszi Miklóst, Deutsch Tamást és a szociáldemokrata Benyó Pált szólaltatta meg.

⁵¹³ A *New York Times* nem adott ki helyreigazítást.

128. dokumentum: Csengey Dénes levele a *New York Times* szerkesztőjének⁵¹⁴

1989. december 2.

Csengey Dénes levele a *New York Times* szerkesztőjének⁵¹⁵

December, 2, 1989

To the Editor of the New York Times

Dear Mr. Editor,

I am writing to you from Hungary, quite exactly from the side of a bier.

My father died a few days ago, and has not yet been buried. You can understand how important I consider my present letter if I break the silence of mourning in order to write to you.

After the referendum held in my country a week ago, the Hungarian press printed passages from your paper, causing a shock to many here by claiming that leaders of the Hungarian Democratic Forum were anti-Semitic, and that this is the motive shaping the policies of the largest opposition party of Hungary. According to this reasoning, we would carry on a political controversy with the Alliance of free Democrats because many among its leaders were Jewish.

Moreover, all this is presented in a way that suggests that one of us said this to your correspondent, Henry Kamm.

Since I feel closely involved in this accusation, I must tell you that your correspondent is ill informed in the matter. In fact, it is one of the foundation stones of the political philosophy and program of the Hungarian Democratic Forum, that we protect human rights, and among them with special emphasis the national, ethnic and religious minorities, striving to improve their legal

⁵¹⁴ Csengey Dénes válaszlevele a *New York Times* főszerkesztőjének: a levél kifejezte Csengey Dénes megdöbbenését, mivel az amerikai napilap kifejezetten antiszemita pártnak jellemezte az MDF-et. Csengey kiemelte, hogy az MDF erőteljesen kiáll az emberi és kisebbségi jogokért, vagyis alapvetően nem is lehet és soha nem is lesz antiszemita elemeket képviselő párt. Az esetet a magyar belpolitikában kialakult belső viták hamis külföldi leképződésének értékelte. Egyúttal kérte a napilap főszerkesztőjét, hogy biztosítson helyet válaszlevelének a *New York Times* napilap hasábjain. Csengey Dénes levelét a *New York Times* nem közölte. [tartalmi kivonat]

⁵¹⁵ Henry Kamm az előbbieken említett november 25-ei írását követően 26-án és 27-én is jelentetett meg írást a magyar népszavazással kapcsolatosan a *New York Times*ban.

situation and broaden their autonomy. Therefore we have never been and we will never be either anti-Semitic or the enemies of any other minority. We do shape judgements about the ideas of your political partners, but never about their racial background.

It would lead to tragedy if the controversies of Hungarian political life became imbued with such a poisonous latent political content. Therefore whoever works in this direction, even though unawares or wrongly informed, does not only prefer hearsay to facts but also threatens the unity of our nation, the purity of our political life, and ultimately the very integrity of our burgeoning democracy.

At the same time, the political consequences of this incident stand in opposition to the statements of support for Hungary made by President George Bush on behalf of the United States. They endanger the interests of your country in East Europe, and may cause harm to Hungarian-American relations which we strive to foster with especial care.

I know that it is the Malta summit which now occupies the center of attention, and that in your office, one of the big news center of the world, nothing can be more uninteresting than a comment concerning a week-old daily new item, coming from a small country hardly known.

Yet you, too, must be aware that the charge of anti-Semitism and the shock it creates is not a daily news item, but a living pain that has been wandering in the body of mankind for forty-five years.

I think that every person and every organization has the right to wipe the slimy marks of slander off his face, to dispel mistaken allegations, and to state his own standpoint in his own voice in this crucial moral issue.

Therefore I am asking you, Mr. Editor, to offer space to my letter in your paper.

If you fulfill my request, not only will I be obliged to feel gratitude, but you will also take sides with truth.

With sincere regards,

Dénes Csengey

Member of the Presidium

Hungarian Democratic Forum

129. dokumentum: Tájékoztató jelentés a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége részére

1989. december 4.

Thurzó Endre⁵¹⁶ tájékoztató jelentése az Elnökség részére az MDF Klub Ügyfélszolgálatának tevékenységéről

1.) Az Autonóm Községek Politikai Klubjának szervező tevékenységével aktív segítséget nyújtottunk a BKV. Kilián Üzemegység (1195 Budapest Méta u. 39.) Munkástanácsa megalakításához. Közös képviselőjük: Palásti Márton MDF tag. Az első munkásgyűlést 1989. dec. 16-án 15 órára tűzték ki. Ezen meghívott vendégként dr. Furmann Imre vagy Szabó Tamás részvétele az MDF politikája befolyásának erősítése szempontjából megfelelő sajtórészvétellel lenne kívánatos.

2.) Az ügyfélszolgálathoz érkezett jelzés szerint, a Szakszervezetek Gazdaság- és Társadalomkutató Intézetében (Bp. II. Tárogató út 2-4) a Baloldali Alternatíva Egyesülés⁵¹⁷ és a Munkástanácsok Információs Irodájának 1989. dec. 2-án szervezett országos munkáskonferenciája tevékenységét az MDF munkástanácsokkal kapcsolatos politikájának alakításában figyelembe kell venni és megfelelő irányelveket kellene ezzel kapcsolatban kialakítani.

3.) Az ipartestületek szerveződésében érdekelt ügyfeleink az 1989. dec. 9-i tanácskozástól egyértelmű álláspont és cselekvési program kialakítását várják az iparosok, kereskedők és vállalkozók politikai érdekérvényesítésének felvállalására az MDF részéről.

4.) A müncheni Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége 1989. nov. 18-án megtartott értekezleten az MDF részéről Rácz Sándor (III. ker. elnök) vett részt. Az értekezletről egy – az MDF-ről minősíthetetlen hangvételű közlemény jelent meg a Keresztény Nemzeti Unió *Szent Korona*⁵¹⁸ című 1989. december 6-i hetilapjában azzal a fejléccel: „Az MDF történelmi árulása”. József Bacskulin,⁵¹⁹ a Turáni Társaság tagja és a MVSZ munkatársaként, nov.

⁵¹⁶ Thurzó Endre az MDF nyugdíjas tagozatának elnöke volt.

⁵¹⁷ 1988 szeptemberében megalakult, magát szocialistának és ellenzékinak meghatározó szerveződés. 1989 júniusától részt vett a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásain.

⁵¹⁸ A Keresztény Nemzeti Unió és a Magyar Nemzeti Párt 1989 és 1992 között megjelenő hetilapja. Kiadója a Jurta Színház, főszerkesztője Romhányi László volt.

⁵¹⁹ Bacskulin József (1927–2006): szemorvos, műgyűjtő. Számos Petőfi, Horthy és Kádár-relik-

25-én, hivatkozva arra, hogy a müncheni tárgyaláson Rácz úrral megismerkedett, meghívott bennünket a Magyar-Japán Testvériség Világszövetségének november 25-én megrendezett I. budapesti estjére. Ezen Csóti György felkérésére részt vettem. Alig 20-30 vettek részt és elhatározták, hogy társaságot alapítanak a magyar – japán közös őstörténetének kutatására. A társaság szellemiségére az előzőekben említett közlemény szellemisége a jellemző.

5.) Két jugoszláviai magyar nemzetiségű úr, akik a nevüket nem kívánták felfedni, arra hívták fel a figyelmet, hogy a Vajdaságban a magyar televízió műsorát nagyon gyengén lehet fogni, pedig az a magyar nyelv ápolásának fontos láncszeme. (Példaként megemlítették, hogy Albánia 100 KW-tal sugároz, míg a pécsi Adó 4-8 kW, a csávai Adó 2-4 kW-tal. Kérték az MDF segítségét, mivel hallották, hogy a TV irányításában a különböző pártok is részt vesznek.)

6.) A népszavazás utáni hangulat az ügyfelek részéről részben aggodó, részben gúnyos és kritikus állásfoglalások keretében nyilvánult meg. A vélemények azonban egységesen megegyeztek abban, hogy az MDF jelentős veszteséget szenvedett tömegbefolyásából és a népszavazás tétje a közvélemény sikeres megzavarása volt, amihez az MDF határozatlan magatartása jelentősen hozzájárult. Az MDF szimpatizánsok az aktivitás fokozását és konkrét programok meghirdetését (mint a tulajdonreform kérdésében, a mezőgazdasági, a ház, a gazdasági egységek esetében a régi tulajdonosok kártérítése és az új tulajdonosi rendszer kiépítése; a gazdaság élénkítésére, de a szociális kérdések rendezésére is alkalmas átfogó adórendszer, beleértve a vagyonadó és az örökösödési adó kérdését is, stb.) várják a vezetéstől. Olyan vélemények fogalmazódnak meg, hogy a lakiteleki zászlóbontás és a hatalom eszközrendszerének lebontásában vállalt sikeres közreműködés már nem elégséges a tömegbefolyás érvényesítéséhez.

7.) Javasolom, hogy január hónapra az alábbi tömegmozgósító nagygyűlések megszervezésére mozgósítsa az elnökség szervezeteinket:

Iparosok, kereskedők és vállalkozók részére

Sportolók részére (már kitűzve jan. 7.)

Pedagógusok részére, Gazdálkodók részére, Nyugdíjasok részére, Környezetvédők

Budapest, 1989. dec. 4.

[aláírás] Thurzó Endre

via tulajdonosa, nevéhez kötötték a Magyar – japán – turáni világhíd fő közlönyét is.

130. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének levele a parlament feloszlatásával kapcsolatban

1989. december 5.

Az MDF Országos Elnökségének felhívása
az Országgyűlés feloszlatása ügyében⁵²⁰

Budapest, 1989. december 5.

Melléklet: 1 db levélminta

Kedves Barátaink!

A magyar belpolitikai helyzet bizonytalansága, az ország rendkívül inga-
tag gazdasági szituációja, amikor reális veszélyei vannak a korábbi struktúra
túlélésének, parancsolóvá teszik a változási folyamat véglegesítését: a parla-
ment feloszlatását és az országgyűlési választások kiírását. Ennek fontosságát
kiemeli az európai szocializmus összeomlása a korábbi „erős várakban”.⁵²¹

⁵²⁰ 1989. december 8-án az Országgyűlés és a kormány, illetve a politikai pártok promi-
nens személyiségei ültek tárgyalóasztalhoz a Parlamentben. A három napra tervezett
tárgyalássorozatot, amelyet az Országgyűlés és a Minisztertanács kezdeményezett, az
ország kormányozhatóságának megőrzését szolgáló konszenzus megteremtése érdeké-
ben tartották meg. Az elnöki tisztséget Fodor István, az Országgyűlés megbízott elnöke
és Németh Miklós miniszterelnök töltötte be. Jelen volt a tárgyaláson Jakab Róbertné
és Horváth Lajos, a Parlament két alelnöke, Medgyessy Péter miniszterelnök-helyet-
tes, Pozsgay Imre államminiszter, Békesi László pénzügyminiszter és Kemenes Ernő, az
Országos Tervhivatal elnöke is. A konzultációra 16 párt vezetőit, illetve vezető testüle-
teinek képviselőit hívták meg. Ott volt a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári
Párt, a Független Magyar Demokrata Párt, a Kereszténydemokrata Néppárt, a Magyar
Demokrata Fórum, a Magyar Függetlenségi Párt, a Magyar Néppárt, a Magyarországi
Szociáldemokrata Párt, a Független Szociáldemokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt, a
Magyarországi Zöld Párt, a Magyar Liberális Párt, a Magyar Radikális Párt, a Magyar
Szocialista Párt, a Magyar Liberális Néppárt, a Fiatal Demokraták Szövetsége és a Sza-
bad Demokraták Szövetsége vezető képviselője. A tárgyaláson részt vett – lényegében
megfigyelőként – az Országgyűlés független képviselőcsoportjának, ellenzéki demokra-
ta képviselőcsoportjának, MSZP-, valamint MSZMP-frakciójának vezetője is, továbbá a
Bajcsy-Zsilinszky Társaság delegátusa.

⁵²¹ 1989. november 22-én lemondott a Csehszlovák Kommunista Párt teljes vezetősége,
december 10-én új kormány alakult, melyben a kommunisták kisebbségben voltak. Au-
gusztus 24-én Lengyelországban Tadeusz Mazowieczkit, a Szolidaritás jelöltjét választ-
ották kormányfőnek. Október 18-án lemondott Erich Honecker, a Német Szocialista
Egységpárt főtitkára, az NDK államfője, december 17-én Temesváron kitört a román
forradalom.

Bánffy György képviselőnk az MDF Országos Elnökségének határozata alapján a legutóbbi Országgyűlésen kezdeményezte a parlament feloszlását és az országgyűlési választások kiírását, amit a Parlament december 18-i ülése tárgyal.

Kérjük, hogy a helyi szervezet indítson akciót ennek elősegítésére:

- Forduljanak levéllel a terület parlamenti képviselőjéhez: követeljék, hogy támogassa ennek a döntésnek a meghozatalát. Ehhez egy levélváltozatot mellékelünk.

- A levelet nyílt levél formájában is fogalmazzák meg és érik el, hogy a helyi napisajtó és helyi TV és rádió (ahol van); a regionális vagy helyi hetilapok ezt közöljék.

- Érik el, hogy az Országgyűlés előtti napokban riportok jelenjen meg az MDF helyi képviselőivel a témáról.

- Hasznos lehet, ha aláírásokat gyűjtenek, ami ezt a követelést tartalmazza, amit az országgyűlési képviselő kap meg.

- Személyes küldöttség keresse fel a képviselőt közvetlenül az Országgyűlés időpontja előtt, előadva a követelést és (ha készült) átadva az összegyűlt aláírásokat, s erről is tudósítsák a helyi sajtót.

Tisztelt Barátaink! Az ország közjogilag rendezetlen és széteső állapotában egyetlen megoldás látszik: a parlamenti választások kiírása.

Kérjük ezért, hogy álljanak e kezdeményezés mellé, s helyezték rendkívül erős politikai nyomás alá a területi képviselőt, hogy személyes felelőssége van a döntésben.⁵²²

az MDF Országos Elnöksége

⁵²² Ilyen akciók ország szerte zajlottak, például Miskolcon és Baranyában is.

131. dokumentum: Antall József levele Mark Palmer amerikai nagykövetnek az Egyesült Államok és Románia katonai- haditechnikai kapcsolatairól

1989. december 6.

1868/89 [Kézzel írt iktatási szám]

Budapest, 1989. december 6.

Mark Palmer nagykövet úrnak
Amerikai Egyesült Államok Nagykövetsége

Tisztelt Nagykövet Úr!

Elhangzott a Magyar Rádióban az a hír, mely szerint Románia dúsitott urániumot szerez be az Egyesült Államokból.

Az értesülés általános nyugtalanságot keltett Magyarországon és tudomásunk szerint az amerikai kommentátorok is kétségeiket fejezték ki. Az USA volt bukaresti nagykövete éppen a magyar TV képernyőjén ismételte el a közelmúltban, hogy Románia élén beszámíthatatlan vezető áll, aki Magyarországot ismételtlen megalapozatlan vádakkal, többek közt revizionista szándékokkal vádolta meg.

Elterjedt Magyarországon olyan értesülés is, hogy Románia kerülő úton rövid hatótávolságú Messerschmitt rakéták birtokába került. Ebben a helyzetben veszélyesnek tartjuk, ha dúsitott uránium beszerzésével potenciálisan nukleáris⁵²³ birtokába juthat.⁵²⁴

Kérjük Nagykövet urat, hogy világosítsa fel az illetékes amerikai kormányköröket aggodalmainkról; és tudósítson bennünket minél hamarább a hírt hirtelt érdemlő részleteiről.

Öszinte nagyrabecsüléssel és köszöntéssel:

Antall József sk., az MDF elnöke

⁵²³ Hiányzó szó feltehetően: fegyver.

⁵²⁴ Romániának, akárcsak Magyarországnak, volt atomprogramja, s a korra oly jellemzően nehéz eldönteni, milyen kísérletek történ(het)tek katonai céllal felhasználható uránium előállítására. Tény, hogy Nicolae Ceaușescu 1989-ben tett olyan kijelentést, hogy Románia képes ennek előállítására, az idő folyamán azonban kiderült, hogy ezen állítás jobbra a diktátor szerencsétlen, a magyar-román feszültséget még tovább generáló blöffje volt. Bár 1989. júliusában Horn Gyula kijelentette, hogy a román atomprogram és az ország közép-hatótávolságú rakétái katonai fenyegetést jelentenek Magyarország számára, e bejelentés részben téves információkon alapult, részben pedig a magyar diplomácia publikus manővereihez tartozott.

132. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Elnökök Gyűlésének Állásfoglalása

1989. december 10.

Állásfoglalás

Az MDF Elnökök Gyűlése 1989. december 10-i ülésén meghallgatta Antall József beszámolóját. Az MDF elnöke részt vett a kormány által összehívott tájékoztató jellegű értekezleten, ahol a kormány a pártok és szervezetek képviselői elé tárta a költségvetési kényszerintézkedések okait és várható következményeit, illetve vázolta az ország jelenlegi válságos gazdasági helyzetét.

Az Elnökök Gyűlése egyetértőleg tudomásul vette Antall József beszámolóját, illetve az értekezleten történt állásfoglalását.

Mindezek alapján az Elnökök Gyűlése megállapítja: a kormány válságkezelő intézkedéseit, programját csak akkor tartja megvalósíthatónak, ha ezekkel párhuzamosan haladéktalanul megkezdődik a jelenleg még csorbíthatatlan hatalommal bíró gazdasági oligarchia elszámoltatása, korlátozása, az igazságtalanul nagy jövedelmek elvonása és az egész társadalmat joggal nyugtalanító szociális igazságtalanságok felszámolása.

Az MDF nem vállal felelősséget az előző kormányok gazdasági katasztrófa-politikájáért, elismeri a helyzetből adódó kényszerintézkedések szükségességét, s az ezekkel kapcsolatos döntéseit csak a tényanyag teljes megismerése után alakítja ki.

Az MDF felszólítja az Országgyűlést, hogy a feloszlását kimondó határozata mellett haladéktalanul fogadja el a sajtótörvényt⁵²⁵ és ezzel teremtsen meg a nemzeti médiák és a megyei lapok és lapkiadó vállalatok össznemzeti használatának lehetőségét és ezen belül a pártok, mozgalmak és irányzatok számára az esélyegyenlőséget.

A Magyar Demokrata Fórum az egész nemzet sorsát illető rendkívüli módon súlyos veszélynek tartja, ha a nemzeti médiák vezetésében, működtetésében nem alakul ki egyetértés, ha gazdasági szükségintézkedések idején

⁵²⁵ A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatot 1990. január 26-án tárgyalta a parlament. A megszavazására január 31-én került sor. Hogy mennyire nem született jó kompromisszum, azt jelzi a módosítás előterjesztőjének, Kulcsár Kálmánnak a szavazás utáni nyilatkozata: „A percekkel ezelőtt elfogadott sajtótörvényt mindenképpen megváltoztatnám. Megmondom őszintén, fogalmam sincs arról, miként fogadhatták el ezt a mostani »változatot«.” Lásd: Mit volna vissza? Népszabadság, 1990. február 1. 4.

s egyben a választások előtt ezek a nemzet tulajdonát képező intézmények szűk érdekcsoportok, lobbik kezelésében maradnak.

A Magyar Demokrata Fórum kijelenti, hogy ennek a követelésének akár tömegdemonstrációk szervezésével is érvényt szerez.

Budapest, 1989. december 10.

Magyar Demokrata Fórum Elnökök Gyűlése

133. dokumentum: A budapesti Interfórum⁵²⁶ résztvevőinek nyilatkozata

1989. december 16.

Nyilatkozat

1989-ben Európa forradalmi változásokat élt át. Az emberi méltóság, az oszthatatlan emberi jogok, a politikai pluralizmus értékei határozták meg ezt a ma még be sem fejezett folyamatot. Történelmileg példátlan esély kínálkozik kontinensünk számára, melyet csak közösen s nem csupán öncélú nemzeti érdekektől vezéreltetve lehet valóra váltani.

A népek közötti megértés jegyében találkoztak 1989. december 15–16-án a térség országainak új típusú demokratikus mozgalmainak képviselői, hogy a békés átalakulásra vonatkozó tapasztalataikat kicseréljék, nézeteiket egyeztessék.

⁵²⁶ A budai MOM-ban tartott rendezvényen Antall József az MDF nevében egyrészt „új honalapításról” beszélt, másrészt középkori és koraújkori példákat hozva mutatta be a konferencián megjelent kelet-európai nemzetek régre visszanyúló közös történetét. Az Interfórumra a keletnémet Új Fórumtól érkezett Michael Göbel a bő egy hónappal leomlott berlini fal egy darabját hozta, cserébe a vasfüggöny azon darabjáért, melyet korábban Für Lajostól kapott. A szlovák Hana Ponická Csehszlovákia saját országának példáján keresztül mutatta be a nemzetek sajátosan közép-európai keveredését. A további cseh, bolgár, illetve magyar felszólalók összecsengő megszólalásai mind azon új szolidaritástudatot nyilvánították ki, melyről 1989. nyarán Václav Havel így nyilatkozott: „Ma a helyzet más. A szolidaritástudat – nem állítom, hogy egész nemzetek méretében – de sokkal erősebb, mint bármikor azelőtt. A szolidaritás kötődése szorosabb, ráadásul először történt meg, hogy több országban egyidejűleg következett be a demokratizálódás folyamata; Magyarországon, Lengyelországban és a Szovjetunióban – még ha országonként más-más formában is – ez pedig újdonság. Ez azonban talán erősítheti azt a reményt, hogy ezek a folyamatok nem visszafordíthatóak.” Részlet Václav Havellel 1989. június 28-án a magyar *Panoráma* számára készített interjúból. <http://lakitelekikonyvtar.hu/doc/archiv/1989/19890905.pdf>

Mi, Közép- és Kelet-Európa demokratái 1981-ben Lengyelországban, 1987-ben Magyarországon, 1989-ben a Német Demokratikus Köztársaságban, Bulgáriában és Csehszlovákiában megteremtettük a demokratikus véleménynyilvánítás szabad fórumait. Ezekon a fórumokon adtunk hangot azon – mostani tanácskozásunkon közössé nyilvánított – követelésünknek, hogy országainkban minden honpolgárt különbségtétel nélkül illessenek meg a polgári és politikai jogok, valamint a szabad és a félelem nélküli élet teljessége; népeinket, országainkat pedig az önrendelkezési jog, illetve a képviseleti demokrácián alapuló önkormányzat, azok minden alkotmányos biztosítékával egyetemben.

Megállapítottuk, hogy mindegyikünk közös alapelve a népek önrendelkezési jogának elismerése, ami a német népet is megilleti. Ez a történelmi folyamat – beleértve a német egységet – csak az európai integráció keretében valósulhat meg.

Közös akaratunk, hogy országainkban felszámoljuk a sztálinizmus minden elemét, nép- és nemzetellenes diktatúrák továbbélésének, illetve feltámasztásának minden lehetőségét, az előjogok, a kiváltságok és az előítéletek maradványait, a nemzetközi életben pedig a kiszolgáltatottság és az alárendeltség, a függés és a kényszer fenntartásának, a népek és államok egymás elleni kizártságának minden lehetőségét.

Kötelezőnek tartjuk magunk számára a megértés és a tolerancia alapelveit, tiszteltben tartjuk a kisebbség jogait és elítéljük az elnyomás minden formáját. Arra törekszünk, hogy minden nemzet és nemzetiség, kisebbség és etnikum a saját értékeivel találjon otthonra a közös európai házban.

Jelen nyilatkozat aláírói elhatározzák, hogy kapcsolatukat állandósítják, és közös fórumot hoznak létre céljaink egyeztetésére és tevékenységük összehangolására.

Ezúton hívjuk fel Közép- és Kelet-Európa demokrata szervezeteit a csatlakozásra. A Magyar Demokrata Fórum a jövőben is vállalja a kezdeményező és szervező feladatokat.

Budapest, 1989. december 16.
a budapesti Interfórum résztvevői

134. dokumentum: A közép-európai országok demokratikus szervezeteinek közös nyilatkozata

1989. december 16.

Ifjúsági Demokrata Fórum Közös nyilatkozat

1989. december 16-án Budapesten az MDF szervezésében megállapodás jött létre a közép-európai országok demokratikus szervezetei között. Ebben az egyezségben különösen fontos számunkra a szlovák, cseh és magyar nemzet barátsága. Hisszük, hogy e népek egyet nem értése nem az emberek gyűlölködéséből ered, hanem abból, hogy a totális hatalom a nemzeti érzéseket az egymás ellen uszításra használta föl. Olyan barátságot szeretnénk, amely őszintén kimondja és megválaszolja a nyitott kérdéseket.

Budapest, 1989. december 16.

Hana Ponická (Szlovákiai Írók Közössége)⁵²⁷

Bohumil Doležal (Csehszlovákiai Demokratikus Kezdeményezés)⁵²⁸

Tóth Károly (Független Magyar Kezdeményezés)⁵²⁹

Olajos Csaba (Magyar Demokrata Fórum)

Paizs Ábel (Ifjúsági Demokrata Fórum)⁵³⁰

⁵²⁷ Hana Ponická (1922–2007): szlovák író. A Charta 77 nyilatkozatának aláírója. 1989 augusztusában egy, a 21 évvel korábbi szovjet megszállásra emlékező tüntetésen való részvételéért letartóztatták, három hónapig börtönben tartották. A jobbközép Kereszténydemokrata Mozgalom alapítója.

⁵²⁸ Bohumil Doležal (1940): cseh író, politikus. A Charta 77 nyilatkozatának aláírója. 1987 és 1989 között a Demokratikus Kezdeményezés titkára, majd alelnöke. 1990 és 1992 között az ebből kivált Liberális Demokrata Párt szövetségi képviselője és alelnöke. 1992 és 1993 között a cseh miniszterelnök tanácsadó testületének igazgatója.

⁵²⁹ Tóth Károly (1959–2016): felvidéki magyar szerkesztő, politikus. Részt vett a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága munkájában. 1989-ben a Független Magyar Kezdeményezés alapítója, 1990-ben elnöke, majd alelnöke.

⁵³⁰ Paizs Ábel: újságíró, szerkesztő.

135. dokumentum: Tájékoztató jelentés a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége részére

1989. december 18.

Tájékoztató jelentés az Elnökség részére

1.) A Nyugdíjas Fórum munkabizottsága 1989. dec. 18-i összejövetelén megvitatta az Országgyűlés 1989. dec. 18-án kezdődő ülészakán megvitatására kerülő törvényjavaslatokat, a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény módosításáról, valamint a Társadalombiztosítási Alap 1990. évi költségvetéséről. A munkabizottság észrevételeit postáztuk az MDF képviselői részére.

2.) Dr. Székelyhidi László,⁵³¹ mosonmagyaróvári kórház-rendelőintézeti igazgatóhelyettes főorvos bejelentette, hogy állásából azonnali hatállyal elbocsájtották azt követően, hogy az MDF egészségügyi programjának megfelelő önkormányzati javaslatot tett intézménye igazgatótanácsi ülésén. Bár dr. Fajtay András, az MDF Győri Szervezetének elnökségi tagja a helyi szerveknél tiltakozást jelentett be, és a munkaügyi döntőbizottságoknál folyamatban van ügyének rendezése, szükségesnek látná az MDF-et általánosan is érintő ügyben az Elnökség állásfoglalását, ill. a sajtó útján nagyobb nyilvánosság igénybevételét is. A tényeket bizonyító dokumentumokat jegyzékbe foglalva átadta, amit Csóti György hivatalvezető úrnak átadtunk.

3.) Az 1956-os katonatiszti rehabilitációs mozgalom (dr. Takács Sándor és Szűcs András felhívására) jelentkezései elenyészően indultak meg. A kérdést a katonapolitikával foglalkozó munkacsoportnak kellene felkarolnia.

[aláírás]

Thurzó Endre

Budapest, 1989. december 18.

⁵³¹ Székelyhidi László (1928–2012): belgyógyász-főorvos, politikus. 1990 és 1994 között az MDF országgyűlési képviselője.

136. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége által előterjesztett nyilatkozat a romániai forradalommal kapcsolatban

1989. december 18.

Nyilatkozat

A Magyar Demokrata Fórum őszinte aggodalommal és mélyen átértzett felelősséggel fordul a magyar néphez, Románia népeihez, Európa minden államához és az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez. Tőkés László⁵³² lelkész és Románia minden más, személyes és lelkiismereti szabadságában, polgári és politikai, nemzetiségi és felekezeti jogai gyakorlásában veszélyeztetett polgára érdekében.

A magyar néptől azt kérjük, hogy szolidaritását az emberi, polgári és nemzetiségi jogaikban Romániában megsértettek iránt elnyert szabadságához és demokratikus öntudatához méltóan mutassa ki; ne engedje, hogy provokátorok vagy demagógok egy pillanatra is elfeledtessék: minden esetleges magyarországi könnyelműségnek az árát határon túli testvéreinkkel és barátainkkal fizettethetik meg a szabadság és demokrácia ellenfelei.

Románia népeinek azt üzenjük, legyenek szolidárisak egymással a románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek, a görögkeletiek, katolikusok, protestánsok, zsidók és más hitbéliel, mert a történelem tanúsága szerint csak a gyűlölködők felett lehet tartósan úrrá az elnyomó és a megosztó hatalom, a szeretet és a szolidaritás viszont legyőzhetetlenné teszi az együtt élőket.

Karácsony előestéjén fordulunk Európa minden államának minden polgárához és kormányához. Nem szabad engedniük, hogy a Közép- és Kelet-Európa nagy része számára szabadságot hozó 1989-es esztendő, amelynek lengyelországi, magyarországi, kelet-németországi, bulgáriai, csehszlovákiai páratlan eredményeit most ünnepeltük a demokratikus fórumok budapesti nemzetközi találkozóján, gyászra váltsón. Ne terhelje egyetlen európai szer-

⁵³² Tőkés László (1952): református püspök, politikus. 1975 és 1984 között dési segédlelkész, az állami és egyházi vezetéssel szembeni kritikája miatt eltöltötték az egyházi szolgálatától. 1986-tól temesvári segédlelkész, majd rendes lelkész. A román politikát bíráló kijelentéseiért folyamatosan zaklatták. 1989. július 24-én a Magyar Televízió Panoráma című műsora interjút közölt vele. Tőkés az interjúban nyíltan bírálta a Ceaușescu-rendszert. 1989. december 16-án a Securitate a szilágysági Menyőre próbálta deportálni, ám védelmére magyar és román hívekből álló tömeg gyűlt össze. A tüntetések egész Temesvárra, majd Romániára is áttértek, a diktátor bukását okozva. 1990 és 2009 között a Királyhágómelközi református egyházkerület püspöke, 1991-től 2003-ig a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) tiszteletbeli elnöke. 2007 óta európai parlamenti képviselő.

vezet, egyetlen európai nemzet egyetlen kormány, egyetlen európai kormány sem azzal lelkiismeretét, hogy közömbös maradt az emberi és polgári jogok romániai végveszélybe sodródása idején. Európaiak ne utólag könnyeztetek, tegyetek meg mindent még most, idejében, hogy ne kelljen könnyeztetek!

És végül, de nem utolsó sorban felhívjuk az ENSZ figyelmét arra, hogy elérkezett a hathatós nemzetközi jogvédő fellépés ideje, hiszen a romániai elnyomás megkérdőjelezi mindazt, amit megalakulása óta az Egyesült Nemzetek Szervezete legfőbb céljának tekintet. Felszólítjuk egyben a Magyar Köztársaság kormányát, hogy az ENSZ késlekedése esetén kezdeményezze haladéktalanul a Biztonsági Tanács, szükség szerint az ENSZ rendkívüli közgyűlésének azonnali összehívását.

Budapest, 1989. december 18.

Előterjeszti a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége

137. dokumentum: Antall József levele az ENSZ főtitkárához a romániai forradalommal kapcsolatban⁵³³

1989. december 19.

General Secretary of the United Nations New York
Budapest, 19 December 1989

Dear Mr. General Secretary,

We are feeling a deep concern over the news, as reported by several eye-witnesses, that on Saturday December 16, the Rumanian Government used the brutal force of police and army against the thousands who protested in the town of Timisoara (Hung. Temesvár) against the forced evacuation from his parish of the Hungarian Calvinist minister, László Tőkés, and then against the Ceaușescu dictatorship. The horrible developments, whose exact extent cannot yet be known, have created a grave tension in East Central Europe.

⁵³³ Antall József az ENSZ főtitkárának írt levelében kifejezte aggodalmát az 1989. december 16-án, Temesváron történt brutális rendőri beavatkozás miatt, ahol több ezer békés tüntető ellen alkalmaztak erőszakot. A demonstrálók Tőkés László megvédése érdekében gyülekeztek. A levél részletezte a román rendszer brutalitását, és arra kérte az ENSZ főtitkárát, hogy minden lehetséges eszközzel lépjen fel a román hatóságok ellen. [tartalmi kivonat]

The everyday crimes of the Ceaușescu dictatorship, ever-growing in their wickedness, as well as its aggressive propaganda against the countries that are now entering the path of democracy, represent a threat to the process which opened a chance for the termination of the long division of Europe and for the full liberation of tens of millions of people with respect to their human and political rights.

We are urging you, Mr. General Secretary, to use all your possibilities and best discretion in order that the community of the world's nations prevent the continuation of terror in Romania.

Please allow me, dear Mr. General Secretary, to enclose our press statement in this issue.

With respectful regards

József Antall Chairman

Hungarian Democratic Forum

138. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Országos Elnökségének felhívása a romániai forradalommal és a segélyszállítmányokkal kapcsolatban

1989. december 22.

Felhívás

Drámai órákat él át Erdély magyarsága és Románia valamennyi népe.

Kérünk minden segítőkész honfitársunkat, hogy gyógyszer, kötszer és nem romlandó élelmiszer adományokat küldjenek a gyulai, orosházi, békéscsabai, mezőhegyesi, makói, körösnagyharsányi és berettyóújfalusi MDF szervezetek gyűjtőállomásaira.

A fenti szervezeteknél azok a magánszemélyek és kisvállalkozók is jelentkeznek, akik fuvarozást vállalnak a segítségre szoruló erdélyi falvakba és városokba. Kérünk mindenkit, aki teheti, jelentkezzen véradásra a kórházakban.

A segítségnyújtás bejelenthető vagy átadható az MDF budapesti központjában is, VI. kerület Ó utca 8-10., telefon: 13-10-790 vagy 13-10-176.

Budapest, 1989. december 22.

a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége

139. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum távirata Bukarestbe, melyben üdvözlik a forradalmat

1989. december 22.

Budapest, 1989. december 22.

Távirat Bukarestbe

A magyar demokratikus ellenzék pártjai és mozgalmi nevében köszöntjük Románia népeinek győztes forradalmát! Ami a mai napon hazátokban történt, végtelen távlatokat nyitott a bolsevista diktatúráktól megszabadult nemzetek előtt, hiszen ledőlt az utolsó korlát, amely útjába állt Európa egységének. Mi, magyar demokrata, bizonyosak vagyunk abban, hogy új szakasz kezdődik a román és a magyar nemzet történelmében is.

Készek vagyunk az azonnali párbeszédre abból a célból, hogy megoldást keressünk és találjunk minden olyan problémára, ami a Ceaușescu-diktatúra terhes örökségeként nehezedik kapcsolatainkra. Bízunk abban, hogy az új, demokratikus társadalmi rend megteremtésében döntő szerepe lesz az együtt élő népek – románok, magyarok, szászok és szerbek – szolidaritásának, ékes bizonyítékaul annak, hogy a közöttünk szított ellentéteket csak önző hatalmi érdekek táplálták.

Éljen a forradalom! Éljen a demokrácia! Éljen a román és a magyar nép barátság!

a Magyar Demokrata Fórum

[A következő szövegrészt utólag kihúzták: „csatlakoztak:

Szabad Demokraták Szövetsége

Független Kisgazda Párt

FIDESZ

Magyarországi Szociáldemokrata Párt

Keresztény Demokrata Néppárt”]

140. dokumentum: Antall József köszönő levele a segélyszállítmányok ügyében

1989. december 24.

A Magyar Demokrata Fórum Elnöksége nevében köszönetünket szeretném kifejezni mindazon honfitársainknak, akik az MDF felhívásának eleget téve élelmiszer, ruhanemű, gyógyszer és pénzadományokkal siettek a meggyötört romániai nép megsegítésére. Végleges adatok – az országszerte folyó gyűjtés következtében – még nem állnak rendelkezésre. Csak az Ó utcai központba az elmúlt két nap alatt beérkezett adományokról tudunk tájékoztatást adni.

230 pótkocsis teherautó, furgon és személygépkocsi indult útnak a romániai határ felé. Mindegy 530 mázsa kenyér, és több mint 40 tonna konzerv, tej és eltartható élelmiszer, valamint ruhanemű és gyógyszer segélycsomagot továbbítottunk. Ezen kívül 468 ezer forint készpénzadomány is érkezett az Ó utcai központunkba.

Tudjuk, hogy ez a segítség csak egy töredéke az egész magyar társadalom részéről megnyilvánuló és még hosszú ideig folytatódó áldozatkészségnek. Kifejezi azt az érzésünket, hogy a Romániában zajló forradalom egyben a miénk is. A most születő romániai demokrácia évszázadok óta a legjobb esélyt kínálja a magyar és a román nemzet kiegyezéséhez és a kisebbségi jogok kölcsönös biztosításával a két ország közötti valóban baráti viszony megteremtéséhez.

Budapest, 1989. december 24. 19.00 óra

Antall József az MDF elnöke

**141. dokumentum: Az MDF Sajtóiroda állásfoglalása a hazai nemzeti-
ségek és kisebbségek parlamenti képvisellete és a választójogi törvény
ügyében**

1989. december 28.

Állásfoglalás

A Magyar Demokrata Fórum nemzeti és kisebbségi bizottsága szerint az új választójogi törvény nem nyújt megfelelő kereteket a hazai, nemzetiségek és kisebbségek parlamenti képviselétéhez.

Az MDF elengedhetetlennek tartja hatékony érdekképviselőt és ennek megvalósítását a maga lehetőségeivel és eszközeivel támogatni kívánja.

Ezért a Magyar Demokrata Fórum vállalja, hogy minden hazai nemzeti és etnikai kisebbség egy vagy több képviselőjét saját jelöltjeként indítja az egyéni, illetve listás jelölési formában.

A jelöltek kiválasztásában az MDF szeretne támaszkodni a nemzetiségi lakosság kezdeményezésére, illetve a nemzetiségi szövetségek, továbbá a nemzeti és etnikai kisebbségek újonnan alakuló szervezeteinek javaslataira.

Budapest, 1989. december 28.

[aláírás]

MDF Sajtóiroda

**142. dokumentum: A Magyar Demokrata Fórum Kiáltványa Közép- és
Kelet-Európa új demokratikus szervezeteihez**

1989. december 24.

**Kiáltvány Közép- és Kelet-Európa
új demokratikus szervezeteihez**

1989-ben megszűnt Európa önkényes kettéosztása, összeomlottak az erőszakkal létrehozott sztálinista diktatúrák és mutációik. Ceaușescu rendszerének megdöntésével⁵³⁴ – óriási véráldozat és szenvedés árán – eltűnt a legszörnyűbb európai zsarnokság is. Jóleső érzés számunkra, hogy az elmúlt hónapokban mi, magyar demokraták, küzdelmünkkel és szolidaritásunkkal hozzá tudunk járulni az elnyomó rendszerek bukásához.

Kezünkben van a nagy lehetőség, hogy megszüntessük az itt élő népeket régóta szembefordító ellentéteket. Ma Európa keleti felében is minden nép a lelkiismereti, politikai és gazdasági szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az önrendelkezés híve. A kialakuló jogrend alapja csak az ENSZ Alapokmánya, a Helsinki Záróokmány, az 1976-ban elfogadott Emberi Jogok Nemzetközi Törvénye lehet: az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és Fakultatív Jegyzőkönyve. Ezekért a jogokért harcolt Magyarország 1956-ban, lépett föl Csehszlovákia 1968-ban, állt ki a Charta 77, a Szolidaritás, s a többi kelet-közép-európai ország hosszú ideig üldözött ellenzéke. Találkozásunk feledhetetlen pillanata volt a mártír magyar miniszterelnök, Nagy Imre 1989. júniusi temetése. Erre a demokratikus román emigráció képviselői is eljöttek, s megállapodásra jutottunk azokban az alapelvekben, amelyekre közös jövőnk épülhet.

A függetlenné váló nemzeteknek szabad kapcsolatokat kell kialakítaniuk egymással; az államhatárok ne akadályozzák a személyek, az információk és az eszmék szabad áramlását. Az új demokráciák eltökélt szándéka, hogy a múltból fakadó ellentétek ne támadhassanak föl és a figyelem

⁵³⁴ A romániai forradalom a hatalom legfelsőbb szintjén valójában puccsot jelentett. 1989. december 22–23. között a Nemzeti Megmentési Frontot támogató katonai erők gyakorlatilag háborút vívtak a Securitate diktátorhoz még továbbra is hű egységeivel. Nicolae Ceaușescu és felesége kivégzése azonban okafogyottá tette a Securitate további fegyveres harcát – így az összecsapások hamarosan megszűntek.

a jobb jövő megteremtésére irányuljon. Ezt fejezte ki az 1989. december 15–16-án Budapesten – lengyel, kelet-német, cseh, szlovák, bolgár és magyar demokraták részvételével – tartott találkozó.⁵³⁵ Most, a közös öröm és az egymásra találás pillanatában, a 16-án elfogadott *Nyilatkozat* szellemében javasoljuk valamennyi közép- és kelet-európai demokratikus szervezetnek, hogy kötelezze el magát nyilvánosan egységünk megőrzése, eszméink megvalósítása és a politikai pluralizmus mellett.

A demokrácia egyik legfontosabb próbaköve a tolerancia a más politikai nézeteket vallók, a más vallásúak, a más nyelvűek – egyszóval mindenfajta kisebbség iránt. A türelem gyakorlati megvalósításának útja: e csoportok autonóm életének, önszerveződésének elismerése, a szabad fejlődés biztosítása. E társadalmakban – kívánságunk szerint – a regionális, nemzeti és etnikai sajátosságok tiszteletben tartásán alapuló integrációnak, valamint az önkormányzatokra épülő képviseleti demokráciának kell megvalósulnia. Bízunk abban, hogy a nem távoli jövőben Európa valamennyi nemzete és országa csatlakozik ezekhez a régóta hirdetett eszményekhez, az európai egység gondolatához, ezzel szilárd alapra helyezve a sokat emlegetett európai házat. Az elmúlt évszázadokban nem volt rá példa, hogy Kelet-Közép-Európa népei valamennyien együtt, azonos oldalon álltak volna. A történelem alighanem csak egyszer kínál ilyen nagy alkalmat: most!

Fölhívjuk Közép- és Kelet-Európa valamennyi új, demokratikus szervezetét és mozgalmát, aki a jelen deklarációval egyetért, hogy csatlakozzék fölhívásunkhoz, vagy nyilvános nyilatkozat formájában, vagy írásban a következő címen:

Manifestum democraticum, H-1372 Budapest. PF. 427.

Budapest, 1989 Karácsonyán

Magyar Demokrata Fórum

⁵³⁵ Interfórum.

Névmutató

A

Abrudbányai Iván 224
 Aczél György 270, 271, 273
 Agócs Sándor 17, 28, 51
 Alexa Károly 48
 Andics Jenő 157
 Andorka Rudolf 43, 132
 Andrásfalvy Bertalan 223
 Antal László 63
 Antall József 115, 223, 244, 264,
 265, 338, 341, 342, 367, 369,
 370, 373, 374, 383, 384, 385,
 390, 391, 393
 Appleyard, Leonard Vincent 185
 Ara-Kovács Attila 56

Á

Ács Sándor Miklós 224
 Áder János 373
 Ágh Attila 344

B

Bába Iván 25, 334, 335, 336
 Bácsi József 227
 Bacskulin József 379
 Bajnok Zsolt 40
 Bakos István 48, 119
 Balázs Tibor 228
 Bálint Csanád 158
 Balogh Edgár 226
 Balogh Júlia 57
 Balogh Sándor 157

Balsai István 363, 367
 Bánffy György 340, 371, 382
 Bányász Rezső 44, 60, 61
 Barki Éva Mária 76, 79, 80, 81, 83,
 84, 86, 87, 92, 122, 128, 131
 Bartók Béla 97, 98
 Bártfay Pál 234
 Bátorfi Péter 224
 Bégány Attila 119, 207, 208, 228
 Beke Kata 225
 Békesi László 381
 Bene Éva 223
 Benyó Pál 376
 Bereczki Vilmos 317
 Bereczky Gyula 182
 Berindei, Mihnea 187, 188
 Berkes Ferenc 346
 Berky Ferenc György 48, 225
 Bernáth Balázs 224
 Bibó István 42, 49
 Bibó István, ifj. 208
 Bihari Mihály 20, 21, 43, 62, 63,
 134, 345
 Bilecz Endre 118, 119, 227
 Bíró Ferenc 227
 Bíró Zoltán 17, 27, 28, 29, 41, 42,
 48, 57, 62, 63, 69, 78, 79, 81,
 82, 92, 93, 100, 108, 110, 114,
 115, 125, 128, 157, 174, 195,
 222, 250, 256, 334, 338
 Blanke, Edzard 374
 Bod Péter Ákos 246, 334, 336, 338,
 346

Bogár László 157
 Bogárdi Zoltán 34, 222
 Bogdán Emil 118
 Bokros Lajos 63
 Borsi-Kálmán Béla 188, 189
 Borusewicz, Bogdan 345
 Bruszt László 239
 Bubik István 97
 Burján Sándor 40
 Busek, Erhard 120
 Bush, George H. W. 98, 378

C

Čarnogursky, Jan 337
 Carter, James Earl 98
 Castro, Fidel 349
 Ceaușescu, Nicolae 76, 89, 95, 101,
 102, 125, 126, 188, 349, 383,
 389, 394
 Cuéllar, Javier Pérez de 123
 Czakó Gábor 115, 132, 208, 224
 Czakó Imre 227
 Czotterné Ivády Zsuzsa 229

Cs

Csáky Gyula 224
 Csapé Tamás 228
 Császár János 183
 Csengey Dénes 27, 31, 48, 65, 69,
 78, 79, 81, 82, 92, 93, 100, 108,
 110, 114, 115, 125, 128, 208,
 222, 355, 377, 378
 Csillag István 63, 246
 Csontos József 225

Csoóri Sándor 27, 41, 48, 52, 65, 69,
 78, 79, 81, 82, 92, 93, 99, 100,
 108, 110, 114, 115, 118, 125,
 128, 157, 222, 223, 264, 265,
 345
 Csóti György 225, 368, 369, 370,
 373, 376, 380, 388
 Csurdi Sándor 373
 Csurka István 23, 27, 28, 29, 31, 32,
 41, 48, 65, 69, 77, 78, 79, 81,
 82, 92, 93, 97, 108, 110, 114,
 118, 125, 128, 157, 185, 222,
 236, 238, 239, 264, 265, 331,
 332, 333, 346

D

Dányi Pál 157
 Darvas József 73, 74
 Deák Gábor 332, 333
 Deák István 89
 Debreczeni József 228, 340
 Decsy János 66
 Demszky Gábor 373
 Dénes János 32, 226, 318
 Déri János 232
 Deutsch Tamás 376
 Diczházi Bertalan 118, 119, 207,
 208, 209, 246, 250
 Dippold Pál 48
 Dodd, Christopher J. 66, 94
 Doležal, Bohumil 387
 Domokos Mátyás 48, 226
 Domonkos László 132
 Drobek Ödön 48
 Dudla József 74

E

Edvi Péter 373, 374
 Egressy András 234
 Elek István 118, 119, 223
 Engelmayer Ákos 158, 334, 338
 Entz Géza 56, 158, 188, 208, 228
 Eötvös József 189
 Ermacora, Felix 81
 Etchegaray, Roger 142

F

Fabriczky András 157
 Farkasinszky Terézia 132
 Fasang Árpád 224, 331, 332, 333,
 346
 Fehér Csaba 228
 Fejti György 195
 Fekete Gyula 17, 25, 27, 33, 41, 48,
 65, 69, 78, 79, 81, 82, 92, 93,
 108, 110, 114, 118, 125, 128,
 132, 222, 250, 318
 Fekete Gyula, ifj. 29, 118, 226, 250
 Fekete László 225
 Ferencz Csaba 229
 Ferge Zsuzsa 43
 Feyér Zoltán 232
 Filep Tamás 33
 Filó Katalin 119, 227
 Fischer, Bernd 374
 Fodor Gábor 373
 Fodor István 381
 Fogel József 183
 Foltányi Árpád 119, 207, 227, 331,
 333
 Fónay Jenő 318
 Forgács Imre 157

Forrai István 369
 Forró Tamás 93
 Fukuyama, Francis 298
 Funnemark, Björn Cato 86, 87, 88,
 92, 125, 127
 Furmann Imre 118, 222, 243, 250,
 379
 Für Lajos 17, 19, 27, 28, 29, 32, 33,
 41, 44, 48, 56, 57, 65, 69, 78,
 79, 81, 82, 92, 93, 100, 108,
 110, 114, 118, 125, 128, 132,
 222, 264, 265, 346, 367, 368,
 369, 385

G

Gadó György 332, 333
 Gajdócsi István 190
 Galgóczi Erzsébet 43
 Gazsó Ferenc 345
 Gazsó L. Ferenc 226
 Geldern, Wolfgang von 374
 Gelencsér Béla 373
 Genscher, Hans-Dietrich 88, 309
 Geremek, Bronislaw 336
 Gergely András 115, 158, 234, 296,
 343
 Giczy György 208
 Glatz Árpád 227
 Gorbacsov, Mihail 158, 186
 Gorondy-Novák Sándor 207
 Göbel, Michael 385
 Göncz Árpád 318
 Grezsa István 228
 Grósz Károly 19, 21, 24, 40, 44, 45,
 74, 77, 96, 97, 101, 102, 125,
 126, 141, 185, 193, 257

Gulyás Balázs 143

Gy

Györffy György 208

Gyurácz Ferenc 229

Gyurcsány Ferenc 208

H

Hajagos Csaba 51

Hajdu Sándor 229

Halász József 157

Halda Alíz 318

Hall, Aleksander 336

Hamza László 224

Hanák Pétert 48

Haraszi Ákos 349

Haraszi Miklós 52, 376

Hártóné Rózsa Marianna 223, 225

Hasselmann, Wilfried 374

Hasznos Miklós 223, 225

Havas Henrik 93

Havasi Ferenc 66

Havel, Václav 385

Hegedűs B. András 318

Hernádi Gyula 48

Hoagland, Jim 99

Hodosán Róza 373

Honecker, Erich 381

Horn Gyula 184, 343, 344, 345, 383

Hornyák Tibor 316

Horváth Balázs 224, 285, 292, 346

Horváth Béla 118, 119

Horváth Iván 158

Horváth Lajos (MDF) 229

Horváth Lajos (OGy. alelnöke) 381

Horváth Sándor 226, 230

Hoyer, Steny 95

Huntington, Samuel P. 298

Huszár István 157, 185

Hüsch, Günther 89

I

Ilia Mihály 226

Ilkei Csaba 183, 223, 226

Illés István 246

Illyés Gyula 48

Ingram, Judith 95

Iván Géza 373

J

Jakab Róbertné 381

János Pál pápa, II. 78, 142

Jászi Oszkár 350

Jeszenszky Géza 119, 158, 224,

227, 257, 296, 343

Joó Rudolf 56, 69, 75, 93, 100,

108, 110, 114, 119, 125, 128,

143, 144, 158, 175, 185, 188,

207, 225, 296, 297, 298

József Attila 273

Jurek, Marek 335, 338

Juszt László 232

K

Kádár György 229

Kádár Iván 331

Kádár János 21, 32

Kallós Zoltán 98

Kálmán Attila 228

Kalmár Károly 223, 225

Kamm, Henry 375, 376, 377

Karinthy Ferenc 48

Károly Imre Béla 225

Katona Béla 157

Kelemen András 132, 227

Kemenes Ernő 381

Kenn, Taik Kang 368

Kerényi Imre 115, 226

Keresztes K. Sándor 223

Keresztes Sándor 208

Kilényi Géza 174, 175

Kindler József 228

Király Béla 66, 261

Király Zoltán 35, 52, 62, 63, 232,

340

Kis János 25, 32, 38, 358

Kiss Gy. Csaba 21, 27, 30, 41, 48,

56, 65, 78, 93, 100, 108, 110,

114, 119, 158, 159, 175, 187,

189, 207, 296, 338, 342, 343

Kiss Mária 224

Kisteleki Győző 224

Kodolányi Gyula 100, 158, 185, 226

Kohl, Helmut 309, 374

Kolosi Tamás 43

Komáromi János 227

Konrád György 25, 32

Kónya Imre 234, 238, 239, 338,

341, 342

Kósa Ferenc 345

Kósa László 158

Kossuth Lajos 350

Kotz László 246

Kovács László 96

Kovács László (Városi Tanács, Mis-

kolc) 74

Kováts Zoltán 132

Kozma Huba 51, 72, 222

Kozma Judit 93

König, Hans Walter 374

Kőszeg Ferenc 32

Kövér László 72, 208, 238, 373

Kövi Zsolt 226

Krassó György 316

Krasznai Zoltán 32, 350

Krejci, Herbert 129

Kretz Tibor 224

Król, Marcin 334, 336, 337

Kulesár Kálmán 43, 174, 384

Kulin Ferenc 42, 119, 157, 222,

250, 373

Kulin Sándor 228

Kuron, Jacek 336

Kusy, Miroslav 337

Kürti László 143

L

Ladányi József 74

Lengyel László 25, 33, 43, 48, 62,

63, 345

Lévay József 229

Lezsák Sándor 6, 27, 41, 48, 51, 65,

69, 72, 78, 79, 81, 82, 92, 93,

100, 108, 109, 110, 114, 119,

125, 128, 173, 192, 221, 222,

244, 250, 259, 260, 263, 295,

296, 345, 346, 363, 366

Litván György 318

Ludassy Mária 43

Lukács Géza 115

Lukens, Donald Edgar 94

M

Machalski, Andrzej 335, 336

Madarász Tibor 157

Magas László 227
 Magyar Bálint 25, 239
 Marinka Mihály 230
 Marjai József 66, 348
 Markó Iván Gyula 227
 Markovics Mara 48
 Márkus László 224
 Marshall, George C. 149
 Márton János 28, 30, 255, 342
 Marx Gyula 340, 373
 Matolcsy György 63, 145, 161, 246
 Mátyus Sándor 368
 Maurer György 225
 Mazowiecki, Tadeusz 335
 Mécs Imre 25, 261, 318
 Medgyessy Péter 381
 Medvigy Endre 17, 28
 Merza Péter 227
 Mészáros Ferenc 230
 Michnick, Adam 336
 Miklós Gábor 93
 Miszlivetz Ferenc 334, 337
 M. Kiss Sándor 28, 29, 245
 Mock, Alois 80, 369
 Molnár Gusztáv 188
 Morvay László 41, 43, 44

N

Nagy Csaba 119
 Nagy Elek 318
 Nagy Gáspár 48, 226
 Nagy Imre 118, 226, 259, 260, 261, 317, 394
 Nagy István 229
 Nagy József 56

Nagy József Zsigmond 115, 158, 247, 343
 Nagy Judit 318
 Nagy László (költő) 227, 275
 Nagy László (újságíró) 227
 Nagy László (ügyvéd) 97, 275
 Nahimi Péter 119, 226, 247, 331, 333
 Nemes József 225
 Németh László 159, 269
 Németh Miklós 40, 43, 130, 309, 346, 381
 Németh Zsolt 72, 335, 337
 Németi Sándor 188, 207

Ny

Nyers Rezső 237

O

Oberfrank Ferenc 224
 Odorics Ferenc 223, 228
 Olajos Csaba 118, 227, 260, 343, 387
 Orbán István 238
 O'sváth György 370

P

Paizs Ábel 387
 Pálmány Béla 119, 207, 228
 Palmer, Mark 184, 383
 Park, Chul Un 368, 369
 Pataki István 344
 Perlaki Erika 234
 Petőfi Sándor 190, 379
 Petrik Béla 118, 119, 207
 Pfeifer, Anton 374

Pfeiffer Zoltán 316
 Pinochet, Augusto 337
 Pokorny Endre 229
 Ponická, Hana 385, 387
 Pop, Traian 26
 Pozsgay Imre 17, 19, 20, 24, 27, 28, 40, 74, 174, 344, 345, 354, 381
 Pösze Lajos 119, 246, 250, 331, 332, 346
 Prepeliczay István 238, 373
 Püski Sándor 48, 132

R

Rácz Sándor 261, 318, 379
 Raffay Ernő 226, 340
 Reagan, Ronald 94, 98, 126, 158
 Regéczy-Nagy László 318
 Regős Helga 221, 244
 Reményi István 192
 Rezsőházy Rudolf 143
 Richter Anna 234
 Romány Pál 157, 190
 Romhányi László 34, 379
 Roszik Gábor 340
 Ro, Te Vu 368
 Rotta, Angelo 176
 Rott Nándor 246
 Rózsa T. Endre 332
 Rozsnyói Zoltán 119, 226

S

Sáfár Richárd 229, 230
 Salamon Konrád 115
 Salamon László 363, 367
 Sándorfi György 234

Sánta Ferenc 30, 33
 Sastinszki László 230
 Schamschula György 228
 Schmidt Péter 157
 Scruton, Robert 337
 Sepe, Crescenzo 122
 S. Hegedűs László 208, 255
 Shultz, George 96, 127
 Síklaky István 246
 Siklós Csaba 258
 Sila-Nowicki 335
 Slisz, József 335
 Slosár Gábor 225
 Smohai Ferenc 225
 Soltész István 40
 Solt Ottilia 32
 Sólyom László 157, 222, 234, 236, 243, 250, 346
 Somogyi László 348
 Spary, Peter 369
 Straßmeir, Günter 374
 Strecken, Hans 374
 Stumpf István 208

Sz

Szabad György 135, 157, 223, 234, 236, 238, 239, 245
 Szabó Béla 260
 Szabó Iván 223, 258
 Szabó László 232
 Szabó Tamás 222, 247, 285, 292, 379
 Szabó Zoltán 227
 Szalai Attila 334, 338
 Szalay Róbert 260
 Szávai János 343

Szavicskó László 228, 230
 Szecsei Mihály 246
 Szécsi Margit 227
 Szegedy-Maszák Mihály 158
 Székelyhidi László 388
 Széll Jenő 318
 Szent István király, I. 32
 Szentágothai János 208
 Szerdahelyi István 157
 Szesztay András 208, 224
 Szigethy Gábor 226, 343, 346
 Szilágyi Sándor 349
 Szinetár Miklós 43
 Szoboszlai György 157
 Szokolay Zoltán 228
 Szőcs Géza 57
 Szőke László 165, 260, 262
 Szűcs András 388
 Szűcs István 223, 227, 274, 280
 Szűrös Mátyás 354, 368, 371
 Szymanska, Anna 334

T

Tabajdi Csaba 345
 Tamás Gáspár Miklós 52, 57
 Tandler, Gerold 369
 Tardos Márton 43
 Tellér Gyula 43
 Thatcher, Margaret 125, 126
 Thurzó Endre 379, 380, 388
 Timkó Iván 118, 345
 Torovsky, Rudolf 88, 90, 91
 Tóth András 236
 Tóth István 229
 Tóth Károly 387
 Tóth Károly Antal 56

Tóth László 234
 Tökés László 389, 390
 Tölgyessy Péter 174, 239, 358
 Török Gyöngyvér 28, 29
 Turi Gábor 223, 229

V

Varga Csaba 32, 48, 238, 255
 Varga E. Árpád 57
 Varga Sándor 332
 Varsányi András 223, 225
 Vásárhelyi Judit 31, 56
 Vásárhelyi Miklós 25, 261, 318
 Vásáry István 158
 Vass Csaba 28
 Vécsei László 224
 Vedres Ferenc 51
 Verdoodt, Albert 143
 Vereş, Nicolae 26
 Veress Bulcsú 66
 Vigh Károly 41, 44, 229, 238
 Vitányi Béla 123
 Vitányi Iván 43
 Vranitzky, Franz 84, 257

W

Waldheim, Kurt 83
 Wałęsa, Lech 97
 Whitehead, John C. 95, 96
 Winkler, Günther 86
 Wujec, Henryk 334

Z

Zacsek Gyula 284
 Zala Tamás 332, 333
 Zarges, Axel Norbert 85

Zelei Miklós 228
 Zétényi Zsolt 44
 Zimányi Tibor 261
 Zimányi Zoltán 349, 352
 Zimmermann, Warren 75

Zs

Zsigmond Attila 340

X 266024

A Magyar Demokrata Fórum Alapítólevele

A Magyar Demokrata Fórum szervezői az alábbi Alapítólevélben válaszolják a mozgalom jellegét, főbb céljait és szervezeti kereteit. A szervezők - a nemzeti megújulás érdekében - ezután hívják fel csatlakozásra a gondolkodó, a nemzet sorsáért felelősséget érző magyar állampolgárokat és a magyarságnak az ország határain kívül élő képviselőit.

A Magyar Demokrata Fórum 1987. szeptember 27-én jött létre a Lakiteleken megtartott tanácskozás mintegy százhatvan részvevőjének akaratából. A mozgalom forrása e tanácskozás és az annak nyomán elfogadott lakiteleki nyilatkozat.

Közel egy esztendővel ezelőtt a lakiteleki találkozó összehívásának és a nyilatkozat kibocsátásának az alapját az a közös gondolat adta, hogy a magyar társadalomnak jó és rossz sorsában, de kiváltképpen a magyarság veszélyeztetettsége idején, a társadalmi válságok közepette

szüksége van az erők összefogására egy széleskörű szellemi koalíció keretében;

szüksége van olyan folyamatosan működő fórumra, amely lehetőséget nyújt a társadalomépítő, a bíráló gondolat és vélemény szabad kinyilvánítására;

szüksége van olyan mozgalomra, amely képes hidat építeni a nemzet érdekében a társadalom különféle erői között, elsősorban a szellem és a nyílt beszéd erejével.

A Magyar Demokrata Fórum azóta a lakiteleki nyilatkozat szellemében tevékenykedik, tanácskozásain a magyarság néhány kiemelke-

